Ἠπειρωτικὴ Ἑστία

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΤΟΣ Ι' • ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1961 • ΤΕΥΧΟΣ 115ον

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΚΥΡ. ΣΚΑΦΙΔΑ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΜΕΤΣΟΒΟΥ

Ἀφιεροῦται εἰς τὴν ἱερὰν μνήμην τῶν γονέων μου Κυριάκου καὶ Παρασκευῆς 1859—1931 1868—1955

Ὁ εὐγνωμονῶν υἱὸς
ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΚΥΡ. ΣΚΑΦΙΔΑΣ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Πολλοὶ ἠσχολήθησαν κατὰ καιροὺς μὲ τὸ Μέτσοβον, τὴν μικρὰν καὶ ὀρεινὴν αὐτὴν Ἠπειρωτικὴν κωμόπολιν, τῆς ὁποίας ἡ μακρὰ καὶ πολυκύμαντος ἱστορία εἶναι συνυφασμένη ἀρρήκτως μὲ τὴν ἱστορία τῆς Ἑλλάδος. Λόγῳ τῆς προνομιακῆς γεωγραφικῆς θέσεώς του, τὸ Μέτσοβον ἀπετέλεσεν ἔκπαλαι σπουδαῖον συγκοινωνιακὸν κόμβον καὶ τὴν κυρίαν πύλην τῆς Ἠπείρου πρὸς τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὴν Μακεδονίαν καὶ ὑπῆρξεν ἐθνικὸν προπύργιον κατὰ τῶν ἀπὸ βορρᾶ καὶ δυσμων ἐπιδρομῶν, τὰς ὁποίας ἐνήργησαν κατὰ τῆς Ἑλλάδος διὰ μέσου τῶν αἰώνων βάρβαροι καὶ πολισμένοι λαοί. Οἱ Μετσοβῖται, ἂν καὶ ὁμιλοῦν τὴν κουτσοβλαχικὴν διάλεκτον, διεκρίθησαν πάντοτε διὰ τὰ ἑλληνικά των φρονήματα καὶ τὴν ἀγάπην των πρὸς τὰ ἑλληνικὰ γράμματα. Ἵδρυσαν περὶ τὰ μέσα τοῦ 17ου αἰῶνος Ἑλληνικὸν Σχολεῖον, τὸ ὁποῖον ὑπο τὴν διεύθυνσιν τῶν καλυτέρων ἑκάστης ἐποχῆς διδασκάλων κατέστη φάρος τηλαυγής, καταυγάσας μὲ τὸν ἀθάνατον Ἑλληνικὸν Φῶς κατὰ τοὺς σκοτεινοὺς χρόνους τῆς Τουρκικῆς δουλείας ὁλόκληρον τὴν περιφέρειαν Μαλακασίου καὶ μεγάλα τμήματα τοῦ Ζαγορίου καὶ τῆς Θεσσαλίας. Χάρις δὲ εἰς τὰ ἐξαιρετικὰ προνόμια, τὰ ὁποῖα κατώρθωσε νὰ ἀποσπάσῃ ὁ Μετσοβίτης μεγαλοκτηνοτρόφος Κυριάκος Φλόκας ἀπὸ τὸν Σουλτᾶνον Μεχμὲτ τὸν Δ' τὸ 1659, τὸ Μέτσοβον μετὰ περιφερείας ἐκ τῶν πέντε βλαχοφώνων χωρίων Ἀνήλιο, Βουτονόσι, Μαλακάσι, Κουτσούφλιανη καὶ Μηλιὰ κατέστη πραγματικὴ δημοκρατία εἰς τὸ μεταίχμιον αὐτὸ τῆς Ἠπείρου, Θεσσαλίας καὶ Μακεδονίας. Εἰς μικρὸν χρονικὸν διάστημα, ὁ μικρὸς ἐκ κτηνοτρόφων καὶ ὑλοτόμων συνοικισμὸς τοῦ Μετσόβου ἐξειλίχθη εἰς μεγάλην καὶ εὐημεροῦσαν κωμόπολιν καὶ κατέστη σοβαρὸν πνευματικὸν καὶ ἐμπορικὸν κέντρον ἐν Ἠπείρῳ. Πολλοὶ Μετσοβῖται, μορφωθέντες εἰς τὸν Ἑλληνικὸν Σχολεῖον, ἀνεδείχθησαν ἀργότερον διαπρεπεῖς διδάσκαλοι καὶ συγγραφεῖς, ἀνώτεροι κληρικοί, ἐξέχοντες ἐπιστήμονες, ἀξιόλογοι ἔμποροι καὶ ἐπιχειρηματίαι, ἐν τῇ ξένῃ πρὸ πάντων, καὶ φλογεροὶ πατριῶται καὶ ἀγωνισταὶ κατὰ τὴν ἐθνεγερσίαν τοῦ 1821.

Μετὰ τὴν ἵδρυσιν τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας ἐν Ὀδησσῷ τῆς Ρωσίας τὸ 1814,

πολλοὶ Μετσοβῖται, εἴτε ἐν τῷ ἐξωτερικῷ εὑρισκόμενοι, εἴτε ἐν Μετσόβῳ διαμένοντες, ἔσπευσαν προθυμότατα νὰ ἐγγραφῶσι μέλη ταύτης καὶ ἄλλοι ἐξ αὐτῶν ἐνίσχυσαν τὸν ἀπελευθερωτικὸν ἐκεῖνον ἀγῶνα χρηματικῶς, ἄλλοι ἠγωνίσθησαν καὶ ἐτραυματίσθησαν ἢ ἐφονεύθησαν καὶ ἄλλοι, συλληφθέντες ἐν Μετσόβῳ ὑπὸ τοῦ Χουρσὶτ πασᾶ τὸ 1821, ὡδηγήθησαν εἰς Λάρισαν, ὅπου ἐδηλητηριάσθησαν ἢ ἀπηγχονίσθησαν. Τέκνα τοῦ Μετσόβου ἀνεδείχθησαν ἐπίσης μεγάλοι εὐεργέται, ὄχι μόνον τῆς γενετείρας των, ἀλλὰ καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, διὰ νὰ κοσμήσουν τὴν Ἑλληνικὴν πρωτεύουσαν μὲ περίβλεπτα καὶ ἀθάνατα ἔργα, οἷα τὸ Μετσόβιον Πολυτεχνεῖον, τὸ καλλιμάρμαρον Παναθηναϊκὸν Στάδιον, ἡ Σχολὴ τῶν Εὐελπίδων, τὸ Ἐφηβεῖον ἢ αἱ Φυλακαὶ Ἀβέρωφ, τὸ Τοσίτσειον Σχολεῖον καὶ οἱ πρὸ τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου μαρμάρενσι ἀνδριάντες Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε΄ καὶ τοῦ πρωτοψάλτου τῆς Ἐλευθερίας Ρήγα Φεραίου. (4)

Ἐκ τοῦ κληροδοτήματος τοῦ ἐκ Μετσόβου Γεωργίου Μιχ. Ἀποστολάκα ἡ Ἀβέρωφ ἱδρύθη ἡ Γεωργικὴ Σχολὴ Λαρίσης καὶ ἐναυπηγήθη τὸ θωρηκτὸν «Ἀβέρωφ» τὸ ὁποῖον ἐξησφάλισε τὴν ὑπεροπλίαν τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν συμμάχων της Σέρβων, Βουλγάρων καὶ Μαυροβουνίων ἐναντίον τῆς Τουρκίας κατὰ τὸν Βαλκανοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1912—1913 καὶ συνέβαλεν ἀφθόνως εἰς τὴν νίκην τῶν συμμάχων καὶ τὴν διάλυσιν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας. Πλουσίας ἐπίσης δωρεὰς προσέφερον κατὰ καιροὺς πολλοὶ Μετσοβῖται εἰς τὸ Ἐθνικὸν Πανεπιστήμιον, τὸν «Παρνασσόν», τὴν Φιλεκπαιδευτικὴν Ἑταιρείαν, τὸν «Εὐαγγελισμόν», τὸ Ὀφθαλμιατρεῖον, τὸ Γηροκομεῖον, τὸ Ὠδεῖον καὶ τὸ Ἄσυλον Ἀνιάτων Ἀθηνῶν. Τὸ Μέτσοβον, λόγῳ καταργήσεως τῶν προνομίων του ἀπὸ τὸν περιβόητον Ἀλῆ Πασᾶν τῶν Ἰωαννίνων τὸ 1795, ὑπέστη πολλὰς καὶ σκληρὰς δοκιμασίας καὶ καταστροφὰς ἀπὸ τὰ διερχόμενα ἐκεῖθεν Τουρκικὰ στρατεύματα, ἀποστραγγίζοντα τοὺς βιοτικοὺς πόρους τῶν κατοίκων του. Ἄνευ ὅμως προηγουμένου ὑπῆρξεν ἡ καταστροφή, τὴν ὁποίαν ὑπέστη ἀπὸ τοὺς Τουρκαλβανοὺς τοῦ Ἀβδῆ Πασᾶ τὸν Μάρτιον τοῦ 1854, ὁπότε τετρακόσιαι οἰκίαι ἐπυρπολήθησαν καὶ πολλοὶ ἄνδρες ἐσφάγησαν ἢ ἀπηγχονίσθησαν εἰς τὴν κεντρικὴν πλατεῖαν «Κουλτοῦκι» ὅπου οἱ δύο γηραιοὶ πλάτανοι. Τέλος, μετὰ περιπετειώδη βίον ἡμίσεως ἕκτοτε αἰῶνος, τὸ Μέτσοβον ἠλευθερώθη ἐκ τοῦ Τουρκικοῦ ζυγοῦ τὴν 31ην Ὀκτωβρίου τοῦ 1912 ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ τῇ πολυτίμῳ συνεργασίᾳ Κρητικῶν ἀνταρτικῶν σωμάτων καὶ οὕτω ἐξεπληρώθησαν οἱ προαιώνιοι ἐθνικοὶ πόθοι τῶν Μετσοβιτῶν. Πρώτη περὶ Μετσόβου μελέτη μου ἐδημοσιεύθη ὀλίγα ἔτη μετὰ τὴν Μικρασιατικὴν καταστροφὴν τοῦ 1922 εἰς τὴν ἑβδομαδιαίαν ἔκδοσιν τοῦ Ἐθνικοῦ Κήρυκος» τῆς Νέας Ὑόρκης τῆς Ἀμερικῆς καὶ δευτέρα τοιαύτη εἰς τὴν «Μεγάλην Ἑλληνικὴν Ἐγκυκλοπαιδείαν» τοῦ Πυρσοῦ, προτιμηθεῖσα ἄλλης γραφείοης ὑπὸ ἀνωτέρου ἐκπαιδευτικοῦ τῶν Ἰωαννίνων.

Ἐπειδὴ ὅμως εἰς τὰς ἀνωτέρω συντόμους μελέτας μου παρεισέφρησαν μικραὶ καὶ ἀσήμαντοι ἀνακρίβειαι, ὀφειλόμεναι εἰς ἐσφαλμένας πηγάς, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἤντλησα τὰς πληροφορίας, καὶ ἐπειδὴ ἐν τῷ μεταξὺ διὰ τῆς καταλήψεως τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τῶν Ἰταλογερμανῶν τὸ 1941, τῆς ἐπαράτου τριετοῦς κατοχῆς καὶ τῆς ἐκρήξεως τὸ 1944 κομμουνιστικῆς ἐπαναστάσεως ἐν Ἑλλάδι, προσετέθησαν νέα καὶ συνταρακτικὰ γεγονότα εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς πολυπαθοῦς γενετείρας μου, ἤχθην εἰς τὴν ἀπόφασιν νὰ γράψω τὴν παροῦσαν μου. Ὅπως θὰ διαπιστώσῃ ὁ ἀναγνώστης, εἰς τὴν νέαν αὐτὴν μελέτην μου, ἀσχολοῦμαι λεπτομερέστερον μὲ τὰ πολεμικὰ γεγονότα, ἅτινα ἔλαβον χώραν εἰς τὸ Μέτσοβον τὸ 1854, τὸ 1912—1913 καὶ τὸ 1940—1941, ἐπὶ πλέον δὲ ἀφιερώνω ἰδιαίτερα κεφάλαια διὰ τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα τοῦ Μετσόβου καὶ διὰ τὴν ζωὴν καὶ τὴν εὐεργετικὴν δρᾶσιν μεγάλων τοῦ Μετσόβου τέκνων, εἰς τὰ ὁποῖα πρὸ δέκα καὶ πλέον ἐτῶν προσετέθη ὁ ἐν Ἑλβετίᾳ ἀποθανὼν τὸ 1950 βαρῶνος Μιχαὴλ Ἀν. Τοσίτσας, ἔγγονος τοῦ Κωνσταντίνου Τοσίτσα, μικροτέρου ἀδελφοῦ τοῦ Μεγάλου Ἐθνικοῦ Εὐεργέτου Μιχαὴλ Ἀν. Τοσίτσα, θανόντος ἐν Ἀθήναις τὸ

(4) Καὶ ἡ Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη καὶ τὸ Ἐθνικὸν Νομισματικὸν Μουσεῖον εἶναι ἔργα δύο Ἑλλήνων τοῦ Πανηγύρη καὶ Ἀχιλλέως Ποσειδήμα. Τοσίτσειον Περιβλεπτ. γωγεῖον

1856. Ἐπὶ πλέον, εἰς τὴν παροῦσαν μελέτην μου, ἔχει καταχωρηθῆ καὶ ἀντίγραφον μεταφράσεως Σουλτανικοῦ Φιρμανίου, ἀναφερομένου εἰς τὰ προνόμια τοῦ Μετσόβου καὶ περιγράφοντος λεπτομερῶς τὰ ὅρια τῆς προνομιούχου περιοχῆς Μετσόβου ὡς καὶ ἀντίγραφα Πατριαρχικῶν Σιγγιλίων ἀναφερομένων εἰς τὴν Πατριαρχικὴν Ἐξαρχίαν, τὰ ἐκπαιδευτήρια καὶ τὴν θνησιγενῆ ἱερὰν Μητρόπολιν Μετσόβου.

Τὰς πληροφορίας διὰ τὴν συγγραφὴν τῆς παρούσης μελέτης μου συνέλεξα ἀπὸ γραπτὰς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πηγὰς καὶ ἀπὸ τὴν ζῶσαν λαϊκὴν παράδασιν, μὴ παραλείψας ἐν τοσούτῳ νὰ ἐλέγξω ἐκεῖνας, αἵτινες δὲν εὐσταθοῦν ἱστορικῶς καὶ δὲν ἀντέχουν εἰς τὴν βάσανον τῆς λογικῆς. Τελευταίως, προσετέθη καὶ ἕνα [illegible] ἀξιοσημείωτον γεγονὸς εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Μετσόβου καὶ τοῦτο τὸ συνθέτουν τρεῖς ἀλλεπάλληλοι ἐπισκέψεις τῶν Βασιλέων τῆς Ἑλλάδος μετὰ τῶν τέκνων Των εἰς τὸ Μέτσοβον, φιλοξενηθέντων εἰς τὸ Ἀρχοντικὸν Τουσσίτσα, φροντίδι τοῦ ἐκ Μετσόβου πολιτικοῦ καὶ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν Εὐαγγέλου Ἀβέρωφ—Τοσίτσα. Παραδίδων εἰς τὴν δημοσιότητα τὸ παρὸν πόνημά μου, θέλω νὰ πιστεύω ὅτι θὰ καταστήσω περισσότερον γνωστὴν τὴν ὡραίαν καὶ συγκινητικὴν ἱστορίαν τοῦ Μετσόβου, τὸ ὁποῖον περισσότερον ἀπὸ πᾶσαν ἄλλην φορὰν παραμένει ἐθνικὴ ἔπαλξις εἰς μίαν γραφικὴν καὶ ἐπίκαιρον τοποθεσίαν τῆς θρυλικῆς Ἑλληνικῆς Πίνδου.

Ἔγραφον ἐν Φαρσάλοις τῇ 3ῃ Ἰουνίου 1961

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΚΥΡ. ΣΚΑΦΙΔΑΣ

Φαρμακοποιὸς

1ον

Τὸ Μέτσοβον, πρωτεύουσα ὁμωνύμου ἐπαρχίας καὶ ἕδρα ὁμωνύμου δήμου, εὑρίσκεται βορειοανατολικῶς καὶ εἰς ἀπόστασιν ἕνδεκα ὡρῶν τῆς πόλεως Ἰωαννίνων—μεταξὺ τοῦ 58ου καὶ 59ου χιλιομέτρου τοῦ αὐτοκινητοδρόμου Ἰωαννίνων—Μετσόβου—Καλαμπάκας—κτισμένον ἀμφιθεατρικῶς ἐπὶ τῆς πλαγιᾶς ἐπικλινοῦς καὶ ἀποτόμου τμήματος τῆς Κεντρικῆς Πίνδου (+) τοῦ ὁποίου ἡ κορυφὴ ὀνομάζεται Λεφτοκαρυὲς—βλαχιστὶ Ἀλοῦνι—ἀπὸ τὸ ὑπάρχον ἄλλοτε πυκνότατον δάσος λεπτοκαρυῶν, ἐπεκτεινόμενον κατὰ τοὺς παλαιοτέρους χρόνους μέχρι τῆς σημερινῆς κεντρικῆς πλατείας. Εὑρίσκεται δυτικῶς καὶ ἀκριβῶς ἀπέναντι τοῦ αὐχένος τοῦ ὄρους Ζυγοῦ, τοῦ ἀρχαίου Λάκμωνος, ἀποτελοῦντος ἔκπαλαι τὴν πύλην τῆς Ἠπείρου πρὸς τὴν Θεσσαλίαν, διότι δι' αὐτοῦ διήρχετο ὁ μοναδικὸς λιθοστρωμένος δρόμος, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπικοινωνοῦσαν αἱ ὡς ἄνω δύο μεγάλαι ἐπαρχίαι καὶ ὅστις ἀργότερον ἀποτελοῦσε διακλάδωσιν τῆς Ἐγνατίας ὁδοῦ. Μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν ὀρεινῶν τμημάτων τῆς Πίνδου, τοῦ Λάκμωνος (Ζυγοῦ) καὶ τῶν Λεφτο-αρυῶν σχηματίζεται μεγάλη κοιλάς, ἐκτεινομένη μέχρι τοῦ χωρίου Ἀνθοχῶρι (Ντεβεντίστας) καὶ τὴν ὁποίαν διασχίζει ὁ Μετσοβίτικος ποταμός, ὅστις εἰς τὴν θέσιν «Μπαλντούμα», ἑξάωρον ἀπέχουσαν τοῦ Μετσόβου, χύνεται εἰς τὸν Ἄραχθον ποταμόν, πηγάζοντα εἰς τὰ Ζαγοροχώρια.

Ὁ Μετσοβίτικος ποταμὸς σχηματίζεται ἀπὸ τὰ ὕδατα τοῦ Μετσόβου καὶ τοῦ ὄρους Ζυγοῦ, ἀπὸ τὰ ὑψηλότερα σημεῖα τοῦ ὁποίου πηγάζει ὁ μεγαλύτερος βραχίων, τὰ ὁρμητικὰ ὕδατα τοῦ ὁποίου χρησιμοποιοῦνται ὡς κινητήριος δύναμις διὰ τὴν λειτουργίαν ἄλλοτε δέκα ὑδρομύλων καὶ τελευταίως 3—4 τοιούτων. Ἀπὸ τὴν νοτιοδυτικὴν πλευρὰν τοῦ ὄρους «Κατάρα» πηγάζει ἕτερος βραχίων, ὁ πλέον ἀπομεμακρυσμένος, καθὼς καὶ τὰς θέσεις «Βρύσες» καὶ τὸν συνοικισμὸν «Ἀνήλιον» τοῦ Μετσόβου ἄλλοι δύο ὁρμητικοὶ βραχίονες, χρησιμοποιούμενοι διὰ τὴν λειτουργίαν πριονιστηρίων καὶ ὑδρομύλων. Κατὰ τοὺς παλαιοτέρους χρόνους, ὁ συνοικισμὸς τοῦ Μετσόβου περιωρίζετο εἰς τὰς δύο συνοικίας Ἁγίου Δημητρίου καὶ Ἁ-

(+)- τοῦ ἀρχαίου ὄρους Κιτίου-

γίου Χαριλάμπους, ἐκτεινομένας μέχρι τῆς κεντρικῆς πλατείας, ἀργότερον ὅμως ἐπεξετάθη μέχρι τῶν σημερινῶν ὁρίων τόσον πρὸς βορρᾶν ὅσον καὶ πρὸς δυσμὰς καί νότον, διὰ τῆς δημιουργίας τριῶν εἰσέτι συνοικιῶν, τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, τῆς Ἁγίας Τριάδος καὶ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἢ Ντράϊ. Ἡ κεντρικὴ πλατεῖα τοῦ Μετσόβου- πλατεῖα Τουσσίτσα—ὅπου τὸ Περίπτερον τοῦ Ἐξωραϊστικοῦ Συλλόγου Μετσόβου, εὑρίσκεται εἰς ὕψος 1.156 μέτρων ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς Θαλάσσης, περιβάλλεται δὲ ἡ κωμόπολις ἀπὸ ἄλυσον συνεχομένων πανυψήλων ὀρέων, ἅτινα εἶναι τὸ Περιστέρι, ὁ Ζυγός, ἡ Κατάρα, τὸ Μαυροβοῦνι, ἡ Ὀξυὰ Γραμμένη—Fagu scriptu—καὶ τὸ ὄρος Κύρου καὶ τὰ ὁποῖα παρουσιάζουν πανοραμικὸν θέαμα.

Βορείως τοῦ Μετσόβου καὶ εἰς ἀπόστασιν τριῶν τετάρτων τῆς ὥρας εἶναι τὸ γραφικώτατον ὀροπέδιον Πολιτσιὰ ἢ Πολιτσιὲς (1) μήκους δέκα πέντε χιλιομέτρων καὶ πλάτους 5—8 τοιούτων, ἐκτεινομένων ἀπὸ τῆς θέσεως Ράχη τοῦ Πουλιοῦ—Τζιὰν λὰ Πούλιου – μέχρι τῆς τοποθεσίας Μουτσιάρα—ὑγρότοπος—πλησίον τοῦ ὄρους Τσούκα Ρόσσια. Εἰς τὰ πλούσια λειβάδια τῆς ἐν λόγῳ ἐκτάσεως βόσκουν κατὰ τὸ θέρος τριάκοντα καὶ πλέον χιλιάδες αἰγοπροβάτων, πολλαὶ ἑκατοντάδες βοοειδῶν καὶ ἀγέλαι ἐξημερωμένων καὶ ἀτιθάσσων φορβάδων, ἵππων, ὄνων καὶ ἡμιόνων ποὺ ἀποτελοῦν μεγάλον πλοῦτον διὰ τοὺς Μετσοβίτας κτηνοτρόφους. Τὰ ποίμνια, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦνται ἀπὸ γίδια μόνον, βόσκουν εἰς λειβάδια νοτίως τοῦ Μετσόβου, κατάφυτα ἀπὸ πρινάρια. Τὰ ποίμνια αὐτὰ παραχειμάζουν ἐκεῖ κατερχόμενα εἰς τὰ παρόχθια τοῦ Μετσοβίτικου ποταμοῦ μέρη, ὅπου ἡ χιὼν δὲν διατηρεῖται διὰ πολύ, διότι εὑρίσκονται εἰς χαμηλότερον ὕψος καὶ ἐπὶ πλέον εἶναι προσήλια καὶ διὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς οἱ κτηνοτρόφοι αὐτοὶ ἔχουν κατασκευάσει μόνιμα μαντριά. Εἰς τὸ ὀροπέδιον Πολιτσιά, ποὺ ἀρδεύεται ἀπὸ τὰ ἄφθονα νερά, ποὺ πηγάζουν ἀπὸ τὰ γύρω βουνά, ἁπαντοῦν τὰ κάτωθι τοπωνύμια εἰς διαφόρους τοποθεσίας. Ράχη τοῦ Πουλιοῦ, Μάντρα τοῦ Αὐλακιοῦ, Πολιτσιάρε, Δερβένι, Πλάκα, Γιαπίου, Κρύα Βρύση. Βάλεα Λιόσανη, Σόποτον, Βρύση τοῦ Κατῆ, Βουλοάγκα ἀ Τάρλι, Πηγάδι ἢ Βρύση τοῦ Γεωργίτσι—Πούτσουλ ἀλ Γεωργίτσι—Ποῦντσι, Φάγκου σκρίπτου—ὀξυὰ γραμμένη—Γωνιά, Χάνι τοῦ Ἀχιλλέα, Τσούμα καὶ Ῥάτσι, Λιάρου γιοφῦρι, Στρούζα, Τζιὰν λὰ Φίου, Λούγκα, Μουτσιάρα, Συμπρέσσι, Βακαρεάτσα (ἀγελαδολείβαδο), Προφήτης Ἠλίας (ἐκκλησία), Ρουτζέλλου, Καλλιγωμένο Ἁλῶνι (ἄργε καλντσιάτα), Πέντε Ἁλώνια, Τσούμα, Κιάτρα βίνιτά, Σουτζιάτα, Κινιτσέλλι, Λαγιαλόγια, Προύνου (Κορομηλιά), Λιάγκουνου, Ἰρίνα, Ὀρέκλι, Κάμπου νάζιτου, Βάλεα Μέγκουλη, Μουτσῦλε, Τσούμα ἀλ Τσιμπίδη, Κιάτρα ντὶ Μποϊάσσα, Λὰ Ρίστα, Μπούρα καὶ ἄλλα.

Παράλληλα μὲ τὴν κτηνοτροφίαν, οἱ κάτοικοι τοῦ Μετσόβου εἰς τὰ παλαιότερα χρόνια ἠσχολοῦντο καὶ μὲ τὴν γεωργίαν καὶ τὴν ἀμπελουργίαν, εἰς μικρὰν πάντοτε κλίμακα, διότι εἰς τὰ ὀρεινὰ μέρη δὲν ὑπάρχουν μεγάλαι καλλιεργήσιμοι ἐκτάσεις. Εἰς τοὺς σποραδικοὺς ἀγροὺς των οἱ Μετσοβῖται ἔσπειρον καὶ ἐξακολουθοῦν νὰ σπείρουν συνήθως βρύζαν, σῖτον, βρώμην καὶ ἀραβόσιτον, ἡ ἄροσις δὲ τῶν ἀγρῶν ἐγίνετο καὶ γίνεται μὲ ζεύγη βοῶν. Ἀπὸ κωδίκελλον τοῦ 1753 πληροφορούμεθα ὅτι τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς τὸ Μέτσοβον ὑπῆρχον 220 ζεύγη ἀροτριώντων βοῶν, τὰ ὁποῖα ἐχρησιμοποιοῦντο διὰ τὴν ἄροσιν τῶν ἀγρῶν καὶ τὴν μεταφορὰν ἰδίως τῆς βαρείας ξυλείας ἀπὸ τὰ δάση τῆς Τσούκας Ρόσσιας, τῆς ὀξυᾶς Γραμμένης καὶ τοῦ Μαυροβουνιοῦ. Τὰ ἀμπέλια τοῦ Μετσόβου εὑρίσκονται μέχρι σήμερον εἰς τὰς πρὸς Ἰωάννινα—νότον—τοποθεσίας Γινιέτσι (ἀμπελῶν), Μπουϊάνου καὶ Ζσίρνου, πλησίον τοῦ Βοτονοσίου. Τὸ ὀροπέδιον Πολιτσιὰ εἶναι ἡ προσφιλεστέρα ἐξοχικὴ τοποθεσία τῶν Μετσοβιτῶν καὶ εἰς τὰ παλαιότερα χρόνια, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ὁ Ἀραβαντινός, οἱ εὐπορώτεροι τῶν Μετσοβιτῶν διέμενον ἐκεῖ

---

1. Πολιτσιὰ Σλαβικὴ λέξις=ὀροπέδιον.

τερπόμενοι ὑπαίθριοι ἢ εἰς ὡραίας ἐπὶ τούτου σκηνὰς καὶ δὴ εἰς τὴν παρὰ τὴν Κρύαν Βρύσην περιοχήν. Ἀπὸ τὰ γύρω τοῦ Μετσόβου βουνὰ Περιστέρι, Ζυγός, Κατάρα, Μαυροβοῦνι καὶ Ὀξυὰ Γραμμένη πηγάζουν οἱ ἀκόλουθοι πέντε ποταμοί, Ἀχελῶος ἢ Ἀσπροπόταμος, ὁ Ἰηνειὸς ἢ Σαλαμπριά, ὁ Ἀλιάκμων, ὁ Ἄραχθος καὶ ὁ Ἄῶος ἢ Βωβούσας, βλαχιστὶ Μπουϊάσσα. Τὸ ὄρος Μαυροβοῦνι, τὸ ὁποῖον εὑρίσκεται ἀνατολικὰ τῆς Πολιτσιᾶς, θεωρεῖται ὑπὸ πολλῶν ἱστορικῶν καὶ γεωγράφων ἡ ἀρχαία Τύμφη (1) καὶ συνεπῶς ἡ περιοχὴ τοῦ Μετσόβου ὑπήγετο εἰς τὴν χώραν τῶν Τυμφαίων καὶ ὅτι τὸ σημερινὸν Μέτσοβον εἶναι ἡ ἀρχαία Παρωραία. Εἰς ἕνα λόφον τῆς Πολιτσιᾶς, ποὺ εἶναι γνωστὸς μὲ τὸ ὄνομα Τσούμα τοῦ Τσιμπίδη, δεξιὰ τῆς θέσεως Ἰμπεριτσάρε, ὑπάρχουν λίθοι κατειργασμένοι καί, πρὸ ἑβδομῆντα ἐτῶν, εὑρέθησαν καὶ νομίσματα Ἑλληνικά. Πλὴν δὲ τούτων, κατὰ τὸν Ἄγγλον Λὴκ ὑπάρχουν καὶ τεκμήρια μαρτυροῦντα ὅτι καὶ μεταλλουργικὴ ἐργασία ἐγίνετο ἐκεῖ. Ὁ ἐν λόγῳ Ἄγγλος προσθέτει ὅτι εἰς τὸ μέρος αὐτὸ ἔκειτο ἡ πόλις Τράμπνα, τὴν ὁποίαν ὁ Διόδωρος ὀνομάζει Τυμφαίαν, ὡς πρωτεύουσαν τῶν Τυμφαίων. Καὶ ὁ Λυκόφρων (στιχ. 800) ἱστορεῖ ὅτι ἡ Τράμπνα ἔκειτο ἐπὶ θέσεως ὑψηλῆς, ἦτο δὲ γνωστὴ διότι ἐν αὐτῇ Πολυσπέρχων ὁ Τυμφαῖος ἐδηλητηρίασεν ἐν δείπνῳ Ἡρακλέα, τὸν υἱὸν τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου. (Λὴκ Τόμ. Δ' κεφ. 39). Κατὰ τὸν ἴδιον Λήκ, εἰς τὸ σημερινὸν Μέτσοβον ὑπῆρχε καὶ ἀποικία τῶν Ρωμαίων καὶ δευτέρα τοιαύτη Ρωμαϊκὴ ἀποικία εἰς τὴν θεσιν Ἰμπεριτσάρε ἢ Μπεριτσάρε. Τὰς ἀνωτέρω ἀποικίας ἵδρυσαν οἱ Ρωμαῖοι διὰ νὰ ἐξασφαλίσουν τὰς διαβάσεις τοῦ Ζυγοῦ καὶ τῆς Πολιτσιᾶς. Πιστεύω ὅτι ἔκπαλαι ὑπῆρχε συνοικισμὸς εἰς τὴν θέσιν τοῦ σημερινοῦ Μετσόβου, λόγῳ τῆς γεωγραφικῆς του θέσεως, ποὺ ἀποτελεῖ συγκοινωνιακὸν κόμβον μεγάλης σπουδαιότητος. Παρόμοιος συνοικισμὸς ὑπῆρχε καὶ ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς πλαγιᾶς τοῦ ὄρους Ζυγοῦ καὶ ἀκριβῶς παρὰ τὴν θέσιν Πέτρα Φεῖδι—Κιάτρα Σάρπιλε—ὅπου σώζονται ἐρείπια παλαιῶν κτισμάτων καὶ ἐκκλησιῶν, σώζεται δὲ καὶ μία ἐκκλησία ἐπ' ὀνόματι τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων. Οἱ κάτοικοι τοῦ ἐν λόγῳ συνοικισμοῦ ὑποχρεώθησαν νὰ φύγουν ἐκεῖθεν λόγῳ τῶν συνεχῶν λεηλασιῶν, τὰς ὁποίας ὑφίστατο ἀπὸ τὰ διερχόμενα στρατεύματα καὶ νὰ ἱδρύσουν τὸ σημερινὸν Μαλακάσιον εἰς τὴν ἔναντι χαράδραν. Εἶναι συνεπῶς προφανὲς ὅτι οἱ Ρωμαῖοι μετὰ τὴν ὑπ' αὐτῶν κατάληψιν τῆς Ἠπείρου τὸ 168 π.Χ., ὁπότε ὁ Αἰμίλιος Παῦλος κατέστρεψεν ἑβδομήκοντα πόλεις καὶ ἐξώντωσε τοὺς κατοίκους των, ὄχι μόνον ἀποίκους ἀλλὰ καὶ στρατιωτικὴν φρουρὰν ἐγκατέστησαν εἰς τὴν θέσιν τοῦ σημερινοῦ Μετσόβου, τόσον διὰ νὰ ἐπιτηρῇ τὴν διάβασιν διὰ τοῦ Ζυγοῦ καὶ τῆς Πολιτσιᾶς, ὅσον καὶ νὰ διευκολύνῃ τοὺς διερχομένους ἐκεῖθεν καὶ περισσότερον κατὰ τοὺς χειμερινοὺς μῆνας, ὁπότε τὸ ὕψος τῆς χιόνος ὑπερβαίνει τὰ 2—3 μέτρα. Οἱ Ρωμαῖοι, λόγῳ τῆς μακρᾶς παραμονῆς των ἐν Ἠπείρῳ ἐκτὸς τῶν λιθοστρωμένων δρόμων, ὑδραγωγείων, πήλινοι σωλῆνες τῶν ὁποίων ἀνευρέθησαν τὸ 1954 ἐν Μετσόβῳ εἰς τὴν γνωστὴν πηγὴν Γκούρα καὶ παρὰ τὴν πλακοσκεπῆ κρήνην τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, τῶν γεφυρῶν καὶ τῶν Φυλακίων εἰς ἐπίκαιρα σημεῖα, κατέλιπαν καὶ Ρωμαϊκὰς ὀνομασίας διαφόρων τοποθεσιῶν, αἵτινες διασώζονται καὶ εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ Μετσόβου καὶ τοιαῦτοι εἶναι αἱ ἀκόλουθοι: Βαλεαντὶ κόρνου, Φάγκου Σκρίπτου, Κοάστα ράο, Ἰμπεριτσάρε καὶ ἄλλαι. Ἡ θέσις Φάγκου Σκρίπτου (Ὀξυὰ Γραμμένη) εὑρίσκεται Β. Δ. καὶ εἰς ἀπόστασιν 2 1]2 ὡρῶν ἐκ Μετσόβου καὶ δεσπόζει μιᾶς διόδου πρὸς τὸ Ζαγόριον. Ἐκεῖ ἐπί τινος λόφου ἦτο κτισμένον Φυλάκιον Ρωμαϊκὸν τὸ πάλαι, ἐλέγχον τὴν διάβασιν τῶν ταξειδιωτῶν καί, διὰ νὰ προσανατολίζωνται οὗτοι, εἶχεν ἀφεθῇ πανύψηλος ὀξυά, μὲ κεκομμένους τοὺς κάτω κλάδους, φέρουσα εἰς τὴν κορυφὴν μόνον τοιούτους καὶ γράμματα χαραγμένα εἰς τὸν γυμνὸν κορμόν της, κατὰ τὴν παρά-

---

1. Στράβων βιβλ. 2 σελὶς 325 παραρρεῖ δ' αὐτὴν ὁ Ἄραχθος, ὀλίγων σταδίων, ἀρχόμενος ἐκ Τύμφης ὄρους καὶ τῆς Παρωραίας.

δοσιν. Εἰς τὴν θεσιν αὐτὴν σώζονται μέχρι σήμερον τὰ ἐρείπια δύο μεγάλων Πανδοχείων (Χανίων) ὡς καὶ ἐρείπια Τουρκικοῦ Φυλακίου, προφανῶς διαδεχθέντα τὸ Βυζαντινὸν καὶ τὸ Ρωμαϊκὸν τοιοῦτον. Εἰς μικρὰν ἐκεῖθεν ἀπόστασιν καὶ εἰς τὴν τοποθεσίαν Γωνιὰ (Γωνιάο βλαχιστὶ) εὑρίσκονται εἴκοσι καὶ πλέον παλαιοὶ τάφοι διακρινόμενοι ἀπὸ ἐξεχούσας τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς λιθίνας πλάκας, ἄγνωστον ὅμως εἰς ποίαν ἐποχὴν καὶ εἰς ποίους ἀνήκουν οὗτοι. Ἀνατολικῶς τῆς θέσεως Φάγκου Σκρίπτου καὶ ἐπὶ τῆς δεξ·ᾶς ὄχθης τοῦ Ἀώου (Βωβούσα) ποταμοῦ ἄρχεται ἡ γραφικὴ τοποθεσία Ἰμπεριτσάρε, ἐπὶ μιᾶς κυιλάδος ἐκτισμένη μέχρι τῆς θέσεως Μουτσιάρα, διαβρεχομένη ἀπὸ τὰς πολλὰς πηγὰς τοῦ ποταμοῦ, τοῦ ὁποίου τὰ νερὰ βρίθουν ἀπὸ πέστροφες, τὰ εὔγεστα ψάρια τοῦ βουνοῦ. Ὅπως ἀνέφερα εἰς τὰ προηγούμενα, εἰς τὴν παρὰ τὸ Ἰμπεριτσάρε τοποθεσίαν Τσούμα Τσιμπίδη σώζονται ἐρείπια συνοικισμοῦ ἀρχαίου, πιθανῶς τῆς πόλεως Τράμπνα. Κατὰ μίαν πληροφορίαν, τὴν ὁποίαν ἔλαβα τὸν Αὔγουστον τοῦ 1940, ἐκ Βουκουρεστίου, εἰς τὸ μέρος Ἰμπεριτσάρε ὑπῆρχεν αὐτοκρατορικὸν ἀνάκτορον, εἰς τὸ ὁποῖον παραθέριζεν ἡ Ὀκταβία ἀδελφὴ τοῦ αὐτοκράτορος Ὀκταβιανοῦ Αὐγούστου καὶ σύζυγος τοῦ Μάρκου Ἀντωνίου, καθ' ἣν ἐποχὴν οὗτος εἶχεν ἐμπλακῇ εἰς τὰ ἐρωτικὰ δίκτυα τῆς ὡραιοτάτης βασιλίσσης τῆς Αἰγύπτου Κλεοπάτρας, ἐνῷ τὸν χειμῶνα παραχείμαζεν ἐν Κερκύρᾳ. Γηραιὸς κτηνοτρόφος τοῦ Μετσόβου, Κώστας Καραγεώργος ὀνόματι, γνώστης ὅσον κανεὶς ἄλλος Μετσοβίτης τῆς κατὰ παράδοσιν ἱστορίας τοῦ Μετσόβου, μοῦ διηγήθη πρὸ τεσσαράκοντα ἐτῶν ὅτι εἰς τὴν θέσιν Ἰμπεριτσάρε ἦταν χτισμένο βασιλικὸ Παλάτι, ὅπου περνοῦσε τοὺς καλοκαιριμοὺς μῆνες μιὰ ὥμορφη καὶ καλόψυχη βασίλισσα μὲ τὰ παιδιά της καὶ μὲ μεγάλη στρατιωτικὴ ἀκολουθία, γιατὶ ὁ σύζυγός της, ὁ βασιληᾶς πολεμοῦσε μακρυὰ στὴν Ἀνατολή. Ἡ διασταύρωσις τῆς ἰδίας πληροφορίας ἀπὸ δύο πηγὰς κατὰ τὰ ἀνωτέρω, κατὰ παράδοσιν καὶ γραπτὴν τοῦ Βουκουρεστίου ἀπὸ κώδικα τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Βουκουρεστίου, ὁδηγεῖ εἰς τὸ ἀσφαλὲς συμπέρασμα ὅτι ὑπῆρξε συνοικισμὸς εἰς τὸ μέρος αὐτό, ὅπου διέτριβον τὸ πάλαι μέλη βασιλικῆς οἰκογενείας. Τὸ Μέτσοβον εἶναι κόμβος συγκοινωνιακὸς σπουδαῖος, διότι δι' αὐτοῦ διέρχεται ὁ δρόμος ὁ συνδέων τὴν Ἤπειρον μὲ τὴν Θεσσαλίαν ἀπὸ τὸν αὐχένα τοῦ ὄρους Ζυγοῦ, ὁ ἡμιονικὸς ἐπίσης δρόμος ὁ συνδέων τὴν Ἤπειρον μὲ τὴν Μακεδονίαν ἀπὸ τὸν Ζυγὸν τοῦ χωρίου Μηλιά, τετράωρον ἀπέχοντος τοῦ Μετσόβου. Ἕτερος δρόμος ἐκ Μετσόβου διὰ τῆς θέσεως Φάγκου Σκρίπτου καὶ Πέντε Ἁλώνια διερχόμενος ὁδηγεῖ εἰς Ζαγοροχώρια καὶ ἄλλος διὰ τῆς θέσεως Πλάκα—Γιαπίου εἰς Τρία Χάνια παρὰ τὸ Βουτονόσιον καὶ Χρυσοβίτσαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ἰωάννινα. Ἕτερος διὰ τῆς Μηλιᾶς —Βάλεα Κάλντα εἰς Περιβόλι τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας καὶ Βωβοῦσαν. Ἕτερος ἀκολουθῶν τὸν ροῦν τοῦ Μετσοβίτικου ποταποῦ ὁδηγεῖ ἀπὸ τὰ Τρία Χάνια εἰς Ἰωάννινα καὶ Γότσισταν—Συρράκου διακλάδωσις αὐτοῦ. Τὸ 1939 ἐπερατώθη ὁ αὐτοκινητόδρομος, ποὺ συνδέει τὴν Θεσσαλίαν μὲ τὴν Ἤπειρον, διερχόμενος ἀπὸ τὸν αὐχένα τοῦ ὄρους «Κατάρα» ὑψόμετρον 1639 μέτρων. Τὸ τοπωνύμιον Κατάρα, Σλαβικὴ ἐκ πρώτης ὄψεως λέξις, εἶναι χαρακτηρισιικὴ τῆς τοποθεσίας, ὅπως τὰ τοπωνύμια Κακάρα, Μουτσάρα. Τὸ πιθανώτερον ὅμως εἶναι ὅτι τὸ τοπωνύμιον Κατάρα εἶναι Ἀραβικὴ λέξις, ἡ ὁποία ἑρμηνεύεται βαθεῖα χαράδρα. Πράγματι ἀπὸ τοῦ αὐχένος τῆς Ἑλληνικῆς Κατάρας καὶ ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ ὄρους ἀρχίζει μία βαθεῖα χαράδρα, φθάνουσα εἰς τὸ Μαλακασιώτικο ποτάμι. Εἰς τὴν μεγάλην αὐτὴν εἰς ἔκτασιν καὶ βάθος χαράδραν ἀνήκει τὸ ὄνομα Κατάρα, δοθὲν ἀργότερον καὶ εἰς τὸ ὄρος. Παρόμοιον τοπωνύμιον ὑπάρχει καὶ εἰς τὴν Λιβύην, πλησίον τοῦ Ἔλ—Ἀλαμέϊν, ὅπου εὑρέθη ἐνσφηνωμένη ἡ τεθωρακισμένη στρατιὰ τοῦ Γερμανοῦ στρατάρχου Ρόμελ κατὰ τὸν Β' Παγκόσμιον Πόλεμον. Καὶ εἰς τὴν Σαουδικὴν Ἀραβίαν ὑπάρχει τοπωνύμιον Κατάρα. Ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς Κατάρας εἶναι ἡ θέσις Κοάστα—ράο=Κακοπλεῦρι, διότι τὸν χειμῶ-

να καθίσταται ἀδιάβατος ἀπὸ τὸ ἄφθονο χιόνι, καὶ ἐν συνεχείᾳ μικρὸν ὀροπέδιον γνωστὸν μὲ τὸ ὄνομα Κάμπος τοῦ Δεσπότη. Μία παράδοσις, κατὰ τὴν ὁποίαν κάποιος δεσπότης (ἐπίσκοπος) διελθὼν ἐν ὥρᾳ χειμῶνος ἀπὸ τὴν Κατάραν ἐκρυολόγησε καὶ πρὶν πεθάνη καταράσθηκε τὸ ὄρος. εἶναι ἀπαράδεκτος, διότι δὲν δικαιολογεῖται διέλευσις ἀνωτέρου κληρικοῦ ἀπὸ τὰ δύσβατα ἐκεῖνα μέρη καὶ μάλιστα ἐν καιρῷ χειμῶνος, ἐφόσον ὑπῆρχεν ὁ διὰ Μετσόβου λιθοστρωμένος δρόμος. Γεννᾶται τὸ εὔλογον ἐρώτημα: Ἀπὸ ποῦ προήρχετο ὁ εὐλογημένος ἐκεῖνος κληρικὸς καὶ ποῦ κατηυθύνετο; Πρόκειται περὶ τίτλου διδομένου τότε εἰς ἡγεμόνα, ἐξ οὗ καὶ δεσποτᾶτον τῆς Ἠπείρου. Ἐπίσης ἡ λέξις Κάμπος σημαίνει στρατόπεδον καὶ κατ' ἐπέκτασιν Φυλάκιον, ἐχρησίμευε δηλαδὴ ἡ τοποθεσία αὐτὴ ὡς στρατιωτικὸς κέντρον τῶν δεσποτῶν—ἡγεμόνων—τῆς Ἠπείρου διὰ νὰ ἐλέγχεται ἡ ἐπικίνδυνον ἐκείνη διάβασις ἢ καὶ ὡς ὁρμητήριον διὰ στρατιωτικὰς ἐπιχειρήσεις κατὰ τῆς Θεσσαλίας καὶ Μακεδονίας. Εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς θεσεως Κάμπος τοῦ Δεσπότη εὑρίσκετο πρὸ εἰκοσαετίας μεγάλος βράχος—ὑπολείμματα μένουν τώρα—γνωστὸς μὲ τὸ ὄνομα Πέτρα τοῦ Τσάπου—Κιάτρα ἀλ Τσάπου—ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Μετσοβίτου ὁπλαρχηγοῦ Ἀποστόλη Τσάπου, ὅστις εἶχεν ἐκεῖ τὰ λημέρια του διὰ νὰ ἐλέγχῃ τὰς διαβάσεις, ἀντικατέστησε δηλαδὴ ἡ τοποθεσία αὐτὴ τὸ Φυλάκιον τοῦ ἡγεμόνος—δεσπότη. Ἡ ἐν λόγῳ τοποθεσία πρέπει νὰ λέγεται Τσαπόπετρα καὶ ὄχι Τραγόπετρα ὅπως ἐσφαλμένως μετεφράσθη ἐκ τῆς βλαχικῆς γλώσσης—διότι τσάπου=Τράγος βλάχικα.

Εἰς τὸν αὐχένα τοῦ Ζυγοῦ τοῦ Μετσόβου ὑπῆρχεν ἀσβεστολιθόκτιστον πανδοχεῖον—εὐρύχωρον χάνι—εἰς τὸ ὁποῖον κατέφευγον οἱ ὁδοιπόροι κατὰ τὰς θυελλώδεις ἡμέρας τοῦ χειμῶνος πρὸς ἀσφάλειάν των. Μετὰ τὴν προσάρτησιν τῆς Θεσσαλίας εἰς τὴν Ἑλλάδα, Αὔγουστος 1881, τὸ ἐν λόγῳ πανδοχεῖον ἐστέγαζεν ἔκτοτε τὸν ἑλληνικὸν Φυλάκιον τῆς ἑλληνοτουρκικῆς παραμεθορίου γραμμῆς τοῦ 1897. Μετὰ τὸν ἀτυχῆ ὅμως ἐκεῖνον ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1897 καὶ τὴν ἀποχώρησιν τῶν Τουρκικῶν στρατευμάτων ἐκ τῆς Θεσσαλίας τὸ θέρος τοῦ 1898, ἡ ἑλληνοτουρκικὴ κορυφογραμμὴ μετετέθη δύο ὥρας ἀνατολικῶς τοῦ αὐχένος τοῦ Ζυγοῦ καὶ τὸ Ἑλληνικὸν Φυλάκιον ἐκτίσθη τότε εἰς τὴν θέσιν Πέτρα Φεῖδι, ὅπου διετηρήθη μέχρι τῆς 31ης Ὀκτωβρίου 1912, ὁπότε ἀπηλευθερώθη τὸ Μέτσοβον ἀπὸ τὸν Τουρκικὸν ζυγόν. Ἀπὸ τὸν αὐχένα τοῦ Ζυγοῦ διῆλθε τὸ 48 π.Χ. ὁ Ρωμαῖος αὐτοκράτωρ Ἰούλιος Καῖσαρ καὶ εἰσέβαλεν εἰς τὴν Θεσσαλίαν σπεύδων εἰς συνάντησιν τοῦ ἀντιπάλου του Πομπηΐου, τὸν ὁποῖον κατετρόπωσεν εἰς τὴν παρὰ τὰ Φάρσαλα ἱστορικὴν μάχην. Νοτιονατολικῶς τοῦ Μετσόβου καὶ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Μετσοβίτικου ποταμοῦ εὑρίσκεται κτισμένον ἀμφιθεατρικῶς ἐπὶ τῆς πλαγιᾶς τοῦ ὄρους ὁ συνοικισμὸς Ἀνήλιον, συγκείμενος ἀπὸ διακοσίας οἰκογενείας καὶ ἀποτελῶν πρὸ πολλῶν ἐτῶν συνοικίαν τοῦ Μετσόβου. Ἀργότερον ἐχωρίσθη καὶ ἀπετέλεσεν ἰδίαν κοινότητα, πλουσίαν εἰς ἔκτασιν ἰδιοκτήτου δάσους καὶ συνορεύουσαν μὲ τὰ χωρία τοῦ Ἀσπροποτάμου Σκληνιάσα καὶ Χαλίκι. Οἱ κάτοικοι τοῦ Ἀνηλίου ἀσχολοῦνται μὲ τὴν κτηνοτροφίαν, τὴν μικρὰν καλλιέργειαν καὶ τὴν ὑλοτομίαν. Κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα—19ον—πολλοὶ Ἀνηλιῶται ἐταξείδευσαν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ Ρουμανίαν, ὅπου ἐδημιούργησαν μεγάλας περιουσίας. Ἔχουν τὴν ἰδίαν διάλεκτον, ἤθη καὶ ἔθιμα μὲ τοὺς Μετσοβίτας καὶ ἀνέκαθεν ἔρχονται εἰς ἐπιγαμίαν μὲ αὐτούς.

2ον

Πολλαὶ ἐτυμολογίαι ἀναφέρονται εἰς τὴν λέξιν Μέτσοβον. Κατ' ἄλλους προέρχεται ἀπὸ τὴν βλάχικην ὀνομασίαν Μίντσου, Μίντσοβο, Μέτσοβο, Κατ' ἄλλους ἐκ τοῦ Μήτρου, Μήτσου, Μήτσοβο καὶ κατ' ἄλλους ἀπὸ τὸ Μεσοβοῦνι, Μέσοβο, Μέτσοβο. Κατὰ τὴν γνώμην μου αἱ ὡς ἄνω ἐτυμολογίαι εἶναι ἀπαράδεκτοι διότι δὲν εὐοδοῦνται. Τὸ ὄνομα Μέτσοβο προέρχεται ἀπὸ τὰς Σλαβικὰς λέξεις mec,

μὲτς=ἀρκούδα καὶ ὄβο=χωρίον, ἤτοι Μέτσοβο=ἀρκουδοχῶρι. Τὸ ὄνομα Μέτσοβο προφανῶς ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, ὅταν κατὰ τὸν ἕκτον μ.Χ. αἰῶνα κατὰ Λαμπρίδην καὶ ὄγδοον μ.Χ. κατὰ τὸν ἱστορικὸν Ἀδαμαντίου ἐγκατεστάθησαν, εἰς τὴν Πίνδον καὶ ἐδημιούργησαν ἐκεῖ πολλοὺς συνοικισμούς.

Οἱ Βλάχοι ἦσαν ἐγκεταστημένοι ἐκεῖ κατὰ πολλὰ ἔτη ἐνωρίτερον καὶ εἶχον δώσει εἰς τὸν συνοικισμὸν τὸ ὄνομα Μίντσιου ἢ Ἀμίντσιον ἐπὶ τὸ εὐηχότερον καὶ τὸ ὁποῖον χρησιμοποιεῖται μέχρι σήμερον ὑπὸ τῶν κατοίκων τοῦ Μετσόβου καὶ τῶν πέριξ βλαχοφώνων χωρίων. Ἐνῷ ὅμως ὑπὸ τοῦ Βλαχικοῦ στοιχείου διετηρήθη τὸ ὄνομα Μίντσιου ἢ Ἀμίντσιου, ὑπὸ τῶν ἑλληνοφώνων κατοίκων ἐπροτιμήθη ἡ Σλαβικὴ λέξις Μέτσοβο, μετατραπεῖσα εἰς Μέτσοβον, τῇ προσθήκῃ τοῦ τελικοῦ Νῖ, ἐπὶ τὸ ἑλληνικώτερον.

Κατὰ τὸν Μετσοβίτην λόγιον Τριαντάφυλλον Μπάρταν, τὸ ὄνομα Μίντσιου προέρχεται ἀπὸ τὸ Ἰταλικὸν Μίντσο, ὄνομα ἑνὸς παραποτάμου τοῦ ποταμοῦ Πάδου τῆς Λομβαρδίας εἰς τὴν ἄνω Ἰταλίαν, δοθὲν ἀπὸ Ρωμαίους ἀποίκους. Τὸ ὄνομα Μίντσιου εἰς τὴν Βλαχικὴν γλῶσσαν χάριν εὐφωνίας προσλαμβάνει τὸ πρόθεμα ἄλφα καὶ γίνεται Ἀμίντσιου. Οἱ κάτοικοι ὅμως εἰς τὴν Βλαχικὴν λέγονται Μίντσανοι.

Τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ εἰς τὸ ὄνομα Μέρου=Μηλιά, προφέρεται Ἀμέρου, ἐνῷ οἱ κάτοικοι Μέρανοι.

Γεννᾶται τὸ εὔλογον ἐρώτημα, διατὶ οἱ Βούλγαροι ἔδωσαν τὸ ὄνομα αὐτὸ εἰς τὸν συνοικισμόν. Εἶναι ἱστορικῶς βεβαιωμένον ὅτι εἰς τὰ πολλὰ καὶ πυκνὰ δάση τῆς περιφερείας Μετσόβου ὑπῆρχον καὶ ὑπάρχουν μέχρι σήμερον πολλὲς ἀρκοῦδες καὶ ἰδιαιτέρως εἰς τὸ ἄλλοτε πυκνότατον δάσος τοῦ ὄρους Τύμφης—Μαυροβοῦνι—τὸ ὁποῖον ἐπυρπόλησαν πρὸ ἀπροσδιορίστων ἐτῶν οἱ Τοῦρκοι, διότι ἐχρησίμευεν ὡς καταφύγιον ληστῶν, εἰς τὸ δάσος Τσούκα Ρόσια καὶ εἰς τὸ δάσος Βάλεα Κάλντα—Ζεστόρρεμμα—εἰς τὰ ὁποῖα διασώζονται τοπωνύμια Ἀρκουδόλακος, Ἀρκουδόρραχη καὶ Ἀρκουδόβρυση. Καὶ εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ συνοικισμοῦ Ἀνηλίου σώζεται τοπωνύμιον Ἀρκουδόρεμμα—Βάλεα ά οὔρσελε—εἰς τὴν βλαχικὴν γλῶσσαν.

Ἐπίσης καὶ τὰ περὶ τὴν Κατάραν πρὸς τὴν Μηλιὰν δάση φιλοξενοῦν καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας ἀρκοῦδες, αἵτινες ἐμφανίζονται συχνὰ καὶ προξενοῦν ζημίας εἰς τοὺς μὲ ἀραβόσιτον ἐσπαρμένους ἀγροὺς τῆς Κουτσούφλιανης καὶ τοῦ Μαλακασίου. Πρὸ ἐνενῆντα ἐτῶν, ἔξωθι τῆς Κουτσούφλιανης, κάποια ἀρκούδα ἥρπασεν ἕνα ἀρσενικὸ βρέφος 3—4 μηνῶν καὶ τὸ ἀνέθρεψεν μὲ τὸ γάλα της, διὰ νὰ καταστῇ ἀργότερον ἀγριάνθρωπος, συλληφθεὶς τὸ 1891 εἰς τὸ δάσος τοῦ χωρίου Καστανιὰ τῆς Καλαμπάκας (1). Εἰς τὴν ὕπαρξιν λοιπὸν τῆς ἀρκούδας εἰς τὰ δάση τοῦ Μετσόβου ὀφείλεται τὸ ὄνομα τὸ δοθὲν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων. Τὸ πιθανώτερον εἶναι ὅτι τὸ ὄνομα Μέτσοβο ἐδόθη ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους ἐκ τοῦ λόγου ὅτι, ὅταν τὸ πρῶτον ἐγκατεστάθησαν ἐκεῖ, συνήντησαν συνοικισμὸν ἀπὸ κυνηγοὺς καὶ δαμαστὰς τῆς ἀρκούδας, ἀρκουδαραίους δηλαδὴ βλαχοφώνους, οἵτινες ὑποστήριζον ὅτι προέρχονται ἀπὸ τὰ Βιτώλια (Μοναστήριον) τῆς Μακεδονίας καὶ οἱ ὁποῖοι καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας περιφέρονται εἰς ὁλόκληρον τὴν Ἑλλάδα μὲ τὲς ἐξημερωμένας ἀρκούδας, τῆς ὁποίας τὰ μικρὰ συλλαμβανόμενα ζωντανὰ πωλοῦνται εἰς τοὺς ἀρκουδογύφτους πρὸς ἐξημέρωσιν καὶ ἐκμετάλλευσιν. Παρόμοια τοπωνύμια ἔδωσαν οἱ Βούλγαροι ἐν Ἠπείρῳ καὶ εἰς ἄλλους συνοικισμούς, λαβόντες ὑπ' ὄψιν τὰ πλέον ἐντυπωσιακὰ στοιχεῖα, ὅπως: α) Ντομπρίνοβο, τὸ σημερινὸν Ἡλιοχῶρι τοῦ Ζαγορίου ἀπὸ τὰ ντόμπρο=καλό, βίνο=κρασί, ὄβο=χωρίον, Ντομπροβίνοβο, Ντομπρίνοβο=Καλοκρασοχῶρι, διότι καὶ σήμερα ἔχει πολλὰ ἀμπέλια καὶ συνεπῶς καὶ κρασί. β) Ντραμπάντοβα, πηγὴ εἰς τὰς νοτίας ὑπωρείας τοῦ ὄρους Μετσικέλι,

Μετσκέλι=ἀρκουδοβοῦνι, ἔναντι τοῦ Νησιοῦ Ἰωαννίνων, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀναβλύζει ἄφθονο καὶ κρύο νερό, ἐκ τοῦ ντόμπρο=καλὸ καὶ τοῦ βόντα=νερό, καλονέρι, κρυονέρι, Ντομπρόντοβα, Ντραμπάντοβα. Ὁ ἀείμνηστος δημοσιογράφος Πέτρος Κανελλίδης, διευθυντὴς τῆς ἡμερησίας ἐφημερίδος «Καιροὶ» ἐκδιδομένης πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἐν Ἀθήναις, εἰς μελέτην του ἐπιγραφομένην «Περὶ Μάνης καὶ Μανιατῶν καὶ Σλαβικῶν ἐποικήσεων», δημοσιευθεῖσαν εἰς τὸ περιοδικὸν «Ἑβδομὰς» τοῦ ἔτους 1887, ἀναφέρει ὅτι ὑπῆρχον ἐν Πελοποννήσῳ, πρὸ τῆς ὑπὸ τῶν Φράγκων κατακτήσεώς της, χωρία ὀνομαζόμενα Συράκου, Μπουλιάνα, Μέτσοβον, Ζούρτζα καὶ ἄλλα πάντα ἐξ ἀποικιῶν Βλάχων τῆς Πίνδου προελθόντα. Ἔχω τὴν γνώμην ὅτι τὰ ὀνόματα αὐτὰ ἐδόθησαν ἀπὸ τοὺς Σλάβους, λαβόντας ὑπ' ὄψιν τὰ ἐπικρατέστερα στοιχεῖα ποὺ παρουσίαζε τὸ ἔδαφος καὶ ὅτι δὲν ἐδόθησαν ἀπὸ ἀποίκους Βλάχους, οἱ ὁποῖοι ἀσφαλῶς θὰ ἐπροτιμοῦσαν τὸ Βλάχικον ὄνομα Μίντσιου ἢ Ἀμίντσιου, ἀντὶ τοῦ Σλαβικοῦ Μέτσοβο. Τὸ τοιοῦτον ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι εἰς πολλοὺς συνοικισμοὺς ἔδωσαν τὸ ἴδιον ὄνομα οἱ Βούλγαροι, ὅπως: Τύρνα (Τρικκάλων) καὶ Τύρναβος (Λαρίσης) καὶ Τύρνοβον (Βουλγαρίας)=ἀγκαθότοπος. Γαρδίκι, τοποθεσία φύσει ὀχυρά, ἐν Ἠπείρῳ, ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ Στερεᾷ Ἑλλάδι. Ἀράχωβα καὶ Ἀραχωβίτσα=καρυδιά. Γκοντοβάσδα (Θεσσαλίας) καὶ Γκοντοβάσδαινα (Πελοποννήσου). Λιμπόχοβο ἐν Ἠπείρῳ καὶ ἐν Θεσσαλίᾳ παρὰ τὸ Μαλακάσιον, Ζαγορὰ Πηλίου καὶ Ζαγόρι (Ἠπείρου)=πίσω ἀπὸ τὸ βουνό, Γρεββενὰ (Μακεδονίας) καὶ Γρεββενίτι Ἠπείρου. Εἰς τὸ ἀρχεῖον τοῦ Μετσόβου καὶ εἰς ἔγγραφα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἁπαντᾷ ἡ γραφὴ Μέτζοβον καὶ σπανιώτατα Μέσσοβον, εἰς τὸν Κουβαρᾶν ἡ γραφὴ Μέσοβον. Ἡ γραφὴ Μέσσοβον ἔχει χαραχθῇ καὶ ἐπὶ μαρμαρίνης πλακός, ἐντοιχισμένης εἰς τὴν πρόσοψιν κρήνης εἰς τὴν τοποθεσίαν Γκούρα τοῦ Μετσόβου. Ἀπὸ τὰς τρεῖς γραφὰς Μέτζοβον, Μέσσοβον (Μέσοβον) καὶ Μέτσοβον ἐπεκράτησεν ἡ τελευταία Μέτσοβον, ἐπιβληθεῖσα τῶν δύο ἄλλων. Ἀρχαιοτέρα πηγή, εἰς τὴν ὁποίαν ἁπαντᾷ τὸ ὄνομα Μέτσοβον, εἶναι τὸ ἱστορικὸν τῶν Ἰωαννίνων γραφὲν ὑπὸ τῶν αὐταδέλφων Φιλανθρωπινῶν Πρόκλου καὶ Κομνηνοῦ, εἰς τὸ ὁποῖον ἀναγράφονται τὰ ἀκόλουθα περὶ Μετσόβου: «Ἀλλ' ὁ τιμιώτατος ἐν ἱερομονάχοις κὺρ Ἡσαΐας, καθηγούμενος τοῦ Μετσόβου, οὐκ ἐξέφυγε τὴν πλεονεξίαν τοῦ Τυράννου· δεσμεύσας γὰρ αὐτὸν ὡς κακοῦργον ἔθηκεν εἰς κλωβίον διὰ φιλαργυρίαν· καὶ ἐξηγοράσθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ παρὰ Θεοφιλῶν ἀνδρῶν εἰς ἄσπρα διακόσια. Καὶ πάλιν ὁ Τύραννος αὐτοὺς ἐξορύσσει καὶ αὐτὸν πιπράσκει». Τὸ ἱστορικὸν αὐτὸ γεγονὸς ἐσημειώθη τὸ 1381 μ. Χ.—2 Ἰουνίου—ὁπότε τυραννικὸς δεσπότης τῆς Ἠπείρου ἐν Ἰωαννίνοις ἦτο ὁ Σέρβος Θωμᾶς, υἱὸς τοῦ Πρεαλίμπου καὶ γαμβρὸς τοῦ Συμεών, δεσπότου τῆς Θεσσαλίας, ἐδρεύοντος ἐν Τρικκάλοις. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην—μέσα τοῦ 14ου αἰῶνος—τὸ Μέτσοβον ὑπήγετο εἰς τὴν περιφέρειαν Μαλακασίου, περιλαμβάνουσαν τὴν ἀπὸ Μετσόβου μέχρι Συρράκου καὶ μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Λούρου ποταμοῦ χώραν. Οἱ κάτοικοι τῆς περιφερείας αὐτῆς, ἂν καὶ ἦσαν μῖγμα ἐξ Ἑλλήνων, Βλάχων, Βουλγάρων καὶ Ἀλβανῶν, ὑπὸ τοῦ Κατακουζηνοῦ ἀποκαλοῦνται Ἀλβανοὶ καὶ διεκρίνοντο εἰς Φατρίας Μαλακασίων, Λαζαριτῶν ἢ Μαζαρακαίων καὶ Μπουΐων, εὑρίσκοντο δὲ συνεχῶς εἰς ἐμπόλεμον κατάστασιν μὲ τὸν δεσπότην τῆς Ἠπείρου Θωμᾶν, ἐδρεύοντα ἐν Ἰωαννίνοις. Κατὰ τὸ 1380 ἐνεφανίσθησαν ἐκ Μακεδονίας εἰς τὰ σύνορα τῆς Ἠπείρου στίφη Ὀθωμανῶν, τὰ ὁποῖα εἰσέδυσαν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ ἐτέθησαν ὑπὸ τὰς διαδαγὰς τοῦ ὁπλαρχηγοῦ Ἰσαήμ, ὅστις ἦτο ἐξωμότης Ἀλβανὸς ἐκ Λιασκοβικίου. Ὁ ἐν λόγῳ Ἰσαὴμ συμμαχήσας μὲ τὸν δεσπότην τῆς Ἠπείρου Θωμᾶν, ἀφοῦ ὑπέταξε τὴν πατρίδα του, ἐκυρίευσεν ἐν συνεχείᾳ τὸ Φρούριον τῆς Βελλᾶς καὶ διὰ τοῦ Ζαγορίου προήλασε καὶ ἔφθασε τὴν 2αν Ἰουνίου τοῦ 1381 βορείως τοῦ Μετσόβου εἰς τὴν θέσιν Πολιτσιές, ὅπου συνεκρούσθη μὲ τοὺς παρατεταγμένους Μαλακασίους καὶ Μαζαρακαίους, τοὺς ὁποίους κατετρόπωσε καὶ

ἀκολούθως κατέλαβε τὸ Μέτσοβον, ὑποτάξας αὐτὸ εἰς τὸν δεσπότην Θωμᾶν, ὅστις συλλαβὼν ἐκ τῆς ὀργῆς του τὸν Ἡγούμενον τούτου Ἡσαΐαν, ἐνέκλεισεν εἰς φυλακήν. Ἐξαπατήσας ἐν συνεχείᾳ αὐτὸν ἐπὶ τῇ ὑποσχέσει νὰ τὸν ἀπελευθερώσῃ, ἔλαβεν ἀρκετὴν ἀμοιβὴν—200 ἄσπρα—ἀπὸ τοὺς Μετσοβίτας, ἀλλ' ἀντὶ ἀπελευθερώσεως ἀπετύφλωσεν αὐτὸν καὶ ἐν τέλει τὸν ἐπώλησεν ὡς ἀνδράποδον. Τοιοτρόπως ὁ πρῶτος Μετσοβίτης, τοῦ ὁποίου πληροφορούμεθα τὸ ὄνομα, εἶναι ὁ καθηγούμενος Μετσόβου Ἡσαΐας.

Δευτέρα πηγή, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀπανιᾷ τὸ ὄνομα Μέτσοβον εἶναι τὸ περὶ Κομνηνῶν ἔργον τοῦ Γάλλου ἱστορικοῦ Σαλαντὼν (Chalandon), ἐν τῷ ὁποίῳ, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ὁ Ρουμᾶνος ἱστορικὸς Μούρνου(Murnu) εἰς τὸ βιβλίον τουUlahia Mare —Μεγάλη Βλαχία—ἀναφέρεται ὅτι ὁ Νορμανδὸς Βοημοῦνδος, μετὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ κατάληψιν τῶν Ἰωαννίνων, προκειμένου τὸ 1083 νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Θεσσαλίας, προῆλθεν εἰς συνεννόησιν μὲ τοὺς Βλάχους τοῦ Μετσόβου, διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ προφανῶς τὰς διαβάσεις τοῦ ὄρους Ζυγοῦ, αἵτινες ἐφρουροῦντο ἀπὸ ἔνοπλον σῶμα Μετσοβιτῶν. Ἡ πληροφορία αὐτὴ τοῦ Σαλαντὼν στηρίζεται εἰς ἕνα χωρίον τῆς Ἀλεξιάδος, γραφείσης ἀπὸ τὴν Ἄνναν Κομνηνήν, θυγατέρα τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Ἀλεξίου Α' τοῦ Κομνηνοῦ καὶ σύζυγον τοῦ Νικηφόρου Βρυεννίου.

Τρίτη ἐνδιαφέρουσα πηγή, ἀναφερομένη εἰς τὸ ὄνομα Μέτσοβον, εἶναι ἡ ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐγκυκλοπαιδείᾳ δημοσιευομένη μελέτη τοῦ ἱστορικοῦ Ἀδ. Ἀδαμαντίου «Μεσαιωνικὴ Ἤπειρος». Ἐν αὐτῇ ἀναφέρεται ὅτι ἀπὸ τοῦ Ζ' αἰῶνος ἡ Ἤπειρος διῃρέθη εἰς τὴν Παλαιὰν Ἤπειρον—Θέμα Νικοπόλεως—καὶ τὴν Νέαν Ἤπειρον—Θέμα Δυρραχίου—καὶ ὅτι εἰς τὴν Παλαιὰν Ἤπειρον αἱ γνωστότεραι πόλεις ἦσαν αἱ: Χιμάρρα, Ἀργυρόκαστρον...ΜΕΤΣΟΒΟΝ...καὶ τέλος ἡ πρωτεύουσα Νικόπολις. Μετὰ περιπετειώδη βίον ἀπὸ τοῦ ἐκτεθέντος ἱστορικοῦ γεγονότος—τῆς μάχης τῶν Πολιτσιῶν—οἱ κάτοικοι τῆς περιφερείας Μαλακασίου τῆς Ἠπείρου περιωρίσθησαν εἰς τοὺς ἰθαγενεῖς Ἕλληνας καὶ τοὺς Βλάχους, οἱ ὁποῖοι χάρις εἰς τὴν Ὀρθόδοξον Χριστιανικὴν Θρησκείαν, τὴν ὁποίαν ἔκπαλαι εἶχον ἀσπασθῇ καὶ χάρις εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, εἰς ἣν ἦτο γραμμένη ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἀκολουθία καὶ τὴν ὁποίαν ὑποχρεωτικῶς παρηκολούθουν, ἀπέκτησαν Ἑλληνικὴν ἐθνικὴν συνείδησιν, ἐνισχυθεῖσαν σὺν τῷ χρόνῳ διὰ τῆς ἐπιγαμίας μετὰ τοῦ ἰθαγενοῦς Ἑλληνικοῦ στοιχείου τῆς Ἠπείρου. Οἱ Βούλγαροι, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἐγκατασταθῇ εἰς τὴν Πίνδον καὶ περισσότερον εἰς τὴν περιφέρειαν Μετσόβου καὶ τὸ Ζαγόρι, ἀπερροφήθησαν καὶ ἀφωμοιώθησαν ὑπὸ τῶν Βλάχων, οἱ δὲ Ἀλβανοὶ ἐξεδιώχθησαν ἐκ τῆς Ἠπείρου τὸ ἔτος 1405 καὶ ἄλλοι μὲν ἐξ αὐτῶν ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Ἀλβανίαν καὶ ἄλλοι ἀπῆλθον εἰς τὴν Ἀττικοβοιωτίαν καὶ τὴν Πελοπόννησον, ὅπου ἐξελληνισθέντες διαμένουν ἔκτοτε μέχρι σήμερον, χωρὶς ἐν τοσούτῳ νὰ ἀποβάλουν ἐντελῶς τὴν Ἀλβανικὴν διάλεκτον. Μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν Ἀλβανῶν ἐκ τῆς Πίνδου καὶ τῆς λοιπῆς Ἠπείρου, ἡ πόλις τῶν Ἰωαννίνων παρεδόθη εἰς τοὺς Τούρκους κατακτητὰς καὶ ἀπὸ τότε νέα ἱστορία ἀρχίζει διὰ τὴν Ἤπειρον καὶ κατ' ἀκολουθίαν καὶ διὰ τὸ Μέτσοβον.

(Συνεχίζεται)

δων. Ἀργότερον ὁ ἀρχηγὸς τῆς φρουρᾶς ἔλαβε καὶ ἄλλα προνόμια ἀπὸ τὸν Σουλτᾶνον Μουρὰτ τὸν Β΄. ἤτοι : α) Τὸ δικαίωμα νὰ εἰσπράττῃ ἕνα ποσοστὸν ἀπὸ τὰς εἰσπράξεις τῶν διοδίων καὶ β) Νὰ ἀπαλλάσσεται τοῦ φόρου τῆς δεκάτης διὰ τὸ δικαίωμα βοσκῆς τῶν ποιμνίων του εἰς τὰ πέριξ λειβάδια. Τὰ ἐκτεθέντα προνόμια τῶν Μετσοβιτῶν, ἐπεκταθέντα ἀργότερον καὶ εἰς τὰς κωμοπόλεις Συρρᾶκο καὶ Καλαρρῦτες τῆς περιφερείας Μαλακασίου, διετηρήθησαν ἐπὶ πεντήκοντα ἔτη ἀπὸ τῆς καταλήψεως τῆς Ἠπείρου ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἤτοι μέχρι τοῦ 1480, ὁπότε οἱ Τοῦρκοι ἤρχισαν νὰ καταπιέζουν τοὺς κατοίκους τῶν ἀνωτέρω τριῶν κωμοπόλεων. Τουρκικὰ στρατεύματα διερχόμενα διὰ Μετσόβου προέβαινον εἰς λεηλασίας καὶ φόνους ἀθώων ἀνθρώπων, διότι ὑπερηφανεύοντο τὰς περιουσίας των. Ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν γεγονότων οἱ Μετσοβῖται καὶ οἱ κάτοικοι τῶν δύο ἄλλων κωμοπόλεων ἀπεφάσισαν νὰ ὑποταχθοῦν εἰς τοὺς κατακτητὰς ὑπὸ τὸν ὅρον ὅμως νὰ διοικῶνται ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τῆς Βασιλομήτορος (Βαλιδὲ Σουλτὰν) καὶ διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ κατώρθωσαν νὰ συγχρωτήσουν εἰς τὴν χώραν των εἶδός τι δημοκρατικοῦ πολιτεύματος, ζῶντες ἥσυχοι, ἐνῷ οἱ πέριξ ὁμόθρησκοί των ἦσαν ἐκτεθειμένοι εἰς πολλὰς δοκιμασίας. Διηρέθη τότε ὅλη ἡ περιοχὴ Μαλακασίου—ἐκτὸς τῶν Κατσανοχωρίων—εἰς τρία τμήματα, τοῦ Μετσόβου, τοῦ Συρράκου καὶ τῶν Καλαρρυτῶν, μετὰ τεσσαράκοντα ἐν ὅλῳ κατὰ παράδοσιν περιχώρων αὐτῶν, ἕκαστον τῶν ὁποίων ἀπετέλει χωριστὴν ὁμοσπονδίαν. Ὡς πρόεδρος ἑκάστης ὁμοσπονδίας ἐθεωρεῖτο ὁ Δημογέρων ἢ Γέρων ἁπλῶς καλούμενος, ἔπειτα ἠκολούθουν ὁ φροντιστὴς τῶν ὑδάτων, ὁ εἰσπράκτωρ τῶν φόρων ἐν γένει, ὁ ἀγορανόμος καὶ ὁ ἐπίτροπος τῶν ἐκκλησιῶν. Οἱ δημοτικοὶ αὐτοὶ ἄρχοντες ἐλευθέρως ἐκλεγόμενοι, ἐφρόντιζον δι' ὅλας τὰς ὑποθέσεις τῆς κωμοπόλεως Μετσόβου καὶ περισσότερον διὰ τὴν εἴσπραξιν τῶν φόρων της, τοὺς ὁποίους ἐπλήρωνον ἑκάστην πρώτην Μαρτίου εἰς εἰδικὸν Χριστιανὸν ὑπάλληλον τῆς Βασιλομήτορος, Βοϊβόνδαν ὀνομαζόμενον καὶ διαμένοντα εἰς τὴν κωμόπολιν Πογδόριανην τῆς Θεσσαλίας. Ὅταν ἀργότερον τὸ Μέτσοβον ἐφιλοξένησε καὶ τὰ Γράμματα διὰ τῆς ἱδρύσεως Σχολείου Ἑλληνικοῦ, προσετέθησαν εἰς τοὺς δημοτικοὺς ἄρχοντας καὶ οἱ Ἔφοροι τῶν Σχολείων.

Κατὰ τὸ ἔτος 1534 ἐξεδόθη Σουλτανικὸν Φιρμάνιον διὰ τοῦ ὁποίου ἡ ἀρκτικὴ Ἑλλὰς διηρέθη εἰς δεκαπέντε ἐπαρχίας, εἰς ἑκάστην τῶν ὁποίων ἀνεγνωρίσθη ὡς τοπικὴ ἀρχὴ εἷς Χριστιανὸς ὁπλαρχηγός, διὰ νὰ περιφρουρῇ καὶ διατηρῇ τὴν ἡσυχίαν καὶ ἀσφάλειαν τῶν ἐν τῇ περιοχῇ κατοικούντων καὶ διερχομένων ἐκεῖθεν ἐπίσης καί, τότε, δύο μόνον ἐν Ἠπείρῳ τοιαῦτα ὁπλαρχηγεῖα ἀνεγνωρίσθησαν, τὸ τῶν Τσουμέρκων καὶ τὸ τοῦ Μαλακασίου, προστεθέντος οὕτω εἰς τὴν σειρὰν τῶν δημοτικῶν ἀρχόντων καὶ τοῦ ὁπλαρχηγοῦ. Ἡ Χριστιανικὴ αὐτὴ φρουρὰ ὠνομάζετο ἁρματωλίκι, ὁ δὲ ὁπλαρχηγὸς Καπετάνιος, ἐξ οὗ ὠνομάσθησαν καὶ τὰ ἁρματωλίκια Καπετανᾶτα ἢ Πρωτᾶτα. Ἂν καὶ δὲν διέσωσεν εἰς ἡμᾶς ἡ παράδοσις ἢ ἡ ἱστορία τὰ ὀνόματα τῶν πρώτων καπετάνων τῶν δύο ἁρματωλικίων, εἰς τὸ πρῶτον, τὸ ὑπὸ τοῖ Σουλτάνου Μουρὰτ Β΄ ἀναγνωρισθὲν ἁρματωλίκι Ζυγοῦ, ὁ ὁπλαρχηγὸς ἦτο ἀσφαλῶς Μετσοβίτης.

Ἡ ὑπὸ τῆς Βασιλομήτορος ὅμως προστασία ἐπὶ τῶν τριῶν τούτων κοινοτήτων δὲν διετηρήθη πέραν τοῦ 1648, διότι ἀπὸ τοῦ ἔτους τούτου οἱ Σουλτάνοι ἤρχισαν νὰ ἀφαιροῦν τὸν πρὸς τὴν Βασιλομήτορα διδόμενον φόρον τῆς δεκάτης καὶ νὰ διαθέτουν αὐτὸν ἐξ ἀνάγκης ὑπὲρ διαφόρων διακεκριμένων πολεμιστῶν αὐτῶν Ὀθωμανῶν, εἰς τοὺς ὁποίους ἐδόθη ὁ τίτλος τοῦ Σπαχῆ. Οὕτω σὺν τῷ χρόνῳ κατηργεῖτο καὶ ἡ ἐξουσία τῆς Βασιλομήτορος καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἐξέλιπε βαθμηδὸν καὶ ἡ αὐτονομία καὶ εἰσήχθη τὸ γενικὸν φορολογικὸν σύστημα τῆς Κυβερνήσεως καὶ εἰς τὸ διαμέρισμα αὐτὸ τῆς Ἠπείρου. Εἰδικοὶ ὡς ἐκ τούτου ὑπάλληλοι τῆς Κυβερνήσεως Ὀθωμανοὶ εἰσήρχοντο εἰς τὰς Κοινότητας αὐτὰς τῆς περιφερείας Μαλακασίου καὶ εἰσέπραττον διὰ πολλῶν καταπιέσεων, ἐκτὸς τῶν γνωστῶν φόρων

Η ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΤΟΣ Ι' • ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1961 • ΤΕΥΧΟΣ 116ον

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΚΥΡ. ΣΚΑΦΙΔΑ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΜΕΤΣΟΒΟΥ*

3ον

Κατὰ τὸ 1430 ὁ Σουλτᾶνος Μουρὰτ ὁ Β' κατέλαβε τὴν Θεσσαλονίκην (Ἀπρίλιον) κατεχομένην ὑπὸ τῶν Βενετῶν. Τὸν Ἰούνιον τοῦ ἰδίου ἔτους 1430 ἀπεβίωσεν ἐν Ἰωαννίνοις ὁ δεσπότης τῆς Ἠπείρου Κάρολος, ὅστις μὴ ἔχων γνήσιον υἱόν, ἀλλὰ τρεῖς νόθους τοιούτους, τὸν Μέμνονα, τὸν Τύρνον καὶ τὸν Ἐρκούλιον, ἐκληροδότησεν εἰς αὐτοὺς τὴν Αἰτωλο—Ἀκαρνανίαν, τὴν δὲ Ἤπειρον κατέλιπεν εἰς τὸν ἀνεψιόν του Κάρολον, υἱὸν τοῦ ἀδελφοῦ του Λεονάρδου καὶ γυναικάδελφον τοῦ Κων)τίνου Παλαιολόγου, λαβόντος ὡς σύζυγον τὴν Θεοδώραν, μεγαλυτέραν θυγατέρα τοῦ Λεονάρδου. Οἱ τρεῖς νόθοι υἱοὶ τοῦ Δεσπότου Καρόλου μὴ συμφωνοῦντες διὰ τὴν πατρικὴν κληρονομίαν, ἐζήτησαν τὴν μεσολάβησιν τοῦ Σουλτάνου Μουρὰτ Β', μεταβάντες πρὸς τοῦτο εἰς Θεσσαλονίκην, ὅπου διέμενεν ὁ Σουλτᾶνος. Ἐπωφεληθεὶς τῆς τοιαύτης αἰτήσεως ὁ Μουρὰτ Β' ἔστειλεν ἐκ Θεσσαλονίκης τὸν στρατηγὸν Σινὰν πασᾶν, ἐπονομασθέντα Σαραφίαν, μετὰ πολλοῦ στρατοῦ πρὸς κατάληψιν τῆς Ἠπείρου. Ὁ Σινὰν πασᾶς εἰσβαλὼν εἰς τὴν Θεσσαλίαν ἔφθασεν εἰς τὰ Τρίκκαλα καὶ ἐκεῖθεν διὰ τῶν διαβάσεων τοῦ Ζυγοῦ τοῦ Μετσόβου εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἤπειρον καὶ προχωρήσας ἐπολιόρκησε τὰ Ἰωάννινα. Εἰς τὸν Ζυγὸν εὗρε πολλοὺς ἐνόπλους φύλακας Μετσοβίτας, φρουροῦντας τὰς ἐπικινδύνους διαβάσεις. Οἱ ἐν λόγῳ φρουροὶ ἐπροθυμοποιήθησαν νὰ διευκολύνουν τὰ στρατεύματα τοῦ Σινὰν πασᾶ κατὰ τὴν δύσκολον καὶ ἐπικίνδυνον διάβασίν των.

Πληροφορηθεὶς ὁ Μουρὰτ Β' τὰς ὑπηρεσίας αὐτὰς τῶν Μετσοβιτῶν φρουρῶν τοῦ Ζυγοῦ πρὸς τὰ ὑπὸ τὸν Σινὰν πασᾶν στρατεύματά του, ἀφοῦ τοὺς ηὐχαρίστησε, ἐπέτρεψεν εἰς αὐτοὺς νὰ ἐξακολουθήσουν φυλάσσοντες τὰ στενὰ καὶ τοιουτοτρόπως τὸ Δερβένι τοῦ Ζυγοῦ τοῦ Μετσόβου εἶναι τὸ πρῶτο ἁρματωλίκι τῆς Ἠπείρου, ποὺ ἀνεγνώρισαν ἐπισήμως οἱ Τοῦρκοι.

Λεπτομερέστερον ὁ Σουλτᾶνος Μουρὰτ Β' παρεχώρησε τὰ ἀκόλουθα προνόμια εἰς τοὺς κατοίκους τοῦ Μετσόβου: α) Ὁ ἀρχηγὸς τῆς φρουρᾶς (καπετᾶνος) νὰ ἐπιτηρῇ τὰ στενὰ τοῦ Ζυγοῦ καὶ νὰ προστατεύῃ τοὺς ταξειδιώτας. β) Νὰ δικάζῃ ὁ ἐν λόγῳ ἀρχηγὸς Δερβέναγας μαζὺ μὲ τὸν ἐφημέριον τοῦ Μετσόβου τὰς ἀναφυομένας μεταξὺ τῶν κατοίκων διαφορὰς καθὼς καὶ ὡρισμένων γύρω περιοχῶν. γ) Νὰ μετέχῃ τῆς τοπικῆς πολιτικῆς διοικήσεως ὡς εἷς ἐκ τῶν τριῶν κοτζαμπασήδων.

---

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 965.

καὶ ἄλλους ἀγνώστους μέχρι τότε, ὡς φόρος ἐπὶ τῶν γάμων, θερέτρων, μελισσῶν, οἴνου, ὑδρομύλων κλπ. ἐπεβλήθησαν ἀργότερον καὶ ἄλλαι βαρύτεραι εἰσφοραὶ εἰς τὰς αὐτονόμους κοινότητας Μαλακασίου καὶ ἄλλαι αὐθαιρεσίαι καὶ καταπιέσεις προσετέθησαν, αἱ ὁποῖαι,μαζὶ μὲ τὸ παιδομάζωμα, συνετέλεσαν εἰς τὴν διάλυσιν πολλῶν κοινοτήτων καὶ τὴν μετανάστευσιν τῶν κατοίκων αὐτῶν. Ὅσοι δὲ κάτοικοι παρέμειναν εἰς τὴν πατρίδα των ἠναγκάσθησαν νὰ ζητήσουν τὴν προστασίαν ἰσχυροῦ Ὀθωμανοῦ, ὀνομαζομένου Σούμπαση, ἐπὶ ἐτησίᾳ ἀμοιβῇ. Κατὰ τὴν δύσκολον αὐτὴν ἐποχήν, περισσότερον ἐδοκιμάσθη τὸ Μέτσοβον, τόσον ἀπὸ τὰ διερχόμενα στρατεύματα διὰ τῶν διαβάσεων τοῦ Ζυγοῦ, ὅσον καὶ ἀπὸ τὰς Ἀλβανικὰς συμμορίας, αἵτινες συχνὰ ἐλεηλάττουν τὴν περιφέρειαν ἐκείνην, ἀποδεκατίζουσαι πρὸ πάντων τὴν κτηνοτροφίαν τῶν Μετσοβιτῶν. Διὰ τοὺς σοβαροὺς αὐτοὺς λόγους τὸ Μέτσοβον, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 17ου αἰῶνος, διήρχετο μίαν περίοδον μαρασμοῦ καὶ παρακμῆς καὶ οἱ κάτοικοι αὐτοῦ εἶχον περιορισθῇ εἰς ὀλίγους κτηνοτρόφους, οἵτινες ἦσαν ἐγκατεστημένοι εἰς τὴν περὶ τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς συνοικίαν καὶ εἰς περισσοτέρους ὑλοτόμους, οἵτινες κατοικοῦσαν εἰς τὴν συνοικίαν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου. Πολλοὶ ἐκ τῶν τελευταίων τούτων Μετσοβιτῶν ἠσχολοῦντο μὲ τὴν συντήρησιν τοῦ δρόμου, ποὺ διήρχετο ἀπὸ τὸν αὐχένα τοῦ Ζυγοῦ καὶ τὸν ὁποῖον τὸν χειμῶνα διήνοιγον ἀπὸ τὰς πολλὰς χιόνας, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἐκαλύπτετο καὶ καθίστατο ἀδιάβατος. Κατὰ τὸ δεύτερον ὅμως ἥμισυ τοῦ 17ου αἰῶνος, μετεβλήθη ἀπιστεύτως ἡ τύχη καὶ ἡ ὄψις τοῦ χειμαζομένου Μετσόβου, προικισθέντος δι' ἐξαιρετικῶν προνομίων ὑπὸ τὰς ἀκολούθους περιστάσεις.

4ον

Κατὰ τὴν λαϊκὴν παράδοσιν, διασωζομένην μέχρι σήμερον ἐν Μετσόβῳ, Βεζύρης τις, περιπεσὼν εἰς τὴν δυσμένειαν καὶ καταδίωξιν τοῦ Διβανίου καὶ κινδυνεύων νὰ θανατωθῇ, ἐδραπέτευσεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ μεταμφιεσμένος εἰς ἐργάτην κατέφυγεν ἀρχικῶς εἰς Καστοριᾶν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Λάρισαν. (1)

Μεταβαίνων πεζῇ ὁ ἐν λόγῳ Βεζύρης ἐκ Λαρίσης εἰς Τρίκκαλα πρὸς ἀνεύρεσιν δῆθεν ἐργασίας, συνηντήθη καθ' ὁδὸν μὲ τὸν Μετσοβίτην μεγαλοκτηνοτρόφον Κυριάκον Φλόκαν, ἐπιστρέφοντα ἐκ Λαρίσης εἰς τὰ ποιμνιοστάσιά του, ἅτινα εὑρίσκοντο εἰς τὴν περιφέρειαν Ζάρκου καὶ Γριζάνου τοῦ Νομοῦ Τρικκάλων. Μετὰ μακρὰν συνοδοιπορίαν καὶ συζήτησιν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Φλόκας διεπίστωσεν ὅτι ὁ συνοδοιπόρος του δὲν ἦτο ἐργάτης, ἀλλὰ μορφωμένος Τοῦρκος, ὁ Βεζύρης ἀπεκάλυψε τὴν ταυτότητά του εἰς τὸν Φλόκαν καὶ ἐζήτησε τὴν προστασίαν του. Ὁ Φλόκας ἐδέχθη εὐχαρίστως καὶ ὡδήγησεν τὸν Βεζύρην εἰς τὰ καλύβια τῶν χειμερινῶν λειβαδιῶν του καὶ πρὸς μεγαλυτέραν ἀσφάλειαν ἐνέδυσεν αὐτὸν μὲ ποιμενικὴν ἐνδυμασίαν. Ἡ φιλοξενία αὐτή, τὸν μὲν χειμῶνα εἰς τὰ χειμερινὰ λειβάδια τῶν Τρικκάλων καὶ τὸ θέρος εἰς τὰ καλοκαιρινὰ τοῦ Μετσόβου, διήρκεσεν ὁλόκληρον τριετίαν (1656—1659) κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ φιλοξενούμενος Βεζύρης ἐξέμαθε τὴν κουτσοβλαχικὴν διάλεκτον. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Σουλτᾶνος (Μεχμὲτ Δ') βεβαιωθεὶς ὅτι ὁ

---

1. Ὁ ἐν λόγῳ Βεζύρης δὲν ἦτο ἄλλος ἀπὸ τὸν Βεζὺρ Ἀζέμην Φαζὴλ Ἀχμὲτ πασᾶν Κιοπρουλοῦ, υἱὸν τοῦ Μεγάλου Βεζύρου Μεχμὲτ Κιοπρουλοῦ, Ἀλβανοῦ ἐξωμότου. Μὴ δυνηθεὶς νὰ προλάβῃ στρατιωτικὸν κίνημα καὶ κινδυνεύων νὰ συλληφθῇ καὶ νὰ τιμωρηθῇ αὐστηρῶς, κατέφυγεν εἰς τὴν ἐν Κουρούτσεσμε τοῦ Βοσπόρου οἰκίαν τοῦ Μανωλάκη Καστοριανοῦ, ὅστις ἦτο ἀρχιγουνάριος τοῦ Σουλτάνου Μεχμὲτ Δ'. Ὁ Μανωλάκης Καστοριανὸς (ἐκ Καστορίας) ἀπέκρυψεν αὐτὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ του καὶ ἀργότερον εἰκάζεται ὅτι τὸν ἐφυγάδευσεν εἰς τὴν ἰδιαιτέραν του πατρίδα Καστορίαν, χάριν ἀσφαλείας, ἐκεῖθεν μεταμφιεσμένος εἰς ἐργάτην μετέβη εἰς Λάρισαν, ὅπου ἐγνωρίσθη μὲ τὸν Μετσοβίτην μεγαλοκτηνοτρόφον Κυριάκον Φλόκαν.

Περισσοτέρας λεπτομερείας ἰδὲ εἰς «Ἠπειρωτικὴν Ἑστίαν» 1956, σελ. 658 «Σιναΐτικα» ὑπὸ Θεοφ. Μέντζου, ἀξιόλογον μελέτην.

Βεζύρης του εἶχε πέσει θῦμα συκοφαντίας καὶ διότι ἐπὶ πλέον αἱ ὑποθέσεις τῆς Αὐτοκρατορίας δὲν ἔβαινον καλῶς, ἐξέδωκε φιρμάνιον διὰ τοῦ ὁποίου παρεῖχεν ἀμνηστίαν εἰς τὸν κρυπτόμενον Βεζύρην καὶ ἐπὶ πλέον ἐκάλει αὐτὸν νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Κων)πολιν διὰ νὰ ἀναλάβῃ τὴν Βεζυρείαν. Ταχυδρόμοι μὲ κωδωνίσκους εἰς τοὺς πόδας των μεταφέροντες τὴν ἔγγραφον ἀγγελίαν τοῦ ἐν λόγῳ φιρμανίου ἐκ Τρικκάλων εἰς Ἰωάννινα, διενυκτέρευσαν ἐν Μετσόβῳ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἀνωτέρῳ κτηνοτρόφου καὶ προύχοντος Κυριάκου Φλόκα, εἰς τὸν ὁποῖον καὶ ἀνέφεραν προφορικῶς τὰ τῆς ἀμνηστίας τοῦ κρυπτομένου ἀπὸ τριετίας Βεζύρου καὶ τὴν πρόσκλησιν νὰ ἀναλάβῃ τὴν προτέραν θέσιν του. Ὁ ἀναζητούμενος Βεζύρης παριστάμενος κατὰ τὴν συζήτησιν τοῦ Φλόκα μετὰ τῶν ταχυδρόμων, ἐζήτησε νὰ ἴδῃ τὰ σχετικὰ ἔγγραφα καὶ ὅταν ἐβεβαιώθη περὶ τῆς ἀληθείας ἠγέρθη καὶ ἔφερεν αὐτὰ εἰς τὴν κεφαλήν του εἰς ἔνδειξιν σεβασμοῦ καὶ εὐθὺς ἀμέσως ἀπεκαλύφθη εἰς τοὺς ταχυδρόμους πρὸς μεγάλην χαρὰν καὶ ἔκπληξίν των. Ὁ Φλόκας ἔσπευσε τὴν ἑπομένην νὰ ἐνδύσῃ τὸν φιλοξενούμενον Βεζύρην του μὲ εὐρωπαϊκὴν ἐνδυμασίαν καὶ νὰ τὸν συνοδεύσῃ μετὰ 2—3 ἡμέρας μέχρις Ἰωαννίνων, ὁπόθεν ὁ Βεζύρης ἀκολουθούμενος ἀπὸ μεγάλην τιμητικὴν συνοδείαν ἐπέστρεψεν εἰς Κων)πολιν, ὅπου καὶ ἀνέλαβεν ἀμέσως τὴν Βεζυρείαν. Πρὸ τῆς ἐξ Ἰωαννίνων ἀναχωρήσεώς του ὁ Βεζύρης εὐχαριστήσας θερμότατα τὸν εὐεργέτην καὶ σωτῆρα του Φλόκαν, ἐκάλεσεν αὐτὸν εἰς Κων)πολιν διὰ νὰ τῷ ἀνταποδώσῃ τὴν φιλοξενίαν του. Τὸ ὡς ἄνω γεγονὸς ἐλάμβανε χώραν τὸ θέρος τοῦ 1659 καὶ τὸ φθινόπωρον τοῦ ἰδίου ἔτους ὁ Μετσοβίτης κτηνοτρόφος Φλόκας, ἀφοῦ ἐτακτοποίησε τὰ ποίμνιά του εἰς τὰ χειμερινὰ λειβάδια του, μετέβη μέσῳ Αἰκατερίνης εἰς Κων)πολιν, ὅπου ζητήσας νὰ ἴδῃ τὸν Μέγαν Βεζύρην ἀπεπέμφθη ὑπὸ τῶν φρουρῶν κατ' ἐπανάληψιν. Τέλος μίαν ἡμέραν τὸν ἀντίκρυσεν ἐκ τῆς ἁμάξης του ὁ Μέγας Βεζύρης, διακρίνας αὐτὸν ἀπὸ τὴν ἄσπρην μαλλίνην κτηνοτροφικὴν ἐνδυμασίαν, ὁπότε καταβὰς ταύτης ἔσπευσε πρὸς τὸν εὐεργέτην του, τοῦ ὁποίου ἠσπάσθη τὴν χεῖρα πρὸς μεγάλην ἔκπληξιν τῶν παρισταμένων ὑπουργῶν καὶ ἀξιωματούχων, ποὺ τὸν συνώδευον, καὶ παρουσίασεν αὐτὸν τότε εἰς αὐτούς. Ὁ Φλόκας μετὰ δίμηνον φιλοξενίαν ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Βεζύρου ἐν Κων)πόλει ἐπέστρεψεν εἰς Μέτσοβον κατάφορτος ἀπὸ πλούσια δῶρα τοῦ Βεζύρου δι' ὅλα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας του καὶ ἐπὶ πλέον ἐφωδιασμένος μὲ ἕνα Σουλτανικὸν φιρμάνιον, τὸ ὁποῖον μετέβαλεν ἄρδην τὴν κατάστασιν τοῦ Μετσόβου, τὸ ὁποῖον ἐλυμαίνοντο οἱ Ἀλβανοὶ καὶ οἱ Σπαχῆδες τῆς Θεσσαλίας. Διὰ τοῦ ἐκδοθέντος τότε Σουλτανικοῦ φιρμανίου ἡ περιοχὴ τοῦ Μετσόβου ἐκηρύσσετο ἄσυλον, αὐτόνομος καὶ αὐτοδιοίκητος ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν Μπουστανιζῆ (1), ἤτοι ὑπαλλήλου Ὀθωμανοῦ, προνοοῦντος καὶ μεριμνῶντος διὰ τὴν διατήρησιν τῶν προνομίων τῆς περιοχῆς ταύτης καὶ προσέχοντος ἰδίᾳ ἵνα μὴ τυχὸν ἐνοχλοῦνται οἱ κάτοικοι ὑπὸ τῶν διερχομένων Ὀθωμανῶν καὶ αὐστηρῶς διατασσομένου νὰ μὴ ἐπεμβαίνῃ οὔτος εἰς τὰ τῆς διοικήσεως, διαδικασίας καὶ ἐκτελέσεως τοῦ Νόμου ἐν τῇ περιοχῇ αὐτῇ. Διὰ τοῦ Σουλτανικοῦ φιρμανίου ὁ Μεχμὲτ Δ΄ ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν ὑπουργὸν τῶν ἐκκλησιαστικῶν (Ἐφκάφην Ναζίρην) καὶ τὸν Γενικὸν Διοικητὴν τῆς Ρούμελης ὡς καὶ τοὺς διοικητὰς

1. Εἰς μίαν ἀναφορὰν τῶν Μετσοβιτῶν, γενομένην βραδύτερον πρὸς τὴν Μεγάλην Βεζυρείαν, ἐν τῇ ὁποίᾳ κατηγόρουν πολλοὺς Σπαχῆδες τῆς περὶ τὸ Μέτσοβον περιοχῆς ὅτι παρηνόχλουν σοβαρῶς τοὺς Μετσοβίτας καὶ καταπατοῦσαν τὰ χορηγηθέντα προνόμια, ὁ μὲν Μπουνσταντζῆς ὑπογράφεται Βοεβόνδας οἱ δὲ 427 συνυπογραφόμενοι Μετσοβῖται ὑποτελεῖς αὐτοῦ. Μετὰ τὴν ἀνωτέρω ἀναφορὰν ἐξεδόθη τὸ 1794 ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου Μουσταφᾶ νέον φιρμάνιον διὰ τοὺς κατοίκους τοῦ Μετσόβου, ἀναγράφον λεπτομερῶς τὰ προνόμια καὶ τὴν περιοχὴν τὴν προνομιοῦχον τοῦ Μετσόβου. Ἓν μόνον ἔτος ἴσχυσε τὸ φιρμάνιον αὐτό, διότι τὸ 1795 ὁ περιβόητος Ἀλῆ πασᾶς τῶν Ἰωαννίνων ὑπήγαγε τὴν περιφέρειαν Μετσόβου εἰς τὴν ἐπικράτειάν του, καταργήσας τὰ προνόμια ἐκτὸς τοῦ ἀφορῶντος τὴν Πατριαρχικὴν Ἐξαρχίαν.

Τρίκκης καὶ Ἰωαννίνων καὶ τοὺς ἱεροδικαστὰς αὐτῶν καταργεῖ τὰ ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ Μετσόβου τιμάρια τῶν Σπαχήδων, ἀποζημιῶν αὐτοὺς δι' ἑτέρων ἄλλοθι, κηρύττει τὴν γῆν ταύτην ἱερὰν καὶ καθιστᾷ αὐτὴν τιμάριον κατ' ἀπσκοπὴν τῶν ἱερῶν πόλεων Μέκκας καὶ Μεδίνης καὶ οἱονεὶ ἐξάρτημα τῶν τιμαρίων τῶν αὐτῶν ἱερῶν πόλεων Λαγκαζᾶ καὶ Ματαράγκα ἐν Θεσσαλίᾳ. Καταγράφει τὰ ὅρια τῆς περιοχῆς ταύτης ἀρχόμενα ἐκ τῶν Σαράντα Ράχεων παρὰ τὴν παροικίαν Ματαλᾶ, Μεγάλης Πέτρας, Βούργιαννης, Μάνδρας Χότζα, Μοκόσι, Ἁγίας Παρασκευῆς (κατὰ τὰ ὅρια τῆς Κουτσούφλιανης τῆς Θεσσαλίας) καὶ Βάλεα ντὶ Κόρνο (κοιλὰς Κρανέας) καὶ περιλαμβάνοντα ἐντὸς τούτων τὸ Μέτσοβον, τὸ Ἀνήλιον, τὸ Μαλακάσιον, τὴν μονὴν τῆς Παναγίας Λιμποχόβου, ὅπου ἐκτίσθη ἡ Νέα Κουτσούφλιανη ἀργότερον, τὸ Βουτονόσισν, τὴν Μηλιὰν καὶ τὴν Παλαιὰν Κουτσούφλιανην. Ὁρίζει ἵνα ἡ δημοκρατία αὐτή, πλὴν τοῦ κεφαλικοῦ φόρου καὶ τοῦ προβατονομίου, πληρώσῃ ἀντὶ παντὸς ἑτέρου φόρου κατὰ πᾶσαν πρώτην Μαρτίου εἰς μὲν τὸ ἴδιον (Χὰς) ἱερὸν ταμεῖον Λαγκαζᾶ καὶ Ματαράγκας τῆς Θεσσαλίας 108.000 ἄσπρων ἀργυρῶν, εἰς δὲ τὸν Μποσταντζῆν 800 ἄστρα καὶ εἰς Γενιτσάραγαν 585 πήχεις ἀστάρι μαῦρο. Διατάσσει δὲ ἵνα ὁ μὲν κεφαλικὸς φόρος εἰσπράττηται παρὰ τοῦ γενικοῦ τῆς περιοχῆς ταύτης τοῦ Μετσόβου εἰσπράκτορος, μόνον ἐκ τῶν διαμενόντων ἐν Μετσόβῳ κατοίκων καὶ νὰ καταβάλληται εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν ταμεῖον Τρικκάλων, τὸ ὁποῖον ὑπεχρεοῦτο νὰ ἐκδίδῃ καὶ τὰς σχετικὰς ἀποδείξεις δωρεάν, τὸ δὲ προβατονόμιον ἐν Θεσσαλίᾳ ἄνευ τινος ὠφελείας τῶν εἰσπρακτόρων. Ἐν τέλει ὁ Σουλτᾶνος Μεχμὲτ ὁ Δ' κηρύττων τὴν περιοχὴν αὐτὴν αὐτόνομον καὶ αὐτοδιοίκητον καὶ ἀπαλλάσσων τοῦ λοιποῦ αὐτὴν δεινοπαθημάτων ἐν γένει ἐκ τῆς διαβάσεως στρατοῦ καὶ παντὸς Ὀθωμανοῦ, ἐκ καταλυμάτων ὡς καὶ ἐξ ἐκτάκτων καὶ καταθλιπτικῶν φόρων καὶ ἀγγαρειῶν, δικαιολογεῖ τέλος κατὰ τὸ Τουρκικὸν σύστημα τὰ ἐξαιρετικὰ τῆς περιοχῆς ταύτης προνόμια προσθέτων: «Ἐπειδὴ οἱ Μετσοβῖται οἰκοῦσι χώραν δι' ἧς πολλοὶ διέρχονται κατὰ πᾶσαν ὥραν τοῦ ἔτους καὶ τὸν χειμῶνα διαπερῶσιν αὐτοὺς κατακλειομένους ὑπὸ πολλῶν χιόνων καὶ κινδυνεύοντας ν' ἀπωλεσθῶσιν ἐκ τοῦ ψύχους, στρωννύντες ἐπιβλήματα εἰς τοὺς πόδας τῶν ἵππων καὶ μεταφέροντες τοὺς ἀνθρώπους ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτῶν, τὸ δὲ θέρος ἐκτιθεμένους εἰς τὴν διάκρισιν τῶν ληστῶν προφυλάττουσι καὶ ἐξασφαλίζουσιν αὐτούς, διὰ ταῦτα οὐ μόνον τὰς προνομίας καὶ τὰ δικαιώματα ταῦτα ὑπὲρ αὐτῶν καθιερώνει, ἀλλὰ καὶ διατάσσει, ἵνα ἡ περιοχὴ αὕτη πολιτικῶς μὲν ὑπάγεται εἰς τὸν Νομὸν Εὐβοίας, δικαστικῶς δὲ εἰς τὸν Νεχκεμὲν Λεβαδείας καὶ ἐκκλησιαστικῶς νὰ κυβερνᾶται ὑπὸ Πατριαρχικοῦ Ἐξάρχου, ἐκλεγομένου ἐκ τῶν ἱερέων τοῦ Μετσόβου ὑπὸ τῶν δημογερόντων καὶ ἐπικυρουμένης τῆς ἐκλογῆς ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ ταῦτα ἵνα τὰς διαφορὰς καὶ διαδικασίας αὐτῶν φροντίζωσι καὶ ἐξομαλύνωσιν ἐν Μετσόβῳ». Ἂς σημειωθῇ ὅτι μέχρι τῆς χορηγήσεως τῶν προνομίων ἡ περιφέρεια Μετσόβου ὑπήγετο διοικητικῶς εἰς τὰ Τρίκκαλα καὶ ἐκκλησιαστικῶς εἰς τὴν ἐπισκοπὴν Σταγῶν (Καλαμπάκας).

Ὁ ἀείμνηστος ἱστορικὸς Ἰωάν. Λαμπρίδης ἀναφέρει εἰς τὰ Μαλακασιακά του ὅτι ἐν τῷ πρώτῳ Σουλτανικῷ φιρμανίῳ, τὸ ὁποῖον ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Μεχμὲτ τοῦ Δ' τὸ 1659 καὶ τὸ ὁποῖον δὲν διεσώθη δυστυχῶς, ἀνεφέροντο καὶ τὰ ἀκόλουθα: «Πᾶς Ὀθωμανὸς διερχόμενος τὴν περιοχὴν ταύτην (τοῦ Μετσόβου) καὶ τὴν ἱερὰν ταύιην γῆν πατῶν, ὤφειλεν ἐξερχόμενος νὰ ἐξαγάγῃ τὰ πέταλα τοῦ ἵππου αὐτοῦ καὶ νὰ ἀποτινάσσῃ ταῦτα, ἵνα μὴ τυχὸν συνεπάγῃ ἔστω καὶ μόριά τινα τοῦ χώματος». (Χρ. Ἠπ. τόμ. Β' σελ. 104).

Ἐπίσης ὅτι Ὀθωμανὸς ἢ Χριστιανὸς ἐξ οἱασδήποτε αἰτίας εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Μετσόβου καταφεύγων δὲν συνελαμβάνετο, οὐδ' ἐτιμωρεῖτο. Ἡ δημοτικὴ μάλιστα μοῦσα διέσωσε τὸ ἀκόλουθο δημοτικὸ τραγοῦδι, τὸ ὁποῖον ἀναφέρεται εἰς τὴν ἀσυλίαν τὴν ὁποίαν εὗρεν ἐν Μετσόβῳ καταφυγὼν ὁ ἐκ Χαλικίου τοῦ Ἀσπρο-

ποτάμου καὶ προύχων ἐν Τρικκάλοις περιώνυμος Δημάκης:

«Ἕνας πασσᾶς διαβαίνει κι' ἄλλος ἔρχεται,
στὰ Τρίκκαλα πηγαίνουν μέσ' στὸν Χασαπᾶ·
γυρεύουν τοὺς γερόντους τοὺς Τρικκαλινούς,
γυρεύουν τοὺς παπάδες ἀπ' τὴν Καστανιά,
γυρεύουν τὸν Δημάκη ἀπ' τ' Ἀσπροπόταμο.
Αὐτὸς τρέχει καὶ πιάνει τὰ ψηλὰ βουνὰ
τοῦ Κρίκκη τὰ σαράγια, μέσ' στὸ Μέτσοβο—
ψητὰ 'χε στὸ τραπέζι καὶ γλυκὰ κρασιά,
κι' ὀλίγο τρώει καὶ πίνει καὶ δὲ χαίρεται.
Κι' ὁ Νικολὸς ὁ γυιός του τὸν παρηγοράει
Γιατὶ δὲν τρῶς ἀφέντη καὶ δὲ χαίρεσαι;
Τὰ σπίτια κι' ἂν μᾶς κάψουν, ἄλλα φκιάνουμε.
Τὰ πρόβατ' ἂν μᾶς πάρουν, ἄλλα παίρνουμε.
Ἂς εἶν' καλὰ οἱ Βλάχοι στ' Ἀσπροπόταμο».

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ἀναφερομένων προνομίων, ἐπὶ πλέον εἰς τοὺς κατοίκους τοῦ Μετσόβου, ἀνετίθετο καὶ ἡ διαφύλαξις τῶν ἐπικινδύνων διαβάσεων τοῦ Ζυγοῦ, δι' ἐνόπλου φρουρᾶς ἀπὸ κατοίκους τῆς περιφερείας ἀποτελουμένης. Ἀπὸ τὸ περιεχόμενον τοῦ ἱστορικοῦ αὐτοῦ Σουλτανικοῦ φιρμανίου, ἀποδεικνύεται ἡ εὐφυΐα, ὁ πατριωτισμὸς καὶ ἡ ὀξυδέρκεια τοῦ Κυριάκου Φλόκα, κατ' εἰσήγησιν τοῦ ὁποίου ἀσφαλῶς συνετάχθη τὸ φιρμάνιον αὐτό. Τῇ ἐνεργείᾳ τῶν ἐν Κων)πόλει Μετσοβιτῶν κατὰ τὸ ἔτος 1730 διὰ φιρμανίου, ἐκδοθέντος ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου Μαχμοὺτ Χὰν τοῦ Α', κατηργήθη τὸ προβατονόμιον τοῦ Μετσόβου, ἡ δεκάτη δηλαδὴ τῶν προβάτων. Καίτοι ὅμως τὸ πρῶτον φιρμάνιον, τὸ ἐκδοθὲν ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου Μεχμὲτ τοῦ Δ' ἐφυλάσσετο εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ Μετσόβου καὶ οἱ Μετσοβῖται ἐφρόντιζον νὰ τὸ ἀνανεώνουν, ὁσάκις νέος Σουλτᾶνος ἀνήρχετο εἰς τὸν θρόνον, αἱ ἀπὸ μέρους τῶν Τουρκικῶν ἀρχῶν αὐθαιρεσίαι δὲν ἔλειπον νὰ προκαλοῦν ἀναταραχὴν καὶ σύγχυσιν εἰς τὴν προνομιοῦχον περιφέρειαν τοῦ Μετσόβου, ὅπως ἐξάγεται ἐκ μεταγενεστέρων φιρμανίων. Μερικοὶ ἐκ τῶν Γενικῶν Διοικητῶν τῆς Ρούμελης καὶ τῶν διοικητῶν τῶν Ἰωαννίνων καὶ τῶν Γρεββενῶν ἀπαιτοῦσαν καὶ μανδύας καθ' ὃν χρόνον οἱ Μετσοβῖται ἀπέστελλον τὸ μάλλινον ἐκεῖνο ὕφασμα εἰς τὸν Γενιτσάραγαν, ὁ δὲ Βοεβόδας αὐτῶν μετεβάλλετο ἐνίοτε εἰς ἀληθῆ Σούμπασην καὶ ἀπαιτοῦσε περισσότερα ἀπὸ τὰ καθιερωμένα. Πολλάκις δὲ καὶ εἰσπράκτορες τοῦ κεφαλικοῦ φόρου καὶ τοῦ προβατονομίου—πρὸ τῆς καταργήσεώς του—ἀπαιτοῦσαν δυναμικῶς καὶ ἐλάμβανον ὅ,τι ὑπὸ τοῦ φιρμανίου ἐκείνου ὑπὲρ αὐτῶν ἀπηγορεύετο. Διαφοραὶ δὲ δικαστικαὶ μετὰ Ντερεμπέηδων τῆς Τρίκκης καὶ τῶν Γρεββενῶν, βοσκόντων ἐνίοτε τὰ ποίμνιά των ἐν τῇ περιοχῇ Μετσόβου αὐθαιρέτως καὶ συνεννοουμένων μόνον μετὰ τοῦ Μπουσταντζῆ, ἐδικάζοντο ἐν Λαρίσῃ ζῶντος ἀκόμη τοῦ Φλόκα. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἔν τινι κώδικι τοῦ Μετσόβου ἀναγράφεται ὅτι οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Κοινότητος αὐτοῦ τὸ 1722 μετέβησαν εἰς Λάρισαν πρὸς ἐξομάλυνσιν διαφορᾶς τῆς χώρας μετά τινος Ἀγᾶ ἐκ Γρεββενῶν, ὁπότε ἐδαπάνησαν ἄσπρα ἑπτακόσια.

(Συνεχίζεται)

Μουρασελὲς (ὁ): Τὸ διάταγμα. Εἰδικὰ τὸ διάταγμα παραχώρησης ἀρματωλικιοῦ (γλήγορα τὸ μουρασελὲ ἀπ' τὴν ὀξυὰ καὶ κάτω).

Μουκατὰς (ὁ): Δικαίωμα εἰσπραξης φόρων, προσόδων. «ἡμεῖς οἱ τῆς νήσου Σάμου πτωχοὶ ραγιάδες ἀπὸ χρόνους ἤδη ἱκανοὺς καταχυριευμένοι καὶ δεινῶς βασανιζόμενοι ἀπὸ τοὺς ἀγοραστὰς τοῦ μουκατᾶ κλπ.» (γράφουν σὲ ἀναφορά τους οἱ Σαμιῶτες) καὶ παρακάτω: «ἐπέφερον εἰς ἡμᾶς ἁρπαγὰς καὶ ἀδικίας προβάλλοντες ὅτι δὲν ἐβγαίνει ὁ μουκατὰς» (Σταματιάδη: Σαμιακὰ Τ. Β') καὶ ἀλλοῦ: «Καταγίνομαι νὰ ἠμπορέσω νὰ πάρω τὸ μουκατὰ τῆς Βοστίτσας» (Αἴγιον) (Ν. Μεσσηνέζη: Γ. Σταῦρος σελ. 138).

Μπέης (ὁ): Τίτλος γιὰ τοὺς ἀνώτερους Τούρκους ἀξιωματούχους καὶ τὰ παιδιὰ τῶν πασιάδων. Μπέηδες ἦταν καὶ πολλοὶ Χριστιανοὶ ἄρχοντες ὑποτελεῖς στὸ Σουλτᾶνο. Σὲ βαθμὸ ὁ μπέης ἦταν κατώτερος τοῦ πασιᾶ. (Λαογρ. ὅ. π.).

Μούλκι (τὸ): ἡ πλήρης ἰδιοχτησία.

Ναχιγὲς καὶ Ναχαγὲς (ὁ): Κύκλος, διοικητικὴ περιφέρεια, ὑποδιοίκηση.

Πασιὰς (ὁ): Τιμητικὸς τίτλος γιὰ τοὺς ἀνώτατους ἀξιωματικοὺς (στρατηγὸς) ἢ πολιτικοὺς ὑπαλλήλους.

Σιούμπασης (ὁ): Στὴν ἀρχὴ ἐσήμαινε τὸν ἐντεταλμένο στὴν κατανομὴ τῶν νερῶν, νερονόμο. Μὲ τὸν καιρὸ τὸν ἐπιστάτη κτημάτων, τὸν ὑποδιοικητὴ ἀστυνόμο, ἐκμισθωτὴ ἐγγείων φόρων καὶ τῆς δεκάτης, προϊστάμενο τῶν κεχαγιάδων καὶ μουχτάρηδων. (Δὲς καὶ Λαογρ. ὅ.π. καὶ Ε. Μπόγκα Τουρκ. Λέξεις σὲ Ἑλλ. κείμενα). Ὁ Σιούμπασης ποὺ ἔμενε στὸ Κονάκι εἶχε καὶ ποινικὴ δικαιοδοσία, φυλάκιζε κι ἔδερνε τοὺς φτωχοὺς ἀγρότες...

Ἐδάνειζε ὑποχρεωτικὰ μὲ τόκο 40 ο|ο καὶ περισσότερο καὶ ἅμα ἔληγε ἡ προθεσμία ἔπαιρνε ἀπὸ τὸ χωριάτη ἢ τὸν κορπό του στ' ἅλῶνι ἢ σκλάβωνε τὰ παιδιά του καὶ τὸν ἴδιο ἀκόμα καὶ τοὺς πούλαγε σ' ἄλλον Ἀρβανίτη (Κασομούλη: Ἐνθυμ. Στρατ. Τ. Α' σελ. 256).

Σπαχὴς (ὁ): Ἐσήμαινε ἀρχικὰ τὸν ἔφιππο τοῦ τουρκ. στρατοῦ, τὸν ἔφιππο φοροσυλλέχτη ἀργότερα. «Τίτλος φεουδαρχικὸς ἱππέως Τούρκου στρατευομένου μετὰ τοῦ ἵππου του καὶ ἀμοιβομένου διὰ γαιῶν παραχωρουμένων ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου» (Ἐγάγ. Μπόγκα ὅ.π.). Τέλος ἐσήμαινε τὸν Τοῦρκο Τιμαριοῦχο. Εἶχε δικαίωμα νὰ ἐξουσιάζει μιὰ περιοχὴ καὶ νὰ νέμεται σ' ὅλη του τὴ ζωὴ τὸ 1|10 ἀπὸ τὰ προϊόντα τῆς γῆς της τὸ λεγόμενο σπαΐλίκι. (Δὲς περισσότερα: Ἱπ. Ἑστ. Τ. 1 σελ. 10).

Ταπὶ (τὸ): Τίτλος κυριότητος κτήματος.

Τσιφλίκι (τὸ): Τιμάριο, χωριὸ ἰδιόκτητο ἀπὸ Ὀθωμανοὺς καὶ Χριστιανοὺς ἀκόμα γαιοκτήμονες στοὺς ὁποίους οἱ καλλιεργητὲς ἐπλήρωναν ἐκτὸς ἀπὸ τὸ σπαΐλίκι καὶ 3|10 τῶν προϊόντων ἐλεύθερα ἀπὸ κάθε βάρος ποὺ τὰ μετακόμιζαν ἀνέξοδα οἱ ἴδιοι στὶς ἀποθῆκες τοῦ ἰδιοκτήτη.

Χάσι Βελτσίστας (τὸ): Ἡ λέξη «Χάσι» σημαίνει κατὰ τὸν Ἀραβαντινὸ (Χρονογρ. Ἠπ. Β' σελ. 176) «καθαρὸν ἢ ἀποκεκομμένον ἐτήσιον εἰσόδημα περιοχῆς τινος διαβιβαζόμενον εἰς τὸ Ταμεῖον τῆς Βασιλομήτορος ἐκ γαιῶν ἢ χωρίων ἐλευθέρων ἰδιαιτέρου δεκατισμοῦ (σπαΐλίκι). Τοιοῦτον τι σημαίνει τὸ Χάσι Καρίτσας. Πογδοριανῆς, «Ἄρτης». Πρώτη. καθ' ὅσο γνωρίζω φορά, βλέπουμε νὰ γίνεται λόγος γιὰ Χάσι Βελτσίστας. Γνωστότερο ἦταν τὸ λεγόμενο Χάσι Καρίτσας, γειτονικοῦ πρὸς τὴ Βελτσίστα χωριοῦ, «ὅπερ (Χάσι) ἐσχημάτιζαν 60 περίπου χωριὰ ἐκ τῆς Ἰωαννιτικῆς ἐπαρχίας ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων (μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ 34 τῆς ἐπαρχίας Κουρέντων) ἀπηλλαγμένα ὄντα ἰδιαιτέρων σπαχήδων. Ἐξ ὅλων τῶν ἀνωτέρω χωρίων μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀλῆ—πασια εἰσέπραττε τὸ Ταμεῖον τῆς Βασιλομήτορος φόρον δεκατικὸν ἐτησίως γρ. 26932 ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, φόρος ὅστις ὑπῆρχεν ἀνεπαίσθητος καὶ μηδαμινὸς ἐνώπιον τοῦ ἐγγείου φόρου, ὃν ἤδη τὸ Βασιλικὸν Ταμεῖον εἰσπράττει ἐκ τῶν γαιῶν τῶν ρηθέντων χωρίων» (Χρον. Ἠπειρ. ὅ. π. σελ. 73).

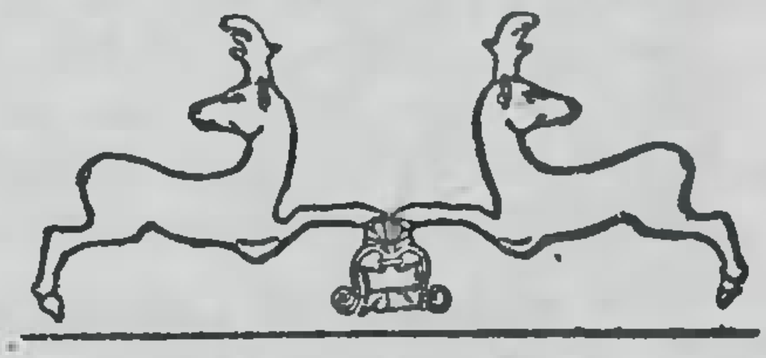

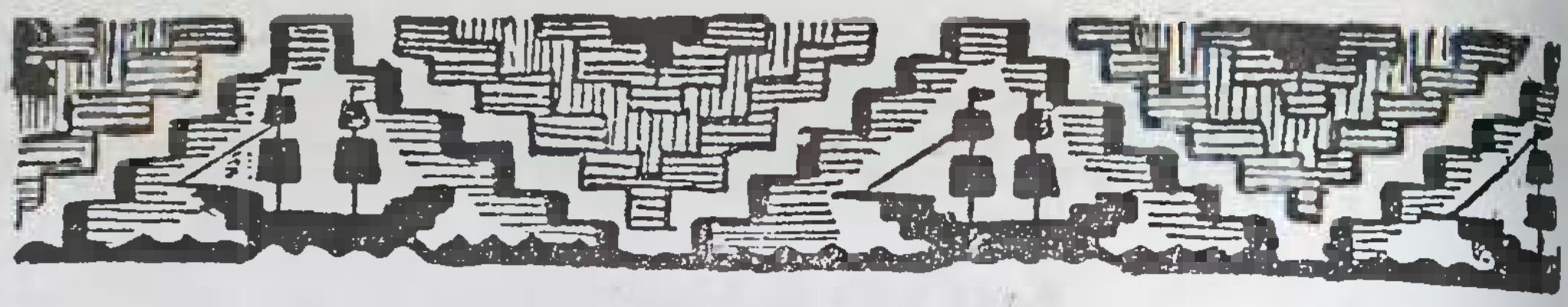

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΚΥΡ. ΣΚΑΦΙΔΑ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΜΕΤΣΟΒΟΥ*

5ον

Μετὰ τὴν καθιέρωσι τῶν ἐξαιρετικῶν κατὰ τὰ ἀνωτέρω προνομίων ἐν τῇ περιφερείᾳ Μετσόβου, ἤρχισεν αὕτη νὰ διοικῆται δημοκρατικῶς. Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως τὸ δημοκρατικὸν ἐκεῖνο πολίτευμα μετετράπη εἰς ἀριστοκρατικόν, κατὰ τὸ ὁποῖον ἑπτὰ μέλη ἐκ τῆς πρώτης κοινωνικῆς τάξεως τοῦ Μετσόβου ἀπήρτιζον τὴν διοικοῦσαν ἐπιτροπήν, ἧτις ἀπετελεῖτο ἐκ τοῦ προέδρου, δημογέροντος καὶ γέροντος ὀνομαζομένου, εἰς τὴν ἐποπτείαν τοῦ ὁποίου ὑπήγοντο πάντα τὰ ἄλλα μέλη, ἐκ τοῦ ἐφόρου τῶν Σχολείων, τοῦ φροντιστοῦ τῶν ὑδάτων, τοῦ ἀγορανόμου, τοῦ ἐπιτρόπου τῶν ἐκκλησιῶν, τοῦ εἰσπράκτορος τῶν φόρων ἐν γένει (1) καὶ τοῦ ὁπλαρχηγοῦ, ἔχοντος καὶ τὴν ἔνοπλον φρουράν. Ἰδιαίτερον δὲ συμβούλιον συγκείμενον ἐκ τῶν πλέον συνετῶν γερόντων καὶ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Δημογέροντος ἐδίκαζεν ἐπὶ τῇ βάσει καθιερωμένων συνηθειῶν καὶ διατυπώσεων τοὺς ἔχοντας διαφορὰς μεταξύ των. Πᾶσα δὲ πρᾶξις τῶν ἀριστοκρατικῶν ἐπεβάλλετο εἰς τὰς δύο ἄλλας τάξεις τῶν πολιτῶν ὑποχρεωτικῶς καὶ ἄνευ συζητήσεως παραδεχομένας αὐτήν. Ὅταν ἐξεδικάζοντο διαφοραὶ μεταξὺ ἀριστοκράτου καὶ πολίτου τῶν δύο ἑτέρων τάξεων—ἐπαγγελματιῶν καὶ ἐργατικῶν, εἰς τοὺς ὁποίους συμπεριελαμβάνοντο καὶ οἱ κτηνοτρόφοι—ἐκεῖνος μὲν ἐκάθητο, ὁ δ' ἄλλος ἵστατο ὄρθιος ἐνώπιον τῶν δικαστῶν καὶ τὸ δίκαιον ἀπενέμετο συνήθως εἰς τὸν ἰσχυρότερον. Ἡ μὲν τάξις τῶν ἀριστοκρατῶν, ποὺ διεκρίνετο ἀπὸ τὴν ἐνδυμασίαν, ἐσύχναζεν εἰς τὴν ὡραίαν πλατεῖαν μὲ τοὺς δύο πλατάνους, γνωστὴν μὲ τὸ ὄνομα «Κουλτοῦκι» αἱ δὲ λοιπαὶ τάξεις ἐκτὸς τῆς φραγμένης μὲ κάγγελα πλατείας, ὅπου τὰ παντοπωλεῖα καὶ τὰ κρεοπωλεῖα. Καὶ σήμερον πολλοὶ γέροι κτηνοτρόφοι ἀποφεύγουν νὰ εἰσέρχωνται εἰς τὴν ἐν λόγῳ πλατεῖαν ἀπὸ μακροχρόνιον συνήθειαν !!

Ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὰ ἐκτεθέντα ἀνωτέρω μὲ τὰ χορηγηθέντα ἐξαιρετικὰ προνόμια εἰς τοὺς κατοίκους τῆς περιφερείας Μετσόβου ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου Μεχμὲτ τοῦ Δ', ἀληθὴς δημοκρατία ἐγκαθιδρύθη ἐκεῖ εἰς τὸ μεταίχμιον τῆς Ἠπείρου, τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Μακεδονίας. Τὰ ἐν λόγῳ προνόμια ἀνανεούμενα ὑπὸ τῶν ἑκάστοτε Σουλτάνων διετηρήθησαν μέχρι τοῦ 1795, ὁπότε κατηργήθησαν ὑπὸ τοῦ ἀποστατήσαντος Ἀλῆ Πασσᾶ, ἐκτὸς τῆς ἱερᾶς Ἐξαρχίας, διὰ τῆς προσαρτήσεως ὁλοκλήρου τῆς περιφερείας εἰς τὴν ἐπικράτειάν του. Χάρις εἰς τὰ μνημονευθέντα προνόμια ὁ πληθυσμὸς τοῦ Μετσόβου ηὐξήθη σημαντικώτατα ἀπὸ τοῦ 1659, διότι πολλοὶ κάτοικοι ἀπὸ τὰ γύρω τοῦ Μετσόβου μέρη ἔσπευσαν νὰ ἐγκατασταθοῦν ἐκεῖ μὲ τὰ ποίμνιά των οἱ περισσότεροι καὶ νὰ κτίσουν μονίμους κατοικίας. Οὕτω ἡ οἰκογένεια Ἀποστολάκα, ἀπὸ τὴν ὁποίαν προέρχεται ἡ οἰκογένεια Ἀβέρωφ,

---

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 1055.

1. Μεταξὺ τούτων ἀναφέρεται καὶ ὁ Φλέβος Μούχης, τοῦ ὁποίου ἐσώζετο μέχρι τοῦ 1912 καὶ τὸ μνῆμα του—Μουρουμέντου ἀλ Φλέβου—καλούμενον καὶ εὑρισκόμενον πέραν τοῦ Ναοῦ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων. Οἱ ἐπίτροποι τῶν ἐκκλησιῶν τῆς πόλεως ἔδιδον κατ' ἔτος ἀπολογισμὸν ἐνώπιον τῆς Κοινότητος Ἀνηλίου, διὰ νὰ μὴ ἐπηρεάζηται ὁ ἔλεγχος ἐνώπιον τῆς κοινότητος Μετσόβου ὑπὸ τῶν συγγενῶν ἢ φίλων των.

ἦλθεν ἀπὸ τὴν Βέροιαν, ἡ οἰκογένεια Τσανάκα ἀτὸ τὸ χωρίον Μοκόσι, ἡ οἰκογένεια Μπότα ἀτὸ τὸ Ἀργυρόκαστρον, ἡ οἰκογένεια Σαρακιώτη ἀπὸ τὸ Συράκο, ἡ οἰκογένεια Πρεμέτη ἀπὸ τὴν Ποεμετή, ἡ οἰκογένεια Σκαφιδᾶ ἀπὸ τὸ χωρίον Φλαμπουράρι, ἡ οἰκογένεια Ντόλιου ἀπὸ τὴν Πέτρα, ἡ οἰκογένεια Πίχτου ἀπὸ τὴν Μοσχόπολιν τῆς Κορυτσᾶς, ἡ οἰκογένεια Παδιώτη ἀπὸ τοὺς Πάδες, ἡ οἰκογένεια Δημάκη ἀπὸ τὸ Χαλίκι, ἡ οἰκογένεια Ἀδαμίδη ἀτὸ τὴν Σκληνιάσα τοῦ Ἀσπροποτάμου, ἡ οἰκογένεια Τσιπούρη ἀπὸ τὸ Κητουνιὸ Γρεββενῶν, ἡ οἰκονένεια Δεληγιάννη καὶ Τσάτου ἀπὸ τὴν Τσούχλη τῶν Γρεββενῶν, ἡ οἰκογένεια Γότσου ἀπὸ τὴν Γότσιντα, ἡ οἰκογένεια Τζήμα ἀπὸ τὸ Περιβόλι, ἡ οἰκογένεια Μπρίση ἀπὸ τὴν Κρήτην, ἡ οἰκογένεια Βαρδάκα ἀπὸ τὸ Ἀργυρόκαστρον, τοῦ Γκίκα ἀπὸ τὴν Πρεμετήν, ἡ οἰκογένεια Μτούμπα, ἡ πολυτληθεστέρα ἐν Μετσόβῳ σήμερον ἀπὸ τὸ ἕλλη ὄφωνον χωρίον τῶν Γρεββενῶν Ζουπανταῖοι (Ζουπάντζι) καὶ αἱ οἰκογένειαι Ἰατροπούλου, Δολαρίδη καὶ Τζωάννου ἐξ Ἰταλίας καὶ πολλαὶ ἄλλαι οἰκογένειαι ἀπὸ διάφορα ἄλλα μέρη τῆς ὑποδούλου τότε Ἑλλάδος. Ἔκτοτε τὸ Μέτσοβον καθίσταται σπουδαῖον βιοτεχνικόν, ἐμπορικὸν καὶ πνευματικὸν κέντρον. Ἀργότερον ἱδρύθη καὶ τραπεζικὸν γραφεῖον, μὲ ἀνταποκριτὰς ἐν Ἐνετίᾳ, Βουκουρεστίῳ, Μόσχᾳ, Ὀδησσῷ, Κωνσταντινουπόλει, Ἀλεξανδρείᾳ, Βιέννῃ καὶ Λιβόρνῳ τῆς Ἰταλίας, ὅπου εἶχον ἐγκατασταθῇ πολλοὶ ἐμπορευόμενοι Μετσοβῖται. Διέπρεψαν ἐπίσης οἱ Μετσοβῖται ὡς βιοτέχναι καὶ ὡς ἔμποροι ἐν Ἰωαννίνοις, Θεσσαλονίκῃ, Σέρραις, ἐν Νιαούσῃ, ἐν Λαρίσῃ, ἐν Τρικκάλοις, ὅπου καὶ σήμερον ὑπάρχει Μετσοβίτικη παροικία ἀριθμοῦσα 300—350 οἰκογενείας, ἐν Τυρνάβῳ, ὅπου ἀνήγειραν ναὸν εἰς μνήμην τοῦ ἁγίου Νικολάου τοῦ Νεομάρτυρος ἐκ Μετσόβου—17ῃ Μαΐου—ἐν Καρδίτσῃ, ἐν Φαρσάλοις, ἐν Λαμίᾳ καὶ ἐν Χαλκίδι, ὅπου προέβησαν εἰς ἀγορὰν κτημάτων. Οἰκίαι μεγάλαι καὶ πολυτελεῖς ἐκτίσθησαν τότε ἐν Μετσόβῳ, δρόμοι λιθοστρωμένοι κατεσκευάσθησαν, μεγάλαι πλατεῖαι ἐχαράχθησαν εἰς τὸ κέντρον τῆς πόλεως, κῆτοι περιεστοιχίσθησαν εἰς τὰ ἄκρα τοῦ Μετσόβου, ὑδραγωγεῖον κατεσκευάσθη μεταφέρον τὰ νερὰ τῆς Πολιτσιᾶς πρὸς ὕδρευσιν τῶν κατοίκων καὶ ἄρδευσιν τῶν πολλῶν κήπων, ἐκκλησίαι καὶ ἐξωκκλήσια ἀνηγέρθησαν εἰς τὰς ἐξόδους τῆς πόλεως καὶ ὁ ἀριθμὸς ἀνέρχεται σήμερον εἰς 14, ἤτοι: Ἐκκλησίαι 1) Ἁγίου Δημητρίου, 2) Ἁγίων Πάντων, 3) Ἁγίου Χαραλάμπους, 4) Ἁγίας Παρασκευῆς, 5) Ἁγίου Γεωργίου, 6) Ἁγίων Ἀναργύρων, 7) Ἁγίων Ἀποστόλων. Ἐξωκκλήσια 8) Ἁγίας Τριάδος, 9) Ἁγίου Ἀθανασίου ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Μετσόβου—Ἰωαννίνων, 10) Ἁγίου Ἀθανασίου ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Μετσόβου—Τρικκάλων, 11) Ἁγίων Ταξιαρχῶν παρὰ τὴν Μονὴν Ἁγίου Νικολάου, 12) Προφήτου Ἠλία εἰς τὸ ὀροπέδιον Ποτσιᾶς. Μοναστήρια 13) Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, 14) Ἁγίου Νικολάου, ὅπου καὶ συνεχόμενον ἐκκλησάκι εἰς μνήμην τοῦ ἐκ Μετσόβου Νεομάρτυρος Νικολάου ἢ Βλαχονικόλα κατὰ τὸν ἀείμνηστον μητροπολίτην Θεσσαλιώτιδος—Φαναρίου—Φαρσάλων Ἰεζεκιήλ, ἑορταζόμενον τὴν 17ην Μαΐου. Εἰς τὴν ἱερὰν Ἐξαρχίαν Μετσόβου ὑπήγετο ἔκπαλαι καὶ τὸ μοναστήρι τῆς Παναγίας, ποὺ εὑρίσκεται εἰς τὴν θέσιν Κόκκινο Λιθάρι (Κιάτρα ἀτσιὰ Ρόσσια) πλησίον τῆς Ντρεβεντίστας (Ἀνθοχῶρι) καὶ τὸ ὁποῖον προσέφερε μεγάλας ὑπηρεσίας εἰς τοὺς ὑποδούλους Ἕλληνας ἐπὶ τουρκοκρατίας, διότι ἐχρησίμευεν ὡς καταφύγιον τῶν διωκομένων καὶ τῶν ἀγωνιστῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἀπελευθερωτικῶν ἀγώνων. Ἔκτοτε ἀναπτύσσεται ἡ οἰκοδομικὴ καὶ ἡ ξυλουργικὴ ἐν Μετσόβῳ εἰς βαθμὸν ἀξιοζήλευτον, ὅπως ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὰ διάσωζόμενα μέχρι σήμερον μεγάλα κτίρια διακοσίων καὶ πλέον ἐτῶν. Τοιαῦτα κτίρια ἦσαν αἱ μέχρι τοῦ Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου διατηρούμεναι οἰκίαι Ἀνήλικου, Χρηστίδη, Τσαπέκου, Ποστολάκα ἢ Ἀβέρωφ, Τουσσίτσα, Μούστου, Ἀγόρου, Τσανάκα, Ντεληγιάννη καὶ αἱ ὑφιστάμεναι σήμερον Τζωάννου (Βράκα), Μπότσαρη, Μπέρκου, Μπισκοβάτη (Μπαντιμπούλη), Γκαραλάνη (Μπίσα)

ὅπου ἐφιλοξενήθη κατὰ τὴν παράδοσιν ὁ Πατὴρ Κοσμᾶς ὁ Αἰτωλός, κατὰ τὴν ἐκ Μετσόβου διέλευσίν του, Καί[illegible]η, Τσάββα, Τζήμα, Ταλαμπάκου, αἱ οἰκίαι Β[illegible]ίλα (Γιούστου) Θανασούλη, ἡ ἐκκλησία τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, ἡ κτισθεῖσα τὸ 1622, τὸ γηροκομεῖον Τριανταφύλλου Τσομάγκα καὶ ἄλλαι.

Ὁ ἀρχιτέκτων τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ Σάμπλος κατήγετο ἐκ Μετσόβου, ὀνομαστοὶ δὲ οἰκοδόμοι ἀναφέρονται οἱ: Κώστας Μίχας, Ἀπ. Πῆχος, Μιχ. Παδιώτης, Ἰωάννης Παδιώτης (κτίσας τὸ κωδωνοστάσιον τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς), Ἀπόστολος Παδιώτης, φιλοτεχνήσας τὴν προτομήν του ἐπὶ λευκοῦ λίθου, Βασ. Σταμούλης, Ἀδελ. Κωστάκη, Γκῶγκος Νάκας, Νικ. Κουτσάκης, Ἀλεξ. Κοτσαμάνης, Γεώργ. Λαζήρης, Κύργος Πανάγιος, Ἰωάννης Σταυράκης. Ἀνδρ. Ξάνθης, Ἀρ. Ρόζος, Μιχ, Μερτζάνης, Ἀδελ. Ἀξέλη, Στ. Ζηλέλης, Σπ. Χασταζέρης, Μιχ. Σιάφας, Δημ. Πανάγιος, Θεμελῆς Περιστέρης, Κύργος Περιστέρης, Τριαν. Ντασούλας. Θεόδωρος Ντασούλας, Βασ. Περιστέρης, Ἀδελφοὶ Κωστάκη καὶ πολλοὶ ἄλλοι. Τότε ἐδημιουργήθη καὶ βιοτεχνία βαρελοποιΐας καὶ σαμαροποιΐας ἀξιοσημείωτος, μὲ τὴν ὁποίαν ἠσχολοῦντο πολλοὶ Μετσοβῖται καὶ μὲ τὴν ὁποίαν ἐφωδιάζοντο αἱ ἀγοραὶ τῶν Ἰωαννίνων, Πρεβέζης, Ἄρτης, Τρικκάλων, Φιλιατῶν, Λαρίσης, Καρδίτσης, Φαρσάλων, Βόλου καὶ ἄλλων πόλεων τῆς Ἠπείρου, τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Αἰτωλοακαρνανίας. Τοιοῦτοι ἀναφέρονται οἱ Μετσοβῖται ἀδελφοὶ Ζαρκάδη, ἀδελφοὶ Γκουργκούλη, Χρόνης, Μπουσβάρας, Δοσποτίνης, Βαρδάκας, Κοτσάφτης, Πέτρης, Τέτσιος, Κασιάρος, Ντόλιος, Σκαφίδας καὶ πολλοὶ ἄλλοι. Μὲ τὴν ἀνέγερσιν πολλῶν καὶ ὡραίων ἐκκλησιῶν ἐν Μετσόβῳ ἐξυψώθη τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα τῶν κατοίκων εἰς μέγαν βαθμὸν καὶ τότε ἀνεπτύχθη μία ὡραία τέχνη ἡ ξυλογλυπτική. Πολλοὶ Μετσοβῖται ἐπιδοθέντες μὲ ζῆλον εἰς τὸ εὐγενικὸν καὶ Χριστιανικὸν αὐτὸ ἔργον, ἀνεδείχθησαν ἄριστοι σκαλισταὶ (ταλιαδοῦροι), φιλοτεχνήσαντες ἐπὶ ξύλου καρυδιᾶς ὡραιότατα καὶ ἐπιβλητικώτατα τέμπλα βυζαντινοῦ ρυθμοῦ, μὲ κοσμητοὺς κίονας καὶ μὲ διάκοσμον ἀκανθοειδοῦς ἀμπέλου, ἐπὶ τῆς ὁποίας μικρὰ πτηνὰ ἐρραμφιζον ὡρίμους ράγας σταφυλῶν, θαυμασίους ἄμβωνας σχήματος ποτηρίου, μεγαλοπρεπεῖς δεσποτικοὺς θρόνους καὶ ὡραῖα εἰκονοστάσια. Δείγματα τῆς ὡραίας αὐτῆς τέχνης δύναταί τις νὰ ἴδῃ σήμερον ἐν Μετσόβῳ εἰς τὰς ἐκκλησίας τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων. Ἐπίσης εἰς πολλὰς ἐκκλησίας τῶν Ἰωαννίνων, τῶν Τρικκάλων, τῶν Φαρσάλων (τῆς Παναγίας) ὅπου εἰς τὸ ἄνω μέρος τοῦ τέμπλου διακρίνεται ἡ εὐαγγελικὴ φράσις: «Ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινὴ καὶ ὁ πατήρ μου ὁ γεωργὸς ἐστί». Εἰς τὰς περισσοτέρας ἐπίσης ἐκκλησίας τοῦ Καρπενησίου, τῆς Λαμίας, τοῦ Τυρνάβου καὶ τοῦ Πηλίου σώζονται τοιαῦτα ἔργα μέχρι σήμερον. Ἐπιβλητικώτατα τέμπλα, δεσποτικόν, ἄμβων καὶ εἰκονοστάσια φιλοτεχνηθέντα ἀπὸ Μετσοβῖτας σκαλιστὰς σώζονται εἰς τὸν μητροπολιτικὸν ναὸν τῆς κωμοπόλεως Μηλεῶν (Πηλίου) τῶν Ἁγίων Ταξιαρχῶν, ἱδρυθέντα τὸ 1741. Ἀλλὰ καὶ ἡ Ἁγιογραφία (ζωγραφική) φαίνεται ὅτι προήχθη τότε ἐν Μετσόβῳ, διότι ὅπως μὲ ἐβεβαίωσεν ἔγκριτος καθηγητὴς ἐκ Μηλεῶν Πηλίου, ὁ Ρήγας Καμηλάρης, ἱστοριοδίφης καὶ συγγραφεύς, ὁ ὡς ἄνω ναὸς τῶν Μηλεῶν στολίζεται ἐσωτερικῶς ἀπὸ ἁγιογραφίας ἐφ' ὅλων τῶν ἐσωτερικῶν τοίχων, ὀφειλομένας εἰς τὸν χωστῆρα Μετσοβίτου ἁγιογράφου κατὰ τὴν παράδοσιν, τοῦ ὁποίου δὲν διεσώθη δυστυχῶς τὸ ὀνοματεπώνυμον. Εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ ἐν λόγῳ ναοῦ ἐπὶ τοῦ ἀνωφλίου καὶ μεταξὺ θύρας καὶ παραθύρας, σώζεται τὸ ἀκόλουθον ποίημα, τὸ ὁποῖον καὶ ἐδημοσίευσεν ὁ Καμηλάρης εἰς τὰ «Θεσσαλικὰ Χρονικὰ» πρὸ ἐτῶν. Ἰδοὺ αὐτό:

«Δεῦτε πάντες ἴητε ἐν τῷ ναῷ Κυρίου καὶ τῆς Ἀειπαρθένου· εἰ μὲν φίλος πέφηκας εἴσελθε χαίρων (ἔσω) εἰ δ' ἐχθρὸς καὶ βάσκανος καὶ γέμων ὅλος δόλου, πόρρω, πόρρω πέφευγε τῆς Θείας Πύλης ταύτης, πρὶν ἔλθῃς εἰς συναίσθησιν ἐκ βάθρου τῆς καρδίας, συγγνώμην αἰτησάμενος διὰ τὰς ἀνομίας, ἣν δώσει ὁ Πανά-

γαθος διὰ τῆς μετανοίας, ἵνα μὴ λάβῃς τὴν ἀρὰν ἀντὶ τῆς εὐλογίας, ἀλλ' ὡς ὁ Ἰούδας ὁ ποτὲ ὁ τοῦ Χριστοῦ προδότης» —ἔτος 1741. Τὸ ἐν λόγῳ ποίημα εἶναι γραμμένον ἐγχρώμως καὶ καταλογάδην. Οἱ ἐπίτροποι τοῦ ἐν λόγῳ ναοῦ δὲν παραλείπουν νὰ βεβαιώσουν τοὺς ξένους ἐπισκέπτας ὅτι ὁλόκληρος ὁ ἐσωτερικὸς διάκοσμος τῆς ἐκκλησίας των (τέμπλον, ἄμβων, δεσποτικόν, εἰκονοστάσια, ἅγιαι εἰκόνες καὶ αἱ ἐπὶ τῶν τοίχων ἁγιογραφίαι) ὀφείλονται εἰς Μετσοβίτας ξυλογλύπτας καὶ Μετσοβίτην ἁγιογράφον. Ὅμοιον ἀκριβῶς διάκοσμον μὲ τὸν ἐκτεθέντα παρουσίαζε καὶ μία ἐκκλησία τῆς ἱστορικῆς Μοσχοπόλεως, παρὰ τὴν Κορυτσάν, μετὰ τὴν προσωρινὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Βορείου Ἠπείρου τὰ ἔτη 1940–41, ὅπως πληροφοροῦμεθα ἀπὸ λεπτομερῆ περιγραφὴν δημοσιογράφου εἰς Ἀθηναϊκὴν ἐφημερίδα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, μὲ τὴν ἰδίαν ἐπακριβῶς σειρὰν τῶν ἁγιογραφιῶν καὶ τὸ ἐπὶ τῆς εἰσόδου καταλογάδων ποίημα γραμμένον ἐγχρώμως. Ἐκ τοῦ γεγονότος αὐτοῦ τεκμαίρεται ὅτι οἱ ἴδιοι Μετσοβῖται ξυλογλῦπται καὶ ὁ ἴδιος Μετσοβίτης ἁγιογράφος ἐφιλοτέχνησαν τὸν διάκοσμον τῆς ἐκκλησίας αὐτῆς, ἡ ὁποία ἀμφιβάλλω ἂν ὑφίσταται τώρα. Δυστυχῶς τόσον οἱ ξυλογλῦπται ὅσον καὶ ὁ ἁγιογράφος δὲν ἐχάραξαν οὐδαμοῦ τὸ ἐπώνυμόν των διὰ νὰ πληροφορηθῶμεν πῶς ὠνομάζοντο καὶ πότε ἔζησαν καὶ ἔδρασαν οἱ Μετσοβῖται αὐτοί. Παρόμοιος περίπου ἦτο καὶ ὁ ἐσωτερικὸς διάκοσμος τῆς ἐν Μετσόβῳ ἐκκλησίας τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, ὅπως καλῶς ἐνθυμοῦμαι ἀπὸ προσωπικήν μου ἀντίληψιν, πρὸ πεντήκοντα ἐτῶν. Αἱ ἁγιογραφίαι ὅμως αὐταὶ κατεστράφησαν ὀλίγα ἔτη μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ Μετσόβου ἀπὸ τὴν ἐπιπολαιότητα καὶ ἀπὸ τὴν ἀμάθειαν τῶν τότε ἐκκλησιαστικῶν ἐπιτρόπων, διὰ τῆς ἐπανειλημμένης ἐπιχρίσεως τῶν τοίχων μὲ τὰς εἰκόνας δι' ἀσβέστου, διότι κατὰ τὴν γνώμην των παρουσίαζαν ἀσχημίαν—ἄκουσον!—αἱ ἁγιογραφίαι καὶ ἐσκότιζον τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ Ναοῦ. Παρήγορον ὅτι διεσώθησαν αἱ ὡραῖαι ἁγιογραφίαι τῶν τοίχων τοῦ Ἁγίου Βήματος καὶ ὀλίγαι τοιαῦται ἐπὶ τοῦ τοίχου εἰς τὸν πρῶτον ὄροφον τοῦ γυναικωνίτου. Καλὸς ἁγιογράφος ἀνεδείχθη ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας ὁ Μετσοβίτης δημοδιδάσκαλος Γεώργιος Κων. Πλατάρης, τοῦ ὁποίου αἱ ἐπὶ ξύλου ἁγιογραφίαι εἶναι περιζήτητοι. Ἐπὶ τοῦ τέμπλου τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς τοῦ Μετσόβου ἔχουν φιλοτεχνηθῆ (σκαλισθῆ) καὶ εἰκόνες ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ὡς ὁ Σαβαὼθ, ὁ Ἀδὰμ καὶ ἡ Εὔα, τὸ δένδρον τῆς Γνώσεως κτλ. Μετσοβῖται ξυλογλῦπται ἀναφέρονται οἱ: Γκιώνης Ἰωάννης 1815, Νικ. Ἰωάν. Γκιώνης, υἱὸς τοῦ ἀνωτέρω, Ἰωάννης Γκιώνης, ἔγγονος τοῦ πρώτου (1908), φιλοτεχνήσας τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ἐκκλησίας τῆς Παναγίας τῆς πόλεως Φαρσάλων, Ἰωάννης Πασχούλης (1), φιλοτεχνήσας τὸν ξύλινον ἐσωτερικὸν διάκοσμον τοῦ μητροπολιτικοῦ ναοῦ τῆς Φιλιππουπόλεως, τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου τὸ 1836. Παραθέτω τὴν ἐξοφλητικὴν ἀπόδειξιν διὰ τὴν ἀνωτέρω ἐργασίαν του:

Ἀπόδειξις ἐξοφλητικὴ τοῦ ξυλογλύπτου Ἰωάννου Πασχούλη, κατασκευαστοῦ τοῦ τέμπλου τῆς Ἐκκλησίας Ἁγίου Κωνσταντίνου.

Διὰ τοῦ παρόντος ἐκκλησιαστικοῦ ἐξοφλητικοῦ ἀποδεικτικοῦ καὶ ἐμμαρτύρου γράμματος γίνεται: δῆλον ὅτι παραστὰς ἐνώπιον τῶν τε περὶ ἡμᾶς ἐντιμοτάτων κληρικῶν καὶ τιμιωτάτων προκρίτων τῆς πολιτείας ταύτης ὁ μάστωρ Γιάννης Πασκούλης Μιτζοβίτης ταληαδοῦρος ὡμολόγησεν ἰδίῳ στόματι ὅτι κατὰ τὸ ἐνυπόγραφον κουδρᾶτον του μὲ τὸ νὰ ἐσυμφώνησε μετὰ τῶν ἐνοριτῶν τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου διὰ νὰ κατασκευάσῃ τὸ τέμπλον τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου κατὰ τὸ σχέδιον τῆς Βιέννης ὁμοῦ μὲ τὸν δεσποτικὸν Θρόνον καὶ τὰ κουβούκλια τῆς Ἁγίας Τραπέζης διὰ γρόσια 22.37') μὲ τὸ νὰ ἐτελείωσεν ἤδη κατὰ κοινὴν ἀρέσκειαν, ἔλαβε σῶα αὐτὰ τὰ 22.370 γρόσια παρὰ τῶν ἰδίων ἐνοριτῶν καὶ ἐξώφλησε κατὰ τελείαν ἐξόφλησιν μὴ ἔχων τοῦ λοιποῦ ζητεῖν παρ' αὐτῶν οὐδὲν μέχρις ὀβολοῦ. Ὅθεν

1. Ἀπόγονος τοῦ Ἰωάννου Πασχούλη εἶναι ὁ ἐν Γριμπάλοις δεμοτέμπορος Στέργιος Πασχούλης, Μετσοβίτης.

εἰς ἔνδειξιν ἐγένετο τὸ παρὸν ἐξοφλητικὸν καὶ ἐμμάρτυρον διπλοῦν γράμμα τῇ μαρτυρίᾳ τῶν κάτωθεν ἀξιοπίστων μαρτύρων καὶ τῇ ἡμετέρᾳ βεβαιώσει, καὶ τὸ μὲν ἐδόθη τῷ μάστωρ Γιάννη τὸ δὲ τῇ ἐκκλησίᾳ, ἵνα ἔχῃ τὸ κῦρος καὶ τὴν ἰσχὺν ἐν παντὶ κριτηρίῳ δικαιοσύνης.

1836 Μαρτίου 17

Μάστωρ Ἰωάννης Πασχούλης Μετζοβίτης ταληαδοῦρος βεβαιῶ τὰ ἄνωθεν». (1)

Ἄλλοι Μετσοβῖται ξυλογλῦπται ἀναφέρονται οἱ: Ἰωάννης Πέτρης, Στέργιος Πέτρης, Γεώργιος Πέτρης, Δημ. Πέτρης, Στέργιος Ἀρντάνης, Γεώργιος Μήτσας. Κων)τῖνος Νάκος, Στέργιος Τσουρέκας, Γεώργιος Μέρανος,* Νικόλαος Μέρανος, Βασίλειος Πέρτσαλης ἢ Γκίζας, Ἀθανάσιος Πέρτσαλης, Δημήτριος Μετζοβίτης, φιλοτεχνήσας τὸ 1840 τὸ τέμπλον τῆς Μονῆς Ὀλυμπιώτισσας καὶ ὁ Νικόλαος Ρόζος ἢ Τρίχας. Τὸ τέμπλον τοῦ Ἁγίου Δημητρίου Μετσόβου ἐφιλοτεχνήθη ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Γκιώνη (1813), τοῦ Ἁγίου Γεωργίου Μετσόβου ὑπὸ τῶν Δημ. Στεργίου Πέτρη (1840) διὰ συνδρομῆς Γεωργίου Τζήμα. Τὸ τέμπλον τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Νικολάου Μετσόβου κατεσκευάσθη τὸ 1692, ὅπως βεβαιοῦται ἐκ τῆς ἡμερομηνίας ποὺ ἀναγράφεται ἐπὶ τῶν δεσποτικῶν εἰκόνων. Ὁ ἄμβων τοῦ Ἁγίου Γεωργίου Μετσόβου κατεσκευάσθη δαπάνῃ Δημητρίου καὶ Μιχαὴλ Ν. Θεοδώρου καὶ τῆς συνοδείας αὐτοῦ διὰ χειρῶν Δημητρίου καὶ Στεργίου Πέτρη τὸ 1840. Τὸ τελειότερον τέμπλον ἐν Μετσόβῳ εἶναι τὸ τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, ἔργον τοῦ 19ου αἰῶνος κατασκευασθὲν ὑπὸ τῶν ταλιαδούρων Νάκου καὶ Τσουρέκα. Ὁ πρὸ ἐτῶν εἰς βαθὺ γῆρας ἀποθανὼν ξυλογλύπτης Γεώργιος Πέτρης (2) κατεσκεύασε τέμπλα, ἄμβωνας καὶ δεσποτικοὺς θρόνους πολλῶν ἐκκλησιῶν τῆς Θεσσαλίας καὶ ἰδίᾳ τῶν Τρικκάλων, Μακρυνίτσης καὶ Δράκιας Πηλίου, Βρυσιῶν Φαρσάλων καὶ τοὺς ἄμβωνας τοῦ Ἁγίου Δημητρίου καὶ Ἁγίας Παρασκευῆς Μετσόβου, χωρὶς νὰ χαράξῃ τὸ ὄνομά του κατ' ἀπαίτησιν τοῦ προέδρου τῆς ἐν Μετσόβῳ Ἀβερωφείου Ἐπιτροπῆς Στ. Τζωάννου !!, διότι ἡ δαπάνη διετίθετο ἀπὸ τὸ Ἀβερώφειον Ταμεῖον. Οἱ ὡς ἄνω ξυλογλῦπται, ἐκτὸς τῶν ἐκκλησιαστικῶν διακόσμων, ἐφιλοτεχνοῦσαν καὶ οἰκιακοὺς τοιούτους, ὅπως ὀροφὰς (ταβάκια) ντουλάπες, ντουλαπάκια μὲ διάφορα ἀραβουργήματα, σαρμανίτσες (λίκνα διὰ μικρὰ) τραπεζάκια, σκαμνιὰ κτλ. Μὲ τοιαῦτα σκαλίσματα ἦσαν στολισμέναι πολλαὶ οἰκίαι πλουσίων τοῦ Μετσόβου καὶ τοιαῦται ἀναφέρονται αἱ οἰκίαι τοῦ Ἀνήλικου, τοῦ Γκαντέλου, τοῦ Μπισκοβάτη, τοῦ Τσαπέκου, τοῦ Ποστολάκα, τοῦ Τσανάκα, τοῦ Τρυσσίτσα καὶ πολλῶν ἄλλων. Σήμερον διατηρεῖται ἐν Μετσόβῳ ἡ οἰκία τοῦ Δημ. Μέρανου μὲ σκαλιστὴν ὀροφὴν καὶ σκαλιστὰ τραπεζάκια, καναπέδες καὶ πολυθρόνες, ἅπαντα κατασκευασθέντα ὑπὸ τοῦ Γεωργίου καὶ Νικολάου Μέρανου καὶ ἡ οἰκία τοῦ Δημ. Παπούτση μὲ ὀροφὴν καὶ ντουλαπάκια κατασκευασθέντα ὑπὸ τοῦ Νικολάου Ρόζου ἢ Τρίχα.

Ὑπὸ τοῦ Γεωργίου καὶ Νικολάου Μέρανου ἔχουν κατασκευασθῇ τὸ δεσποτικὸν καὶ ὁ ἄμβων τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων Μετσόβου πρὸ ἑξήκοντα περίπου ἐτῶν. Ἂς σημειωθῇ ὅτι ἡ ἐκκλησία αὐτὴ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ἀνεστηλώθη ὑπὸ τῶν ἐκ Μετσόβου οἰκοδόμων Ἰωάννου καὶ Ἀποστόλου Παδιώτη καὶ Σταμούλη, δαπάνῃ τοῦ Ἀβερωφείου Ταμείου, τοῦ ὁποίου ὁ πρόεδρος καὶ διαχειριστὴς Στέργιος Τζωᾶννος (3) ἢ Τζωαννόπουλος δὲν ἐπέτρεπεν εἰς τοὺς τεχνίτας νὰ χαράσσουν

1. Ἰδὲ *Sa Sculpture sur Bois* τῆς κ. Ἀγγελ. Χατζημιχάλη.

2. Γείτων τοῦ χαράσσοντος τὰς γραμμὰς αὐτὰς ἐπὶ Τουρκοκρατίας διετέλεσε μουχτάρης τῆς Συνοικίας Ἁγίας Τριάδος καὶ εἰς τὰς δυσμὰς τοῦ βίου του φύλαξ τοῦ Ἀβερωφείου κήπου.

3. Ὁ ἐν λόγῳ Στέργιος Τζωᾶννος ἢ Τζωαννόπουλος—κατὰ ὁμολογίαν τοῦ Μετσοβίτου Δημ. Παπούτση, ἐμπόρου ἐν Ἀλεξανδρείᾳ—κατεκράτησε 500 πεντακοσίας χρυσᾶς λίρας, τὰς ὁποίας τῷ εἶχε στείλῃ 5 ἔτη πρὸ τοῦ θανάτου του ὁ μέγας ἐθν. εὐεργένης Γ. Ἀβέρωφ διὰ τὴν κατασκευὴν σκαλιστοῦ τέμπλου εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, ὅπου διατηρεῖται τὸ παλαιὸν τέμπλον ἀπὸ σανίδας ἐλαιοχρωματισμένας ἐνῷ ὁ ἄμβων καὶ ὁ δεσποτικὸς θρόνος εἶναι σκαλιστοί.

+ Γεώργιος Πέρανος ἢ Μαχαιτάς, φιλοτεχνήσας τὸν ἐσωτερικὸν διάκοσμα τοῦ μετροπολιτικοῦ ναοῦ Δεσπάτης τὸ 1895

τὸ ὄνομά των εἰς τὰ ὑπ' αὐτῶν (1) ἐκτελούμενα ἔργα. Μετὰ τὴν πρὸ διετίας γενομένην ἀνοικοδόμησιν τοῦ Ἀρχοντικοῦ Τουσσίτσα, δαπάνῃ τοῦ κληροδοτήματος Βαρώνου Μιχ. Τοσίτσα, εἰργάσθησαν εἰς αὐτὸ ἐπὶ δύο καὶ πλέον ἔτη οἱ τότε ἐπιζῶντες δύο Μετσοβῖται ξυλογλύπται Γεώργιος Τσουρέκας καὶ Γούσιας Νάκος καὶ συνεπλήρωσαν τὸν ἐσωτερικὸν διάκοσμον τοῦ τετραωρόφου μεγάρου, ἀπὸ ὀροφὰς μὲ ἀραβουργήματα, ντουλάπες, ντουλαπάκια, τραπεζάκια καὶ πολλὰ ἄλλα. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας ζοῦν ἐν Μετσόβῳ τρεῖς νεαροὶ ξυλογλύπται οἱ Ἰωάννης καὶ Ἀθανάσιος Μαρτζάνης. Οἱ ἐν λόγῳ ἀδελφοὶ Ἰωάννης καὶ Ἀθανάσιος Μαρτζάνης κατασκευάζουν εἴδη ξύλων οἷα εἶναι τὰ κάτωθι :

1) Κασσέλες εἰς διάφορα μεγέθη, 2) Κασσετῖνες, Τσιγαροθῆκες, 3) Πιάτα τοίχου εἰς διάφορα σχέδια, 4) Ἐταζέρες τοίχου, 5) Γραφεῖα φορητά, 6) Καρέκλες διάφορες, 7) Ροζέττες ταβανιοῦ (ὀροφῆς), 8) Πορτατίφ, χειρολαβαὶ θυρῶν κλπ. Ἐπίσης ὁ Μετσοβίτης Χοῆστος Καχριμάνης κατασκευάζει διάφορα σκαλιστὰ κομψοτεχνήματα, βραβευθέντα τελευταίως εἰς τὴν Ἔκθεσιν Ἰωαννίνων. Ἔγγονοι ἐκ θυγατρὸς τοῦ Γεωργίου Τσουρέκα καὶ ὁ Στῦρος Σίρμπας ἐκ Μηλιᾶς τοῦ Μετσόβου. Οἱ πρῶτοι μεταξὺ τῶν ἄλλων ἔργων κατεσκεύασαν δύο ἀνεμίζοντα φύλλα τῆς ὡραίας πύλης τῆς ἁγίας Παρασκευῆς, φέροντα σκαλιστὸν δικέφαλον ἀετόν. Καὶ οἱ τρεῖς αὐτοὶ σκαλισταὶ κατεσκεύασαν τελευταίως τὸν ἐσωτερικὸν διάκοσμον τοῦ Τουριστικοῦ Περιπτέρου Μετσόβου, ποὺ εὑρίσκεται εἰς τὴν πλατεῖαν Τουσσίτσα. Ἀναφέρονται καὶ Μετσοβῖται κατασκευασταὶ μουσικῶν ὀργάνων ἐκ ξύλου καὶ τοιοῦτοι ἦσαν οἱ ξυλουργοὶ Νικόλαος Ἀργύρης καὶ Ἀπόστολος Ἀργύρης καὶ δύο τέκνα του Γεώργιος καὶ Δημήτριος, ἐπιζῶν ἓν Ἰωαννίνοις. Οἱ ἀνωτέρω κατεσκεύαζαν βιολιά, μαντολῖνα, κιθάρες καὶ ταμπουράδες, ἐν ταὐτῷ δ' ἦσαν καὶ ἄριστοι παῖκται τῶν μουσικῶν αὐτῶν ὀργάνων. Ὁ Γεώργιος Ἀργύρης ἦτο ἐπὶ πλέον καὶ καλὸς ἁγιογράφος (2).

Ἄλλοι Μετσοβῖται ταλιαδοῦροι κατεσκεύαζον καὶ σεντούκια, κασέλλες, πλαίσια εἰκόνων σκαλιστὰ καὶ μικρὰ εἰκονοστάσια ὑελόφρακτα μὲ ἀραβουργήματα δι' οἰκίας. Ἄλλοι πάλιν κατεσκεύαζον ἀπὸ εἰδικὸν ξύλον σήμαντρα ἐκκλησιῶν, τὰ ὁποῖα χρησιμοποιοῦνται μέχρι σήμερον ἐν Μετσόβῳ καὶ εἰς τὰ χωρία τῆς προνομιούχου περιφερείας του, εἰς ὅλας ἀνεξαιρέτως τὰς ἐκκλησίας καὶ τὰ μοναστήρια. Εἰς πᾶσαν θείαν λειτουργίαν ἢ ἑσπερινὸν προηγεῖται ἡ κρούσις τοῦ σημάντρου καὶ ἐπακολουθεῖ ἡ κωδωνοκρουσία. Αἱ κρούσεις τοῦ σημάντρου γίνονται μὲ ξύλινα σφυριὰ ἀπὸ ἐπιδέξιον κρούστην καὶ διακρίνονται εἰς τρία εἴδη, ἤτοι : Ἀδάμ, Ἀδάμ, Ἀμὴν Ἀδὰμ τὸ Τάλαντον. Ἄριστοι σημαντοκροῦσται καὶ κωδωνοκροῦσται ἀναφέρονται οἱ Γιάννης Τσίμπας, Γιάννης Βράκας, Τάκης Γιολδάσης καὶ ὁ πρότινων ἐτῶν ἀποθανὼν εἰς βαθὺ γῆρας Στέργιος Τσίμπας, ἀσκήσας τὸ θεῖον αὐτὸ ἔργον ἐπὶ 60 καὶ πλέον ἔτη. Εἰς τὰς μεγάλας καὶ ἐπισήμους ἑορτὰς ἡ κροῦσις τοῦ σημάντρου διαρκοῦσεν ἡμίσειαν ὥραν!!

(Συνεχίζεται)

---

1. Ἀγ. Χατζημιχάλη *Sculpture*.
2. Ἐχάρισε πρὸ 65 ἐτῶν μίαν εἰκόνα τῆς Παναγίας εἰς τὸν χαράσσοντα τὰς γραμμὰς αὐτάς.

ΣΤΑΥΡΟΥ ΜΑΤΘ. ΓΚΑΤΣΟΠΟΥΛΟΥ
Δημοδιδασκάλου

ΜΑΤΘΑΙΟΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΜΥΡΕΩΝ*

'Απὸ τοῦ στίχου 2.766 μέχρι καὶ τοῦ 2.833)

«*Ἐδῶ γράφομεν, ὅτι οὐ σκῆπτρον, οὐ Βασιλεία, οὐδ' ἄλλο τι τῶν γηΐνων, εἰ μὴ ἡ Πίστις μετὰ τῶν ἔργων βοηθῆσαι δύναται*».

'Εξω ἀπὸ τὸν λόγον μας ἐδιηγηθήκαμεν
καὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν μικρὸν ἐθρηνήσαμεν
καὶ πρέπει νὰ τὴν κλαύσωμεν καὶ νὰ τὴν λυπηθοῦμεν
διότι ἐξεπέσαμεν ἀπὸ τὴν Βασιλείαν
καὶ καταδικάσθήκαμεν στοῦ Τούρκου τὴν σκλαβείαν
καὶ τοῦτο τὸ παράπονον κάμνει με νὰ λυποῦμαι
καὶ ὅσα φέρνει ὁ καιρὸς ἐκεῖνα διηγοῦμαι.
Εἰς τοῦτο μὴ μὲ βαρεθῆς γιὰ τὴν πολυλογίαν
ποὺ ἐπαραστρατήσαμεν ἀπὸ τὴν ἱστορίαν
καὶ ὅμως τοῦτο λέγω σου βάλε καλὰ 'στὸν νοῦν σου
ὅτι ἐγὼ ἀείποτε εἶμαι 'στοὺς ὁρισμούς σου.
'Ιδὲς τὰ ὅσα ἔγραψα ὅλα νὰ τὰ ποιήσῃς
διὰ τὴν σωτηρίαν σου καλὰ νὰ τὰ φρυντίσῃς.
ὅτι αὐτὰ τὸ ὕστερον θέλουν σοῦ δώσῃ χάρι
ὁπόταν στείλῃ ὁ Θεὸς τὸ πνεῦμα σου νὰ πάρῃ.
Διότι εἶσαι ἄνθρωπος καὶ ν' ἀποθάνῃς θέλεις
μακάρι ἂν εἶσαι καὶ σοφὸς ὡσὰν 'Αριστοτέλης
καὶ δυνατὸς σὰν ὁ Σαμψὼν καὶ Σολομῶν 'στὴ γνῶσι
τὸν θάνατον, παιδάκι μου, δὲν θέλεις τὸν γλυττώσῃ.
Καὶ διὰ τοῦτο πάσχισε ὅλο καλὰ νὰ κάμῃς
τὸν ψυχικόν σου θάνατον διὰ νὰ παραδράμῃς.
"Οτι 'ξεκείνον τὸν καιρὸν τὰ ἔργα βοηθοῦσιν
ἐκεῖνα τὸν συντρέχουσι καὶ τὸν παρηγοροῦσι.
Δὲν σοῦ βοηθᾶ ὁ Βορνικος μηδ' ὁ Ποστελνικός σου·
μηδὲ ὁ μπάνος ὁ τρανὸς ὁποῦναι πενθερός σου.
Οὐδὲ ὁ πλοῦτος ὁ πολὺς καὶ τὰ πολλὰ φλωρία
μόνον τὰ ἔργα τὰ καλὰ κάμνουν φιλανθρωπίαν.

. . . . . .

Μέσα εἰς τὸν Παράδεισον νὰ εὕρῃς Βασιλείαν
ἐκείνην τὴν Οὐράνιον, ἧς νὰ ἀξιωθοῦμεν
ὅλοι μας οἱ Χριστιανοὶ καὶ μέσα νὰ βρεθοῦμεν,
νῦν καὶ ἀεὶ καὶ πάντοτε εἰς αἰῶνας τῶν αἰώνων
νὰ βλέπωμεν ὡς δυνατὸν Θεὸν τὸν ζῶντα μόνον. 'Αμὴν

'Απὸ τοῦ Στίχου 2.834 μέχρι καὶ τοῦ Στίχου 2.860οῦ καὶ τελευταίου.

«*Περὶ τοῦ πῶς τὸ δρέπανον τοῦ θανάτου ἐξ ἴσου θερίζει τοὺς πάντας, δίχως καμμίαν ἐξαίρεσιν*».

---

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 1061,

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΚΥΡ. ΣΚΑΦΙΔΑ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΜΕΤΣΟΒΟΥ*

6ον

Χάρις εἰς τὰ ἐξαιρετικὰ προνόμια τοῦ Μετσόβου καὶ χάρις εἰς τὴν κατάργησιν τοῦ προβατονομίου (φόρου διὰ τὸ δικαίωμα βοσκῆς τῶν προβάτων) ἡ κτηνοτροφία ηὐξήθη σημαντικώτατα ἐν Μετσόβῳ καὶ εἰς τὰ πέντε γύρω χωρία Ἀνήλιο, Βουτονόσι, Μαλακάσι, Κουτσούφλιανη καὶ Μηλιά. Τὸ Μέτσοβον πρὸ διακοσίων καὶ πλέον ἐτῶν (1753) εἶχε τριάκοντα καὶ πλέον χιλιάδας αἰγοπροβάτων, 1—2 χιλιάδας βοοειδῶν, ἐξ οὗ καὶ τοπωνύμιον Βακαράτσα (ἀγελαδολείβαδο), ἐκ τῶν ὁποίων διακόσια εἴκοσι ζεύγη ἀροτριώντων βοῶν (220). Παραλλήλως οἱ Μετσοβῖται κτηνοτρόφοι καὶ οἱ ἄρχοντες—διότι καὶ ἐκεῖνοι διετήρουν ποίμνια προβάτων —ἀπέκτησαν καὶ ἀγέλας (ἀργελέδες) μὴ ἐξημερωμένων μεγάλων ζώων, ἵππων, ὄνων καὶ ἡμιόνων, ἀποκομίζοντες ἐξ αὐτῶν μεγάλα κέρδη. Τοιαύτας μεγάλας ἀγέλας εἶχον οἱ ἄρχοντες Ἀποστολάκας ἢ Ἀβέρωφ καὶ Κουταβέλης. Ἐδημιουργήθησαν τότε καὶ Μετσοβῖται τυρέμποροι, οἵτινες προαγοράζοντες τὸ γάλα τῶν μικρῶν κτηνοτρόφων, ἐτυροκομοῦσαν αὐτὸ χρησιμοποιοῦντες πρὸς τοῦτο τυροκόμους εἰδικούς, ἐκμαθόντας τὴν τέχνην ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Σαρδηνίᾳ πρὸ πάντων. Συνήθως κατεσκεύαζον σκληρὸν τυρὸν (κεφαλοτῦρι) καὶ μικρὰς ποσότητας λευκοῦ τυροῦ (φέτας) ἐντὸς δερματίνων ἀσκῶν πρὸς χρῆσιν τῶν οἰκογενειῶν ἰδίως. Ὅλαι αἱ οἰκογένειαι τοῦ Μετσόβου ἠσχολοῦντο τότε καὶ μὲ τὴν ἐπεξεργασίαν τῶν ἐρίων (μαλλιῶν), ἅτινα ἦσαν ἄφθονα, ὑφαίνουσαι διάφορα μάλλινα εἴδη, ἤτοι κλινοσκεπάσματα (βελέντζες σκέτες καὶ φλοκκιαστὲς) τάπητας (κελίμια), εἴδη ρουχισμοῦ, ἄσπρα καὶ χρωματιστά, εἴδη ἐπιπλώσεως (κελίμια καὶ μπατανίες) ἔγχρωμα καὶ κεντητὰ θαυμαζόμενα μέχρι σήμερον διὰ τὴν λεπτὴν τέχνη των καὶ τὸ ἀνεξίτηλον τοῦ χρωματισμοῦ των. Ὕφαιναν ἐπίσης αἱ Μετσοβίτισσαι ὕφασμα διὰ σαμάρια, σαμαροσκοῦτι, καὶ εἰς μεγάλην ποσότητα ὑφαντὸ διὰ καπότες καὶ τὸ εἶδος αὐτὸ τὸ ἐπωλοῦσαν εἰς τὴν Ἰταλίαν. Αἱ πτωχότεραι τάξεις κατεγίνοντο μὲ τὸ πλέξιμο μαλλίνων περιποδίων (καλισῶν), τὰ ὁποῖα ἐπώλουν εἰς τοὺς Ἑβραίους ἐμπόρους τοῦ Μετσόβου καὶ χονδρικῶς εἰς τὴν ἀγορὰν τῶν Ἰωαννίνων καὶ τῶν Τρικκάλων. Μεγάλη κατανάλωσις μαλλίνων περιποδίων ἐγένετο ἀπὸ τοὺς Τούρκους στρατιώτας τοῦ ἐν Μετσόβῳ ἑδρεύοντος τ ίγματος Πεζικοῦ μέχρι τοῦ 1912.

Ὀλίγα ἔτη πρὸ τῆς ἐκρήξεως τοῦ Ἑλληνοϊταλικοῦ πολέμου (28η Ὀκτωβρίου 1940) εἰς τὸ ἐν Μετσόβῳ Τούλειον Ὀρφανοτροφεῖον, τὸ ὁποῖον εἶχε μετατραπῆ εἰς ὑφαντουργικὴν σχολὴν ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν ἱκανῆς διδασκαλίσσης, Μετσοβίτισσαι κορασίδες, ὀρφαναὶ ἰδίως καὶ πτωχαί, ὕφαινον διάφορα μάλλινα εἴδη ἐπιμελημένης ἐργασίας καὶ τὰ ὁποῖα κατέστησαν περιζήτητα. Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας συνεχίζεται ἡ βιοτεχνία αὐτὴ τῶν μαλλίνων εἰδῶν ἐν Μετσόβῳ καὶ εἰς ἐντονώτερον ρυθμὸν χάρις εἰς τὸ Τουσσίτσειον Ἵδρυμα, τὸ ὁποῖον χορηγεῖ ἄτοκα δάνεια εἰς τὰς πτωχοτέρας οἰκογενείας διὰ νὰ προμηθεύωνται μαλλιὰ ἀπὸ τοὺς κτηνοτρόφους. Ἐπὶ πλέον τὸ Ἵδρυμα ἀγοράζει τὰ μάλλινα αὐτὰ ὑφαντὰ εἰς τι-

---

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 16.

γιναν χλιαροὶ καὶ χαλαρώνουν ὅσο πάει. Ἀκόμα τὸ στενὸ τοπικὸ χρῶμα τοῦ πανηγυριοῦ κι ὁ ἀπέριττος τρόπος ψυχαγωγίας νοθεύτηκαν μὲ τὸν καιρὸ πολύ.

Ἄ ! τὰ παληά μας πανηγύρια τὰ εἰρηνικὰ στὸν ἴσκιο τῆς ἐκκλησιᾶς καὶ τῶν ἱερῶν δεντρῶν της, μὲ τοὺς σεμνοὺς χοροὺς καὶ τὶς ἁγνὲς γραφικότητες, μὲ τὰ κοινὰ τραπέζια, ποὺ ἀνάσταιναν τὸ κοινοβιακὸ πνεῦμα τῆς Ὀρθοδοξίας, μὲ τὴν ἄδολη χαρὰ στὰ πρόσωπα καὶ τὴν περίσσια ἀγάπη στὶς καρδιές !..Τὸ δυνατὸ κρασί τους ποὺ τὄπιναν ἀραιὰ καὶ ποὺ οἱ καημένοι οἱ χωριανοὶ γιὰ νὰ ξεχνοῦν τὶς πίκρες τῆς φτώχειας τους καὶ τῆς σκλαβιᾶς, τὸ νέρωσε κι αὐτὸ ὁ πολιτισμὸς ὁ σύγχρονος. Καὶ σ᾽ αὐτὲς τὶς λαϊκὲς ἐκδηλώσεις τὶς ἁγνὲς ὁ Χρόνος δὲν ἐστάθηκε καθὼς τὸν θέλει ὁ Ποιητὴς «σεβάζων» ἀλλὰ φθαρτικὸς καὶ μειωτικὸς τῆς δύναμής τους νὰ συνεγείρουν σὰν πρῶτα τὰ πλήθη !..

Ἐπίλογος

Ἡ μονὴ Παλιουρῆς δὲν εἶναι βέβαια ἀπὸ τὶς ἀρχαιότερες τοῦ τόπου μας, κι οὔτε ἀξιόλογη πνευματικὴ καθὼς ἄλλες παράδοση ἔχει νὰ ἐπιδείξη. Ἡ ζωή της ὅμως ὑπῆρξε περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλης ἔντονη καὶ ἀπὸ τὴ θέση—εὑρισκόμενη στὸ κέντρο σχεδὸν τῆς Ἐπαρχίας—καὶ τὴν ἀνθηρή της οἰκονομία ἀλλὰ προπαντὸς γιατὶ ἦταν ἀφιερωμένη στὴν Παναγιά, τὴν οἰκειότερη στὸ λαὸ λατρευτικὴ μορφή, πρᾶγμα ποὺ τὴν κατέστησε μὲ τὸν καιρὸ ἀληθινὸ παλλάδιο ὅλη τῆς περιοχῆς καὶ ἱερὴ κιβωτὸ τῶν πιὸ εὐγενικῶν της πόθων.

Ἡ ρεαλιστική της εἰκόνα ποὺ παραπάνω παρουσιάσαμε μὲ βάση τὰ ὅσα δυνηθήκαμε νὰ συγκεντρώσουμε στοιχεῖα, ἀσφαλῶς δὲν εἶναι πλήρης. Μέσα ὅμως στὸ πλαίσιο τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς ἀγάπης μας ποὺ προβάλλεται, ἀποχτάει γιὰ τὸν κάθε Κουρεντινὸ κάτοικο ξεχωριστὸ ἐνδιαφέρον, γιατὶ ζωντανεύει στὴ ψυχή του ἕνα πλῆθος ὡραῖες παιδικὲς ἀναμνήσεις καὶ δίνει πάνω ἀπ᾽ ὅλα τὸ μέτρο τῆς ἀντοχῆς ἐθνικῆς καὶ θρησκευτικῆς τῶν προγόνων του κατὰ τὶς ζοφερὲς κυρίως ὧρες τῆς ζωῆς καὶ τῆς ὑπόστασής τους. Γιατὶ κάτω ἀπὸ τοὺς σιωπηλούς της τοίχους καὶ πέρα ἀπὸ τὶς μικρότητες, ποὺ μέσα ἀπὸ κάποιες ρωγμές της θὰ διέκρινε ἴσως ὁ ψυχρὸς παρατηρητής, ἔμαθαν νὰ ἀντλοῦν αἰῶνες ἀχέρηους ὄχι μόνο τὴν πίστη στὸ Θεὸ καὶ τὴν κοινή τους μοῖρα, ἀλλὰ καὶ τὴ βαθειὰ ἐγκαρτέρηση στὶς δοκιμασίες καὶ τὶς συμφορές. Μὲ τὸ πανηγύρι, εἶδος ὑπαίθριας συγκέντρωσης μὲ ἐμφανῆ θρησκευτικὰ κίνητρα, ἐδίνονταν ὁ καιρὸς στὸ βασανισμένο ξωμάχο τῆς ἐπαρχίας νὰ σμίξη τὴν ἀδύναμη ψυχή του ἀφημένη στὴν ἐγκατάλειψη καὶ τὴν ἀπερίγραπτη τυράγνια μὲ τὶς ὅμοιες ψυχὲς τῶν συντοπιτῶν του, σὲ σύνθεση ὁμοιογενῆ εὐρύτατη καταπληκτικῆς συνοχῆς καὶ ἀκαταγώνιστης δύναμης. Γύριζε κατόπι μὲ ἀνανεωμένες δυνάμεις στὴν ἐρημιά του, χωρὶς τὴ γνώριμη τῆς ψυχῆς τῶν καιρῶν ἐκείνων κατάθλιψη, ἀποφασισμένος νὰ συνεχίση τὴ σκληρότατη βιοπάλη ὑπὸ τὸ ἅπαλὸ τὸ δυναμογόνο φῶς τῶν πιὸ ὄμορφων ἐλπίδων. Πραγματικὰ τὰ πανηγύρια τότες τὰ πλατειὰ ἐπαρχιακὰ σὰν ἐτοῦτο τῆς Παλιουρῆς καθὼς καὶ κεῖνα τὰ στενώτερα χωριανικά, ἀποτελοῦσάν ἀληθινὲς κολυμβῆθρες Σιλωάμ, ὅπου ἡ λαϊκὴ ψυχὴ ἀναβαπτίζονταν στὰ ἐθνικὰ θρησκευτικὰ καὶ πολιτιστικὰ ἀκόμη ἰδεώδη, τόσο βασικὰ ἀπαράίτητα στὴν ἠθικὴ θωράκισή της, ποὺ τὴν περίσωσε καὶ τὴν ἐπέβαλε τελικὰ στὶς σκοτεινὲς δυνάμεις ποὺ τὴν ἀντιπάλευαν. Γι αὐτὸ κι ὁ λαὸς τῆς περιοχῆς ἀπὸ μιὰ συναίσθηση χρέους πρὸς τὴ μονὴ ποὺ τοῦ στάθηκε στὰ παλιότερα χρόνια σίγουρο ἀποκούμπι, πηγὴ ἀκίνητης πίστης, χαρᾶς καὶ θάρρους, τὴν περίβαλε πάντα μὲ τὸ σεβασμὸ καὶ τὴν ἀγάπη του καὶ τὴν προστάτεψε τὸ κατὰ δύναμη στὶς δύσκολές της ὧρες. Ἀπ᾽ ὅλες τὶς γύρω μονὲς εἶναι ἡ μόνη σήμερα ποὺ παρουσιάζει κάποια ζωὴ ἔστω καὶ ὑποτυπώδη. Κι ἂν δὲν ἐλπίζουμε σὲ πλήρη παράπερα δραστηριοποίησή της—γιατὶ ἐξακολουθεῖ νὰ συγκεντρώνει ἀκόμα πολλὲς ἀπὸ τὶς σχετικὲς ἀναγκαῖες προϋποθέσεις—θὰ εὐχηθοῦμε νὰ κρατάει καὶ στὸ μέλλον ἀνοιχτὲς τὶς πύλες της γιὰ νὰ διηγιέται πάνω ἀπὸ τὸ ὁλοπράσινο βῆμα της τὴν παληά της χρήσιμη ἱστορία σὲ ντόπιους καὶ περαστικούς. Τίποτ᾽ ἄλλο.

μὰς ἱκανοποιητικάς, τὰ ἀποθηκεύει καὶ τὰ ἐκθέτει πρὸς πώλησιν εἰς τοὺς διαφόρους τουρίστας, ποὺ κατὰ καραβάνια ἐπισκέπτονται ἀπὸ τετραετίας τὸ Μέτσοβον. Κατὰ τὴν μακρυνὴν ἐκείνην ἐποχήν, 17ον καὶ 18ον αἰῶνα, αἱ Μετσοβίτισσαι καὶ αἱ γυναῖκες τῶν βλαχοφώνων χωρίων τοῦ Ἀσπροποτάμου καὶ τοῦ Συράκου ὕφαινον, ὅπως ἀνέφερα καὶ εἰς τὰ προηγούμενα, καὶ ἕνα εἶδος μάλλινο, τὸ καπότο, τὸ ὁποῖον ἦτο περιζήτητο ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς Εὐρώπης, διότι τὸ ἐχρησιμοποιοῦσαν διὰ τὴν κατασκευὴν μανδυῶν, ἰδίως τῶν ναυτικῶν, καὶ τὸ ὁποῖον μετέφερον ἔμποροι Ἠπειρῶται εἰς τοὺς λιμένας τῆς Αὐστρίας, τῆς Ἰταλίας, Γαλλίας καὶ Ἱσπανίας ἀκόμη. Σὺν τῷ χρόνῳ οἱ ἔμποροι αὐτοὶ ἵδρυσαν εἰς τὴν ξένην καποτάδικα καὶ ἐκεῖθεν ἔστελλον εἰς τὴν Ἤπειρον ἄλλα ἐμπορεύματα χρήσιμα εἰς τοὺς Ἠπειρώτας. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην οἱ Μετσοβῖται ἠσχολοῦντο καὶ μὲ τὸ ἐμπόριον δερμάτων, γουναρικῶν καὶ ἀκατεργάστων ἐρίων (μαλλιῶν) τὰ ὁποῖα ἐπρομηθεύοντο ἀπὸ τὴν περιφέρειαν Μετσόβου καὶ τὰ χωρία τοῦ Ἀσπροποτάμου καὶ ἐπὶ Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ΄ (1719) εἶχε συσταθῇ ἐν Μετσόβῳ ἀποθήκη τῶν εἰδῶν αὐτῶν διὰ τὴν Γαλλίαν. Οἱ περιηγηταὶ Λὴκ καὶ Πουκεβὶλ ἀναφέρουν ὅτι τὸ 1815—1818 εὗρον ἐν Μετσόβῳ, Συράκῳ καὶ Καλαρρύταις ἐμπορικὴν κίνησιν ἁμιλλωμένην πρὸς τὴν κίνησιν τῶν καλυτέρων Εὐρωπαϊκῶν πόλεων. Ὀνόματα γνωστὰ εἰς ἡμᾶς τοιούτων Μετσοβιτῶν ἐμπόρων καὶ Τραπεζιτῶν ἐν Εὐρώπῃ εἶναι τὰ τῶν: Ἰωάννου Στάνου, καταστάντος μεγαλεμπόρου ἐν Βενετίᾳ τὸ 1690, Νικολέττα Λιόλιου, Γεωργίου Στασάκου, Ἀδελφῶν Χατζηστεργίου, Μιχαὴλ Ποστολάκα, Τριαν. Τσομάγκα (Μόσχα), Δημ. Ζαμάνη (Κων)πολις), Δημ. Μήτσουρα, Ἀδελφῶν Τουσσίτσα (Θεσσαλονίκη), Ἀναστασίου Μανάκη, Ἀδελφῶν Τζαριζούλη (Βιέννη), Κων)τίνου Φουρνίγκα (Ρωσσία), Ἰωάννου Πουτίκη, Στέργιου Μπότσαρη (Βράϊλα Ρουμανίας), Μιχαὴλ Κρίτσα, Νικ. Μηλιώτη, Κων. Ἀδαμίδου καὶ πολλῶν ἄλλων. Τότε ἀνεπτύχθη καὶ ἡ ἐπεξεργασία τῶν γουναρικῶν καὶ πολλοὶ Μετσοβῖται ἀνεδείχθησαν μεγάλοι γουναράδες καὶ γουναρέμποροι καὶ τοιοῦτοι ἀναφέρονται οἱ μπασσᾶ Γεώργης Μετζοβίτης, Καλογιάννης μπασσᾶ Μετζοβίτης, Βασίλης Πουρνάζος, ὅπως πληροφορούμεθα ἀπὸ τὸ Πατριαρχικὸν Σιγγίλιον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου τῆς 5ης Ἰουλίου τοῦ 1667, τὸ ὁποῖον ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν «Ἠπειρωτικὴν Ἑστίαν» τὸ 1956. Τὸ ἐν λόγῳ Σιγγίλιον προβιβάζει ἐξ ἄλλου κατὰ ἕνα ὁλόκληρον αἰῶνα πρὸς τὸ παρελθὸν τὴν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἵδρυσιν (σελ. 611) ἀποικιῶν ὑπὸ τῶν Μετσοβιτῶν, ἤτοι τὰ μέσα τοῦ δεκάτου ἕκτου αἰῶνος! Μετσοβῖται γουναράδες κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα ἀναφέρονται ὁ Κυριάκος Τουσσίτσας, ὁ Ἀναστάσιος Τουσσίτσας καὶ οἱ τέσσαρες υἱοί του Μιχαήλ, Θεόδωρος, Νικόλαος, Κωνσταντῖνος, δράσαντες ἐν Θεσσαλονίκῃ, Καβάλλᾳ, Σέρραις, Ἀλεξανδρείᾳ καὶ ἐν Λιβόρνῳ τῆς Ἰταλίας. Καὶ εἰς τὰ Τρίκκαλα τῆς Θεσσαλίας ἔδρασαν οἱ Μετσοβῖται γουναράδες Ἀχιλλεὺς Πρεμέτης, Μητρᾶκος Πρεμέτης καὶ τελευταῖος ὁ Ἀπόστολος Πρεμέτης, υἱὸς τοῦ Ἀχιλλέως. Τότε ἀνεπτύχθη καὶ ἡ ἐπεξεργασία τοῦ χρυσοῦ καὶ τοῦ ἀργύρου καὶ κατέστησαν ὀνομαστοὶ οἱ Μετσοβῖται χρυσοχόοι (1) διὰ τὴν τέχνην των, θαυμάσια δείγματα τῆς ὁποίας ἀποτελοῦν τὰ σωζόμενα κοσμήματα, πόρπαι, βραχιόλια, δακτυλίδια, σκουλαρήκια, οἰκιακὰ σκεύη, πιατάκια, κουταλάκια καὶ περουνάκια τοῦ γλυκοῦ, ζῶναι ἀργυραῖ καὶ ἐπίχρυσοι, ἅγιαι εἰκόνες, ἱερὰ σκεύη ἐκκλησιῶν, ἐπενδύσεις παλαιῶν ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων, ἱερῶν ἰδίᾳ Εὐαγγελίων. Δείγματα τῶν τελευταίων εἰδῶν χρυσοχοΐας ἀποτελοῦν ὁ πολυκάνδηλος πολυέλαιος τῆς ἁγίας Παρασκευῆς ἐκ δώδεκα μικρῶν κανδηλῶν καὶ μιᾶς μεγάλης εἰς τὸ ἄνω μέρος ὅλων ἐξ ἀργύρου καὶ εἰκονιζουσῶν τοὺς δώδεκα μαθητὰς καὶ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, μία μεγάλη ἐξ ἀργύρου εἰκὼν τῆς Παναγίας παρὰ τὴν ὡραίαν Πύλην τοῦ Ναοῦ τῆς ἁγίας Παρασκευῆς, ἐπίσης ἅγια δισκοπότηρα, ἀρ-

1. Μετσοβῖται χρυσοχόοι εἶχον ἐγκατασταθῇ ἐν Κων)πόλει κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 17ου αἰῶνος. Πατριαρχικὸν Σιγγίλιον 5ης Ἰουλίου 1667. Θεοφάν. Γ. Μέντζου, Σιναϊτικα.

γυρᾶ καὶ ἐπίχρυσα καλύμματα Εὐαγγελίων τῆς ἰδίας ἐκκλησίας καὶ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου. Τοιοῦτοι Μετσοβῖται χρυσοχόοι ὑπῆρξαν οἱ Κυριάκος Λάκκας, Δημήτριος Ψαροβασίλης, Ἰωάννης Ψαροβασίλης, Ἀδελφοὶ Δημήτριος, Στέργιος καὶ Νικόλαος Ἀδαμίδης, Δημ. Πῖος, Ἀπόστ. καὶ Ἰωάννης Ταλλάρης, Κων)τῖνος καὶ Δημ. Φούντης, Γεώργιος Καΐλης, Τζουβάρνας, Στέφος Καλαμπούκης, Γεώργιος Κουϊάννας καὶ οἱ ἐπιζῶντες Γεώργιος Μασῖκος, Κυριάκος Ποσποτίκης, Θεοφ. Ποσποτίκης καὶ Στέργιος Ταλλάρης ἐργαζόμενος ἐν Μετσόβῳ. Ἡ ἀπότομος αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ ποὺ ἐσημειώθη εἰς τὸ Μέτσοβον μετὰ τὴν χορήγησιν ἐξαιρετικῶν προνομίων, προὐκάλεσε τὴν ἐποχὴν ἐκείνην καὶ αὔξησιν τῶν μεταφορικῶν μέσων, τόσον διὰ τὸν ἐπισιτισμὸν τῶν κατοίκων, ὅσον καὶ διὰ τὴν μεταφορὰν ταξειδιωτῶν καὶ ἐμπορευμάτων ἐν γένει. Πολλοὶ τότε Μετσοβῖται, περισσότεροι ἀπὸ τὴν συνοικίαν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, ἐσχημάτισαν μικρὰ καὶ μεγάλα καραβάνια ἀπὸ ἵππους καὶ ἡμιόνους, μὲ τὰ ὁποῖα διέσχιζον τὴν Ἤπειρον, τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θεσσαλίαν ἰδίως, τὸν σπουδαῖον αὐτὸν σιτοβολῶνα, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἔκπαλαι ἐπρομηθεύετο τὸ Μέτσοβον τὰ πρὸς συντήρησιν τῶν κατοίκων σιτηρά, διότι ἡ ἐγχώριος καλλιέργεια ἦτο μικρὰ καὶ πτωχὴ ἡ ἀπόδοσις, μόλις ἀρκοῦσα διὰ τὸν ἐπισιτισμὸν 2—3 τὸ πολὺ μηνῶν τὸ ἔτος. Ἄλλοι ἀποφασιστικώτεροι Μετσοβῖται ἀγωγιᾶται (κερατζῆδες ὀνομαζόμενοι) ἔφθαναν μὲ τὰ καραβάνια των μέχρι Θεσσαλονίκης, Σερρῶν, Ἀδριανουπόλεως, Σόφιας, Βουκορεστίου, Βελιγραδίου, Βιέννης καὶ Βουδαπέστης. Τὰ καραβάνια ποὺ μετέφερον σιτηρὰ καὶ ἄλλα τρόφιμα καὶ ἐμπορεύματα ἀποτελοῦντο ἀπὸ ἵππους καὶ ἡμιόνους, ἐνῷ ἐκεῖνα ποὺ μετέφερον ἐπιβάτας καὶ ἔφθαναν εἰς μακρυνά, ἀπὸ ἵππους μόνον ἐκλεκτῆς ράτσας. Τοιοῦτοι Μετσοβῖται ἀγωγιᾶται ἀναφέρονται οἱ ἀκόλουθοι: Νικ. Γιαννάκας, Κώστας Σούλης, Χαμῖκος, Μπέρκος, Βάγγας, Σεκαρᾶς Κώστας καὶ Γεώργιος, Σκαμπαρίνας Γεώργιος, Ἀπόστ. Μπουρνάζης, Γεώργιος Σῖμος, Γιάννης Κοτσαμάνης, Θεμελῆς Κατσιώρας, Τόλης Βουρδάκας, Τσίμπας Στέργιος, Κατσιώρας, Ντάσιος Φράτες, Βασ. Κιούρας, Κων. Γεωργέλλης, Κώστας Κίσκας, Κώστας Ντασούλας, Γεώργ. Ντασούλας, Βησ. Ἀδαμόπουλος, Θεόδ. Ναζήρης, Νικ. Ζούβγιας, Νάκης Καραμῖχος, Κων. Μπούμπας, Θεόδ. Καρασούλης, Νικ. Κοτσαμάνης, Στέας, Χρ. Σιλᾶκος, Χρ. Βαρδάκας, Κων. Μπίσας, ὁ γενναιότερος ὅλων, Σούλης Καμπράνης, Μήτσιος Κοτσαμάνης καὶ πολλοὶ ἄλλοι. Μέχρι τοῦ 1918 ἔζοῦσε ἐν Μετσόβῳ εἰς ἡλικίαν 85 ἐτῶν ὁ Νικόλαος Κοτσαμάνης, ὅστις εἰς τὰ νεανικά του χρόνια ὑπηρέτησεν ὡς βοηθὸς εἰς τὰ ὀνομαστὰ καραβάνια τοῦ Γιαννάκα καὶ τοῦ Μπέρκου ἀπὸ τὸ Μέτσοβον, μὲ τὰ ὁποῖα μετέβη πεζῇ δύο φορὰς εἰς Βιέννην μέσῳ Βελιγραδίου καὶ μοῦ διηγήθη—εἰς τὸ Χάνι τοῦ Σαΐτ Πασσᾶ, ὅπου βοηθοῦσε τὸν υἱόν του Γιαννούσιον, Φεβρουάριον τοῦ 1918—πολλὰς λεπτομερείας τῶν ταξειδίων του, ἐνεθυμεῖτο δὲ εὐχερῶς τὰ ὀνόματα τῶν ἐνδιαμέσων σταθμῶν, ὅπου ὑπῆρχαν μεγάλα Πανδοχεῖα (Χάνια) τὰ περισσότερα διευθυνόμενα ἀπὸ Μετσοβίτας πανδοχεῖς—χατζῆδες! Τὰ ὡς ἄνω καραβάνια, ὁσάκις ἐταξείδευαν εἰς μακρυνὰ μέρη, συνενώνοντο 3—5 μαζὺ—ἀπὸ τὰ Ζαγοροχώρια, τὴν Σαμαρίναν καὶ τὰ Ἀμπελάκια τῆς Θεσσαλίας—καὶ κατὰ τὴν διάβασίν των ἀπὸ πυκνὰ δάση καὶ ἐπικινδύνους χαράδρας—μπουγάζια—συνωδεύοντο ἀπὸ ἐνόπλους μισθοφόρους, διὰ νὰ προστατεύωνται ἀπὸ ἐπιθέσεις ληστρικῶν συμμοριῶν, αἱ μετὰ τῶν ὁποίων συναντήσεις ἦσαν συνήθεις. Κατὰ τὰ μακρυνὰ καὶ ἐπικίνδυνα αὐτὰ ταξείδια μόλις τὸ ἥμισυ τῶν ὑποζυγίων ἔφθανεν εἰς τὸν τελικὸν σταθμόν, διότι ὅσα ἄλογα ἐκουράζοντο ἐγκαταλείποντο εἰς τὰ ἐνδιάμεσα Χάνια, ὡς μὴ δυνάμενα νὰ συνεχίσουν τὴν μακρὰν καὶ κοπιώδη πορείαν μέσῳ πανυψήλων ὀρέων, ἡμικατεστραμμένων ἡμιονικῶν δρόμων καὶ ὁρμητικῶν ποταμῶν, εἰς τὰ θολὰ νερὰ τῶν ὁποίων ἐπνίγοντο ζῷα καὶ ἄνθρωποι. Μεγάλην ἐνόχλησιν ὑφίσταντο τὰ καραβάνια καὶ ἀπὸ τὰ ἀτίθασσα σκυλιὰ τῶν Γκέγκηδων κτηνοτρόφων εἰς τὴν περιοχὴν Σκοπίων, ὁπόθεν ὑποχρεωτικῶς διήρχοντο,

καὶ διὰ νὰ ἀμυνθοῦν οἱ ἀγωγιᾶται εἰς τὰς ἐπιθέσεις αὐτάς, τὰς τόσον ἐπικινδύνους ἐνίοτε, ἐχρησιμοποιοῦσαν σιδηρᾶ ἀγκίστρια, καρφωμένα εἰς τὸ κάτω ἄκρον ποιμενικῆς ράβδου (γκλίτσας) τὰ ὁποῖα μὲ ἐπιδέξιον χειρισμὸν ἐκάρφωνον εἰς τὸ στόμα τῶν σκύλλων, ὅταν ἀπὸ συνήθειαν ἐδάγκαναν τὴν γκλίτσαν. Περιώνυμος Ζαγορίσιος κερατζῆς τῶν χρόνων ἐκείνων ἀναφέρεται ὁ Ρόβας, ὅστις ἐκκινῶν ἀπὸ τὰ Ἰωάννινα διήρχετο ἐκ Μετσόβου καὶ μαζὶ μὲ Μετσοβίτας κερατζῆδες ἔφθανεν εἰς Βουκουρέστιον τῆς Ρουμανίας μεταφέρων ταξειδιώτας. Μὲ τὸν ξακουστὸν αὐτὸν Ρόβαν ἔχει ἀσχοληθῇ ὁ ἀείμνηστος Ἠπειρώτης λογογράφος Χρ. Χριστοβασίλης καὶ ἡ δημοτικὴ μοῦσα τὸν ἔχει ἀποθανατίσει μὲ τὸ ἀκόλουθο τραγοῦδι :

Ὁ Ρόβας ἐξεκίνησε μέσ' στὴν Βλαχιὰ νὰ πάγῃ
νύχτα σελώνει τ' ἄλογο, νύχτα τὸ καλλιγώνει,
βάζ' ἀσημένια πέταλα, καρφιὰ μαλαματένια
βάζει καὶ καλλιγόσφυρα μαλαμοκαπνισμένα.
Στὸν δρόμο ὅπου πήγαινε καὶ στὴ Βλαχιὰ ποὺ φθάνει
τρεῖς Βλάχισσες τὸν καρτεροῦν μέσα στὸ Βουκουρέστι
ἡ μιὰ τοῦ πιάνει τ' ἄλογο, ἡ ἄλλ' ἀπὸ τὸ χέρι,
κι' ἡ τρίτη ἡ μικρότερη τὸν γλυκοχαιρετάει :
Ρόβα μου καλῶς ὥρισες, Ρόβα μου καλῶς ἦρθες.
Τὸ τί καλὰ μᾶς ἔφερες ἀπ' τὰ ἔρημα Ζαγόρια ;
Σᾶς ἔφερα τρία παιδιά, τρία παλληκαράκια,
τό 'να τὸ λένε Κωνσταντῆ, τὸ ἄλλο Δημητράκη,
τὸ τρίτο τὸ μικρότερο τὸ λένε Νικολάκη.

Οἱ Μετσοβῖται ἀγωγιᾶται Γιαννάκας καὶ Μπέρκος συνήθως μετέφεραν εἰς τὴν Βιέννην ταξειδιώτας καὶ ὑφαντὰ μάλλινα, τὰ ὁποῖα ἐξέθεταν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Ἐπιμελητήριον ἐμπορευμάτων, τὸ ὁποῖον ἐστεγάζετο εἰς μέγα θολωτὸν κτίριον, πλησίον τῆς Ἑλληνικῆς ἐκκλησίας τῆς Ἁγίας Τριάδος εὑρισκόμενον, καὶ τὸ ὁποῖον διασώζεται μέχρι σήμερον καὶ ἔχει καταστῇ κοσμικὴ ταβέρνα. Κατὰ τὴν ἐπιστροφήν των οἱ ἐν λόγῳ ἀγωγιᾶται μετέφερον ἀπὸ τὴν Βιέννην ταξειδιώτας Ἠπειρώτας καὶ διάφορα εἴδη ἐμπορίου ὡς : ὑφάσματα μεταξωτά, τσόχες εἰς διαφόρους χρωματισμούς, νήματα χρωματιστά, κατφέδες, βελούδινα ὑφάσματα, καβάδες, χασέδες, μαντῆλες Λειψίας (Λεπεσκάνικες), ὡρολόγια, μεταλλικὰ ἐργαλεῖα καὶ πρὸ πάντων φέσια, κόκκινα καὶ ἄσπρα, τὰ ὁποῖα ἡ Τουρκία δυνάμει διομολογήσεων ὑποχρεωτικῶς ἐπρομηθεύετο ἀπὸ τὴν Αὐστρίαν, μὴ δικαιουμένη νὰ ἱδρύσῃ βιομηχανίαν φεσοποιΐας εἰς τὴν ἐπικράτειάν της. Τὰ ἄσπρα φέσια προωρίζοντο διὰ τοὺς γεωργοὺς καὶ τοὺς κτηνοτρόφους καὶ τὰ κόκκινα διὰ τὰς ἄλλας κοινωνικὰς τάξεις τῶν κατοίκων καὶ προσετίθεντο εἰς αὐτὰ μαῦρες φοῦντες, βαμβακερὲς καὶ μεταξωτές, ἀγκιστρωμένες ἀπὸ ἐξέχοντα ὀμφαλὸν εἰς τὸ κέντρον τῆς ἐπάνω ἐπιφανείας. Κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν των οἱ ἀρχηγοὶ τῶν καραβανίων, οἱ ὁποῖοι ἐταξείδευον ἔφιπποι, ἐπάνω στὸ μπενέκι των καβάλα, ἐφωδιάζοντο μὲ νέα ὑποζύγια, τὰ ὁποῖα προσεφέροντο εἰς αὐτοὺς δωρεὰν ἀπὸ πλουσίους Μετσοβῖτας, τοὺς ἐγκατεστημένους ἐν τῇ ξένῃ. Ἡ δωρεὰ τῶν ζώων, συνηθέστατα ἵππων καὶ ἡ δωρεὰν διατροφὴ ἀγωγιατῶν καὶ ὑποζυγίων εἰς τὰ ξένα, ἀποτελοῦσαν τὴν ἀμοιβὴν διὰ τὰς πληροφορίας, τὰς ὁποίας ἐλάμβανον ἀπὸ τοὺς οἰκείους των καὶ ἐκείνας, τὰς ὁποίας ἔστελνον εἰς αὐτοὺς μαζὺ μὲ δῶρα καὶ χρυσᾶ νομίσματα, κρυπτόμενα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὰ σαμάρια τῶν ζώων. Κατὰ τὸ 1920 ἐζοῦσεν εἰς τὸ Μέτσοβον ὁ ἀγωγιάτης Κώστας Σεκαρᾶς, ὅστις μετέβηπεζὸς ὡς ὑπηρέτης καραβανίου δύο φορὰς εἰς τὸ Βουκουρέστιον καὶ κατὰ τὸ δεύτερον ταξεῖδι του μετέφερεν ἀπ' ἐκεῖ τὸν ἐν Ρουμανίᾳ ἀπὸ ἐτῶν ἐργαζόμενον Μετσοβίτην Γιαννούσιον Φουστοπάνην. Κατὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν καραβανίων ἐκ Μετσόβου διὰ μακρυνὰ ταξείδια, τὴν προηγουμένην ἡμέραν τῆς ἀναχωρήσεως ἐτε-

Ρουστοπάνην

λεῖτο θεία λειτουργία ὑπὸ τῶν οἰκείων τοῦ ταξειδιώτου καὶ τοῦ ἀγωγιάτου εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς ἐνορίας των καὶ οὕτω ἀγωγιᾶται καὶ ταξειδιῶται ἀναχωροῦσαν μὲ τὰς εὐλογίας τῆς ἐκκλησίας καὶ τὰς εὐχὰς τῶν οἰκείων, συγγενῶν καὶ φίλων των, οἵτινες ἐξήρχοντο εἰς τὰς ἐξόδους τῆς πόλεως διὰ νὰ τοὺς προβοδήσουν. Τὰ μέρη αὐτά, εἰς τὰ ὁποῖα ἐγίνετο ὁ σπαρακτικὸς συνήθως ἀποχωρισμός, ἦσαν τὸ ἐξωκλῆσι τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἰωαννίνων διὰ τοὺς ἀναχωροῦντας εἰς Ἰωάννινα, Ἰταλίαν, Ἀλεξάνδρειαν καὶ μέσῳ Κερκύρας, τὸ ἐξωκκλῆσι τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Μετσόβου—Ζυγοῦ—Τρικκάλων ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Μετσοβίτικου ποταμοῦ, διὰ τοὺς ἀναχωροῦντας διὰ τὴν Θεσσαλίαν καὶ ἡ θέσις Γκούρα παρὰ τὸ παρεκκλῆσι τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων—ὅπου μέχρι τοῦ 1915 τὸ Ἀβερώφειον Νεκροταφεῖον, μετατραπὲν ἀργότερον εἰς Γυμναστήριον—διὰ τοὺς ἀναχωροῦντας διὰ τὴν Μακεδονίαν, Θράκην, Ρουμανίαν, Σερβίαν, Βουλγαρίαν καὶ Αὐστρίαν. Εἰς τὰς τρεῖς αὐτὰς τοποθεσίας τοῦ Μετσόβου ἐχωρίσθησαν διὰ παντὸς πολλοὶ γονεῖς ἀπὸ τὰ παιδιά των, ταξειδεύσαντα δι' ἀνεύρεσιν καλυτέρας τύχης, καὶ πολλαὶ γυναῖκες ἀπὸ τοὺς συζύγους των. Ἡ ξενητειὰ τοὺς πλάνεψε κι' ἀπόμειναν στὰ ξένα, ὅπως λέγει τὸ δημοτικὸ τραγοῦδι τῆς ξενητειᾶς. Εἰς τὰ μακρυνὰ αὐτὰ ταξείδια τῶν Ἠπειρωτῶν ἐν γένει ἡ δημοτικὴ μοῦσα ἀφιέρωσε πολλὰ συγκινητικὰ τραγούδια, τὰ ὁποῖα τραγουδοῦν καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας αἱ Μετσοβίτισσαι. Παραθέτω διὰ τὴν ἱστορίαν ὀλίγα ἀπ' αὐτά:

α΄

Ἤρθε καιρὸς νὰ φύγουμε κι' ἡ ὥρα γιὰ νὰ πᾶμε,
τὸ πῶς νὰ εἰπῶ τὸ ἔχε γειὰ, τὸ πῶς νὰ εἰπῶ θὰ φύγω;
Ὁ χωρισμὸς εἶναι κακὸς κι' ἀντάμα δὲν μποροῦμε.
Ἐκεῖ ποὺ πᾶς λεβέντη μου πάρε καὶ μὲ κοντά σου
νὰ μαγειρεύω νὰ δειπνᾶς νὰ στρώνω νὰ κοιμᾶσαι,
νὰ γίνω γῆς νὰ μὲ πατᾶς γιοφύρι νὰ διαβαίνῃς
Ἐκεῖ ποὺ πάω κόρη μου ὄμορφες δὲν διαβαίνουν
καὶ μένα μὲ σκοτώνουνε καὶ σένα παίρνουν σκλάβα.

β΄

Νυστάξαν τὰ ματάκια μου, νυστάξαν τὰ καϋμένα,
ἔλα Νίτσα μ' νὰ παίξουμε ἀκόμ' ἀπόψε ἀντάμα
γιατ' αὔριο σ' ἀφήνω γειὰ καὶ πάω μακρυὰ στὰ ξένα.
Σήκου μάννα μ' καὶ ζύμωσε τοῦ γυιοῦ σου παξιμάδι
μὲ πόνο βάλε τὸ νερό, μὲ δάκρυα ζύμωσέ το,
καὶ μὲ ἀναστενάγματα βάλε φωτιὰ στὸ Φοῦρνο.
Ἄργησε Φοῦρνε νὰ καῇς καὶ σὺ ψωμὶ νὰ γίνῃς
νὰ φύγῃ τοῦ γυιοῦ μου ἡ συντροφιὰ κι' ὁ γυιός μου ν' ἀπομείνῃ.
Καλὰ νὰ πᾷς καλὰ ν' ἀρθῇς, καλὰ νὰ καζαντήσῃς
Τρίτη Τετράδη θλιβερή, Πέμπτη φαρμακωμένη
ποὺ καβαλλίκεψεν ὁ νειὸς καὶ πίσω δὲν ἐφάνη.

γ΄

Μάννα μ' μὲ κακοπάντρεψες καὶ μούδωκες Βλαχιώτη
δώδεκα χρόνια στὴ Βλαχιὰ καὶ τρεῖς βραδυὲς στὸ σπῆτι
τρίτη βραδυά, πικρὴ βραδυά, τρεῖς ὧρες πρὶν νὰ φέξῃ
ἄπλωσα τὸ χεράκι μου τὸν ἄντρα μου δὲν βρίσκω,
εἰς τὸ κατῶγ' ἀρρέντεψα δὲ βρίσκω τ' ἄλογό του,
γυρίζω τρέχω στὸν ὀντᾶ, δὲ βρίσκω τ' ἅρματά του,

καὶ στὸ κρεββάτι ἀκούμπησα νὰ εἰπῶ τὸ μοιρολόγι.
Μωρ' ἔρημο προσκέφαλο καὶ πλαντιασμένο στρῶμα
τὸ ποῦν' ἀφέντης ποὔχαταν ἀπόψε πλαγιασμένον;
'Αφέντης μας μᾶς ἄφησε καὶ πάει στὸ ταξεῖδι,
μέσα στὴν ἔρημη Βλαχιά, στὸ μαῦρο Βουκορέστι.

δ'

Ξενητεμένο μου πουλὶ καὶ παραπονεμένο,
ἦ ξενητειὰ σὲ χαίρεται κι' ἐγὼ πίνω φαρμάκι.
Τί νὰ σοῦ στείλω ξένε μου, τί νὰ σοῦ προβοδήσω;
σοῦ στέλνω μῆλο σέπεται, κυδῶνι μαραγκιάζει,
σοῦ στέλνω μοσχοστάφυλο κι' αὐτὸ θὰ σταφιδιάσῃ.
Σοῦ στέλνω τὸ μαντῆλι μου μὲ δάκρυα ποτισμένο,
τὸ δάκρυ μ' εἶναι θολερό, λερώνει τὸ μαντῆλι
σ' ἑφτὰ ποτάμια τὄπλυνα καὶ τὰ ἑφτὰ θολῶσαν...
Τὴ χαραυγὴ σηκώνουμαι, γιατ' ὕπνο δὲν εὑρίσκω
ἀνοίγω τὸ παράθυρο, κυττάζω τοὺς διαβάτες
κυττάζω τὲς γειτόνισσες καὶ τὲς καλοτυχίζω,
ποὺ ταχταρίζουν τὰ μικρὰ καὶ τὰ γλυκοβυζαίνουν,
μὲ παίρνει τὸ παράπονο, τὸ παραθῦρ' ἀφήνω,
καὶ μπαίνω μέσα κάθουμαι, καὶ μαῦρα δάκρυα χύνω...

Ἀπὸ ὅλους τοὺς ἡμιονικοὺς δρόμους, ποὺ εἶχαν ἀφετηρίαν τὸ Μέτσοβον, μεγαλυτέραν κυκλοφορίαν εἶχεν ὁ δρόμος Μετσόβου – Ζυγοῦ—Τρικκάλων, ὁ ὁποῖος ἦτο λιθοστρωμένος καὶ ἐπεσκευάζετο συχνὰ διὰ νὰ διατηρῆται εἰς καλὴν κατάστασιν, διότι ἐχρησιμοποιεῖτο καὶ ἀπὸ τὸ Τουρκικὸν κράτος διὰ τὸν ἐφοδιασμὸν τῆς Ἠπείρου ἐκ Θεσσαλίας καὶ διὰ τὴν μεταφορὰν στρατευμάτων. Κατ' ἔκτασιν τοῦ δρόμου αὐτοῦ καὶ εἰς ἐπικαίρους θέσεις ὑπῆρχον μεγάλα λιθόκτιστα πανδοχεῖα (χάνια) εἰς τὰ ὁποῖα διενυκτέρευον, τὸν χειμῶνα πρὸ πάντων, ἄνθρωποι καὶ ζῷα. Τοιαῦτα χάνια ἦσαν τὸ τοῦ Ζυγοῦ, τὸ χάνι τοῦ Σαΐτ Πασσᾶ, τοῦ Μαλακασίου, διώροφον, τοῦ Ζαμάνη καὶ τοῦ Ντόκου ἀργότερον εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Μαλακασιώτικου ποταμοῦ, τοῦ Μπουροβίκου, τῶν Κουκλαίων, τῆς Γκοντοβάσδας, τῶν Τσουραναίων, τοῦ Τρύπα, τῆς Καστανιᾶς μὲ πολεμῆστρες, τοῦ Τεκέ, τοῦ Γκαβοῦ, τῆς Κρύας Βρύσης, τὸ χάνι τῆς Βίγλας (καλύβα στὰ τελευταῖα χρόνια) καὶ ἐν συνεχείᾳ εἰς τὸν κάμπον τῆς Καλαμπάκας τὰ χάνια τῆς Βοεβόδας, Κουβέλτσι καὶ εἰς ἄλλα πρὸς τὰ Τρίκαλα χωριά, τὰ ὁποῖα ἀπὸ τοῦ 1884 ἀχρηστεύθησαν, διότι εἶχεν ἀρχίσει ἡ λειτουργία τοῦ σιδηροδρόμου μέχρι Καλαμπάκας. Καὶ εἰς τὴν τοποθεσίαν Γιοφῦρι Μουργκάνη ὑπῆρχαν 2—3 χάνια. Κατὰ τοὺς χειμερινοὺς ὅμως μῆνας ἕνα μεγάλο καὶ ἐπικίνδυνο τμῆμα τοῦ δρόμου αὐτοῦ Μετσόβου—Ζυγοῦ—Τρικκάλων, ἀπὸ τῆς θέσεως τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου (ἐκκλησίας) μέχρι τοῦ αὐχένος Ζυγοῦ καὶ χάνι Σαΐτ Πασσᾶ ἐκαλύπτετο ἀπὸ ἄφθονο χιόνι καὶ διὰ νὰ κυκλοφορήσουν τὰ καραβάνια ἐχρησιμοποιοῦντο εἰδικοὶ ἀχθοφόροι (χαμάληδες) Μετσοβῖται, ἠσκημένοι εἰς τὸ ἄνοιγμα τοῦ δρόμου ἀπὸ μικρὰν ἡλικίαν. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἦσαν σωματώδεις, τολμηροὶ καὶ γενναῖοι καὶ ἠμποροῦσαν νὰ μεταφέρουν ἐπὶ τῶν ὤμων των φορτία ἐμπορευμάτων καὶ ἐπὶ τῶν τραχήλων των ἐπιβάτας, ἀδυνατοῦντας νὰ βαδίσουν εἰς τὰ χιόνια. Ἐγνώρισα τὸν πανύψηλον Μετσοβίτην ἀγωγιάτην Γεώργιον Σκαμπαρίναν, ὅστις σὲ μιὰ χιονοθύελλα μετέφερε ἐπὶ τοῦ τραχήλου του ἕνα ἔμπορον ἀπὸ τὸ Ντομπρίνοβο τοῦ Ζαγορίου ἀπὸ τὸν αὐχένα τοῦ Ζυγοῦ μέχρι τῆς γεφύρας τῆς Κυράννας. Εἶχε κρεμάσει εἰς τὸν τράχηλόν του καὶ ζεῦγος ἀναβατήρων (ζυγιὰ) διὰ νὰ στηρίζῃ τὰ πόδια του ὁ ἀναβάτης, ἐνῷ αὐτὸς προχωροῦσε στηριζόμενος μὲ τὸ ἕνα χέρι σὲ μιὰ φορτωτήρα, ἕνα διχαλωτὸ ξύλο, ποὺ τὸ

χρησιμοποιοῦν οἱ ἀγωγιᾶται στὸ φόρτωμα τῶν ζώων ὅταν δὲν ἔχουν βοηθὸν καὶ μὲ τὸ ἄλλο χέρι κρατοῦσε τὸ ἕνα πόδι τοῦ ἀναβάτου. Καὶ κατ' ἔκτασιν τοῦ δρόμου Μετσόβου—Ἰωαννίνων ὑπῆρχον ἀρκετὰ χάνια. Τὸ πρῶτο μεγάλο ἀσβεστολιθόκτιστο χάνι εὑρίσκετο εἰς τὸν συνοικισμὸν Ἀνήλιου τοῦ Μετσόβου, διότι τὰ καραβάνια Τρικκάλων—Ἰωαννίνων διήρχοντο ἀπὸ τὸ Ἀνήλιον χάριν συντομίας. Ἄλλο πάλι χάνι εὑρίσκετο εἰς τὴν τοποθεσίαν Μπουϊάννου, εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Μετσοβίτικου ποταμοῦ. Τελευταῖος χαντζῆς εἰς τὸ χάνι αὐτὸ ὑπῆρξεν ὁ Ζῶγος (Γεώργιος) Μπουσβάρας, τὸν ὁποῖον ἐφόνευσε κάποιος περαστικὸς Ἀρβανίτης, διότι ἀρνήθηκε νὰ σφάξῃ καὶ νὰ τοῦ μαγειρέψῃ ἕνα κοτόπουλο γιὰ νὰ γευματίσῃ. Ἐν συνεχείᾳ ὑπῆρχαν ἄλλα τρία χάνια πλησίον τοῦ χωρίου Βουτονοσίου ἐξ οὗ καὶ ἡ τοποθεσία «Τρία χάνια» μέχρι σήμερον, ὅπου ἡ κίνησις ἦτο μεγάλη διότι ἦτο σταυροδρόμιον, τὸ χάνι Μπαλντούμα, εἰς τὸ σημεῖον ὅπου ὁ Μετσοβίτικος ποταμὸς χύνεται εἰς τὸν Ἄραχθον, ἄλλα δύο χάνια εἰς διάφορα σημεῖα τοῦ Δρίσκου, ἄλλο χάνι εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ Δρίσκου καὶ τὰ τελευταῖα χάνια τῆς Λεύκας καὶ τοῦ Πόρου, ὅπου οἱ ἐπιβάται ἐπιβιβάζοντο στὲς εἰδικὲς νησιώτικες βάρκες διὰ νὰ φθάσουν στὴν Σκάλα τῶν Ἰωαννίνων. Πολλοὶ Μετσοβῖται (κτηνοτρόφοι πρὸ πάντων) ἐχρησιμοποιοῦσαν διὰ τὰ Ἰωάννινα τὸν δρόμον, ποὺ διήρχετο ἀπὸ τὴν τοποθεσίαν «Πλάκα» τῆς Πολτσιᾶς καὶ φθάνει εἰς τὸ Βουτσνόσι. Πλησίον τῆς Πλάκας ὑπῆρχε τὸ χάνι Γιαπίο, ποὺ σημαίνει κτίριο. Τὸ χάνι αὐτὸ ἐχρησιμοποιοῦσαν τὰ καραβάνια ποὺ πήγαιναν εἰς τὴν Μηλιὰ καὶ Γρεβενά, διότι ἡ πορεία ἐσυντομεύετο κατὰ δύο ὥρας. Ἄλλα τρία μεγάλα χάνια ὑπῆρχαν εἰς τὴν τρίωρον τοῦ Μετσόβου ἀπέχουσαν τοποθεσίαν Φάγκου Σκρίπτου (Ὀξυὰ Γραμμένη) καὶ ἐξυπηρετοῦσαν τὰ καραβάνια τοῦ Ζαγορίου. Τελευταῖος χατζῆς ἦτο ὁ Ἀχιλλέας Κίσκας, δι' ὃ καὶ τὸ τοπωνύμιον Χάνι τοῦ Ἀχιλλέα. Ἄλλα δύο χάνια ὑπῆρχαν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Μετσόβου—Μηλιᾶς, τὸ ἕνα εἰς τὴν θέσιν Τζιὰν Κουρταρᾶ (ὁ Θεὸς νὰ σώσῃ τὴν ψυχὴν) γνωστὸ ὡς χάνι τοῦ Τσαλμάνη καὶ ἄλλο ἕνα πλησίον τῆς Μηλιᾶς.

(Συνεχίζεται)

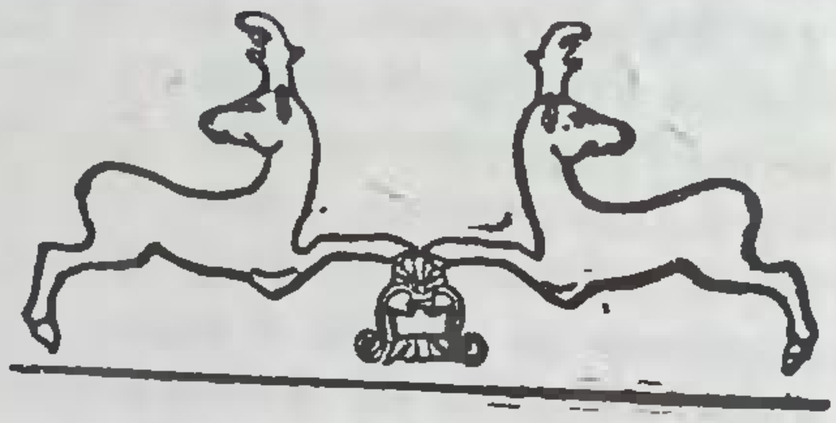

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΚΥΡ. ΣΚΑΦΙΔΑ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΜΕΤΣΟΒΟΥ*

Ἀλλὰ καὶ πνευματικὸν κέντρον σπουδαῖον κατέστη τὸ Μέτσοβον τότε χάρις εἰς τὴν γεναιοδωρίαν τῶν μεγάλων τέκνων του, τὰ ὁποῖα πλουτήσαντα εἰς τὴν ξένην, δὲν ἐφείσθησαν χρημάτων διὰ τὴν ἵδρυσιν ἑλληνικοῦ Σχολείου καὶ τὴν πλουσίαν ἀμοιβὴν τῶν διδασκάλων, ποὺ ἐξελέγοντο ἐκ τῶν ἀρίστων τῆς ἐποχῆς. Καὶ πράγματι, μετὰ τὴν ἀπόκτησιν τῶν ἐξαιρετικῶν προνομίων, ἔσπευσαν οἱ Μετσοβῖται νὰ ἱδρύσουν πρῶτοι αὐτοὶ εἰς τὴν περιφέρειαν Μαλακασίου, Ἑλληνικὸν Σχολεῖον, τὸ ὁποῖον ἐστεγάσθη τὸ 1700 εἰς τὰ ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ Ναοῦ τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς εὑρισκόμενα κελλία, ἀφοῦ διερρυθμίσθησαν καταλλήλως. Ὀργότερα οἱ κάτοικοι τοῦ Μετσόβου δι' ὑπομνήματός των ἐζήτησαν ἀπὸ τὴν Ὑψηλὴν Πύλην ἔκδοσιν Σουλτανικῆς ἀδείας πρὸς ἐπισκευὴν τῆς ἀνωτέρω ἐκκλησίας, διὰ νὰ δυνηθοῦν μὲ τὴν εὐκαιρίαν αὐτὴν νὰ οἰκοδομήσουν ἰδιαίτερα κτίρια διὰ σχολεῖα. Τὴν πληροφορίαν αὐτὴν ὀφείλομεν εἰς τὸ Σουλτανικὸν φιρμάνιον τοῦ 1744, πλὴν μόλις τὸ 1759 ἐχορηγήθη ἡ αἰτηθεῖσα ἄδεια καὶ τοῦτο βεβαιοῦται ἀπὸ περικοπὴν ἐγγράφου τοῦ 1759, σταλέντος ἐκ Μετσόβου πρὸς τοὺς ἐν Κων)πόλει Μετσοβίτας. Ἰδοὺ αὐτό: «Διὰ Κωνσταντινούπολιν, πρὸς τοὺς ἐντιμοτάτους καὶ χρησιμωτάτους, κυρίῳ κὺρ στεργίῳ ἀνδρέα καὶ κὺρ Ἰωάννῃ Ἀγώρου καὶ λοιποὺς συμπατριώτας, ὁποὺ εὑρίσκονται εἰς τὴν Κω)πολιν ἀκριβῶς προσκινοῦμεν. (7 Ἰουνίου 1759 μέτζοβω). Εἰς ταῖς 2: τοῦ τρέχοντος ἐκάμαμεν παζάρι μὲ τοὺς μαστόρους διὰ τὴν περιοχὴν τῆς ἐκκλησίας (προφανῶς τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς) καὶ εἰς τὲς 3: ἔκαμαν ἀρχὴ καὶ ἔβγαλαν θεμέλιον καὶ ἀράδα δουλεύουν, γίνεται σὲ καλὴ στάση καὶ νὰ δώσῃ ὁ θεὸς καλὴ στερέωση: τὸ ψίλωμα (ὕψος) τοῦ τοίχου γίνεται πιθαμαῖς 24 καὶ ἰς ἴδησίν σας». (1) Τὸ ἐν λόγῳ πρῶτον σχολικὸν κτίριον, τὸ ὁποῖον ἐκτίσθη τὸ 1759 εἰς τὸν περίβολον τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, ὀφείλεται εἰς τὸ κληροδότημα τοῦ Μετσοβίτου Στεργίου Στάνου, υἱοῦ τοῦ Ἰωάννου Στάνου, δευτέρου μετὰ τὸν Κυριάκον Φιόκαν εὐεργέτου τοῦ Μετσόβου. Τὸ ἱδρυτικὸν ἔγγραφον τοῦ Σχολείου, γενόμενον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Στεργίου Στάνου, συνετάχθη ὑπὸ τοῦ τότε ἐπιτρόπου τῆς Πατριαρχικῆς Ἐξαρχίας Μετσόβου καὶ μετέπειτα μητροπολίτου Ἀργυροκάστρου καὶ Δρυϊνουπόλεως, τοῦ ἐκ Μετσόβου Δοσιθέου, διατελοῦντος ἀρχιδιακόνου τῆς Μητροπόλεως Ἰωαννίνων καὶ φέροντος καὶ τὸν τίτλον τοῦ Ἐξάρχου Μετσόβου, εὑρέθη δὲ εἰς τὸ ἀρχεῖον τῆς Ἐφοροεπιτροπείας Μετσόβου τὸ θέρος τοῦ 1935 ὑπὸ τὰς ἀκολούθους περιστάσεις: Κατὰ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1935 εὑρισκόμενος ὁ χαράσσων τὰς γραμμὰς αὐτὰς ἐν Μετσόβῳ —τῇ γενετείρᾳ του— ὅλως τυχαίως ἐπεσκέφθη μίαν ἡμέραν ἓν δωμάτιον τοῦ Γηροκομείου Γρ. Τσουμάγια, εἰς τὸ ὁποῖον εὑρίσκετο τὸ ἀρχεῖον Μετσόβου, συνιστάμενον ἀπὸ δεσμίδας ἐγγράφων καὶ πολλοὺς κυλίνδρους, τοποθετημένους ἐντὸς 3—4 κιβωτίων. Ἐκ τῆς ἐξετάσεως μερικῶν φακέλλων διεπίστωσε τὴν μεγάλην ἀξίαν αὐτῶν καὶ εὐθὺς ἀμέσως ἔσπευσε δι' ἀναφορᾶς του πρὸς τὸν τότε πρόεδρον τῆς Κοινότητος Μετσόβου Στέργιον Βράκαν νὰ ζητήσῃ

---

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου σελ. 106

1. Ἀγ. Χατζημιχάλη: Διδάξαντες καὶ διδαχθέντες ἐν τῷ Ἑλληνοσχολείῳ Μετσόβου.

τὴν σύστασιν ἐπιτροπῆς ἀπὸ διανοουμένους, ἥτις θὰ ἀνελάμβανε τὸ ἔργον τῆς μελέτης τοῦ ἀρχείου καὶ τῆς τακτοποιήσεως αὐτοῦ καταγράφουσα εἰς εἰδικὰ βιβλία ἓν πρὸς ἓν τὰ πολύτιμα ἔγγραφα κατὰ κατηγορίας καὶ χρονολογίας, ἐκκλησιαστικά, Σχολικά, Κληροδοτημάτων καὶ διοικητικά. Ὁ ἀείμνηστος Στέργιος Βράκας συγκαλέσας ἐκτάκτως τὸ κοινοτικὸν Συμβούλιον εἰς συνεδρίασιν συνέστησε πενταμελῆ ἐπιτροπήν, ἐγκριθεῖσαν παμψηφεὶ ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου καὶ ἀποτελεσθεῖσαν ἀπὸ τοὺς ἀκολούθους: 1) Βασίλειον Σκαφιδᾶν, Φαρμακοποιόν, 2) Ἰωάννην Ταμπάκον, συνταξιοῦχον καθηγητήν, 3) Μόδεσταν Πέρτσαλην καθηγητὴν τῆς Θεολογίας ἐν τῷ Ἀστικῷ Σχολείῳ Μετσόβου καὶ ἱεροδιάκονον τῆς μητροπόλεως Μετσόβου, 4) Δημήτριον Μέρανον συνταξιοῦχον Καθηγητήν, ἅπαντας Μετσοβίτας καὶ 5) Ἀθαν. Παλαμιώτην, συνταξιοῦχον τηλεγραφητὴν καὶ κοινοτικὸν σύμβουλον. Τὰ μέλη τῆς ὡς ἄνω ἐπιτροπῆς συνελθόντα εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν συνεδριάσεων τῆς Κοινότητος, ἐξέλεξαν πρόεδρον τὸν Ἰωάννην Ταμπάκον καὶ διὰ πράξεως καθώρισαν τὸν τρόπον τῆς ἐργασίας διὰ τὴν τακτοποίησιν τοῦ πολυτίμου ἀρχείου, τὸ ὁποῖον ἦτο ἄγνωστον εἰς τοὺς ἐπιζῶντας Μετσοβίτας διανοουμένους. Ἐκ τῶν πέντε μελῶν τὰ τρία πρῶτα εἰργάσθησαν ἐπὶ ὀλίγας ἡμέρας τὸ θέρος καὶ τὸν χειμῶνα συνέχισαν τὴν ἐργασίαν οἱ Ἰωάννης Ταμπάκος καὶ Μόδεστας Πέρτσαλης, τοῦ πρώτου μέλους ἐπιστρέψαντος εἰς τὴν ἐν Φαρσάλοις θέσιν του. Ἦλθον τότε εἰς φῶς πολύτιμα ἔγγραφα, ἀφορῶντα τὴν πολυκύμαντον ἱστορίαν τοῦ Μετσόβου, καὶ τῶν ὁποίων πρώτην φορὰν ἐλάμβανον γνῶσιν οἱ Μετσοβῖται διανοούμενοι, μὲ ἐκδηλώσεις μεγάλης χαρᾶς καὶ συγκινήσεως, ἀλλὰ καὶ περισσῆς ἱκανοποιήσεως. Μεταξὺ τῶν πολλῶν καὶ πολυτίμων ἐγγράφων εὑρέθη τότε ὑπὸ τῆς ἀνωτέρω ἐπιτροπῆς τὸ ἱδρυτικὸν ἔγγραφον τοῦ Σχολείου Μετσόβου πρὸς μεγάλην ἔκπληξιν τῶν μελῶν ταύτης. Ὁ ἀείμνηστος πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς καὶ διδάσκαλος τοῦ χαράσσαντος τὰς γραμμὰς αὐτὰς Ἰωάννης Ταμπάκος, ἀφοῦ τὸ ἀνέγνωσε μεγαλοφώνως εἰς ἐπήκοον ὅλων, τὸ ἔφερεν εἰς τὰ χείλη του, τὸ ἠσπάσθη μὲ μεγάλην θέρμην, σχεδὸν δακρύων καὶ ἀναφωνῶν: νὰ σᾶς φιλήσω ἀγαπητοί μου συμπατριῶται!... Τὸ ἴδιον συνέβη καὶ ὅταν ἐν συνεχείᾳ ἦλθε εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ἀπὸ τὸ βάθος τοῦ κιβωτίου μία ἀπόδειξις τοῦ διδασκάλου Νικολάου τοῦ καὶ Στύγνη, ἐξ Ἰωαννίνων, ἐξοφλητικὴ τοῦ μισθοῦ του. Πολλὰ ἐκ τῶν ἀνευρεθέντων τότε ἐγγράφων ἐτέθησαν ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ καὶ μέλους τῆς ἐπιτροπῆς Μοδέστα Πέρτσαλη εἰς τὴν διάθεσιν τῆς διακεκριμένης λογίας κ. Ἀγγελικῆς Χατζημιχάλη, ἥτις τὰ ἐχρησιμοποίησε διὰ τὴν συγγραφὴν τῆς ἐξαιρέτου καὶ ἐξαντλητικῆς μελέτης τῆς ἐπιγραφομένης «οἱ ἐν τῷ Ἑλληνοσχολείῳ Μετσόβου διδάξαντες καὶ διδαχθέντες» δημοσιευθείσης εἰς τὰ Ἠπειρωτικὰ Χρονικά (Τομ. ΙΕ 1940) (1). Παραθέτω διὰ τὴν ἱστορίαν τὸ ἐν λόγῳ ἱδρυτικὸν τοῦ Σχολείου ἔγγραφον, ἔχον ὡς ἀκολούθως:

Τὰ κατὰ καιρούς, πρὸς ψυχικὴν ὠφέλειαν τῶν χριστιανῶν γενόμενα πράγματα, παρὰ τῶν εὐσεβῶν χριστιανῶν, χάριν μιανίου μνημοσύνου αὐτῶν, καὶ προκοπῆς τῆς χριστιανικῆς πολιτείας καὶ εὐσεβείας, οὐ δίκαιον ἐπιμελεῖσθαι καὶ ἐξουθενωθῆναι, διὰ τὸ μὴ εἶναι ἐστερεωμένα καὶ κεκυρωμένα, στερεωτάταις καὶ παγιωτάταις ἀσφαλείαις καὶ κυρώσεσι, ἀλλὰ δεῖ τὰ τοιαῦτα ψυχωφελῆ ἔργα, ἀΐδιον ἔχειν τὸ κλέος καὶ τὴν εὐφημίαν. Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ οἱ ἐν τῇ πολιτείᾳ Μετσόβου εὑρισκόμενοι προεστῶτες ἱερεῖς τε καὶ λαϊκοί, θέλοντες προσεπικυρῶσαι καὶ ἐπασφαλῖσαι, ἓν ψυχωφελὲς ἔργον γενόμενον ἐν τῇ πολιτείᾳ αὐτῶν, παρὰ τοῦ ποτὲ Στέργιου Στάνου, δηλοποιοῦσιν ὅτι ὁ αὐτὸς Στέργιου Στάνου, ἔτι ζῶν, καὶ τὴν τῶν ἑλληνικῶν μαθημάτων παράδοσιν ἐφιεμένως, ἀφιέρωσεν οἰκειοθελῶς καὶ προθύμως εἰς τὴν Πάγκαν τῆς ἐν Μετσόβῳ εὑρισκομένης ἐκκλησίας, τιμωμένης ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, χιλιάδας τῶν ἄσπρων ἑκατόν.

1. Δοσίθεος (1760–1799) ἰδὲ «Ἠπ. Ἑστία» 1962, σελ. 560.

ὥστε εἶναι εἰς τὸ διηνεκὲς ἀναπόσπαστα καὶ ἀναφαίρετα, χάριν ἑνὸς σχολείου, ὧν ὁ τόκος μέλλει δίδεσθαι τῷ κατὰ καιροὺς εὑρισκομένῳ διδασκάλῳ—ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ῥηθεῖσα ποσότης οὐκ ἦν ἱκανὴ πρὸς μισθὸν καὶ πληρωμὴν τῶν κατὰ καιροὺς διδασκάλων τῶν ἑλληνικῶν μαθημάτων, εὑρέθη εὔλογον παρὰ τῶν προεστώτων τῆς εἰρημένης πολιτείας Μετσόβου, προσθεῖναι τῇ ἄνω ποσότητι καὶ ἑτέρας χιλιάδας ἄσπρων εἴκοσιν, ἃ καὶ προσετέθησαν τῇ εἰρημένῃ ποσότητι ἀπὸ εὑρεθέντων χρημάτων, τοῦ ἐν Μετσόβῳ εὑρισκομένου μοναστηρίου Ἁγίου Νικολάου. Συμποσουμένων λοιπὸν ὅλων τῶν ἄσπρων, εἰς χίλια γρόσια, ὁ χρονικὸς αὐτῶν τόκος, ἔχει νὰ δίδεται τῷ εὑρεθέντι διδασκάλῳ. Διαβεβαιοῦσι τοίνυν οἱ προεστῶτες τῆς αὐτῆς πολιτείας, ὅτι τὸ συσταθὲν σχολεῖον ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῶν, παρὰ τῶν προειρημένων ἄσπρων τοῦ τελάσου καὶ τῆς προσθήκης, εἶναι καὶ λέγεσθαι εἰς ἅπαντα τὸν αἰῶνα, ἑστερεωμένου καὶ κεκυρωμένου, ὥστε μηδεὶς ἐξ αὐτῶν τολμήσειε διαστῖσθαι τὸ αὐτὸ νεωστὶ συσταθὲν σχολεῖον.

Ὅστις δι' οὖν κακότροπος καὶ μισητὴς τοῦ ἀγαθοῦ κινούμενος πάθει τινί, ταράξει ἂν τὸ ψυχωφελὲς τοῦτο ἔργον τοῦ σχολείου, ἀποφαινόμεθα ὑπεύθυνον εἶναι πάσαις ταῖς τῶν Ἁγίων Πατέρων ἀραῖς καὶ ὑπόδικον τῆς αἰωνίου κολάσεως. Ὅθεν εἰς τὴν περὶ τούτου βεβαίαν ἀσφάλειαν ἐγένετο καὶ τὸ παρὸν κοινὸν γράμμα, παρόντος καὶ τοῦ Ἐξάρχου αὐτῶν κυρίου Δοσιθέου, ἐσφραγισμένον τῇ ἰδίᾳ ὑπογραφῇ ἑνὸς ἑκάστου τῶν προεστώτων τῆς αὐτῆς πολιτείας Μετσόβου Ἱερέων τε καὶ λαϊκῶν καὶ ἔστω εἰς ἔνδειξιν καὶ ἀσφάλειαν. αψνθ' Μαΐου κέ (1759 Μαΐου 25). Ὁ Ἔξαρχος Μετσόβου Δοσίθεος (1), Παταδήμας Σακελλάριος, Παπαδημήτριος Στάνου, Παπακυριάννης Μπήλης καὶ βεκίλης τῆς χώρας, Γεώργιος Κρίκης, Στέργιος Φλόκας, Ἰωάννης Στασάκου, Ἀγόρος Πήλης, Γερομίχος Μπαμήχας, Διαμάντης Παπαγιάννη, Στέργιος Τοπάλης, Νίτζο Βασίλης βεβαιώθηκε διὰ χειρὸς Ἀδὰμ Πότζου, Γιάννης Ντουλιστὴς, Νῖκος Πότζη, Θεόδωρος Ἀνδρέου, Στέργιος Ζήκα, Στέργιος Τσιλάκας, Στέργιος Πότζου, Στέργιος Ἀποστολάκας, Στάτος Μιχοτοπάλη, Στέργιος Ντάσου, Παπαγιάννης Τέτου, Παπαγιάννης Οἰκονόμου, Παπαδῆμος Τολάκης, Παπαδημήτρης Δεπουρέτζου, Παπαστέργιος, Νίτσο Δημοδῆκος, Ἀναστάσιος Κύρκου, Στέφανος ἱερεύς, Φίλης ἱερεὺς ὁ τοῦ ποτὲ Παπαϊωάννου, Παπαθεόδωρος, Νικόλαος ἱερεύς». Ἀντίγραφον τοῦ ἀνωτέρου ἐγγράφου οἱ προεστῶτες τοῦ Μετσόβου διεβίβασαν ἀμέσως εἰς τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει συμπατριώτας των ζητοῦντες τὴν ἐπικύρωσίν του παρὰ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ ἔκδοσιν παρ' αὐτῆς σχετικοῦ Σιγγιλίου. Τὴν ἐπικύρωσιν αὐτὴν τῆς ἱδούσεως τοῦ Σχολείου παρὰ τοῦ Πατριαρχείου Κωνσπόλεως προφανῶς οἱ Μετσοβῖται ἐζήτησαν διὰ νὰ ἀποσπάσουν κληροδοτήματα ἀπὸ τοὺς εὐπορουῦντας συμπατριώτας των τοῦ ἐξωτερικοῦ. Μετὰ τὴν ἐπίσημον ἵδρυσιν τοῦ Σχολείου τὸ 1759 ἡ διοίκησίς του ἠσκεῖτο ὑπὸ πεντημελοῦς ἐφορείας, τῆς ὁποίας προῄδρευεν ὁ πατριαρχικὸς Ἔξαρχος. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ ὡς ἄνω χρηματικὸν κεφάλαιον ἐξ 120.000 ἄσπρων δὲν ἐπαρκοῦσεν ἵνα διὰ τῶν τόκων του συντηρῆται ἡ λειτουργία τοῦ Σχολείου, τὸ Σχολικὸν Ταμεῖον ἐνισχύετο ἐκ τῶν δικαιωμάτων τοῦ Πατριαρχικοῦ Ἐξάρχου, τῶν περισσευμάτων τῶν τριῶν ἐκκλησιῶν Ἁγίου Δημητρίου, Ἁγίου Χαραλάμπους καὶ Ἁγίας Παρασκευῆς, ἐκ τοῦ προβατονομίου—δικαιώματος βοσκῆς τῶν προβάτων— καταβαλλομένων εἰς τὸ ταμεῖον τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς ὡς καὶ ἐκ συνδρομῶν φιλογενῶν Μετσοβιτῶν, κατὰ τὸν ἀείμνηστον Ἰωάννην Λαμπρίδην. Εἰς τὰ διαρρυθμισθέντα κελλία τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς ἐλειτούργησαν τὰ Σχολεῖα, Δημοτικὸν καὶ Σχολαρχεῖον, ἔχοντα ἕνα μόνον διδάσκαλον καὶ δύο ὑποδιδασκάλους μέχρι τοῦ 1817, ὁπότε ἀνοικοδόμησεν αὐτὰ εἰς

---

1. Εἰς τὸ ἐν λόγῳ παλαιὸν Νηπιαγωγεῖον ἐφοίτησεν ὁ χαράσσων τὰς γραμμὰς οὗτος κατὰ τὸν σχολικὸν ἔτος 1895—1896, μὲ Νηπιαγωγὸν τὸν εὐγενέστατον καὶ ἀκάματον Γεώργιον Κοντονῆκον, Μετσοβίτην.

σχολικὰ κτίρια ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐγκατεστημένος Μετσοβίτης Δημήτριος Ζαμάνης, ἄρχων καὶ Παχάνικας. Κατὰ τὸ 1840 τὸ σχολεῖον ἐγένετο παρανάλωμα τοῦ πυρὸς ἀπὸ τὴν πυρκαϊάν, ἡ ὁποία ἐξερράγη τὴν 13ην Ἀπριλίου, τὸ Σάββατον τῆς Κυριακῆς τῶν Μυροφόρων καὶ τὴν ὄην ὥραν τῆς νυκτὸς, ἀπὸ ἀπροσεξίαν τῆς ὑπηρετρίας τοῦ ἐκ Τσεπελόβου ἑλληνοδιδασκάλου Κ. Κάτσικα καὶ μαζὶ μὲ αὐτὸ ἀπετεφρώθη ἡ δυσεύρετος βιβλιοθήκη 4.000 τόμων καὶ πολλῶν χειρογράφων, μὲ τὴν ὁποίαν εἶχε προικισθῇ ὑπὸ τοῦ ἀνωτέρου ἱδρυτοῦ Δημ. Ζαμάνη. Κατεστράφη τότε καὶ μία ἁλιογραφία τοῦ εὐεργέτου Μετσόβου Δημ. Γκαδέλου καθὼς καὶ ἕνας κώδων τῆς ἐκκλησίας 78 ὀκάδων βάρους, δωρηθεὶς ὑπὸ τοῦ Μιχ. Χάτου. Μετὰ τὴν καταστροφὴν αὐτὴν τὰ σχολεῖα ἐλειτούργουν πάλιν εἰς τὰ κελλία τῆς ἐκκλησίας, τὰ ὁποῖα ἐρειπωμένα πλέον διετηροῦντο μέχρι τοῦ 1926, καθὼς καὶ τὸ παλαιὸν Νηπιαγωγεῖον εἰς τὴν θέσιν τοῦ ὁποίου ἀνηγέρθη τὸ νέον, ὅπερ ὑφίσταται σήμερον. Κατὰ τὸ 1855 ὁ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐμπορευόμενος Μετσοβίτης Μιχαὴλ Ἀν. Τουσσίτσας ἐπεχείρησε νὰ ἀνεγείρῃ Σχολικὸν κτίριον εἰς ἄλλην θέσιν κεντρικήν προτιθέμενος συγχρόνως νὰ ἀγοράσῃ καὶ τὰ ἐθνικὰ χωρία Προσγόλι (Περιστέρι), Δερβεντίσταν (Ἀνθοχῶρι) καὶ Κρουσοβίτσαν (Χρυσοβίτσαν), ὅπως ἐκ τῶν προσόδων αὐτῶν συντηροῦται μελλοντικῶς ταῦτα. Τὸ κτίριον ἐθεμελιώθη βάσει σχεδίου, τὸ ὁποῖον μέχρι τοῦ 1935 διεσώζετο εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς Κοινότητος Μετσόβου, ἀλλὰ μόλις ἡ τοιχοποιΐα ἔφθασεν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν, αἱ Τουρκικαὶ ἀρχαὶ ἠμπόδισαν τὴν συνέχισιν τοῦ ἔργου κατόπιν ὑποδιουργιῶν τοῦ Κυριάκου Τσανάκα, ἀρχηγοῦ τῆς πολιτικῆς φατρίας, ἥτις συνειργάζετο μὲ τοὺς Τούρκους. Τὸ μέρος, εἰς τὸ ὁποῖον ἐθεμελιώθη τὸ ἀνωτέρω σχολικὸν κτίριον, εὑρίσκονται εἰς τὴν δυτικῶς τοῦ παλαιοῦ ὡρολογίου πλατεῖαν, γνωστὴν μὲ τὸ ὄνομα Πλατεῖα Τουσσίτσα, ὅπου ἔχει στηθῇ ἡ μαρμανίνη προτομὴ τοῦ Μιχαὴλ Ἀν. Τουσσίτσα. Ἐξηκολούθουν ὡς ἐκ τούτου τὰ σχολεῖα νὰ λειτουργοῦν εἰς τὰ κελλία τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς μέχρι τοῦ 1880, ὁπότε ἐκτίσθη μέγα διώροφον σχολικὸν κτίριον, πλησίον τῆς ἐκκλησίας, δαπάνῃ τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῆς Αἰγύπτου ἐγκατεστημένου καὶ πλουτήσαντος Μεγάλου Ἐθνικοῦ Εὐεργέτου Γεωργίου Μιχ. Ἀβέρωφ—Ἀποστόλακα—καὶ εἰς αὐτὸ ἐστεγάζοντο ἔκτοτε τὸ τεταξιακὸν δημοτικὸν Σχολεῖον, τὸ τριτάξιον Σχολαρχεῖον καὶ μία ἢ δύο τάξεις τετραταξίου Γυμνασίου. Τὸ ἐν λόγῳ Ἀβερώφειον Σχολεῖον ἐπιστρατεύθη τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1947 ἀπὸ Ἕλληνας συμμορίτας καθὼς καὶ τὸ Τούλειον Ὀρφανοτροφεῖον. Εἰς τοὺς συμμορίτας αὐτοὺς συγκατελέγετο καὶ ὁ Μετσοβίτης κομμουνιστὴς Κώστας Τσανάκας ἢ Ἀραχθος. Παραλλήλως ὅμως ἐλειτούργει καὶ τετρατάξιον ἐν ἀρχῇ καὶ ἀργότερον ἑξατάξιον δημοτικὸν Θηλέων (Παρθεναγωγεῖον) στεγαζόμενον εἰς ἕνα εὐρύχωρον οἴκημα πλησίον τοῦ ἱστορικοῦ ἀρχοντικοῦ Κρίκη, γνωστὸν μετὰ τὸ ὄνομα Χάνι τοῦ Καραμίχα, δεύτερον τετρατάξιον δημοτικὸν σχολεῖον εἰς τὴν συνοικίαν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου καὶ νηπιαγωγεῖον δεύτερον, ἀμφότερα στεγαζόμενα εἰς οἴκημα εὑρισκόμενον ἐντὸς τοῦ περιβόλου τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Δημητρίου. Κατὰ τὴν μακρυνὴν ἐκείνην ἐποχὴν ὁ Μιχαὴλ Τουσσίτσας ἐνίσχυσε μετὰ τὸν Δημ. Ζαμάνην τὰ σχολεῖα τοῦ Μετσόβου διὰ σοβαροῦ κληροδοτήματος, μὲ τοὺς τόκους τοῦ ὁποίου ἠγοράζοντο καὶ διανέμοντο δωρεὰν εἰς ὅλους γενικῶς τοὺς μαθητὰς καὶ μαθητρίας τοῦ Μετσόβου ὅλα τὰ διδακτικὰ βιβλία, ἡ γραφικὴ ὕλη καὶ εἴδη κεντήματος διὰ τὰς μαθητρίας δι' ὁλόκληρον τὸ σχολικὸν ἔτος. Ἀργότερον τὰ σχολεῖα τοῦ Μετσόβου ἐνισχύθησαν πλουσιώτατα ὑπὸ τοῦ μεγάλου Ἐθνικοῦ Εὐεργέτου Γεωργίου Ἀβέρωφ, δαπάνῃ τοῦ ὁποίου ἐκτίσθη, ὅπως ἀνέφερα εἰς τὰ προηγούμενα, τὸ διώροφον διδακτήριον τὸ 1880. Ἔκτοτε τοὺς εὐφυεστέρους ἐκ τῶν μαθητῶν, οἵτινες ἐπήρτιζον τὴν ἐφορείαν τῆς τάξεως τοῦ Σχολείου ἀπέστειλλον οἱ ἐφοροεπίτροποι ὡς ὑποτρόφους εἰς Ἰωάννινα πρὸς ἀπόκτησιν τῶν Γυμνασιακῶν σπουδῶν καὶ μετέπειτα εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν ἵνα σπουδά-

σουν ἐπιστήμας, Φιλολογίαν, Μαθηματικά, Ἰατρικήν, Φαρμακευτικήν. Οἱ ἐν λόγῳ σπουδασταὶ μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν σπουδῶν των ἐπανερχόμενοι εἰς τὴν πατρίδα των μετήρχοντο τὸ ἐπάγγελμά των ὑποχρεωτικῶς ἐπὶ ὡρισμένῳ μισθῷ καὶ δι' ὡρισμένον χρονικὸν διάστημα. Οἱ τελευταῖοι σπουδάσαντες ἐν Ἀθήναις δαπάνῃ τῆς Ἐφορείας Κληροδοτημάτων ἦσαν οἱ: Στέργιος Δημητρίτσης ἢ Ντουλίτσης, φιλόλογος, Βασίλειος Καλόγηρος ἢ Πάντας, μαθηματικός, Ἀλέξης Γκαραλάνης, Φαρμακοποιὸς καὶ Νικόλαος Πετρίδης, ἰατρός. Ἄλλοι Μετσοβῖται νέοι, μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν γυμνασιακῶν των σπουδῶν, ἐνεγράφησαν εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τῆς Χάλκης, ὅπου δαπάνῃ τοῦ Ταμείου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως ἐσπούδασαν Θεολογίαν. Τοιοῦτοι Θεολόγοι ἐκ Μετσόβου ὑπῆρξαν οἱ: Βενέδικτος Βοΐλας, Ἱερόθεος Σταύρου καὶ Μόδεστος Πέρτσαλης. Ἐκ τούτων οἱ δύο πρῶτοι διετέλεσαν Πατριαρχικοὶ Ἔξαρχοι Μετσόβου καὶ ὁ Μόδεστος Πέρτσαλης διευθυντὴς τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου ἐν ἀρχῇ καὶ μετέπειτα Ἡμιγυμνασίου Μετσόβου. Ὁ ἐν λόγῳ Πέρτσαλης, ἱεροδιάκονος κατ' ἀρχὰς καὶ ἀργότερον ἀρχιμανδρίτης ἐν Μετσόβῳ, ἀπέθανεν ἐξ αὐτοκινητιστικοῦ δυστυχήματος ἐν Ἀθήναις τὴν 10ην Δεκεμβρίου 1954, ἡμέραν τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος, κατὰ τὴν ἐπιστροφήν του ἐκ τῆς ἐπισκέψεως, τὴν ὁποίαν ἔκαμεν εἰς τὸν συμμαθητήν του ἐν τῇ Σχολῇ Χάλκης Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος Σπυρίδωνα Βλάχον. Ἡ σορός του μετεκομίσθη δι' αὐτοκινήτου εἰς τὸ Μέτσοβον, ὅπου ἐγένετο πάνδημος ἡ κηδεία του, χοροστατήσαντος τοῦ Μητροπολίτου Τρίκκης Δωροθέου, ὅστις ὑπῆρξε μαθητής του. Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως κ. Ἀθηναγόρας, συμμαθητὴς τοῦ Ἀρχ. Μοδέστου Πέρτσαλη εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τῆς Χάλκης, πληροφορηθεὶς τὸν τραγικὸν θάνατόν του ἀπέστειλε συλλυπητήριον γράμμα εἰς τὸν δήμαρχον Μετσόβου τότε, τὸ ὁποῖον θὰ παρατεθῇ εἰς τὸ τέλος τῆς παρούσης μελέτης.

Ὁ ἀείμνηστος Ἰωάννης Λαμπρίδης μᾶς πληροφορεῖ ὅτι κατὰ τὸ 1884 ὑπῆρχον ἐν Μετσόβῳ δύο δημοτικὰ σχολεῖα, ἔχοντα 310 μαθητάς, τὸ κεντρικόν, ὅπου ἐδίδασκαν 4 διδάσκαλοι καὶ τὸ ἐν τῇ συνοικίᾳ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου μετὰ δύο διδασκάλων, ἓν Ἑλληνικὸν ἀριθμοῦν 47 μαθητὰς εἰς τρεῖς τάξεις διηρημένους καὶ ἓν Παρθεναγωγεῖον μὲ 153 μηθητρίας διδασκομένας ὑπὸ ἀποφοίτου τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἀρσακείου καὶ τριῶν βοηθῶν ὡς καὶ δύο μικτὰ νηπιαγωγεῖα. Ἀργότερον προσετέθη καὶ δεύτερον Παρθεναγωγεῖον. Ἡ ἐφορεία ἐν συνεχείᾳ ἵδρυσε τότε δημοτικὸν Σχολεῖον εἰς τὸ Ἀνήλιον, τὸ ὁποῖον ἐλειτούργει εἰς τὰ κελλία τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς (Ἀνηλίου) καὶ εἰς τὸ ὁποῖον ἐφοιτοῦσαν 70 περίπου μαθηταί. Ὁ μέγας Ἐθνικὸς Εὐεργέτης Γεώργιος Ἀβέρωφ ἀπὸ τοῦ 1865 ἵδρυσε δι' ἰδίας του δαπάνης σχολεῖα εἰς τὰ χωρία Βουτονόσι, Μηλιά, Κουτσούφλιανη καὶ εἰς τὸ Μαλακάσιον, τὸ 1870 διώρισε διδάσκαλον μὲ μισθὸν 30 Τουρκικῶν λιρῶν ἐτησίως, διότι ἦτο ἡ δευτέρα μετὰ τὸ Μέτσοβον εἰς πληθυσμὸν κωμόπολις τῆς πρωτευούσης περιφερείας Μετσόβου.

Ἀπὸ δημοσιευθέντα ἐν Τρικκάλοις τὸ 1906 κανονισμὸν τῆς Ἑλληνικῆς Ὀρθοδόξου Κοινότητος Μετσόβου—ὑποδούλου τότε εἰς τοὺς Τούρκους—πληροφορούμεθα ὅτι ἡ Κοινότης εἶχε τὰ ἑξῆς σχολεῖα: α) Πλῆρες Ἑλληνικὸν Τριτάξιον Σχολεῖον, β) Τὸ κεντρικὸν δημοτικὸν Σχολεῖον, γ) τὸ δημοτικὸν Σχολεῖον Ἁγ. Δημητρίου, δ) τὸ κεντρικὸν Νηπιαγωγεῖον, ε) τὸ Τοσίτσειον Παρθεναγωγεῖον καὶ στ) τὸ Παρθεναγωγεῖον τοῦ Ἁγίου Δημητρίου. Ὁ κανονισμὸς οὗτος φέρει τὴν ὑπογραφήν: «Ἐν Μετσόβῳ τῇ 21ῃ Μαρτίου 1906, ὁ Πατριαρχικὸς Ἔξαρχος Μετσόβου Δημήτριος, ἱερεὺς οἰκονόμος». Πρόκειται περὶ τοῦ ἄριστα μορφωμένου Δημητρίου Σεκαρᾶ, πρωτοψάλτου Ἁγίας Παρασκευῆς καὶ γραμματέως τῆς Ἐφορείας Κληροδοτημάτων Μετσόβου ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν διατελέσαντος καὶ χειροτονηθέντος εἰς μεγάλην ἡλικίαν, ὁπότε ἐξελέγη Πατριαρχικὸς Ἔξαρχος Μετσόβου. (Συνεχίζεται)

Κ. Δ. ΜΕΡΤΖΙΟΥ

ἀ. μ. τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν

ΣΥΜΒΟΛΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΤΗΣ ΠΑΡΓΑΣ

Γενικὸς Κατὰ Θάλασσαν Προβλεπτὴς—Δέσμη 1042

Κέρκυρα 17 Μαΐου 1783 (ν. ἡ.) ὁ Γενικὸς Προβλεπτὴς Ἀλβίζε Φόσκαρι γράφει εἰς τὸν Δόγην:

«Ἡ Κοινότης τῆς Πάργας ἡ ὁποία οἰκειοθελῶς ὑπετάγη εἰς τὸ Δημόσιον Ὄνομα τὸ πρῶτον ἔτος τοῦ 15ου αἰῶνος (1401) μεταξὺ τῶν προνομίων ποὺ ἐζήτησε τότε καὶ ἐπέτυχεν ἀπὸ τὴν Ὑμ. Γαληνότητα ὑπῆρχε καὶ τὸ περὶ Πρωτοπαπᾶ ἤτοι τοῦ προϊσταμένου τῶν ἱερέων τῆς Κοινότητος. Ὁ διορισμὸς τούτου γίνεται κατόπιν ψηφοφορίας καθ' ἑκάστην π[illegible]ταετίαν ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου ἐκείνου, ὡς ἀκριβῶς τοῦτο γίνεται ἐν Κερκύρᾳ κ[illegible]λλην τινὰ νῆσον. Ὁ πρωτοπαπᾶς ἐφορεύει ἐπὶ τῶν ἱερέων διὰ ζητήματα [illegible]τικῆς φύσεως.

Ἡ Κοινότης ἐκείνη, κατώρθω[illegible] νὰ προασπίσῃ γενναίως τὸ στενόχωρον ἔδαφός της, ποὺ περικλ[illegible]ς κτήσεις καὶ νὰ διατηρήσῃ ἀνέπαφον τὴν πίστιν καὶ ἀ[illegible]άτην Δημοκρατίαν. Εἶναι πτωχὴ ἡ Κοινότης καὶ στερ[illegible]εσων ὅπως ἐξελιχθῇ καὶ αὕτη κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῶν [illegible] κατὰ συνέπειαν ὀπισθοδρομικὴ καὶ δὲν μετεβλήθη [illegible]ῆς ἐθελουσίας ὑποταγῆς της.

Ὡς πρὸς τὴν Ἐκκλ[illegible]ὴν παλαιὰν ἐποχὴν καὶ μέχρι τοῦ ἔτους 1732 δὲν εὑρί[illegible]ης Κοινότητος κανὲν Δημόσιον ἔγγραφον ἀφορῶν τὸν [illegible]αραμυθιᾶς—ποὺ εἶναι εἰς Ὀθωμανικὸν ἔδαφος— ἀναμ[illegible]ιαστικὰ πράγματα τῆς Πάργας καὶ τῶν πέριξ.

Ἔλαβα ἐνό[illegible]εροντωτέρων τοῦ τόπου καὶ τοὺς ἠρώτησα νὰ μοῦ εἴπ[illegible]ζητήματος τούτου. Οὗτοι κατέθεσαν ὅτι μίαν φορὰν κατ' ε[illegible] Ἐπίσκοπον Παραμυθιᾶς ἵνα κάμῃ ἓν μνημόσυνον εἰς τὴν Ἐκκ[illegible] ἀποθανόντων καὶ τῷ ἔδιδον, ὡς ἀμοιβὴν διὰ τὸν κόπον του, δύο [illegible] παραμονὴ συνεπῶς τοῦ Ἐπισκόπου ἦτο στιγμιαία εἰς τὴν Πάργαν, ὅμως [illegible]αι ὅτι οὗτος διώριζεν, ἄγνωστον ἀπὸ πότε, ἕνα τοποτηρητὴν καὶ ἡ ὑπηρεσία αὐτῇ ἀνετίθετο ἢ εἰς τὸν κατὰ καιροὺς πρωτοπαπᾶν τῆς Πάργας ἢ εἰς ἄλλον ἱερωμένον, οἱ ὁποῖοι εἰσέπραττον τὰ δικαιώματα τοῦ Ἐπισκόπου ἐπὶ τῶν τελουμένων γάμων καὶ ἐπὶ ἄλλων Ἐκκλησιαστικῶν πράξεων.

Δύο διαταγαὶ τοῦ εὐγενοῦς Ζαχαρία Μπάλπι ποὺ ὑπῆρξε προβλεπτὴς καὶ Καπιτάνιος Κερκύρας, ἡ μία τῆς 5ης Φεβρουαρίου καὶ ἡ ἄλλη τῆς 9ης Ἰουνίου 1732, καταδεικνύουν ὅτι ὁ Πρωτοπαπᾶς τῆς Πάργας ἀπῄτει ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς τοῦ τόπου νὰ μὴ εὐλογοῦν γάμους ἢ νὰ κάμνουν ἀφορισμοὺς χωρὶς τὴν ἄδειάν του.

Τοῦ ἔτους ἐκείνου ὅμως, ἐπεσήμανα τὸ πρῶτον Δημόσιον ἔγγραφον ἀφορῶν τὸν Ἐπίσκοπον Παραμυθιᾶς, μὲ δικαιοδοσίαν ἐπὶ τῆς Πάργας καὶ ὅτι κατόπιν ἀναφορᾶς τοῦ Ἐπισκόπου, ἐξεδόθη τὴν 30 Ἰουνίου 1732 διαταγὴ τοῦ Ἐξοχωτάτου Νικολὸ Ἐρίτσο Γενικοῦ τότε κατὰ θάλασσαν Προβλεπτοῦ, ἀπαγορεύουσα εἰς

---

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 97.

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΤΟΣ ΙΑ' • ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1962 • ΤΕΥΧΟΣ 120ὸν

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΚΥΡ. ΣΚΑΦΙΔΑ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΜΕΤΣΟΒΟΥ*

Ἰον

Πρῶτος καὶ ἐπιφανὴς διδάσκαλος τοῦ Ἑλληνοσχολείου Μετσόβου, κατὰ τὴν λογίαν κ. Ἀγγελικὴν Χατζημιχάλη, ὑπῆρξεν ὁ Μετσοβίτης ἱερομόναχος καὶ μετέπειτα ἱερεὺς Παρθένιος Κατζιούλης ἢ Κατσιούλης, ὅστις εἶναι καὶ ὁ πρῶτος Ἕλλην συλλέκτης δημωδῶν παροιμιῶν καὶ συνεπῶς παροιμιογράφος τῆς μεταβυζαντινῆς ἐποχῆς, συλλέξας παροιμίας δύο αἰῶνας μετὰ τὸν Μιχαὴλ Ἀποστόλην, τὸν τελευταῖον παροιμιογράφον τῆς Βυζαντινῆς περιόδου καὶ προσπαθήσας νὰ παραβάλῃ ταύτας πρὸς τὰς ἀρχαίας τοιαύτας (1). Ὁ Παρθένιος Κατσιούλης διηύθυνε τὸ Σχολεῖον Μετσόβου ἀπὸ τὸ 1701—1708, ὁπότε διεδέχθη αὐτὸν ὁ ἀντάξιός του Σχολάρχης Νικόλαος ὁ καὶ Στύγνης, Ἰωαννίτης ἱεροδιδάσκαλος, διευθύνας τὸ Σχολεῖον ἀπὸ τοῦ 1708—1710 καὶ κατ' ἄλλους μέχρι τοῦ 1724. Εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ Μετσόβου εὑρέθη τὸ 1935 μία ἀπόδειξίς του ἐξοφλητικὴ τοῦ μισθοῦ του. Μετὰ τὸ 1724 ἐσχολάρχησεν ὁ Κωνσταντῖνος Ξυπόλητος, καὶ ἀπὸ τοῦ 1761 τὴν διεύθυνσιν τοῦ Σχολείου ἀναλαμβάνει ὁ Μετσοβίτης Νικόλαος Τζαρτζούλης τοῦ [illegible], εἷς ἐκ τῶν τριῶν μεγαλυτέρων σοφῶν τῶν χρόνων ἐκείνων, ἐφάμιλλος τοῦ Εὐγενίου Βουλγάρεως καὶ τοῦ Νικηφόρου Θεοτόκη καὶ ὁ ὁποῖος ἐλάμπρυνε τὸ Σχολεῖον μὲ τὴν φωτεινὴν καὶ φλογερὰν διδασκαλίαν του. Περισσότεροι τῶν 120 μαθηταὶ παρηκολούθησαν τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμὸν εἰς τὰς ἀπολιτίστους περιοχὰς τοῦ Συρράκου, τοῦ Μαλακασίου καὶ τῶν Γρεββενῶν Ὁ ἐν λόγῳ Τζαρτζούλης διηύθυνε καὶ τὸ Σχολεῖον Τυρνάβου τῆς Θεσσαλίας, ὅπου τῇ ἐνεργείᾳ του ἀνηγέρθη ἱερὸς ναὸς ἐπ' ὀνόματι τοῦ Νεομάρτυρος Νικολάου τοῦ ἐκ Μετσόβου ἢ Βλαχονικόλα καὶ ἀργότερον εἰς τὸ Σχολεῖον Τρικκάλων, ὅπου πρὸ ἐτῶν εἰς τὸ ἐξώφυλλον ἐκκλησιαστικοῦ βιβλίου «Δαμασκηνὸς» εὑρέθη γραμμένον ἕνα ποίημά του εἰς τὴν βλαχικὴν διάλεκτον καὶ μὲ ἑλληνικὰ γράμματα, ἀναφερόμενον εἰς Μετσοβίτισσαν ἀρχόντισσαν ὀνόματι Λενούσια, ποὺ διέμενεν ἐκεῖ. (2) Κατὰ τὸ 1771 σχολάρχης τοῦ Σχολείου διορίζεται ὁ Μετσοβίτης Τριαντάφυλλος

Κυρι κ

---

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 106.

1. Ἕνα χειρόγραφον μὲ παροιμίας τοῦ Κατσιούλη εἶχεν εἰς τὴν βιβλιοθήκην του ὁ πρό τινος ἀποθανὼν Εὐλόγιος Κουρίλας, μητροπολίτης Κορυτσᾶς.

2. Μὲ τὸ πόνημα αὐτό, ποὺ ἔκαμε μεγάλην ἐντύπωσιν εἰς τοὺς ἐπιστημονικοὺς κύκλους τῶν Ἀθηνῶν, ὅταν ἐδημοσιεύθη θὰ ἀσχοληθῶ ἐν συντομίᾳ.

Κύρκου Στᾶνος, ὅπως προκύπτει ἀπὸ συμφωνητικὸν τῆς 31ης Μαρτίου 1771, ὅπερ εὑρέθη εἰς τὸ ἀρχεῖον Μετσόβου τὸ 1935.

«1771, μαΐου 3 Μέτζοβον, σήμερον ἔλαβα τὸν μισθόν μου σῶον καὶ ἐξώφλησα. Τριαντάφυλλος Κύρκου, διδάσκαλος εἰς τὰ ἐν Μετσόβῳ σχολεῖα».

† Πρώην βοθρουτοῦ Λεόντιος καὶ Ἔξαρχος μετσόβου μαρτυρῶ». Ἄγνωστον ἐὰν μετὰ τὸ 1771 ἐδίδαξεν εἰς τὸ σχολεῖον Μετσόβου ὁ Μετσοβίτης ἱερομόναχος Τρύφων, διευθύνας τὰς ἐν Ἰωαννίνοις Ἑλληνικὰς σχολὰς καὶ ἀποκτήσας μεγάλην φήμην.

Γνωστὸν ὅμως τυγχάνει ὅτι ἐπὶ εἰκοσαετίαν ἐσχολάρχησεν ἐν Μετσόβῳ ὁ ὑπ' αὐτοῦ διδαχθεὶς ἀνεψιός του Δημήτριος Βαρδάκας, τοῦ ὁποίου μαθητὴς καὶ προστατευόμενος ὑπῆρξεν ὁ Νεόφυτος Δούκας, ὁ ἱερουργῶν διὰ νὰ προσπορίζηται τὰ πρὸς τὸ ζῆν, κατ' ἄλλους ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς καὶ κατ' ἄλλους εἰς τὴν μονὴν τῆς Εὐαγγελιστρίας τῆς ἰδιαιτέρας του Πατρίδος Σουδενῶν, ὁπόθεν μετέβαινεν εἰς Μέτσοβον ἑκάστην Δευτέραν καὶ ἐπιστρέφων τὸ Σάββατον. Ἀργότερον ὁ Νεόφυτος Δούκας προσελήφθη ὡς βοηθὸς τοῦ Δημητρίου Βαρδάκα ἐν τῷ Σχολείῳ Μετσόβου. Μετὰ τὸν Δημήτριον Βαρδάκαν, σχολαρχήσαντα μέχρι τοῦ 1795 καὶ παθόντα ἐξ ἀποπληξίας, ἐνῷ ἔψαλλεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ Σχολείου ὁ Μετσοβίτης Ἰωάννης Στασᾶκος, διδάξας μέχρι τοῦ 1801. Ἐδίδαξαν τότε ὡς βοηθοί του διδάσκαλοι οἱ ἐφημέριοι Παπα-Ἰωάννης Κρέντας καὶ Παπα-Ἀποστόλης Ποΐτσιου, ὡς καὶ ὁ μαθηματικὸς Σταραμπάμπας. Κατὰ τὴν ἰδίαν ἐποχὴν ἀναφέρεται διδάξας καὶ ὁ Ἀνατόλιος εἰς τὸ σχολεῖον τοῦ Ἁγίου Δημητρίου πιθανῶς, ὑπογραφόμενος ὡς ἑλληνοδιδάσκαλος μετ' ἄλλων μαρτύρων ἐν ὁμολογίᾳ (1799 Μαρτίου η') τῆς Κοινότητος Μετσόβου, δανεισθείσης 400 γρόσια διὰ χρείαν της παρὰ τῆς Αὐθέντως θυγατρὸς Στεργίου Φλόκα καὶ τῶν υἱῶν της Ἀντωνάκη, Γεωργάκη καὶ Στεργίου. Μετὰ τὸν Ἰωάννην Στασᾶκον ἀναφέρεται ὡς σχολαρχήσας περὶ τὰ 1812 ἕτερος μαθητὴς τοῦ Βαρδάκα, ὁ ἐκ Μετσόβου γνωστὸς Ἀναστάσιος ἢ Ἀναστασᾶκος παραιτηθεὶς τὸ 1816. Μετ' αὐτὸν ἐσχολάρχησεν ὁ ἐξ ἀρχοντικῆς οἰκογενείας ἐν Μετσόβῳ ἐπιφανὴς Ἀδάμας Τζαπέκος, διδάξας καὶ ἐν Μελενοίκῳ. Ἀργότερον ἐδίδαξεν ὁ Γρηγόριος Μπαλανίδης ἢ Γρηγοράσκος, ἀνεψιὸς τοῦ Κοσμᾶ Μπαλάνου μέχρι τοῦ 1825. Τὸν Μπαλανίδην διεδέχθη ὁ πρῶτος βιογράφος τοῦ Ἁγίου Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ Σάφειρος Χριστοδουλίδης ἐκ Γραμμένου ἢ Ζαφίρους Γραμμενιάτης, διδάξας περὶ τὸ 1826—1833, ὁπότε ἀναλαμβάνει τὴν σχολαρχίαν ὁ Ἰωάννης Βατνιώτης 1833—1837, ὅπως προκύπτει ἀπὸ σχετικὸν ἔγγραφον τοῦ ἀρχείου Μετσόβου. Κατὰ τὸν Μ. Παρανίκαν τὸ 1837 ἀναλαμβάνει τὴν σχολαρχίαν ὁ Πάργιος Νικόλαος Ἀναγνωστόπουλος, τὸ δὲ 1840 ὁ ἐκ Τσεπελόβου Ἑλληνοδιδάσκαλος Κ. Κάτσικας, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ὁποίου, ὡς προαναφέραμεν, ἐπυρπολήθη τὸ ἀπὸ 1759 ἐν τῷ περιβόλῳ τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς ἀνεγερθὲν σχολεῖον μετὰ τῆς ἐκ 4 000 τόμων καὶ χειρογράφων βιβλιοθήκης, δωρεᾶς τοῦ Μετσοβίτου Δημ. Ζαμάνη. Ἐκ τῶν μετὰ τὸ 1840 διδασκάλων σημειοῦμεν τοὺς ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Λαμπρίδου ἀναφερομένους, ὡς καὶ ἐκείνους, τοὺς ὁποίους ἐνθυμεῖται ὁ χαράσσων τὰς γραμμὰς αὐτάς. Τοιοῦτοι ἦσαν οἱ Κ. Βολόδημος, Κ. Ζέρβας, Χ. Καλωταῖος καὶ οἱ Μετσοβῖται Κων. Μπελητάνης (1873—4), Δημ. Ζωγράφος, γνώστης καὶ τῆς Τουρκικῆς καὶ μεταφράσας ἐν Τρικκάλοις τὸ 1887 τὸ Σουλτανικὸν Φιρμάνιον, τὸ ἐκδοθὲν ὑπὸ Σουλτάνου Μουσταφᾶ τὸ 1794, Βασίλειος Ταλμπᾶκος, ὁ καὶ ποιητὴς τόσον εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ὅσον καὶ εἰς τὴν Βλαχικὴν γλῶσσαν, Ἰωάννης Στέας, (1875), Στέργιος Δημητρίτσης ἢ Ντουλίτσης (1875—1905), Βασίλειος Καλόγηρος ἢ Πούντας, μαθηματικὸς (1876—1926). Τρύφων, ἱερομόναχος, Κωνσταντῖνος καὶ ὁ ἀδελφός του Δοσίθεος, Ἐπίσκοπος Δρυϊνουπόλεως, Μιχ. Τουσσίτσας, Ἀναστάσιος Μανάκης, Γεράσιμος Ἀσπροποταμίτης, Δημ. Ὕπατρος, Ἀδελφοὶ Ζήσιμος καὶ Ἀνα-

στάσιος Δ. Τζήμας, Στέργιος Πίνδιος, Τρ. Πατσιούρας, Σ. Μυστάκης, διδάξας ἐν Κων)πόλει πρὸ τοῦ 1822 καὶ ἀργότερον εἰς Καζὰν τῆς Ρωσίας, ὅπου καὶ βιβλιοθήκην ἀξιόλογον κατέλιπεν, Δημ. Στουρνάρας (1817), Ἀχιλλεὺς Ποστολάκας, νομισματογνώμων ἐν Ἀθήναις, Τριαντάφυλλος Μπάρτας, φιλόπατρις καὶ ποιητής, (ἔργα του «Ἀναμνήσεις φιλοπάτριδος» καὶ «Ρωμαῖοι ἔποικοι»). Κατόπιν δὲ οἱ διδάκτορες τῆς ἰατρικῆς γενόμενοι Βασ. Σερρακιώτης, Ἰωάννης Τσιποῦρης, Γεώργιος Μασῖκος, Νικ. Πετρίδης, Νικ. Τζωᾶινος, Δημ. Ἰατρόπουλος, Κυρ. Μπότας καὶ Μιχαὴλ Μπότας, ἀδελφοί, οἱ διδάκτορες τῆς Νομικῆς γενόμενοι ἀργότερον Στέργιος Τζωαννόπουλος, Κων. Ν. Ἀβέρωφ, Νικ. Λάκμων, Νικ. Μιχ. Πίχτος, Ζαχαρίας Στερογιάννης, Βασίλειος Κρίτσας, Ἀπόστολος Πολύσης, Γεώργ. Κοτρωνῖκος, νηπιαγωγός, Δημ. Κατσώρας, Δημ. Μέρανος, Ἰωάννης Ταμπᾶκος, Γεώργιος Ψαροβασίλης, Ἀλέξανδρος Δημητρίτσης, Γεώργιος Πρεμέτης, Κων)τῖνος Βελησβάσης καὶ μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ Μετσόβου ἐκ τοῦ Τουρκικοῦ ζυγοῦ (1912) οἱ Κων)τῖνος Πέρτσαλης, Νικ. Πέρτσαλης, Μόδεστος Πέρτσαλης, Βασίλειος Λουλακιάρης, Γεώργιος Σταύρου, Σπυρίδων Βελησβάσης, Στέργιος Παντόστης, Γεώργιος Πᾶνος, Ἰωάννης Τσανάκας, Μιχαὴλ Πλατάρης, Δημόκριτος Βοΐλας, Χρ. Παπαχριστοδούλου, Γεώργιος Τζέμπος, Λάζαρος Δραγατίδης, Ἀντ. Βαταβάλης, Δημ. Δρούγκας καὶ αἱ διδασκάλισσαι Βασιλικὴ Μετάξη, Παρασκευὴ Ἀκρίβου, Χάϊδω Ἀκρίβου, Ἄννα Κουκουμπάνη, Βασιλικὴ Κολοφύρη, Ἀγγελικὴ Ταλαμπάνου, Καλλιόπη Ράσσιου, Ἀθηνᾶ Ζάνιου, Σοφία Συμεωνίδου, Ἀθηνᾶ Μηλιώτου, Βιργινία Μαργαρίτη, Χρυσάνθη Μουλαρᾶ, Νίκη Λεκίδου, Μαρία Χούλιαρη, Ἄρτεμις Σακκᾶ, Νίκη Βαδαλούκα, Ἀνδρομάχη Κοκκάλα, Μαριάνθη Τζάννου, Δήμητρα Λούντζη, Νίκη Γιέσιου, Παρασκευὴ Δημητρίτση, Βαρβάρα Καρσαλιάκου, Νίκη Παΐλα, Χάϊδω Ρόκου, Ἑλένη Ἀλεξίου καὶ ἄλλοι διδάσκαλοι καὶ διδασκάλισσαι.

Σήμερον λειτουργοῦν ἐν Μετσόβῳ τὰ ἑξῆς σχολεῖα:

α) Γυμνασιακὸν Παράρτημα μὲ ἕξ τάξεις.

β) Ἑξατάξιον δημοτικὸν Σχολεῖον.

γ) Διτάξιον δημοτικὸν Σχολεῖον, Ἁγ. Δημητρίου.

δ) Μονοτάξιον δημοτικὸν Σχολεῖον Ἁγίων Ἀποστόλων.

ε) Διτάξιον κεντρικὸν Νηπιαγωγεῖον.

στ) Νηπιαγωγεῖον Ἁγίου Δημητρίου, μονοτάξιον.

ζ) Νηπιαγωγεῖον Ἁγίων Ἀποστόλων, μονοτάξιον.

Ἐπίσης λειτουργεῖ Νηπιοτροφεῖον μὲ μίαν νηπιοτρόφον, στεγαζόμενον εἰς τὴν οἰκίαν ἀδελφῶν Κυριακοῦ ἢ Μέρανου καὶ μία Οἰκοκυρικὴ Σχολὴ μὲ δύο διδασκαλίσσας καὶ 30 μαθητρίας, στεγαζομένη εἰς τὴν οἰκίαν Ἀδελφῶν Μπότα.

Τὸ Ἑλληνικὸν Σχολεῖον Μετσόβου (τριτάξιον) ἐλειτούργησε κανονικῶς μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ Μετσόβου ἐκ τοῦ Τουρκικοῦ ζυγοῦ, ἀργότερον μετετράπη εἰς Ἡμιγυμνάσιον καὶ ἐν συνεχείᾳ εἰς διτάξιον Ἀστικὸν Σχολεῖον, διὰ νὰ καταργηθῇ ὀλίγα ἔτη πρὸ τοῦ Ἑλληνοϊταλικοῦ πολέμου 1940, ἐλλείψει μαθητῶν, διότι ὁ πληθυσμὸς τῆς κωμοπόλεως ἠλαττώθη σημαντικῶς ἀπὸ τοῦ 1917 καὶ ἐπέκεινα. Ἡ ἐλάττωσις αὕτη τοῦ πληθυσμοῦ ὀφείλεται εἰς τὴν μετακίνησιν πολλῶν οἰκογενειῶν τοῦ Μετσόβου εἰς Ἰωάννινα, Τρίκκαλα καὶ ἄλλας Θεσσαλικὰς πόλεις, λόγῳ τῆς μεγάλης πείνης, ἥτις ἐνέσκηψε τότε 1916—1917 ἐκ τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τῶν Ἀγγλογάλλων κατὰ τὸν πρῶτον Παγκόσμιον Πόλεμον, διὰ νὰ ἐξαναγκασθῇ αὕτη τὰ ἐξέλθῃ ἐκ τῆς οὐδετερότητος καὶ νὰ ἀγωνισθῇ παρὰ τὸ πλευρὸν των ὡς σύμμαχος. Πρὸ ὀκταετίας συνεστήθη ἐν Μετσόβῳ Παράρτημα Γυμνασίου, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τὸ Σχολικὸν ἔτος 1958—59 κατέστη πλῆρες μικτὸν Γυμνάσιον μὲ 250 μαθητὰς καὶ μαθητρίας καὶ μὲ πλῆρες διδακτικὸν προσωπικόν, στεγαζόμενον εἰς τὰς αἰθούσας τοῦ Γηροκομείου Ἀρ. Τσουμάγκα. Παραλλήλως λειτουργεῖ ἀπὸ

πενταετίας ἐν Μετσόβῳ καὶ Οἰκοτροφεῖον χάριν τῶν μαθητῶν καὶ μαθητριῶν τοῦ Γυμνασίου τῶν προερχομένων ἐκ τῆς περιφερείας Μετσόβου.

Εἰς τὸ Ἑλληνοσχολεῖον Μετσόβου ἐφοίτησαν ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν καὶ ἔλαβον τὰ πρῶτα φῶτα παιδείας τέκνα τοῦ Μετσόβου καὶ τῶν πέριξ χωρίων ἀναδειχθέντα μεγάλοι τοῦ Γένους διδάσκαλοι ὡς οἱ: Κατζιούλης. Τζαρτζούλης, Δούκας, Ταπέκος, Δοσίθεος, Κωνσταντῖνος, Τρύφων, Βαρδάκας Δημ.. Βαρδάκας Παρθένιος, Βαρδάκας Ἰωακείμ, μητροπολίτης Κύπρου, μεγάλοι πατριῶται ὡς οἱ: Δημ. Ζαμάνης, Ἀναστάσιος Μανάκης, Ἀναστάσιος Ἰωάν. Καραμῖχος, Ζήνων Ἰσαυρίδης, Δημ. Ὕπατρος, Δημ. Τζῆμας, Ἰωάν. Γκαδέλας, Ἀπ. Χατζῆς, Ἰωάννης Τσάπος ἢ Δεληγιάννης, Ἀπ. Τσάπος καὶ μεγάλοι εὐεργέται τοῦ Μετσόβου, ὡς οἱ: Κυριάκος Φλόκας, Παλτέκης, Ἰωάννης Στᾶνος, Σέργιος Στᾶνος, Χάτος, Ἀδελφοὶ Ξυδιᾶ. Κων. Φουρνίγκας, Ἀνδρ. Φαρδῆς, Λούκας Τέρωφ, Σταμέρωφ, Θεόδ. Τούλης, Νικόλαος Τούλης, Γεώργιος Τούλης, Τριαν. Τσουμάγκας, Στέργιος Μπότσαρης, Νικ. Βλάχου, Μαρία Βλάχου, Ἑλένη Φαρδῆ, Ἀδελφοὶ Ἀν. Τουσσίτσα, Νικολ. Στουρνάρας, Γεώργιος Μιχ. Ἀβέρωφ καὶ Νικ. Μιχ. Πίχτας, περὶ τῶν ὁποίων θὰ ἀσχοληθῶ ἰδιαιτέρως κατωτέρω. Ὅπως ἀνέφερα ἐν ἀρχῇ μεταξὺ τῶν προνομίων, ἅτινα ἐχορηγήθησαν τὸ 1659 ἀπὸ τοῦ Σουλτάνου Μεχμὲτ τοῦ Δ' εἰς τὸ Μέτσοβον, συμπεριλαμβάνεται καὶ ἡ ὑπαγωγὴ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Μετσόβου ἀπ' εὐθείας εἰς τὸ οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον Κων)πόλεως, διὰ τῆς ἱδρύσεως Πατριαρχικῆς Ἐξαρχίας Μετσόβου. Ὁ θεσμὸς τῆς Ἐξαρχίας διήρκεσεν ἀπὸ τὸ 1659 μέχρι τέλους τοῦ 18ου αἰῶνος, ὁπότε κατόπιν ἐνεργειῶν τοῦ τότε μητροπολίτου Ἰωαννίνων Ἱεροθέου παρὰ τῷ Πατριαρχείῳ κατηργήθη διὰ Πατριαρχικοῦ Σιγγιλίου ἡ Ἐξαρχία Μετσόβου, τῆς ἐκκλησίας Μετσόβου ὑπαχθείσης εἰς τὴν Ἱερὰν Μητρόπολιν Ἰωαννίνων. Κατόπιν ὅμως ἐντόνων διαμαρτυριῶν τῶν κατοίκων τοῦ Μετσόβου πρὸς τὸ Οἰκουμεν. Πατριαρχεῖον διὰ τὴν κατάργησιν τῆς Ἐξαρχίας μέσῳ τοῦ Πανισχύρου τότε ἐν Κων)πόλει Μετσοβίτου Δημ. Ζαμάνη, ἄρχοντος καὶ Παχαλνίκου καὶ προμηθευτοῦ τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ καὶ τῶν Σουλτανικῶν ἀνακτόρων, ἐπανιδρύθη ἡ Ἐξαρχία Μετσόβου διὰ Πατριαρχικοῦ Σιγγιλίου ἐκδοθέντος τὸ 1812 καὶ ἀργότερον τὸ 1818 ἐξεδόθη νεώτερον Σιγγίλιον διὰ τοῦ ὁποίου ἡ Πατριαρχικὴ Ἐξαρχία συνηνώθη μετὰ τῆς ἐν Μετσόβῳ λειτουργούσης Ἑλληνικῆς Σχολῆς καὶ ἀνετέθη ἡ διοίκησις εἰς τοὺς κατὰ καιροὺς ἐκλεγομένους ἐπιτρόπους μὲ πρόεδρον τὸν Ἔξαρχον πρὸς πρόληψιν ἀτόπων, ὑπερβασιῶν καὶ καταχρήσεων. Τὸ ἐν λόγῳ Σιγγίλιον, ἀντίγραφον τοῦ ὁποίου θὰ καταχωρήσω εἰς τὸ τέλος τῆς παρούσης μελέτης μας, ὀφείλεται εἰς τὴν χειρονομίαν τοῦ Μετσοβίτου Δημ. Ζαμάνη νὰ καταβάλῃ ἐφάπαξ τὸ ποσὸν τῶν 5.000 Τουρκικῶν χρυσῶν λιρῶν εἰς τὸ ταμεῖον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου εἰς ἐξόφλησιν ὀφειλομένων δικαιωμάτων του. Ἔκτοτε ἡ ἐκλογὴ τοῦ Ἐξάρχου ἐγίνετο ὑπὸ τῶν μελῶν τῆς Ἐφορείας μεταξὺ τῶν Ἱερέων τῆς πόλεως Μετσόβου καὶ ἐπεκυροῦτο αὖθις τυπικῶς ὑπὸ τοῦ κατὰ καιροὺς Πατριάρχου. Ἡ τοιαύτης μορφῆς Πατριαρχικὴ Ἐξαρχία Μετσόβου διήρκεσε μέχρι τοῦ 1924, ὁπότε διὰ Πατριαρχικοῦ Σιγγιλίου ἡ Ἐξαρχία προήχθη εἰς Ἱερὰν Μητρόπολιν Μετσόβου, πρὸς ἐξοικονόμησιν θέσεως εἰς τὸν πρῶτον καὶ τελευταῖον Μητροπολίτην Μετσόβου Τιμόθεον, καταφυγόντα εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ τὴν Μικρασιατικὴν καταστροφὴν 1922. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Τιμοθέου, ἐπισυμβάντα ὀλίγα ἔτη ἀργότερον, ἡ Ἐκκλησία Μετσόβου ὑπήχθη δι' ὀλίγα ἔτη εἰς τὴν Ἱερὰν Μητρόπολιν Γρεββενῶν καὶ ἀργότερον εἰς τὴν Ἱερὰν Μητρόπολιν Ἰωαννίνων, εἰς ἣν καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ ὑπάγηται μέχρι σήμερον. Ἂς σημειωθῇ ὅτι εἰς τὴν Πατριαρχικὴν Ἐξαρχίαν Μετσόβοι ἐκτὸς τῶν ἓξ βλαχοφώνων χωρίων—Μετσόβου, Ἀνηλίου, Βουτονοσίου, Μαλακασίου, Κουτσούφλιανης καὶ Μηλιᾶς—ὑπήγετο καὶ τὸ Ἑλληνόφωνον χωρίον Ντρεβεντίστα (Ἀνθοχῶρι τώρα), τοῦ ὁποίου ὁ πρῶτος δημογέρων ἠρνεῖτο ἐξακολουθητικῶς νὰ πληρώσῃ μίαν μικρὰν καὶ ἀνα-

ξίαν λόγου ἀμοιβὴν εἰς τὸν Ἔξαρχον Μετσόβου, προτιμῶν νὰ ὑπάγηται εἰς τὴν Ἱερὰν Μητρόπολιν Ἰωαννίνων ἐκκλησιαστικῶς ἢ Ντρεβετίστα. Τὰ δύο τελευταῖα Πατριαρχικὰ Σιγγίλια τοῦ 1818 καὶ τοῦ 1924 ἐστάλησαν ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Μετσόβου Τιμοθέου εἰς τὸν Μητροπολίτην Ἰωαννίνων Σπυρίδωνα τότε διὰ νὰ δημοσιευθοῦν εἰς τὰ ἐν Ἰωαννίνοις ἐκδιδόμενα «Ἠπειρωτικὰ Χρονικὰ» ἐξ αὐτῶν ὅμως μόνον τὸ ἐκδοθὲν τὸ 1924 ἐδημοσιεύθη. Τὸ ἐκδοθὲν τὸ 1818 οὔτε ἐδημοσιεύθη καὶ οὔτε ἐπεστράφη εἰς τὴν Κοινότητα Μετσόβου, ἀλλ' ἐκρατήθη ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Ἰωαννίνων Σπυρίδωνος ἄνευ δικαιολογίας.

Πατριαρχικοὶ Ἔξαρχοι Μετσόβου ἀναφέρονται καὶ οἱ κάτωθι: Δοσίθεος, Λεόντιος, Λιμπρέτης, φίλος τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, Σωφρόνιος Δογάνης, Δωρόθεος Πῖπος, Βενέδικτος Βοΐλας, Ἱερόθεος Σταύρου, ὁ τελευταῖος καὶ τοῦ ὁποίου τὸ Σιγγίλιον τοῦ διορισμοῦ του θὰ καταχωρηθῇ ἐν τέλει, καὶ ἀναπληρωταὶ οἱ Βασίλειος Γκαβογιάννης, Σούλης Θεοδόσιος, Σεντούλης Χρ., Σεκαρᾶς Δημήτριος καὶ Σεκαρᾶς Βασίλειος, τελευταῖος ἀναπληρωτὴς 1924.

9ον

Οἱ κάτοικοι τοῦ Μετσόβου, ὅπως καὶ τῶν Ζαγοροχωρίων καὶ ἄλλων διαμερισμάτων τῆς Ἠπείρου, μὴ δυνάμενοι νὰ ἐξασφαλίσουν τὰ πρὸς τὸ ζῆν εἰς τὴν ὀρεινὴν καὶ ἄγονον γενέτειράν των, ἔκταλαι ἐξηναγκάζοντο νὰ ἐκπατρίζωνται καὶ νὰ ταξειδεύουν εἰς μεμακρυσμένας χώρας πρὸς ἀνεύρεσιν ἐργασίας καὶ καλυτέρας τύχης. Οὕτω πολλοὶ Μετσοβῖται ἀνεχώρησαν καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς διαφόρους πόλεις τῆς Ῥωσίας, τῆς Ῥουμανίας, τῆς Βουλγαρίας, τῆς Αὐστρίας, τῆς Γερμανίας, τῆς Ἰταλίας, τῆς Αἰγύπτου, τῆς Ἀβησσυνίας καὶ περισσότερον εἰς τὴν Κων)πολιν, ὅπου διέπρεψαν καὶ κατέλαβον ἐπιζήλους θέσεις ἐν τῇ κοινωνίᾳ καὶ τῷ ἐμπορίῳ. Τὰ τέκνα αὐτὰ τοῦ Μετσόβου πλουτήσαντα ἐν τῇ ξένῃ δὲν ἐλησμόνησαν τοὺς ἐν Μετσόβῳ συγγενεῖς των καὶ περισσότερον τὴν ὡραίαν πλὴν πτωχὴν πατρίδα των, εἰς τὴν ὁποίαν ἔσπευδον νὰ ἀποστείλουν χρηματικὰ ἐμβάσματα, τόσον διὰ τὴν συντήρησιν τῶν σχολείων καὶ ἄλλων εὐαγῶν ἱδρυμάτων, ὅσον καὶ διὰ τὴν περίθαλψιν τῶν πολλῶν πτωχῶν καὶ τῶν ἀποκλήρων τῆς τύχης. Ἐδημιουργήθη οὕτω εἰς τὴν Κοινότητα Μετσόβου διὰ τῶν ἀποστελλομένων τακτικῶς χρηματικῶν ἐμβασμάτων Ταμεῖον Κληροδοτημάτων, τὸ ὁποῖον διεχειρίζετο κατὰ τὰ τότε ἰσχύοντα ἔθιμα τὸ ἐπικρατοῦν πολιτικὸν κόμμα ἐν Μετσόβῳ. Τὰ ἐν λόγῳ ἀποστελλόμενα χρηματικὰ ποσά, ἐφ' ὅσον τὰ διεχειρίζοντο ἔντιμοι καὶ φιλοπάτριδες πρόκριτοι, συνέβαλλον εἰς τὴν εὐτυχίαν καὶ τὴν εὐημερίαν τῶν κατοίκων τοῦ Μετσόβου. Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως ὁ ἄφθονος αὐτὸς πλοῦτος, ὅστις ἐστέλλετο συνεχῶς εἰς τὸ Μέτσοβον καὶ μάλιστα αὐξανόμενος ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος, ἐδημιούργησε μίαν τάξιν ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι ἀποζοῦσαν ἀπὸ τὴν διαχείρισιν—κακὴν διαχείρισιν—τῶν διαφόρων κληροδοτημάτων. Ἀποτέλεσμα τῆς δημιουργηθείσης θλιβερᾶς αὐτῆς καταστάσεως ὑπῆρξεν ἡ δημιουργία πολιτικῶν φατριῶν, ἀνταγωνιζομένων δι' ἠθικῶν καὶ ἀνηθίκων μέσων, διὰ τὴν ἐπικράτησίν των εἰς τὰς κατὰ τετραετίαν διενεργουμένας ἐκλογὰς πρὸς ἀνάδειξιν τῶν τεσσάρων μελῶν τῆς Ἐφορείας, ἅτινα μὲ πρόεδρον τὸν ἑκάστοτε Ἔξαρχον διεχειρίζοντο κατὰ συνείδησιν τὰ πολλὰ καὶ πλούσια κληροδοτήματα. Παρ' ὅλας τότε τὰς σκληρὰς δοκιμασίας, τὰς ὁποίας ὑφίστατο τὸ Μέτσοβο, ἀπὸ τὰς διερχομένας ἐκεῖθεν Τουρκοαλβανικὰς ὁρδὰς καὶ περὶ τῶν ὁποίων θὰ ἀσχοληθῶ ἐκτενέστερον κατωτέρω, ἡ διαμάχη τῶν πολιτικῶν φατριῶν ἀντὶ νὰ ἀμβλυνθῇ, παραδόξως ἐξηκολούθει σκληρὰ καὶ ἀνίατος καὶ τὰ προσωπικὰ πάθη τῶν ἀποτελούντων ταύτας διετήρησαν τοιαύτην ἔντασιν καὶ ὀξύτητα, ὥστε πολλοὶ πρόκριτοι δὲν ἐδειλίαζον εἰς τὴν διάπραξιν βλελυρῶν καὶ ἀσυγχωρήτων πράξεων κατὰ τῶν ἀντιπάλων, τῶν ὁποίων πολλάκις ἐπεδίωξαν τὴν ἐξόντωσίν των καὶ διὰ δολοφονιῶν ἀκόμη. Ἐνταῦθα ὀφείλω νὰ σημειώσω ὅτι εἰς τὰ

ἀτίθασσα αὐτὰ πάθη τῶν φατριῶν καὶ τὰς φυσικὰς τῶν Μετσοβιτῶν ἀντεκδικήσεις, συνεχιζομένας δυστυχῶς καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας, ὀφείλονται πολλὰ δεινὰ καὶ πολλὰ ἐγκλήματα, ἅτινα ἀποτελοῦν μαύρην σελίδα εἰς τὴν τόσον ὡραίαν κατὰ τὰ ἄλλα ἱστορίαν τοῦ Μετσόβου. (1) Καὶ ἀνατρέχοντες εἰς τὸ ἀπομεμακρυσμένον παρελθὸν πληροφορούμεθα ὅτι εἰς τὰ ἄθλια αὐτὰ ἐλαττώματα ὀφείλεται ἡ δολοφονία τοῦ Κύργου Φλόκα, ἐγγόνου τοῦ Κυριάκου Φλόκα, τοῦ πρώτου μεγάλου εὐεργέτου τοῦ Μετσόβου, ἡ ἀπόπειρα δολοφονίας τοῦ Τριανταφύλλου Τσουμάγκα καὶ ὁ ἐκπατρισμός του διὰ βίου. Εἰς τὰ ἴδια αὐτὰ αἴτια ὀφείλεται ὁ περιορισμὸς καὶ ἡ φρικτὴ στέρησις τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων τοῦ Στεργίου Χατζηγεωργίου, προπάππου τοῦ πρὸ 2ετίας ἀποθανόντος φαρμακοποιοῦ Γεωργ. Θεμ. Χατζηγεωργίου, τελευταίου βλαστοῦ τῆς ἐν λόγῳ ἀρχοντικῆς οἰκογενείας. Ἐγράφη ὅτι ἡ ἐναντίον του πολιτικὴ μερὶς ἐδαπάνησε πλεῖστα ὅσα πρὸς ἔκδοσιν Σουλτανικοῦ Φιρμανίου, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ ἡγέτης οὗτος τῆς ἄλλης μερίδος δὲν ἠδύνατο νὰ συμπεριπατῇ καὶ νὰ συγκάθηται ἐντὸς τῆς οἰκίας του μετὰ περισσοτέρων τοῦ ἑνὸς οἰκείου ἢ φίλου του καὶ ἐπὶ πλέον ὑποχρεοῦτο νὰ μὴ εἰσέρχηται εἰς τὴν κεντρικὴν πλατεῖαν τῆς Ἀριστοκρατίας—τὸ Κουλτοῦκι—ἀποκλεισθεὶς οὕτω τοῦ δικαιώματος νὰ λαμβάνῃ μέρος εἰς τὰ κοινά. Ἐπετρέπετο ὅμως εἰς αὐτὸν νὰ κάθεται παρὰ τὴν ἱστορικὴν καὶ σωζομένην Βρύσην τοῦ Φλόκα, ἐκτὸς τῆς Ἀριστοκρατικῆς πλατείας καὶ μόνον μεθ' ἑνὸς ἐκ τῶν ὀπαδῶν του. Ὁ ἔγγονος τοῦ μεγάλου—τοῦ μεγίστου μᾶλλον—εὐεργέτου Κυρ. Φλόκα, Κύργος Φλόκας ἐδολοφονήθη ὑπὸ Τούρκων πληρωθέντων ὑπὸ ἀντιπάλων του Μετσοβιτῶν εἰς τὸ Ξηρολείβαδο, ἐνῷ μετέβαινεν εἰς Κωνσταντινούπολιν δι' ἐμπορικάς του ὑποθέσεις. Ἡ δημοτικὴ μοῦσα ἐκτραγωδεῖ τὸ ἱστορικὸν αὐτὸ γεγονὸς εἰς τὸ ἀκόλουθο δημοτικὸ τραγούδι:

Ἀνάθεμά σε Μέραγα, καὶ σὺ κὺρ Μουσελίμη
καὶ σὺ Χατζῆ Μπραΐμ-μπεη, ποὺ σκότωσες τὸν Κύργο,
οὐδὲ στὴν Πόλη φάνηκε, οὐδὲ στὴ Σαλονίκη.
Μπροστὰ στὸ Ξηρολείβαδο, μπροστὰ στὸν Ἅϊ Γεώργη.
Καλὴ μερά σου, Κύργο μου, καλή μερα Τζελέπη,
Γιὰ σήκ' ἀπ' αὔτου Κύργο μου καὶ μὴ βαρειὰ κοιμᾶσαι.
Δὲν ἠμπορῶ ἀδέρφια μου, τί μ' ἔχουν λαβωμένο.
Τρία ντουφέκια μούδωκαν, τὰ τρία ἀράδ' ἀράδα,
τόνα μὲ πῆρε ξώδερμα καὶ τ' ἄλλο στὸ ποδάρι,
τὸ τρίτο τὸ φαρμαρὸ μὲ πῆρε στὸ κεφάλι,
γιὰ νὰ διαβοῦν οἱ χωριανοὶ νὰ μὲ καλημερᾶνε.
Παιδιά μ' ἂν πᾶτε στὸ χωριό, στὴν ἔρημη τὴ χώρα
χαιρέτα μου τὸν Πλάτανο, τὸν Πλάτανο στὴ Βρύση
καὶ πές τε χαιρετήματα, στὴν Τσάμω τὴν καϋμένη».

Ἡ ἀναφερομένη Τσάμω κατ' ἄλλους ἦτο φίλη καὶ κατ' ἄλλους—τὸ πιθανώτερον—σύζυγος τοῦ Κύργου Φλόκα. Ὁ εὐεργέτης Τριαν. Τσουμάγκας, ἀναθέσας τὴν διαχείρισιν τῆς πλουσίας εἰς τὸ Μέτσοβον δωρεᾶς του εἰς Ἐπιτροπὴν τῆς ἐκλογῆς του προὐκάλεσε τὴν ὀργὴν τῆς Ἐφοροεπιτροπῆς, ἥτις ἀνέθεσε τὴν ἐκτέλεσίν του εἰς κάποιον ληστὴν Τόσκαν. Ὁ Τσουμάγκας ἐπιστρέφων ἐξ Ἰωαννίνων εἰς Μέτσοβον καὶ συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ Μετσοβίτου Κ. Καφετζῆ—ἀμφότεροι ἔφιπποι—ἐδέχθη ἀλλεπαλλήλους πυροβολισμοὺς παρὰ τὴν Βρύσην Ἀβδῆ Πασσᾶ—Μπουϊάννου—ἀπὸ τὸν ἐνεδρεύοντα Τόσκαν, δωροδοκηθέντα ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν του. Ἐφονεύθη τότε ὁ Κ. Καφετζῆς, προηγούμενος ἐπὶ τοῦ ἵππου τοῦ Τσουμάγκα διὰ

1. Τοιαῦτα ἀποτρόπαια ἐγκλήματα διεπράχθησαν κατὰ τὴν ἐπάρατον κατοχὴν τοῦ 1940—44 καὶ τὸν ἐπακολουθήσαντα συμμοριτοπόλεμον.

λόγους ἀσφαλείας. Ὁ Τσουμάγκας σωθεὶς τότε ἔσπευσε καλπάζων νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Ἰωάννινα καὶ ἐκεῖθεν μετέβη εἰς Μόσχαν, ὁπόθεν δὲν ἐπανῆλθε πλέον εἰς τὸ Μέτσοβον. Εἰς τοὺς ἰδίους λόγους ὀφείλεται ὁ θανάσιμος τραυματισμὸς τοῦ ἐν Ἰωαννίνοις διαμένοντος Μετσοβίτου Τριανταφύλλου Τσανάκα, ἡ ὑπὸ τοῦ Χουρσὶτ Πασσᾶ σύλληψις καὶ δηλητηρίασις τῶν Ἰωάν. Γκαδέλου, Ἀπ. Χατζῆ καὶ Νικ. Μηλιώτη, ἡ καταδίωξις τοῦ Γεωργίου Χατζῆ, δαπανήσαντος διὰ τὴν σωτηρίαν του 100.000 γροσια, ἡ εἰσβολὴ τοῦ Θεοδ. Γρίβα τὸ 1854 εἰς τὸ Μέτσοβον καὶ ἡ ἀνιστόρητος καταστροφή του, ἡ μὴ ἀποπεράτωσις τοῦ γυμνασιακοῦ κτιρίου, διαπάνῃ τοῦ εὐεργέτου Μιχ. Τουσίτσα, τοῦ ὁποίου σώζονται μέχρι σήμερον τὰ θεμέλια εἰς τὴν πλατεῖαν Τουσσίτσα, ὅπου ἡ προτομὴ τοῦ Μιχ. Τουσσίτσα, καὶ τοῦτο διότι κατεσυκοφαντήθη ὑπὸ τοῦ Κυριάκου Τσανάκα εἰς τοὺς Τούρκους. Διὰ τοὺς ἰδίους πάντοτε λόγους δὲν ἐγένετο δεκτὴ βασιλικὴ (Σουλτανικὴ) προικοδότησις τοῦ Σχολείου Μετσόβου καὶ ἀπερρίφθη ἡ διὰ Σουλτανικοῦ Φιρμανίου τοῦ Σουλτάνου Μετζὴτ τὸ 1845 ἀναχορήγησις τῶν ἐξαιρετικῶν προνομίων τοῦ Φλόκα, ἅτινα εἶχον καταργηθῇ τὸ 1795 ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ. Ἡ ἀνανέωσις τῆς ἐκδόσεως τοιούτου Φιρμανίου, διὰ τοῦ ὁποίου ἀνεγνωρίζοντο τὰ πρῶτα τῆς περιοχῆς Μετσόβου προνόμια, ἐπὶ τῇ ὑποχρεώσει μόνον δεκάτης προβατονομίου, ἐτησίου φόρου 10.000 γροσίων καὶ πάσης δαπάνης διὰ τὴν μεταφορὰν τοῦ ταχυδρομείου ἐν ὥρᾳ χειμῶνος διὰ τῶν διαβάσεων τοῦ Ζυγοῦ, ὀφείλεται εἰς τὰς μεγάλας ἐνεργείας καὶ τὰ ἰσχυρὰ μέσα τοῦ Κυριάκου Κων. Τσανάκα. Τὸ ἐν λόγῳ Φιρμάνιον ἀπέρριψεν ἡ ἐναντίον τοῦ Τσανάκα πολιτικὴ μερὶς τοῦ Σαρακιώτη, ἰσχυριζομένη ὅτι εἶναι λίαν εὐχαριστημένη ἀπὸ τὸ ὑφιστάμενον καθεστώς!! Διὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ ἐν λόγῳ Φιρμανίου ἀπὸ τοῦ 1831 ἐμόχθησαν οἱ ἐν Κων)πόλει διαμένοντες: ὁ ἐκ Ζαγορίου Κ. Μπρούτζος καὶ ὁ Μετσοβίτης Γεώργιος Γκαβανώζης, πλὴν εἰς μάτην οἱ κόποι των καὶ αἱ μεγάλαι προσπάθειαί των. Τέλος διὰ τοὺς ἰδίους λόγους ἀργότερον πολλοὶ ἔντιμοι καὶ πατριῶται Μετσοβῖται φυλακισθέντες, κατόπιν προδοσίας, ὡς μετέχοντες ἐθνικιστικῆς ὀργανώσεως καὶ δραπετεύσαντες ἐκ τῶν φυλακῶν ἐξηναγκάσθησαν νὰ ἐκπατρισθοῦν. Τοιοῦτοι ὑπῆρξαν οἱ Βασίλειος Κρίτσας, δημοδιδάσκαλος καὶ ἀργότερον Ἔπαρχος Γρεββενῶν, Στέργιος Παλαιός, συμβολαιογράφος ἐν Τρικκάλοις καὶ Θεμιστοκλῆς Σεκαρᾶς, ἅπαντες καταφυγόντες καὶ ἐγκατασταθέντες εἰς τὰ Τρίκκαλα. Αἱ δύο κατὰ τὰ ἀνωτέρω πολιτικαὶ φατρίαι τοῦ Μετσόβου εἶχον τὰς ὀνομασίας Κόσσα καὶ Βλιώρα, δανεισθεῖσαι αὐτὰς ἀπὸ τὰς πολιτικὰς φατρίας τῶν Ἰωαννίνων.

(Συνεχίζεται)

ΦΙΛΑΡΕΤΟΥ Α. ΒΙΤΑΛΗ
Ἱεροκήρυκος Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης

Ο ΗΠΕΙΡΩΤΗΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ Ο Ε΄.

Εἰς τὴν ἠπειρωτικὴν φιλολογίαν δὲν γνωρίζομεν διατὶ ἀγνοεῖται, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, διὰ νὰ μὴ εἴπωμεν παντελῶς, ὁ Ἠπειρώτης Πάπας καὶ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Νικόλαος ὁ Ε΄. Ἰδιαιτέραν δ' ἐντύπωσιν ἐνεποίησεν ἡμῖν τὸ γεγονός, ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ ἐκκλησιαστικὸν περιοδικὸν τῶν Ἰωαννίνων «Ἠπειρωτικὰ Χρονικὰ» οὐδαμοῦ ἀναφέρει τί εἰς τὰς σελίδας αὐτοῦ, οὔτε, κατ' ἐξοχήν, ὅτε οὗτος ἀνερρήθη εἰς τὸν τῆς Ἀλεξανδρείας περίβλεπτον Πατριαρχικὸν Θρόνον, οὔτε καὶ κατὰ τὴν πρὸς Κύριον ἐκδημίαν αὐτοῦ. (1)

Ἔχοντες ὅθεν τὴν γνώμην, ὅτι ὁ σπάνιος οὗτος Ἰωαννίτης Κληρικὸς ἥκιστα εἶναι γνωστὸς μεταξὺ τῶν συγχρόνων Ἠπειρωτῶν, γράφομεν δι' ὀλίγον ἐνταῦθα τὰ κατ' αὐτόν, καὶ τὸν παρουσιάζομεν ὡς «τὸ καύχημα καὶ ἀγλάϊσμα τῆς ὀρθοδόξου Ἱεραρχίας, τὸ σέμνωμα δὲ τῆς χαλουχησάσης Αὐτὸν γενετείρας—τῆς εὐάνδρου Ἠπείρου». (2)

Νικόλαος ὁ Εὐαγγελίδης, ὡς ἐκαλεῖτο, ἐγεννήθη ἐν τῇ ἠπειρωτικῇ πρωτευούσῃ, τὰ θρυλικὰ Ἰωάννινα, τῷ ἔτει 1876 (3). Αὐτόθι δέ, καὶ δὴ ἐν Ζωσιμαίᾳ Σχολῇ, ἐμαθήτευσε, τὸ πρῶτον, εἶτα δέ, ἀριστοῦχος κατὰ πάντα ἐνεγράφη εἰς την Θεολογικὴν Σχολὴν τοῦ Ἀθήνησι Ἐθνικοῦ καὶ Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου.

Μετὰ λαμπρὰς ἐν αὐτῷ θεολογικὰς σπουδάς, καθ' ὅσον ἀπέσπασε τὰ ἄριστα μετὰ βραβείου, ἐπανῆλθεν εἰς τὰ Ἰωάννινα, ἔνθα διωρίσθη παρευθὺς Καθηγητὴς τῆς Ζωσιμαίας Σχολῆς, συνάμα δὲ προσελήφθη καὶ ὡς ἰδιωτικὸς Ἱεροκήρυξ Ἰωαννίνων. (4)

Ἡ δρᾶσις αὐτοῦ ἐν τῇ γενετείρᾳ πόλει τῆς Ἠπείρου ὑπῆρξε κατὰ πάντα γόνιμος. Ἐπὶ μίαν περίπου δεκαετίαν εἰργάσθη φιλοπόνως καὶ διὰ τῶν κηρυγμάτων, Κυριακῶν μαθημάτων, καὶ τῆς διοργανώσεως θρησκευτικῶν σωματείων καὶ κυρίως σχολείων ἐδημιούργησε τεραστίαν πνευματικὴν καὶ θρησκευτικὴν κίνησιν, δι' ἣν ὑπὸ τοῦ ἠπειρωτικοῦ ἐν γένει λαοῦ τὰ μέγιστα ἐξετιμήθη καὶ ἠγαπήθη. Ἡ δὲ Διοικοῦσα Ἐκκλησία διά τε τοῦ Μητροπολίτου Ἰωαννίνων Σωφρονίου (5) ἀφ' ἑνὸς καὶ τοῦ διαδεχθέντος αὐτὸν ἐν τῷ θρόνῳ τούτῳ Ἱεράρχου Γερβασίου (6) ἀφ' ἑτέρου, ἐξέφρασεν αὐτῷ τὴν πλήρη Αὐτῆς εὐαρέσκειαν καὶ τὸν περιέβαλε δι' ἐξόχου τιμῆς.

Ἀργότερον μετέβη εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ αὐτόθι διαμένοντος αὐταδέλφου αὐτοῦ. Ἐλθὼν δ' εἰς ἐπαφὴν μετὰ τοῦ τότε Πάπα καὶ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Φωτίου Περόγλου, τοῦ Τηνίου. (7) ἐνεποίησεν αὐτῷ τοιαύτην ἐντύπωσιν, ὥστε ὁ ἁγιώτατος ἐκεῖνος Πάπας κατέβαλε πολλὴν προσπάθειαν διὰ νὰ πείσῃ αὐτον, ὅπως παραμείνῃ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ προσφέρῃ τὰς ὑπηρεσίας αὐτοῦ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Μάρκου.

Τοιουτοτρόπως ὁ Νικόλαος παρέμεινε. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν διετέλεσεν ἰδιαίτερος Γραμματεὺς τοῦ Πατριάρχου. Εἶτα ἠσπάσθη τὸν μοναχικὸν βίον καὶ προ-

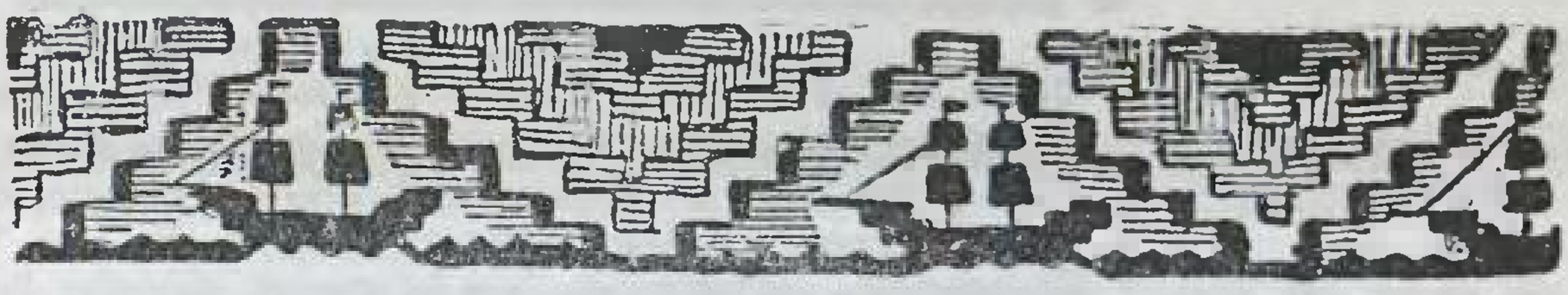

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΚΥΡ. ΣΚΑΦΙΔΑ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΜΕΤΣΟΒΟΥ*

10ον

Ἡ περιοχὴ τοῦ Μετσόβου, λόγῳ τῆς θέσεώς της, διετήρει ἔκπαλαι φρουρὰν ἀπὸ ἐνόπλους ὑπὸ ἕνα ἀρχηγὸν—καπιτάνιον—διὰ νὰ ἐξασφαλίζῃ τὴν διάβασιν τοῦ Ζυγοῦ, διὰ τῆς ὁποίας ἡ Ἤπειρος ἐπικοινωνεῖ μὲ τὴν Θεσσαλίαν καὶ διὰ νὰ προστατεύῃ τοὺς κατοίκους ἀπὸ κακοποιὰ στοιχεῖα. Ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἐνόπλου αὐτῆς φρουρᾶς ἦτο χριστιανὸς καὶ ὠνομάζετο Καπιτάνιος ἢ Μπουλούκμπασης (ἀρχηγὸς ἀπασπάσματος). Ἰδοὺ τί σημειοῦται ἔν τινι τῶν κωδήκων τοῦ Μετσόβου, σχετικῶς μὲ τὸν Μπουλούκμπασην: «Τῷ 1761 Μπουλοὺκ Μπάσης διωρίσθη ὁ Α. Βέρρος πρὸς περιφρούρησιν τοῦ Μετσόβου καὶ τῶν ἐνοριῶν αὐτοῦ ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ τοποθετῇ ἀνθρώπους εἰς τὰ στενὰ καὶ νὰ περιφρουρῇ τὰ ὅρια, νὰ παραδίδῃ τὸν τυχὸν συλλαμβανόμενον λῃσιὴν εἰς τὸν γέροντα καὶ νὰ ἀνταμείβηται διὰ γροσίων πενηήκοντα, ἔχων καὶ τὴν ἄδειαν νὰ στρωννύῃ τὸ πεστιμάλι του εἰς τὰς ὁδούς, ἐνίοτε δὲ καὶ εἰς τὰς πανηγύρεις, ἵνα ρίπτωσιν οἱ διερχόμενοι, ἐὰν εὐχαριστῶνται, ὅ,τι θέλουσιν». Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ ὁ Ἰωάννης Ντελῃγιάννης ἦτο ἀρχηγὸς σώματος ἐνόπλων πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν στενῶν Ζυγοῦ καὶ Μπουλούκμπασης ἐπὶ κεφαλῆς Ἀλβανῶν πρὸς διατήρησιν τῆς ἡσυχίας τῆς περιοχῆς αὐτῆς. Μετὰ τὴν πτῶσιν ὅμως τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ καὶ τὴν κατάργησιν τοῦ ἁρματολικίου Μαλακασίου, κατηργήθη καὶ τὸ ἰδιαίτερον καπετανᾶτον τοῦ Μετσόβου καὶ Τοῦρκος ὑπαρχηγὸς αὐτοῦ ὑπῆγετο εἰς τὸν Τοῦρκον ὁδοφύλακα τοῦ Μετσόβου. Οἱ Μετσοβῖται ἐν τοσούτῳ ἀπὸ τοῦ 1831—36 διώριζον ἀδείᾳ Κυβερνήσεως καὶ ἰδιαίτερον ὁπλαρχηγὸν πρὸς πρόληψιν δεινοπαθημάτων ἐπὶ κεφαλῆς 30—40 ἀνδρῶν ἀντὶ μηνιαίου μισθοῦ ἐκ 40 γροσίων. Ἐπειδὴ ὅμως πολλοὶ ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐνόπλων ἐξετρέποντο εἰς ληστρικὰς πράξεις ἐκτὸς τῆς περιφερείας Μετσόβου, κατηργήθη τὸ δικαίωμα αὐτὸ εἰς τοὺς Μετσοβίτας. Μεταξὺ τῶν διακριθέντων ὁπλαρχηγῶν τοῦ Μετσόβου ἀναφέρονται οἱ: Νικόλαος Μουργκάνης, ἀνεγείρας τὸ 1738 εἰς τὰ θεσσαλικὰ Χάσια γέφυραν λιθόκτιστον, καταστραφεῖσαν διὰ τοῦ χρόνου καὶ ὅπου σήμερον ἔχει τοποθετῇ σιδηρᾶ γέφυρα —εἰς θέσιν Μουργκάνη— Β. Δ. τοῦ χωρίου Καστράκι τῆς Καλαμπάκας, ὁ Ἰωάννης Γερομίχας, ὁ Ἀνδρέας Βέρρος (1761), χρηματίσας καὶ ἐπίτροπος τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, ὁ Ἰωάννης Μπέλλος (1796), ὁ Ἀντώνης Μακρυγιάννης ἢ Κατσαντώνης καὶ οἱ ἀδελφοί του Κώστας Λεπενιώτης καὶ Γιώργης Χασιώτης—ὑπὸ τὸν Κατσαντώνην ὑπηρέτησε καὶ ὁ Γεώργ. Καραϊσκάκης—, ὁ Ἰωάννης Ντελῃγιάννης, ὁ τρόμος τῶν λῃστῶν κατὰ τὸν Λὴκ καὶ ἀρχηγὸς τῶν ὑπερασπιζομένων τὸ στενὸν τοῦ Μετσόβου (1800—1820) (1), ὁ Ἀπόστ. Τσᾶπος ἀδελφὸς τοῦ

---

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 205.

1. Ὁ Ἰωάννης Κοντοπάσχος ἀξιωματικὸς τὸ 1821.

Ντεληγιάννη, ὁ Γούσιας Πρῖχας (1), ὁ Ἀντώνης Μακρυγιάννης ἢ Κατσαντώνης, ὁ Νικόλαος Καψομούνης, ὑπαρχηγὸς τοῦ Κατσαντώνη καὶ ἐν συνεχείᾳ τὰ Τσαπόπουλα ἤτοι τὰ τέκνα τοῦ Ντεληγιάννη Νικόλαος, Δημήτριος καὶ Τελίκας καὶ τὰ τέκνα τοῦ Ἀποστόλη Τσάπου Δημήτριος, Γεώργιος, Μιχάλης. Ὁ καπετὰν Ἀντώνης Μακρυγιάννης, σαρακατσᾶνος, ὅταν διέμενεν εἰς Μέτσοβον ὡς δερβέναγας του Ζυγοῦ, συνεδέθη ἐρωτικῶς μὲ μίαν ὡραίαν Μετσοβιτοπούλαν ὀνόματι Κάτσια (Καλλιόπη, Καλλίτσα, Κάτσια), τὴν ὁποίαν ἐνυμφεύθη, κατὰ ἀφήγησιν τῆς ἐπιζώσης Μαρίας Γιολδάση, τὸ γένος Κατσαντώνη, καὶ ἀπέκτησεν ἐξ αὐτῆς υἱόν, ὀνομασθέντα Τούσιον (Μῆτρος, Μητρούσιος, Τούσιος). Ἀπὸ τὸ ὄνομα τῆς γυναίκας του Κάτσιας ἔλαβε τὸ παρώνυμον Κατσαντώνης, δηλαδὴ τῆς Κάτσιας ὁ Ἀντώνης. Εἰς τὴν Εὐρυτανίαν καὶ ἄλλας ὀρεινὰς περιοχὰς οἱ ξένοι ποὺ νυμφεύονται ἐκεῖ χάνουν τὸ ἐπώνυμόν των, τὸ ὁποῖον ἀντικαθιστοῦν μὲ τὸ ὄνομα τῆς γυναίκας των, ὅπως Κρουσταλλομῆτρος, τῆς Κρουστάλλως ὁ Μῆτρος καὶ ἐν τέλει Κρουστάλλης, Βασιληγεώργης, τῆς Βασίλως ὁ Γεώργης καὶ κάποιος ποὺ πῆρε γυναῖκα μίαν Περσεφόνην, ἔμεινεν ἐκεῖ γνωστὸς ὡς Φόνης. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Κατσαντώνης δὲν ἠρκεῖτο εἰς τὴν ἀμοιβήν, τὴν ὁποίαν ἐλάμβανεν ὡς ὁπλαρχηγὸς τοῦ Μετσόβου καὶ ἔστελλε μερικὰ ἀπὸ τὰ παλληκάρια του εἰς ληστρικὰς ἐπιχειρήσεις εἰς τὰς περιφερείας Γρεββενῶν καὶ Ζαγορίου, ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς πληροφορηθεὶς τὸ τοιοῦτον ἀπεφάσισε τὴν ἐξόντωσίν του. Ἔξυπνος ὅμως ὁ Σαρακατσᾶνος αὐτὸς πληροφορηθεὶς τὴν ἀπόφασιν τοῦ σατράπου ἐφυγάδευσε τὴν Κάτσια μὲ τὸν Τούσια εἰς τὰ μέρη τῆς πατρίδος του καὶ αὐτὸς μὲ τὰ παλληκάρια του ἤρχισε πόλεμον ἐναντίον τῶν στρατευμάτων τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ τὰ ὁποῖα εἰς μίαν μάχην στὴν θέσιν Ἀσφάκα ἔπαθαν πανωλεθρίαν ὁδηγούμενα ἀπὸ τὸν περιβόητον Βελῆ—Γκέγκαν. Τῇ μεσολαβήσει ὅμως τοῦ Μάνθου καὶ Κολέττη, ποὺ ὑπηρέτουν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ, ὁ καπετὰν Ἀντώνης ἐπείσθη νὰ μεταβῇ εἰς Ἰωάννινα καὶ νὰ προσκυνήσῃ τὸν Ἀλῆ, ὁπότε διωρίσθη διὰ δευτέραν φορὰν ὁδοφύλαξ τοῦ Ζυγοῦ Μετσόβου, ἔχων μαζί του τὸν Γ. Καραϊσκάκην. Τότε ὅμως ὁ Κατσαντώνης ὑπεχρεώθη νὰ πάρῃ μαζί του κάποιον Νικόλαον Καψομούνην, ποὺ ὑπηρετοῦσεν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Ἀλῆ ὡς βασανιστὴς καὶ ἐκτελεστὴς καὶ ὁ ὁποῖος ὡς ἐγγύησιν εἰς τὸν Ἀλῆν ἀφῆκε τὴν γυναῖκα του καὶ παιδιά του εἰς τὸ Νησὶ τῶν Ἰωαννίνων. Ὀλίγον ὅμως καιρὸν ἔμεινεν ἔκτοτε εἰς τὸ Μέτσοβον ὁ Κατσαντώνης καὶ κινδυνεύων νὰ πάθῃ ἀπὸ τὸν ἄγριον Καψομούνην, ἐγκατέλειψε τὸ Μέτσοβον καὶ μὲ τὰ παλληκάρια του κατέφυγεν εἰς τὰ Ἄγραφα, ἀφήσας ἐκεῖ τὸν Καψομούνην. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κατσαντώνη καὶ τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ ἡ Κάτσιω μὲ τὸν Τούσιον κατέφυγεν εἰς Ἰωάννινα, ὅπου ὁ Τούσιος ἐξέμαθε τὴν τέχνην τοῦ τσαρουχᾶ. Μετὰ τὸν θάνατον τῆς Κάτσιας ὁ Τούσιας ἐκπληρῶν ἐπιθυμίαν τῆς μητέρας του ἐπέστρεψεν εἰς τὸ Μέτσοβον πλησίον τῶν συγγενῶν του, φροντίδι τῶν ὁποίων ἐνυμφεύθη μοναχοκόρην τῆς οἰκογενείας Πέγιου, τὴν Πανούργιω (Πανωραίαν) καὶ ἐγκατεστάθη μονίμως ἐν Μετσόβῳ μετερχόμενος τὸ ἐπάγγελμα τοῦ τσαρουχᾶ. Ἀπὸ τὸν γάμον του ἀπέκτησεν υἱὸν τὸν Ἀντώνην, τέκνα τοῦ ὁποίου ἦσαν ὁ Γούσιας, ὁ Τάσος, ὁ Γιάννης καὶ ὁ Γεώργης Κατσαντώνης. Τέκνα τοῦ Τούσιου Κατσαντώνη εἶναι ἡ ἐπιζῶσα Μαρία χήρα Γιολδάση καὶ ὁ πρὸ ὀκταετίας ἀποθανὼν ἐν Μετσόβῳ Τούσιος Κατσαντώνης. Τοῦ τελευταίου τούτου Κατσαντώνη ἐπιζοῦν τέσσαρες ὑπανδρεμέναι θυγατέρες καὶ ὁ υἱός του Κώστας, ἀποκτήσας τελευταίως υἱὸν Τούσιον. Ὁ Νικόλαος

Γούσιον

1. Ὁ Γούσιος Πρῖχος ἐχρημάτισεν ὑπαρχηγὸς ὑπὸ τὸν Ντεληγιάννην, τυγχάνων ἀνεψιός του ἐκ τῆς συζύγου του. Διέμενε κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν Μηλιὰν χάριν ἐρωμένης του. Διετέλεσεν ὑπαρχηγὸς καὶ ὑπὸ Τούρκους ἀρχηγούς, ὡς καὶ ὁ Ἀπ. Τσάπος καὶ τὰ Τσαπόπουλα. Ἐπεδίδετο ὅμως κρυφίως καὶ εἰς ληστρικὰς ἐπιχειρήσεις ἐκτὸς τῆς περιφερείας Μετσόβου, δι' ὃ καὶ κατεδιώχθη ὑπὸ τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως, ἡ ὁποία ἀνέθεσεν εἰς τὸν Μουχαφούζη Μέτσιο Τσεπελέτη τὴν ἐκτέλεσίν του, συνεργοῦντος τοῦ Ἰωάννου Τσανάκα καὶ ἄλλων προὐχόντων τοῦ Μετσόβου τὸ 1829 εἴς τινα πύργον τῆς Μηλιᾶς.

Καψομούνης παρέμεινεν ὡς ὁπλαρχηγὸς τοῦ Μετσόβου μέχρι τῶ 1824, ὁπότε προσεχώρησε μὲ τὰ παλληκάρια του εἰς τὸ ὑπὸ τὸν Γρηγόρην Λιακατᾶν ἐκ Κλεινοβοῦ ἐπαναστατικὸν σῶμα, τὸ ὁποῖον κατέλαβε τὴν Γότσισταν καὶ ἀνύψωσεν ἐκεῖ τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως. Μὲ λίγα παλληκάρια του ἔσπευσε τὴν νύκτα εἰς τὸ Νησὶ τῶν Ἰωαννίνων καὶ παραλαβὼν τὴν οἰκογένειάν του ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Γότσισταν.

Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος ἐκ τοῦ Τουρκικοῦ ζυγοῦ καὶ τὸν σχηματισμὸν Ἑλληνικοῦ Βασιλείου ὁ Νικόλαος Καψομούνης προήχθη εἰς ὑπολοχαγὸν καὶ ἐπικεφαλῆς καταδιωκτικοῦ ἀποσπάσματος ἐφονεύθη εἰς μίαν συμπλοκὴν μετὰ ληστῶν.

Ὅπως ἀνέφερα καὶ εἰς τὰ προηγούμενα κατὰ τὸ 1795 ὁ περιβόητος τύραννος τῆς Ἠπείρου Ἀλῆ Πασᾶς, ἔχων ἀπόλυτον ἀνάγκην τῶν διαβάσεων τοῦ Ζυγοῦ ὑπήγαγε τὸ Μέτσοβον καὶ τὴν προνομιοῦχον περιφέρειάν του εἰς τὴν ἐπικράτειάν του, καταργήσας ὅλα τὰ μέχρι τότε ἐξαιρετικὰ προνόμια ἐκτὸς τῆς Πατριαρχικῆς Ἐξαρχίας. Τὸ Μέτσοβον ἐκ της Διοικήσεως Τρικκάλων, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπλήρωνε τοὺς φόρους, μετέθεσεν εἰς τὴν Διοίκησιν Ἰωαννίνων, ἀπέστειλε δὲ εἰς αὐτὸ ἀντιπρόσωπόν του, ἐν εἴδει ὑποδιοικητοῦ οὕτως εἰπεῖν, Ζαμπίτην ὀνομαζόμενον καὶ διαμένοντα διαρκῶς ἐκεῖ διὰ νὰ ἐπιβλέπῃ εἰς τὴν εἴσπραξιν τῶν φόρων (1). Καὶ ἐνῶ πρὸ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ οἱ Μετσοβῖται ὑπεβάλλοντο εἰς πληρωμὴν ἐτησίως 5.000 γροσίων, ἤδη ὑπεχρεώθησαν νὰ πληρώνουν εἰς τὸν Ἀλῆν 27.000 γρόσια, ὑποχρεούμενοι συγχρόνως νὰ διατηροῦν φρουρὰν Ἀλβανικήν, τὴν ὁποίαν διώριζεν αὐτός, καὶ ἀχθοφόρους ἐπὶ ποδὸς καὶ ἐν καιρῷ χειμῶνος πρὸς διάνοιξιν τοῦ δρόμου πρὸς τὸν Ζυγὸν ἀπὸ τὰς χιόνας καὶ πρὸς μεταφορὰν ἀνθρώπων τῆς Ἐξουσίας καὶ τῶν ὑποζυγίων των. Εἰς τὸ Ἀρχεῖον τῆς Κοινότητος Μετσόβου διεσώζοντο μέχρι τοῦ 1940 πολλαὶ ἐπιστολαὶ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ πρὸς τοὺς δημογέροντας Μετσόβου, ἐπέχουσαι θέσιν διαταγῶν ὅπως ἐπισκευάζουν τοὺς δρόμους καὶ τὰς γεφύρας, νὰ παρέχουν τροφὴν εἰς τὰ διερχόμενα καὶ διανυκτερεύοντα στρατεύματα καὶ νομὴν εἰς τὰ μεταγωγικὰ ἐπὶ ἀπειλῇ αὐστηρῶν κυρώσεων. Παραθέτω μίαν τοιαύτην ἐπιστολήν, ἡ ὁποία ὅλως τυχαίως διεσώθη ἀπὸ τὸ πλούσιον ἀρχεῖον μου, τὸ ὁποῖον ἐκάη τὸν Μάρτιον τοῦ 1943 μαζὶ μὲ τὴν καεῖσαν βιβλιοθήκην μου ἐν Φαρσάλοις κατὰ τὸν ἐμπρησμὸν τῆς οἰκίας μου ὑπὸ τῶν ἀνάνδρων Ἰταλῶν.

«5 Αὐγούστου 1820 Ἰωάννινα Μπουγιουρδὶ—ἀπὸ τὸν Βεζὺρ ἐφέντη μας νὰ πάρωμεν σιτάρι ἀπὸ τὸ Μέτζοβον—δὲν ἐπροφθάσαμεν νὰ πάρωμεν.

Ἀγαπητοί μου Λογοθέτη καὶ προεστῶτες Μετζόβου σᾶς χαιρετῶ καὶ σᾶς φανερώνω ὅσοι Ἰωαννῖται ἔλθουν αὐτοῦ μὲ τεσχερὲν τοῦ μητροπολίτου Ἰωαννίνων καὶ Σταύρου νὰ τοὺς δώσετε τὸ σιτάρι καθὼς τὰ γράφουν οἱ τεσχερέδες καὶ ὥραν νὰ μὴν τοὺς ἐμποδᾶτε καὶ ὑγιαίνοιτε.

1820 Αὐγούστου 5 Ἰωάννινα

Μονογραφὴ Ἀλῆ Πασσᾶ»

Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν οἱ δυστυχεῖς κάτοικοι τοῦ Μετσόβου ὑπεβλήθησαν εἰς ἀγρίας φορολογίας διὰ νὰ ἀντεπεξέλθῃ ἡ Κοινότης εἰς τὰ τεράστια ἔξοδα καὶ ἐπὶ πλέον εἰς σκληρὰς ἀγγαρείας πρὸς ἐπισκευὴν τῶν δρόμων καὶ καθάρισμα αὐτῶν ἀπὸ τὰ ἄφθονα χιόνια τὸν χειμῶνα. Ἀπὸ τοιαύτας ἀφορμὰς καὶ πρὸ τοῦ 1650 προέκυψε χρέος εἰς τὸ Μέτσοβον ἀνελθὸν κατά τινα κώδικα αὐτοῦ εἰς 635.150 ἀσπρων τὸ ὁποῖον τὸ 1675 διενεμήθη κατ' ἀναλογίαν εἰς τὰς οἰκογενείας. Τὸ 1652 τὸ Μέτσοβον ὑπεχρεώθη νὰ διαθρέψῃ κατόπιν διαταγῆς τοῦ Σουλτάνου ἐπὶ 32 ἡμέρας τέσσαρας Μπεζεργάνους (ἐμπόρους τιμαλφῶν) καὶ δι' ἀνθρώπων του νὰ

1. Τοιοῦτος ἀναφέρεται ὁ Κιαμὴλ-Μπέης μὲ τὸν ὁποῖον ἦλθεν εἰς σύγκρουσιν ὁ Κατσαντώνης, ὅταν ὑπηρέτει ἐν Μετσόβῳ ὡς ὁπλαρχηγός.

συνοδεύση αὐτοὺς καὶ τὴν ἀκολουθίαν των μετὰ τῶν ἐμπορευμάτων των εἰς Ἰωάννινα διὰ 46 ἡμιόνων. Κατὰ τὸ 1801 τὸ Μέτσοβον ὑπέστη ἀγρίαν λεηλασίαν ἀπὸ τὰ στρατεύματα τοῦ Μουχτὰρ Πασσᾶ, υἱοῦ τοῦ Ἀλῆ ἐπιστρέφοντος ἐπὶ κεφαλῆς στρατοῦ ἐξ Ἀδριανουπόλεως. Μέγαν καὶ ὁλοκληρωτικῆς καταστροφῆς κίνδυνον διέτρεξε τὸ Μέτσοβον τὸν Μάϊον τοῦ 1808 ὑπὸ τὰς ἀκολούθους περιστάσεις.

Ρῶσοι πράκτορες, ἐλθόντες τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐκ Σερβίας εἰς τὴν Θεσσαλίαν, ἔφεραν ἐπιστολὰς τοῦ Καραγιώργη, ἀρχηγοῦ τῆς ἐπαναστάσεως ἐν Σερβίᾳ, διὰ τῶν ὁποίων προετρέποντο οἱ Ἕλληνες προεστοὶ νὰ λάβουν τὰ ὅπλα ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ Γένους. Οἱ Ρῶσοι πράκτορες εἰργάσθησαν μὲ τόσην ἐπιτηδειότητα καὶ δολιότητα ὥστε ἔπεισαν τὸν ἁρματωλὸν τῶν Χασίων Παπαθύμιον Βλαχάβαν νὰ ἡγηθῇ τῆς ἐπαναστάσεως ἐν Θεσσαλίᾳ. Οὗτος συγκαλέσας σύνοδον καπεταναίων καὶ ἀναγορευθεὶς ἀρχηγὸς ἤρξατο ἐργαζόμενος πρὸς προσηλυτισμὸν καὶ ἄλλων ἁρματωλῶν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ὡς καὶ τῶν ἐν Λαρίσῃ καὶ Τρικκάλοις Τούρκων, οἵτινες δὲν ἠνείχοντο τὴν τυραννίαν τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ. Ὁ ἀριθμὸς τῶν συνωμοτῶν ηὐξήθη καὶ ὡρίσθη τότε ἡ 29η Μαΐου (1808) ἡμέρα ἐκρήξεως τῆς ἐπαναστάσεως. Φαίνεται ὅμως ἐπροδόθη τὸ μελετώμενον κίνημα ὑπὸ τῶν Τούρκων τῆς Λαρίσης καὶ τῶν Τρικκάλων εἰς τὸν Ἀλῆ Πασσᾶν, ὅστις καὶ ἡτοίμασε στρατὸν ἐξ Ἀλβανῶν. Οἱ συνωμόται τῆς Ἠπείρου—προφανῶς καὶ ὁ Ντεληγιάννης τοῦ Μετσόβου—εἰδοποίησαν ἀμέσως τὸν Βλαχάβαν περὶ τοῦ κινδύνου καὶ οὗτος ἔσπευσε τότε νὰ ὑψώσῃ τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως τὴν 5ην Μαΐου εἰς τὰ Χάσια καὶ μετὰ ἑξακοσίων ἀνδρῶν νὰ καταλάβῃ τὸ Καστράκι τῆς Καλαμπάκας, ἀποκόψας οὕτω πᾶσαν συγκοινωνίαν μετὰ τῆς Ἠπείρου. Ταὐτοχρόνως ἀναγγέλλων τὴν κατάληψιν τοῦ Καστρακίου εἰς τοὺς ὑπολοίπους ἁρματωλοὺς ἐκάλει αὐτοὺς εἰς βοήθειαν, παραλλήλως δ' ἐζήτει καὶ τὴν σύμπραξιν τῶν Τούρκων τῶν Τρικκάλων γράφων:

«Νὰ κάμουμε τὸ ἕνα μας καὶ Τοῦρκοι καὶ ραγιᾶδες τὸν τόπο νὰ παστρέψουμε ἀπ' τοὺς Ἀρβανιτάδες». Δυστυχῶς ὅμως οἱ συνωμόται Τοῦρκοι, μετανοήσαντες «εὗρῆκαν τὸ καλίτερο ὅλοι νὰ σκοτωθοῦνε στὸν Παπαθύμιο σήμερα νὰ μὴ παραδοθοῦνε». Ἐκτὸς ὅμως τῶν Τούρκων Λαρίσης καὶ Τρικκάλων καὶ ὁ ἁρματωλὸς τοῦ Ἀσπροποτάμου Εὐθύμιος Στουρνάρης, παρ' ὅλας τὰς διαβεβαιώσεις του ὅτι θὰ συμμετεῖχε τῆς ἐπαναστάσεως ἐκείνης τοῦ Βλαχάβα, τὴν τελευταίαν στιγμὴν ἠρνήθη ν' ἀποδυθῇ εἰς ἕνα ἀγῶνα ἄνισον καὶ καταδικασμένον εἰς οἰκτρὰν ἀποτυχίαν. Πρὸ τῆς τοιαύτης ἀτιστίας τῶν Τούρκων καὶ τοῦ Στουρνάρη ὁ Βλαχάβας, ἐγκατέλιπεν ἐν Καλαμπάκᾳ ἀρχηγὸν τὸν ἀδελφόν του Θεόδωρον καὶ αὐτὸς ἔτρεξεν εἰς τὸν Ὄλυμπον διὰ νὰ ἐπιταχύνῃ τὴν ἄφιξιν τῆς ζητηθείσης βοηθείας ἀπὸ τοὺς ἁρματωλοὺς τοῦ Ὀλύμπου. Ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς ἔξω φρενῶν γενόμενος στέλλει ἀμέσως τὸν υἱόν του Μουχτὰρ Πασσᾶν ἐπὶ κεφαλῆς 5.000 Τουρκαλβανῶν. Ἀναχωρήσας ὁ Μουχτὰρ ἐξ Ἰωαννίνων ἔφθασεν εἰς Μέτσοβον τὴν 7ην Μαΐου τοῦ 1808 καὶ ἐζήτησε τὴν βοήθειαν τοῦ ὁπλαρχηγοῦ Ντεληγιάννη. Οἱ Μετσοβῖται εὑρέθησαν τότε πρὸ τραγικοῦ διλήμματος. Πρὸ τοῦ ἐμφανεστάτου ὅμως κινδύνου νὰ ὑποστῇ τὸ Μέτσοβον ὁλοκληρωτικὴν καταστροφὴν ἀπὸ τοὺς ἀγρίους Τουρκαλβανούς, ὑπεχρεώθησαν νὰ ἀφήσουν τὸν Ντεληγιάννην μὲ τοὺς ὀλίγους ἄνδρας του νὰ ἀκολουθήσῃ τὰ στρατεύματα τοῦ Μουχτὰρ Πασσᾶ εἰς τὴν κατὰ τοῦ Βλαχάβα ἐκστρατείαν. Ὁ Μουχτὰρ Πασσᾶς φθάσας τὴν 8ην Μαΐου εἰς Καλαμπάκαν ἐπετέθη κατὰ τῶν ἀνταρτῶν τοὺς ὁποίους διέλυσε μετὰ σκληρὸν ἀγῶνα. Ὁ Παπαθύμιος Βλαχάβας γενόμενος ὑπαίτιος νὰ ὑποστοῦν τὰ πάνδεινα πλεῖστοι Ἕλληνες, τῇ μεσολαβήσει τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, παρεδόθη εἰς τοὺς Τούρκους τοῦ Ἀλῆ, ὑπὸ τῶν ὁποίων ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον. Ὑπῆρξε τὸ ἐξιλαστήριον θῦμα διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν χιλιάδων κρατουμένων Ἑλλήνων εἰς τὰς φυλακὰς τῶν Ἰωαννίνων, Τρικκάλων καὶ Λαρίσης. Νέαν δοκιμασίαν ὑπέστη

τὸ Μέτσοβον τὸ 1820 κατὰ διάβασιν ἐκεῖθεν 6.000 τακτικοῦ στρατοῦ ὑπὸ τὸν Μαχμοὺτ Πασσᾶν καὶ τὴν αὐτόθι διαμονήν των ἐπὶ δύο ἡμέρας, ὁπότε ἐζητήθησαν παρὰ τῆς Κοινότητος πρὸς μεταφορὰν πολεμοφοδίων καὶ ἀποσκευῶν 200 ἄλογα. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν εὑρέθησαν τόσα ὑποζύγια, τὰ περισσότερα εἶχον ἁπαχθῆ διὰ τὰς πολεμικὰς ἀνάγκας τοῦ περιβοήτου Ἀλῆ Πασσᾶ, συνελήφθησαν τότε οἱ πρόκριτοι τοῦ Μετσόβου Νικόλαος Μηλιώτης καὶ Δημήτριος Μάκης καὶ ἀφοῦ περιϋβρίσθησαν καὶ ἐδάρησαν ὡδηγήθησαν δέσμιοι εἰς τὸ πρὸ τῶν Ἰωαννίνων Τουρκικὸν στρατόπεδον, ὅτου ἐκρατήθησαν ἐπὶ δύο μῆνας. Πρόκειται περὶ τῆς πρώτης ἐκστρατείας τῶν Σουλτανικῶν στρατευμάτων κατὰ τοῦ ἐπαναστατήσαντος Ἀλῆ Πασσᾶ καὶ τῆς ὁποίας ἡ ἔκβασις ὑπῆρξεν οἰκτρά, δι' ὃ ἐστάλη κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1821 ἐναντίον τοῦ ἀποστάτου Ἀλῆ ὁ πολὺς Χουρσὶτ Πασσᾶς τῆς Πελοποννήσου, ὅστις ὑποχρεωτικῶς διῆλθε μὲ τὰ στρατεύματά του ἀπὸ τὰς διαβάσεις τοῦ Ζυγοῦ.

Τὸ Μέτσοβον ἐδοκιμάσθη καὶ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821 καὶ τὴν ἐπέκτασιν ταύτης καὶ ἐν Θεσσαλίᾳ ὁπότε ὑπὸ τῶν ἀρχηγῶν τῆς Δυτικῆς Θεσσαλίας Νικολοῦ Στουρνάρη καὶ Χριστοδούλου Χατζηπέτρου ἐστάλη ὁ ἁρματωλὸς Γρηγόρης Λιακατᾶς, ἐκ Κλεινοβοῦ Καλαμπάκας, ἐπὶ κεφαλῆς 700 ἀνταρτῶν εἰς Μέτσοβον μὲ διαταγὴν νὰ τὸ ἀποτεφρώσουν!!, πρὸς παρακώλυσιν τῆς ἐπικοινωνίας τῶν ἐν Ἠπείρῳ Τούρκων μὲ τοὺς ἐν Θεσσαλίᾳ τοιούτους μέσῳ τοῦ Μετσόβου, τὸ ὁποῖον καὶ Τουρκόσταλον ὠνομάζετο τότε. Ὁ Λιακατᾶς στρατοπεδεύσας εἰς τὴν ὀρεινὴν θέσιν Δοκίμι παρὰ τὸ χωρίον Ἀνήλιον ἔσπευσε νὰ εἰδοποιήσῃ τοὺς Μετσοβίτας προκρίτους περὶ τοῦ σκοποῦ τῆς ἐκεῖ ἀφίξεώς του. Οἱ Μετσοβῖται πρόκριτοι πρὸ τοῦ μεγάλου κινδύνου νὰ ἀποτεφρωθῇ τὸ Μέτσοβον ἀπὸ Ἕλληνας, ἐνήργησαν ἔρανον μεταξὺ τῶν κατοίκων καὶ ἀπέστειλαν εἰς τὸν ἐν λόγῳ ἀρχηγὸν 2.000 γρόσια μὲ τὸν Μετσοβίτην Νικόλαον Καφετζῆν καὶ τὸν παρεκάλεσαν δι' αὐτοῦ νὰ παραιτηθῇ τῆς ἐκτελέσεως τῆς διαταγῆς τοῦ Στρατηγείου Θεσσαλίας, διότι ἦτο ἐντελῶς ἄσκοπος. Ὁ Λιακατᾶς δικαιώσας τοὺς Μετσοβίτας ἠρκέσθη νὰ πυρπολήσῃ 183 μόνον οἰκίας, τραπεὶς ἀκολούθως πρὸς τὰ χωρία Προσγόλι καὶ Γότσιστα, τὰ ὁποῖα παρέδωσεν εἰς τὰς φλόγας χάριν τοῦ ἀρξαμένου ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνος.

Πολλαὶ οἰκογένειαι τοῦ Μετσόβου, τῶν ὁποίων αἱ οἰκίαι ἀπετεφρώθησαν ἀπὸ τὰς φλόγας τῆς ἐλευθερίας καὶ τῶν ὁποίων διηρπάγη ἡ κινητὴ περιουσία, ἐξηναγκάσθησαν νὰ ἐκπατρισθοῦν καὶ ἄλλαι ἐξ αὐτῶν κατέφυγον εἰς Ἰωάννινα καὶ ἄλλαι εἰς Τρίκκαλα, Λάρισσαν, Κωνσταντινούπολιν καὶ Ρουμανίαν. Κατὰ τὸ 1822, 27ην Μαΐου, ὁ πολὺς Χουρσὶτ Πασσᾶς ἐπιστρέφων ἐξ Ἰωαννίνων διὰ Μετσόβου εἰς Λάρισσαν, ἀφοῦ διώρισεν ἀρχηγὸν τὸν ἐν Ἠπείρῳ στρατευμάτων του τὸν Ὁμὲρ Πασσᾶν, συνέλαβε καὶ ἀπήγαγεν ὡς ὑπόπτους τοὺς Μετσοβίτας προκρίτους Ἰωάννην Γκαδέλον καὶ Ἀπόστολον Χατζῆν, ρίψας αὐτοὺς εἰς τὰς φυλακὰς Λαρίσης, εἰς τὰς ὁποίας εἶχον ἐγκλεισθῇ 28 ἕτεροι τοιοῦτοι ἐκ Σιατίστης καὶ Κοζάνης. Ἅπαντες οἱ ἀνωτέρω μετά τινα καιρὸν ἐδηλητηριάσθησαν ἐν ταῖς φυλακαῖς. Ὁ ἴδιος Χουρσὶτ Πασσᾶς πληροφορηθεὶς εἰς τὸ χωρίον Μηλιὰ τοῦ Μετσόβου παρά τινος γόνου τῆς οἰκογενείας Μουρούζη (1) ὅτι οἱ Μετσοβῖται νεανίαι Δημ. Στεργ. Τζήμας καὶ Ζιῶγος (Γεώργιος) Παπαϊωάννου, ἀπόφοιτοι τῆς Σχολῆς τοῦ Ψαλίδα καὶ ὁ Ἰωάν. Ἀπ. Τσάπος ἦσαν μέλη τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, διέταξε τὴν σύλληψίν των καὶ τὴν ἀπαγωγήν των εἰς Λάρισσαν ὅπου ἀπηγχονίσθησαν μετά τινας ἡμέρας μετ' ἄλλων 27 τοιούτων ἐκ Μακεδονίας Φιλικῶν. Ὁ Ζιῶγος Παπαϊωάννου ἦτο εὐφυὴς καὶ λιτοδίαιτος νέος καὶ ἔγραψε καὶ στίχους, ἐκ

---

1. Ὁ καταδιώξας τοὺς νεανίας τούτους Μουρούζης, μεμυημένος εἰς τὴν Φιλικὴν Ἑταιρείαν καὶ αὐτός, ἀναγνωρισθεὶς ῥαδιότερον ὑπὸ τοῦ ἰδίου Χουρσὶτ Πασσᾶ, συνελήφθη καὶ ἐξετελέσθη διὰ μαχαίρας. Ἀλλὰ καὶ τοῦ Χουρσὶτ Πασσᾶ τὸ τέλος ὑπῆρξε οἰκτρόν.

τῶν ὁποίων ἐμνημονεύοντο πρὸ 70 ἐτῶν ὑπὸ τῶν γηραιοτέρων ἐγγραμάτων οἱ ἀκόλουθοι:

«Ἡ φρόνησίς μου κ' ἡ ἀνδρεία μου ράχη,
γούνα δὲν θέλει καθόλου νάχῃ.
Προκρίνω ἐγὼ κάλλια φλοκκάτα.
Παρὰ σαμοῦρι, ρύσσου καὶ ῥάτα.
Νομίζεις ἔχεις ψόφιο τομάρι
ἔχεις συγχρόνως πλειότερη χάρη
ἐγὼ καὶ τοῦτο τὸ κατορθώνω
καὶ τὸ πουγγί μου δὲν ζημιώνω».

Ἐκινδύνευσε πάλιν τὸ Μέτσοβον τὸ 1823 ἀπὸ τοὺς Τουρκαλβανούς. Ὁ Μπράχο Νεπράβιστας, ὁδηγῶν λιποτάκτας Ἀλβανούς, ἄνδρας, γυναῖκας καὶ ὑποζύγια καὶ διάφορα λάφυρα ἐκ Θεσσαλίας μεταφέροντας, εἰσῆλθεν εἰς τὸ χωρίον Μαλακάσι ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ ὄρους Ζυγοῦ καὶ ἐντὸς χαράδρας εὑρισκομένου, προτιθέμενος δὲ νὰ λεηλαιήσῃ τὸ Μέτσοβον, ἐκάλεσε τὸν ὁπλαρχηγὸν αὐτοῦ Ἰωάννην Ντεληγιάννην, ἰδιωτεύοντα τότε, ἐπειδὴ τὸν ἐφοβεῖτο. Πληροφορηθεὶς ὅμως ὁ Ντεληγιάννης τὸν σκοπὸν τῆς προσκλήσεως ἔκ τινος ὀπαδοῦ τοῦ λησταντάρτου Ἀλβανοῦ, προσεκάλεσε τὸν ὁδοφύλακα Μετσόβου Ταχὴρ Κούκιαρην Μουχαβούζην καὶ ἀνεκοίνωσεν εἰς αὐτὸν τὴν ἀπόφασιν τοῦ Μπράχου. Ταὐτοχρόνως ὁπλίσας πολλοὺς Μετσοβίτας ὁ Ντεληγιάννης κατέλαβε τὴν παρὰ τὴν Μονὴν τῆς Παναγίας γέφυραν μετὰ 18 μόνον παλαιῶν συντρόφων, μεταξὺ τῶν ὁποίων συγκατελέγετο καὶ ὁ Ἀθαν. Χορμοβίτης, τὸν ὁποῖον κατερχόμενος ὁ Μπράκος ἐπυροβόλησε καὶ ἐφόνευσε. Φονεύεται ὅμως εὐθὺς ἀμέσως καὶ αὐτὸς ὁ Μπράχος πυροβοληθεὶς ὑπὸ τοῦ γενναίου Ντεληγιάννη. Εὐθὺς μετὰ τὸν φόνον τοῦ φοβεροῦ Μπράχου προφθάσαντες κατέβησαν καὶ πολλοὶ Ἀνηλιῶται εἰς βοήθειαν τῶν Μετσοβιτῶν καὶ ἐπετέθησαν κατὰ τῶν θρασυδείλων ἐκείνων ὀπαδῶν τοῦ λησταντάρτου, οἵτινες κατατροπωθέντες ἐγκατέλειψαν τοὺς αἰχμαλώτους καὶ τὰ λάφυρα καὶ ἀκολουθήσαντες τὸν ροῦν τοῦ Μετσοβίτικου ποταμοῦ μετέβησαν εἰς Ἀλβανίαν. Ὁ ἀδελφὸς τοῦ Μπράχου, ἐπιθυμῶν νὰ ἐκδικηθῇ τὸν φόνον τοῦ ἀδελφοῦ του, ἐπεχείρησε νὰ ἐπιπέσῃ ἐναντίων τοῦ Μετσόβου καὶ νὰ καταστρέψῃ αὐτὸ τὸ 1826—1827, ἀλλ' ἀπεκρούσθη καὶ ἀποτυχὼν οἰκτρῶς ἐδολοφόνησεν ἀργότερον τὸ 1829 τὸν Ντεληγιάννην ἐν Ἰωαννίνοις παρὰ τὸ Διὰμ Μετζὴτ καὶ ἐν πλήρει μεσημβρίᾳ, αἱ δὲ Τουρκικαὶ ἀρχαὶ Ἰωαννίνων, καίτοι ἔλαβον γνῶσιν τοῦ φόνου, δὲν ἐνδιεφέρθησαν καθόλου διὰ τὴν σύλληψιν τοῦ φονέως Ἀλβανοῦ.

Ἡ δημοτικὴ μοῦσα ἔχει ἀπαθανατίσει τὸν φόνον τοῦ ὁπλαρχηγοῦ Ντεληγιάννη εἰς τὸ ἀκόλουθο δημοτικὸ τραγοῦδι:

«Πλατάνια 'πὸ τὸ Μέτσοβο κι' ὄξυὲς ἀπὸ τὰ Χάσια,
λίγο νὰ χαμηλώσητε καὶ νὰ ταπεινωθῆτε,
γιὰ νὰ περάσ' ἡ κλεφτουριά, τὰ δυὸ παιδιὰ τοῦ Τσάπου
νὰ πᾶνε κατὰ τὸ Σταυρό, πέρα στὰ καραούλια,
νὰ μάθουν ἀπ' τὰ Γιάννενα κανὰ καλὸ χαμπέρι.
Ἐκεῖ χαμπέρι πήρανε πικρὸ φαρμακωμένο
τὸν Ντεληγιάννη σκότωσαν στὴ μέση στὸ παζάρι.
Σὰν πῆραν δίπλα τὰ βουνά, δίπλα τὰ κορφοβούνια,
ἁρπάζουν καῖνε τὰ χωριά, διαβᾶτες ξεγυμνώνουν».

Τὴν τύχην τοῦ Ἰωάννου Ντεληγιάννη εἶχε μετὰ ὀκτὼ ἔτη καὶ ὁ ἀδελφός του Ἀπόστολος, γνωστὸς μὲ τὸ παρώνυμον Τσάπος, φονευθεὶς ἐν τῇ ἐν Μετσόβῳ οἰ-

κία του τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα τὸ 1837, κατ' ἄλλους ἀπὸ τὸν 'Αρίμπεην καὶ κατ' ἄλλους ἀπὸ τὸν 'Αλῆ Τσαούση. 'Ο 'Απόστολος Τσάπος ἦτο εἷς ἐκ τῶν γενναιοτέρων τοῦ Μετσόβου ὁπλαρχηγός, ὑπηρετήσας ὡς ὑπαρχηγὸς ὑπὸ Τουρκαλβανοὺς ἀρχηγοὺς καὶ μισθοδοτούμενος ὑπ' αὐτῶν. Μαζὺ ὅμως μὲ τὰ τρία τέκνα του Δημήτριον, Γεώργιον καὶ Μιχάλην, ἔδρασε καὶ ὡς κλέφτης, ληλατῶν καὶ αἰχμαλωτίζων ἀπὸ τὰς γύρω τοῦ Μετσόβου περιφερείας ἐν πάσῃ μυστικότητι. Κατὰ τὸ 1837 ὁ υἱός του Γεώργιος, ἀρχηγὸς ληστρικῆς συμμορίας, εἰσῆλθεν εἰς τὸ χωρίον τοῦ Ζαγορίου Δόλιανην, τὸ ὁποῖον ἐλαφυραγώγησε καὶ ἀκολούθως ἀπήγαγε αἰχμάλωτον τὴν κόρην τοῦ 'Ιωάννου Μπόρου. 'Η κόρη ὅμως κατώρθωσε νὰ δραπετεύσῃ ἀπὸ τὸ μέρος εἰς τὸ ὁποῖον ἐκρατεῖτο, φορέσασα τσαρούχια, τὰ ὁποῖα εὑρέθησαν τυχαίως ἐκεῖ καὶ μὲ αὐτὰ ἔφθασεν εἰς Μέτσοβον καὶ παρουσιάσθη εἰς τὰς Τουρκικὰς ἀρχάς. 'Εκεῖ ἀνεγνωρίσθησαν τὰ τσαρούχια τοῦ Τσάπου καὶ τὸ τοιοῦτον προὐκάλεσε τὴν σύντονον καταδίωξιν τῆς Κυβερνήσεως, καθ' ἣν ὁ 'Απόστολος Τσάπος μετὰ τοῦ υἱοῦ Μιχάλη τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα τοῦ 1837 ἐδολοφονήθησαν ἐν τῇ οἰκίᾳ των ἐν Μετσόβῳ, παρὰ τὴν ἐκκλησίαν τῆς 'Αγίας Παρασκευῆς, ὅπου σήμερα εὑρίσκεται ἡ οἰκία τοῦ 'Αθαν. Βασ. Μηλιώτη. Οἱ ἄλλοι δύο υἱοί του Δημήτριος καὶ Γεώργιος εὑρέθησαν τυχαίως τὴν ἡμέραν ἐκείνην εἰς Κουτσούφλιανην καὶ ἔσπευσαν νὰ καταφύγουν εἰς τὰ ὄρη διὰ νὰ μὴ συλληφθοῦν ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἀργότερον δὲ πληροφορηθέντες ὅτι ἠθικὸς αὐτουργὸς τοῦ φόνου τοῦ πατρός των καὶ τοῦ ἀδελφοῦ των ἦτο ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἀριστοκρατικῆς φατρίας 'Ιωάννης Τσανάκας, ἐκδικούμενοι τὸν διπλοῦν φόνον ἔσφαξαν εἰς Μαυροβοῦνι (1) περὶ τὰ χίλια πρόβατα τοῦ Τσανάκα καὶ μαζὺ μὲ αὐτὰ καὶ δυὸ ἀπὸ τοὺς ποιμένας των τὸν Γιαννοῦκον Μπενέκον (2) καὶ τὸν Γιάννην Ματσόλαν—διότι ἀντετάχθησαν—καταδιωκόμενοι δὲ ἀκολούθως ἀπὸ τὰ Τουρκικὰ ἀποσπάσματα κατέφυγον εἰς Λαμίαν, ὁπόθεν ἐπανῆλθον μετά τινα χρόνον τυχόντες ἀμνηστίας, τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ Τσανάκα φοβουμένου ἀγριωτέραν ἀπὸ μέρους των ἐκδίκησιν.

Τὴν δολοφονίαν τοῦ 'Αποστόλου Τσάπου καὶ τοῦ υἱοῦ του Μιχάλη ἀπηθανάτισεν ἡ δημοτικὴ μοῦσα εἰς τὰ ἀκόλουθα δύο δημοτικὰ τραγούδια:

Α'

Ἦταν ἡμέρα Πασχαλιά, ἀρχὴ τῆς ἑβδομάδος.
'Αλῆ 'Αγᾶς βουλήθηκε μαζὺ μὲ τὸν Τσανάκα
πιάνουν τὸν Τσάπο κόφτουνε καὶ τὸν Μιχάλη λαβώνουν.
Σύρτε παιδιὰ στ' ἀδέρφια μου χαμπέρι νὰ τοὺς πᾶτε,
Τοῦρκοι πάησαν προτήτερα ἀπ' τὰ παιδιὰ τοῦ Τσάπου
κι' ὁ Γεώργης τοὺς κατάλαβε, εὐθὺς τρομπέττα κράζει.
Μᾶς σκότωσαν τὸν γέροντα τ' ἀδέλφι μας Μιχάλη.
Εὐθὺς ταμπούρια ἔπιασαν, στὰ σπίτια καὶ στοὺς πύργους
παιδιά μ' τὲς νύχτες φεύγουμε καὶ στὸ Μωρηᾶ νὰ πᾶμε.

Β'

Μιὰ περδικοῦλα κάθονταν στὰ πλάγια τοῦ Μετσόβου
κι' τώλεγε πικρά, πικρά, σὰν ἀπ' ἀνθρώπου στόμα
σήμερα, Τσάπο μου, γιορτή, ἡ Πασχαλιὰ ἡ μεγάλη,

---

1. 'Η σφαγὴ τῶν προβάτων καὶ τῶν ποιμένων τοῦ Τσανάκα ἐγένετο κατὰ τὰ ἀνωτέρω τὸ 1837 καὶ ὄχι τὸ 1854, ὅπως ἐσφαλμένως ἐγράφη ἀλλαχοῦ «'Ηπ. 'Εστία».
2. 'Ο Γιαννοῦκος Μπενέκος ἦτο πατὴρ τῆς ἐκ πατρὸς μάμμης τοῦ χαράσσοντος τὰς γραμμὰς αὐτάς.

καὶ σήμερα θὰ θυμηθῇς τὰ μαῦρα σου τὰ νειᾶτα.
Μὲ τὰ χρυσᾶ του τ' ἄρματα, μὲ τὸ σπαθὶ ζωσμένος,
μὲ τὰ καπετανίτικα φορέματα ντυμένος,
ἐπῆγε στὴν 'Ανάσταση σὰν πρῶτος καπετάνιος
στὸ σπίτι του ἐμπαινόβγαιναν γιὰ τὸ Χριστὸς 'Ανέστη
ὅλ' οἱ δικοὶ καὶ φίλοι του κι' οἱ πρῶτοι τοῦ Μετσόβου.
Πλούσιο τὸ γιῶμα τἄστρωσαν, τῆς Πασχαλιᾶς τραπέζι,
καὶ μόν' τὸ πρῶτο του παιδί, ἦταν συντραπεζίτης,
τ' ἄλλα παιδιὰ κι' ἀνίψια του παγάνα ἦταν ὅλα.
'Αρνὶ μεγάλο καὶ παχύ, ἀπ' τὸ σουβλὶ βγαλμένο,
φέραν τοῦ βάλαν ὀμπροστά, κλέφτικα λιανισμένο.
Τὸν πλάτη πῆρε γιὰ νὰ φάῃ, τὸν πλάτη νὰ κυττάξῃ
τὸ πρόσωπό του ἐχλώμιασε κι' ἔσκυψε τὸ κεφάλι,
γιατ' εἶδε δυὸ μνήματα, σκαμμένα στὴν αὐλή του.
—Τσάπο μ' καλή σου Πασχαλιὰ—Μπέημ' πολλὰ τὰ ἔτη
—ὁρῖστε στὸ τραπέζι μας—χαρῆτε καπιτάνιε,
ἕναν καφὲ μόνον νὰ πιῶ καὶ σεῖς φᾶτε καὶ πιῆτε.
Σήκωσ' ὁ Τσάπος ἐντολὴ γιὰ τὴν ὑγειὰ τοῦ Μπέη,
κ' ἔπιε τὴν ὕστερη σταξιὰ μαζὺ μὲ τρία βόλια,
καὶ μ' ἄλλα πέντε κλείστηκε τὸ στόμα τοῦ παιδιοῦ του.
Τοῦ γέρου ἡ γλῶσσα κελαδάει στὸ αἷμα του πνιγμένη,
'Αρίμπεη, Τουρκόγυφτε, Κλήρα τ' 'Αλῆ φαρμάκη,
ἔχω παιδι' ἄλλα κι' ἀνεψιοὺς καὶ διάτα τοὺς ἀφήνω,
ὅσο καιρὸ νὰ ζήσουνε τὸ αἷμα μου νὰ βγάλουν
καὶ Τοῦρκο νὰ μὴ μπιστευθοῦν καὶ φίλον νὰ μὴ πιάσουν.

Καὶ ἀπὸ 'Αλβανοὺς λῃσταντάρτας ὑπέστησαν πολλὰ δεινοπαθήματα οἱ Μετσοβῖται μετὰ τὸ πέρας τοῦ κατὰ τῆς Ἑλλάδος πολέμου. Οἱ δυὸ 'Αλβανοὶ λῃσταὶ 'Ασλὰν μπέης καὶ Ρακὴπ μπέης τὸ 1828 προτιθέμενοι νὰ εἰσβάλουν εἰς τὴν Κοζάνην ἐπὶ κεφαλῆς 1.600 ἀνδρῶν ἐπεχείρησαν προηγουμένως νὰ εἰσβάλουν εἰς τὸ Μέτσοβον πρὸς διαρπαγὴν καὶ λεηλασίαν. Μόλις ὅμως ἐπληροφορήθησαν ὅτι ὁ ὁδοφύλαξ (δερβέναγας) τῆς περιοχῆς Μετσόβου Ταχὴρ Μπάκος, 'Αλβανός, ἐπὶ κεφαλῆς 150 ἐνόπλων παρακολουθούμενος δὲ καὶ ὑπὸ πολλῶν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν τοῦ Μετσόβου μὲ ὅπλα καὶ μὲ ρόπαλα ἐφωδιασμένων ἐβάδιζον ἐναντίον των, ὑπεχρεώθησαν νὰ παρακάμψουν ἐκ Μετσόβου καὶ δι' ἄλλης ὁδοῦ νὰ τραποῦν πρὸς τὴν Κοζάνην. Καὶ περὶ τὰ τέλη τοῦ 1829 οἱ ἴδιοι λῃσταντάρται ἐπεχείρησαν νὰ εἰσβάλουν εἰς τὸ Μέτσοβον. ἀλλὰ καὶ πάλιν ὑπεχρεώθησαν νὰ ὀπισθοχωρήσουν, διότι ὁ ὁπλαρχηγὸς τοῦ Μετσόβου Γούσιος Πρῖχος μετὰ 120 γενναίων Μετσοβιτῶν καὶ ἄλλων Βλάχων τῆς περιφερείας, κατέλαβε τὴν Κλεισοῦραν Κρανιᾶς, πρὶν καταφθάσουν ἐκεῖνοι ἐκεῖ. Ὅταν δ' ἀργότερον οἱ λῃσταντάρται ἔφθασαν καὶ ἐστρατοπέδευσαν εἰς τὸ ὀροπέδιον Πολιτσιὲς καὶ ἡτοιμάζοντο νὰ ἐπιτεθοῦν κατὰ τοῦ Μετσόβου, οἱ Μετσοβῖται προλαβόντες ἐκάλεσαν ἐξ Ἰωαννίνων τὸν Βελῆ μπέην Γκουρούσιανην, ὅστις συλλέξας 40.000 γρόσια παρὰ τῆς Κοινότητος ἀπέστειλεν αὐτὰ εἰς ἐκείνους καὶ οὕτω ἀπηλλάγη τὸ Μέτσοβον ἀπὸ διαρπαγὰς καὶ λεηλασίας, τὰς ὁποίας εἶχον ὑποστῇ προηγουμένως ἀπὸ τὸν μεσάζοντα Βελῆ Γκουρούσιανην.

(Συνεχίζεται)

Εἶπον ὅτι εἰς ὅλας τὰς πόλεις τοῦ ἐλευθέρου κόσμου ὁ Δήμαρχος εἶναι ὁ Ἄρχων τῆς πόλεως, ἡ ὑπερτάτη αὐτῆς ἐξουσία καὶ ὁ ἴδιος κανονίζει καὶ ἐλέγχει τὰ πάντα.

Παρ' ἡμῖν ὁ Δήμαρχος τί εἶναι;

Ἕνα διοικητικὸν πρόσωπον διὰ τὰς τελετὰς καὶ τὰς ὑποδοχάς. Καὶ ἐνῷ αἱ ἄλλαι ὑπηρεσίαι ποὺ ἀνέφερα παραπάνω ἐνασκοῦνται ἀπὸ ἄλλους κρατικοὺς παράγοντας ἤτοι ἐπίβλεψις ἐπὶ τῆς καθαριότητος, ἀγορανομικά, πολεοδομικὴ ὑπηρεσία, εἰς τὸν Δήμαρχον τί ἀπομένει; Τὸ καθῆκον καὶ ἡ ὑποχρέωσις νὰ περισυλλέγῃ τὰ σκουπίδια καὶ νὰ μεταφέρῃ ἔξω τῆς πόλεως.

* * *

Ἀλλὰ ἕως πότε θὰ παύσωμεν νὰ κάμνωμεν κατάχρησιν τῶν λέξεων «αὐτοδιοίκησις» καὶ «ἀποκέντρωσις»;

Δὲν θὰ ἀνατείλῃ καὶ παρ' ἡμῖν ἡ ἡμέρα ἐκείνη καθ' ἣν οἱ Δῆμοι καὶ οἱ Δήμαρχοι θὰ ἀποκτήσουν ἂν ὄχι τὰ προνόμια ποὺ τοῖς εἶχον παραχωρήσει πρὸ δύο αἰώνων οἱ κατακτηταὶ Βενετσιάνοι, τοὐλάχιστον, ὅμως τὰ δικαιώματα ποὺ ἔχουν ὅλοι οἱ Δήμαρχοι τῶν ἐλευθέρων πολιτισμένων πόλεων τοῦ ἐξωτερικοῦ;

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΚΥΡ. ΣΚΑΦΙΔΑ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΜΕΤΣΟΒΟΥ*

11ον

Καμμία ὅμως λεηλασία καὶ καμμία καταστροφὴ δὲν δύναται νὰ παραβληθῇ καὶ νὰ συγκριθῇ μ' ἐκείνην, τὴν ὁποίαν ὑπέστη τὸ πολυπαθὲς Μέτσοβον τὴν 27ην Μαρτίου τοῦ 1854 ἀπὸ τοὺς Τουρκαλβανοὺς τοῦ 'Αβδῆ Πασσᾶ. 'Ανάγκη ὅμως νὰ ἀνατρέξω εἰς τὴν μεμακρυσμένην ἐκείνην ἐποχὴν καὶ νὰ ἀσχοληθῶ ἐν συντομίᾳ μὲ τὰ συνταρακτικὰ ἐκεῖνα γεγονότα, τὰ ὁποῖα ἡ λαϊκὴ παράδοσις τοῦ Μετσόβου δὲν παρέλειψε νὰ μεταδώσῃ μέχρι τῶν ἡμερῶν μας ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν. Εὑρισκόμεθα εἰς τὸ Σωτήριον ἔτος 1853, κατὰ τὸ Φθινόπωρον, τοῦ ὁποίου ἐξερράγη ὁ μεταξὺ Ρωσίας καὶ Τουρκίας πόλεμος, ὁ ἐπονομασθεὶς Κριμαϊκὸς καὶ εἰς τὸν ὁποῖον εἰσῆλθον μετ' ὀλίγον ὡς σύμμαχοι τῆς Τουρκίας ἡ 'Αγγλία, ἡ Γαλλία καὶ τὸ Κράτος τοῦ Πεδεμοντίου, διότι ἡ 'Ιταλία τότε ἦτο διῃρημένη εἰς μικρὰ καὶ μέχρις ἐξοντώσεως ἀλληλομισούμενα καὶ ἀλληλοσπαρασσόμενα κρατίδια, ἑνωθέντα ὑπὸ τοῦ μεγάλου 'Ιταλοῦ Πολιτικοῦ Καβοὺρ τὸ 1856 εἰς ἑνιαῖον 'Ιταλικὸν Κράτος. Ὁ πόλεμος ἐναντίον τῆς Ρωσίας, ἡ ὁποία ἐθεωρεῖτο ὁ μοναδικὸς προστάτης τῶν Χριστιανικῶν λαῶν τῆς Βαλκανικῆς Χερσονήσου, ὡς ἦτο ἐπόμενον, ἐπροκάλεσε θύελλαν πατριωτικοῦ ἐνθουσιασμοῦ ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐλπίδες μεγάλαι συνεδέθησαν μὲ τὰ ἀποτελέσματα τοῦ πολέμου καὶ τὴν ἐλπιζομένην νίκην τῶν Ρώσων. 'Εν 'Αθήναις τότε ἡ ὑπὸ τὸν Κριεζῆν Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς Ἑλλάδος Ὄθων καὶ 'Αμαλία ἐπρωτοστάτησαν εἰς τὸν πολεμικὸν ὀργασμὸν καὶ παρὰ τὰς ζωηρὰς συστάσεις καὶ συμβουλὰς τῆς 'Αγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν νὰ παραμείνῃ οὐδετέρα ἡ Ἑλλὰς εἰς τὸν ἀρξάμενον πόλεμον καὶ παρὰ τὰ σκληρὰ διδάγματα τοῦ παρελθόντος, ὅπότε ἡ ταλαίπωρος Ἑλλὰς ἐπλήρωσεν ἀκριβὰ τὴν τυφλὴν ἐμπιστοσύνην της πρὸς τὰς ὑποσχέσεις τῆς Ρωσίας, Βασιλεῖς καὶ Κυβέρνησις ἐτάχθησαν μὲ τὸ μέρος τῶν Ρώσων. Πράγματι τὸ Ἑλληνικὸν ἐπαναστατικὸν κίνημα ἐξεδηλώδη ἀρχὰς τοῦ 1854 τόσον ἐν Θεσσαλίᾳ—Πηλίῳ καὶ 'Ασπροποτάμῳ—ὅσον καὶ ἐν 'Ηπείρῳ καὶ τὰ ἀνταρτικὰ σώματα ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν ἐσημείωσαν ἐπιτυχίας εἰς τὰς ἐναντίον τῶν Τούρκων ἐπιχειρήσεις. Σῶμα ἀνταρτῶν καταρτισθὲν ὑπὸ τὸν παλαίμαχον 'Ηπειρωτικῆς καταγωγῆς Θεοδωράκην Γρίβαν εἰσέβαλεν εἰς τὴν "Αρταν—ὁ νομὸς "Αρτης καὶ ἡ Θεσσαλία διετέλουν τότε ὑπὸ τὸν Τουρκικὸν ζυγὸν καὶ μόλις τὸ 1881 προσηρτήθησαν δυνάμει τῆς συνθήκης τοῦ Βερολίνου 1878 εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Βασίλειον—καὶ ἀφοῦ περιώρισε τὴν μικρὰν Τουρκικὴν Φρουρὰν εἰς τὸ Φρούριον τῆς πόλεως, προήλασε καὶ μετὰ πολλὰς συγκρούσεις μετὰ τῶν Τούρκων ἔφθασεν εἰς τὸ χωρίον Κουτσελιὸ καὶ ἐγκατέστησεν ἐκεῖ τὸ στρατηγεῖον του. 'Εδέχθη ὅμως ἐκεῖ τὴν ἐπίθεσιν Τουρκικῶν στρατευμάτων, σταλέντων ἐξ 'Ιωαννίνων ὑπὸ τὸν 'Αβδῆ Πασσᾶν. Μετὰ σκληρὰν μαχην, διαρκέσασαν μίαν ὁλόκληρον ἡμέραν—26 Φεβρουαρίου 1854—καὶ κατὰ τὴν ὁποίαν ἐτραυματίσθη σοβαρῶς ὁ υἱός του Δημήτριος, ὁ Θεοδωράκης ἐξηναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ διὰ νυκτὸς τὸ Κουτσελιὸ καὶ νὰ τραπῇ πρὸς τὸ Λοζέτσι καὶ ἐν συνεχείᾳ πρὸς τὸ Μέτσοβον, ἀφ' ἑνὸς μὲν διότι προσκλήθη ἀπὸ μίαν πολιτικὴν μερίδα τῶν Μετσοβιτῶν καὶ ἀφ' ἑτέρου διότι τὸ

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 385.

Μέτσοβον, ὡς ἐπίκαιρος στρατηγικὴ θέσις, θὰ προσεπόριζε μεγάλην ὠφέλειαν εἰς τὸν ἀνταρτικὸν ἀγῶνα. Ἐὰν οἱ ἀντάρται κατώρθωναν νὰ καταλάβουν καὶ νὰ κρατήσουν ὑπὸ τὸν ἔλεγχόν των τὸ Μέτσοβον, θὰ ἠδύναντο νὰ ὀργανώσουν εὐκολώτερον τὴν ἐπανάστασιν εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ τὰ βόρεια διαμερίσματα τῆς Ἠπείρου καὶ διὰ συνδυαστικῶν ἐπιχειρήσεων νὰ καταστήσουν αὐτὸ σπουδαίαν στρατηγικὴν βάσιν. Ἀνάγκη ὅμως νὰ ἀσχοληθῶ δι' ὀλίγων καὶ μὲ τὴν ἐπικρατοῦσαν κατάστασιν τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐν Μετσόβῳ, τοῦ ὁποίου οἱ κάτοικοι ἦσαν διηρημένοι εἰς δύο ἀντιμαχομένας καὶ ἐχθρικώτατα πρὸς ἀλλήλας διακειμένας πολιτικὰς μερίδας.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν λοιπὸν αὐτὴν ὑπῆρχον ἐν Μετσόβῳ δύο ἀλληλομισούμεναι φατρίαι, αἵτινες δι' ἠθικῶν καὶ ἀνηθίκων μέσων διεκδικοῦσαν τὴν διαχείρισιν τῶν πλουσίων κληροδοτημάτων τῆς πόλεως καὶ κατ' ἀκολουθίαν τὴν διεύθυνσιν τῶν πραγμάτων τοῦ Μετσόβου, μία ὑπὸ τὸν Κυριάκον Τσανάκαν, ἐκπροσωποῦσα τὴν τάξιν τῶν πλουσίων καὶ διαθέτουσα ἄφθονα χρήματα διὰ τὴν ἐπικράτησίν των κατὰ τὰς ἀνὰ τετραετίαν διεξαγομένας ἐκλογὰς τῶν μελῶν τῆς Ἐφορείας—ἀποτελουμένης ἐκ τεσσάρων μελῶν μὲ Πρόεδρον τὸν ἑκάστοτε Πατριαρχικὸν Ἔξαρχον—καὶ μία ὑπὸ τὸν ἐκ Συρράκου καταγόμενον Συρρακιώτην ἢ Σαρακιώτην, ἥτις ἐκπροσωποῦσε τὰς λαϊκὰς τάξεις καὶ διέθετε τὸν ὁπλαρχηγὸν Δημήτριον Τσάπον ἐπὶ κεφαλῆς ὁμάδος ὡπλισμένων Μετσοβιτῶν. Τὸ κόμμα τοῦ Τσανάκα, τοῦ ὁποίου ὁ ἀδελφός του Νικόλαος ἦτο ἀνώτερος ἀξιωματοῦχος τοῦ Τουρκικοῦ Κράτους, φέρων τὸν τίτλον τοῦ Πασσᾶ καὶ διέμενεν ἐν Ἰωαννίνοις, διὰ δωροδοκιῶν, ραδιουργιῶν καὶ παρομοίων ἄλλων μέσων ὑπερίσχυσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη μὲ τὴν προστασίαν τῶν Τουρκικῶν ἀρχῶν καὶ ἐξηκολούθει νὰ τηρῇ τὴν ὑπεροχήν του ἔναντι τῆς ἀντιπάλου μερίδος τοῦ Σαρακιώτη, ἡ ὁποία ἐπωφελήθη τῆς Ἠπειρωτικῆς ἐπαναστάσεως διὰ νὰ ἀναλάβῃ αὐτὴ τὴν διεύθυνσιν τῶν πραγμάτων ἐν Μετσόβῳ. Πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ ὁ Σαρακιώτης βοηθούμενος ἀπὸ τὸν ὁπλαρχηγὸν Τσάπον ἠπείλησε καὶ ὑπεχρέωσε τὸν Δερβέναγαν τοῦ Μετσόβου μαζὶ μὲ τὴν ὀλιγάριθμον στρατιωτικὴν δύναμίν του νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ Μέτσοβον καὶ νὰ καταφύγῃ εἰς τὸν Ζυγόν. Γενόμενος οὕτω κύριος τῆς καταστάσεως ἐκάλεσε τὸν λαὸν τοῦ Μετσόβου εἰς συγκέντρωσιν καὶ ἐκήρυξε τὴν ἐπανάστασιν κατὰ τοῦ Τουρκικοῦ καθεστῶτος. Ταὐτοχρόνως ἀπεφασίσθη νὰ σταλῇ ἀμέσως εἰς τὸν Γρίβαν τριμελὴς Ἐπιτροπὴ καὶ ὁ ὁπλαρχηγὸς Τσάπος διὰ νὰ τὸν καλέσῃ ἐπισήμως νὰ ἔλθῃ καὶ νὰ καταλάβῃ τὸ Μέτσοβον. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἀπετελέσθη ἀπὸ τὸν Μιχαὴλ Παλμούτσην, τὸν ἰατρὸν Πέτρον Σιλάκον (1) καὶ τὸν Στέργιον Βοΐλαν. Πρὶν ὅμως ἀναχωρήσῃ ἡ Ἐπιτροπὴ πρὸς συνάντησιν τοῦ Γρίβα, ἀπεφασίσθη εἰς κοινὴν σύσκεψιν, νὰ ἐκδιωχθῇ ὁ Δερβέναγας ἀπὸ τὸν Ζυγόν, διότι ἡ παρουσία του ἐκεῖ ἦτο ἐπικίνδυνος ἕνεκα τῆς ἐπικαίρου θέσεως, τὴν ὁποίαν κατεῖχε. Συνεκέντρωσε τότε περὶ τοὺς 100 ἐνόπλους Μετσοβίτας, οἱ ὁποῖοι μετέβησαν εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Ζυγοῦ καὶ ἤρχισαν νὰ πυροβολοῦν ὁμαδικῶς. Οἱ Τοῦρκοι ἀκούσαντες τοὺς πυροβολισμοὺς τόσον πλησίον των, ἐνόμισαν ὅτι ἔφθασεν ὁ Γρίβας μετὰ τῶν ἀνδρῶν του καὶ ἐγκαταλείψαντες ἀμέσως τὰς θέσεις των ἀνεχώρησαν ἐκεῖθεν ἔντρομοι. Ἡ ἀνωτέρω Ἐπιτροπὴ καὶ ὁ Τσάπος μὲ τὸ ἐξ ἐπιλέκτων σῶμά του μετὰ πολλὰ περιπετείας καὶ περιπλανήσεις συνήντησαν τὸν Γρίβαν εἰς τὸ χωρίον Λοζέτζι, ὅπου εἶχε καταφύγῃ μετὰ τὴν μάχην τοῦ Κουτσελιοῦ καὶ τὸν προσεκάλεσαν ἐξ ὀνόματος τῆς πολιτικῆς μερίδος τοῦ Δημ. Σαρακιώτη νὰ σπεύσῃ πρὸς κατάληψιν τοῦ Μετσόβου καὶ ἀπελευθέρωσιν αὐτοῦ ἐκ τοῦ Τουρκικοῦ ζυγοῦ. Ὁ Γρίβας ἀποδεχθεὶς τὴν πρόσκλησιν ἔσπευσε νὰ ἀποστείλῃ τὸν ὑπαρχηγόν του Δημ. Κόκκαλην μὲ 60 παλληκάρια πρὸς στρατολογίαν εἰς τὰ χωριὰ Γότιστα, Κράψι καὶ Προσγόλι καὶ πολιορκίαν μετὰ τοῦ σώματος τοῦ Τσάπου τοῦ Καραφίλ-μπεη Φράσσαρη, ὅ-

1. Σιλάκος καὶ Σιλάκης ὑποκοριστικὰ τοῦ Βασίλειος, Βασιλάκος καὶ Βασιλάκης.

στις ἀποσταλεὶς ὑπὸ τῆς Στρατιωτικῆς Διοικήσεως Ἰωαννίνων κατέλαβε καὶ κατεῖχε τὴν θέσιν Τρία Χάνια ἐπὶ κεφαλῆς πεντακοσίων Ἀλβανῶν διὰ νὰ παρεμποδίσῃ τὴν κατὰ τοῦ Μετσόβου ἐπιδρομὴν τῶν ἀνταρτῶν. Ὁ Γρίβας ἐπὶ κεφαλῆς 150 ἀνδρῶν διέρχεται ἀπὸ τὸ Κοντοβράκι καὶ τὴν μονὴν Τζιώρα καὶ φθάνει εἰς τὴν θέσιν Μπαλτούμα. Ἐκεῖθεν προχωρεῖ πρὸς τὰ Τρία Χάνια καὶ ἑνοῦται μὲ πολιορκοῦντας τοὺς Τουρκαλβανοὺς ὁπλαρχηγοὺς Κόκκαλην καὶ Τσάτον, καὶ δι' ἑνὸς τολμηροῦ καὶ ἐπιτηδείου ἑλιγμοῦ ἐγένετο κύριος τῆς ὑπερκειμένης τῶν Τριῶν Χανίων στενῆς διόδου, διὰ τῆς ὁποίας προχωρεῖ καὶ στρατοπεδεύει ἀπὸ τῆς γεφύρας Μπουϊάννου μέχρι τοῦ Μετσόβου, τὸ ὁποῖον καταλαμβάνει ἐξ ὀνόματος τῆς ἐπαναστάσεως, γενόμενος ἐνθουσιωδῶς δεκτὸς ὑπὸ τῶν κατοίκων του.

Εἰς τὸν Ναὸν τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς ἐτελέσθη τότε 23ην Μαρτίου 1854 πάνδημος δοξολογία καὶ ὅλοι οἱ κάτοικοι τοῦ Μετσόβου ὡρκίσθησον νὰ ἀγωνισθοῦν καὶ νὰ ὑπερασπίσουν τὴν ἐθνικὴν ὑτόθεσιν καὶ νὰ μείνουν πιστοί, συσταθείσης ἐπαναστατικῆς Ἐπιτροπῆς ἐκ τῶν Γ. Σαρακιώτη, Δημ. Μηλιώτη, Δημ. Τζωαννοπούλου καὶ Χρ Καπέτη. Ἡ ἐν Μετσόβῳ μερὶς τοῦ Τσανάκα Κυρ., ἐφόσον ἡ Στρατιωτικὴ ἀρχὴ Ἰωαννίνων δὲν ἠδύνατο νὰ ἀντιτάξῃ ἀντίστασιν κατὰ τῆς ἐπαναστάσεως, παρέμεινεν ἥσυχος καὶ ἀδρανής. Ὅταν ὅμως ἐνισχύθη ἡ φρουρὰ Ἰωαννίνων δι' Ἀλβανῶν καὶ ὁ Ἀβδῆ Πασσᾶς εὑρέθη εἰς θέσιν νὰ ἀναλάβῃ ἐπίθεσιν, ὁ Κυρ. Τσανάκας διὰ τοῦ ἐν Ἰωαννίνοις διαμένοντος ἀδελφοῦ του Νικολάου Τσανάκα, συνεπείᾳ Ἀγγλογαλλικῆς Προξενικῆς διαμαρτυρίας πρὸς τὸν Γρίβαν, προσέφερεν ἐξ ὀνόματος ὁλοκλήρου τῆς Κοινότητος Μετσόβου τὴν ὑποταγήν της εἰς τὰς Στρατιωτικὰς Ἀρχὰς Ἰωαννίνων ζητήσας μάλιστα καὶ τὴν ἀποστολὴν στρατιωτικῆς βοηθείας εἰς Μέτσοβον. Ὁ Ἀβδῆ Πασσᾶς φθάσας μὲ τὰ στρατεύματά του εἰς τὰ Τρία Χάνια, παρέμεινεν ἐκεῖ ἐπί τινας ἡμέρας ἀδρανής, λόγῳ τῶν μεγάλων δυσχερειῶν, τὰς ὁποίας παρουσίαζεν ἡ διάπλασις τοῦ ἐδάφους διὰ μίαν περαιτέρω προέλασιν μὲ ὅσον τὸ δυνατὸν ὀλιγωτέρους κινδύνους. Εἰς τὴν ἐπιχείρησιν αὐτὴν τὸν Ἀβδῆ Πασσᾶν συνώδευσε καὶ ὁ ἐν Ἰωαννίνοις διαμένων τότε γενικὸς Πρόξενος τῆς Ἀγγλίας Longworth κατελθὼν ἐκ Βιτωλίων εἰς Ἰωάννινα εὐθὺς ὡς ἐξεδηλώθη ἡ Ἠπειρωτικὴ ἐπανάστασις. Κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ ὁ Longworth ἐλάχιστα ἐλπίζων καὶ ὑπολογίζων εἰς τὸν ἡρωϊσμὸν τῶν ἀπειθάρχων Τουρκικῶν στρατευμάτων, ἦλθεν εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸν ἐν Μετσόβῳ ἐγκατεστημένον Ἰταλικῆς καταγωγῆς Δημ. Τζωαννόπουλον, πατέρα τοῦ Μιχαὴλ Τζωαννοπούλου, διερμηνέως ἀργότερον τοῦ ἐν Ἰωαννίνοις Ἰταλικοῦ Προξενείου, καὶ τῷ ὑπεσχέθη μίαν πλουσίαν ἀμοιβὴν ἐὰν ἤθελεν ἐνεργήσει καταλλήλως ὥστε οἱ κάτοικοι τοῦ Μετσόβου νὰ στασιάσουν κατὰ τοῦ Γρίβα καὶ ἐὰν ἠδύνατο νὰ καταπείσῃ αὐτοὺς συγχρόνως νὰ ὁδηγήσουν τὰ στρατεύματα τοῦ Ἀβδῆ Πασσᾶ εἰς τὸ Μέτσοβον διὰ μιᾶς ὁδοῦ ἀγνώστου εἰς τοὺς ἐπαναστάτας. Κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐν λόγῳ διαπραγματεύσεων ὁ ἐπιτήδειος Τζωαννόπουλος διὰ ποικίλων δολοπλοκιῶν καὶ μηχανορραφιῶν—εἰς τοιούτου εἴδους ἔργα ἠσχολεῖτο κυρίως καὶ ἀποζοῦσε ἀπὸ αὐτὰ—κατώρθωσεν ὥστε οἱ κάτοικοι τοῦ Μετσόβου, ὄχι μόνον νὰ διχονοήσουν μεταξύ των, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸν Γρίβαν καὶ συνεπῶς νὰ ματαιώσῃ κάθε ἀπόδρασιν τῶν ἀνταρτῶν. Τὰ ἀποτελέσματα τῶν καταχθονίων αὐτῶν ἐνεργειῶν του ὁ Τζωαννόπουλος δὲν παρέλειπε νὰ μεταδίδῃ δι' ἀνθρώπων του εἰς τὸν Ἀβδῆ Πασσᾶν ἐν ἀγνοίᾳ βεβαίως τοῦ Γρίβα. Οἱ ὑπὸ τὸν Γρίβαν ἀντάρται, κινδυνεύοντες νὰ κυκλωθοῦν ὑπὸ τῶν Τουρκαλβανῶν τοῦ Ἀβδῆ Πασσᾶ, ὁδεύοντες διὰ τοῦ ροῦ τοῦ Μετσοβίτικου ποταμοῦ κατὰ τοῦ Μετσόβου, ἀπεσύρθησαν ἀπὸ τὸ Ξυλογέφυρον Μπουϊάννου εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου, εἰς θέσιν Γκρίζου ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Μετσόβου—Ἰωαννίνων, ὅπου ἐπὶ 24 ὥρας διεξήχθη φονικωτάτη μάχη, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐφονεύθησαν καὶ ἐτραυματίσθησαν 500 Τοῦρκοι καὶ Ἀλβανοὶ καὶ 100 ἀπὸ τοὺς ἀντάρτας τοῦ Γρίβα, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ πολλὰ

Μετσοβιτόπουλα τοῦ σώματος Δημ. Τσάπου. Εἰς τὴν αἱματηρὰν ἐκείνην μάχην διεκρίθησαν διὰ τὸν ἡρωϊσμόν των καὶ τὴν αὐταπάρνησιν αἱ μαχητικαὶ ὁμάδες τῶν Μετσοβιτῶν Σαρακιώτη, Βοΐλα καὶ Παλμούτση. Ἐφονεύφθη τότε καὶ εἷς ἀνεψιὸς τοῦ Καραφὶλ Μπέη, ὅλοι δὲ οἱ φονευθέντες Τοῦρκοι καὶ Ἀλβανοὶ ἐτάφησαν εἰς τὸν ἀριστερὰ τοῦ δρόμου καὶ ἔναντι τῆς ἐκκλησίας μεγάλον ἀγρόν, ὅστις ἔκτοτε περιετοιχίσθη ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ ἐχρησίμευσεν ὡς Τουρκικὸν Νεκροταφεῖον μέχρι τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ Μετσόβου 31—10—1912. Τὰ ἀποτελοῦντα τὴν ἄμυναν τοῦ Μετσόβου σώματα ἦσαν: Τοῦ Δημ. Κόκκαλη ἐκ 250 ἀνδρῶν, τοῦ Δημ. Τσάπου ἐκ 200 ἀνδρῶν καὶ ἀνὰ 100 ἄνδρας εἰς Μέτσοβον καὶ Ἀνήλιον ὑπὸ τὸν Γρίβαν. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως Τουρκικαὶ δυνάμεις ὁδηγούμεναι ἀσφαλῶς ἀπὸ ἀνθρώπους τοῦ Τζωαννοπούλου κατέφθασαν εἰς τὸ ὀροπέδιον Πολιτσιὲς ἀπὸ τὴν θέσιν Πλάκα καὶ τοιουτοτρόπως ὁ Γρίβας εὑρεθεὶς μεταξὺ δύο πυρῶν ἀπὸ βορρᾶ καὶ νότου καὶ κινδυνεύων προφανῶς, ἀφοῦ εἰσέπραξε τρεῖς χιλιάδας Τουρκικῶν λιρῶν ἀπὸ τοὺς εὐπορωτέρους τοῦ Μετσόβου χάριν τοῦ ἀγῶνος, τὴν πρωΐαν τῆς 27ης Μαρτίου διὰ τοῦ αὐχένους τοῦ ὄρους Ζυγοῦ ἐτράπη πρὸς Μαλακάσιον καὶ ἐκεῖθεν πρὸς Καλαμπάκαν. Ὁ Γρίβας κατὰ τὴν ὀλιγοήμερον ἐν Μετσόβῳ παραμονήν του, ἐγκατέστησε τὸ στρατηγεῖον του εἰς τὴν μεγαλοπρεπῆ οἰκίαν τοῦ βιθυπλούτου Νικολέττα Διώλιου, ἥτις ἦτο κτισμένη παρὰ τὴν κεντρικὴν πλατεῖαν ἐπὶ λόφου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εὑρίσκετο καὶ ἡ ἀρχοντικὴ οἰκία τοῦ περιωνύμου Φλόκα, τοῦ πρώιου μεγάλου εὐεργέτου τοῦ Μετσόβου.

Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν ἀνταρτῶν εἰσῆλθον εἰς τὸ Μέτσοβον οἱ ἄτακτοι Ἀλβανοὶ ὅπου, καίτοι ἐκλήθησαν ὑπὸ τῆς μερίδος τοῦ Τσανάκα πρὸς προστασίαν, ἤρχισαν νὰ λεηλατοῦν ὅλας τὰς κατοικίας καὶ ἐν τέλει παρέδωσαν αὐτὰς εἰς τὸ πῦρ, εἰς σημεῖον ὥστε τετρακόσιαι οἰκίαι ἐκ τῶν ὡραιοτέρων ἀπετεφρώθησαν. Οἱ δυστυχεῖς Μετσοβῖται ἔντρομοι ἔσπευσαν ἄλλοι νὰ καταφύγουν εἰς τὰς ὀρεινὰς θέσεις Φατζέτου τοῦ Ἀνηλίου, Βρύσες καὶ Κατάρα καὶ ἄλλοι μὲ τὰς γυναῖκας των καὶ τὰ παιδιά των νὰ ἐγκλεισθοῦν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, ἡ ὁποία περιεβάλλετο ἀπὸ πανύψηλον περιτοίχισμα. Πολλοὶ ἄνδρες, ἰδίως νέοι, ἠναγκάσθησαν νὰ φορέσουν γυναικεῖα φορέματα διὰ νὰ σωθοῦν ἀπὸ τὸ μαχαῖρι τοῦ Ἀρβανίτη καὶ πολλαὶ νεαραὶ γυναῖκες καὶ κορίτσια ὑπεχρεώθησαν νὰ φορέσουν τὰ χειρότερα παληόρρουχα ποὺ εἶχαν καὶ νὰ βάψουν τὰ πρόσωπά των μὲ καπνιὲς ἀπὸ ἁγιοκέρια! γιὰ νὰ ἀποφύγουν ὡς ἄσχημες τὰς κτηνώδεις ὀρέξεις τῶν Τουρκαλβανῶν. Κάθε οἰκογένεια ἔχει νὰ διηγῆται μέχρι σήμερον ἀπὸ ἕν ἢ καὶ περισσότερα δραματικὰ ἐπεισόδια. Οἱ Ἀλβανοὶ ἐξετράπησαν εἰς παντὸς εἴδους βιοπραγίας κατὰ τῶν ἀτυχῶν κατοίκων, τοὺς ὁποίους εὗρον εἰς τὰς οἰκίας των. Βιασμοὶ γυναικῶν καὶ ἐκτελέσεις ἀνδρῶν διὰ μαχαίρας ἐσημειώθησαν εἰς πολλὰς οἰκίας. Εἰς τὴν συνοικίαν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου καὶ εἰς τὴν οἰκίαν Ἀθανασούλη, ὅπου εἶχον καταφύγει πολλαὶ οἰκογένειαι, ἐξετελέσθησαν διὰ μαχαίρας ἀρκετοὶ ἄνδρες, οἱ ὁποῖοι δὲν ἐπρόλαβαν νὰ ἀπομακρυνθοῦν εἰς τὰ ὄρη. Εἰς τὴν κεντρικὴν πλατεῖαν, ὅπου σώζονται μέχρι σήμερον δύο γηραιοὶ πλάτανοι, ἀπηγχονίσθησαν περὶ τοὺς δέκα νέοι τοῦ Μετσόβου, ὡς λαβόντες δῆθεν μέρος εἰς τὴν μάχην τοῦ Γκρίζου καὶ μεταξὺ αὐτῶν ἕνας ἀπὸ τοὺς πέντε ἀδελφοὺς τῆς ἀρχοντικῆς οἰκογενείας Τζήμα, τῆς ὁποίας μεγάλη οἰκία διατηρεῖται πλησίον τῶν ἐρειπίων τῆς οἰκίας Μιχάλη Ἀποστολάκα, ὅπου ἐγεννήθη τὸ 1815 ὁ μέγας Ἐθνικὸς Εὐεργέτης Γεώργιος Μιχ. Ἀβέρωφ ἢ Ἀποστολάκας. Ζῷα μικρὰ καὶ μεγάλα ἀνηρπάγησαν ὑπὸ τῶν ἀγρίων Ἀλβανῶν, εἴδη ρουχισμοῦ καὶ ἐπιπλώσεως, τιμαλφῆ ἀντικείμενα, μαγειρικὰ σκεύη διηρπάγησαν, ὅλαι αἱ Ἐκκλησίαι ἐσυλήθησαν καὶ ἀφηρέθησαν ἐξ αὐτῶν ἅγιαι εἰκόνες, ἱερὰ σκεύη, πολύτιμα ἱερὰ ἄμφια, βιβλία καὶ εὐαγγέλια χρυσόδετα. Τὰ ὑπὸ τῶν Ἀλβανῶν διαρπαγέντα λάφυρα ὑπελογίσθησαν εἰς 500.000 γρόσια καὶ ἡ συνολικὴ καταστροφὴ ὑπερέβη τὰ εἴκοσι ἑκατομμύρια ἀργυρᾶ γρόσια! Θὰ ὠλο-

κληροῦτο δὲ ἡ καταστροφὴ τοῦ Μετσόβου ἀπὸ τὰς ἀπειθαρχήτους Ἀλβανικὰς ὀρδάς, ἐὰν δὲν ἐμεσολάβουν ὁ παρευρισκόμενος πλησίον τοῦ Ἀβδῆ Πασσᾶ γενικὸς πρόξενος τῆς Ἀγγλίας Longworth καὶ ὁ ἐν Ἰωαννίνοις διαμένων Μετσοβίτης Νικόλαος Τσανάκας Πασσᾶς διὰ νὰ σταματήσῃ τὸ ἔργον τῆς καταστροφῆς. Ἀλλὰ καὶ οἱ φίλοι τῶν Τούρκων ἐπληρώθησαν καταλλήλως, διότι αἱ οἰκίαι των διηρπάγησαν καὶ πλεῖστοι ἐξ αὐτῶν ἐκακοποιήθησαν. Ὁ δὲ ἀρχηγὸς τῆς φατρίας αὐτῆς τῶν φιλοτούρκων Κυριάκος Τσανάκας συλληφθεὶς μετὰ 47 ἑτέρων (1) προυχόντων τοῦ Μετσόβου ἐφορτώθη ὑπὸ τῶν Ἀλβανῶν μὲ «πλιάτσικα» καὶ ὡδηγήθη εἰς Ἰωάννινα, καθὼς καὶ ὁ Σαρακιώτης, ὁ Κωστάκης, ὁ Νικόλαος Μιχ. Ἀβέρωφ, ὁ Βενέτης καὶ ἄλλοι. Τὸν Κώσταν Κωτούλαν (Μπαρόσιον) ἀφοῦ ἐπυρπόλησαν τὴν οἰκίαν του, ἐτύφλωσαν, τοῦ δὲ Γιώργη Χρόνη ἔκοψαν τὰ αὐτιά, ἀφοῦ προηγουμένως τὸν ἐκακοποίησαν. Ὁ Ἀβδῆ Πασσᾶς εἰσελθὼν εἰς τὸ Μέτσοβον κατέλυσεν εἰς τὴν ἀρχοντικὴν οἰκίαν τοῦ Μετσοβίτου Ἀνήλικου, ἑνὸς ἐκ τῶν πλουσιωτέρων προυχόντων τοῦ Μετσόβου. Ἡ ἐν λόγῳ οἰκία διατηρηθεῖσα μέχρι πρὸ τριακονταετίας εὑρίσκετο πλησίον τοῦ ἀρτοποιείου Κων. Γκαλιμάνι καὶ ἦτο ὀνομαστὴ διὰ τὸν πλούσιον ἐσωτερικὸν διάκοσμον, τὰ εὐρωπαϊκὰ ἔπιπλα, κομψοτεχνήματα καὶ τοὺς μεγάλους πολυελαίους. Μετὰ τριήμερον ἀπὸ τῆς εἰσβολῆς τῶν Ἀλβανικῶν ὀρδῶν κατώρθωσαν νὰ ἐπιστρέψουν οἱ κρυπτόμενοι εἰς τὰ γύρω ὄρη κάτοικοι τοῦ Μετσόβου διὰ νὰ εὕρουν τὰς οἰκίας των ἀποτεφρωμένας καὶ ἄνευ ἐπίπλων, εἰδῶν ρουχισμοῦ καὶ τροφίμων. Περὶ τοὺς 500 Ἀλβανοὶ ἐλιποτάκτησαν μετὰ τῶν λαφύρων των ἐπιστρέψαντες ἀπὸ τὰ Ζαγοροχώρια εἰς τὰς ἰδιαιτέρας πατρίδας των. Ἄλλοι Ἀλβανοὶ μετέφεραν τὰ λάφυρά των εἰς τὴν ἀγορὰν τῶν Ἰωαννίνων, ὅπου περιφερόμενοι μὲ τὰ ἱερὰ σκεύη, τὰς Ἁγίας εἰκόνας καὶ τὰ ἱερὰ ἄμφια καὶ βιβλία ἀνὰ χεῖρας ἐνέπαιζον καὶ περιὕβριζον τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν καὶ ἤρχοντο εἰς διαπραγματεύσεις μὲ Ἕλληνας καὶ Ἑβραίους ἐμπόρους διὰ τὴν πώλησίν των. Ἄλλοι ὡδήγουν ὁλοκλήρους ἀγέλας μικρῶν καὶ μεγάλων ζῴων, ἅτινα εἶχον ἁρπάσει ἀπὸ τοὺς δυστυχεῖς κατοίκους τοῦ Μετσόβου. Ἐπὶ πλέον οἱ Τοῦρκοι μετέφεραν ἐκ Μετσόβου ἐπὶ πασσάλων τέσσαρας κεφαλὰς Χριστιανῶν, τὰς ὁποίας περιέφερον εἰς τὰς ὁδοὺς διὰ νὰ τονώσουν τὸ φρόνημα τῶν Τούρκων καὶ νὰ τρομοκρατήσουν τοὺς Χριστιανούς.

Τὰ Ἰωάννινα ἐπληρώθησαν προσφύγων, οἱ ὁποῖοι περιεφέροντο εἰς τὰς ὁδοὺς γυμνοὶ καὶ πεινασμένοι. Σχετικῶς μὲ τὰ γεγονότα τοῦ Μετσοβου ὁ Αὐστριακὸς ὑποπρόξενος ἐν Ἰωαννίνοις Χάας γράφει τὰ ἑξῆς: Ὁ βανδαλισμὸς ὁ διαπραχθεὶς ἐν Μετσόβῳ, οὗτινος οἱ εὔπιστοι κάτοικοι ἀντὶ νὰ δρέψουν τὴν δάφνην τῆς εἰρήνης, ἀντίκρυσαν τὸν πολεμικὸν δαυλόν, διὰ νὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ δεικνύουν ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῶν οἰκιῶν των τὰ ἴχνη τῆς ὀσμανικῆς ἀποθηριώσεως, ἔσχον καθ' ὅλον τὸν Νομὸν τῆς Ἠπείρου μίαν θρηνώδη ἀντήχησιν, εἰς τρόπον ὥστε ὄχι μόνον τὸ ἔργον τῆς εἰρηνεύσεως νὰ μὴν εὐοδωθῇ, ἀλλὰ τοὐναντίον ἡ ἀγανάκτησις καὶ ἡ ἐκδίκησις νὰ μεγενθυθῶσιν οὕτω. Ἡ Ἀγγλογαλλικὴ πολιτικὴ τῶν ἐνταῦθα προξένων ἐγένετο αἰτία νὰ δρέψῃ μέχρι τοῦδε ἡ Ἠπειρωτικὴ χώρα μόνον ζημίας. Οἱ δὲ χαρμόσυνοι κανονιοβολισμοί, οἱ ὁποῖοι ἐρρίφθησαν ἐκ τῶν ἐπάλξεων τοῦ Φρουρίου τῶν Ἰωαννίνων, δὲν ἀνήγγειλαν μόνον εἰς τοὺς Τούρκους καὶ τοὺς φίλους αὐτῶν τὸ εὐχάριστον γεγονὸς τῆς εἰρηνεύσεως τοῦ Μετσόβου, ἀλλὰ διελάλησαν καὶ εἰς τὸν κόσμον ὁλόκληρον τὸν θρίαμβον μιᾶς αἰσχρᾶς πολιτικῆς ἐναντίον τῆς ἐλευθερίας ἑνὸς λαοῦ, ὁ ὁποῖος εἶχε κάθε δικαίωμα νὰ τὴν ἀποκτήσῃ.

Μέχρι σήμερον διατηρεῖται ζωηρὰ ἡ ἀνάμνησις ὑπὸ τῶν γηραιοτέρων κατοίκων τοῦ Μετσόβου τῆς ἀπεριγράπτου αὐτῆς καταστροφῆς, τὴν ὁποίαν δὲν παραλείπουν νὰ μεταδίδουν εἰς τοὺς νεωτέρους ὅπως τὴν ἤκουσαν ἀπὸ τοὺς γονεῖς των ἢ πάππους των, ποὺ ὑπῆρξαν αὐτόπται μάρτυρες τῶν συνταρακτικῶν ἐκείνων γε-

---

1. Κ. Παπαγεωργίου «Ἠπειρωτικὴ Ἐπανάστασις 1854». «Ἠπ. Ἑστία» 1960.

γονότων. Ὁ ὁπλαρχηγὸς Δημ. Τσάπος μαζὶ μὲ τὰ παλληκάρια του ἠκολούθησε τότε τὸν Θεοδωράκην Γρίβαν εἰς τὴν Θεσσαλίαν, ἡ ὁποία εἶχεν ἐπαναστατήσει ὑπὸ τὸν Χριστόδουλον Χατζηπέτρον καὶ ἔπειτα εἰς τὴν Λαμίαν, ὅπου καὶ ἐγκατεστάθη. Τὴν μεγάλην αὐτὴν καταστροφὴν τοῦ 1854 ἀπηθανάτισεν ἡ δημοτικὴ μοῦσα εἰς τὰ ἀκόλουθα δημοτικὰ τραγούδια:

Α'

Σ' ὅλον τὸν κόσμο ξαστεργιά, σ' ὅλον τὸν κόσμο ἥλιος
καὶ τὸ καϋμένο Μέτσοβο ὅλο καπνοὺς καὶ φλόγες.
Τὸ χτύπησαν τὸ πάτησαν τ' Ἀβδῆ Πασσᾶ τ' ἀσκέρια,
ἐννιὰ χιλιάδες ἤτανε κι' ὀχτὼ χιλιάδες μπῆκαν.
Ὁ Γρίβας ἀποκλείσθηκε ψηλὰ στοῦ Νικολέττα
μὲ σταυροφόρους ἑκατὸ καὶ μὲ διακόσιους ἄλλους.
Ψιλὴν φωνὴν ἐφώναξεν ὁ Χουσεΐν Βρυώνης.
—Προσκύνα Γρίβα τὴν Τουρκιά, προσκύνα τὸν Φερύκη,
νὰ σοῦ χαρίσω τὴν ζωή, νὰ γίνουμε καὶ φίλοι.
Κι' ὁ Κόκκαλης ἐφώναξε ἀπὸ τὸ παραθύρι:
—Τί λὲς βρὲ Χουσεΐν Πασσᾶ, τί λὲς ζουρλὸ κεφάλι;
Φυσέκια στὶς μπαλάσκες μας εἶναι πολλὰ ἀκόμα.
Θὰ παίξῃ τὸ ντουφέκι μας, κουφάρια θὲ νὰ στρώσῃ,
κι' ὕστερα καρτερεῖτε μας μὲ τὸ σπαθὶ στὸ χέρι.
Παρασκευὴ ξημέρωνε, ἡμέρα χιονισμένη,
ὁ Γρίβας κι' οἱ λεβέντες του πουρνό, πουρνὸ ἀνεβαῖναν
τὰ μονοπάτια τοῦ Ζυγοῦ, ζερβὰ ἀπ' τὸ χαλίκι,
καὶ μόν' καὶ μόνον ἔλειπαν τέσσερα παλληκάρια.

Β'

Στὸ Μέτσοβο στὸν πλάτανο, μέσ' στὲς κρυὲς βρυσοῦλες
κλείσαν τὸν Γρίβα κλείσανε πέντ' ἔξ ὀχτὼ χιλιάδες.
Κ' ἦταν μέσα Ἀβδῆ Πασσᾶς κι' αὐτὸς ὁ Καρυοφύλης.
Ἀβδῆ Πασσᾶς ἐφώναξε Ἀβδῆ Πασσᾶς φωνάζει:
Γρίβα μου ρῖξε τ' ἅρματα, Γρίβα μου ξαρματώσου.
κι' ὁ Κόκκαλης ἐφώναξε ἀπὸ τὸ παραθύρι:
Τί λὲς μωρὲ Ἀβδῆ Πασσᾶ, τί λὲς ζουρλὸ κεφάλι:
Φυσέκια στὶς μπαλάσκες μας.....κ.τ.λ.

Τὸ τραγοῦδι αὐτὸ ἔχει γραφῆ σὲ πλάκα γραμμοφώνου μὲ τραγουδιστὴ τὸν Γιῶργο Νᾶκο ἀπὸ τ' Ἄγραφα.

Ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἄνευ προηγουμένου καταστροφὴν ποὺ ὑπέστη τότε τὸ Μέτσοβον, πολλαὶ οἰκογένειαι ἐξαναγκάσθησαν νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν κωμόπολιν καὶ νὰ καταφύγουν εἰς διαφόρους πόλεις τῆς Θεσσαλίας καὶ περισσότεροι εἰς τὰ Τρίκαλα, ἄλλαι εἰς Ἀλεξάνδρειαν καὶ ἄλλαι εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ εἰς Ρουμανίαν, ὁπόθεν δὲν ἐπανῆλθον πλέον. Οἱ Τοῦρκοι κατέστησαν ἔκτοτε τὸ Μέτσοβον στρατιωτικὸν κέντρον—πραγματικὸν Τουρκόσταλον—καὶ ἐγκατέστησαν ἐκεῖ ἰσχυρὰν στρατιωτικὴν φρουράν. Ἐπέταξαν πρὸς τοῦτο 3—4 κεντρικὰς συνεχομένας οἰκίας, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὰ ἀρχοντικὰ τοῦ Νικολέττα Λιόλιου καὶ τοῦ Φλόκα, καὶ ἐγκατέστησαν εἰς αὐτὰς προσωρινῶς στρατὸν καὶ πολεμικὸν ὑλικόν. Κατὰ τὸ 1868 ἰσοπέδωσαν τὸν πέριξ μεγάλον χῶρον καὶ περιέβαλαν αὐτὸν μὲ παχεῖς λιθα-

σβετοκτίστους τοίχους, καταστήσαντες αὐτὸν φρούριον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἀνήγειραν ἐν συνεχείᾳ μεγάλον στρατῶνα καὶ τζαμίον μὲ ὑψηλὸν μιναρέν, ἀπὸ τοῦ ἐξώστου τοῦ ὁποίου Τοῦρκος Χότζας ἀνέπεμπε κάθε ἀπόγευμα δέησιν εἰς τὸν Ἀλλὰχ καὶ τὸν Προφήτην αὐτοῦ τὸν Μωάμεθ. Παρῆλθον ἔκτοτε ἀρκετὰ ἔτη καὶ οἱ κάτοικοι τοῦ Μετσόβου κατώρθωσαν νὰ συνέλθουν ἀπὸ τὸ μέγεθος τῆς καταστροφῆς χάρις εἰς τὴν ἐργατικότητά των καὶ τὴν λιτότητα, ποὺ τοὺς διακρίνει μέχρι σήμερον καὶ χάρις εἰς τὰ τακτικὰ καὶ μεγάλα χρηματικὰ ἐμβάσματα πρὸς τὴν Ἐφορείαν Μετσόβου ἀπὸ τοὺς ἐν ιῇ ξένῃ διαμένοντας πλουσίους Μετσοβίτας. Ὅπως ἀνέφερα καὶ εἰς τὰ προηγούμενα, τὸ Μέτσοβον μὲ τὴν ἀπότομον αὔξησιν τοῦ πληθυσμοῦ του δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπαρκέσῃ διὰ τὰς βιοτικὰς ἀνάγκας τῶν κατοίκων λόγῳ τοῦ ὀρεινοῦ καὶ ἀγόνου ἐδάφους του. Μόνον οἱ κτηνοτρόφοι ἱκανοποιοῦντο ἐν μέρει ἀπὸ τὸ ἐπάγγελμά των καὶ μικρὸς ἀριθμὸς γεωργῶν, καλλιεργούντων τοὺς περὶ τὸ Μέτσοβον ἀγροὺς καὶ ἀμπέλους. Ἄλλοι ἐπαγγελματίαι, κτῖσται ἰδίᾳ, ξυλουργοί, σαγματοποιοί, χρυσοχόοι καὶ βαρελοποιοὶ ὑπεχρεοῦντο μετὰ μικρὰν ἐν τῇ πατρίδι των παραμονήν, νὰ ταξειδεύουν εἰς Ἰωάννινα, Πρέβεζαν, Ἄρταν, Παραμυθιάν, Τρίκκαλα, Λάρισαν, Βόλον, Φάρσαλα καὶ ἄλλας Θεσσαλικὰς πόλεις πρὸς ἀνεύρεσιν ἐργασίας, ἐγκατασταθέντες ἀργότερον μονίμως ἐκεῖ. Ἄλλοι ὅμως κατέφυγαν εἰς μακρυνὰς χώρας πρὸς ἀνεύρεσιν καλυτέρας τύχης. Αὐτοὶ ἦσαν οἱ ξενητευόμενοι καὶ μετέβαιναν κατὰ παλαιοτέρους χρόνους εἰς Κωνσταντινούπολιν, Βενετίαν, Λιβόρνον, Τεργέστην, Βιέννην, Βουδαπέστην, Ὀδησσόν, Μόσχαν, Ἰάσιον, Βουκορέστιον, Αἴγυπτον, Σουδάν, Ἰνδίαι, Ἀβησσυνίαν, ὅπου ἵδρυσαν σοβαροὺς ἐμπορικοὺς οἴκους. Ἐκεῖ εἰς τὴν ξένην χώραν οἱ Μετσοβῖται οὗτοι διὰ τῆς ἐργατικότητος καὶ τῆς σκληρᾶς οἰκονομίας κατώρθωσαν νὰ δημιουργήσουν περιουσίας καὶ πλούτη μεγάλα μερικοὶ ἐξ αὐτῶν. Οὕτω οἱ Ἀδελφοὶ Ἀποστολάκα, Δημήτριος καὶ Νικόλαος υἱοὶ τοῦ Χρήστου Ἀποστολάκα μετέβαλαν τὸ «Ἀποστολάκας» εἰς «Ποστολάκας» δεύτεροι ἐξάδελφοι μὲ τὸν Μιχαὴλ Αὐγ. Ἀποστολάκαν, πατέρα τοῦ μεγάλου Ἐθνικοῦ Εὐεργέτου Γεωργ. Ἀβέρωφ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ Νικ. Τζαρτζούλη ἵδρυσαν ἐμπορικὰ γραφεῖα ἐν Βιέννῃ μὲ σοβαρὰς συναλλαγὰς μετὰ πολλῶν κέντρων τῆς Εὐρώπης καὶ Ρωσίας. Εἰς τὴν Ὀδησσὸν ὁ Σταμέρωφ δημιουργεῖ κολοσσιαίαν περιουσίαν, ἐν Μόσχᾳ οἱ ἀδελφοὶ Ξυδιᾶ, δωρήσαντες μεγάλον χρυσοκέντητον ἐπιτάφιον θρῆνον εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς καὶ διατηρούμενον μέχρι σήμερον. Ὁ Μιχαὴλ Τέρωφ καὶ ὁ Τριαντάφυλλος Τσουμάγκας, ὁ ἱδρυτὴς τοῦ ὁμωνύμου γηροκομείου ἐν Μετσόβῳ ἐπὶ οἰκοπέδου τῆς πατρικῆς του οἰκίας, τὸ ὁποῖον διατηρεῖται μέχρι σήμερον καὶ στεγάζει τὰ γραφεῖα τοῦ δημαρχείου Μετσόβου, τὸ Γυμνάσιον καὶ τὸ Ἀβερώφειον Φαρμακεῖον πρὸ ἐτῶν. Ὁ Στέργιος Στάνος πλουτίζει ἐν Βενετίᾳ καὶ ἱδρύει τὸ πρῶτον Ἑλληνικὸν Σχολεῖον ἐν Μετσόβῳ. Ὁ Δημήτριος Ζαμάνης ἐξελίσσεται ἐν Κωνσταντινουπόλει εἰς μεγάλον ζωέμπορον καὶ ἀργότερον γίνεται προμηθευτὴς τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ καὶ τῆς αὐλῆς τοῦ Σουλτάνου καὶ ἐν συνεχείᾳ ἀνακηρύσσεται ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Ἄρχων καὶ Παχάλνικος διὰ τὰς πρὸς Αὐτὸ πλουσίας δωρεάς του. Ἀκολουθεῖ ὁ Κων)τῖνος Φουρνίγκας, ὅστις πλουτίσας ἐν Ρωσίᾳ, κατεσκεύασε διὰ χρημάτων του τὸ μέγα ὑδραγωγεῖον τοῦ Μετσόβου, ὅπερ διασώζεται μέχρι σήμερον καὶ ἐξ αὐτοῦ ὑδοεύεται ὁλόκληρον σχεδὸν τὸ Μέτσοβον καὶ ἀρδεύονται οἱ πολλοὶ κῆποι τῶν Μετσοβιτῶν. Ἔκτισε καὶ μεγάλην πλακοσκεπῆ κρήνην μὲ τρεῖς κρουνοὺς εἰς τὸ κεντρικώτερον μέρος τῆς κωμοπόλεως μὲ πλάκα μαρμαρίνην ἐντοιχισμένην εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ταύτης καὶ ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀναγράφεται ὅτι ἐκτίσθη δαπάνῃ τοῦ Φουρνίγκα κατὰ τὸ ἔτος 1858. Ἀργότερον ἀναφαίνονται οἱ υἱοὶ τοῦ Ἀναστασίου Τουσσίτσα, Μιχαήλ, Θεόδωρος καὶ Νικόλαος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ ὁ τέταρτος Κωνσταντῖνος ἐν Λιβόρνῳ καὶ ἐν συνεχείᾳ ὁ ἐπ' ἀδελφῇ ἀνεψιὸς τῶν ἀνωτέρω Νικόλαος Στουρνάρης ἐν Ἀλεξανδρείᾳ. Οὗτοι διὰ τοῦ ἐμπορίου τῶν

Ὀδησσὸν

γουναρικῶν καὶ τῆς βαμβακοφυτείας ἀπέκτησαν τεραστίαν περιουσίαν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν διέθεσαν μέρος διὰ τὴν ἵδρυσιν τοῦ Παρθεναγωγείου ἐν Μετσόβῳ καὶ Πολυτεχνείου ἐν Ἀθήναις. Ἐπακολουθεῖ ὁ μέγιστος—διὰ τὴν τότε ἐποχὴν—τῶν εὐεργετῶν ἐκ Μετσόβου καὶ τοῦ Ἔθνους Γεώργιος Μιχ. Ἀβέρωφ ἢ Αὐγέρου, ὅστις ἐπροίκισε τὸ Μέτσοβον μὲ διώροφον σχολικὸν κτίριον καὶ ἀπέστελλε κατ' ἔτος 500—1.000 λίρας Τουρκίας χρυσᾶς διὰ τὴν λειτουργίαν τοῦ σχολείου, τὴν πληρωμὴν τῶν μισθῶν τῶν κοινοτικῶν ἰατρῶν, διὰ τὸν ἐφοδιασμὸν μὲ φάρμακα τῶν ὁμωνύμου φαρμακείου, χορηγοῦντος δωρεὰν φάρμακα εἰς ὅλας ἀνεξαιρέτως τὰς οἰκογενείας τοῦ Μετσόβου καὶ τῶν πέριξ πέντε προνομιούχων χωρίων, διὰ τὴν προικοδότησιν ἀπόρων κορασίδων τοῦ Μετσόβου, προτιμωμένων τῶν ὀρφανῶν τοιούτων, διὰ τὴν διανομὴν χρηματικῶν βοηθημάτων εἰς χήρας καὶ ὀρφανὰ καὶ ἀποκλήρους τῆς κοινωνίας ἐν γένει, διὰ τὴν ἀνέγερσιν ἐκκλησιῶν καὶ τὴν λιθόστρωσιν τῶν δρόμων τῆς κωμοπόλεως καὶ τὴν κατασκευὴν δευτέρου βοηθητικοῦ ὑδραγωγείου, τοῦ ὁποίου τὰ ὕδατα διωχετεύθησαν εἰς τὸ ὑδραγωγεῖον Φουρνίγκα, εἰς τὴν θέσιν Πολιτσιοάρε, διὰ τὴν κατασκευὴν καὶ τὴν ἐπισκευὴν κοινοτικῶν κρηνῶν, διὰ τὴν κατασκευὴν λιθοστρωμένων δρόμων (καλντερίμια) ἐντὸς τῆς κωμοπόλεως καὶ δι' ἄλλα παρόμοια κοινῆς ὠφελείας ἔργα. Ὁ Γεώργιος Τούλης, ταξειδεύσας εἰς Αἴγυπτον καὶ ἐπιδοθεὶς εἰς τὴν καλλιέργειαν βάμβακος, ἐδημιούργησε μεγάλην περιουσίαν, ἐκ τῆς ὁποίας ἕνα μέρος διέθεσε διὰ τὴν ἵδρυσιν Ὀρφανοτροφείου Μετσόβου, τὸ ὁποῖον κοινῇ συμφωνίᾳ τῆς Κοινότητος Μετσόβου καὶ τοῦ Μητροπολίτου Ἰωαννίνων Σπυρίδωνος Βλάχου μετετράπη εἰς Ὑφαντήριον, εἰς τὸ ὁποῖον μέχρι τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου 1940 ἐξεπαιδεύοντο εἴκοσι ἄπορα κοράσια τοῦ Μετσόβου εἰς τὴν ὑφαντουργικὴν τέχνην, σιτιζόμενα ἐν ταὐτῷ εἰς τὸ ἵδρυμα. Τὰ μηχανήματα τοῦ ἐν λόγῳ Ὑφαντηρίου διηρπάγησαν ὑπὸ τῶν Γερμανῶν κατὰ τὴν μαύρην κατοχὴν 1941—1944. Ἕτερος Μετσοβίτης ὁ Νικόλαος Τούλης προσέφερε τὸ 1881 εἰς τὸ θεραπευτήριον «Εὐαγγελισμὸς» τὸ ποσὸν τῶν 10.000 χρυσῶν λιρῶν. Ἐν Βραΐλα τῆς Ρουμανίας ἕτερον τέκνον τοῦ Μετσόβου ὁ Στέργιος Μπότσαρης διὰ τῆς ἐνοικιάσεως ἀγροκτημάτων δημιουργεῖ μεγάλην ἐπίσης περιουσίαν καὶ ἐν ζωῇ εὑρισκόμενος ἐδώρησεν εἰς τὴν Κοινότητα Μετσόβου δέκα μεγάλας σιταποθήκας, εὑρισκομένας ἐν Βραΐλᾳ. Αἱ ἐν λόγῳ ἀποθῆκαι ἐξεποιήθησαν κατὰ τὸν πρῶτον Παγκόσμιον Πόλεμον ὑπὸ τοῦ ἐπιζήσαντος ἀδελφοῦ του, ἐκτελεστοῦ τῆς διαθήκης καὶ χαρτοπαικτικοῦ τύπου, τὸ 1917, καθ' ἣν ἐποχὴν ἡ Ρουμανία εἶχε καταληφθῇ ὑπὸ Γερμανικῶν στρατευμάτων. Δυστυχῶς ἡ Ἐφορεία κληροδοτημάτων Μετσόβου δὲν ἐφρόντισε, μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ρουμανίας ἐκ τῆς Γερμανικῆς κατοχῆς, νὰ ἐνεργήσῃ διὰ τὴν ἀκύρωσιν τῆς πωλήσεως.

Κατὰ τὴν μακρυνὴν ἐκείνην ἐποχὴν πολλοὶ νεαροὶ Μετσοβῖται πληροφορούμενοι ὅτι συμπατριῶται των κατώρθωσαν νὰ δημιουργήσουν τεραστίας περιουσίας εἰς τὰ ξένα, ἀφήνουν τὰς χειρονακτικὰς ἐργασίας των καὶ ἐξοικονομοῦντες τὰ ναῦλα ἀπέρχονται κατὰ δεκάδας εἰς Ρουμανίαν καὶ Αἴγυπτον πρὸς ἀνεύρεσιν καλυτέρας τύχης. Ἐλάχιστοι ὅμως ἐξ αὐτῶν ηὐτύχησαν νὰ ἐπιστρέψουν μετὰ μακρὰν ἀπουσίαν εἰς τὴν γενέτειράν των καὶ νὰ νυμφευθοῦν κορασίδας τοῦ Μετσόβου. Κατὰ τὰ τότε ἐπικρατοῦντα ἔθιμα ἐν Μετσόβῳ οἱ ἐν λόγῳ ξενητευμένοι μετὰ μικρὰν ἐν τῇ πατρίδι των παραμονὴν ἀπήρχοντο πάλιν εἰς τὰ ξένα ἐγκαταλείποντες τὰς νεαρὰς συζύγους των πλησίον τῶν γονέων των καὶ τῶν ἄλλων οἰκείων των. Ἐκ τῶν ξενητευμένων αὐτῶν ἄλλοι δὲν κατώρθωσαν νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὸ Μέτσοβον καὶ ἀπέθανον ἐν τῇ ξένῃ χώρᾳ, ἄλλοι ἐπέστρεψαν εἰς βαθύτατον γῆρας μὲ ἐλαχίστας οἰκονομίας ἢ καὶ ἐντελῶς ἄποροι διὰ νὰ διέλθουν τὸ ὑπόλοιπον τῆς ζωῆς των ὡς τρόφιμοι τοῦ Γηροκομείου Τριαν. Τσουμάγκα. Ὀλίγοι ηὐτύχησαν νὰ ἐπισκέπτωνται ἀνὰ 5—8 ἔτη τὰς οἰκογενείας των εἰς τὸ Μέτσοβον!! Οἱ τοιοῦτοι ἐκποι-

οὔντες ἀργότερον τὴν ἐν τῇ ξένῃ δημιουργηθεῖσαν κτηματικὴν περιουσίαν των ἐπανήρχοντο διὰ νὰ παραμείνουν ὁριστικῶς πλέον εἰς τὴν γενέτειράν των καὶ διὰ νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν τοιαύτην παραμονήν των ἐφρόντιζον νὰ ἀγοράζουν ἀγροτικὰ κτήματα ἐν Θεσσαλίᾳ, Μακεδονίᾳ καὶ Ἠπείρῳ, ἀποζῶντες οὕτω ἀπὸ τὰ γεωργικὰ προϊόντα των. Οἱ μετὰ μακρὰν ἀπουσίαν εἰς τὰ ξένα Μετσοβῖται ἐπανερχόμενοι εἰς τὴν πατρίδα των, εἴτε διὰ νὰ νυμφευθοῦν, εἴτε διὰ νὰ παραμείνουν μικρὸν ἢ μεγάλο χρονικὸν διάστημα, ὤφειλον κατ' ἀπαράβατον ἔθιμον νὰ φέρωσι καὶ διάφορα δῶρα διὰ τοὺς οἰκείους των καὶ τοὺς στενοὺς συγγενεῖς των. Ἀπὸ τὰ δῶρα, τὰ ὁποῖα ἐκόμιζον, ἐξετιμᾶτο ἡ περιουσία καὶ ἡ προκοπή των γενικῶς καὶ τότε ἐγίνοντο εἰς αὐτοὺς ἀνάλογοι προτάσεις γάμου—εἰς τοὺς ἀγήμους—μέσῳ τρίτου προσώπου συνήθως, τοῦ προξενητοῦ ἢ μᾶλλον τῆς προξενητρίας, διότι γυναῖκες ἐπιτήδειοι ἠσχολοῦντο ἐπιτυχῶς μὲ τὸ δύσκολον ἔργον τῶν συνοικεσίων. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ προξενήτρια ἠμείβετο ὅταν ἔφερεν εἰς αἴσιον πέρας ἕνα τοιοῦτον συνοικέσιον, ἀναλόγως τῆς οἰκονομικῆς δυναμικότητος τῶν ἀρραβωνιζομένων. Ἀναφέρεται ὅτι Μετσοβίτης τις, Ἰωάννης Γκίκας ὀνόματι, ξενητευθεὶς εἰς μικρὰν ἡλικίαν εἰς Αἴγυπτον καὶ Σουδὰν καὶ μὴ κατορθώσας νὰ δημιουργήσῃ περιουσίαν παρ' ὅλην τὴν ἐργατικότητά του, παρέμεινεν εἰς τὰ ξένα τριάντα ὁλόκληρα χρόνια, χωρὶς νὰ ἐπικοινωνήσῃ δι' ἀλληλογραφίας του μὲ τὴν γερόντισσαν μητέρα του καὶ μίαν ὕπανδρον ἀδελφήν του, τὴν Μαρίαν Μπουτέκα. Κάποτε ὅμως κατελήφθη ἀπὸ νοσταλγίαν καὶ ἀπὸ μίαν ἀκράτητον ἐπιθυμίαν νὰ ἴδῃ τὴν ζῶσαν μητέρα του, ἀπεφάσισε καὶ ἐπέστρεψεν εἰς Μέτσοβον, ὅπου παρουσιάσθη μὲ ἄλλο ὄνομα καὶ ἄλλο ἐπώνυμον. Κατ' ἀρχὰς ἐπεσκέφθη τὴν ἀδελφήν του Μαρίαν εἰς τὴν οἰκίαν της, εἰς τὴν ὁποίαν παρουσιάσθη ὡς φίλος τοῦ ἀδελφοῦ της Γιάννη καὶ ὡς καταγόμενος ἀπὸ κάποιο χωριὸ τοῦ Ζαγορίου. Ἦλθα—εἶπεν εἰς τὴν ἀδελφήν του, ποὺ δὲν τὸν ἀνεγνώρισε—κατὰ θερμὴν παράκλησιν τοῦ ἀδελφοῦ σου Γιάννη, μὲ τὸν ὁποῖον ἐργάζομαι μαζὶ ἐπὶ πολλὰ χρόνια εἰς τὸ Σουδάν, γιὰ νὰ σᾶς γνωρίσω τόσον ἐσένα ὅσον καὶ τὴν μητέρα σου, καὶ νὰ σὲ πληροφορήσω ὅτι ὁ Γιάννης εἶναι καλὰ καὶ ὅτι ἀργότερα θὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ Μέτσοβον. Γεμάτη χαρὰ ἡ ἀδελφή του τὸν περιποιήθηκε καὶ τὴν ἑπομένην τὸν ὡδήγησεν εἰς τὴν οἰκίαν τῆς μητέρας της, ὅπου ἡ μητέρα του δὲν τὸν ἀνεγνώρισεν ἐπίσης. Τὸν ἐφίλησε στοργικά, διότι ἐμάνθανε ὕστερα ἀπὸ τόσα χρόνια γιὰ τὸν Γιάννη της καὶ τὸν ἐκράτησε 2—3 ἡμέρας εἰς τὸ σπίτι της, ρωτῶντας πάντα λεπτομέρειες ἀπὸ τὴν ζωὴν τοῦ χαμένου παιδιοῦ της. Τὴν τετάρτην ἡμέραν ἀπὸ τῆς ἀφίξεώς του εἰς τὸ Μέτσοβον ὁ Γιάννης εἰδοποίησε τοὺς φιλοξενοῦντας αὐτόν, τὴν μητέρα του καὶ τὴν ἀδελφήν του, ὅτι θὰ ἀναχωρήσῃ διὰ τὰ Ἰωάννινα προκειμένου νὰ μεταβῇ δῆθεν εἰς τὸ χωριό του εἰς τὸ Ζαγόρι. Ἡ γραῖα μητέρα του φορτωμένη μὲ ἕνα ἄδειο καλάθι γιὰ τὸν τρύγο—ἦτο μὴν Σεπτέμβριος—συνώδευσε τὸν Γιάννη μεταβαίνοντα πεζῇ εἰς τὰ Ἰωάννινα, μέχρι τῆς θέσεως Μπουϊάννου, ὅπου τὰ Μετσοβίτικα ἀμπέλια. Τὴν ὥρα ποὺ ἐπρόκειτο νὰ ἀποχαιρετήσῃ τὴν μητέρα του ὁ Γιάννης δὲν ἠμπόρεσε νὰ κρατηθῇ καὶ πρὸς μεγάλην κατάπληξιν τῆς ἀτυχοῦς μητέρας ἀπεκαλύφθη εἰς αὐτήν, ἡ ὁποία τὸν ἐνηγκαλίσθη τότε καὶ τὸν κατεφίλησε στοργικά, ἐκλιπαρώντας αὐτὸν νὰ γυρίσῃ στὸ σπίτι καὶ νὰ ζήσῃ ἔστω καὶ πτωχικὰ κοντά της, γιὰ νὰ τῆς κλείσῃ τὰ μάτια, διότι καὶ τὰ τέσσερα παιδιά της—ἀγόρια—εὑρίσκοντο ἀπὸ ἐτῶν εἰς τὰ ξένα. Ἐστάθη ὅμως ἀδύνατον νὰ πεισθῇ ὁ Γιάννης, ὅστις τὴν ἐφίλησε γιὰ τελευταίαν φορὰν μὲ τὰ λόγια: «Ἔχε γειὰ καλή μου μάννα καὶ καλὴ ἀντάμωση στὸν ἄλλο κόσμο». Ἔφυγε γιὰ νὰ γυρίσῃ στὸ Σουδὰν καὶ νὰ ἀφήσῃ ἐκεῖ τὰ κόκκαλά του. Τὸ ἀνωτέρω περιστατικὸν εἶναι γεγονὸς ἀνομφισβήτητον καὶ γνωστὸν εἰς τοὺς γέρους τῆς περασμένης γενεᾶς. Ἄλλος Μετσοβίτης, Γιώργης ὀνόματι—τὸ ἐπώνυμόν του δὲν διεσώθη—σὲ νεαρὰ ἡλικία, μετὰ τὸ κάψιμο τοῦ σπιτιοῦ του ἀπὸ τοὺς ἀντάρτας τοῦ Γρηγόρη Λιακατᾶ τὸ 1821, ἔφυγε ἀπὸ τὸ Μέτσοβον καὶ

μετέβη εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ὅπου προσελήφθη ὡς τσομτᾶνος ἀπὸ κάποιον Τοῦρκο κτηνοτρόφο. Μετὰ παραμονὴν ὀλίγων ἐτῶν ἐκεῖ, μετέβη εἰς Αἴγυπτον καὶ ἀκολούθως εἰς Ἀβησσυνίαν. Ἐκεῖ κατετάγη εἰς τὸν στρατὸν καὶ ἐπολέμησε τὸ 1874 καὶ 1876 κατὰ τῶν Αἰγυπτίων καὶ τὸ 1880—1887 κατὰ τῶν Ἰταλῶν, ὅτε εἶχε προαχθῆ εἰς ἀξιωματικὸν τοῦ πυροβολικοῦ καὶ ἀργότερον εἰς στρατηγὸν—ρὰς—διορισθεὶς Φρούραρχος τῆς πρωτευούσης Ἀντὶς-Ἀμπέμπα. Ἦτο νυμφευμένος μὲ Ἀβησσυνὴν γυναῖκα καὶ εἶχε πέντε υἱούς, ἅπαντας ἀξιωματικούς. Ἐπειδὴ δὲ ἦτο μελαψὸς οὐδεὶς ἐγνώριζεν ὅτι οὗτος δὲν ἦτο Ἀβησσυνός. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἄλλος Ἠπειρώτης Χρηστίδης τὸ ἐπώνυμον καὶ ἡλικίας 25—26 ἐτῶν, εὑρισκόμενος ἐν Ἀβησσυνίᾳ καὶ μετερχόμενος τὸν ἔμπορον Ἀφρικανικῶν προϊόντων (πτερά, δέρματα, ἐλεφαντοστοῦν) συνελήφθη ὑπὸ Ἀβησσυνῶν στρατιωτῶν καὶ ὡδηγήθη εἰς τὸ Φρουρχεῖον, διότι φιλονικήσας μετά τινος στρατιώτου τὸν ἐκτύπησε καὶ τὸν ἐτραυμάτισεν ἐλαφρά. Ὁ Φρούραρχος Γκεώργη, ἀφοῦ τὸν ἠρώτησεν εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν Ἀβησσυνῶν ἀπὸ ποῦ ἦτο καὶ ἀπὸ ποῖον χωρίον κατήγετο, τὸν ἐπέπληξε αὐστηρότατα ἐνώπιον τῶν ἄλλων καὶ τὸν ἀπέπεμψε μὲ τὴν ἀπειλὴν ὅτι ἐὰν ἐπαναλάβῃ τὴν παρεκτροπήν του θὰ τὸν τιμωρήσῃ παραδειγματικῶς καὶ θὰ τὸν ἐξορίσῃ. Ὅταν ὁ Χρηστίδης ἔφυγεν ἀπὸ τὸ Φρουραρχεῖον καὶ ἀπεμακρύνθη ὀλίγον, τὸν κατέφθασε Ἀβησσυνὸς στρατιώτης διὰ νὰ τὸν εἰδοποιήσῃ ὅτι τὸν θέλει πάλιν ὁ στρατηγὸς Γκεώργη. Ὁ Χρηστίδης νομίσας ὅτι ὁ Φρούραρχος μετενόησε καὶ θέλει νὰ τὸν τιμωρήσῃ, εἰσῆλθε τρέμων εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ στρατηγοῦ καὶ ἀνέμενε τὴν νέαν ἀπόφασίν του. Ὁ ρὰς Γκεώργη ὅμως διέταξε τότε τὸν κλητῆρα νὰ κλείσῃ τὴν θύραν καὶ νὰ μὴ ἐπιτρέψῃ εἰς κανένα νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ γραφεῖον του. Καὶ τότε ὁ στρατηγὸς εἰς ἑλληνικὴν πλέον γλῶσσαν μὲ τὸ Ἠπειρωτικὸν ἰδίωμα, ἀνάμικτον μὲ Ἀβησσυνιακά, ἀφοῦ τὸν ἠρώτησε πλέον λεπτομερῶς περὶ τῆς Ἠπείρου, τοῦ εἶπεν ὅτι καὶ αὐτὸς ἦτο Ἠπειρώτης ἀπὸ τὸ Μέτσοβον καὶ ὑπὸ ποίας συνθήκας ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ μετὰ τὸ κάψιμον τοῦ σπιτιοῦ του καὶ τὴν συνέχειαν τῆς περιπετείας του ὅπως ἐξέθεσα προηγουμένως. Συνέστησε τότε εἰς τὸν Χρηστίδην νὰ μὴ ἀναφέρῃ τίποτε ἀπὸ ὅσα ἤκουσε καὶ ὅταν λάβῃ τὴν ἀνάγκην του νὰ μὴ διστάσῃ νὰ τὸν ἐπισκέπτηται διὰ νὰ τὸν βοηθήσῃ εἰς τὰς ὑποθέσεις του. Κατὰ τὸ ἔτος 1917 ὅτε γενικὸς πρόξενος τῆς Ἑλλάδος εἰς Ἀντὶς-Ἀμπέμπα ἦτο ὁ Νικολόπουλος (αὐτοκτονήσας ἀργότερον ὡς πρεσβευτὴς ἐν Μόσχᾳ) κατὰ τὴν τελετὴν τῆς Ἐθνικῆς Ἑορτῆς τῆς 25ης Μαρτίου, μεταξὺ τῶν ἄλλων ἐπισκεπτῶν, οἵτινες προσῆλθον τότε εἰς τὸ Προξενεῖον, παρουσιάσθησαν ἐκεῖ καὶ τέσσαρες ἀξιωματικοὶ Ἀβησσυνοὶ πανύψηλοι μὲ λευκὰς γενειάδας, οἱ ὁποῖοι ἔφερον ἐπὶ μιᾶς πολυθρόνας ἕναν ὑπέργηρον, ὅστις ηὐχήθη εἰς τὸν πρόξενον διὰ τὴν Ἐθνικὴν Ἑορτὴν εἰς γλῶσσαν Ἀβησσυνιακὴν μὲ μόλις ἀκουομένην φωνὴν—ἦτο τότε 115 ἐτῶν—καὶ προσέθεσεν εἰς τὸν πρόξενον ὅτι ἦτο Ἕλλην καὶ διὰ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι δὲν ἐλησμόνησε τὴν Ἑλλάδα, ἔστειλεν ἕνα ἐκ τῶν τεσσάρων τέκνων του, ποὺ τὸν μετέφεραν ἐκεῖ, νὰ φέρῃ ἕνα φωνογράφον μὲ πλάκας, τὰς ὁποίας ἔβαλε νὰ παίξουν καὶ ἦσαν ὅλαι μὲ ἑλληνικὰ πατριωτικὰ τραγούδια! Ἄλλος Μετσοβίτης, ὁ Νικόλαος Γκίκας, νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ προαναφερθέντος Ἰωάννου Γκίκα, ἐργασθεὶς ἐπ' ἀρκετὰ ἔτη ἐν Κίνᾳ ὡς διερμηνεὺς τῶν Ἄγγλων, ἐπέστρεψεν εἰς τὸ Μέτσοβον μὲ δέκα φορτώματα ἀπὸ πήλινα ἀγγεῖα καὶ διάφορα ἀθύρματα Κινεζικῆς τέχνης, ὡς καὶ μὲ πλούσιον ἀτομικὸν ἱματισμὸν καὶ διάφορα μικρὰ δῶρα διὰ τοὺς συγγενεῖς του. Μὲ τὸ τέχνασμα αὐτὸ ἐπέτυχε νὰ νυμφευθῇ τὴν κόρην τοῦ πλουσιωτέρου ἄρχοντος τοῦ Μετσόβου!!

(Συνεχίζεται)

Δ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑ

ΑΓΝΩΣΤΟΙ ΗΠΕΙΡΩΤΕΣ ΑΡΜΑΤΟΛΟΙ*

Β'—Ο ΘΑΝΑΣΗ ΑΓΑ

Στὸ ἴδιο οἰκογενειακὸ ἀρχεῖο τοῦ Βασίλη Βλάχου, προερχόμενα ἀναμφισβήτητα ἀπὸ τὴν αὐτὴ πηγὴ—τὰ κατάλοιπα δηλ. τῶν πρόγονων τῆς γυναίκας του—ὑπάρχουν ἀκόμα κι' ἄλλα ἔγγραφα, καὶ γι' αὐτὰ θὰ μιλήσουμε πιὸ κάτου. Ἕνα ἀπ' αὐτά, ἀναφέρεται σὲ κάποιον Ἀθανάσι-ἀγᾶ, σημαιοφόρο (ἀλφιέρι) τῶν ἀλβανῶν, καὶ στὰ 1791, στὴν ἐνεργὸ ὑπηρεσία τῆς Α Μ. τῆς Αὐτοκράτειρας Πασῶν τῶν Ρωσσιῶν.

Τὸ ἔγγραφο αὐτὸ—καὶ τοῦτο εἶναι ἄξιο ἰδιαίτερης σημείωσης—εἶναι συνταγμένο στὴν ἰταλική.

Εἶναι ἕνα διπλωματικό, τρόπο τινά, διαβατήριο, ἐκδομένο ἀπὸ τὸν Ἀντιστράτηγο (Τζενεράλ ματζιόρε) διευθύνοντα τὶς πολεμικὲς ὑποθέσεις (τῆς Αὐτοκράτειρας) στὴ Μεσόγειο, Β. Τομαρὰ (ὅπως ἰταλικὰ ὑπογράφεται). πού, πιθανότατα, δὲν εἶναι, παρὰ ὁ Ρῶσσος Ναύαρχος τῆς Μεσόγειου Τομαρὸφ (βλ. Χρον. τῆς Ἠπείρου, σ. 279 ὑποσ. 1).

Τὸ διαβατήριο αὐτό, εἶναι ἐκδομένο ἀπὸ τὴ Φρεγάτα Ναυαρχίδα (φρεγκάτα λα κομμαντάντε) «Ἅγιος Γεώργιος», στὶς 17)30) ;—)βρίου 1791.

«Ὁ κομιστὴς τοῦ παρόντος, γράφει τὸ ἔγγραφο (σὲ μετάφρασή μας), ἀτανάσι ἀγᾶ, ἀλφιέρι τῶν ἀλμπανέζι, εἶναι στὴν ἐνεργὸ ὑπηρεσία τῆς Α.Μ. τῆς Αὐτοκράτειρας ὅλων τῶν Ρωσσιῶν· γι' αὐτὸ παρακαλοῦνται φιλικὰ ὅλοι οἱ ἐξοχώτατοι καὶ ἐνδοξώτατοι κυβερνῆτες τῶν φίλων δυνάμεων, πού σ' αὐτούς, ἀναλόγως τῶν περιστάσεων θὰ παρουσιασθῆ, νὰ μὴ τοῦ φέρουν, οὔτε νὰ ἐπιτρέψουν νὰ ὑποστῆ καμμιὰ ἐνόχληση καὶ ἐμπόδιο, ὅπως κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο συνειθίζεται νὰ γίνεται ἀπὸ μᾶς (Ρώσσους) γιὰ τοὺς ὑπήκοους καὶ ὑπάλληλους τῶν φίλων δυνάμεων. Στὸν ἴδιο καιρὸ γίνεται σύσταση πρὸς τοὺς κόνσολές μας νὰ τοῦ παράσχουν τὴ βοήθεια καὶ τη συμπαράσταση πού ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ ὑπούργημά τους. Πρὸς τὸ σκοπὸ δὲ αὐτό, ἐκδίδεται καὶ τὸ παρόν, ὑπογραμμένο ἀπὸ ἐμὲ ἰδιόχειρα, καὶ σφραγισμένο μὲ τὴ σφραγίδα μου.....στὰ καράβια τῆς Α.Μ. τῆς Αὐτοκράτειρας πασῶν τῶν Ρωσσιῶν, τῆς χαριεστάτης μου Κυρίαρχου».

Ὁ Θανάσης Ἀγᾶς, ὅπως θὰ ἰδοῦμε ἀπὸ ἄλλο ἔγγραφο τοῦ ἀρχείου Β. Βλάχου, ἐμφανίζεται στὰ 1809 μὲ τὸ βαθμὸ τοῦ ὑπολοχαγοῦ στὴν πέμπτη κομπανία τοῦ ὑπὸ τοὺς Γάλλους Ἀλβανικοῦ Συντάγματος, ὅπου, ὅπως εἴδαμε, ὑπηρετοῦσαν, τὸν ἴδιο καιρὸ καὶ οἱ ἀδελφοὶ Μπόντο.

Αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ περισιατικό, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὸ ὅ,τι τὰ ἔγγραφα πού ἀφοροῦν τὸν Ἀθανάσι Ἀγᾶ, βρίσκονται στὰ χέρια τῶν ἀπόγονων Μπόντο ἀπὸ τὸ κληρονομημένο ἀρχεῖο του, μᾶς κάνει νὰ συμπεράνουμε ὅτι ὁ Θανάσι Ἀγᾶς, ἦταν πιθανώτατα κι' αὐτὸς ἠπειρώτης ἀρματολός, Σουλιώτης ἢ στὴ δούλεψη τῶν Ἐνετῶν, κι' ὑπηρέτησε, ὅπως καὶ οἱ Μπόντο τοὺς Ρώσσους καὶ κατόπι τοὺς Γάλλους, στὰ ἀπ' αὐτούς, ὅπως εἴπαμε, καταρτισμένα τακτικὰ στρατιωτικὰ σώματα, τὰ ἀπαρτισμένα ἀπὸ ἀρματολοὺς πού εἶχαν καταφύγει στὴν Ἑπτάνησο.

Εἶναι μάλιστα πιθανό, νὰ εἶχε ὑπηρετήσει καὶ στὰ ἀρματολικὰ σώματα τῆς ὑπόδουλου Ἠπείρου, στὰ ὁποῖα νὰ ἦταν καὶ βαθμοῦχος· καὶ αὐτὸ ὑπαδηλοῖ ὁ τίτλος τοῦ Ἀγᾶ πού εἶχε.

Ἡ ἔλλειψη τῆς παράθεσης ἐπώνυμου,

---

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 404.

Χρηστίδη, ἡ ὁποία εἶχε ἐκλεγῆ ἀπὸ τὴ γενικὴ συνέλευση τῶν πολιτῶν στὶς 5 Νοεμβρίου 1875. Ὁ νέος κανονισμός, ποὺ ἐπικυρώθηκε καὶ ἀπὸ τὸν πατριάρχη Ἰωακείμ, ἀπαγόρευε πλέον τὸ δανεισμὸ χρημάτων σὲ πολίτες καὶ προέβλεπε μὲ πολλὲς λεπτομέρειες τὸ κάθε τὶ σχετικὸ μὲ τὸ σκοπὸ τοῦ «Λάσσου», ὅπως π.χ. τὰ σχετικὰ μὲ τὴ διάθεση τῶν τόκων τοῦ κεφαλαίου, τὴν ὀργάνωση καὶ διοίκηση τῶν σχολείων, τὴν ἐκλογὴ τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ, τὴν ἐφαρμογὴ νέων ἐκπαιδευτικῶν συστημάτων, τὸ ἔργο τῆς σχολικῆς ἐφορίας κ. λ. Ὁ κανονισμὸς αὐτὸς ἴσχυσε ὡς τὸ τέλος.

Κλείνοντας τὰ σχετικὰ μὲ τὸ «Λάσσο» καὶ τοὺς εὐεργέτες, ἂς μοῦ ἐπιτραπῆ ν' ἀναφέρω ἐδῶ χαρακτηριστικά μερικοὺς ἀπ' αὐτούς, γιατὶ πραγματικὰ ἡ Κορυτσά, ὅπως καὶ πολλὲς ἄλλες ἑλληνικὲς πόλεις, ἔχει νὰ ἐπιδείξη ἕνα μακροσκελῆ κατάλογο τέτοιων ἀνθρώπων. Οἱ σπουδαιότεροι ἀπὸ τοὺς εὐεργέτες τῆς Κορυτσᾶς εἶναι: ὁ Ἰωάννης Μπάγκας, ποὺ κατέθεσε 200.000 φράγκα ἢ 18.000 λίρες περίπου· οἱ Ἀδελφοὶ Ἀβραμίδη—Λιάκτση 895 000 γρόσια, ἀπ' τὰ ὁποῖα εἶχε ἀνακαινιστῆ ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, συντηροῦνταν δύο σχολεῖα καὶ ἕνα κοινοτικὸ φαρμακεῖο, ποὺ μοίραζε δωρεὰν φάρμακα στοὺς ἀπόρους· ὁ Δημ. Τσίτσκας 8000 λίρες Ἀγγλίας· οἱ Εὐάγ. Χρήστου, Κων. Φιλίππου, Γ. Νούκου, Γεώργ, Ἀδάμ, Ναοὺμ καὶ Κων. Δοῦνε ἀπὸ 1000—5000 λίρες ὁ καθένας, καὶ πολλοὶ ἄλλοι. Ἀξίξει ἐπίσης ν' ἀναφέρουμε ἐδῶ καὶ ἕνα χαρακτηριστικὸ γεγονός, σχετικὸ μὲ τὸν Μπάγκα, ποὺ δείχνει καθαρὰ τὰ πατριωτικὰ καὶ φιλοπρόοδα αἰσθήματα τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν: ὁ Μπάγκας, ἀφοῦ πέρασε ὅλη τὴ ζωή του ἐργαζόμενος σκληρὰ στὴν ξενητιὰ (ἀπὸ τὸ 1833 στὸ Κάϊρο καὶ κατόπιν στὴ Ρουμανία), γύρισε τὸ 1889 στὴν Ἀθήνα καὶ χάρισε ὅλη τὴν τεράστια περιουσία του στὸ κράτος. Ἡ δωρεὰ αὐτή, ποὺ τὸ 1906 μὲ τόκους εἶχε φθάσει στὸ τεράστιο ποσὸ τῶν 2.200.000 δραχμῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, εἶναι γνωστὴ ὡς «Μπάγκειον κληροδότημα» καὶ τὴ διαχειρίζεται εἰδικὴ ἐπιτροπή. Στὰ δωρητήρια συμβόλαια ποὺ ἔγιναν τότε ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνηση ἐπέμεινε πολύ, γιὰ ν' ἀναγκάση τὸν Μπάγκα νὰ δεχθῆ, ἐνόσω θὰ ζοῦσε, μιὰ μηνιαία χορηγία ἀπὸ 1000 δραχμές, γιατὶ ὁ ἴδιος ἐπέμεινε ὅτι τοῦ ἔφθαναν μόνον 300. Ἀποτέλεσμα ἦταν ὅτι στὰ 6 χρόνια ποὺ ἔζησε μετὰ ὁ Μπάγκας (πέθανε στὶς 16 Δεκεμβρίου τοῦ 1895) κατώρθωσε ἀπὸ τὶς οἰκονομίες τῆς χορηγίας του νὰ συγκεντρώση ἀρκετὰ χρήματα, τὰ ὁποῖα χάρισε καὶ πάλι στὸ κράτος.

(Συνεχίζεται)

124

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΚΥΡ. ΣΚΑΦΙΔΑ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΜΕΤΣΟΒΟΥ*

12ον

Βερολινίου

Ἔφθασε κάποτε τὸ Σωτήριον ἔτος 1881, ὁπότε ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησις, δυνάμει τῆς Βερολινίου Συνθήκης, συναφθείσης, ὡς γνωστόν, τὸ 1878 μεταξὺ τῶν Κρατῶν τῆς Εὐρώπης, ἀπεφάσισε νὰ παραχωρήσῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα μέρος τοῦ ὑπὸ τῆς Συνθήκης προβλεπομένου ἐδάφους της, ἤτοι ὁλόκληρον τὴν Θεσσαλίαν καὶ μέρος τῆς Ἠπείρου μόνον, ἤτοι τὸν Νομὸν Ἄρτης, Τὰ Ἰωάννινα καὶ τὸ Μέτσοβον, ἂν καὶ περιελαμβάνοντο εἰς τὴν συνθήκην πρὸς παραχώρησίν των εἰς τὴν Ἑλλάδα, παρέμειναν ἀτυχῶς εἰς τὴν Τουρκίαν πρὸς μεγάλην θλῖψιν τῶν κατοίκων τῆς Ἠπείρου, οἵτινες ἀνήσυχοι καὶ μὲ ἀγωνίαν ἀνέμενον τὴν ἀπελευθέρωσίν των ἐκ τοῦ Τουρκικοῦ ζυγοῦ. Ἐπιτροπὴ ἀποτελουμένη ἀπὸ ἀξιωματικοὺς Εὐρωπαίους, Ἕλληνας καὶ Τούρκους, μετὰ πολυήμερον ἐπισταμένην ἐξέτασιν τοῦ ἐδάφους, ἐχάραξε τὸ θέρος τοῦ 1881 τὴν ὁροθετικὴν γραμμὴν εἰς τὰς ἐξάρσεις τῶν ὀρέων Κατάρας—Ζυγοῦ—Περιστέρι καὶ ἐν συνεχείᾳ μέχρι τῆς Ἄρτης. Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος ἦτο τὸ ἔτος ἐκεῖνο ὁ Ἀλέξανδρος Κουμουνδοῦρος, ὅστις, ἂν καὶ κατέβαλε πᾶσαν προσπάθειαν διὰ νὰ ἀποσπάσῃ τὴν περιφέρειαν Ἰωαννίνων ἀπὸ τὴν Τουρκίαν, κατεκρίθη ὡς μὴ ἐνεργήσας καταλλήλως καὶ δραστηρίως εἰς τὴν περίστασιν αὐτήν. Ἡ δημοτικὴ μοῦσα δὲν παρέλειψε νὰ ἀσχοληθῇ μὲ τὸ ἱστορικὸν ἐκεῖνο γεγονὸς εἰς τὸ ἀκόλουθο δημοτικὸ τραγοῦδι:

Ἀνάθεμά σας ἀπίτροποι κι' Ἀλέξη Κουμουνδοῦρε,
μὲ τὴν γραμμὴ ποὺ βάλατε τοῦτο τὸ καλοκαῖρι.
Ποὺ ἀφήκαταν τὴν Πρέβεζα καὶ πήραταν τὴν Ποῦντα,
ποὺ ἀφήκαταν τὰ Γιάννενα καὶ πήραταν τὴν Ἄρταν,
ποὺ ἀφήκαταν τὸ Μέτσοβο μὲ τὰ χωριά του γύρα.

Ἡ παράδοσις τῆς Θεσσαλίας καὶ τοῦ Νομοῦ Ἄρτης ἐγένετο ὑπὸ τῶν Τούρκων εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν Αὔγουστον τοῦ 1881. Ἀρχηγὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ποὺ εἰσῆλθε τότε ἐκ τῆς Λαμίας εἰς τὴν Θεσσαλίαν ἦτο ὁ στρατηγὸς Σοῦτσος ἐκ τῆς γνωστῆς Φαναριώτικης οἰκογενείας, ἥτις κατήγετο ἐκ Φαρσάλων καὶ διοικηταὶ στρατιωτικῶν μονάδων οἱ Κ. Ἰσχόμαχος καὶ Χατζηϊωάννου. Μεγαλειώδης ὑποδοχὴ τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐγένετο εἰς τὰ Φάρσαλα τὴν 15ην Αὐγούστου, ἡμέραν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ὁπότε λόγῳ τῆς κατ' ἔτος τελουμένης μεγάλης ἐμποροπανηγύρεως εἶχε συρρεύσει ἀμέτρητον πλῆθος, ὄχι μόνον ἐκ τῆς ἐπαρχίας Φαρσάλων, ἀλλὰ καὶ ἐκ Λαρίσης καὶ τῶν ἄλλων ἐπαρχιῶν τῆς Θεσσαλίας. Ἀνήρχοντο εἰς 15.000 ἐκεῖνοι, ποὺ ἐξῆλθον πρὸς δυσμὰς τῆς πόλεως—πρὸς Δομοκὸν—διὰ νὰ ὑποδεχθοῦν τὸν ἐλευθερωτὴν στρατόν. Ἐπὶ κεφαλῆς ὁ ἀρχιεπίσκοπος Φαρσάλων Ἱλαρίων μετὰ τοῦ κλήρου φοροῦντος τὰ πολυτελῆ ἄμφια καὶ μὲ τὰ ἐξαπτέρυγα τῶν ἐκκλησιῶν· ἔπειτα οἱ πρόκριτοι, οἱ ἀγωνισταί, ἡ ἐπιτροπὴ τῶν ἐπισήμων Τούρκων καὶ κατόπιν τὸ ἄπειρον πλῆθος. Ἀπὸ τὴν ὑποδοχὴν δὲν ἔλειψαν βεβαίως αἱ γυναῖκες. Πολλαὶ χανούμισσαι ἐπίσης εἶχαν

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 528.

ἐξέλθῃ εἰς τὴν ὑποδοχήν. Ὅταν ἐφάνη ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ἡ συγκίνησις τῶν ἀναμενόντων ἐκορυφώθη καὶ γύρω ἀπὸ τὴν ἐπίσημον ὑποδοχὴν καὶ τοὺς ἐπισήμους λόγους καὶ χαιρετισμοὺς ἔλαβον χώραν σκηναὶ ὑπερτάτης χαρᾶς καὶ ἐθνικῆς ἀγαλλιάσεως. Οἱ ραγιάδες ἐνηγκαλίζοντο τοὺς στρατιώτας καὶ ἔκλαιον καὶ ὅλοι τους ἐπετοῦσαν εἰς τὸν ἀέρα τὰ φέσια των. Εἰς τὴν χαράν παρεσύρθησαν καὶ αὐταὶ αἱ χανούμισσαι καὶ πολλαὶ ἐθεάθησαν μετέχουσαι τῶν ἐκδηλώσεων τοῦ πλήθους. Οἱ δὲ ἐπίσημοι Τοῦρκοι βέηδες ἐπεδαψίλευσαν πολλὰς περιποιήσεις εἰς τὸν ἑλληνικὸν στρατόν. Ἕνα μῆνα ἀργότερον ἐπεσκέφθησαν τὰ Φάρσαλα καθὼς καὶ ὅλας τὰς ἐλευθερωθείσας πόλεις τῆς Θεσσαλίας ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος Α΄ καὶ ὁ πρωθυπουργὸς Κουμουνδοῦρος ἐν μέσῳ ὁμοίων συγκινητικῶν ἐκδηλώσεων τῶν κατοίκων. Ἐπὶ τοῦ ὄρους Ζυγοῦ, ὅπου ἐχαράχθη ἡ ὁροθετικὴ γραμμή, τὸ μὲν Ἑλληνικὸν φυλάκιον ἐστρατωνίσθη εἰς τὸ παλαιὸν Χάνι, γνωστὸν ὡς Χάνι τοῦ Τουσσίτσα, διότι ἐκτίσθη δι' ἰδικῆς του δαπάνης, διὰ νὰ χρησιμεύῃ τὸν χειμῶνα ὡς καταφύγιον τῶν διερχομένων ἐκείνων, ἀφοῦ ὑπέστη σχετικὰς μεταρρυθμίσεις καὶ προσθήκας, τὸ δὲ Τουρκικὸν φυλάκιον ἐπὶ τοῦ αὐχένος περίπου τοῦ Ζυγοῦ, πρὸς τὸ μέρος Μετσόβου καὶ πλησίον μεγάλης Πέτρας. Ἐπειδὴ ὅμως τὰ φυλάκια ἐχώριζε μικρὰ ἀπόστασις καὶ ἐπειδὴ οἱ ἄνδρες καὶ τῶν δύο φυλακίων ὑδρεύοντο ὑποχρεωτικῶς ἀπὸ τὴν ἰδίαν κρήνην, εὑρισκομένην παρὰ τὸ Ἑλληνικὸν φυλάκιον, ἐσημειοῦντο ἐξακολουθητικῶς διάφορα ἐπεισόδια μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Τούρκων στρατιωτῶν, φθάνοντα πολλάκις μέχρι πυροβολισμῶν καὶ τραυματισμῶν μεταξύ των. Πρὸς πρόληψιν μεγαλυτέρων δυστυχημάτων τὸν Ἰούλιον τοῦ 1890 αἱ Κυβερνήσεις Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας ἠναγκάσθησαν νὰ διευθετήσουν φιλικῶς τὸ ζήτημα τῶν φυλακίων τοῦ Ζυγοῦ. Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἀπεστάλησαν καὶ συνηντήθησαν ἐπὶ τοῦ Ζυγοῦ δύο στρατιωτικαὶ ἐπιτροπαὶ ὑπὸ ἀνωτάτους ἐπιτελικοὺς ἀξιωματικοὺς ἑκατέρωθεν. Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἀπέστειλεν ὑποστράτηγον τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Στρατοῦ καὶ ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησις τὸν τότε Βαλῆν Ἰωαννίνων. Τῆς Ἑλληνικῆς στρατιωτικῆς ἐπιτροπῆς, ἡ ὁποία τὴν προηγουμένην τῆς ἀφίξεώς της ἐκεῖ, ἐφιλοξενήθη εἰς τὰ παρὰ τὰ Χάνι Σαΐτ Πασσᾶ κονάκια τοῦ Ἀρβανιτοβλάχου κτηνοτρόφου Μπάρδα, μετεῖχε καὶ ὁ ἐπιτελικὸς ἀξιωματικὸς Κων)τῖνος Καλάρης--μέραρχος κατὰ τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1912—13—ὅστις καὶ περιέγραψε λεπτομερῶς τὰ τῆς τότε συναντήσεως τῶν Ἑλλήνων καὶ Τούρκων στρατιωτικῶν καὶ διευθετήσεως τῆς διαχωριστικῆς γραμμῆς. Ὁ Τοῦρκος Πασσᾶς Ἰωαννίνων ἀναχωρήσας τὴν προηγουμένην τῆς συναντήσεως ἐξ Ἰωαννίνων—Σάββατον—ἔφθασε μετὰ τῆς ἀκολουθίας του αὐθημερὸν εἰς τὸ Μέτσοβον, ὅπου ἀνέμενε τὴν ἄφιξιν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπιτροπῆς. Ἡ συνάντησις τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Τούρκων ἐγένετο τὴν ἑπομένην, ἡμέραν Κυριακήν, ἐπὶ τοῦ Ζυγοῦ. Ὁ Πασσᾶς ἦτο εὐγενέστατος καὶ νοημονέστατος ἄνθρωπος, σημειώνει ὁ Καλάρης εἰς τὸ ἡμερολόγιόν του. Τρεῖς ὧραι ἤρκεσαν, συνεχίζει ὁ ἴδιος, νὰ μεταβῶμεν ἐπὶ τῶν ἀμφισβητουμένων σημείων τῆς γραμμῆς, ἱππεύσαντες χάρις εἰς τὴν εὐγένειαν τοῦ Πασσᾶ λαμπροὺς ἐκ Βοσνίας ἵππους, καὶ νὰ κανονίσωμεν ἐπὶ τόπου τὴν ὑπόθεσιν καὶ ἐπιστρέψωμεν τὴν μεσημβρίαν εἰς τὸ Χάνι τοῦ Ζυγοῦ, ὅπου ἐγευματίσαμεν. Κατὰ τὸ γεῦμα, εἰς τὸ ὁποῖον παρετέθησαν πλούσια φαγητὰ τῶν Τούρκων, καὶ μετ' αὐτὸ πολλὰ περίεργα ἤκουσα, συνεχίζει ὁ Καλάρης, ἅτινα ἀδυνατῶ νὰ ἀφηγηθῶ. Ἀρκεῖ μόνον νὰ βεβαιώσω ὅτι ἐχωρίσθημεν ἄριστοι φίλοι καὶ ὅτι βεβαιώσεις συμπνοίας καὶ καλῆς ἀναμνήσεως ἀντηλλάγησαν καὶ νὰ παρατηρήσω ὅτι ἡ πληθώρα αὐτὴ τῆς φιλίας παρατηρεῖται πάντοτε εἰς τὰς μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων καὶ Τούρκων συνεντεύξεις, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ ἐμποδίζῃ τὴν ἐπικύρωσιν ταύτης δι' ἀνταλλαγῆς σφαιρῶν εἰς τὴν πρώτην τυχοῦσαν παρανόησιν. Λὲν διετηρήθη ὅμως ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἡ κατὰ τὰ ἀνωτέρω Ἑλληνοτουρκικὴ ὁροθετικὴ γραμμὴ ἐπὶ τοῦ Ζυγοῦ—Κατάρας, διότι μετὰ τὸν ἀτυχῆ Ἑλ-

ληνοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1897, ὁπότε ἡ Θεσσαλία κατελήφθη ἀπὸ τὰ Τουρκικὰ στρατεύματα τοὺ Ἐτὲμ Πασσᾶ, τὸ ἑπόμενον ἔτος 1898, ὁπότε δυνάμει συνθήκης, οἱ Τοῦρκοι ἐξεκένωσαν τὴν Θεσσαλίαν, ἡ ἐν λόγφ γραμμὴ ὑπέστη οὐσιώδη καὶ εἰς βάρος τῆς Ἑλλάδος μεταρρύθμισιν. Οὕτω τὸ Ἑλληνικὸν στρατιωτικὸν φυλάκιον τοῦ Ζυγοῦ μετετέθη δύο ὁλοκλήρους ὥρας ἀνατολικῶς εἰς τὴν θέσιν Πέτρα—Φεϊδι—(Κιάτρα—σάρπιλε) καὶ ἐν συνεχείᾳ εἰς τὴν θέσιν Σκάλα τοῦ Γκαβογιαννάκη, καθὼς καὶ τὸ τῆς Κατάρας εἰς ἀπόστασιν πλέον τῆς ὥρας ἀνατολικῶς, πλησίον τῆς Μονῆς Λιμποχόβου. Κατόπιν τῆς τοιαύτης μεταρρυθμίσεως τῆς ὁρεθετικῆς γραμμῆς τὸ χωρίον Κουτσούφλιανη, τὸ ὁποῖον εἶχε περιέλθη εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸ 1881, περιῆλθε πάλιν εἰς τὴν Τουρκίαν μετὰ τῆς περιφερείας του. Οἱ κάτοικοι τῆς Κουτσούφλιανης μὴ ἀνεχόμενοι τὴν ὑποδούλωσίν των εἰς τοὺς Τούρκους, ἐγκατέλειψαν τὴν πατρίδα των—ἐκτὸς ἐλαχίστων, ποὺ παρέμειναν ἐκεῖ—καὶ ἵδρυσαν πλησίον τῆς Μονῆς Λιμποχόβου νέον συνοικισμόν, ὀνομάσαντες αὐτὸν Νέαν Κουτσούφλιανην.

Ἦλθε τέλος τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου καὶ τὸ πολυπαθὲς Μέτσοβον, ἔπειτα ἀπὸ περιπετειώδη βίον πεντακοσίων ἐτῶν ὑπὸ τὸν Τουρκικὸν ζυγόν, ἀπηλευθερώθη ὑπὸ τοῦ γενναίου Ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐν συνεργασίᾳ μετὰ Κρητικῶν ἀνταρτικῶν σωμάτων τὴν 31ην Ὀκτωβρίου τοῦ ἔτους 1912 (1). Ἀνάγκη ὅμως νὰ ἀναδρομήσω εἰς τὴν ὡραίαν καὶ ἔνδοξον ἐκείνην ἐποχὴν καὶ νὰ ἀσχοληθῶ λεπτομερῶς μὲ τὸ ἱστορικὸν αὐτὸ γεγονός, ποὺ συνεκίνησε τότε τὸ Πανελλήνιον, τοὺς ἐν διασπορᾷ Μετσοβίτας καὶ περισσότερον τοὺς ἐν Τρικκάλοις τοιούτους, οἵτινες παρηκολούθησαν μὲ φόβον καὶ ἀγωνίαν τὰς δραματικὰς φάσεις τοῦ σκληροῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἐκείνου ἀγῶνος, ὡς εὑρισκόμενοι πλησιέστερον τοῦ Μετσόβου. Ὅπως εἶναι γνωστὸν ἀπὸ τὴν ἱστορίαν, ἀνέκαθεν οἱ Μετσοβῖται κατέφευγον εἰς τὰ Τρίκαλα καὶ τὰς πέριξ κωμοπόλεις καὶ χωρία πρὸς ἀνεύρευσιν ἐργασίας καὶ παροικία Μετσοβιτῶν ὑφίσταται πάντοτε εἰς τὰ Τρίκαλα, ἀριθμοῦσα 350—400 οἰκογενείας. Τὰ Τρίκαλα ὑπῆρξαν πάντοτε δευτέρα πατρὶς διὰ τοὺς Μετσοβίτας, καὶ εἰς καμμίαν ἄλλην πόλιν τῆς Ἑλλάδος ἢ τοῦ ἐξωτερικοῦ δὲν ἐγκατεστάθησαν τόσαι πολλαὶ οἰκογένειαι ὅσαι εἰς τὰ Τρίκαλα. Κατὰ τὴν μακραίωνα δὲ δουλείαν εἰς τοὺς Τούρκους, ἀπὸ τοῦ 1430 δηλαδή, ὁπότε τὰ ὑπὸ τὸν Σινὰν Πασσᾶν στρατεύματα τοῦ Σουλτάνου Μουρὰτ τοῦ Β΄ ἐκκινήσαντα ἐκ Τρικκάλων εἰσέβαλον διὰ τῶν διαβάσεων τοῦ Ζυγοῦ τοῦ Μετσόβου εἰς τὴν Ἤπειρον, τὸ Μέτσοβον ὑπήχθη διοικητικῶς εἰς τὰ Τρίκαλα καὶ ἐκκλησιαστικῶς εἰς τὴν Ἐπισκοπὴν Σταγῶν, τῆς Καλαμπάκας δηλαδή.

Ἀλλὰ καὶ ὅταν ἀργότερον ὁ μεγαλοκτηνοτρόφος Μετσοβίτης Κυρ. Φλόκας κατώρθωσε νὰ ἀποσπάση τὰ ἐξαιρετικὰ διὰ τὴν περιφέρειαν προνόμια ἀπὸ τὸν Σουλτᾶνον Μεχμὲτ τὸ Δ΄ 1659, διὰ τῶν ὁποίων τὸ Μέτσοβον, τὸ Βοτονόσι, τὸ Ἀνήλιον, τὸ Μαλακάσιον, ἡ Κουτσούφλιανη καὶ ἡ Μηλιὰ ἀπετέλεσαν πραγματικὴν δημοκρατίαν εἰς τὸ μεταίχμιον αὐτὸ τῆς Ἠπείρου, τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θεσσαλίας, εἰς τοὺς Σπαχῆδες τῶν Τρικκάλων ὑπεχρεώθησαν νὰ πληρώνουν τοὺς φόρους των κάθε πρώτην Μαρτίου οἱ Μετσοβῖται. Μετὰ τὴν μεγάλην δὲ καταστροφήν, τὴν ὁποίαν ὑπέστη τὸ Μέτσοβον τὴν 27ην Μαρτίου τοῦ 1854 ἀπὸ τοὺς Τουρκαλβανοὺς τοῦ Ἀβδῆ Πασσᾶ, ἡ Μετσοβίτικη παροικία τῶν Τρικκάλων ἐπυκνώθη εἰς σημεῖον ἀπίστευτον. Ἀπὸ τὰ Τρίκαλα διήρχοντο ὅλοι οἱ Μετσοβῖται, ποὺ ἐταξείδευαν εἰς Αἴγυπτον, τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὴν Ρουμανίαν καὶ τὸ ἐλεύθερον Ἑλληνικὸν Κράτος καὶ ἀπὸ τὰ Τρίκαλα πάλιν ἐπέστρεφαν ἀπὸ τὰ ξένα διὰ τὸ Μέτσοβον. Κατὰ τὰ τελευταῖα ὀγδόντα χρόνια τὸ καφενεῖον τοῦ Μετσοβίτου Κυριάκου Γιάτσου—ὅπου τώρα τὸ ξστιατόριον Σελεμένου—ἦτο πρακτορεῖον τῶν Μετσοβιτῶν. Ἐκεῖ ἔπαιρναν καὶ ἐκεῖ ἔστελλαν τὴν ἀλληλογραφίαν των, ἐκεῖ

1. «Ἠπειρωτικὴ Ἑστία» 1953, σελ. 147, 242, 574, 691.

συναντοῦσαν τοὺς Μετσοβίτας κερατζῆδες, μὲ τοὺς ὁποίους ἔστελλαν χρήματα καὶ τρόφιμα εἰς τὰς οἰκογενείας των ποὺ διέμεναν μονίμως ἐν Μετσόβῳ καὶ ἐκεῖ τέλος πάντων ἐπληροφοροῦντο τὰ νέα καὶ τὰ περίεργα τοῦ Μετσόβου. Ἀλλ' ἂς ἐπανέλθω, μετὰ τὴν περιπλάνησίν μου αὐτὴν εἰς τὴν ὡραίαν καὶ ἔνδοξον ἐκείνην ἐποχὴν τῶν Βαλκανικῶν πολέμων, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Ἕλληνες ἡνωμένοι μὲ κυβερνήτην τὸν μεγάλον Ἐλευθέριον Βενιζέλον καὶ ἀρχιστράτηγον τὸν διάδοχον καὶ ἔπειτα βασιλέα Κωνσταντῖνον ηὐτύχησαν νὰ ἀποπλύνουν τὸ αἶσχος τοῦ 1897 καὶ νὰ πραγματοποιήσουν τὰ τολμηρότερα ὄνειρα τῆς Ἑλληνικῆς Φυλῆς καὶ νὰ δημιουργήσουν διὰ τῆς ἀπελευθερώσεως ἑκατομμυρίων ὑποδούλων ἀδελφῶν Ἑλλήνων μίαν Ἑλλάδα μεγάλην, σεβαστὴν εἰς τοὺς φίλους καὶ τρομερὰν εἰς τοὺς ἐχθρούς. Εὑρισκόμεθα εἰς τὸ Σωτήριον ἔτος 1912, ἔτος πολεμικῶν θριάμβων καὶ πολιτικῶν μεγαλουργημάτων. Τὰ πρὸς βορρᾶν σύνορα τῆς Ἑλλάδος εὑρίσκοντο εἰς τὴν παρὰ τὸν Τύρναβον Μελούναν, τὸ Βελεμίστι καὶ τὸ Μαλακάσι τῆς Καλαμπάκας. Ἡ Τουρκία ὡς ἐκ τούτου κατεῖχεν ὁλόκληρον τὴν Ἤπειρον, ἐκτὸς τοῦ Νομοῦ Ἄρτης, τὴν Μακεδονίαν, τὴν Θράκην καὶ τὰς Νήσους τοῦ Αἰγαίου Πελάγους. Λόγῳ μιᾶς καταθλιπτικῆς καὶ ἀφορήτου καταστάσεως, τὴν ὁποίαν εἶχαν δημιουργήσει ἀπὸ τοῦ 1908 οἱ Νεότουρκοι διὰ τὰς Χριστιανικὰς μειονότητας καὶ τὴν ἐπιβολὴν ἑνὸς ψευτοσυντάγματος, τὰ Βαλκανικὰ Κράτη Βουλγαρία, Σερβία καὶ Μαυροβούνιον τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1912 συνῆψαν συμμαχίαν μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν νὰ ἐπιτεθῶσιν ἐν καιρῷ κατὰ τῆς Τουρκίας πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν ὑποδούλων Χριστιανικῶν λαῶν. Ὁ τότε κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος Ἐλευθέριος Βενιζέλος εὑρέθη πρὸ τραγικοῦ διλήμματος. Ἐὰν δὲν προσεχώρει εἰς τὴν συμμαχίαν καὶ ἐνικοῦσαν οἱ σύμμαχοι θὰ κατεστρέφετο συνεχῶς ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης. Ἐὰν πάλιν ἐνικοῦσεν ἡ Τουρκία πάλιν ὁ Ἑλληνισμὸς ἦτο χαμένος. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ὑπεχρεώθη ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν γεγονότων νὰ προηγηθῇ εἰς τὴν συμμαχίαν αὐτὴν τὴν 29ην Μαΐου τοῦ 1912—ὁποία εἰρωνικὴ σύμπτωσις—ἄνευ ὅρων καὶ αὐτὸ ἀπετέλεσε τὴν μεγαλυτέραν ἐπιτυχίαν του. Τὴν 17ην Σεπτεμβρίου τοῦ 1912 οἱ Βαλκανικοὶ σύμμαχοι ἐκήρυξαν συγχρόνως τὴν γενικὴν ἐπιστράτευσιν. Τὸ διάταγμα τῆς ἐπιστρατεύσεως κοινοποιηθὲν τηλεγραφικῶς εἰς ὁλόκληρον τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸ ἐξωτερικὸν ἐγένετο δεκτὸν μὲ ἀκράτητον ἐνθουσιασμὸν καὶ ὅλοι οἱ στρατεύσιμοι, ποὺ ἐκλήθησαν ὑπὸ τὰ ὅπλα, ἔσπευσαν νὰ παρουσιασθοῦν εἰς τὰς στρατιωτικὰς μονάδας των. Ἐν τῷ μεταξὺ πυρετώδης κίνησις ἤρχισεν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ τὸν Πειραιᾶ ἀπὸ τοὺς προσερχομένους ἐπιστράτους. Ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου κατέφθανον οἱ διεσπαρμένοι Ἕλληνες διὰ νὰ ὑπηρετήσουν τὴν πατρίδα. Λόχοι ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν καὶ τὴν Αἴγυπτον καὶ πολυάριθμοι ὁμάδες ἀκμαίων νέων ἀπὸ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ τὰς Νήσους τοῦ Αἰγαίου καὶ σώματα τακτικοῦ στρατοῦ ἀπὸ τὴν ἡρωϊκὴν μεγαλόνησον Κρήτην καὶ ἐθελοντικὰ σώματα ἀπὸ ἐμπειροπολέμους ἄνδρας ἐπλημμύριζαν τοὺς δρόμους τῆς Ἑλληνικῆς Πρωτευούσης. Καὶ ὅλοι αὐτοὶ προσήρχοντο εἰς τὸ Στρατολογικὸν Γραφεῖον Ἀθηνῶν, καὶ ἀφοῦ ἐπεθεωροῦντο ἀπὸ τὸν συνταγματάρχην τοῦ μηχανικοῦ Κόρακαν Ἀριστοτέλη, ἔδιδον τὸν ὅρκον τοῦ στρατιώτου καὶ ἔφευγον ἀμέσως πρὸς τὰ σύνορα σιδηροδρομικῶς καὶ ἀτμοπλοϊκῶς μέσῳ Βόλου. Τὸ πρῶτον δεκαήμερον τοῦ Ὀκτωβρίου τοῦ ἔτους ἐκείνου 1912 ἔφθασεν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ὁ ἥρως τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγῶνος Στέλιος Κλειδῆς ἀπὸ τὸ Ρέθυμνον τῆς Κρήτης καὶ μαζύ του οἱ ἀρχηγοὶ ἀνταρτικῶν σωμάτων Ἐμμανουὴλ Μπαλαντῖνος καὶ Μιλανδρῆς καὶ Μιχ. Μπαλαντῖνος ὑπαρχηγὸς καὶ συνεκρότησαν τρία σώματα ἐθελοντῶν, συνολικῆς δυνάμεως 250 (διακοσίων πεντήκοντα) ἀνδρῶν.

Ἀφοῦ ἔδωσαν τὸν νενομισμένον ὅρκον καὶ ἐφωδιάσθησαν μὲ πολεμικὴν ἐξάρτυσιν τὸ μεσονύκτιον τῆς 17ης Ὀκτωβρίου πρὸς τὴν 18ην ἀνεχώρησαν σιδηροδρομικῶς διὰ τὴν Θεσσαλίαν. Πρὸ τῆς ἐκκινήσεως ὁ ἀντάρτης Χρῆστος Μακρῆς,

καθηγητὴς τῆς Φιλολογίας, ἐξεφώνησε πατριωτικώτατον λόγον. Μόλις τὰ ἀνωτέρω σώματα ἔφθασαν εἰς τὸ Δεμερλὶ τῆς Θεσσαλίας προωθήθησαν σιδηροδρομικῶς εἰς Καλαμπάκαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν κωμόπολιν Καστανιά, ὅπου ἔφθασαν μετὰ ἐπίπονον πορείαν. Καθ' ὁδὸν ἠσθένησεν ἀπὸ ὑπερκόπωσιν ὁ ἐθελοντὴς Ἰάκωβος Πατεράκης, τὸν ὁποῖον τὴν νύκτα παρέλαβαν ἐπὶ ἡμιόνου Καστανιῶται καὶ τὸν μετέφεραν εἰς τὸ χωρίον, ὅπου μετά τινας ἡμέρας ἀπέθανεν. Εἰς τὴν Καστανιὰν ἔτυχον θερμῆς ὑποδοχῆς ἀπὸ τοὺς κατοίκους καὶ μεγάλης περιποιήσεως. Ἐκεῖ προσῆλθε τότε καὶ ὁ Ἀλεξάκης Τάκης ἐκ Βενδίστας, διατελέσας βουλευτὴς Καλαμπάκας, καὶ ἐνετάχθη εἰς τὰ σώματα ἐθελοντής. Ἐκεῖ ἐλήφθη διαταγὴ νὰ προχωρήσουν πρὸς τοὺς Καλαρρύτες, ὁ Τάκης ὅμως ἐπέμεινε νὰ ἀκολουθήσουν τὴν πρὸς Μέτσοβον ὁδόν. Σύμφωνα ὅμως μὲ τὴν διαταγὴν ἀνεχώρησαν τὴν πρωΐαν τῆς 23ης ἀπὸ τὴν Καστανιὰν καὶ διὰ τῆς Βεντίστας καὶ Βλαχοκερασιᾶς ἔφθασαν εἰς Βελίτσιανα, ὅπου διενυκτέρευσαν μετὰ κοπιώδη πορείαν ὑπὸ ραγδαίαν βροχήν. Ἐνῷ ὅμως ἡτοιμάζοντο νὰ προχωρήσουν πρὸς τὸ χωρίον Κόττορι, ἔφθασεν ἀγγελιοφόρος κομίζων διαταγὴν νὰ στραφοῦν πρὸς τὸ Μέτσοβον. Ἄλλος ἀγγελιαφόρος εἰδοποίησε τοὺς ἐθελοντὰς νὰ κατευθυνθοῦν εἰς Μποροβῖκον καὶ ἐκεῖθεν εἰς Μαλακάσι. Κατὰ τὴν ἐπιστροφήν των περιεπλανήθησαν καὶ ἔφθασαν τὴν ἑσπέραν τῆς 24ης εἰς τὴν ἔρημον κατοίκων Σηληνιάσαν—Στεφάνιον τώρα—ὅπου καὶ διενυκτέρευσαν νηστικοί, διότι εἶχον ἐξαντλήσει τὰ τρόφιμα. Τὴν πρωΐαν ὅμως ἀνεῦρον σῖτον καὶ ἀραβόσιτον, ἔβρασαν ἀπὸ αὐτὰ καὶ ἔφαγαν διὰ νὰ κορέσουν τὴν πεῖναν των. Μετὰ σκληρὰν πορείαν λόγῳ τοῦ ψύχους καὶ τῆς συνεχοῦς βροχῆς ἔφθασαν τὴν νύκτα τῆς 25ης εἰς Καστανιὰ πάλιν καὶ τὴν 26ην ἐκήδευσαν μὲ στρατιωτικὰς τιμὰς τὸν κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην ἀποθανόντα σύντροφον Ἰάκ. Πατεράκην. Ὁ καθηγητὴς Χρ. Μακρῆς ἐξεφώνησε τότε συγκινητικώτατον λόγον εἰς τὸ πρῶτον θῦμα τοῦ ἀρξαμένου ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνος. Μετὰ πολλὰς ταλαιπωρίας καὶ κακουχίας ἔφθασαν τὴν ἑσπέραν τῆς 26ης εἰς Μποροβῖκον καὶ τὴν ἑπομένην 27ην ἔφθασαν εἰς Μαλακάσι, ὅπου ἀνέμενον διαταγὰς διὰ τὴν περαιτέρω πορείαν των. Τὰ Βαλκανικὰ Κράτη μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῆς ἐπιστρατεύσεως ἐκήρυξαν τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας καὶ ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς διηρημένος εἰς δύο στρατιὰς ὑπὸ τὴν ἀρχιστρατηγίαν τοῦ διαδόχου Κωνσταντίνου, μὲ γενικὸν ἐπιτελάρχην τὸν στρατηγὸν Παν. Δαγκλῆν, τὴν πρωΐαν τῆς 5ης Ὀκτωβρίου τοῦ 1912 εἰσέβαλε διὰ τῶν διαβάσεων τῆς Μελούνας εἰς τὴν μαρτυρικὴν Μακεδονίαν καὶ διὰ τῆς ἱστορικῆς γεφύρας τῆς Ἄρτας εἰς τὴν πολυπαθῆ Ἤπειρον, προπεμφθεὶς ἐν ἀκρατήτῳ ἐνθουσιασμῷ ἀπὸ τὸν λαὸν τῆς Ἄρτας μὲ τὰς φωνὰς στὰ Γιάννενα,.. στὰ Γιάννενα...ἐνῷ οἱ στρατιῶται ἐτραγουδοῦσαν. «Ἀφήνω γειὰ στὶς ὤμορφες καὶ γειὰ στὶς μαυρομμάτες κι' ἐγὼ πάγω στὰ Γιάννενα, στοῦ Μπέη τὰ σαράγια».

Τὰ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν ἐν ὄψει τοῦ ἐπερχομένου πολέμου διέταξεν ἐγκαίρως τὴν συγκρότησιν ἀνταρτικῶν σωμάτων καὶ προώθησιν αὐτῶν εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Ἤπειρον ὑπὸ πεπειραμένους Μακεδονομάχους ὁπλαρχηγούς. Πρὸ τοῦ Ἰουνίου τοῦ 1912 εἶχον εἰσέλθη εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἤπειρον τρία ἀνταρτικὰ σώματα μὲ δύναμιν 30—40 ἀνδρῶν ἕκαστον, δύο ὑπὸ τοὺς Ἠπειρώτας ὁπλαρχηγοὺς Ἰωάννην Καραγιῶργον καὶ Παναγιώτην Περιστέρην καὶ τρίτον ὑπὸ τὸν ὁπλαρχηγὸν Νώνταν Παπανίκου ὅστις τὴν 7ην Αὐγούστου τοῦ 1912 ἀπήγαγεν αἰχμάλωτον ἀπὸ τὴν θέσιν «Ἅγια Τριάδα» τοῦ Μετσόβου Τοῦρκον Εἰσαγγελέα ἐκ Πρεβέζης, παραθερίζοντα ἐκεῖ διὰ λόγους ὑγείας, καὶ τὸν ὡδήγησεν ὡς ὅμηρον εἰς τὸ χωρίον Μηλιά, ἀπέλυσε δὲ αὐτὸν λαβὼν λύτρα. Εἰς τὸ ἀνταρτικὸν αὐτὸ σῶμα τοῦ Νώντα Παπανίκου ἀπὸ τὰ Βραγκιανὰ τῶν Ἀγράφων, κατετάχθησαν οἱ Μετσοβῖται νέοι: Νικόλαος Κασσιάρος, Νικόλαος Σιούτας, Θεόδωρος Ναζήρης, Ἀνδρέας Ναζήρης, Τάσιος Τέτσιος, Δημ, Κοτζαμάνης, Παναγιώτης Τέκος ἀπὸ τὰ Τρίκαλα καὶ Ντούλας Μπατάλας ἀπὸ τὴν Κρανιὰ τοῦ Ἀσπροποτάμου.

Ἀπὸ τοὺς Μετσοβίτας αὐτοὺς ἐθελοντάς, διεκρίθησαν διὰ τὸν ἡρωϊσμόν των ὁ Ἀνδρέας Ναζήρης, στὴσας πρῶτος τὴν Ἑλληνικὴν σημαίαν εἰς τὸ κωδωνοστάσιον τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς καταλήψεως τοῦ Μετσόβου καὶ ὁ ἀδελφός του Θεόδωρος Ναζήρης, διαπρέψας εἰς τὰς μάχας, ποὺ ἐπηκολούθησαν μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ Μετσόβου καὶ προαχθεὶς εἰς ὁπλαρχηγόν. Ζῇ ὁ ἥρως αὐτὸς γέρων εἰς τὸ Μέτσοβον καὶ μὲ εὐχαρίστησιν διηγεῖται τὴν πολεμικήν του δρᾶσιν καὶ μὲ Ἰδιαιτέραν ἱκανοποίησιν ἐπιδεικνύει τὸ δίπλωμα, διὰ τοῦ ὁποίου τῷ ἀπενεμήθη ὁ βαθμὸς τοῦ ὁπλαρχηγοῦ.

Πολλοὶ Μετσοβῖται διαμένοντες μονίμως ἐν Μετσόβῳ πληροφορηθέντες ἐγκαίρως τὸν μέλλοντα Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον ἔσπευσαν νὰ ἀναχωρήσουν οἰκογενειακῶς ἐκ Μετσόβου καὶ νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς τὰ Τρίκκαλα. Ἐπειδὴ ὅμως αἱ Τουρκικαὶ ἀρχαὶ τοῦ Μετσόβου ἠρνοῦντο νὰ χορηγήσουν διαβατήρια διὰ τὴν Ἑλλάδα, πολλοὶ Μετσοβῖται ἐζήτησαν καὶ ἔλαβαν διαβατήρια δι' Αἴγυπτον καὶ Ρουμανίαν, χωρὶς νὰ μεταβοῦν ἐννοεῖται ἐκεῖ, ἀλλὰ παραμείναντες εἰς τὰ Τρίκκαλα, τὴν Λάρισαν, τὴν Καρδίτσαν καὶ τὰ Φάρσαλα. Μεταξὺ τῶν Μετσοβιτῶν, ποὺ εὑρέθησαν εἰς τὰ Τρίκκαλα κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ πολέμου ἦτο καὶ ὁ τότε δήμαρχος Μετσόβου Λεωνίδας Μίχου ἢ Χονδρομίχου. Μετὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν ἑλληνικῶν στρατευμάτων εἰς τὴν Ἤπειρον καὶ τὴν προώθησίν των πρὸς τὰ Ἰωάννινα, ὅπότε προσέκρουσαν εἰς τὴν σθεναρὰν ἀντίστασιν, ποὺ ἀντέταξαν οἱ Τοῦρκοι εἰς τὸ ὠχυρωμένο Μπιζάνι, ὁ ὑπερασπιστὴς τῶν Ἰωαννίνων Ἐσσὰτ Πασσᾶς διὰ νὰ προκαλέσῃ ἀντιπερισπασμὸν εἰς τὰ ἑλληνικὰ στρατεύματα καὶ διὰ νὰ ἀπασχολήσῃ τὰ ἀνταρτικά μας σώματα, ποὺ εὑρίσκοντο γύρω ἀπὸ τὸ Μέτσοβον καὶ εἰς τὰ Ζαγοροχώρια, καὶ ἠρτισε λῃστρικὰς συμμορίας ὑπὸ Τουρκαλβανούς, οἵτινες περιέτρεχον καὶ ἐλεηλάτουν τὰ ἀπομεμακρυσμένα χωρία τῆς Ἠπείρου. Ἐπὶ πλέον στρατιωτικὰ ἀποσπάσματα ἀπὸ 500 Τουρκαλβανοὺς ὑπὸ τὸν περιβόητον ταγματάρχην Μπεκὴρ Ἀγᾶν περιέτρεχε, ἐλεηλάτει καὶ ἐπυρπόλει διάφορα χωρία τῆς Ἠπείρου καὶ κατὰ πληροφορίας συγκεντρωθείσας τότε, ἀφοῦ ἐπυρπόλησε ὀλίγας οἰκίας τῆς Γότσιστας ἐβάδιζε κατὰ τοῦ Μετσόβου.

Ἐπιβάται ἐλθόντες ἀπὸ τὸ Μαλακάσι εἰς τὰ Τρίκκαλα μετέδωσαν τὴν τρομακτικὴν εἴδησιν ὅτι ὁ Μπεκὴρ Ἀγᾶς εὑρίσκεται πρὸ τοῦ Μετσόβου καὶ ὅτι ὑπάρχει μέγας κίνδυνος νὰ πυρποληθῇ ἡ πόλις. Οἱ ἐν Τρικκάλοις μορφωμένοι Μετσοβῖται, συγκεντρωθέντες τότε εἰς τὸ συμβολαιογραφεῖον τοῦ ἀειμνήστου Μετσοβίτου συμβολαιογράφου Στεργίου Παλαιοῦ, μετὰ μακρὰν σύσκεψιν συνέταξαν ἔντονον τηλεγράφημα πρὸς τὸν Βενιζέλον, τὸ ὁποῖον ὑπέγραψε μόνον ὁ δήμαρχος Μετσόβου καὶ τὸ ὁποῖον ἔχει ὡς ἑξῆς:

Πρωθυπουργὸν καὶ ὑπουργὸν Στρατιωτικῶν Ἐλευθέριον Βενιζέλον, Ἀθήνας. Ἐκ Μαλακασίου ἐστάλη εἰς Μετσοβίτας κατοικοῦντας ἐν Τρικκάλοις ἑπόμενον τηλεγράφημα: Ταύτην τὴν στιγμὴν ἐλήφθη ἐκ Μηλέας ἐπιστολὴ πληροφοροῦσα ὅτι Ἀλβανικὴ συμμορία ἔκαυσε Γότσισταν, προσέβαλε Προσγόλιον καὶ προχωρεῖ Μέτσοβον. Ἐν ὀνόματι κινδυνευόντων συμπατριωτῶν μας φροντίσατε νὰ τύχωμεν ἐγκαίρου βοηθείας, ἄλλως τὸ πᾶν ἀπώλετο». Τρίκκαλα 15—10—1912. Δήμαρχος Μετσόβου Λεωνίδας Μίχου. Τὸ περιεχόμενον τοῦ ἀνωτέρω τηλεγραφήματος ἐδημοσιεύετο εἰς ὅλας τὰς ἐφημερίδας τῆς ἐπιούσης 16—10—1912 τῶν Ἀθηνῶν, τῶν Ἑλληνικῶν ἐπαρχιῶν καὶ τῆς Ἀλεξανδρείας, μὲ πληροφορίαν τῆς ὑστάτης ὥρας ὅτι τὸ Μέτσοβον ἐπυρπολήθη ἀπὸ τοὺς Τουρκαλβανοὺς τοῦ Μπεκὴρ Ἀγᾶ καὶ ὅτι ἀγνοεῖται ἡ τύχη τῶν κατοίκων του, ἀνερχομένων εἰς 7—8 χιλιάδας τὴν ἐποχὴν ἐκείνην!! Εἶναι ἀνωτέρα πάσης περιγραφῆς ἡ ἐντύπωσις ποὺ ἐπροκάλεσεν ἡ συνταρακτικὴ αὐτὴ πληροφορία τῶν ἐφημερίδων τόσον εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν, ὅσον καὶ εἰς ὁλόκληρον τὸ Πανελλήνιον.

(Συνεχίζεται)

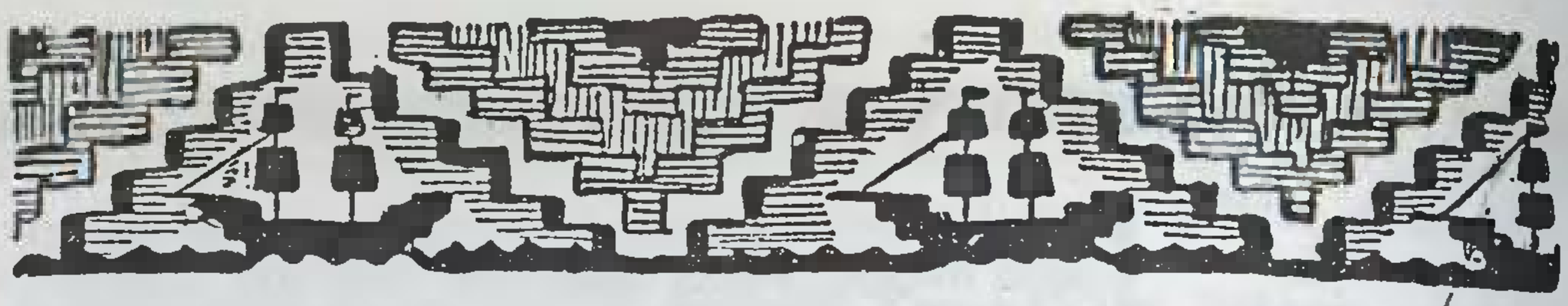

ΚΩΣΤΑ Π. ΛΑΖΑΡΙΔΗ

Ο ΤΣΕΠΕΛΟΒΙΤΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Α'.—Ο ΠΑΝΤΟΤΕΧΝΙΤΗΣ ΠΑΠΑΣ ΤΟΥ ΤΣΕΠΕΛΟΒΟΥ

Στὰ μέσα περίπου τοῦ 18ου αἰῶνα ζοῦσε στὸ Τσεπέλοβο τοῦ Ζαγοριοῦ ὁ Παπᾶ Γιώργης. Καθὼς μᾶς κάνει γνωστὸ ὁ Π. Ἀραβαντινός, (1) ὁ Παπᾶ Γιώργης ἦταν «ὁ σεβασμιώτατος μεταξὺ τῶν ἱερέων τῆς κώμης ἐκείνης». Ἦταν ἡ ἐποχὴ ποὺ τὸ Τσεπέλοβο, ἐπειδὴ ἦταν πολυάριθμο χωριό, εἶχε περισσότερους ἀπὸ 1—2 παπάδες. Ὁ Παπᾶ Γιώργης κατὰ τὴν ἄποψη πάλι τοῦ Α. Βρετοῦ (2) ἦταν «μεγαλοφυὴς καὶ μηχανικοῦ πνεύματος». Κοντὰ στὰ θρησκευτικά του καθήκοντα εἶχε τέτοια τεχνικὴ καὶ μηχανικὴ δεξιοτεχνία, ποὺ μποροῦσε νὰ καταπιασθῆ ἱκανοποιητικὰ μὲ ὅλες τὶς τέχνες. Ἦταν ὁ «παντοτεχνίτης» ὄχι μόνο στὸ Τσεπέλοβο, μὰ καὶ στὰ γύρω ἀπ' αὐτὸ χωριά. Χαλοῦσε κάποιου τὸ ὡρολόγι, στὸν Παπᾶ Γιώργη θὰ τὸ πήγαινε νὰ τὸ διορθώση. Σκανδαλιζόταν κάποια κλειδαριὰ ἢ χανόταν κάποιο κλειδί, ὁ Παπᾶ Γιώργης θὰ διώρθωνε τὴ βλάβη της ἢ θὰ ἔφιανε καινούργιο κλειδί. Μὲ τὸ καμίγι του, μὲ τὰ διάφορα ἐργαλεῖα του, ἀλλὰ κατὰ κυριώτερο λόγο μὲ τὸ μηχανικό του τὸ μυαλὸ ἐπιτηδεύονταν καὶ δούλευε πάνω σὲ διάφορα ἀντικείμενα ἢ ἀνταλλακτικὰ ποὺ ἦταν ἀπὸ σίδερο ἢ ἀπὸ ἀτσάλι ἢ μπροῦζο. Ἀκόμα εἶχε μεγάλη ἱκανότητα νὰ διορθώνη ὅπλα καὶ νὰ κάμη διάφορες μετατροπὲς σ' αὐτά. Καὶ πάνω στὰ ξύλινα ἀντικείμενα ἡ ἐπιτηδειότητά του δὲν πήγαινε πίσω. Κατεσκεύαζε ξύλινα ἄροτρα, φτερωτὲς στοὺς μύλους καὶ σκάλιζε ἢ ἔκανε διάφορα ἄλλα ξύλινα πράγματα. Παιδὶ τοῦ Παπᾶ Γιώργη αὐτοῦ ἦταν ὁ Νικόλαος Παπαδόπουλος, γιὰ τὸν ὁποῖο ἀφιερώνονται τὰ πιὸ κάτω λιγοστὰ στοιχεῖα ποὺ βρίσκονται στὴ διάθεσή μας.

Β'.—ΤΑ ΠΑΙΔΙΚΑ ΧΡΟΝΙΑ ΚΑΙ Η ΠΡΩΤΗ ΜΟΡΦΩΣΗ ΤΟΥ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

Ἀπὸ τὸν παραπάνω λοιπὸν «παντοτεχνίτη» Παπᾶ Γιώργη γεννήθηκε κατὰ τὸ Σεπτέμβριο τοῦ 1769 στὸ Τσεπέλοβο ὁ μικρὸς Νικόλας ποὺ δὲν ἦταν δυνατό, παρὰ νᾶναι καὶ αὐτὸς πολὺ ἔξυπνο παιδί, γιατὶ τὴν ἔξυπνάδα του τὴν κληρονόμησε ἀπὸ τὸ «μεγαλοφυῆ» πρακτικὸ μηχανουργό. Τότε στὸ Τσεπέλοβο, καθὼς καὶ σ' ἄλλα χωριὰ τοῦ Ζαγοριοῦ, ὑπῆρχαν σχολεῖα γιὰ τὰ «κοινὰ» γράμματα. Γιὰ τὸ ζήτημα αὐτὸ ὁ Ἰ. Λαμπρίδης (3) γράφει: «...ἀπὸ τῆς πρώτης δεκαετηρίδος τοῦ παρελθόντος αἰῶνος διετηροῦντο ἐν πολλαῖς τοῦ Ζαγορίου κώμαις μικραὶ φωτοβόλαι ἑστίαι...». Στὸ σχολεῖο τοῦ Τσεπελόβου ἔμαθε λοιπὸν τὰ πρῶτα γράμματα. Εἶχε ἐξαιρετικὴ ἐπίδοση σ' αὐτὰ καὶ εἶχε μεγάλο ζῆλο γιὰ νὰ μορφωθῆ. Πόθος του ἦταν, ἅμα τελειώσε τὸ σχολεῖο τοῦ χωριοῦ του, νὰ πάη στὴν Εὐρώπη γιὰ νὰ σπουδάση τὴν ἰατρικὴ ἐπιστήμη, ποὺ ἦταν τότε, μποροῦμε νὰ ποῦμε, σὰν ἐπι-

---

1. Παν. Ἀραβαντινοῦ: «Βιογραφικὴ συλλογὴ λογίων τῆς Τουρκοκρατίας» σελ. 105.
2. Ἀνδρέα Παπαδοπούλου Βρετοῦ: «Νεοελληνικὴ Φιλολογία» σελ. 315.
3. Ἰωάν. Λαμπρίδου: «Περὶ τῶν ἐν Ἠπείρῳ ἀγαθοεργημάτων» (1880) Μέρος Β' σ. 7.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΚΥΡ. ΣΚΑΦΙΔΑ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΜΕΤΣΟΒΟΥ*

13ον

Μεγαλυτέραν ὅμως θλῖψιν καὶ πραγματικὸν πένθος ἐπροκάλεσεν εἰς τοὺς ἐν διασπορᾷ Μετσοβίτας καὶ περισσότερον εἰς τοὺς ἐν Τρικκάλοις διαμένοντας, οἵτινες ἀνάστατοι ἐζήτουν τηλεγραφικῶς πληροφορίας ἐκ Μαλακασίου περὶ τῆς τύχης τοῦ Μετσόβου. Πολλοὶ Μετσοβῖται διαμένοντες ἐν Λαρίσῃ, ἐν Βόλῳ, ἐν Φαρσάλοις καὶ ἐν Καρδίτσῃ ἔσπευσαν τότε εἰς Τρίκκαλα διὰ νὰ μάθουν νέα ἀπὸ τὸ Μέτσοβον. Εὐτυχῶς ἡ πληροφορία αὐτὴ τῶν ἐφημερίδων, ἄγνωστον πόθεν μεταδοθεῖσα, ἀπεδείχθη ἀνακριβής. Μετὰ τὴν δημοσίευσιν ὑπὸ τῶν ἐφημερίδων τῆς εἰδήσεως ὅτι τὸ Μέτσοβον δὲν ἐπυρπολήθη, ἀλλ' ὅτι κατέχεται ὑπὸ τῶν Τούρκων, οἱ Μετσοβῖται τῶν Τρικκάλων καὶ ὁλοκλήρου τῆς Θεσσαλίας συνῆλθον ἀπὸ τὴν σκληρὰν δοκιμασίαν, ποὺ ὑπέστησαν μὲ τὸ πρῶτον ἀτυχὲς δημοσίευμα τῶν ἐφημερίδων. Τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν, διευθυνόμενον ὑπὸ τοῦ πρωθυπουργοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου, μόλις ἔλαβε τὸ ἀνωτέρω τηλεγράφημα τοῦ Δημάρχου Μετσόβου ἐκ Τρικκάλων ἔσπευσε νὰ κοινοποιήσῃ τὸ περιεχόμενόν του πρὸς τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν δύο Στρατιῶν, Θεσσαλίας καὶ Ἠπείρου, διάδοχον Κωνσταντῖνον καὶ ἀντιστράτηγον Σαπουντζάκην. Τὸ Στρατηγεῖον τοῦ Στρατοῦ Ἠπείρου, εἰς συμπλήρωσιν τῶν ἄνω πληροφοριῶν, ἀνέφερεν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τὰς συντελουμένας καθ' ὅλην τὴν ὕπαιθρον καταστροφὰς καὶ λεηλασίας ἐκ μέρους Τουρκαλβανικῶν συμμοριῶν καὶ τὴν ἀδυναμίαν αὐτοῦ νὰ διαθέσῃ δυνάμεις διὰ τὴν προστασίαν τῶν χριστιανικῶν χωρίων. Τὸ γενικὸν Στρατηγεῖον ὅμως Στρατοῦ Θεσσαλίας, εὑρισκόμενον ἐν Βεροίᾳ τότε, ἀπέστειλε τὸ ἀκόλουθον τηλεγράφημα πρὸς τὴν Πρώτην Ἀναπληρωματικὴν Περιοχὴν Λαρίσης: «Σχηματίσατε ἀμέσως ἀπόσπασμα 300—500 γεγυμνασμένων ἐκ τῶν ἐν Λαρίσῃ καὶ Τρικκάλοις ἐμπέδων τμημάτων, ὑπὸ διοικητὴν ἀντισυνταγματάρχην Μήτσαν καὶ ἀξιωματικοὺς καταλλήλους, ἀποστείλατε δὲ αὐτὸ εἰς Μέτσοβον πρὸς ἐπαναφορὰν τῆς τάξεως καὶ ἄμυναν τῆς πόλεως. Οἱ τε ἀξιωματικοὶ καὶ ὁπλῖται τοῦ ἀποσπάματος τούτου δύνανται νὰ ἀνήκουν εἰς διάφορα ὅπλα. Τὸ ἀπόσπασμα θὰ μεταβῇ σιδηροδρομικῶς εἰς Καλαμπάκαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Μέτσοβον. Διατάξατε ταμίαν μὴ Μεραρχιακῶν σωμάτων νὰ καταβάλῃ εἰς τὸν διοικητὴν τοῦ Ἀποσπάματος τούτου ἐπαρκοῦσαν παγίαν προκαταβολήν. Τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο θέλει παραλάβῃ μεθ' ἑαυτοῦ καὶ περὶ τὰ 200 τυφέκια Γκρᾶ μετὰ διακοσίων φυσιγγίων δι' ἕκαστον, ἐκ τοῦ αὐτόθι παραρτήματος ὑλικοῦ πολέμου, ὅπως χρησιμοποιήσῃ ταῦτα πρὸς συγκρότησιν πολιτοφυλακῆς ἐν Μετσόβῳ καὶ τοῖς πέριξ. Τηλεγραφικῶς διετάχθη παράρτημα ἐφορείας ὑλικοῦ πολέμου ὅπως ἀποστείλῃ ὑμῖν διακόσια τυφέκια Γκρᾶ καὶ σαράντα χιλιάδες φυσίγγια.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΔΙΑΔΟΧΟΣ

Βέροια 18—10—1912»

Ὀλίγον ἀργότερον καὶ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν ἀπέστειλε τὸ ἀκό-

---

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 610.

λουθον τηλεγράφημα πρὸς τὴν Ἀναπληρωματικὴν περιοχὴν εἰς Λάρισαν: «Διαταχθήτω Ἀντισυνταγματάρχης Μήτσας νὰ ἀναχωρήσῃ ἀμέσως διὰ Μέτσοβον, ἔνθα κινδυνεύουσιν ἐκ σφαγῆς ἑπτακισχίλιαι ψυχαί, κατὰ πληροφορίας δημάρχου Μετσόβου Λεωνίδα Μίχου. Σῶμα Κρητῶν, εὑρισκόμενον εἰς Καστανέαν Καλαμπάκας, διετάχθη παρ' ἡμῶν νὰ σπεύσῃ εἰς Μέτσοβον καὶ τεθῇ ἐν καιρῷ ὑπὸ τὰς διαταγὰς Ἀντισυνταγματάρχου Μήτσα, ὅστις δέον νὰ προκαλέσῃ διαταγὴν Ἀρχιστρατήγου Διαδόχου, ἂν θὰ παραμείνῃ ὑπὸ διαταγὰς Ὑψηλότητός του, ἢ θὰ τεθῇ ὑπὸ διαταγὰς Ἀρχηγοῦ Σαπουντζάκη, ἵνα συμπράξῃ μετ' αὐτοῦ κατὰ Ἰωαννίνων.

ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ

Ἀθῆναι 22—10—1912»

Παραλλήλως τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν ἀπέστειλε τὴν 19ην Ὀκτωβρίου τρία σώματα Κρητῶν ἐθελοντῶν, τὰ ὁποῖα, ὅπως ἀνέφερα ἐν ἀρχῇ, προωθήθησαν ἐκ Καστανέας εἰς Μαλακάσιρν, ὅπου ἀνέμενον τὴν ἄφιξιν τοῦ ὑπὸ τὸν Μήτσαν Στρατιωτικοῦ ἀποσπάσματος. Ἡ ἀναχώρησις τοῦ ἐν Λαρίσῃ καταρτισθέντος ἀποσπάσματος ἐπετεύχθη μόλις τὴν 24ην Ὀκτωβρίου, ὁπότε τοῦτο ἐπιβιβασθὲν Θεσσαλικοῦ συρμοῦ ἔφθασεν εἰς Τρίκκαλα. Ἐκεῖ συνεπληρώθη τὸ ἀπόσπασμα καὶ ὠργανώθη κατατμηθὲν εἰς δύο λόχους ἐκ τριῶν διμοιριῶν ἕκαστος συνολικῆς δυνάμεως ἕνδεκα ἀξιωματικῶν, 332 ὁπλιτῶν καὶ 40 κτηνῶν. Τὴν ἑπομένην 25ην Ὀκτωβρίου τεθὲν ἐν πορείᾳ ἔφθασεν αὐθημερὸν εἰς Καλαμπάκαν, ὅπου παρέμεινεν ἐπὶ διήμερον λόγῳ τῆς συνεχοῦς καὶ ραγδαίας βροχῆς. Τὰς ἀπογευματινὰς ὥρας τῆς 27ης Ὀκτωβρίου τὸ ἀπόσπασμα ἐξεκίνησεν ἐκ Καλαμπάκας καὶ διὰ δύο ἡμερησίων σταθμῶν—εἰς Μεϊντὰν Κερασιὰ καὶ Νέαν Κουτσούφλιανην ἢ Λιμπόχοβον—ἔφθασε τὴν 29ην εἰς Μαλακάσιον, ὅπου συνηντήθη μετὰ τῶν ἀπὸ τριημέρου εὑρισκομένων ἐκεῖ σωμάτων Κρητῶν προσκόπων.

Τὴν ἰδίαν ἡμέραν ὁ διοικητὴς τοῦ Ἀποσπάσματος Μήτσας ἔλαβε διαταγὴν τοῦ Διαδόχου Κωνσταντίνου, διὰ τῆς ὁποίας καθίστατο εἰς αὐτὸν γνωστὸν ὅτι συνεπείᾳ διαταγῆς τοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν θὰ ὑπήγετο ἐφεξῆς ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Στρατοῦ τῆς Ἠπείρου ἀντιστρατήγου Σαπουντζάκη. Ὁ διοικητὴς Μήτσας ἔλαβεν ἐπίσης καὶ τὰ ἀκόλουθα δύο ἱστορικὰ τηλεγραφήματα:

α') «Εἴπατε εἰς τοὺς ὑφ' ὑμᾶς ἄνδρας ὅτι ἡ ἐπιθυμία μου εἶναι πάσῃ θυσίᾳ νὰ καταληφθῇ τὸ Μέτσοβον.

Κων)τῖνος Διάδοχος»

β') «Ἡ ἀπώλεια τοῦ Μετσόβου ἔσται καίριον πλῆγμα καθ' ὁλοκλήρου τοῦ ἐθνικοῦ ἀγῶνος.

Ἐλευθέριος Βενιζέλος»

Τὰ δύο αὐτὰ τηλεγραφήματα, τὰ ὁποῖα ἐκοινοποιήθησαν ἀμέσως εἰς ὅλους τοὺς ἀξιωματικοὺς καὶ τοὺς ἄνδρας τοῦ ἀποσπάσματος καὶ τοὺς ἀντάρτας τῶν τριῶν Σωμάτων, ἦσαν ἐπιτακτικὴ διαταγὴ τῆς Πατρίδος καὶ ἐγένετο δεκτὴ μὲ ζητωκραυγὰς «Ζήτω ἡ Πατρὶς» ἀπὸ ὅλους ποὺ ἦσαν ἀποφασισμένοι νὰ ἐκτελέσουν μὲ αὐταπάρνησιν τὸ καθῆκόν των. Εἰς τὸ Μαλακάσι κατέφθασαν τότε ὡπλισμένοι μὲ Γκρᾶ ἐκ Τρικκάλων καὶ κατετάχθησαν εἰς τὸ ἀπόσπασμα τοῦ Μήτσα οἱ κάτωθι Μετσοβῖται: Λεωνίδας Μίχου, δήμαρχος Μετσόβου, Βασίλειος Ζαούσης, Δημήτριος Μπαλαμπέκας, Θεμιστοκλῆς Σεκαρᾶς, Κων)τῖνος Θάνος, Γεώργιος Θάνος, Βασίλειος Μπουρνάζης, Γεώργιος Ἀδαμίδης, Γεώργιος Σούλτης, Βασίλειος Κουκουμπάνης καὶ ὁ παλαίμαχος ἀγωνιστὴς Πάσχος Ἀγόρου Πάσχος.

Αἱ συλλεγεῖσαι ἐν Μαλακασίῳ πληροφορίαι ἀπὸ Μετσοβίτας σταλέντας ἀπὸ

τὸν ἀείμνηστον ἰατρὸν Δημήτριον Ἰατρόπουλον, πρόεδρον Ἀβερωφείου ἐπιτροπῆς, διαχειριζομένης τὸ Ἀβερώφειον κληροδότημα, ἀνέφερον ὅτι ὅλη ἡ ἐν Μετσόβῳ ἐχθρικὴ δύναμις ἀνήρχετο εἰς 250 ἄνδρας—νιζάμηδες—μετὰ δύο πυροβόλων Κρούπ, ἐκ τῶν ὁποίων πενῆντα ἄνδρες εἶχον προωθηθῇ εἰς τὸν ἐν τῇ ὁροθετικῇ γραμμῇ σταθμὸν «Ζυγός». Ὡς πρὸς τὰς συγκοινωνίας ἐξηκριβώθη ὅτι πλὴν τῆς ἡμιονικῆς ὁδοῦ Μαλακασίου—Πέτρα—Φεῖδι—Χάνι Σαΐτ Πασσᾶ—Αὐχένος Ζυγοῦ—Μετσόβου, ὑπῆρχε καὶ ἄλλη ἀτραπός, ἡ ὁποία διήρχετο βορειότερον ἐπὶ ἀντερεισμάτων τοῦ Λάκμωνος (Ζυγοῦ) καὶ τοῦ ὄρους Κατάρα, βατὴ ὅμως μόνον κατὰ τὸ θέρος. Μετὰ μακρὰν σύσκεψιν μετὰ τῶν Κρητῶν ὁπλαρχηγῶν, τοῦ Μετσοβίτου ἀγωνιστοῦ Πάσχου Ἀγόρου Πάσχου, τοῦ δημάρχου Μετσόβου Λεωνίδα Μίχου καὶ τοῦ ἐκ Βεντίστας Ἀλεξάκη Τάκη, ὁ διοικητὴς τοῦ ἀποσπάσματος Ἀν)χης Μήτσας ἀπεφάσισε νὰ προχωρήσῃ κατὰ τοῦ Μετσόβου διὰ τῆς ἀτραποῦ Κατάρας, ὁπόθεν τώρα διέρχεται ὁ αὐτοκινητόδρομος Καλαμπάκας—Μετσόβου—Ἰωαννίνων, διὰ νὰ ἐπιεσθῇ αἰφνιδιαστικῶς κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Τὸ ἀπόγευμα τῆς 29ης Ὀκτωβρίου ὁ διοικητὴς ἐξέδωκε σχετικὰς διαταγὰς πρὸς τὸ Σῶμα τῶν Κρητῶν ἐθελοντῶν, καὶ εἰς τὸ ἐν Μηλιᾷ εὑρισκόμενον ἕτερον Σῶμα Ἠπειρωτῶν ἐθελοντῶν ὑπὸ τὸν ὁπλαρχηγὸν Νώνταν Παπανίκου ἔστειλε δι' ἐκτάκτου ἀγγελιοφόρου τὸ ἀκόλουθον κατεπεῖγον ἔγγραφον: «Ὁπλαρχηγὸν Νώνταν Παπανίκου Μηλεάν. Ἐντέλλεσθε ὅπως αὔριον περὶ τὴν ὥραν 12ην μεσημβρινὴν παρευρεθῆτε εἰς θέσιν Κατάρα καὶ ἐκεῖ νὰ ἀναμένητε ἡμᾶς. Λάβετε πάντα τὰ κατάλληλα μέτρα πρὸς ἀπόκρυψιν τῶν κινήσεών σας ἐκ μέρους τοῦ ἐχθροῦ, διατηροῦντες θέσεις κεκαλυμμένας καὶ ἀποφεύγοντες πᾶσαν πρόκλησιν πρὸς αὐτὸν μέχρι τῆς ἐκεῖ ἀφίξεώς ἡμῶν, ὁπότε θέλετε λάβῃ τὰς διαταγάς μου. Μήτσας, Ἀντ)χης. Μαλακάσιον 29—10—1912». Τὴν 8ην πρωϊνὴν ὥραν τῆς 30ῆς Ὀκτωβρίου ἐξεκίνησαν ἐκ Μαλακασίου τὰ ἐθελοντικὰ Σώματα Κρητῶν προσκόπων (ἀνταρτῶν) μὲ τὴν διαταγὴν ὅπως ἀκολουθοῦντα τὴν πρὸς τὸ ὄρος «Κατάρα» ἀτραπὸν ἀναμείνωσι μόλις ὑπερβῶσι τὸ ὄρος τοῦτο κεκαλυμμένα ἐντὸς τοῦ δάσους. Ὄπισθεν τῶν Σωμάτων τούτων ἠκολούθει τὸ στρατιωτικὸν ἀπόσπασμα. Τὸ ἀνηφορικὸν καὶ δύσβατον ἔδαφος, ἡ ἐπικρατοῦσα κρκοκαιρία, αἱ χιόνες καὶ ὁ ἐπικρατῶν ἰσχυρὸς ἄνεμος ἐπεβράδυναν ἀρκετὰ τὴν πορείαν τῶν τμημάτων, ὥστε μόλις τὴν 2.30' ἀπογευματινὴν ὥραν ἔφθασαν τὰ ἐπικεφαλῆς ἐκ τούτων εἰς τὸ δάσος τῆς «Κατάρας» ὅπου εἶχεν ἀφιχθῇ καὶ τὸ ἐκ Μηλέας προερχόμενον Σῶμα Ἠπειρωτῶν ἐθελοντῶν, οἱ ἄνδρες τοῦ ὁποίου ἠναγκάσθησαν νὰ ἀνάψωσι πυρὰν λόγῳ τοῦ δριμυτάτου ψύχους. Ὁ Μήτσας μετὰ λεπτομερῆ ἀναγνώρισιν τοῦ ἐδάφους καὶ μετὰ συμπληρωματικὰς πληροφορίας, τὰς ὁποίας ἔλαβεν ἀπὸ τὸν ὁπλαρχηγὸν Νώνταν Παπανίκου, γνωρίζοντα ἄριστα τὰ μέρη ἐκεῖνα, καὶ τὸν καταφθάσαντα ἐκ Μετσόβου Μιλτιάδην Γεωργίτσην, Μακεδονομάχον, ἐξέδωκε τὴν ἀκόλουθον διαταγήν: α) Ὁ ὁπλαρχηγὸς τοῦ Ἠπειρωτικοῦ Σώματος Νώντας Παπανίκου ἐπὶ κεφαλῆς ἑκατὸν ἐθελοντῶν νὰ ἐκκινήσῃ τὸ μεσονύκτιον ἀπὸ τὴν Κατάραν καὶ διὰ τῆς θέσεως Τσούκα νὰ καταλάβῃ τὴν τοποθεσίαν «Προφήτης Ἠλίας» καὶ ἐκεῖθεν διὰ τμήματος νὰ σπεύσῃ καὶ καταλάβῃ τὴν τοποθεσίαν «Ἅγιος Ἀθανάσιος» διὰ νὰ ἀποκόψῃ τὴν ὁδὸν ὑποχωρήσεως τῶν Τούρκων πρὸς Ἰωάννινα καὶ διὰ τῆς ὑπολοίπου δυνάμεως νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῆς θέσεως «Τζιὰν Καρακὸλ» καὶ τοῦ πυροβολείου του μετὰ δύο πυροβόλων. β') Οἱ ὑπόλοιποι ὑπὸ τοὺς τρεῖς Κρῆτας Κλειδῆν, Μπαλαντῖνον, Μαλανδρῆν ὁπλαρχηγοὺς ἐθελονταὶ νὰ ἐνεργήσουν ἀνατολικῶς τοὺ πρώτου τμήματος νὰ συνδράμωσι τοῦτο ἐν ἀνάγκῃ καὶ νὰ ἐπιτεθοῦν ἀπὸ βορρᾶ κατὰ τοῦ Ἀβερωφείου Νεκροταφείου Μετσόβου—ἤδη εἶναι γυμναστήριον—καὶ καταλάβουν τὰς πρὸς Μηλεὰν προσβάσεις τῆς πόλεως. γ') Ἡ διλοχία πεζικοῦ θὰ ἐπιτίθετο κατὰ τοῦ Νεκροταφείου ἐξ ἀνατολῶν διὰ τῆς γεφύρας τοῦ Τελωνείου ἐπὶ τοῦ Μετσοβίτικου ποταμοῦ παρὰ τὸ ἐξωκκλῆσι Ἅγιος Ἀθανάσιος. Ἐπιπροσθέτως ὁ διοικη-

τὴς τοῦ Ἀποσπάσματος ἀνέθηκεν εἰς δύο Μετσοβίτας νὰ ἀποκόψωσι τὴν τηλεφωνικὴν συγκοινωνίαν Μετσόβου—Ζυγοῦ καὶ τὴν τηλεγραφικὴν καὶ τηλεφωνικὴν Μετσόβου—Ἰωαννίνων.

Σύμφωνα μὲ τὴν ἐκδοθεῖσαν διαταγὴν τὰ τρία τμήματα τοῦ στρατιωτικοῦ ἀποσπάσματος ἀφοῦ προσέλαβαν Μετσοβίτας ὁδηγοὺς ἐκ τοῦ Ἠπειρωτικοῦ ἀνταρτικοῦ Σώματος ἐξεκίνησαν τὴν ὁρισθεῖσαν ὥραν διὰ τὸν ἀντικειμενικὸν σκοπόν του ἕκαστον.

Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ παραθέτω μίαν ὡραίαν περιγραφὴν τῆς μάχης διὰ τὴν κατάληψιν τοῦ Μετσόβου, γραφεῖσαν ἀπὸ τὸν Κρῆτα δημοσιογράφον καὶ πολεμιστὴν Σταμάτην Ράπτην, ἐντεταγμένον τότε εἰς τὸ Σῶμα τοῦ ὁπλαρχηγοῦ Στέλιου Κλειδῆ. Ἰδοὺ αὐτή:

ΠΩΣ ΚΑΤΕΛΗΦΘΗ ΤΟ ΜΕΤΣΟΒΟΝ

ΣΕΛΙΔΕΣ ΑΠΟ ΤΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ ΠΟΛΕΜΙΣΤΟΥ

«Ὑγειὲς καὶ χαιρετίσματα καὶ διπλοχαιρετῶ σας. Σήμερον ἡσυχάζομεν ἀπὸ ταλαιπωρίας ἀπεριγράπτους, ἀπὸ κινδύνους σφαιρῶν καὶ ὀβίδων, ἀπὸ συγκινήσεις ἐπινικείων. Ὁ Ἀντισυνταγματάρχης πυροβολικοῦ Σταμάτης Μήτσας κατέχει ἐλευθέραν τὴν πατρίδα τοῦ Μεγάλου Ἀβέρωφ. Οἱ στρατιῶται καὶ οἱ ἀντάρται μὲ σεμνὴν ὑπερηφάνειαν περιέρχονται λιθοστρωμένας ὁδοὺς τῆς κωμοπόλεως. Οἱ ἀντάρται ἐπολέμησαν προχθὲς ἀπὸ ὄρθρου βαθέος σχεδὸν μέχρι τῆς ἑσπέρας παρατόλμως καὶ δεξιώτατα. Οὐδεὶς ὁ τρέσας. Ἀλλ' ἂς ἀναδρομήσωμεν ἵνα χαρακτηριστικὰ τινὰ ἀναφέρωμεν. Οἱ στρατιῶται ἐπροχώρουν πρὸς τὴν πόλιν μὲ ἔντιμον αὐταπάρνησιν. Αἱ πορεῖαι ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας ὑπῆρξαν καταπληκτικαί. Ἀπρόσιτα καὶ χιονοσκεπῆ κορφοβούνια διεσκελίσαμεν μὲ βροχὴν ραπίζουσαν ἰσχυρῶς τὰ πρόσωπα, μὲ ἀνέμους δαιμονισμένους καὶ βοῶντας δεινῶς μέσα εἰς τὰ ἀποψιλωμένα ἀπὸ φυλλώματα δάση. Δάση ἀπέραντα καὶ παρθένα μέσα εἰς τὰς σκοτεινιασμένας ἀπὸ διηνεκῆ ἀντάραν, χιονοσκεπεῖς βαθυτάτας κοιλάδας. Νερῶν κατακλυσμὸς καὶ ποταμῶν κατακύλισμα μανιακὸν καὶ ἀπειλοῦν νὰ παρασύρῃ τὰ πάντα. Πάγος καὶ τουρτούρισμα καὶ ἰδρὼς καὶ λαχάνιασμα καὶ σκαρφαλώματα φουσκώνοντα μέχρι διαρρήξεως τοὺς πνεύμονας καὶ κατωφέρειαι κατατσακίζουσαι τὰ πόδια καὶ ἀκόμη...ἀκόμη τοὺς πνεύμονας. Προσθέσατε τὴν νηστείαν. Ἐντὸς δέκα ἡμερῶν δὶς ἐπὶ 24 ὥρας ἐμείναμεν ἐντελῶς νήστεις. Καὶ ὅμως ἐμπρὸς ἀδάμαστα παλληκάρια, ἐμπρὸς ἔφτάψυχοι ἄνθρωποι. Καὶ ἐπροχωσήσαμεν ὅσοι ἠδυνήθημεν. Ἄλλοι ἐσακατεύθησαν καὶ ὑπέκυψαν. Εἷς σύντροφος ὁ Ἰάκωβος Πατεράκης ἀπηύδησε, κατέπεσε καὶ περισυλλεγεὶς καὶ νοσηλευθεὶς ἀπὸ τοὺς Καστανιώτας ἀπέθανε. Πρῶτος μάρτυς τοῦ ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀγῶνος. Τρεῖς ἄλλοι ἔπαθαν ἀπὸ κήλην, εἷς ἀπὸ περικαρδίτιδα, τρεῖς ἀπὸ πνευμονίαν καὶ περὶ τοὺς ἄλλους δέκα ἐξαντληθέντες τέλεον ἔλαβον ἰατρικὰ πιστοποιητικὰ καὶ μᾶς ἀφῆκαν νὰ προχωρήσωμεν. Καὶ ἐξηκολουθήσαμεν τὴν πορείαν μας.

ΠΡΟ ΤΟΥ ΜΕΤΣΟΒΟΥ

Τὴν νύκτα τῆς 30ῆς Ὀκτωβρίου εὑρισκόμεθα εἰς ὀροπέδιον περιφρασσόμενον ἀπὸ βουνοκορφὲς τοῦ ὄρους «Κατάρα». Εἴχομεν ἀνάψει μεγάλας πυρὰς καθ' ὁμίλους καὶ συσπειρωμένοι περὶ αὐτὰς ἠγωνιζόμεθα κατὰ τοῦ σφοδροτάτου ἀνέμου, τοῦ χιονέρου, τοῦ καπνοῦ ἀπὸ τὰ καιόμενα βρεγμένα ξύλα καὶ τὰς ὑφαιστειώδεις ἀνατινάξεις στροβιλιζομένων σπινθήρων. Ρῖγος εἰς τὸ σῶμα, δάκρυα εἰς τὰ μάτια, καψίματα ἀπὸ σπῖθες καὶ κατὰ διαλείμματα βρονταὶ παρατεταμέναι, ἄδειασμα ἐπὶ τῶν κεφαλῶν μας κρουνῶν βροχῆς. Ὕψιστε Θεέ!! ἔφθασεν ἀγγελιοφόρος καὶ ἐκάλεσεν ἐκ μέρους τοῦ ἀντισυνταγματάρχου Μήτσα τὸν ἀρχηγὸν Κλει-

δῆν καὶ τοὺς λοιποὺς καπεταναίους. Εἶχε φθάσει ὑψηλότερα κάπου καὶ ὁ στρατὸς καὶ ὁ διοικητής του μειὰ τῶν καπεταναίων μας προέβησαν εἰς κατοπτεύσεις τοῦ Μετσόβου καὶ κατέστρωσαν τὸ σχέδιον τῆς ἐπιχειρήσεως.

Τὸ Μέτσοβον ἐφρουρεῖτο ἀπὸ 200 Ἀλβανούς, τὸ πλεῖστον νιζάμηδες, ἐξωπλισμένους καὶ ὠχυρωμένους ἐντὸς μεγάλου στρατῶνος, ὁ ὁποῖος, ἂν δὲν εἶναι, ὀνομάζεται ὅμως ὑπὸ τῶν ἐντοπίων Κάστρο. Ἐπίσης ἀπὸ τὸν ὑψηλότερον λόφον δύο κανόνια ἐδέσποζον ὅλου τοῦ μετώπου τῆς ἐπιθέσεως.

Ἀπεφασίσθη λοιπὸν ὁ ἐντόπιος ὁπλαρχηγὸς Νώντας, ἐνισχυόμενος ἀπὸ τὰ ἰδικά μας σώματα, νὰ φθάσῃ διὰ νυκτερινῆς ταχυποδίας ὕπερθεν τοῦ κανονιοστασίου καὶ μόλις φωτίσει ἡ αὐγὴ δι' ὁρμητικῆς καὶ ἀποφασιστικῆς ἐπιθέσεως κυριεύσῃ αὐτό. Ὅντως ἐνισχύθη δι' ἑξήκοντα ἐκ τῶν παλληκαριῶν μας. Εἶχε καὶ αὐτὸς τριάκοντα καὶ ἐξεκίνησαν ἀποβραδύς. Ὀλίγον μετὰ τὸ μεσονύκτιον ἀνεχώρησαν καὶ οἱ λοιποὶ καπεταναῖοι καὶ ἀντάρται ὑπὸ τὸν καπετὰν Στέλιον Κλειδῆν διὰ νὰ καταλάβουν μέρος κατάλληλον καὶ προφυλάξουν ἀπὸ πάσης ὀπισθίας ἢ πλαγίας ἐπιθέσεως τοὺς ὑπὸ τὸν καπετὰν Νώνταν Παπανίκου. Ἐμείναμεν ὀλίγοι, οἱ ὁποῖοι μὲ τὴν χαραυγὴν ἐξεκινήσαμεν μετὰ τοῦ στρατοῦ.

ΗΡΧΙΣΕ ΤΟ ΠΥΡ

Περὶ τὴν 6ην π.μ. ὥραν εὑρισκόμεθα πρὸ τοῦ Μετσόβου καὶ ἐπροχωρήσαμεν προφυλακτικῶς κατερχόμενοι καὶ πλησιάζοντες ὁλοέν. Ραγδαῖοι τουφεκοβολισμοὶ ἠκούσθησαν τότε. Οἱ ἀντάρται μας εἶχον ἀρχίσει τὴν δουλειάν των, τσάφ, τσάφ, κρρ...κρ...τσατσάφ..." Ἠρχισεν ὁ θρίαμβος, ὁ στρατὸς κατῆλθε, εὑρισκόμεθα ἐπί τινος λόφου καὶ οἱ στρατιῶται πρηνηδόν. Ὁ ἀν)χης Μήτσας, ὁ ὑπολοχαγὸς Νικ. Δεπάστας καὶ δύο ἄλλοι ἀξιωματικοὶ παρετήρουν μὲ τὰς διόπτρας πρὸς τὸ χωρίον ὄρθιοι. "Ορθιος ἐπίσης ὁ ἐπιλοχίας Γεώργιος Πιτσιλῆς καὶ ἐγώ. Βαθὺς βρόντος ἠκούσθη καὶ σύριγμα χονδρὸν ἔσχισε τὸν ἀέρα. Μία ὀβὶς εἰσῆλθε διὰ μέσου ἡμῶν. Οἱ στρατιῶται ἀνεταράχθησαν καί τινες ἐγερθέντες ἐτράπησαν πρὸς ἕνα λόφον ἵνα προφυλαχθῶσι. Ζήτω ἡ Πατρίδα παιδιά!». Σταθῆτε ἀντρειωμένοι μου, παρασυρθεὶς ἀπὸ ἐνθουσιασμὸν ἐφώναξα. Ὁ κινδυνεύσας Μήτσας ἐστράφη, μὲ εἶδε καὶ μὲ ἐχαιρέτησε μειδιῶν. Δευτέρα ὀβὶς ἐξερράγη ἐπί τινος βράχου. Ὁ ἐπιλοχίας Πιτσιλῆς ὄρθιος ἔτρεχε καὶ ἐνεθάρρυνε τοὺς πρωτοπόρους στρατιώτας, εὖγέ του. Ὁ ἀν)χης καὶ οἱ ἀξιωματικοί του ψύχραιμοι θαυμασίως. Ἰδιαιτέρως σημειώνω τὴν πεποίθησιν πάντων τῶν ἀνδρῶν ἐπὶ τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν σύνεσιν τοῦ Μήτσα. Εἶναι ἀπὸ τοὺς σπανίους ἄνδρας τοὺς ἀσκοῦντας ἐπιβολὴν χωρὶς καμμίαν προσπάθειαν πρὸς τοῦτο. Δι' αὐτὸ καὶ λατρεύεται. Οἱ κανονιοβολισμοὶ ἐναντίον μας ἐξηκολούθησαν. Τί συνέβαινε λοιπόν; Τὸ σχέδιον περὶ καταλήψεως τῶν τηλεβόλων τί ἔγινε; Ὁ καπετὰν Μιχάλης Τσοῦρδος ὑπαρχηγὸς τῶν ἀνταρτικῶν σωμάτων ἐπὶ κεφαλῆς τριάκοντα παλληκαριῶν εἶχεν ἐκκινήσει ἀποβραδὺς ἀπὸ τὴν Κατάραν μετὰ τῶν ἄλλων πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον. Σκότος βαθὺ καὶ βροχὴ ἀδιάκοπος καθίστα τὴν πορείαν δυσχερεστάτην. Ὁ καπετὰν Νώντας ἀποσπασθεὶς τῶν ἄλλων σωμάτων κατέφυγεν εἰς γνωστὸν εἰς αὐτὸν μέρος καὶ ἀνέμενε τὴν χαραυγήν. Ὁ καπετὰν Τσοῦρδος ἠναγκάσθη καὶ αὐτὸς μὲ τὰ παλληκάρια του νὰ ἀναμείνῃ ὑπὸ τὴν βροχὴν μέχρις ὅτου φωτίσῃ καὶ ἐπισκοπήσῃ μόνος τὸ μέρος καὶ ἀναλάβῃ ἐπὶ ἰδίᾳ πρωτοβουλίᾳ τὴν πολεμικὴν ἐνέργειαν.

ΕΙΣΒΟΛΗ ΕΙΣ ΤΟ ΧΩΡΙΟΝ ΚΑΙ ΜΑΧΗ

Καὶ ὄντως μόλις ἐξημέρωσεν εἰσήλασεν εἰς τὸ χωρίον μετὰ τοῦ Μιχάλη Νικολακάκη καὶ ἄλλων παλληκαριῶν καὶ σπεύσας κατέλαβε τὸ Σχολεῖον πενῆντα μέτρα περίπου ἀπέναντι τοῦ Φρουρίου. Ἤρχισε τότε ραγδαῖον πῦρ κατὰ τῶν νιζάμηδων τῶν ἔξωθι εὑρισκομένων, ἐκ τῶν ὁποίων ἔπεσαν τέσσαρες, οἱ δὲ λοιποί, αἰφνιδιασθέντες ἐτράπησαν καὶ ἐκλείσθησαν ἐντός.

Ὁ Μιχάλης Νικολακάκης τότε καὶ ὁ Θεόδωρος Τζανακάκης ἐξορμήσαντες ἐκ τοῦ Σχολείου ἔφθασαν ἐγγύτατα τοῦ Φρουρίου καὶ ἀπό τινος γωνίας ἐμάχοντο μέχρι τῆς 1ης μ.μ. ὥρας ἐκτιθέμενοι εἰς ἔκτακτον κίνδυνον. Συγχρόνως ἄλλοι ἀντάρται κατελαβον τὰ ὑψώματα τὰ ὕπερθεν τοῦ κανονιοστασίου καὶ κατεπυροβόλουν τοὺς πυροβολητὰς ἀντιπυροβολούμενοι λυσσωδῶς ἀπὸ τοὺς νιζάμηδες τοὺς ὑποστηρίζοντας αὐτούς, ἐξ ἄλλου ὁ Στυλιανὸς Κατζουράκης, σφουγγαρᾶς ἐκ Ρεθύμνου, μὲ ὀλίγα παλληκάρια εἶχε καταλάβει τὸν ποταμὸν τοῦ χωρίου καὶ ἀπέκρουσεν ἐπίθεσιν Τούρκων νιζάμηδων, ἐρχομένων πρὸς ἐπικουρίαν τῶν ὁμοφύλων των. Ὁ καπετὰν Κλειδῆς μὲ τὸν Ἀλέξιον Τάκην, πρώην βουλευτὴν Τρικκάλων, ἡρωϊκῶς μαχόμενοι μὲ τὰ παλληκάρια του εἰσηλαύνουν εἰς τὸ χωρίον. Ὁ καπετὰν Μπαλαντῖνος, ὁ καπετὰν Μίχουλας, ὁ καπετὰν Δασκαλάκης, ὁ ἀνδρεῖος καπετὰν Τζιτζιρίδης μὲ τὰ παλληκάρια των μαχόμενοι καρτερῶς καὶ ἀνενδότως ἐπροχώρουν.

ΗΡΩΕΣ

Διὰ τὸν τελευταῖον καπετᾶνον, τὸν Τζιτζιρίδην, χρειάζεται μία ἰδιαιτέρα σημείωσις. Ἐτραυματίσθη καὶ προσδέσας τὸ τραῦμά του ἐξηκολούθησε μαχόμενος. Σημειωτέον ὅτι ὁ ὅσον τολμηρὸς τόσον τυχερὸς αὐτὸς καπετᾶνος τραυματισθεὶς ἕ π τ ά κ ι ς ἐν Κρήτῃ καὶ Μακεδονίᾳ ἔλαβε χθὲς τὸ ὄγδοον τραῦμα. Ἐκ τοῦ Σώματός του μάλιστα ἐφονεύθη καὶ ὁ ἐκ Θηβῶν ἡρωϊκὸς νέος Ταξιάρχης Βενιζέλος, περὶ τῆς τόλμης τοῦ ὁποίου ἤρχισαν πλέον νὰ λέγωνται τόσα ὥστε δὲν θὰ ἔφθανε πολὺς χῶρος διὰ νὰ τὰ καταχωρήσωμεν!! Ἀλλὰ καί τινος τὴν τόλμην νὰ ἀναφέρωμεν πρῶτον, τῶν καπεταναίων Μαλαντράκη, Ἐμμανουὴλ Νεζμετζάκη, Σγουρόμαλλου, Χρήστου Μακρῆ, τοῦ καὶ καθηγητοῦ καὶ ρήτορος καὶ διδασκάλου, τοῦ Γεωργακάκη, τοῦ Βασίλακα Φραγκουδάκη...

Ὁπωσδήποτε περὶ ὥραν 10 π.μ. τὰ δύο τηλεβόλα ἔπαυσαν κροτοῦντα ἀφοῦ περὶ τοὺς εἴκοσι κανονιοβολισμοὺς ἐξηκόντισαν πρὸς διαφόρους κατευθύνσεις χωρὶς εὐτυχῶς κανὲν ἀποτέλεσμα. Μόνον ἑνὸς στρατιώτου, τοῦ ὁποίου δυστυχῶς αὐτὴν τὴν στιγμὴν τὸ ὄνομά του δὲν γνωρίζομεν, μία ὀβὶς τοῦ ἔπῆρε τὸν γυλιὸν καὶ αὐτὸς ἀτρόμητος ἐκραύγασε: Ζήτω ρὲ παιδιά !! Οἱ Τοῦρκοι ὕψωσαν λευκὴν σημαίαν πρὸ μεσημβρίας. Ἀλλὰ πῶς νὰ εἰδοποιηθοῦν οἱ ἀντάρται, οἱ ἀπὸ διαφόρων μερῶν λυσσωδῶς μαχόμενοι. Οὕτω ἐξηκολουθήσαμεν τὴν μάχην. Μετὰ μεσημβρίαν κατῆλθον ἀπὸ τὸν Ζυγὸν μερικοὶ Τοῦρκοι καὶ δύο διμοιρίαι στρατοῦ καὶ ὀλίγοι ἀντάρται, οἱ παρακολουθοῦντες, ἐσπεύσαμεν, τοὺς προϋπαντήσαμεν καὶ τοὺς διεσκορπίσαμεν κακὴν κακῶς. Ἐτραυματίσθη ἕνας ὑπαξιωματικὸς—ὁ λοχίας τοῦ πυροβολικοῦ Νικόλαος Μαντούβαλος ἐκ Μάνης, ἤδη ἀντιστράτηγος ἐν ἀποστρατείᾳ —καὶ ἕνας στρατιώτης. Οἱ φονευθέντες ἐκ τῶν νιζάμηδων ἠριθμήθησαν εἰς εἴκοσι πέντε.

Η ΠΑΡΑΔΟΣΙΣ

Οἱ Τοῦρκοι εἶδαν καὶ ἀπόειδαν. Ἐζήτησαν τακτικὸν στρατὸν διὰ νὰ παραδοθοῦν. Εἰσήλθομεν εἰς τὸ χωρίον καὶ ἀπεστάλη μεθ' ἑνὸς ἐντοπίου εἰς νιζάμης τραυματίας, ὁ ὁποῖος ἔφερεν ἐπιστολὴν τῶν Τούρκων.

«Ζητοῦμεν ὡς ἄνθρωποι, ἔγγραφον, δικαιοσύνην διὰ νὰ παραδοθῶμεν εἰς τακτικὸν στρατὸν τοῦ Μεγάλου Βασιλέως τῶν Ἑλλήνων». Ἑλληνικὴ σημαία ἐνεφανίσθη τότε ἀκολουθουμένη ἀπὸ πλῆθος ἀλλαλάζον Μετσοβιτῶν !! Οἱ Τοῦρκοι παρεδόθησαν, οἱ πρόκριτοι, οἱ ὑπάλληλοι, οἱ στρατιῶται. Πυροβολισμοὶ πανηγυρικοὶ ραγδαῖοι. Ζητωκραυγαὶ ἀκατάπαυστοι.

Ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὴν ἀνωτέρω παραστατικὴν περιγραφὴν τοῦ ἀντάρτου καὶ Δημοσιογράφου Ράπτη ὁ χειμὼν ἐνέσκηψεν ἐνωρὶς καὶ δριμὺς τὸ ἔτος ἐκεῖνο καὶ κατ' ἀκολουθίαν δριμύτερος εἰς τὰ ὀρεινὰ μέρη, ὅπου ἔλαβον χώραν ἀλλεπάλ-

ληλοι σκληροὶ ἀγῶνες καὶ μετὰ τὴν κατάληψιν τοῦ Μετσόβου. Ἐντεῦθεν συνεπῶς αἱ κακουχίαι καὶ αἱ ἀπερίγραπτοι ταλαιπωρίαι, τὰς ὁποίας ὑπέστησαν οἱ γενναῖοι ἐκεῖνοι Ἕλληνες, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἄλλοι ὑπέκυψαν καὶ ἄλλοι ἠσθένησαν σοβαρῶς, διεκομισθέντες εἰς τὰ Νοσοκομεῖα. Σύμφωνα μὲ τὴν ἐκδοθεῖσαν ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Ἀποσπάσματος Μήτσα διαταγήν, τὰ τρία τμήματα, ἀφοῦ προσέλαβαν Μετσοβίτας ὁδηγοὺς ἐκ τοῦ Ἠπειρωτικοῦ ἀνταρτικοῦ σώματος, ἐξεκίνησαν ἀπὸ τὴν Κατάραν διὸ τὸν ἀντικειμενικὸν σκοπόν του ἕκαστον. Λόγῳ ὅμως τῆς πυκνοτάτης ὁμίχλης καὶ τῆς καταρρακτώδους βροχῆς, οἱ ἄνδρες περιεπλανήθησαν κατ' ἀρχὰς καὶ μόλις τὴν 6ην πρωϊνὴν ὥραν ἦλθαν εἰς ἐπαφὴν μὲ τὰς Τουρκικὰς προφυλακάς. Τὸ ὑπὸ τὸν Νώνταν Παπανίκου σῶμα τῶν Ἠπειρωτῶν ἐθελοντῶν, ἐνισχυθὲν μὲ 60—70 Κρῆτας ἀντάρτας ὑπὸ τὸν ὑπαρχηγὸν Τσοῦρδον καὶ τὸν γενναῖον τῶν γενναίων καπετὰν Τζιρίδην, Μακεδονομάχον καὶ μὲ εὐαρίθμους Θηβαίους ἐθελοντάς, μετὰ τετράωρον σκληρὸν ἀγῶνα κατώρθωσε νὰ ἐξουδετερώσῃ τὸ Τουρκικὰν σιήριγμα πυροβολικοῦ καὶ μὲ μίαν θυελλώδη ἐπίθεσιν μὲ τὴν ξιφολόγχην κατέλαβε τὸ πυροβολεῖον τὴν 10ην π.μ. ὥραν μετὰ τῶν δύο πυροβόλων, τὰ ὁποῖα ἐπὶ τρεῖς καὶ πλέον ὥρας ἔρριψαν πολλὰ βλήματα κατὰ τῆς διλοχίας τοῦ πεζικοῦ.

Κατὰ τὴν κατάληψιν τοῦ πυροβολείου ἔπεσεν ἡρωϊκῶς μαχόμενος ὁ ἐθελοντὴς Ταξιάρχης Βενιζέλος, ἐκ τῆς περιφερείας Θηβῶν καταγόμενος. Οἱ ἄλλοι ἀντάρται ἐπιτεθέντες κατὰ τῶν Τούρκων, ποὺ ἦσαν ὠχυρωμένοι εἰς τὸ Ἀβερώφειον Νεκροταφεῖον, κατώρθωσαν νὰ τοὺς ἀπωθήσουν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς πόλεως καὶ τέλος νὰ τοὺς ἐξαναγκάσουν νὰ κλεισθοῦν εἰς τὸ ἱστορικὸν Φρούριον, τὸ ὁποῖον ἐκτίσθη τὸ 1868 ὑπὸ τῶν Τούρκων μετὰ τὴν ἀτυχῆ Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1854, τὴν ἐποχὴν δηλαδὴ τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου. Τὸ πεζικὸν ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐπίβλεψιν τοῦ Ἀντισυνταγματάρχου Μήτσα ἐπετέθη μὲ ἀκάθεκτον ὁρμὴν κατὰ τοῦ Νεκροταφείου ἐνισχῦον τοὺς ἀντάρτας κατὰ τῆς γεφύρας τοῦ Τελωνείου, ὅπου περὶ τὰς μεσημβρινὰς ὥρας κατέφθασαν οἱ εἰς τὸν Σταθμὸν τοῦ Ζυγοῦ φρουροῦντες Τοῦρκοι. Κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν ἐκεῖ μάχην 25 Τοῦρκοι γενίζάμηδες ἐφονεύθησαν, ἐνῷ οἱ ὑπόλοιποι διὰ τοῦ Ἀνηλίου ἐτράπησαν πρὸς Ἰωάννινα. Οἱ Τοῦρκοι βαλλόμενοι πανταχόθεν ἐξηναγκάσθησαν νὰ καταφύγουν εἰς τὸ Φρούριον καὶ νὰ ἀμύνωνται σθεναρῶς. Οἱ ἀντάρται καταλαβόντες τὸ Ἀβερώφειον Σχολεῖον ἐμάχοντο ἀπὸ τὰ παράθυρα καὶ ἀργότερα μὲ μίαν τολμηρὰν ἔξοδον ἔφθασαν πρὸ τῶν τειχῶν τοῦ Φρουρίου. Ἐνῷ ἐξακολουθοῦσεν ἡ μάχη ὁ Μετσοβίτης ἐθελοντὴς τοῦ σώματος Νώντα Ἀνδρέας Ναζήρης ἀψηφῶν τὰς Τουρκικὰς σφαῖρας ἀνῆλθεν εἰς τὸ Ἀβερώφειον κωδωνοστάσιον τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, κείμενον πλησίον τοῦ Φρουρίου, καὶ ἔστησε μίαν μεγάλην ἑλληνικὴν σημαίαν εἰς τὸ πρῶτο ἀέτωμα φωνάζων δυνατά: «Ζ ή τ ω ἡ Ἑ λ λ ά δ α Μ ε τ σ ο β ῖ τ ε ς!!».

Οἱ Τοῦρκοι παρεδόθησαν εἰς τὸν Μήτσαν, στρατιῶται, ἀξιωματικοὶ καὶ ὁ καϊμακάμης—ἔπαρχος—Μετσόβου, καὶ τὴν ἑπομένην ὑπὸ συνοδείαν ἀπεστάλησαν διὰ Μαλακασίου εἰς Καλαμπάκαν—Βόλον—Ἀθήνας.

Μαζὺ μὲ τοὺς Τούρκους αἰχμαλώτους ἐστάλησαν τότε εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ὁ διδάσκαλος τοῦ Ρουμανικοῦ Σχολείου Μετσόβου Τριανταφύλλης Νικολάου ἢ Μοῦστος καὶ ὁ ρουμανίζων Μετσοβίτης Κύργος Τόπης, ἀμφότεροι ὅμως ἀφέθησαν ἐλεύθεροι καὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὸ Μέτσοβον. Παρ' ὅλην τὴν ἀντίδρασιν τῶν Μετσοβιτῶν ἐλειτούργησε ρουμανικὸν σχολεῖον εἰς τὸ Μέτσοβον διὰ πρώτην φορὰν τὸ 1890—1895 στεγαζόμενον εἰς τὴν οἰκίαν Μαρίας Βλάχα, Κορνούτη καὶ Βιτάλη ἀργότερον καὶ διὰ δευτέραν φορὰν τὸ 1908—1912 στεγαζόμενον εἰς τὴν οἰκίαν Στέργιου Τζήμα. Εἰς τὸ ἐν λόγῳ Σχολεῖον ἐλειτούργει καὶ οἰκοτροφεῖον, χορηγοῦν τροφὴν εἰς τοὺς μαθητὰς τρεῖς φορὰς τὴν ἡμέραν, διὰ νὰ προσελκύσῃ πτωχοὺς μαθητάς. Ἐπὶ πλέον ἡ ἐν λόγῳ Σχολὴ ἐχορήγει καὶ μικρὸν χρηματικὸν

ἐπίδομα εἰς τὰς οἰκογενείας τῶν μαθητῶν. Τὴν ἑπομένην τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ Μετσόβου τὸ Ρουμανικὸν Σχολεῖον κατεστράφη ἀπὸ τοὺς Μετσοβίτας ἐθελοντὰς καὶ τὸ ἀρχεῖον παρεδόθη εἰς τὸ πῦρ καὶ ἀπετεφρώθη. Ἔκτοτε οὐδεμία ἀπόπειρα ἐγένετο ἐπανιδρύσεως Ρουμανικοῦ Σχολείου ἐν Μετσόβῳ, καὶ ἰατροφαρμακευτικὴ περίθαλψις παρεσχέθη εἰς τὰς ἐλαχίστας ρουμανιζούσας οἰκογενείας τοῦ Μετσόβου ἀπὸ τὸν ἰατρὸν Στεργ. Βασιώτην ἐκ Βωβούσης κατὰ τὴν περίοδον 1908—1912.

Μετὰ τὴν κατάπαυσιν τοῦ πυρὸς καὶ τὴν παράδοσιν τῶν Τούρκων εἰς τὰς Ἑλληνικὰς στρατιωτικὰς ἀρχάς, ὁ Μετσοβίτης ἐθελοντὴς τοῦ Σώματος Παπανίκου Ἀνδρέας Ναζήρης, ὅστις κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῆς μάχης εἶχε στήσει τὴν Ἑλληνικὴν σημαίαν εἰς τὸ κωδωνοστάσιον τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, κρατῶν τώρα δευτέραν σημαίαν ἔσπευσεν εἰς τὴν πλατεῖαν Τουσσίτσα, ὅπου εὑρίσκετο τότε τὸ ἱστορικὸν Κιόσκι, χρησιμεῦον ὡς κέντρον τῶν Τούρκων ἀξιωματικῶν καὶ ὑπαλλήλων. Εἰς τὴν εἴσοδον ἀπὸ τὸ Κιόσκι ὑπῆρχε στημένος κοντὸς μὲ τὴν ἡμισέληνον εἰς τὸ ἄνω ἄκρον καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἐκυμάτιζεν ἡ Τουρκικὴ σημαία. Ὁ ἐν λόγῳ Ναζήρης ἀφοῦ ἀπέσπασε καὶ ἔθραυσε τὸν Τουρκικὸν κοντόν, ἔστησεν εἰς τὴν ἰδίαν θέσιν τὴν Ἑλληνικὴν σημαίαν ὑπὸ τὰς ζητωκραυγὰς τῶν παρισταμένων Μετσοβιτῶν, ἐνῶ οἱ Τοῦρκοι ἀξιωματικοὶ συγκεντρωθέντες ἐκεῖ μαζὺ μὲ τὸν Καϊμακάμην, παρηκολούθουν περιδεεῖς καὶ συντετριμμένοι τὸ θέαμα.

Οἱ στρατιωτικοὶ καὶ οἱ δημόσιοι Τοῦρκοι ὑπάλληλοι εἶχον ἀποστείλῃ εἰς τὰ Ἰωάννινα τὰς οἰκογενείας των εὐθὺς μετὰ τὴν ἐπιστράτευσιν τῆς Ἑλλάδος χάριν ἀσφαλείας. Μόνον ὁ δικαστικὸς πάρεδρος Βαλασκάκης Σωτήριος, Ἕλλην ἐκ Παραμυθίας, παρέμεινεν ἐν Μετσόβῳ μετὰ τῆς οἰκογενείας του τότε. Ὁ λαὸς τοῦ Μετσόβου, ὅπου εἶχεν καταφύγει καὶ ἀρκεταὶ οἰκογένειαι ἀπὸ τὰ πλησιέστερα Ζαγοροχώρια, παρακολουθήσας μὲ ἀγωνίαν τὴν ἐξέλιξιν τῆς μάχης κλεισμένος εἰς τὰς οἰκίας του, ἐξῆλθεν εἰς τὴν κεντρικὴν πλατεῖαν, εἰδοποιηθεὶς ἀπὸ τοὺς κώδωνας τῶν ἐκκλησιῶν, σημαίνοντας χαρμοσύνως τὴν ἀπολύτρωσιν τοῦ Μετσόβου ἀπὸ τὴν μακραίωνα δουλείαν. Ὅλαι αἱ οἰκίαι τοῦ Μετσόβου ἀνεπέτασαν τότε Ἑλληνικὰς σημαίας, τὰς ὁποίας εἶχον ἑτοιμάσει ἀπὸ καιροῦ καὶ ὅλοι οἱ Μετσοβῖται, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, μικροὶ καὶ μεγάλοι ἐξῆλθον ἀπὸ τὰς οἰκίας των μὲ ἀτελευτήτους ζητωκραυγὰς ὑπὲρ τῆς μητέρας Ἑλλάδος. Ἤνοιξαν διάπλατα τὶς πόρτες τῶν σπιτιῶν των τότε ὅλοι οἱ Μετσοβῖται καὶ ἐκαλοῦσαν μέσα τοὺς κουρασμένους καὶ βρεγμένους ἀπελευθερωτὰς διὰ νὰ τοὺς περιποιηθοῦν προσφέροντες στεγνὰ ἐσώρουχα καὶ τρόφιμα καὶ ἀναψυκτικά. Κατὰ τὴν ἑπτάωρον μάχην τοῦ Μετσόβου, ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται, ὁπλαρχηγοὶ καὶ ἀντάρται ἐπολέμησαν μὲ ἀφάνταστον ἡρωϊσμὸν καὶ αὐταπάρνησιν. Ὅλοι ἀπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ μέχρι τοῦ τελευταίου ὁπλίτου καὶ ἀντάρτου ἀνεδείχθησαν πραγματικοὶ ἥρωες. Ὁ δήμαρχος Μετσόβου Λεωνίδας Μίχου, ἀκολουθήσας τὸ στρατιωτικὸν ἀπόσπασμα ἐκ Τρικκάλων, διέθεσε τὴν οἰκίαν του διὰ νὰ φιλοξενήσῃ τὸν ἀρχηγὸν Μήτσαν, ἐγκαταστήσαντα ἐκεῖ τὸ ἀρχηγεῖον του. Ἡ οἰκία Βησ. Μπύρα, κτισμένη ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς οἰκίας τοῦ Μεγάλου διδασκάλου τοῦ Γένους ἱερομονάχου Παρθενίου Κατζιούλη, διετέθη διὰ τὴν περίθαλψιν τῶν τραυματιῶν καὶ ἀσθενῶν στρατιωτῶν καὶ ἀνταρτῶν. Ὁ διοικητὴς Μήτσας ἔσπευσε τότε νὰ ἀναφέρῃ εἰς τὸν ἀντιστράτηγον Σαπουντζάκην τὴν κατάληψιν τοῦ Μετσόβου διὰ τοῦ ἀκολούθου τηλεγραφήματος:

Μέτσοβον 31—10—1912. Στρατηγεῖον, Ἄρταν.

Μετὰ ἐννεάωρον πεῖσμονα μάχην κατὰ 200 Τούρκων μετὰ δύο πυροβόλων κατέλαβον σήμερον Μέτσοβον συνδρομῇ Κρητῶν ἀνταρτῶν. Κατελήφθη πυροβολικὸν μετὰ 90 αἰχμαλώτων. Μεταξὺ τούτων πολιτικαὶ ἀρχαὶ καὶ τρεῖς ἀξιωματικοί. Ἡμέτεραι ἀπώλειαι εἷς ἀντάρτης φονευθείς, εἷς ἐπιλοχίας βαρέως τραυματισθείς, εἷς στρατιώτης καὶ ἀντάρται τρεῖς ἐλαφρῶς πληγωμένοι. Μήτσας.

Ὁ φονευθεὶς ἀντάρτης ὠνομάζετο Ταξιάρχης Βενιζέλος ἐκ τῆς περιφερείας Θηβῶν καὶ ὁ βαρέως τραυματισθεὶς ἐπιλοχίας ὠνομάζετο Νικόλαος Μαντούβαλος ἐκ Μάνης, ἤδη ἀντιστράτηγος ἐν ἀποστρατείᾳ. Τὴν ἑπομένην 1ην Νοεμβρίου 1912 ἐτελέσθη περὶ τὴν μεσημβρίαν πάνδημος δοξολογία εἰς τὸν Μητροπολιτικὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, παρισταμένου ὅλου τοῦ κλήρου τῆς πόλεως μὲ τὸν Πατριαρχικὸν Ἔξαρχον χοροστατοῦντα, πλήθους ἐκ τῶν κατοίκων, τῶν στρατιωτῶν καὶ τῶν ἀνταρτῶν, ἐνῷ στρατιωτικὴ φρουρὰ εἶχε παραταχθῇ εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ ναοῦ μετὰ τῶν σαλπιγκτῶν τοῦ ἀποσπάσματος. Μετὰ τὸ πέρας τῆς δοξολογίας οἱ σαλπιγκταὶ ἐσάλπισαν προσοχὴ καὶ διὰ πρώτην φορὰν ἀντήχησεν ὑπὸ τοὺς θόλους τῆς ἐκκλησίας ὁ πολυχρονισμὸς τοῦ Βασιλέως Γεωργίου τοῦ Α΄ «Πολυχρόνιον ποιήσαι Κύριος ὁ Θεὸς τὸν Θεοσεβέστατον καὶ φιλόχριστον Βασιλέα ἡμῶν Γεώργιον τὸν πρῶτον...» προκαλέσας ἱερὰν συγκίνησιν καὶ δάκρυα εἰς τοὺς ἐκκλησιαζομένους (1). Ἀκολούθως ὡμίλησε καταλλήλως ὁ ἀγωνιστὴς Χρῆστος Μακρῆς, καθηγητὴς ἐκ Κρήτης, τονίσας τὸ πρὸς τὴν γενέτειραν τοῦ Ἀβέρωφ καθῆκον τῶν Ἑλλήνων καὶ ἰδιαιτέρως τῶν Κρητῶν τοὺς ὁποίους ἐνίσχυσε ἀφθόνως ὁ μέγας ἐκεῖνος Μετσοβίτης εἰς τοὺς ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Κρήτης ἀγῶνας. Ὡμίλησαν ἐν συνεχείᾳ ὁ διευθυντὴς τοῦ Ἑλληνικοῦ σχολείου Μετσόβου Βασίλειος Καλόγηρος ἢ Πούντας, ὁ καθηγητὴς τῆς Θεολογίας καὶ ἱεροδιάκονος Μόδεστος Πέρτσαλης καὶ τελευταῖος ὁ Πατριαρχικὸς Ἔξαρχος Μετσόβου Ἱερόθεος Σταύρου, ἐκφράσαντες τὴν χαρὰν καὶ ἀγαλλίασιν τῶν Μετσοβιτῶν διὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν των ἀπὸ τὸν Τουρκικὸν ζυγόν. Ἐν τέλει ἐξέφρασαν τὴν ἄπειρον εὐγνωμοσύνην τῶν κατοίκων τοῦ Μετσόβου πρὸς τοὺς ἀπελευθερωτὰς ὁπλίτας καὶ ἀντάρτας, εὐχηθέντες πλήρη ἐκπλήρωσιν τῶν ἐθνικῶν ὀνείρων. Μετὰ τὸ τέλος τῆς δοξολογίας ἔλαβεν χώραν τὸ ἀκόλουθον συγκινητικώτατον ἐπεισόδιον. Ὁ ἐκκλησιαζόμενος ὑπερογδοηκοντούτης Μετσοβίτης εὐπατρίδης Στέργιος Παπάζογλου ἀποσπᾶται ἀπὸ τὸ στασίδι του, ποὺ ἦτο τὸ πρῶτο μετὰ τὸν Δεσποτικὸν Θρόνον, καὶ προχωρήσας μὲ τὰ τρέμοντα πόδια του εἰς τὸ κέντρον τῆς ἐκκλησίας, ἀνύψωσε τὰ δυό του χέρια καὶ τὴν κεφαλήν του πρὸς τὸν Παντοκράτορα, εἰκονιζόμενον ἐπὶ τῆς ὀροφῆς τοῦ ναοῦ, καὶ ἀνεφώνησε μὲ τὴν ἀσθενικὴν φωνήν του: «Νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου Δέσποτα διότι εἶδα ἐλεύθερο τὸ Μέτσοβο», ἐνῷ οἱ παριστάμενοι ἀνελύοντο εἰς δάκρυα χαρᾶς καὶ βαθυτάτης συγκινήσεως!! Ἀλησμόνητοι ἱστορικαὶ στιγμαί!! Ὁ δήμαρχος Μετσόβου ἐκ μέρους τῶν κατοίκων τοῦ Μετσόβου ἔσπευσε νὰ ἀποστείλῃ εὐχαριστήρια τηλεγραφήματα πρὸς τὸν πρωθυπουργὸν Βενιζέλον καὶ τὸν ἀρχιστράτηγον Διάδοχον Κωνσταντῖνον, ἐκφράζων τὴν μεγάλην εὐγνωμοσύνην διὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν των ἐκ τοῦ Τουρκικοῦ ζυγοῦ. Μετὰ μεσημβρίαν τῆς ἰδίας ἡμέρας ἐγένετο ἐπιβλητικωτάτη ἡ κηδεία τοῦ φονευθέντος ἐθελοντοῦ Ταξιάρχη Βενιζέλου, τὸν ὁποῖον ἐθρήνησαν Μετσοβίτισσαι γυναῖκες κατὰ τὰ ἔθιμα τοῦ Μετσόβου μὲ συγκινητικώτατα μοιρολόγια.

Ἡ ἀκολουθία τῆς κηδείας ἐψάλη εἰς τὸν Μητροπολιτικὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς ἀσφυκτικῶς γεμᾶτον ἀπὸ πολίτας καὶ στρατιωτικούς. Ὁ Πατριαρχικὸς Ἔξαρχος Μετσόβου ἐξεφώνησεν συγκινητικὸν ἐπικήδειον λόγον καὶ κατὰ τὴν ταφὴν τοῦ ἥρωος εἰς τὸ Ἀβερώφειον Νεκροταφεῖον, εἰς τὴν θέσιν Γκούρα, μεταβληθὲν πρὸ τριακονταετίας εἰς γυμναστήριον, ὁ ἐκ Κρήτης καθηγητὴς Μακρῆς ἐξεφώνησε ἐπιτάφιον καὶ δεύτερον τοιοῦτον ὁ ἐκ Κρήτης ὁπλαρχηγὸς καὶ δημοσιογράφος Σταμάτης Ράπτης, ἔχοντα ὡς ἀκολούθως: «Μετσοβῖται, τὸ πλοῖον, τὸ ὁποῖον κρατεῖ κλεισμένον τὸ στόμα τοῦ λύκου ἐχθροῦ μας, τὸ χρεωστῶμεν εἰς ἕνα πατριώτη σας (ἐννοεῖ τὸ θωρηκτὸν Ἀβέρωφ, ἀγορασθὲν διὰ χρημάτων τοῦ Με-

---

1. Ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος Α΄ δὲν εἶχεν ἀσπασθῇ τὴν ὀρθόδοξον Χριστιανικὴν Θρησκείαν, ἀλλὰ παρέμεινε Προτεστάντης (διαμαρτυρόμενος) καὶ δι' αὐτὸ ἀποκαλεῖται θεοσεβὴς καὶ φιλόχριστος.

γάλου Ἐθνικοῦ Εὐεργέτου Γ. Ἀβέρωφ), εἰς τὴν μεγάλην ἑλληνικὴν καρδίαν του ὀφείλομεν τὸ μαρμαρόλευκον Στάδιον, μέσα εἰς τὸ ὁποῖον ἀνεστήθησαν καὶ πάλιν οἱ εὐγενεῖς καὶ ὡραῖοι ἀγῶνες τῶν ἀρχαίων καὶ πανενδόξων προγόνων μας. Μετσοβῖται! Ἡ εὐγνωμοσύνη τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἔστησε τὸν ἀνδριάντα τοῦ συμπατριώτου σας ὑπὸ τὴν σκιὰν τῆς Ἀκροπόλεως, ἡ ὁποία εἶναι τὸ προσκύνημα κάθε ἀνθρώπου, ποὺ καταλαβαίνει τί θὰ πῇ ἄνθρωπος. Ἡμεῖς σᾶς παραδίδομεν ἕνα νεκρόν. Διατηρήσατε τὴν μνήμην του ἀθάνατον. Στήσατε τὸ μνημεῖον του ἀκατάλυτον μέσα εἰς τὰς ψυχάς σας καὶ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν παιδιῶν σας καὶ τῶν παιδιῶν τῶν παιδιῶν σας. Καὶ ὅταν θὰ ἑορτάζητε, καθὼς ἔχετε καθῆκον, κάθε χρόνον τὴν χθεσινὴν μυριοπόθητον ἐλευθερωτήριον ἡμέραν, οἱ παπάδες σας ἂς μνημονεύσουν τὸ ὄνομα τοῦ ἐνδόξου στρατιώτου τῆς πατρίδος, τοῦ ἀγαπητοῦ μας συντρόφου Ταξιάρχη Βενιζέλου, τοῦ Θηβαίου». Ὅλαι αἱ ἐν Ἀθήναις ἐκδιδόμεναι ἡμερήσιαι ἐφημερίδες εἰς τὰ φυλλάδια τῆς 2ας Νοεμβρίου τοῦ 1912 ἐδημοσίευσαν εἰς τὴν πρώτην σελίδα καὶ εἰς περίοπτον θέσιν τὴν ἀκόλουθον εἴδησιν:

«Ἀνεκοινώθη ἐπισήμως χθὲς 1)11)1912 περὶ τὴν 2αν μ.μ. ὥραν ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν ὅτι τὸ ἱστορικὸν Μέτσοβον, μετὰ ἑπτάωρον πεισματώδη μάχην, κατελήφθη. Ἐκ τῶν Τούρκων ἐφονεύθησαν 40 καὶ 81 συνελήφθησαν αἰχμάλωτοι. Ἐκ τῶν ἡμετέρων εἷς ἐφονεύθη καὶ ἕξ ἐτραυματίσθησαν. Ἐκ τῶν κατοίκων τοῦ Μετσόβου οὐδεὶς ἔπαθέ τι. Ἡ ἑλληνικὴ σημαία κυματίζει ἐπὶ τοῦ Φρουρίου τοῦ Μετσόβου». Τὴν χαρμόσυνον αὐτὴν εἴδησιν ὑπεδέχθησαν μὲ ἀπερίγραπτον χαρὰν καὶ ἀγαλλίασιν τὸ Πανελλήνιον καὶ μὲ μεγάλην συγκίνησιν οἱ ἐν διασπορᾷ Μετσοβῖται, τόσον οἱ ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι, ὅσον καὶ οἱ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ διαμένοντες, οἱ ὁποῖοι ἔσπευσαν μὲ τηλεγραφήματα νὰ ἐκφράσουν τὴν εὐγνωμοσύνην των πρὸς τὸν κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος Ἐλευθέριον Βενιζέλον καὶ πρὸς τὸν ἀρχιστράτηγον διάδοχον Κωνσταντῖνον διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος τοῦ Τοσίτσα, τοῦ Στουρνάρα καὶ τοῦ Ἀβέρωφ ἀπὸ τὴν ἐπάρατον Τουρκικὴν δουλείαν. Παρόμοια τηλεγραφήματα ἀπέστειλε τότε καὶ ὁ χαράσσων τὰς γραμμὰς αὐτὰς ἐξ ὀνόματος τῶν ἐν Φαρσάλοις διαμενόντων Μετσοβιτῶν. Ὅλαι αἱ ἐν Ἀθήναις καὶ Θεσσαλίᾳ ἐκδιδόμεναι ἡμερήσιαι ἐφημερίδες ἀφιέρωσαν τότε ἐνθουσιώδη ἄρθρα διὰ τὸ ἱστορικὸν ἐκεῖνο γεγονὸς καὶ ὁ πατὴρ τῆς ἑλληνικῆς δημοσιογραφίας, ὁ πολὺς Βλάσιος Γαβριηλίδης, ἐκ Κων)πόλεως, ἐδημοσίευσε πανηγυρικὸν ἄρθρον μὲ παχέα στοιχεῖα εἰς τὴν πρώτην σελίδα τῆς ἐφημερίδος του «Ἀκρόπολις» μὲ ἐπικεφαλίδα «Χαῖρε ἀκρόπολις τῆς Ἠπείρου», τὸ ὁποῖον καὶ παραθέτω διὰ τὴν ἱστορίαν:

«Τὸ Μέτσοβον τοῦ Στουρνάρα καὶ τὸ Μέτσοβον τοῦ Τοσίτσα καὶ τὸ Μέτσοβον τοῦ Ἀβέρωφ. Τὸ Μέτσοβον, ποὺ μᾶς ἐχάρισεν ἄνδρας καὶ τὸ Μέτσοβον, ποὺ μᾶς ἐχάρισε καλλιμάμαρα μέγαρα εἰς τὰς Ἀθήνας. Τὸ Μέτσοβον, ποὺ ἐφύλαξε μέσα ἀπὸ τοὺς ἐρεβώδεις χρόνους τῆς δουλείας ἀλύμαντον τὸν Ἑλληνισμὸν καὶ ἀκέραια τὰ φῶτα τῆς παραδόσεως. Τὸ Μέτσοβον τῶν Ἐθνικῶν Εὐεργετῶν καὶ τὸ Μέτσοβον τῶν Ἐθνικῶν διδασκάλων δὲν εἶναι πλέον ὑπὸ τὸ πέλμα τοῦ νιζάμη καὶ τοῦ βαζουβουζούκου. Δὲν εἶναι πλέον κίνδυνος νὰ γίνῃ λεία τοῦ Ἀρναούτη λῃστοῦ καὶ τοῦ Μουσουλμάνου δολοφόνου. Τὸ Μέτσοβον ἐλευθερώθη! Μετὰ τὴν Πρέβεζαν καὶ μετὰ τὴν Φιλιππιάδα εἶναι ἡ τρίτη Ἠπειρωτικὴ πόλις, ἐξ ἧς ἀνεμίζεται ἡ ἑλληνικὴ σημαία. Ποῖος δὲν γνωρίζει τὸ Μέτσοβον; Ποῖος ἀγνοεῖ τὰ ὑπερήφανα τέκνα του; Ποῖος ἀγνοεῖ ὅτι τὸ Μέτσοβον παρήγαγεν ἄνδρας οἵτινες ἐδώρησαν εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ καλύτερό της Παλάτι, τὸ Πολυτεχνεῖον, τὸ θαυματούργημα τοῦ Ἑλληνικοῦ ρυθμοῦ; Ποῖος ἀγνοεῖ ὅτι ὁ Μετσοβίτης Ἀβέρωφ μᾶς ἐχάρισε τὸ Στάδιον καὶ μᾶς ἐχάρισε πρὸ παντὸς τὸ θωρηκτόν, δι' οὗ ὑπερέχομεν θαλασσίως κατὰ τὸν παρόντα ἀγῶνα; Ὅταν πρὸ δέκα περίπου ἡμερῶν ἀνηγγέλθη ἡ πυρπόλησις τῆς Ἠπειρωτικῆς αὐτῆς Ἀκροπόλεως ἀπὸ συμμορίας Τουρκαλβα-

νῶν ἐδοκιμάσαμεν τραγικὴν ὀδύνην. Εὐτυχῶς ἡ εἴδησις ἐκείνη ἦτο ψευδής. Καὶ μετὰ τὴν διάψευσιν τῆς εἰδήσεως ἐκείνης μᾶς ἔρχεται ἡ χαρμόσυνος ἀγγελία τῆς ἀπελευθερώσεώς του. Ἀλλ' ὅ,τι περισσότερον μᾶς κάμνει νὰ ἀγαλλιῶμεν εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι κατελήφθη ἄνευ ἀπωλειῶν. Εἷς μόνον στρατιώτης ἐφονεύθη καὶ ἐλάχιστοι ἐπληγώθησαν. Ἡ κατάληψις τοῦ Μετσόβου κειμένου 1.400 μέτρα ὑπὲρ τὴν θάλασσαν δὲν ἦτο ἔργον εὐχερές, οὔτε ἄπιοιρον κινδύνων. Ἀλλ' εἶναι βέβαιον ὅτι αἱ στρατιωτικαί μας ἐπιχειρήσεις διευθύνονται μετὰ περισκέψεως καὶ μετὰ σωφροσύνης. Οὕτω συμβαίνει νὰ ἐπιτυγχάνωνται ἀποτελέσματα σχεδὸν κολοσσιαῖα χωρὶς αἱ θυσίαι νὰ εἶναι ὑπεράγαν ὀδυνηραί. Τὸ Μέτσοβον δὲν εἶναι βεβαίως μεγάλη πόλις. Εἰς ὀκτὼ χιλιάδας ἀνέρχονται οἱ κάτοικοί του. Ἀλλ' ἡ κατάληψίς του μᾶς φέρει ἐγγὺς πρὸς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ Βιλαετίου, πρὸς τὰ Ἰωάννινα, ἃπέχοντα μόλις 30 χιλιόμετρα ἀπὸ τὸ Μέτσοβον, τὰ Ἰωάννινα, τῶν ὁποίων τὴν ἅλωσιν ὁ Ἑλληνισμὸς περιμένει μὲ τόσους ἱεροὺς παλμούς, μὲ ὅσους ἐπρόσμενε τὴν πτῶσιν τῆς Μακεδονικῆς πρωτευούσης. Χαῖρε Ἀριστάνθρωπον Μέτσοβον! Χαῖρε Ἀκρόπολις τῆς θρυλικῆς, τῆς ὡραίας Ἠπείρου».

Τὴν ἑπομένην, 1ην Νοεμβρίου τοῦ 1912, ὁ διοικητὴς τοῦ Ἀποσπάσματος Μήτσας ἐκοινοποίησε προκήρυξιν πρὸς τοὺς κατοίκους τοῦ Μετσόβου, οἱ ὁποῖοι ὑπεδέχθησαν ταύτην μὲ ζητωκραυγὰς καὶ δάκρυα. Παραλλήλως ὁ διοικητὴς Μήτσας συνέστησε πολιτοφυλακὴν καὶ ὅλοι οἱ δυνάμενοι Μετσοβῖται ὡπλίσθησαν μὲ γκράδες καὶ μὲ ἀνάλογα φυσίγγια. Ἀνάλογα ὅπλα ἔστειλεν ὁ διοικητὴς καὶ εἰς τὰ πέριξ τοῦ Μετσόβου χωρία Ἀνήλιον, Βουτονόσι, Μηλιά, Τούργια, Κρανιά, ὅπου ἐπίσης συνεστήθησαν πολιτοφυλακαί, τῶν ὁποίων ἔργον ἦτο νὰ φυλάττωσι νυχθημερὸν τὰς προσβάσεις τῶν χωρίων ἀπὸ αἰφνιδιαστικὴν ἐπίθεσιν ἀλβανικῶν ὁρδῶν ἢ τακτικοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ. Μετσοβῖται πολιτοφύλακες ἀνέλαβον ἀπὸ τῆς 2ας Νοεμβρίου τὴν φρούρησιν τοῦ Μετσόβου ἐγκαταστήσαντες φυλάκια εἰς τὰς ἐπικαίρους θέσεις Τζιὰν Καρακόλ, Γκρίζιου, ὅπου τὸ ἐξωκκλῆσι «Ἅγιος Ἀθανάσιος» πρὸς Ἰωάννινα. Τοιοῦτοι Μετσοβῖται, ποὺ ἐξετέλεσαν μὲ ἡρωϊσμὸν καὶ αὐταπάρνησιν τὸ ἀνατεθὲν εἰς αὐτοὺς ἔργον, λαβόντες κατ' ἐπανάληψιν μέρος ἀργότερον εἰς σκληρὰς περὶ τὸ Μέτσοβον μάχας ἀναφέρονται οἱ: Γεώργιος Ἀρντάνης, Βησσάρης Σούλτης, Στέφος Πανάγιος, Τάσης Τέτσιος, Γούσιος Τέσσας, Νικόλαος Σιούτας, Ἀνδρέας Ναζήρης, Θεόδωρος Ναζήρης, Πέτρος Γκοδέβενος, Γεώργιος Ντάλλας, Δημήτριος Ντασούλας ἢ Σκιπιτάρης καὶ πολλοὶ ἄλλοι, τῶν ὁποίων μοῦ διαφεύγουν τὰ ὀνόματα. Ὅλαι αἱ οἰκογένειαι τοῦ Μετσόβου ἐδέχοννο μὲ εὐχαρίστησιν εἰς τὰς οἰκίας των τοὺς γενναίους ἐλευθερωτὰς πρὸς φιλοξενίαν. Ἡ ἐν Μετσόβῳ ἔδρεύουσα Ἀβερώφειος Ἐπιτροπὴ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ἀλησμονήτου ἰατροῦ Δημ. Ἰατροπούλου, πλείστας ὅσας ὑπηρεσίας προσενεγκόντος εἰς τὸ Μέτσοβον κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκικῆς δουλείας, ἔσπευσε νὰ διαθέσῃ μεγάλα χρηματικὰ ποσὰ ἐκ τοῦ Ἀβερωφείου κληροδοτήματος διὰ τὴν βελτίωσιν τοῦ συσσιτίου τῶν στρατιωτῶν καὶ τῶν ἀνταρτῶν καὶ διὰ τὴν διατροφὴν τῶν προσφύγων, οἵτινες εἶχον διαφύγει ἀπὸ τὰ πλησιέστερα Ζαγοροχώρια εἰς τὸ Μέτσοβον. Τὴν χειρονομίαν αὐτὴν τῶν Μετσοβιτῶν ἀναφέρει εἰς τὰ ἀπομνημονεύματά του ὁ γάλλος στρατηγὸς Μπορντὼ – συνταγματάρχης τῆς Γαλλικῆς ἐν Ἑλλάδι Ἀποστολῆς ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ἐντοὺ τὸ 1912—ἐπισκεφθεὶς τὸ Μέτσοβον μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν του. Παραθέτω τὰ ἀκόλουθα σχετικὰ μὲ τὴν εὐτυχῆ καὶ ἔνδοξον ἐκείνην ἐποχὴν ἀπὸ τὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ Μπορντώ. «Ἀλλὰ ξαναγυρίζοντας ὀλίγον πρὸς τὰ ὀπίσω, θὰ ἀναφέρω μίαν πολὺ ἐνδιαφέρουσαν ἀποστολήν, ποὺ ἐξεπλήρωσα ἐκεῖνον τὸν χειμῶνα, ἀπὸ 22 Νοεμβρίου 1912 μέχρι 15 Ἰανουαρίου 1913 κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐπιχειρήσεων ἐναντίον τῶν Ἰωαννίνων. Ἦτο μία μυστικὴ ἀποστολὴ εἰς τὸ Μέτσοβον, μίαν μικρὰν κωμόπολιν μὲ 5—6 χιλ. κατοίκων. Εὑρίσκεται εἰς τὰ ὄρη τῆς Πίνδου καὶ τότε δὲν συνεδέετο μὲ κανένα ἅμαξι-

τὸν δρόμον. Ἐπρόκειτο νὰ ὀργανωθῇ ἡ λειτουργία τῆς γραμμῆς τῶν σταθμῶν μεταξὺ Καλαμπάκας καὶ Μετσόβου καὶ νὰ ἐπισκευασθῇ ὁ ἡμιστικὸς δρόμος, ὁ ὁποῖος διέσχιζε τὴν Πίνδον καὶ ὁ ὁποῖος εἶχε γίνει σχεδὸν ἀχρησιμοποίητος λόγῳ τῆς κακοκαιρίας. Εἰς τὸ Μέτσοβον ἔπρεπε νὰ ἀποκατασταθῇ κάποια συνεννόησις μεταξὺ τῶν διαφόρων τμημάτων, τῶν Κρητικῶν ὁμάδων, τῶν Ἑλλήνων καὶ ξένων Γαριβαλδινῶν, ποὺ ἦσαν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ κ. Ρώμα, τῶν ναυτῶν (πεζοναυτῶν) ποὺ εἶχαν συγκροτηθῇ εἰς μαχίμους μονάδας καὶ νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ ἑνότης διοικήσεως. Μοῦ εἶχεν ἀπαγορευθῇ νὰ ἀναλάβω οἱανδήποτε ἐπιθετικὴν ἐνέργειαν. Αὐτὸ ἐχρειάσθη νὰ μοῦ τὸ ὑπενθυμίσουν δύο φορὰς ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, διότι εἶχα πολὺ μεγάλην ἐπιθυμίαν νὰ πολεμήσω!! Γενικῶς ἡ ἀποστολὴ ἐκείνη μοῦ ἀφῆκε μίαν ἀπὸ τὰς καλυτέρας ἀναμνήσεις μου. Μίαν νύκτα, ἐντὸς ὀλίγων ὡρῶν, ἕνα τμῆμα Μηχανικοῦ ἀποκατέστησε τὴν διάβασιν τοῦ Ζυγοῦ, ὅπου τὸ στρῶμα τοῦ πάγου ἦτο πολὺ παχὺ καὶ συνεχὲς εἰς ἔκτασιν πολλῶν ἑκατοντάδων μέτρων. Πρὸς στιγμὴν ποὺ ἐπρόκειτο νὰ φύγω ἀπὸ τὸ Μέτσοβον, οἱ προύχοντες τῆς πόλεως—προφανῶς τὰ μέλη τῆς Ἀβερωφείου Ἐπιτροπῆς μὲ τὸν Ἰατρόπουλον ἐπὶ κεφαλῆς—ἔκαμαν ἕνα διάβημα, ποὺ μὲ συνεκίνησε πολύ, διότι ἦτο δεῖγμα τῆς μεγάλης ἐμπιστοσύνης πρὸς ἐμέ, ἰδοὺ τί μοῦ εἶπαν: «Ὁ ἔνδοξος συμπατριώτης Ἀβέρωφ, ἔκαμε εἰς τὴν γενέτειράν του σημαντικὰς δωρεάς. Ἀλλὰ κάθε ἕνα ἀπ' αὐτὰ τὰ κληροδοτήματα ἔχει ὡρισμένον σκοπόν. Σήμερα τὸ Μέτσοβον εἶναι γεμᾶτο ἀπὸ πρόσφυγας, ποὺ πρέπει νὰ τοὺς στεγάσωμεν καὶ νὰ τοὺς διαθρέψωμεν. Ὁ Ἀβέρωφ δὲν ἠμποροῦσε νὰ τὸ εἶχε προβλέψει αὐτό. Νομίζετε σεῖς ὅτι μποροῦμε νὰ διαθέσωμεν ὑπὲρ τῶν προσφύγων τὸ ποσὸν ποὺ εἶχεν ὁρισθῇ δι' ἄλλον σκοπόν; Τοὺς καθησύχασα μὲ τὴν σκέψιν ὅτι ἂν ὁ Ἀβέρωφ μποροῦσε νὰ παρουσιασθῇ ξαφνικά, ἀσφαλῶς θὰ ἔδιδε τὴν ἄδειαν ποὺ ἐπιβάλλουν αἱ περιστάσεις. Διερωτᾶται κανεὶς πῶς αὐτὰ τὰ μέρη μπόρεσαν νὰ μείνουν τόσον καιρὸ ἔξω ἀπὸ τὸ Ἑλληνικὸν κράτος».—Τὴν 2αν Νοεμβρίου 1912 ὁ διοικητὴς Μήτσας ἀπέστειλε τὸ ἀκόλουθον τηλεγράφημα πρὸς τὸ Ἀρχηγεῖον Στρατιᾶς Ἠπείρου εἰς Ἄρταν: «Ἐπὶ τηλεγραφικῆς διαταγῆς σας ἀναφέρω ὅτι ἀνέφερα ἤδη τὰ τῆς διεξαχθείσης μάχης καὶ καταλήψεως τοῦ Μετσόβου. Ἐνθουσιασμὸς καὶ ὑποδοχὴ κατοίκων ἀπερίγραπτος. Χθὲς ἐτελέσθη δοξολογία χοροστατοῦντος Ἐξάρχου. Ἐψάλη Πολυχρόνιον—Πόλις πανηγυρίζει. Δύναμις ἀποσπάσματος 340 ἀξιωματικοὶ καὶ ὁπλῖται. Ἐλήφθησαν μέτρα κατάλληλα διὰ περίχωρα καὶ ἄμυναν πόλεως ἐξ ἐνδεχομένης ἐπιδρομῆς ἐκ διευθύνσεως Χρυσοβίτσης—Δρίσκου, ὅπου, ὡς ἐπληροφορήθημεν ὑπάρχει, ἐχθρὸς ἀγνώστου δυνάμεως. Ζαγοροχώρια ἀπέστειλα ὑπαρχηγὸν Παπανίκου. Μήτσας».

Καὶ πράγματι, ὁ διοικητὴς Μήτσας ἐκοινοποίησε τὴν ἀκόλουθον διαταγὴν εἰς τὸν ὁπλαρχηγὸν τῶν Ἠπειρωτῶν ἐθελοντῶν Νώνταν Παπανίκου: «Ἀναχωρήσατε πάραυτα πρὸς τὴν διεύθυνσιν Βουτονόσι—Χρυσοβίτσα—Γρεββενίτι—Φλαμπουράρι καὶ ἐκεῖθεν ὅπου ἡ ἀνάγκη σᾶς καλέσει, ὅπως ὑπερασπίσητε καὶ διασώσητε τοὺς ὁμοφύλους μας ἀπὸ τῶν Τουρκικῶν ὀρδῶν, συνεννοούμενοι μετὰ τοῦ ὁπλαρχηγοῦ Καραγεώργου, ὅστις ἀμύνεται κατ' αὐτῶν εἰς Φλαμπουράρι. Φροντίσατε διὰ καταλλήλων καὶ ἀσφαλῶν ἀπεσταλμένων νὰ μὲ πληροφορῆτε συχνὰ περὶ τῶν ἐνεργειῶν σας, ὡς καὶ περὶ τῶν δυνάμεων, τῶν κινήσεων καὶ τῶν πιθανῶν προθέσεων τοῦ ἐχθροῦ». Καὶ πράγματι ὁ Παπανίκου ἔσπευσεν εἰς Φλαμπουράρι, ὅπου ὁ ὁπλαρχηγὸς Καραγεῶργος ἐμάχετο ἐναντίον ἀτάκτων Τουρκαλβανῶν, ὁδηγουμένων δυστυχῶς ὑπό τινων Ρουμανιζόντων τῆς Βωβούσης. Ἐνῷ λοιπὸν οἱ δύο ὁπλαρχηγοὶ Καραγεῶργος καὶ Παπανίπου ἐμάχοντο καὶ προσεπάθουν νὰ ἀναχαιτίσουν τὴν πρὸς τὸ Μέτσοβον κάθοδον τῶν ἀτάκτων Τουρκαλβανῶν, ὁ περιβόητος Μπεκὴρ Ἀγᾶς, τὴν 3ην Νοεμβρίου κατώρθωσε νὰ ἀνακαταλάβῃ τὰ Γρεββενά, ἅτινα εἶχον ἀπελευθερωθῇ ἀπὸ Ἑλληνικὰ ἀνταρτικὰ σώματα. Εὐθὺς ὡς ἐγνώσθη

ἡ ἀνακατάληψις τῶν Γρεβενῶν ὑπὸ τῶν Τούρκων, ὁ Μήτσας διετάχθη νὰ λάβῃ ὅλα τὰ ἐπιβαλλόμενα ὑπὸ τῶν περιστάσεων μέτρα καὶ ἀσφαλίσῃ τὸ Μέτσοβον ἐκ τῆς κατευθύνσεως ταύτης. Πρὸς τοῦτο ἀφήσας εἰς Μέτσοβον δύναμιν 200 ἀνδρῶν ὑπὸ τὸν ὑπολοχαγὸν Νικ. Δεπάσταν, κατηυθύνθη μὲ τὰς ὑπολοίπους δυνάμεις του τὴν 5ην Νοεμβρίου εἰς Μηλιὰν καὶ Κρανιὰν—Τούργια Κρανιά. Ἐπέστρεψεν ὅμως ἐκεῖθεν εἰς Μέτσοβον τὴν 7ην Νοεμβρίου κατόπιν πληροφοριῶν ὅτι Τουρκικὸς τακτικὸς στρατὸς βαδίζει ἐξ Ἰωαννίνων κατὰ Μετσόβου, μὲ διαταγὴν νὰ ἀνακαταλάβῃ αὐτὸ πάσῃ θυσίᾳ. Πρὶν ἐκκινήσει ἐκ Μετσόβου διὰ Μηλιὰν ὁ Μήτσας ἀπέστειλεν εἰς Ἀστυνομικὸν Ὑποδιευθυντὴν Καλαμπάκας τὸ ἀκόλουθον ἐπεῖγον τηλεγράφημα: «Εἰδοποιήσατε ἀμέσως Κρῆτας ὅπως ἀναχωρήσωσι πάραυτα καὶ κατευθυνθῶσι διὰ συντομωτέρας ὁδοῦ εἰς Μηλιάν, ὅπου ἀπέστειλα δυνάμεις». Ὅταν δὲ ἔφθασεν εἰς Μηλιὰν καὶ ὑπεχρεώθη νὰ ἐπιστρέψῃ τὸ ταχύτερον εἰς Μέτσοβον ἔστειλε τὸ ἀκόλουθον τηλεγράφημα εἰς τοὺς Κρῆτας ὁπλαρχηγοὺς Κλειδῆν, Μπαλαντῖνον καὶ Μαλανδράκην, οἵτινες εἶχον τοποθετηθῇ εἰς Τούργια—Κρανιάν: «Ὁ προσπαθῶν νὰ διαβῇ τὴν γέφυραν Σπανοῦ ἐχθρὸς ἐπέστρεψεν ἄπρακτος εἰς Γρεββενὰ ἀπὸ χθὲς ἑσπέραν. Οὐδεμία μετὰ τοῦτο ἔνδειξις προελάσεώς του πρὸς νότον ἐξεδηλώθη. Ἐχθρὸς δυνάμεως τάγματος προερχόμενος ἐξ Ἰωαννίνων—Δρίσκου, διέβη Μπαλντούμαν ποταμὸν μὲ κατεύθυνσιν πρὸς τὸ Μέτσοβον. Τὰ ἐν Κρανιᾷ ἐθελοντικὰ σώματα Κλειδῆ, Μπαλαντίνου καὶ Μαλανδράκη θέλουσιν ἐπιστρέψει ἀμέσως εἰς Μηλιάν. Διανυκτερεύοντες δὲ ἀπόψε πρὸς ἀνάπαυσιν ἐνταῦθα, θὰ ἀναχωρήσωσιν αὔριον 7ην πρωϊνὴν ὥραν μετὰ τῆς διμοιρίας τοῦ ἀνθυπασπιστοῦ Καβράκου (Χρήστου) πρὸς Μέτσοβον. Ἐὰν καθ' ὁδὸν πληροφορηθοῦν ὅτι μάχη διεξάγεται πρὸς Δρεβεντίστα—Βουτονόσι, δὲν θὰ εἰσέλθωσιν εἰς Μέτσοβον, ἀλλὰ θὰ προχωρήσουν διὰ τοῦ ἐξωκκλησίου «Προφήτης Ἠλίας» καὶ «Καλλιγωμένο Ἀλῶνι» Β.Δ. τοῦ Μετσόβου, εἰς Βουτονόσι, Τρία Χύνια, ἵνα ἐπιτεθῶσι πλευρικῶς ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ ἀποστέλλοντες ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς κινήσεώς των πρὸς ἡμᾶς ἀγγελιοφόρον, ἵνα ἀναφέρῃ τοῦτο. Τὰ σήμερον ἀφικνούμενα εἰς Μηλιὰν ἐκ Καλαμπάκας Σώματα Κριάρη, Μπιράκη καὶ Βελουδάκη θὰ παραμείνωσιν ἐνταῦθα μέχρι νεωτέρας διαταγῆς ἀποσπῶντα τμῆμα ἐκ 50 περίπου ἀνδρῶν εἰς Κρανιάν. Ἐντολὴ τῶν ἀνωτέρων σωμάτων ἐστὶν ἡ ἀσφάλεια τῆς ὁδοῦ Γρεββενῶν—Μετσόβου ἀπὸ πάσης τυχὸν ἀπὸ Βορρᾶ προελάσεως ἐχθροῦ ἐν τῷ μέλλοντι, καταλαμβάνοντα πρὸς τοῦτο τὴν μεταξὺ Κρανιᾶς—Μηλιᾶς στενωπὸν ἢ ὅπου ἀλλοῦ παραστῇ ἀνάγκη καὶ κανονίζοντα τὰς ἐνεργείας των ἀναλόγως τῶν κινήσεων καὶ προθέσεων τοῦ ἐχθροῦ. Θέλουσι διατελεῖ συνεπῶς εἰς στενὸν σύνδεσμον μεθ' ἡμῶν χρησιμοποιοῦντα πρὸς τοῦτο τὰς πολιτοφυλακὰς Μηλιᾶς. Μηλιὰ 7—11—1912. Μήτσας».

(Συνεχίζεται)

ΣΤΑΥΡΟΥ Μ. ΓΚΑΤΣΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΝΘΙΜΟΣ Ο Ζ' ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ*

Κατὰ τὴν ἐποχὴν λοιπὸν ταύτην, καθ' ἣν ἐχήρευσεν ὁ Πατριαρχικὸς Θρόνος διὰ τῆς παραιτήσεως τοῦ Πατριάρχου Νεοφύτου τοῦ Η', δύο ἦσαν αἱ ἰσχυραὶ προσωπικότητες, αἱ διεκδικοῦσαι τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον, ἡ τοῦ ἀοιδίμου τέως Πατριάρχου Ἰωακεὶμ τοῦ Γ' τοῦ αὐτοεξορίστου εἰς Ἅγιον Ὄρος καὶ ἡ τοῦ Μητροπολίτου Ἡρακλείας ἀοιδίμου Γερμανοῦ, ἀσχέτως ἂν ἡ ἐκλογὴ τοῦ δευτέρου θὰ προσέκρουε εἰς τὴν ἐπίμονον ἄρνησιν τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, ἐχούσης τὸ δικαίωμα νὰ διαγράφῃ ἐκ τοῦ πίνακος τῶν ὑποψηφίων, ὅσους δήποτε ἐκ τούτων ἤθελε.

* * *

Προτοῦ λοιπὸν ἴδωμεν πῶς ἐγένετο ἡ ἐκλογὴ αὕτη, καθ' ἣν ὅλως ἀπροόπτως, ἴσως δὲ καὶ ἐν παντελεῖ ἀγνοίᾳ αὐτοῦ, ἀνεδείχθη Πατριάρχης ὁ ἡμέτερος ἀοίδιμος Ἄνθιμος ὁ Ζ', ἂς ἴδωμεν πρῶτον τὸν τρόπον τῆς ἐκλογῆς τοῦ ἑκάστοτε Πατριάρχου. Ἀσφαλῶς ὁ τρόπος αὐτὸς εἶναι ὁ μᾶλλον ἐνδεδειγμένος καὶ διὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου τῆς Ἑλλάδος μας, ἵνα προλαμβάνωνται θλιβερὰ ἐπακόλουθα, οἷα τὰ τελευταῖα, τὰ ὁποῖα συνεκλόνισαν καὶ συνετάραξαν πᾶσαν Χριστιανικὴν ψυχήν, λίαν ἐπιζήμιον καὶ διὰ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ διὰ τὸ Ἔθνος.

Ἵνα λοιπὸν γίνῃ ἐκλογὴ Πατριάρχου συνήρχετο ἡ Ἐθνικὴ Ἐκλογικὴ Συνέλευσις εἰς πρώιην συνεδρίαν διὰ νὰ συντάξῃ πρῶτον τὸν Πίνακα ὑποψηφίων Πατριαρχῶν, ὅστις ὑπεβάλλετο εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Θρησκευμάτων καὶ Ἐκπαιδεύσεως τῆς Ὑψηλῆς Πύλης. Οὗτος ἐπεστρέφετο εἰς τὰ Πατριαρχεῖα ἐγκεκριμένος, ἢ ὡς εἶχε ἢ μὲ διαγραφὴν ἐξ αὐτοῦ τῶν ἀνεπιθυμήτων εἰς αὐτὸ ὑποψηφίων.

Εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ Πίνακος ὑποψηφίων ἐλάμβανον μέρος:

α') Οἱ ἐν ταῖς Ἐπαρχίαις ἀρχιερεῖς διὰ τῆς ἀποστολῆς εἰς τὰ Πατριαρχεῖα ψηφοδελτίου ἐσφραγισμένου ἐντὸς φακέλλου, περιέχοντος τὸ ὄνομα τοῦ ὑποψηφίου τῆς προτιμήσεώς των.

β') Οἱ 12 ἀρχιερεῖς, οἱ ἀποτελοῦντες τὴν ἐν τοῖς Πατριαρχείοις Ἱερὰν Σύνοδον.

γ') Οἱ ἐνδημοῦντες παρὰ τῇ Ἱερᾷ Συνόδῳ ἀρχιερεῖς.

δ') Τρεῖς ἀνώτατοι Πατριαρχικοὶ ὑπάλληλοι.

ε') Τὰ 8 μέλη τοῦ Δ.Ε.Μ. Συμβουλίου.

στ') Τρεῖς Πολιτικοὶ βαθμοῦχοι καὶ δύο στρατιωτικοὶ (Χριστιανοί).

ζ') Εἷς ἀντιπρόσωπος τῆς τότε ἡγεμονίας Σάμου.

η') Τέσσαρα μέλη ἐκ τοῦ Ἐπιστημονικοῦ κόσμου καὶ πέντε ἐκ τοῦ ἐμπορικοῦ τοιούτου.

θ') Δύο ἀντιπρόσωποι ἐνοριῶν Κωνσταντινουπόλεως καὶ εἷς ἀντιπρόσωπος Τραπεζῶν.

ι') Δέκα ἀντιπρόσωποι συντεχνιῶν ὅλων τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπαγγελμάτων (ζαχαροπλαστῶν, ἀρτοποιῶν, οἰκοδόμων, ραπτῶν κλπ.) καὶ εἴκοσι ὀκτὼ ἀντιπρόσωποι τῶν κάτωθι μεγαλυτέρων ἐπαρχιῶν (εἷς ἐξ ἑκάστης): Καισαρείας, Ἐφέσου, Ἡρακλείας, Κυζίκου, Νικομηδείας, Νικαίας, Χαλκηδόνος, Δέρκων, Θεσσαλονίκης, Ἀδριανουπόλεως, Ἀμασείας, Ἰωαννίνων, Προύσης, Πελαγωνίας, Βοσνίας, Κρήτης, Τραπεζοῦντος, Φιλιππουπόλεως, Σμύρνης, Μυτιλήνης, Χίου, Βάρνης, Σκοπείων, Νεοκαισαρείας, Ἰκονίου, Πισιδίας, Ρόδου καὶ Σερρῶν.

Οἱ ἀποστελλόμενοι ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν ὑπὸ τῶν ἁγίων ἀρχιερέων αὐτῶν φάκελλοι, ἀπεσφραγίζοντο κατὰ τὴν πρώτην συνε-

---

* Συνέχεια ἐκ τοῦ 121—122 τεύχους. σελ. 393.

Ἠπειρωτικὴ Ἑστία

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΤΟΣ ΙΑ' • ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1962 • ΤΕΥΧΟΣ 121ον

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΚΥΡ. ΣΚΑΦΙΔΑ

ΙΣΤΟΡΑ ΤΟΥ ΜΕΤΣΟΒΟΥ*

14ον

Ὁ Μήτσας ἐπιστρέψας εἰς Μέτσοβον τὴν νύκτα, παρέμεινεν ἄϋπνος, περιπολῶν καὶ καταλαμβάνων μὲ τοὺς ἄνδρας του ὅλους τοὺς γύρω τοῦ Μετσόβου λόφους καὶ προσβάσεις ἐξ Ἰωαννίνων καὶ ἐκ Ζαγορίου εἰς τὸ ορορπέδιον «Πολιτσιές». Ἐν τῷ μεταξὺ καταφθάνουν εἰς Μέτσοβον πληροφοριοδόται ἀπὸ τὸ Βουτονόσι, πληροφοροῦντες ὅτι τουρκικὸς στρατὸς βαδίζει κατὰ τοῦ Μετσόβου ἐξ Ἰωαννίνων. Ὁ ὑπερασπιστὴς τῶν Ἰωαννίνων Ἐσσὰτ—Πασσᾶς πληροφορηθεὶς τὴν κατάληψιν τοῦ Μετσόβου ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν τῆς τουρκικῆς φρουρᾶς διέταξε τὴν πάσῃ θυσίᾳ ἀνακατάληψίν του ὑπὸ τακτικοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ. Συνεκροτήθησαν πρὸς τοῦτο δύο στρατιωτικὰ ἀποσπάσματα ἐκ 500 ἀνδρῶν ἕκαστον καὶ μὲ ἀναλόγους ἀξιωματικοὺς καὶ μεταγωγικὰ διὰ τὴν μεταφορὰν πολεμοφοδίων καὶ τροφῶν. Τὸ πρῶτον ἀπόσπασμα ὑπὸ τὸν πολὺν Μπεκὴρ Ἀγᾶν ἀπὸ τῆς γεφύρας Μπαλντούμα ἠκολούθησε τὸν ῥοῦν τοῦ Μετσοβίτικου ποταμοῦ, ὅστις χύνεται ἐκεῖ εἰς τὸν Ἄραχθον καὶ τὴν ἑσπέραν τῆς 8ης Νοεμβρίου ἔφθασεν εἰς τὴν θέσιν «Τρία Χάνια» πλησίον ἀπὸ τὸ Βουτονόσι καὶ τὴν ἑπομένην 9ην τοῦ μηνὸς θὰ ἐνήργει κατὰ τοῦ Μετσόβου. Τὸ δεύτερον Τουρκικὸν ἀπόσπασμα ὁδεῦον ἀπὸ τὸ Γρεββενίτι εἰς Φλαμπουράρι θὰ ἔφθανεν εἰς «Πολιτσιὲς» καὶ ἐκεῖθεν θὰ ἐνήργει τὴν ἰδίαν ἡμέραν, δηλαδὴ τὴν 9ην Νοεμβρίου, ἀπὸ Βορρᾶ ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ Μετσόβου. Ὁ Μήτσας προλαμβάνων τὴν τουρκικὴν ἐπίθεσιν, διέταξε νὰ προχωρήσῃ μία περίπολος καὶ ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸν ἐχθρόν. Ἐν τῷ μεταξὺ καταφθάνουν εἰς Μέτσοβον ἄλλα Κρητικὰ σώματα καὶ οἱ καπεταναῖοι ἐκρατήθησαν νὰ γευματίσουν παρὰ τῷ διοικητῇ. Κατὰ τὸ γεῦμα καταφθάνει στρατιώτης ἀγγέλλων ὅτι ἡ περίπολος συνεπλάκη μὲ τοὺς Τούρκους εἰς τὰ «Τρία Χάνια». Ὅλοι τότε εἰς τὰ ὅπλα. Ὁ Μήτσας διατάσσει νὰ ἐνεργηθῇ γενικὴ ἐπίθεσις κατὰ τῶν εἰς τὰ «Τρία Χάνια» Τούρκων ὡς ἀκολούθως: Τὸ ἐθελοντικὸν σῶμα τοῦ Προέδρου τῆς Κρητικῆς Ἐθνοσυνελεύσεως Κριάρη ἀπὸ 153 ἄνδρας μετὰ τοῦ 1ου λόχου Βακαλοπούλου ἀπὸ 125 στρατιώτας, ἐκκινοῦντα ἐκ Μετσόβου τὴν 8ην ὥραν νὰ ἐπιτεθῶσι ἐκ Ντρεβεντίστας (Ἀνθοχῶρι) ἐναντίον τῶν Τούρκων κατὰ τὰ μέτωπον. Τὰ σώματα Μπιράκη καὶ Σκουλᾶ ἀπὸ 90 ἄνδρας καὶ Βουλουδάκη

α' Ἀρτ

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 697.

ἀπὸ 75 ἄνδρας ἐκκινοῦντα τὴν 7ην ὥραν θὰ ἐπετίθεντο διὰ Χρυσοβίτσης κατὰ πλευρὰν καὶ νῶτα. Ὁ 2ος λόχος Βουλοπούλου θὰ παρέμενεν ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τοῦ Μετσόβου ἐν ἐφεδρείᾳ πρὸς ἐπιτήρησιν τοῦ ἀπὸ Πολιτσιὲς ἐπερχομένου τουρκικοῦ τμήματος. Τὴν πρωΐαν τῆς 9ης Νοεμβρίου ἀνεχώρησαν τὰ ὡς ἄνω τμήματα ἐθελοντῶν ὑπὸ τοὺς Κριάρην, Μπιράκην, Σκουλᾶν, Βελουδάκην, Χατζηδάκην Σφακιανάκην, πάντας πολιτευομένους, ἐπιστήμονας, ἐμτείρους καὶ διακεκριμένους Κρῆτας, καὶ ἔφθασαν πρὸς τὰ ἐξημερώματα πλησίον τῆς γεφύρας τοῦ χωρίου Βουτονόσι, τοῦ ὁποίου οἱ γενναῖοι κάτοικοι ἐμάχοντο ἐναντίον τῶν ἐκεῖ εὑρισκομένων Τούρκων. Τὴν νύκτα εἶχε πέσει ἀρκετὴ χιὼν καὶ ἡ ὁμίχλη τὰς πρωϊνὰς ὥρας ἦτο πυκνοτάτη, διότι ἤρχισε βροχὴ ραγδαία τότε. Μία πολύστομος κραυγὴ ἠκούσθη: Ἀπάνω τους, ἀδέρφια!!

Τόσον ὁ τακτικὸς στρατὸς ὅσον καὶ τὰ Κρητικὰ τμήματα ἐπετέθεσαν ἀκάθεκτα κατὰ τῶν Τούρκων, ἐνῷ οἱ γενναῖοι Βουτονοσιῶται ἀναθαρρήσαντες ἀπὸ τὴν ἄφιξιν τόσων στρατιωτικῶν δυνάμεων ἐμάχοντο φωνάζοντες: Ζήτω ἡ Ἑλλάς!!

Ὥρμησαν οἱ Κρητικοί, ὁ ἕνας ἀνδρειότερος τοῦ ἄλλου, καὶ ἡ ποταμιὰ ἐπληρώθη ἀπὸ ἀλλαλαγμὸν «γιάλα, γιάλα» ἐφώναζαν οἱ Ἀρβανῖτες, οἱ ὁποῖοι δὲν εἶχαν ἄλλοτε ἀντικρύσει ἄνδρας μὲ ὑπέρθεον πατριωτικὴν μανίαν. Ἡ μάχη ἐξηκολούθει ἄγρια καὶ σκληρά. Οἱ Τοῦρκοι προσεπάθουν νὰ προχωρήσουν, ἐνῷ οἱ Κρῆτες, οἱ Βουτονοσιῶται, οἱ Μετσοβῖται ἐθελονταὶ καὶ ὁδηγοὶ καὶ οἱ στρατιῶται τοὺς ἐθέριζον ἀπὸ παντοῦ. Ἐν τῷ μεταξὺ παρουσιάζεται ἕνα ἐκπληκτικὸν θέαμα. Κάποιος ἐφώναξε: ἔρχεται ὁ Παπαβασίλης!! Πράγματι ἐπὶ κεφαλῆς 50 χωρικῶν ἀπὸ τὸ Προσγόλι (Περιστέρι) ὁ ἥρως Παπαβασίλης, μὲ τὸ μάλιντχερ, σπεύδων εἰς βρήθειαν τῶν ἀγωνιζομένων εἰς τὰ «Τρία Χάνια» Ἑλλήνων ἐναντίον τῶν Τούρκων. Ὁ νέος αὐτὸς Ἠπειρώτης Παπαφλέσσας ἐμπλέκεται ἀμέσως εἰς τὴν μάχην, ἀφοῦ κατέλαβε θέσιν ἐπίκαιρον στὶς Μεγάλες Πέτρες. Ἀπὸ ἐκεῖ ἐνήργησε μὲ τὰ παλληκάρια του ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ πλευροῦ τῶν Τούρκων καὶ ἡ πολεμικὴ μανία τῶν ὀλίγων αὐτῶν πατριωτῶν ὑπῆρξε ἀνωτέρα πάσης περιγραφῆς. Μὲ μαζεμένο τὸ φαρδομάνικο τοῦ ράσου του ἤρχισε νὰ βάλλῃ μὲ ἐπιτυχίαν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, προξενήσας εἰς αὐτὸν μεγάλην φθοράν. Κτυπᾶτε τὰ παλιόσκυλα βρὲ παιδιά, ἐφώναξε κάθε τόσο, βαρᾶτε τοὺς παλιοαρβανῖτες...Οἱ Τοῦρκοι ποὺ ὑπελόγιζαν νὰ καταλάβουν τὸ Μέτσοβον καὶ νὰ ἐπαναλάβουν τὰς ἀγριότητας, ποὺ οἱ πρόγονοί των διέπραξαν κατὰ τὴν ἀτυχῆ ἐπανάστασιν τοῦ 1854, κατατροπωθέντες ἐτράπησαν εἰς ἄτακτον φυγὴν πρὸς τὴν Μπαλντούμαν, ἀφήσαντες ὅπλα, νεκρούς, τραυματίας καὶ ὑποζύγια. Ἡ μάχη ἐκείνη ἐκρίθη μὲ θρίαμβον τῶν Ἑλληνικῶν ὅπλων. Ὁ πολὺς Μπεκὴρ καὶ ὁ Χουσνῆ Ἐφέντης—διατελέσας δημόσιος εἰσπράκτωρ ἐν Μετσόβῳ ἐπὶ εἰκοσαετίαν—καὶ οἱ ὀπαδοί των συνετρίβησαν καὶ ἔφευγον πρὸς Ἰωάννινα, ὁπόθεν ἐξεκίνησαν τὴν προτεραίαν μὲ τόσα ὄνειρα. Αἱ ἀπώλειαι τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀποσπάσματος Μετσόβου ἀνῆλθον εἰς τρεῖς νεκρούς, τὸν Νικ. Βερικάκην ἐκ Λάκκων, τὸν Γεώργιου Πετράκην ἐκ Γερακιανὰ (Σώματος Κριάρη) καὶ Μετσοβίτην Γούσιον Τέσσαν. Τῶν Τούρκων αἱ ἀπώλειαι ὑπῆρξαν σημαντικώταται. Ἑκατὸν εἴκοσι ὀκτὼ—128—νεκροὶ καὶ 5 αἰχμάλωτοι—ἐγκατέλειψαν ἐπὶ πλέον εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης ἅπαν τὸ πολεμικὸν ὑλικὸν καὶ τὰ μεταγωγικά των. Τοὺς ἀτάκτως ὑποχωροῦντας Τούρκους κατεδίωξαν μέχρι τινὸς τμήματά τινα, ἰδίᾳ δὲ διμοιρία τοῦ ἀνθυπασπιστοῦ Χρήστου Καβράκου ἀπὸ Βεττερνῖκο τῶν Τρικκάλων. Ὁ ἐν λόγῳ Καβράκος ἔφθασεν εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ἀντιστρατήγου καὶ κατὰ τὴν Δεκεμβριανὴν κομμουνιστικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1944 ἐξετελέσθη ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τῶν κομμουνιστῶν κατὰ τρόπον ἀφαντάστως ἄγριον. Μετὰ τὴν ὡραίαν αὐτὴν νίκην τὰ ἀνταρτικὰ τμήματα καὶ οἱ δύο λόχοι ἐπανῆλθον εἰς Μέτσοβον, ἀφοῦ ἐτοποθέτησαν προφυλακὰς εἰς τὸ Βουτονόσι καὶ ἐν συνεχείᾳ εἰς τὴν θέσιν Γκρίζου—Ἅγιος Ἀθανάσιος, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Μετσόβου—Ἰωαννίνων. Ὁ Μήτσας

Τ παλι Αγκόλια για κλαρτεψεῖν, βλέπω χρειαν
βιθυλλα - Ίδε σημερινα παι τσωνιφλα α λεβεντεμ
ιι) τλ νικητα τα εστελλεσ

ἔσπευσε τὴν ἑπομένην 10ην Νοεμβρίου νὰ ἀναφέρῃ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς μάχης μὲ τὸ ἀκόλουθον τηλεγράφημα εἰς τὸ Ἀρχηγεῖον Στρατοῦ Ἠπείρου εἰς Ἄρταν.

«Χθὲς περὶ ὥραν 11ην πρωϊνὴν συνεπλάκημεν μετὰ ἐχθροῦ δυνάμεως 500 περίπου ἀνδρῶν μεταξὺ Βουτονόσι—Χρυσοβίτσας, δίωρον ἀπέχον Μετσόβου. Μετὰ ὀκτάωρον λυσσώδη μάχην ἐχθρὸς κατετροπώθη ἐγκαταλείψας ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης πλέον τῶν 100 φονευμένων καὶ ἅπαν τὸ ὑλικὸν τραπεὶς εἰς φυγὴν εἰς Ἰωάννινα, ὅπόθεν κατὰ πληροφορίας προήρχετο. Ἡμέτεροι φονευθέντες τρεῖς, πληγωμένοι περὶ τοὺς δέκα. Διέταξα Σώματα Κρητῶν καταλάβωσι καὶ κατέχωσι χωρία Βουτονόσι, Χρυσοβίτσα, Γρεββενίτι, καθ' ὅσον πληροφορίαι βεβαιοῦν ἐχθρὸν ἐμφανισθέντα Φλαμπουράρι—Δόλιανη προτιθέμενον ἐπιτεθῇ κατὰ Μετσόβου. Ἕτερον σῶμα ὑπὸ Σγουρὸν—Λιγουδίκην κατέχει Μηλιάν, προστατεῦον στενωπὸν Μηλιᾶς—Κρανιᾶς, ἐχθροῦ ἀναφανέντος Κητοριό. Ἔλαβον μέρος μετὰ στρατοῦ χθεσινὴν μάχην Σώματα Κρητῶν Κριάρη, Μπολάνη, Σκουλᾶ, Βολουδάκη καὶ ἐντόπιοι ὡπλισμένοι. Μήτσας». Τὴν ἑπομένην 10ην Νοεμβρίου τοῦ 1912 καὶ περὶ ὥραν 2αν μ. μ. ἠκούσθησαν πυκνοὶ πυροβολισμοὶ ἀπὸ τὴν θέσιν «Προφήτης Ἠλίας» τοῦ Μετσόβου, εὑρισκομένην βορείως τῆς πόλεως καὶ εἰς ἀπόστασιν μιᾶς περίπου ὥρας. Τὸ δεύτερον τουρκικὸν ἀπόσπασμα, ὅταν ἔφθασεν εἰς τὸ χωρίον Φλαμπουράρι συνεπλάκη μὲ τὸ ἀνταρτικὸν σῶμα τοῦ καπετὰν Καραγεώργου, τὸ ὁποῖον τὸ ἀπησχόλησε μέχρι νυκτὸς καὶ τοιουτοτρόπως δὲν κατώρθωσε νὰ φθάσῃ ἐγκαίρως εἰς τὲς Πολιτσιὲς τοῦ Μετσόβου. Μόλις τὴν ἑπομένην ἔφθασαν οἱ Τοῦρκοι ἐκεῖ καὶ εἴκοσι νιζάμηδες κατέλαβον τὸ ἐξωκκλῆσι «Προφήτης Ἠλίας» ἐνῷ οἱ ἄλλοι προῦχώρουν πρὸς τὸ Μέτσοβον. Οἱ Μετσοβῖται πολιτοφύλακες Γεώργιος Ἀρντάνης, Στέφος Πανάγιος καὶ Γεώργιος Ντάλλας, φυλλάσσοντες ὡς σκοποὶ εἰς τὸ Τζὰν Καρακέλ, μόλις ἀντελήφθησαν τοὺς Τούρκους ἔσπευσαν νὰ τοὺς ὑποδεχθοῦν μὲ συνεχεῖς πυροβολισμούς, ἀπὸ τοὺς ὁποίους εἰδοποιήθησαν τὰ ἐν Μετσόβῳ εὑρισκόμενα στρατιωτικὰ τμήματα.

Κατὰ τὴν μάχην τῆς 10ης Νοεμβρίου τοῦ 1912 τοῦ Προφήτη Ἠλία ἐπετέθησαν κατὰ μέτωπον εἰς τὴν ἐκκλησίαν οἱ ἀρχηγοί: Στυλιανὸς Κλειδῆς ἀπὸ τὸ χωρίον Ἀγγελουσιανά, τῆς ἐπαρχίας Ἁγίου Βασιλείου τοῦ Νομοῦ Ρεθύμνης, Ἐμμανουὴλ Μπαλαντῖνος ἀπὸ τὸ χωρίον Πρόδρομος τῆς ἐπαρχίας Κισσάμου τοῦ Νομοῦ Χανίων, καὶ Νικόλαος Μαλανδράκης, ἀπὸ τὸ χωρίον Ρούπατα Κισσάμου, τοῦ Νομοῦ Χανίων. Ἐκ τούτων ὁ πρῶτος Στέλιος Κλειδῆς μετὰ τριῶν ἀνταρτῶν τοῦ Σώματός του καὶ ἑνὸς τοῦ Σώματος Μπαλαντίνου ἔπεσαν νεκροί, ἀπὸ σφαίρας τῶν Τούρπων, ποὺ εἶχαν ἐγκλεισθῇ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν.

Οἱ σαλπιγκταὶ ἐσάλπισαν συναγερμὸν καὶ ὅλοι ἥρπασαν τὰ ὅπλα. Ἐναντίον τῶν Τούρκων ἐκ τῶν πρώτων ἐπετέθη ὁ ὁπλαρχηγὸς Στέλιος Κλειδῆς μὲ τὸ τμῆμά του καὶ ὅλοι οἱ Μετσοβῖται ἐθελονταί, ποὺ εὑρέθησαν εἰς τὴν προκάλυψιν. Ὁ διοικητὴς Μήτσας ἐθεάθη ἔφιππος ὁδηγῶν τὸν στρατόν του, ἐνῷ ὁ Κριάρης, περιπλανηθεὶς κατ' ἀρχὰς πρὸς τὴν νέφυραν Γελωνείου, ἔσπευσεν ἀργότερον πρὸς τὸν Προφήτην Ἠλίαν. Ὁ Στέλιος Κλειδῆς διαμένων τότε εἰς τὴν οἰκίαν Ἰωάν. Δουλαδίρη, εὐθὺς ὡς ἤκουσε τοὺς πυροβολισμοὺς ἔδραξε τὸ ὅπλον του καὶ τρεχάτος ἐξήτησε καὶ ἔλαβε μιὰ μανδήλα βαμβακέλλα μαύρη ἀπὸ κάποιαν ἐκεῖ πλησίον οἰκογένειαν, καὶ ἀφοῦ τὴν ἔδεσε στὸ κεφάλι του ἔτρεξε πρὸς τὸν Προφήτην Ἠλίαν βιαστικὸς καὶ φθάσας ἐκ τῶν πρώτων εἰς τὸ ἐξωκκλῆσι ἐδέχθη ραγδαῖα πυρὰ ἀπὸ τοὺς εὑρισκομένους εἰς αὐτὸ Τούρκους καὶ ἔπεσε νεκρὸς μαζὺ μὲ τέσσαρας ἄλλους νεκρούς, τὸν Θεμ. Ζαμπιτάκην, τὸν Ἰωάννην Παλιόν, Γεώργιον Σπανουδάκην, τοῦ Σώματος Κλειδῆ καὶ Παν. Ἀρχοντάκην τοῦ Σώματος Μπαλαντίνου. Ἐραυματίσθη τότε βαρέως ὁ Σκουλᾶς Καραπατάκης καὶ διεκομίσθη ἀργότερον εἰς τὸ Μέτσοβον. Ἡ μάχη συνεχίζεται σκληρὰ καὶ ἐν τῷ μεταξὺ καταφθάνουν οἱ ὁπλαρ-

χηγοὶ Μπαλαντῖνος, Μαλανδρῆς καὶ Παπανίκας μὲ τὰ παλληκάρια των καὶ ἐπιτίθενται ἀκράτητοι κατὰ τῶν Τούρκων, ἀνερχομένων εἰς πεντακοσίας καὶ ὡπλισμένων μὲ ὅπλα μάουζερ. Ὁ Νώντας Παπανίκου γνωρίζων καλῶς τὰ μέρη ἐκεῖνα διὰ νὰ φέρῃ ἀντιπερισπασμὸν εἰς τὸ πλῆθος τοῦ ἐχθροῦ προϋχώρησεν εἰς βάθος δεξιὰ τῆς ἐκκλησίας, ὅπου ὑπάρχουν πολλὲς τσοῦμες (μαγοῦλες). διὰ νὰ ἐπιτεθῇ ἐκ τῶν πλαγίων κατὰ τῶν ἐπιδρομέων. Ὁ ὁπλαρχηγὸς Καραγεώργος, μετὰ τὴν ἀπασχόλησιν, ποὺ ἔκαμε ἐπὶ μίαν ἡμέραν εἰς τοὺς Τούρκους, δὲν ἔμεινεν ἀδρα-

ΣΤΕΛΙΟΣ ΚΛΕΙΔΗΣ, ΜΑΚΕΔΟΝΟΜΑΧΟΣ

Ἔπεσεν ἡρωϊκῶς εἰς τὴν μάχην τοῦ Προφήτη Ἠλία, τὴν 10—11—1912, μαζὶ μὲ 4 Κρῆτας ἀντάρτας, ἀπὸ τὰ χωρία Ἀγκουσελειάνα, Ἅγίου Βασιλείου, Νομοῦ Ρεθύμνης

νὴς ἀλλὰ ἠκολούθησε τὸ τουρκικὸν ἀπόσπασμα ἐξ ἀποστάσεως ἀθέατος. Ὅταν ὁ Καραγεῶργος μὲ τοὺς ἄνδρας του ἔφθασε εἰς τὴν θέσιν Πολιτσιές, οἱ Τοῦρκοι εἶχον ἐμπλακῆ εἰς μάχην μὲ τοὺς ἡμετέρους. Ταὐτοχρόνως ἔφθασε καὶ ὁ Περιστέρης μὲ τὸ σῶμα του καὶ ἐνεπλάκη εἰς τὴν μάχην. Ὁ ἀγὼν ἐπ' ἀρκετὴν ὥραν διεξήγετο σκληρὸς καὶ ἀμφίρροπος λόγῳ τῶν μεγάλων ἐχθρικῶν δυνάμεων. Κατὰ τὴν κρίσιμον ἐκείνην στιγμὴν ὁ ὑπαρχηγὸς Μιχαὴλ Μπαλαντῖνος καὶ ὁ Μετσοβίτης ἀγωνιστὴς Θεόδωρος Ναζήρης μετὰ 10—12 ἀνταρτῶν Κρητῶν ἐπροχώρησαν ἀθέατοι διὰ τοῦ δάσους τῆς Κρύας Βρύσης καὶ φθάσαντες εἰς τὴν θέσιν Βάλεα Λιόσανη ἐφόνευσαν 3—4 Τούρκους τῆς ἐχθρικῆς ὀπισθοφυλακῆς καὶ ἁρπάσαντες τὰ ὅπλα τῶν φονευμένων Τούρκων μὲ πολλὰ φυσίγγια ἐπετέθησαν ἐκ τῶν ὄπισθεν μὲ πυκνὰ πυρά. Οἱ Τοῦρκοι βαλλόμενοι ἀπὸ τὰ ἀνταρτικὰ τμήματα ἐκ τῶν ἔμπροσθεν, τῶν πλαγίων καὶ τῶν ὄπισθεν, ἠναγκάσθησαν νὰ πετάξουν τὰ ὅπλα καὶ νὰ τραποῦν εἰς ἄτακτον φυγὴν διὰ νὰ ἀποφύγουν τὴν αἰχμαλωσίαν, πρὸς τὴν κατεύθυνσιν Φλαμπουράρι, ἀφήσαντες εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης νεκροὺς καὶ τραυματίας καὶ ὑπερδιακόσια μεταγωγικὰ φορτωμένα μὲ τρόφιμα, εἴδη ρουχισμοῦ, κλινοσκεπάσματα, ἀκόμη καὶ ἑκατοντάδες ὀκάδες καρύδια καὶ μέλι, τὰ ὁποῖα εἶχαν διαρπάσει ἀπὸ τὰ Ζαγοροχώρια. Ἐπανέρχομαι εἰς τὸ ἐξωκκλῆσι τοῦ Προφήτη Ἠλία, ὅπου ἔπεσεν ἡρωϊκὰ ὁ Καπετὰν Κλειδῆς ἀπὸ τὸ Ρέθυμνον τῆς Κρήτης καὶ τὰ τέσσερα παλληκάρια του. Οἱ ἄνδρες τοῦ Κλειδῆ ἐξαγριωθέντες διὰ τὸν ἄδικο σκοτωμὸ τοῦ ἀρχηγου των καὶ ἀψηφοῦντες τὰς τουρκικὰς σφαίρας, ὥρμησαν ἄφοβοι καὶ ἀκράτητοι ἔθραυσαν τὴν θύραν τῆς ἐκκλησίας καὶ συνέλαβον τοὺς εἴκοσι Τούρκους στρατιώτας, τοὺς ὁποίους κατέσφαξαν διὰ μαχαίρας κατὰ τὰ Κρητικὰ ἔθιμα. Ἡ καταδίωξις τοῦ φεύγοντος ἐχθροῦ ἐξηκολούθησε ἀπηνὴς καὶ ἀγρία διεκόπη ὅμως λόγῳ τοῦ ἐπελθόντος σκότους καὶ οὕτω ἀρκετοὶ Τοῦρκοι ἐσώθησαν διὰ τῆς φυγῆς. Αἱ ἀπώλειαι τῶν ἡμετέρων ἀνῆλθον εἰς πέντε νεκροὺς καὶ δώδεκα τραυματίας, τῶν δὲ Τούρκων εἰς 72 νεκροὺς καὶ τρεῖς αἰχμαλώτους. Τὸ Μέτσοβον ἐσώθη τότε ἀπὸ βεβαίαν καταστροφὴν χάρις εἰς τὸν ἡρωϊσμὸν καὶ τὴν αὐτοθυσίαν τῶν τέκνων τῆς Κρήτης, τοῦ στρατοῦ καὶ τῶν Μετσοβιτῶν ἐθελοντῶν, οἵτινες πρῶτοι ἐνεπλάκησαν εἰς τὴν μάχην καὶ κατώρθωσαν νὰ κρατήσουν τὸν ἐχθρὸν εἰς ἀπόστασιν τοῦ Μετσόβου, ἕως ὅτου κατέφθασαν τὰ στρατιωτικὰ τμήματα εἰς τὸ πεδίον τῆς φονικωτάκης μάχης. Τὴν ἑπομένην 11ην Νοεμβρίου ἐγένετο πάνδημος καὶ ἐπιβλητικωτάτη ἡ κηδεία τοῦ ὁπλαρχηγοῦ Κλειδῆ καὶ τῶν τεσσάρων παλληκαριῶν του εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς. Μετσοβίτισσες γυναῖκες ἐθρήνησαν τότε μὲ συγκινητικὰ μοιρολόγια τὰ πέντε παλληκάρια, ποὺ ἔδωσαν τὴν ζωήν των διά τὴν σωτηρίαν τοῦ Μετσόβου. Λόγοι ἐπικήδειοι καὶ ἐπιτάφιοι ἐξεφωνήθησαν τότε ἀπὸ Μετσοβίτας καὶ Κρῆτας.

Ἐμπνευσμένον λόγον ἐξεφώνησε τότε ὁ ἀρχηγὸς ἀνταρτικοῦ Σώματος Κριάρης, πρόεδρος τῆς Κρητικῆς Ἐθνοσυνελεύσεως, κατασυγκινήσας μέχρι δακρύων τὸ ἐκκλησίασμα. Καθ' ἣν στιγμὴν ἐτελείωνε τὸν λόγον του ὁ Κριάρης ἠκούσθη ἡ φωνὴ Τοῦρκοι !! ἔξωθι τῆς ἐκκλησίας καὶ τότε ὅλοι οἱ ἐκκλησιαζόμενοι ἔσπευσαν νὰ ἐξέλθουν καὶ νὰ τραποῦν πρὸς διαφόρους διευθύνσεις. Ἀπεδείχθη ὅμως ἀργότερον ὅτι αἱ προσβάσεις τοῦ Μετσόβου ἐφυλάσσοντο σταθερῶς καὶ οὐδεὶς κίνδυνος ὑπῆρχε εἰσβολῆς τῶν Τούρκων εἰς τὴν πόλιν. Κατὰ τὴν νεκρώσιμον ἐκείνην ἀκολουθίαν ἔλαβον μέρος καὶ τέσσαρες κληρικοί, τρεῖς ἱερεῖς καὶ ἕνας διάκονος, οἵτινες συνεξεστράτευσαν μὲ ὅπλα καὶ ἔλαβον μέρος εἰς ὅλας τὰς μάχας. Ὅταν οἱ ἐκκλησιαζόμενοι περίτρομοι ἐξήρχοντο τῆς ἐκκλησίας οἱ τέσσαρες αὐτοὶ Κρῆτες κληρικοὶ μὲ ἠρεμίαν καὶ ψυχραιμίαν ἀπέβαλον τὰ ἱερὰ ἄμφια καὶ περιβληθέντες τὴν στρατιωτικὴν στολήν, ἥρπασαν τὰ ὅπλα, τὰ ὁποῖα εἶχαν ἀποθέ-

σει εἰς τὸ Ἅγιον Βῆμα, καὶ ἔτρεξαν ἔξω διὰ νὰ ἀντιμετωπίσουν τὸν ἀνύπαρκτον κίνδυνον, διότι ἀπεδείχθη ψευδὴς ἡ φωνὴ Τοῦρκοι...

Παραθέτω ὀλίγας γραμμὰς ἀπὸ τὸ ἡμερολόγιον ἑνὸς συμπολεμιστοῦ τοῦ Κλειδῆ σχετικῶς μὲ τὴν κηδεία του.

«Ἐπῆγα εἰς τὸ Σχολεῖον καὶ εἶδα νεκρὸν τὸν ἀγαπητόν μας Στέλιον, ἐξηπλωμένον μὲ τὰ ἐνδύματα τῆς ἐκστρατείας, μὲ δεμένην τὴν κεφαλήν, ὥστε νὰ κρατοῦνται κλεισταὶ αἱ σιαγόνες, αἱ ὁποῖαι ἤνοιξαν εἰς μίαν στιγμὴν διατακτικὴν τοῦ ἥρωά μας πρὸς τὰ παλληκάρια του ἢ ἀπὸ ἕνα στεναγμὸν τοῦ τελευταίου καὶ στιγμιαίου θανατικοῦ ἄλγους. Τὸν εἶχαν ἐξαπλώσει ἐπάνω εἰς ἕνα μαθητικὸν θρανίον καὶ ἔκειτο μένας. Οἱ πόδες μὲ τὰ βαρέα ὑποδήματα ἐξεῖχον καὶ ἡ κεφαλὴ τὴν ὁποίαν τόσων εὐγενῶν φιλοδοξιῶν σκέψεις τὴν εἶχαν τρικυμίσει, ἀνεπαύετο εἰς πρόχειρον προσκεφάλαιον. Τὸ στόμα του τὸ εἶχαν κλείσει μὲ μικρὸν σταυρὸν καὶ ἐπὶ τῶν ἐσταυρωμένων χειρῶν του ἐπέκειτο εἰκονισμάτιον, ὡς ἐπίσης ἐπὶ τοῦ ἐρεισινώτου τοῦ θρανίου αἱ Μετσοβίτισσαι προσερχόμενοι προσεκόλλουν μικρὰ ἀνημμένα ἁγιοκέρια. Ἐπὶ τοῦ ἐδάφους κατέκειντο οἱ ἄλλοι φονευμένοι ὅπως ὅπως μὲ κομμένα τὰ γόνατα, μὲ στρεβλωμένα τὰ πρόσωπα, μὲ ἀναπεπταμένας τὰς χεῖρας, καῦμένα παλληκάρια !! Ἐπὶ τέλους εἰς φέρετρα ἐξ ἀμπλανήτων σανίδων ἐστρίμωξαν τὴν λεβεντιάν των καὶ τοὺς μετέφεραν εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς. Οὔτε λουλούδια δὲν εὑρέθησαν διὰ τὰ γενναῖα στήθη των καὶ οἱ συναγωνισταί των θέλοντες νὰ καταθέσουν στεφάνους κατέφυγον εἰς τὸ νὰ κατασκευάσουν τοιούτους ἀπὸ φιορόχαρτα, ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ τὰ παιδιὰ κατασκευάζουν τοὺς χαρταετούς των καὶ παίζουν εἰς τὸ ὕπαιθρον, ὅταν ἀρχίζουν νὰ πνέουν ἀνοιξιάτικοι ἄνεμοι».

Ἡ Κοινότης Μετσόβου, ὅταν κάτοτε ἀνεγείρῃ, ὡς ἔχει ὑποχρέωσιν, ἀναθηματικὴν στήλην τῶν ὑπὲρ τῆς Πατρίδος πεσόντων, ὀφείλει νὰ ἀναγράψῃ μὲ χρυσᾶ γράμματα τὰ ὀνόματα τοῦ Ταξιάρχη Βενιζέλου, ποὺ ἔπεσεν ἡρωϊκῶς τὴν ἡμέραν τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ Μετσόβου, τοῦ ὁπλαρχηγοῦ Στέλιου Κλειδῆ, τῶν τεσσάρων συντρόφων του καὶ τῶν τριῶν ἄλλων ποὺ ἔπεσαν εἰς τὰ Τρία Χάνια διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ Μετσόβου. Ἐπὶ πλέον τὰ ὀνόματα τῶν ἀνωτέρω ἡρώων ὀφείλουν νὰ μνημονεύουν οἱ ἱερεῖς τοῦ Μετσόβου κατὰ τὸν ἑορτασμὸν τῆς ἐπετείου τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς πόλεως ἐκ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς μάχης ἔσπευσε νὰ ἀναφέρῃ ὁ Μήτσας εἰς τὸ Ἀρχηγεῖον Ἠπείρου μὲ τὸ ἀκόλουθον τηλεγράφημα:

«Τὴν 1ην μ. μ. ὥραν τῆς χθὲς ἐχθρὸς δυνάμεως τάγματος ἐξ ἀντιθέτου σημείου τῆς χθεσινῆς μάχης, προερχόμενος ἐκ Φλαμπουραρίου Ζαγορίου ἐπετέθη ἐκ Πολιτσιές. Τῇ συνδρομῇ τῶν σωμάτων Κρητῶν ὑπὸ τοὺς ὁπλαρχηγοὺς Κοράρην, Κλειδῆν, Μπαλαντῖνον, Μπιράκην, Σκουλᾶν, Βολουδάκην καὶ ἀνταρτῶν ὁπλαρχηγῶν Παπανίκου, Καραγεώργου, Περιστέρη καὶ Μετσοβιτῶν, ἐχθρὸς ἀπεκρούσθη μετὰ πεντάωρον λυσσώδη μάχην ἀφήσας ἐπὶ τοῦ πεδίου πλείστους νεκροὺς καὶ ἐγκαταλείψας ἅπαν σχεδὸν τὸ ὑλικόν του. Ἐκ τῶν ἡμετέρων ἐφονεύθησαν ὁ ὁπλαρχηγὸς Κλειδῆς καὶ τέσσαρες Κρῆτες, ἐτραυματίσθησαν περὶ τοὺς δέκα ἐξ ὧν εἷς λοχίας καὶ εἷς στρατιώτης. Ἐκ θετικῶν πληροφοριῶν ἐπαπειλούμεθα ἐκ διαφόρων σημείων, φρονῶ ὅτι παρίσταται ἀνάγκη ταχείας ἀποστολῆς τοὐλάχιστον ἑνὸς λόχου τακτικοῦ στρατοῦ πειθαρχοῦντος μετὰ δύο ὀρειβατικῶν πυροβόλων. Μήτσας Μέτσοβον 11—11—1912». Μετὰ τέσσαρας ἡμέρας ἐστάλη τὸ ἀκόλουθον τηλεγράφημα εἰς τὸν Συνάρχην Μήτσαν εἰς Μέτσοβον: «Μέτσοβον ἀπεστάλησαν ἐντεῦθεν εἰς ἐνίσχυσιν ὑμῶν τρεῖς λόχοι πεζικοῦ καὶ λυομένη πυροβολαρχία Λαδικοῦ. Παρ' ἀρχηγοῦ Διαδόχου διετάχθη πρὸ ἡμερῶν στρατηγὸς Γαριβάλδης ἐκ Τρικκάλων ἐπὶ κεφαλῆς 1300 ἀνδρῶν κατεύθυνσιν Μέτσοβον. Ἐπίσης διετάχθησαν Γαριβαλδινοὶ ὑπὸ Ρώμαν ἐκ Γρεββενῶν ἔλθωσι Μέτσοβον.

Τέλος χθὲς Διάδοχος διέταξε ἀπόσπασμα Ἠπίτου συγκείμενον ἐκ δύο ταγμάτων πεζικοῦ καὶ δύο πεδινῶν πυροβολαρχιῶν νὰ μεταβῇ Μέτσοβον. Καθ' ὑπολογισμὸν Διαδόχου ἔσεται ἐντὸς ἓξ ἡμερῶν. Ἀθῆναι 15—11—1912 ὑπουργὸς Στρατιωτικῶν Ἐλευθέριος Βενιζέλος».

Οἱ Τοῦρκοι μετὰ τὴν συντριπτικὴν ἦταν ποὺ ὑπέστησαν τόσον εἰς τὰ Τρία Χάνια, ὅσον καὶ εἰς τὴν θέσιν Προφήτης Ἠλίας Πολιτσιές, μίαν περίπου ὥραν βορείως τοῦ Μετσόβου, ὑποχωρήσαντες ἀτάκτως, συνεκεντρώθησαν εἰς θέσιν Καμ-

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΜΠΑΛΑΝΤΙΝΟΣ

Ἔλαβε μέρος κατὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ Μετσόβου 31)10)1912 καὶ τὰς ἄλλας μάχας, πέριξ τοῦ Μετσόβου, ἀρχηγὸς Ἀνταρτικοῦ Σώματος ἐκ Κρητῶν ἀπὸ τὰ Χανιὰ Κρήτης

πέραγα—Γρεββενίτι ἀναμένοντες ἐνισχύσεις ἐξ Ἰωαννίνων. Ἐν τῷ μεταξὺ αἱ δυνάμεις τοῦ Μετσόβου ἀνῆλθον εἰς 800 Κρῆτας ἀντάρτας καὶ μὲ τὴν διλαχίαν πεζικοῦ ὑπὲρ τοὺς 1.100. Τὴν 17ην Νοεμβρίου ἀφίκετο εἰς Μέτσοβον ὡς ἐνίσχυσις τὸ τάγμα Οἰκονόμου 609 ἄνδρες καὶ λοχίαι ὡς καὶ λυομένη πυροβολαρχία Κρουπ (Λαδικοῦ), Ἔφθασαν ἀκολούθως 650 ἐθελονταὶ Γαριβαλδικοὶ ὑπὸ τὸν Ἰταλὸν Ταγματάρχην Μπιαγκίνι καὶ ἐκ Τούργια Κρανιᾶς τὸ Σῶμα τοῦ Γαριβαλδινοῦ Ρώμα (800 ἄνδρες) καὶ ἐκ Καλαμπάκας ὁ Πιπῖνος Γαριβάλδης μετὰ 600 ἀνδρῶν μὲ τὴν διακρινομένην ἐρυθρὰν στρατιωτικὴν στολήν. Τὴν 20ην Νοεμβρίου κατέφθασε καὶ ὁ Ριτσιώτης Γαριβάλδης μετὰ χειρουργείου φιλοξενηθεὶς εἰς τὴν οἰκίαν Γεωργίου Δημάνη. Εἰς τὸ σῶμα τῶν Γαριβαλδινῶν εἶχεν ἐνταχθῆ ὁ Κερκυραῖος ποιητὴς Λορέντζος Μαβίλης καὶ ὁ λογογράφος Νικόλαος Καρβούνης, εἰς τὸ Μέτσοβον δὲ ἐνετάχθη καὶ ὁ Ἀλεξάκης Τάκης καὶ ὁ Κρὴς καθηγητὴς Μακρῆς. Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ θὰ κάμω μίαν παρέκβασιν χάριν τῶν ἀναγνωστῶν τῆς νέας γενεᾶς, ποὺ ἀσφαλῶς δὲν ἔχουν γνῶσιν τῆς δράσεως τοῦ Ἰταλοῦ στρατηγοῦ Γαριβάλδη εἰς τὴν Ἑλλάδα: Ὁ Ριτσιώτης Γαριβάλδης ἦτο υἱὸς τοῦ Ἰωσὴμ Γαριβάλδη γεννηθεὶς τὸ 1847 καὶ ἀποθανὼν τὸ 1924. Κατὰ τόν ἀτυχῆ Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1897 κατήρτισεν ἐν Ἰταλίᾳ ἰδιαίτερον Σῶμα Γαριβαλδινῶν ἐξ τριακοσίων καὶ πλέον Ἰταλῶν ἐθελοντῶν, τετρακοσίων Ἑλλήνων καὶ ἄλλων ἐθνῶν καὶ ἐπολέμησεν ἐν Δομοκῷ καὶ Βελεστίνῳ μετὰ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐναντίον τῶν Τουρκικῶν στρατευμάτων τοῦ Ἐτὲμ Πασσᾶ. Ὁ χαράσσων τὰς γραμμὰς αὐτάς, παιδὶ ἑπτὰ ἐτῶν τότε, φεύγων μετὰ τῆς οἰκογενείας του ἐκ Φαρσάλων πεζῇ διὰ Λαμίαν, διὰ πρώτην φορὰν ἀντίκρυσε εἰς τὴν μεταξὺ Λαμίας καὶ Δομοκοῦ θέσιν Δερβὲν Φούρκα τοὺς ἐρυθροχίτωνας τοῦ Γαριβάλδη, ἐπιστρέφοντας ἀπὸ τὴν μάχην τοῦ Δομοκοῦ. Κατὰ τὸν Βαλκανοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1912, ἂν καὶ ἔπασχε τοὺς πόδας ἀπὸ χρονίους ρευματισμούς, παρ' ὅλην τὴν ἀντίδρασιν τῆς Ἰταλικῆς Κυβερνήσεως, ἦλθεν εἰς συνεννόησιν μὲ τὸν Ἕλληνα λοχαγὸν Γαριβαλδινὸν Ἀλέξανδρον Ρώμαν καὶ κατήρτισεν ἐν Ἑλλάδι Σῶμα Ἑλλήνων Ἐρυθροχιτώνων. Τὸ Σῶμα αὐτὸ κατ' ἀρχὰς ἐστάλη εἰς Μακεδονίαν καὶ ἔδρασεν εἰς τὴν περιφέρειαν Καϊλαρίων (Πτολεμαΐδος) ἀργότερον δ' ἔφθασεν εἰς Μέτσοβον καὶ ἐκεῖθεν τὴν 22αν Νοεμβρίου ἤρχισε νὰ ἀναχωρῇ διὰ Δρίσκον, ὅπου οἱ δισχίλιοι καὶ πλέον Γαριβαλδινοὶ ἐπολέμησαν μὲ αὐτοθυσίαν ἐναντίον τῶν Τούρκων. Εἰς τὴν μάχην τῆς 27ης Νοεμβρίου ἐτραυματίσθη ὁ Γαριβαλδινὸς ταγματάρχης Μπαρδόπουλος, ἀλλὰ δὲν ἐδέχθη νὰ μετακομισθῇ. Τὴν ἐπαύριον ἐτραυματίσθη διὰ δευτέραν φορὰν καὶ διεκομίσθη, εἰς τὸ χειρουργεῖον, ὅπου ὑπηρετοῦσαν ὡς ἀδελφαὶ νοσοκόμοι αἱ δύο θυγατέρες τοῦ στρατηγοῦ Γαριβάλδη καὶ ἡ κυρία Ἀσπασία Ἰωάννου Ράλλη, πρωθυπουργοῦ ἐπὶ κατοχῆς, θυγάτηρ τοῦ πολιτικοῦ Κυριακούλη Μαυρομιχάλη.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἀφίκετο εἰς τὸ Μέτσοβον ὁ συνταγματάρχης τοῦ Μηχανικοῦ Ματθανόπουλος καὶ ὑπ' αὐτὸν ὑπήχθησαν ἅπασαι αἱ περὶ τὸ Μέτσοβον στρατιωτικαὶ δυνάμεις. Οὗτος τὴν 25ην Νοεμβρίου ἐπὶ κεφαλῆς στρατιωτικοῦ ἀποσπάσματος ἀνεχώρησε διὰ Δρίσκον, ἀφήσας εἰς Μέτσοβον τὸν Μήτσαν μετὰ δύο λόχων καὶ οὐλαμοῦ πυροβολικοῦ. Ἐν τῷ μεταξὺ κατέφθασαν εἰς Μέτσοβον δύο τάγματα τοῦ Ἠπίτου ἐκ Γρεββενῶν, ἐνῷ ἄλλα δύο τάγματα ὑπὸ τοὺς ταγματάρχας Φιλικὸν καὶ Γεωργόπουλον κατηυθύνθησαν διὰ Πολιτσιές, εἰς Γρεββενίτι. Οἱ Γαριβαλδινοὶ παρ' ὅλας τὰς πρώτας ἐπιτυχίας των εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ παρ' ὅλον τὸν ἀφάνταστον ἡρωϊσμὸν καὶ αὐτοθυσίαν, ποὺ ἐπέδειξαν εἰς τὸν Δρίσκον, ὑποστάντες συντριπτικὴν ἥτταν, ἤρχισαν ἀπὸ πρωΐας τῆς 29ης νὰ καταφθάνουν εἰς Μέτσοβον, ὅπου μετέδωσεν τὸν πανικόν των. Κατὰ τὰς σκληρὰς μάχας τοῦ Δρίσκου ἔπεσαν ἡρωϊκῶς μαχόμενοι οἱ Χρ. Μακρῆς καθηγητὴς ἐκ Κρήτης καὶ Λορέντζος Μαβίλης, ποιητὴς ἐκ Κερκύρας. Ὁ ἀντ)ρχης Μήτσας μετὰ μεγάλης δυ-

σκολίας ἐτήρησε τὴν τάξιν τότε εἰς τὸ Μέτσοβον μέχρι τῆς ἐκεῖθεν ἀναχωρήσεως τῶν Γαριβαλδινῶν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ὡς καὶ τῶν ἐθελοντικῶν ἀνταρτικῶν Σωμάτων. Τὴν 4ην Δεκεμβρίου ἐπέστρεψεν εἰς Μέτσοβον πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἐκεῖ Φρουρᾶς τὸ τάγμα Γεωργοπούλου τοῦ ἀποσπάσματος Ἠπίτου, ἀποτελούμενον ἀπὸ πεζοναύτας ὡπλισμένους μὲ ὅπλα γκρᾶ. Τὴν 9ην Δεκεμβρίου τουρκικὸν ἀπόσπασμα κατέλαβε τὰ Ζαγοροχώρια καὶ τὴν 10ην ἐπεξετάθη μέχρι Γρεββενιτίου καὶ Δρεστενίκου. Τὴν 11ην Δεκεμβρίου ὁ Ματθανόπουλος μετὰ τοῦ τάγματος Οἰκονόμου, τοῦ ἀποσπάσματος Ἠπίτου καὶ πυροβολαρχίας Λαδικοῦ ἀνεχώρησαν ἐκ Γοτίστης πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ στρατοῦ Ἠπείρου καὶ ὡς ἐκ τούτου ὁ Μήτσας μὲ τὰς ὀλίγας δυνάμεις εἶχε νὰ ἀντεπεξέλθῃ μόνος του κατὰ τοῦ Τουρκικοῦ ἀποσπάσματος τοῦ Μπεκὴρ Ἀγᾶ, δρῶντος ἐλευθέρως πλέον εἰς τὰ Ζαγοροχώρια. Τὸ Μέτσοβον διέτρεχε προφανῶς κίνδυνον νὰ ἀνακαταληφθῇ ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Εὐτυχῶς τὴν 15ην Δεκεμβρίου ἔφθασαν εἰς Μέτσοβον ἐκ Καλαμπάκας 300 ὁπλῖται πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἐκεῖ φρουρᾶς, ἡ ὁποία τὴν 19ην προώθησε τὴν ἄμυνάν της εἰς Χρυσοβίτσαν, ὅπου ἐγκατέστησε προφυλακὰς ὑπὸ τὸν ταγματάρχην Γεωργόπουλον. Τὴν ἰδίαν ἡμέραν ἔφθασαν εἰς Μέτσοβον 300 ἀκόμη ὁπλῖται καὶ ἅπαντας τούτους ὁ Μήτσας ὠργάνωσεν εἰς τριλοχίαν ἐθνοφρουρῶν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ἐφέδρου ὑπολοχαγοῦ Λουπινᾶ. Τὴν 21ην Δ)βρίου ἔφθασεν ἄλλη δύναμις 260 ἐθνοφρουρῶν καὶ μία πυροβολαρχία Κρούπ. Ὁ Μήτσας διὰ τῶν δυνάμεών του, ἀνερχομένων εἰς 2.175 ἄνδρας, ἀπεφάσισε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ἄμυναν καὶ νὰ ἐνεργήσῃ ἐπίθεσιν κατὰ τῶν τουρκικῶν δυνάμεων, αἵτινες κατεῖχον τὸ Δρεστενῖκον καὶ τὸ Δεμάτι. Δυστυχῶς ὅμως ἀπέτυχεν ἡ ἐπιχείρησις αὐτὴ παρ' ὅλην τὴν αὐτοθυσίαν τῶν ἀνδρῶν καὶ ἡ φθορὰ θὰ ἦτο μεγάλη, ἐὰν δὲν παρεκώλυον τὴν τουρκικὴν καταδίωξιν τὰ ἐθελοντικὰ Σώματα Καμηζέλη, Περιστέρη, ἅτινα γενναιότατα ἀγωνιζόμενα ἠμφισβήτησαν βῆμα πρὸς βῆμα τὸ ἔδαφος. Αἱ ἀπώλειαι τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἀνῆλθον τότε: α) Σώματος Ρώμα 20 φονευθέντες καὶ ἐξαφανισθέντες, β) τῶν Κρητῶν πρὸς Δεμάτι 3 νεκροὶ καὶ 5 τραυματίαι, γ) τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ 7 νεκροὶ καὶ 9 τραυματίαι. Οἱ Τοῦρκοι ὑποστάντες μεγάλας ἀπωλείας δὲν κατεδίωξαν περαιτέρω τὰ ἑλληνικὰ τμήματα. Ἔσχον 94 νεκροὺς καὶ τραυματίας κατὰ τὴν φονικωτάτην ἐκείνην μάχην οἱ Τοῦρκοι.

Ἀπὸ τῆς 28ης Δεκεμβρίου τὰ τμήματα Μετσόβου ὑπήχθησαν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς Μακεδονίας, ἔφθασε δὲ εἰς τὸ Μέτσοβον ὁ ἀντ)ρχης Κρομμύδας διοικητὴς τοῦ 24ου Συντάγματος πεζοναυτῶν μετὰ δύο λόχων του. Τὴν 29ην Δ)βρίου ὁ ὁπλαρχηγὸς Καραγεώργος ἐνεδρεύων μεταξὺ Δόλιανης καὶ Γρεββενίτι ἐφόνευσε τὸν Τοῦρκον ἀξιωματικὸν τοῦ πυροβολικοῦ Τραϊὰν Ἐφένδην—κουτσόβλαχον Ρουμανίζοντα—ὡς καὶ τὸν συνοδεύοντα αὐτὸν ρουμανίζοντα ἐπίσης Βασίλειον Στόϊκον ἢ Μπέζαν, ὅστις εἶχε φονεύσει τὸν Μητροπολίτην Γρεββενῶν Αἰμιλιανὸν καὶ ὅστις ἦτο ὁ κυρίως καταστροφεὺς τοῦ Ζαγορίου κατὰ τὴν περίοδον τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγῶνος. Ἡ δημοτικὴ μοῦσα ἀπηθανάτισε τὸν μάρτυρα Αἰμιλιανὸν μὲ ἕνα τραγοῦδι, ποὺ ἤρχιζε:

Τὸν ἔσφαξαν τὸν Γρεββενῶν
τὸν ἄφοβον δεσπότην
τὸν ἔσφαξαν τὸν δυστυχῆ
Τοῦ Γένους στρατιώτην.

Τὴν 2αν Ἰανουαρίου τοῦ 1913 ἀνεχώρησε διὰ τὸ ἐσωτερικὸν τὸ Σῶμα Ἀλ. Ρώμα καὶ τὴν ἰδίαν ἡμέραν ἔφθασαν ἐκ Καλαμπάκας 250 ὁπλῖται μὲ μάνλιχερ καὶ ἀπετέλεσαν τὸν 3ον λόχον τοῦ Μήτσα. Τὸ δριμύτατον ψῦχος καὶ αἱ χιονοθύελλαι διέκοψαν πᾶσαν στρατιωτικὴν ἐπιχείρησιν. Μόλις τὴν 11ην Ἰανουαρίου 1913 κατόπιν προελάσεως τοῦ Στρατοῦ Ἠπείρου, τὸ ἀπόσπασμα Μπεκὴρ

Ἀγᾶ ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰ χωρία Γρεββενίτι, Δρεστενῖκον, Πέτρα, Λιάπι, Δεμάτι καὶ ἀπεσύρθη εἰς Δρίσκον. Τὸ ἀπόσπασμα Μήτσα διέταξε τότε τὴν κατάληψιν τῶν χωρίων τούτων ὑπὸ τακτικοῦ στρατοῦ, ἐνῷ τὰ ἀνταρτικὰ σώματα Καμηζέλη καὶ Περιστέρη ἐστάλησαν εἰς Λάϊσταν καὶ τοῦ Καραγεώργου καὶ Νώντα Παπανίκου πρὸς Τσερνέσι—Βωβοῦσαν. Τὴν 21ην Ἰανουαρίου διελύθησαν τὰ ἐθελοντικὰ σώματα Κρητῶν καὶ ἀνεχώρησαν διὰ τὸ ἐσωτερικὸν τὰ ἀπομείναντα εἰς τὴν περιφέρειαν Μετσόβου Σώματα Μπιράκη, Σκουλᾶ, Βουλουδάκη, Σφακιανάκη καὶ Μαλαμάκη.

Τὴν 2αν Φεβρουαρίου τουρκικὸν ἀπόσπασμα ὑπὸ τὸν Μπεκὴρ Ἀγᾶν ἐκ χιλίων πυροβόλων ὅπλων μετὰ τοῦ Σαδὴκ μπέη, ταγματάρχου ἐπὶ κεφαλῆς ἀτάκτων Ἀλβανῶν ἐπετέθη κατὰ τῶν προφυλακῶν τοῦ ἑλληνικοῦ ἀποσπάσματος Μετσόβου εἰς Λιάμι, Τὸ ἑλληνικὸν φυλάκιον αἰφνιδιασθὲν ὑπεχώρησεν ἀτάκτως καὶ παρέσυρε καὶ τὸν 4ον λόχον πεζοναυτῶν εἰς ἄτακτον φυγὴν πρὸς πέτραν. Ἡ ἐπιχείρησις αὐτὴ κατέληξε μὲ ἧττα τῶν ἡμετέρων διαλυθέντων δύο λόχων καὶ αἰχμαλωτισθέντων τῶν ἀνδρῶν τοῦ φυλακίου. Ἡ καταστροφὴ θὰ ἦτο πλήρης, ἂν δὲν ἔσπευδεν ὁ καπετὰν Νώντας Παπανίκου μὲ τὸ ὀλιγάριθμον Σῶμά του, σώσας μὲ προφανῆ αὐτοθυσίαν τὴν διλοχίαν. Ὁ Μήτσας πληροφορηθεὶς τὰ τῆς τουρκῆς ἐπιθέσεως, καίτοι διέθετε τρεῖς πλήρεις λόχους, ἠμέλησε νὰ ἀποστείλῃ βοήθειαν διὰ Πολιτσιές, εἰς Γρεββενίτι. Οἱ πανικόβλητοι ἄνδρες ἤρχισαν νὰ καταφθάνουν εἰς Μέτσοβον, ὅπου μετέδωσαν τὸν πανικόν. Αἱ ἀπώλειαι ἀνῆλθον εἰς 8 τραυματίας καὶ 40 ἀγνοουμένους. Τὴν 3ην Φεβρουαρίου ἐνῷ ἐμαίνετο ἡ χιονοθύελλα, οἱ Τοῦρκοι ἐκ Δρεστενίκου προσέβαλον τὴν Χρυσοβίτσαν, ὅπου παρέμεινεν ὁ ἀντ)χης Κρεμμύδας μετὰ ἱκανῆς δυνάμεως. Ἡ ἐν λόγῳ δύναμις ἀποτελουμένη ἀπὸ

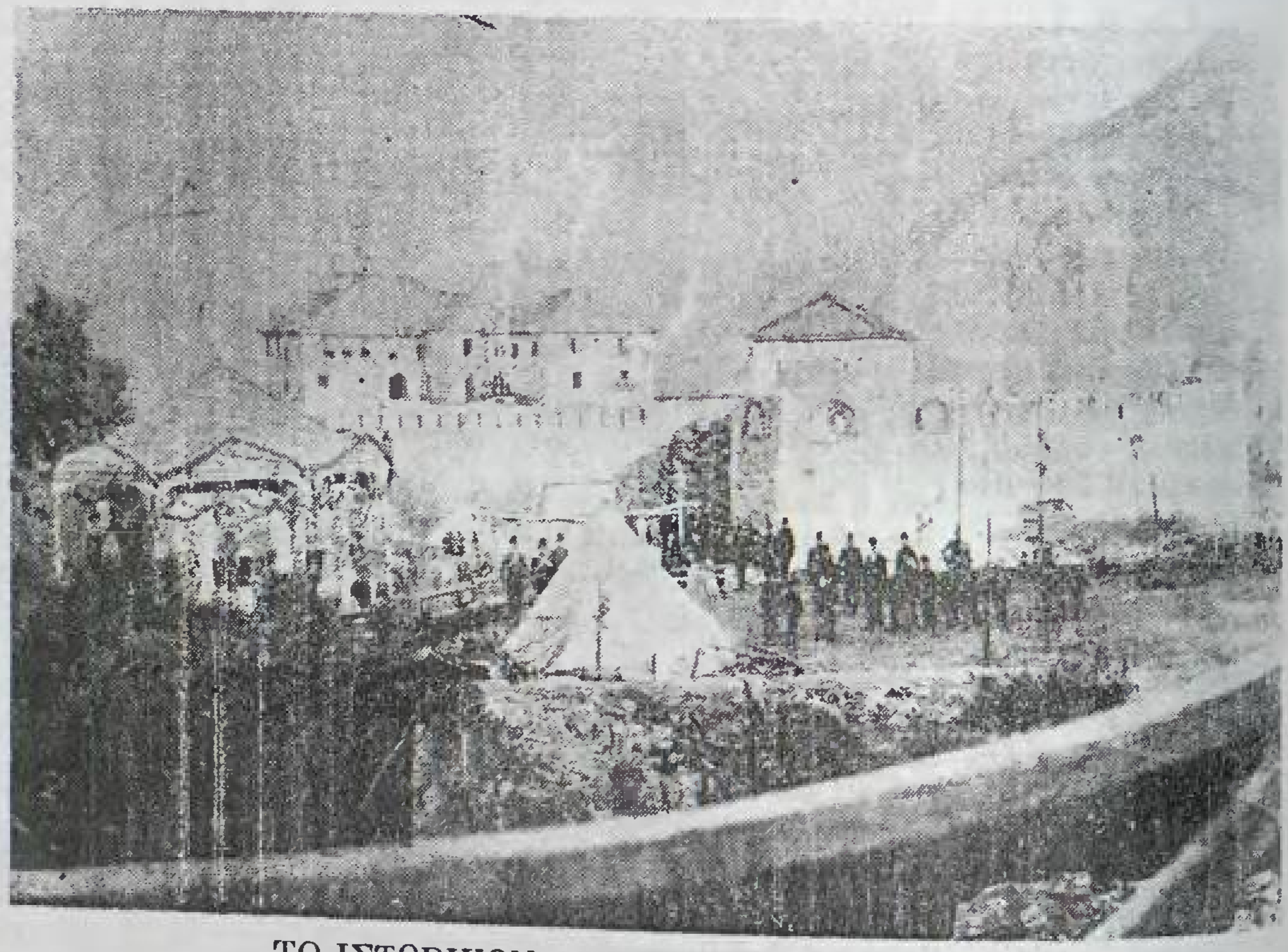

ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΦΡΟΥΡΙΟΝ ΤΟΥ ΜΕΤΣΟΒΟΥ

Ἀνεγερθὲν τὸ 1868 κατεδαφισθὲν μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν

πεζοναύτας ἀπειροπολέμους, εὐθὺς ὡς ἐδέχθη τὴν ἐπίθεσιν τῶν Τούρκων ἐτράπη εἰς φυγὴν μὴ δυνηθεῖσα νὰ σταματήση πουθενά. Οὔτε εἰς τὸ Βουτονόσι κατωρθώθη ἡ ἀνασύνταξις τῶν τμημάτων, ἅτινα κατέφθανον ἐν οἰκτρᾷ καταστάσει εἰς Μέτσοβον. Ὁ Μήτσας ἠρκέσθη νὰ στείλῃ ἕνα λόχον καὶ κατέλαβε τὰ ὑψώματα τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου Γκρίζου, πλησίον τοῦ Μετσόβου. Κίνδυνος μέγιστος ἠπείλησε καὶ πάλιν τὸ πολυπαθὲς Μέτσοβον τότε. Εὐτυχῶς οἱ Τοῦρκοι ἀποδώσαντες τὴν ὑποχώρησιν τῶν ἡμετέρων εἰς σχέδιον στρατιωτικὸν καὶ φοβηθέντες πλευρικὴν ἐπίθεσιν, ὅπως ἔπαθαν εἰς τὴν παρὰ τὰ Τρία Χάνια μάχην, ἀπεσύρθησαν τὴν νύκτα εἰς Χρυσοβίτσαν. Τὴν 6ην Φεβρουαρίου ὁ Μήτσας ἐπληροφορεῖτο ὅτι οἱ Τοῦρκοι θὰ ἐπετίθεντο κατὰ τοῦ Μετσόβου καὶ διέταξε δυνάμεις νὰ καταλάβουν τὴν γραμμὴν Δρεβεντίστας—Βουτονόσι πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ἐκεῖ τμημάτων μας. Οἱ Τοῦρκοι πράγματι ἐπετέθησαν τότε μὲ ἀκράτητον ὁρμὴν κατὰ τῶν τμημάτων μας, τὰ ὁποῖα ἤρχισαν νὰ διαλύωνται !! Ὀλίγοι ἀξιωματικοὶ εὐτυχῶς μὲ ὀλίγους φιλοτίμους ἄνδρας, βοηθούμενοι καὶ ἀπὸ ὀλίγους χωρικοὺς τοῦ χωρίου Προσγόλι (Περιστέρι) μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν ἥρωα Παπαβασίλην, ἀνεχαίτισαν τὴν τουρκικὴν ἐπίθεσιν καὶ τοὺς ἐξέρριψαν πέραν τοῦ ποταμοῦ εἰς Χρυσοβίτσαν.. !!

Ὁ Μήτσας παραδόξως καὶ πάλιν ἠδράνησε. Ἀπώλειαι ἡμετέρων τραυματίαι 10 καὶ τῶν Τούρκων ἐμετρήθησαν 44 πτώματα!! Τὴν ἑπομένην, καταφθάσαντος τοῦ λόχου Πυλλίδη, ἐξηκολούθησεν ἡ ἑλληνικὴ ἐπίθεσις, οὐδαμοῦ ὅμως συνήντησαν Τούρκους ὑποχωρήσαντας πρὸς Χρυσοβίτσαν. Ὁ Μήτσας, διὰ τὴν ἐπιδειχθεῖσαν βαρεῖαν ἀμέλειαν ἀπηλλάγη τῶν καθηκόντων του εἰς Μέτσοβον, ὅπου τὴν 8ην Φεβρουαρίου τοῦ 1913 ἔφθασαν δύο λόχοι πεζικοῦ ὡς ἐνίσχυσις καὶ τὴν ἑπομένην 9ην ἕτεροι δύο ὑπὸ τὸν ταγματάρχην Σπαθῆν, ὅστις ἀνακατέλαβε τὴν μαρτυρικὴν Χρυσοβίτσαν. Τὴν 15ην Φεβρουαρίου ἔφθασεν εἰς Μέτσοβον τὸ 4ον πεζικὸν Σύνταγμα Λαρίσης μὲ διοικητὴν τὸν συνταγματάρχην Ἰωάννην Παπακυριαζῆν – πεσόντα ἡρωϊκῶς τὸν Ἰούνιο εἰς τὴν ἱστορικὴν μάχην τοῦ Λαχανᾶ—ὡς καὶ μία ταχυβόλος ὀρειβατικὴ πυροβολαρχία καὶ τοιουτοτρόπως ἐσχηματίσθη μικρὰ ταξιαρχία Μετσόβου διὰ τὴν κοινὴν ἐνέργειαν κατὰ τῶν Ἰωαννίνων μετὰ τοῦ Στρατοῦ Ἠπείρου. Ἡ ταξιαρχία ἐκκαθαρίσασα τὰ καταληφθέντα ὑπὸ τῶν Τούρκων μέρη προήλασε τὴν 20ην Φεβρουαρίου καὶ κατέλαβε τὸν Δρίσκον, ἐνῷ τὴν 21ην Φεβρουαρίου τοῦ 1913 τὰ Ἰωάννινα ἀπελευθεροῦντο ὑπὸ τοῦ γενναίου ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Ὁ Σαδὴκ Μπέης, ὁ Μπεκὴρ Ἀγᾶς καὶ ὁ Χουσνῆ Ἐφέντης ἐπὶ κεφαλῆς τμήματος ἐξ Ἀλβανῶν ἀνεχώρησαν ἐξ Ἰωαννίνων τὴν 20ην Φεβρουαρίου καὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν Ἀλβανίαν, δι' ἀσφάλειάν των καὶ διὰ νὰ ἀποφύγουν τὴν αἰχμαλωσίαν των ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Μετὰ τὴν καταάληψιν τῶν Ἰωαννίνων καὶ τὴν προέλασιν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ πρὸς βορρᾶν, διὰ νὰ ὁλοκληρώσῃ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἠπείρου, οἱ κάτοικοι τοῦ Μετσόβου ἀνεθάρρησαν πλέον καὶ ἀπηλλάγησαν ἀπὸ τὴν ἀγωνίαν καὶ τὸν φόβον.

(Συνεχίζεται)

ΣΤΑΥΡΟΥ Μ. ΓΚΑΤΣΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΝΘΙΜΟΣ Ο Ζ' ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ*

Μετὰ ταῦτα, ἐπειδὴ ὁ Παναγιώτατος θὰ κατέλυε προσωρινῶς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ φίλου καὶ συμπατριώτου του, Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Προύσης Ναθαναήλ, Τοποτηρητοῦ, τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου, ὅστις, σημειωθήτω, ὢν φίλτερος τοῦ τέως Πατριάρχου Ἰωακείμ τοῦ Γ' δὲν ἐψήφισε τὸν Ἄνθιμον, μία ἀτμάκατος ἐπορεύθη εἰς Φανάριον, ἵνα καταστήσῃ γνωστὸν τοῦτο εἰς τοὺς ἐκεῖ ἀναμένοντας Συνοδικούς, ἡ δὲ Αὐτοκρατορικὴ ἀτμάκατος, ἣν ἀπέστειλεν ὁ Σουλτᾶνος ἵνα, τιμῆς ἕνεκεν, παραλάβῃ τὸν νέον Πατριάρχην, ἐπλεύρισεν εἰς τὸ πλοῖον, παρέλαβε τοῦτον καὶ τὸν ὡδήγησε εἰς τὴν ἀποβάθραν, ἔνθα ἀπέβη ἡ Α. Θ. Παναγιότης, ἐν τῷ μέσῳ ἀπείρου λαοῦ, ζητωκραυγάζοντας ὑπὲρ τῆς Α.Μ.Μ. τοῦ Σουλτάνου καὶ τῆς Α.Θ. Παναγιότητος, τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἀνθίμου τοῦ Ζ'.

«Πάντες οἱ ἐξῶσται καὶ τὰ παράθυρα τῶν οἰκιῶν» ἔγραφεν ὁ «Νεολόγος» εἰς τὸ τότε ὑπ' ἀριθ. 7645 φύλλον του· «ὑφ' ἃς διῆλθεν ἡ Πατριαρχικὴ Συνοδεία, ἦσαν πλήρη κόσμου καὶ ἐκ τῶν δύο φύλων, ἐν τῇ οἰκίᾳ δὲ τοῦ Σεβασμιωτάτου Προύσης ἀνέμενον αὐτὸν πάντες οἱ Συνοδικοὶ καὶ οἱ Σεβασμιώτατοι Μητροπολῖται Καισαρείας καὶ Νευροκοπίου, οἵτινες ὑπεδέχθησαν τὴν Α.Θ. Παναγιότητα καὶ ἠσπάσθησαν τὴν δεξιὰν Αὐτῆς·» καὶ τὴν ἑπομένην ἔγραφεν.

«Ὁ νέος Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Ἄνθιμος ὁ Ζ'. πάρεστιν ἀπὸ χθὲς ἐν μέσῳ ἡμῶν. Ἡ γενομένη αὐτῷ ὑποδοχὴ ἐδικαίωσε πληρέστατα τοὺς Ἱεράρχας ἐκείνους οἵτινες, πιστοὶ εἰς τὴν ἐντολὴν τοῦ «Προσέχειν ἑαυτοῖς καὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ καὶ τῇ βουλῇ ὑπείκοντες τοῦ Θεοῦ, ὅστις ἐγείρει ἐν καιρῷ τὸν χρήσιμον αὐτῷ» ἀπτόητοι διετέλεσαν καὶ πρὸ ἄλλων ἐπιβλητικῶν ὀνομάτων, παρ' οἷς τὸ τοῦ νέου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου ἡμῶν ἀφανὲς τισι καὶ ἄσημον ἐδόκει καὶ τὴν ψῆφον αὐτῶν κατὰ τὴν ἐπίνευσιν τῆς Θείας Προνοίας δόντες, ἀνεβίβασαν εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν θρόνον Ἄνθιμον τὸν Ζ'.» Συνεχίζων κατωτέρω ὁ ἀρθρογράφος ἐπαινεῖ τὸν νέον Πατριάρχην, διὰ τὴν ἀπάντησιν, τὴν ὁποίαν ἔδωσεν εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν τῶν Ἠπειρωτῶν. Ἡ ἰδία ἐφημερὶς εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 7.652 φύλλον της τῆς 14ης Φεβρουαρίου, μᾶς πληροφορεῖ διὰ τὴν μεγαλοπρεπῆ ἐνθρόνισιν τοῦ νέου Πατριάρχου, τὸ λαμπρὸν τελετουργικὸν μέρος τῆς ἐνθρονίσεως καὶ τοὺς ἐκφωνηθέντας κατὰ ταύτην λόγους. Ἀξίζει νὰ σημειώσω ἐνταῦθα τὸ Μέγα μήνυμα, ὅπερ ἀπήγγειλεν πρὸς τὸν ἔμπροσθεν τῆς Ὡραίας Πύλης τοῦ Ἱεροῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τῶν Πατριαρχείων ἱστάμενον νέον Πατριάρχην ὁ Μέγας Λογοθέτης Σταυράκης Βέης Ἀριστάρχης, ἔχον οὕτω.

—Ἡ γεραρὰ τῶν Ἁγίων Ἀρχιερέων Χορεία, ὁ εὐαγὴς τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας κλῆρος, οἱ προὔχοντες καὶ οἱ Λογάδες τοῦ Γένους καὶ ἅπαν τὸ Ὀρθόδοξον πλήρωμα τῶν τε Θεοσώστων Ἐπαρχιῶν καὶ τῆς Βασιλίδος ταύτης τῶν πόλεων ἐκλεξάμενοι ὁμοφώνως τὴν Ὑμετέραν Θείαν Παναγιότητα, ἐπινεύσει Θείᾳ καὶ Αὐτοκρατορικῇ εὐμενείᾳ Ἀρχιερέα Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην, προσκαλοῦσιν Αὐτὴν διὰ τοῦ ταπεινοῦ Αὐτῆς ἱκέτου ἐπὶ τόν τε τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων Οἰκουμενικὸν τοῦτον Θρόνον. Ἀνάβηθι, τοίνυν, Παναγιώτατε Δέσποτα, τὰς βαθμῖδας ταύτας καὶ κόσμησον αὐτὰς μέχρι βαθυτάτου γήρως, καθάπερ ἐκλέϊσαν αὐτὸν οἱ προκάτοχοί Σου, Ἀνδρέας ὁ

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 710.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΚΥΡ. ΣΚΑΦΙΔΑ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΜΕΤΣΟΒΟΥ*

15ον

Δὲν ηὐτύχησαν ὅμως οἱ κάτοικοι τοῦ Μετσόβου νὰ ἀπολαύσουν ἐπὶ μακρὸν τὰ ἀγαθὰ τῆς ἐλευθερίας τὴν ὁποίαν μὲ τόσους κόπους καὶ θυσίας ἀπέκτησαν, διότι νέαι δοκιμασίαι ἐπεφυλάσσοντο διὰ τοὺς Μετσοβίτας καθὼς καὶ διὰ τοὺς λοιποὺς Ἠπειρώτας. Μετὰ παρέλευσιν ἔτους ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν Ἰωαννίνων, ἤτοι ἀρχὰς τοῦ 1914 ἕνα προσφιλὲς τμῆμα τῆς Ἠπείρου, γνωστὸν μὲ τὸ ὄνομα «Βόρειος Ἤπειρος» ποὺ ἦτο σάρξ ἐκ τῆς σαρκός της καὶ ὀστοῦν ἐκ τῶν ὀστέων της, ἐπεδικάζετο αὐθαιρέτως καὶ παρὰ πάντα ἀνθρώπινον νόμον ἀπὸ τοὺς ἰσχυροὺς τῆς Γῆς εἰς τοὺς ἀξέστους καὶ ἀνεπιδέκτους πολιτισμοῦ Ἀλβανούς. Ἐναντίον τῆς ἀδίκου αὐτῆς ἀποφάσεως ἐξεγείρεται ὅλος ὁ Ἠπειρωτικὸς λαὸς καὶ καὶ διαμαρτύρεται μὲ ὅλην τὴν δύναμίν του διὰ τὸν σφαγιασμὸν τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων καὶ τῶν κατοίκων ἀκραιφνοῦς Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ εἰς τὸν ζυγὸν τοῦ Ἀρβανίτη καὶ τοῦ Ἀρναούτη. Ἐπαναστατικὴ Κυβέρνησις σχηματίζεται τότε ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ διακεκριμένου Ἠπειρώτου Γεωργίου Χρηστάκη Ζωγράφου ἐν Ἀργυροκάστρῳ καὶ στρατιωτικὰ σώματα σχηματίζονται τότε, εἰς τὰ ὁποῖα ἐντάσσονται χιλιάδες παιδιὰ ἀπὸ ὅλην τὴν Ἤπειρον, περιβεβλημένα τὴν ἔντιμον στολὴν τοῦ Ἕλληνος στρατιώτου. Ἐκρήγνεται ἐν τῷ μεταξὺ ὁ πρῶτος παγκόσμιος πόλεμος, τοῦ ὁποίου αἱ καταστρεπτικαὶ φλόγες πλησιάζουν τὰ ὅρια τῆς πολυπαθοῦς Ἑλλάδος. Μετὰ μίαν ἀνώμαλον καὶ γεμάτην ἱστορικῶν γεγονότων περίοδον, ἡ Ἑλλὰς διηρημένη εἰς τὸ Κράτος τῶν Ἀθηνῶν μὲ τὸν βασιλέα Κων)τῖνον καὶ τὸ Κράτος τῆς Θεσσαλονίκης, τὸ ὁποῖον ἔσπευσε τότε νὰ ἱδρύσῃ ὁ μέγας Ἕλλην πολιτικὸς Ἐλευθέριος Βενιζέλος, διότι ἐκινδύνευσε ἡ Θεσσαλονίκη νὰ κατασιῇ πρωτεύουσα τῆς διαλελυμένης Σερβίας κατ' ἀπαίτησιν τῆς Γαλλίας, ἀποκαθίσταται τὸ θέρος τοῦ 1917 εἰς ἑνιαῖον Κράτος μὲ πρωτεύουσαν τὰς Ἀθήνας καὶ κυβερνήτην τὸν Ἐλ. Βενιζέλον καὶ μὲ βασιλέα τὸν δευτερότοκον υἱὸν τοῦ Κων)τίνου Ἀλέξανδρον. Κατὰ τὴν ἀνώμαλον ἐκείνην περίοδον οἱ γείτονές μας Ἰταλοὶ καραδοκοῦντες εὐκαιρίαν διὰ νὰ ἀναστήσουν τὴν Ρωμαϊκὴν αὐτοκρατορίαν, εἰσέβαλον τὸ θέρος τοῦ 1917 εἰς τὴν Ἤπειρον, καὶ τὸ Μέτσοβον τότε καταλαμβάνεται ὑπὸ τμήματος τοῦ Ἰταλικοῦ στρατοῦ. Οἱ ἄνανδροι Ἰταλοὶ ἐκμεταλλευθέντες τότε τὰς σκληρὰς στερήσεις τῶν Μετσοβιτῶν, λόγῳ τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τῶν Ἀγγλογάλλων ἀπὸ τοῦ 1916, ὡς καὶ τὸ γλωσσικὸν ἰδίωμα τῶν κατοίκων, τὴν κουτσοβλαχικὴν διάλεκτον—ἐπροθυμοποιήθησαν νὰ παράσχουν διὰ συσσιτίων τροφὴν εἰς τοὺς πτωχούς, οἵτινες ἦσαν καὶ οἱ περισσότεροι καὶ νὰ ἀποκαλοῦν τοὺς Μετσοβίτας Fratelli Perduti—χαμένα ἀδέλφια!. Εἰς συγκέντρωσιν τῶν προκρίτων τοῦ Μετσόβου διὰ νὰ ἀποφασισθῇ πῶς πρέπει νὰ διατεθοῦν αἱ εἰσπράξεις τῆς Κοινότητος, ὁ ἀνώτερος Ἰταλὸς ἀξιωματικὸς παριστάμενος εἰς αὐτὴν συνέστησεν ὅπως τὰ χρήματα αὐτὰ δαπανηθοῦν διὰ τὴν κατασκευὴν ἁμαξιτῆς ὁδοῦ Μετσόβου—Ἁγίων Σαράντα, πρὸς ταχυτέραν ἐπικοινωνίαν μετὰ τῆς μητρὸς Ἰταλίας!

Εὐτυχῶς χάρις εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Βενιζέλου ἀνάληψιν τῆς διακυβερνήσεως

---

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 793.

τῆς χώρας ἐπετεύχθη μετὰ τρίμηνον ἡ ἐξ ὁλοκλήρου ἀποχώρησις τῶν ἀνεπιθυμήτων ἰταλικῶν στρατευμάτων ἐξ Ἠπείρου. Κατὰ τὴν ἀναχώρησίν των ἐν τούτοις ἐκ Μετσόβου οἱ Ἰταλοὶ δὲν παρέλειψαν νὰ βεβαιώσουν τοὺς κατοίκους τοῦ Μετσόβου καὶ τῶν περιχώρων ὅτι πολὺ γρήγορα θὰ ἐπανήρχοντο διότι ἡ Ἤπειρος ὑπῆρξεν ἔκπαλαι ἰταλικὴ χώρα! Δυστυχῶς αἱ ἀπειλαὶ αὐταὶ τῶν Ἰταλῶν ἐπέπρωτο νὰ ἐκπληρωθοῦν τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1940, ἤτοι μετὰ παρέλευσιν εἰκοσιτριῶν ἐτῶν. Ἡ Φασιστικὴ Ἰταλία τοῦ Μουσολίνη, πλειοδοτοῦσα εἰς τὴν κατακτητικὴν πολιτικὴν τοῦ Σὰν Τζουλιάνο καὶ ἀποβλέπουσα εἰς τὴν πάσῃ θυσίᾳ κατάληψιν τῆς Ἠπείρου καὶ δι' αὐτῆς εἰς τὴν ὑποδούλωσιν τῆς Ἑλλάδος καὶ πρὸς τοῦτο προσδεθεῖσα εἰς τὸ ἅρμα τῆς Γερμανίας τοῦ Χίτλερ, τὴν 2αν πρωϊνὴν ὥραν τῆς 28ης Ὀκτωβρίου τοῦ 1940 καὶ ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος Δευτέραν ἐπέδιδε διὰ τοῦ ἐν Ἀθήναις πρεσβευτοῦ της Γκράτσι τελεσίγραφον εἰς τὸν Ἕλληνα πρωθυπουργὸν Ἰωάννην Μεταξᾶν διὰ νὰ τῆς ἐπιτραπῇ ἡ κατάληψις τῆς Ἑλλάδος. Ὁ κυβερνήτης ἐκεῖνος εἰς τὴν θρασεῖαν αὐτὴν ἀπαίτησιν τοῦ Μουσολίνι ἀντέταξε τὸ ἱστορικὸν ὄχι καὶ ἔπειτα ἀπὸ τρεῖς ὥρας τὰ Ἰταλικὰ στρατεύματα, ἅτινα εἶχον συγκεντρωθῇ εἰς τὰ Ἑλληνοαλβανικὰ σύνορα—διότι πρὸ ἔτους καὶ πλέον ἡ Ἰταλία εἶχε καταλάβῃ αὐθαιρέτως ὁλόκληρον τὴν Ἀλβανίαν ἐκδιώξασα τὸν βασιλέα της Ἀχμὲτ Ζώγου—εἰσέβαλον εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἔδαφος μὲ κατεύθυνσιν τὰ Ἰωάννινα, ἐνῷ ἡ ἰταλικὴ Μεραρχία Τζούλια φθάσασα τὴν 9ην Νοεμβρίου τοῦ 1940 εἰς τὴν Βωβοῦσαν κατηυθύνετο πρὸς τὸ Μέτσοβον διὰ νὰ ἀποκόψῃ τὴν Ἑλληνικὴν στρατιὰν Ἠπείρου. Ἰδοὺ πάλιν τὸ Μέτσοβον πολεμικὸς στόχος τῆς ἀνάνδρου Ἰταλίας. Τὴν πρωΐαν τῆς 29ης Ὀκτωβρίου ἰταλικὰ ἀεροπλάνα κατηυθύνθησαν πρὸς τὸ Μέτσοβον καὶ ἀπὸ μεγάλου ὕψους ἐβομβάρδισαν αὐτὸ μὲ ἀποτέλεσμα νὰ φονεύσωσι τρία μέλη τῆς οἰκογενείας τοῦ χρυσοχόου Ἀποστόλη Ταλάρη καὶ νὰ τραυματίσουν ἄλλα δύο ἐξ αὐτῆς, τὴν στιγμὴν ποὺ κατέφευγον εἰς τὸ παρὰ τὴν ξυλογέφυραν τῆς Παναγίας πριονιστήρια τοῦ Μετσοβίτου Ζαρκάδη πρὸς ἀσφάλειάν των. Ὅλοι οἱ κάτοικοι τοῦ Μετσόβου ἔντρομοι πρὸ μιᾶς τόσον ἀνάνδρου ἐπιθέσεως ἐναντίον ἀνοχυρώτου κωμοπόλεως ἔσπευσαν νὰ ἐγκαταλείψουν τὰς οἰκίας των καὶ κομίζοντας ὀλίγα τρόφιμα καὶ σκεπάσματα ἀπεμακρύνθησαν καὶ κατέφυγον εἰς τὰ πέριξ δάση διὰ νὰ προφυλαχθοῦν ἀπὸ νέαν ἐναέριον ἐπιδρομήν. Οἱ εἰς Βωβοῦσαν φθάσαντες Ἰταλοὶ τῆς Μεραρχίας Τζούλια ὑπέστησαν συντριπτικὴν ἥτταν ἀπὸ τὸν γενναῖον ἑλληνικὸν στρατὸν καὶ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν διὰ νὰ σωθοῦν ἔπεσαν εἰς τὸν Ἀῶον ποταμόν, εἰς τὰ νερὰ τοῦ ὁποίου ἐπνίγησαν οἱ περισσότεροι καὶ τοιουτοτρόπως εἰς τὴν περίστασιν αὐτὴν ἐσώθη τὸ Μέτσοβον. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς μάχης τῆς Βωβούσης οἱ κάτοικοι τοῦ Μετσόβου προσεφέρθησαν ἐκ τῶν πρώτων νὰ ὑπηρετήσουν τὸν στρατὸν καὶ περισσότερον τὸ παρὰ τὴν κατάραν στρατοπεδευμένον τάγμα τοῦ 5ου πεζικοῦ Σ)τος Τρικκάλων δι' ὑποζυγίων ποὺ εὑρέθησαν ἐν Μετσόβῳ καὶ συνέβαλον εἰς τὴν ταχεῖαν μεταφορὰν τῶν πολεμοφοδίων καὶ τροφίμων διὰ τὸν μαχόμενον στρατόν. Αἱ κατὰ τοῦ Μετσόβου ἀεροπορικαὶ ἐπιδρομαὶ καὶ βομβαρδισμοὶ ἐπανελήφθησαν καὶ συνεχίσθησαν μέχρι τῆς ὑπογραφῆς τῆς ἀνακωχῆς 24—4—1941. Τὸ Μέτσοβον ἐθρήνησε πολλὰ ἀνθρώπινα θύματα ἐκ τοῦ πληθυσμοῦ του καὶ τούτων τὰ ὀνόματα θὰ καταχωρήσω κατωτέρω. Τὸ πρῶτον δεκαήμερον τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 1941 ἡ Γερμανία τοῦ Χίτλερ ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ἑλλάδος διὰ νὰ ἐξουδετερώσῃ τὴν συντριπτικὴν ἥτταν τῆς συμμάχου της Ἰταλίας τὴν ὁποίαν ὑπέστη τότε ἀπὸ τὰ Ἑλληνικὰ στρατεύματα, ἅτινα κατέλαβον τὸ Ἀργυρόκαστρον καὶ τὴν Κορυτσᾶν μετὰ μεγάλης περιοχῆς τῆς Ἀλβανίας. Ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς ἀδυνατῶν νὰ ἀντιμετωπίσῃ δύο μεγάλας Αὐτοκρατορίας—Γερμανίαν καὶ Ἰταλίαν—ὑπεχρεώθη νὰ ὑπογράψῃ πρωτόκολλον ἀνακωχῆς εἰς τὸ χωρίον Βουτονόσι τοῦ Μετσόβου τὴν 24ην Ἀπριλίου καὶ ἡμέραν Κυριακὴν τοῦ Πάσχα. Κατὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς ἀνακωχῆς τὸν Ἑλληνικὸν στρα-

τὸν ἐξεπροσώπευσεν ὁ στρατηγὸς Γεώργ. Τσολάγογλου, παρισταμένου καὶ τοῦ Μητροπολίτου Ἰωαννίνων κ. Σπυρίδωνος Βλάχου. Ἂν καὶ σύμφωνα μὲ τὸ ὑπογραφὲν πρωτόκολλον ἀνακωχῆς οἱ Ἰταλοὶ ὑποχρεοῦντο νὰ περιορισθοῦν εἰς τὴν γραμμὴν Ζίτσης—Παραμυθιᾶς—Ἡγουμενίτσης, ἐν τούτοις οἱ Γερμανοί, οἵτινες εἶχον εἰσβάλει πλέον εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὑποχρεωμένοι νὰ μεταφέρωσι τὰς στρατιωτικάς των δυνάμεις εἰς τὸ Ρωσικὸν μέτωπον, ἐπέτρεψαν τὴν ὑπὸ τῶν ἡττημένων στρατευμάτων κατάληψιν τῆς Ἑλλάδος καὶ οὕτω τὸ Μέτσοβον εὑρέθη ὑπὸ Ἰταλικὴν κατοχὴν διὰ δευτέραν φορὰν ἐντὸς μιᾶς 25ετίας. Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς Ἰταλικῆς Κατοχῆς 1941—1943 Ὀκτώβριος, οἱ Μετσοβῖται παρέμειναν ψύχραιμοι καὶ ἀξιοπρεπεῖς καὶ ὑπερήφανοι ἔναντι τοῦ ἡττημένου κατακτητοῦ, παρ' ὅλας τὰς ὑπ' αὐτοῦ καταβληθείσας προσπαθείας νὰ παρασύρῃ πρὸς τὸ μέρος του ἕνα ἀριθμὸν τῶν κατοίκων μὲ διαφόρους δελεαστικὰς ὑποσχέσεις καὶ προτάσεις.

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΠΛΑΤΕΙΑ ΤΟΥ ΜΕΤΣΟΒΟΥ

ΕΞ ΑΡΙΣΤΕΡΩΝ: Γηροκομεῖον Τρ. Τσουμάγκα, Ἐκκλησία Ἁγ. Παρασκευῆς μὲ τὰ διακρινόμενα κελλία εἰς τὰ ὁποῖα ἐστεγάσθη ἐπὶ 200 περίπου χρόνια τὸ Σχολεῖον Μετσόβου.
ΔΕΞΙΑ: Ἡ Βρύση τοῦ Φλόκα.

Τὸ θέρος τοῦ 1942 Ἰταλὸς συνταγματάρχης συνοδευόμενος ἀπὸ τὸν Ρουμᾶνον πρόξενον Ἰωαννίνων ἐπεσκέφθη τὸ Μέτσοβον καὶ καλέσας τοὺς προκρίτους τῆς πόλεως συνέστησε εἰς αὐτοὺς νὰ δεχθοῦν τὴν ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς σχολείοις τοῦ Μετσόβου διδασκαλίαν τῆς Ρουμανικῆς γλώσσης, μὲ τὴν ὁποίαν ὁμοιάζει πολὺ ἡ ὑπὸ τῶν κατοίκων ὁμιλουμένη κουτσοβλαχικὴ διάλεκτος. Εἰς τὰς συστάσεις αὐτὰς τοῦ Ἰταλοῦ ἀξιωματικοῦ ἁπάντων ὁ πρόεδρος τῆς Κοινότητος Μετσόβου Κων. Πέρτσαλης, συνταξιοῦχος δημοδιδάσκαλος ἀπέρριψεν ὡς ἀτυχῆ τὴν τοιαύτην πρότασιν, διότι οἱ Μετσοβῖται εἶναι Ἕλληνες καὶ θέλουν νὰ παραμείνουν Ἕλληνες

ἐπὶ πλέον ὅτι οὐδεμίαν ἐπιθυμίαν ἔχουν νὰ ἐκμάθουν τὰ τέκνα των τὴν Ρουμανικὴν γλῶσσαν.

Δεχόμεθα εὐχαρίστως προσέθεσεν ὁ Πρόεδρος τῆς Κοινότητος νὰ μάθουν τὰ παιδιά μας τὴν Ἰτολικὴν γλῶσσαν, διότι ἡ Ἰταλία εἶναι μεγάλη εὐρωπαϊκὴ δύναμις μὲ πολιτισμόν, μὲ μεγάλας σχολὰς καὶ μὲ Πανεπιστήμια, οὐδέποτε ὅμως τὰ Ρουμανικά!! Κολακευθεὶς ὁ ἐν λόγῳ συνταγματάρχης ἀτὸ τὴν ἐπιτυχῆ ἀπάντησιν τοῦ Προέδρου, ηὐχαρίστησεν αὐτὸν καὶ ἔκτοτε γνώστης τις τῆς Ἰταλικῆς Μετσοβίτης ἀνέλαβε νὰ διδάσκῃ ὡρισμένας ὥρας τῆς ἑβδομάδος εἰς τοὺς μαθητὰς τῶν μικρῶν τάξεων τοῦ κεντρικοῦ δημοτικοῦ σχολείου τῆς κωμοπόλεως τὴν Ἰταλικὴν γλῶσσαν. Τὴν ἰδίαν ἀπάντησιν εἶχε δώσει πρὸ ἑξήκοντα ἐτῶν ὁ Νικόλαος Ἀβέρωφ, πρῶτος κοτζάμπασης τοῦ Μετσόβου καὶ ἀδελφὸς πρεσβύτερος τοῦ μεγάλου Ἐθνικοῦ εὐεργέτου Γεωργίου Ἀβέρωφ εἰς Τοῦρκον Πασσᾶν τῶν Ἰωαννίνων, ἐπισκεφθέντα τὸ 1882 τὸ Μέτσοβον μαζὺ μὲ τὸν ἐν Ἰωαννίνοις Ρουμᾶνον Πρόξενον, ὅταν ὁ Πασᾶς ἐζήτησε νὰ εἰσαχθῇ ἡ διδασκαλία τῆς Ρουμανικῆς γλώσσης εἰς τὰ σχολεῖα τοῦ Μετσόβου. «Δεχόμεθα Πασσᾶ μου εὐχαρίστως νὰ μάθουν τὰ παιδιά μας τὰ Τούρκικα, γιατὶ μὲ τοὺς Τούρκους ζήσαμε τετρακόσια καὶ πλέον χρόνια καὶ εἴμεθα ἐνθουσιασμένοι ἀπὸ τὴν χρηστὴν διοίκησίν των, οὐδέποτε ὅμως τὰ Ρουμανικά». Ἔκτοτε εἰσήχθη ἡ ἄπαξ τῆς ἑβδομάδος διδασκαλία τῆς Τουρκικῆς γλώσσης εἰς τὸ Ἀβερώφειον σχολεῖον τοῦ Μετσόβου, κατὰ τὰς ἐνιαυσίους δὲ ἐξετάσεις ἐκαλοῦντο καὶ παρίσταντο αἱ αὐταὶ αἱ πολιτικαὶ καὶ στρατιωτικαὶ ἀρχαὶ τοῦ Μετσόβου διὰ νὰ διαπιστώσουν τὰς προόδους τῶν μαθητῶν εἰς τὴν Τούρκικὴν γλῶσσαν. Ἐννοεῖται ὅτι οἱ μαθηταὶ ὑποχρεοῦντο νὰ μάθουν ἀπὸ μνήμης τὸν Σουλτανικὸν ὕμνον καὶ νὰ τὸν ψάλλον ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν διδασκάλου πρὸς ἀπερίγραπτον χαρὰν καὶ εὐχαρίστησιν τῶν παρισταμένων Τούρκων. Κατὰ τὴν ἐπάρατον κατοχὴν τοῦ 1941—44 διὰ νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ σημεῖον, ἐξ οὗ ἀθελήτως ἀπεμακρύνθημεν, οἱ Ἰταλοὶ τοῦ Μουσολίνι ἐφαρμόζονιες νέας καὶ ἀπανθρώπους μεθόδους, προσφιλεῖς εἰς τὰ δικτατορικὰ κράτη, προέβησαν εἰς συλλήψεις καὶ φιλακίσεις πολλῶν ἐπιλέκτων πυλιτῶν τοῦ Μετσόβου καὶ παραπομπὴν αὐτῶν εἰς τὰ Ἰταλικὰ στρατοδικεῖα μὲ τὴν γελοίαν κατηγορίαν ὅτι ὑπονομεύουν τὸ ἰταλικὸν κράτος καὶ τὸ φασιστικὸν καθεστώς. Μεταξὺ τῶν συλληφθέντων συγκαταλέγονται ὁ Δημήτριος Μέρανος συνταξιοῦχος καθηγητὴς ἀποφυλακισθεὶς ἀργότερον καὶ οἱ ἔφεδροι ἀξιωματικοὶ ἐκ Μετσόβου Βασίλειος Μπουσβάρος ἰατρός, Δημ. Μπρίσης. δικολάβος καὶ Κων)τῖνος Κονοσκούβαρος, ὑποδηματοποιός, οἵτινες ἐστάλησαν ὡς ὅμηροι εἰς Ἰταλίαν. Τὸ μεταφέρον ὅμως αὐτοὺς καὶ πολλοὺς ἄλλους Ἕλληνες ἀτμόπλοιον ἐτορπιλίσθη ὑπὸ ἀγγλικοῦ ὑποβρυχίου τὸ πρῶτον δεκαήμερον τοῦ Ἰανουαρίου τοῦ 1943 καὶ οἱ δυστυχεῖς νέοι ἐπνίγησαν εἰς τὸ Ἀδριατικὸν πέλαγος. Συνελήφθησαν ὡσαύτως καὶ ἐστάλησαν ὡς ὅμηροι εἰς Ἰταλίαν ὁ ταγματάρχης τοῦ πυροβολικοῦ Νικ. Τζαλονῖκος ἐκ Μετσόβου καὶ ὁ ἐν Λαρίσῃ διαμένων Εὐάγγελος Ἀν. Ἀβέρωφ, βουλευτὴς Ἰωαννίνων ἤδη καὶ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, ἐκ Μετσόβου ἕλλην τὴν καταγωγήν, καθ' ὃ δισέγγονος τοῦ Αὐγερινοῦ Μιχ. Ἀβέρωφ πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ τοῦ Μεγάλου Ἐθνικοῦ Εὐεργέτου Γεωργίου Μιχ. Ἀβέρωφ.

Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1943 κατέρρευσεν ἡ Ἰταλία καὶ τότε τὰ Ἰταλικὰ στρατεύματα, ἅτινα εὑρέθησαν ἐν Μετσόβῳ, ἠναγκάσθησαν νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν κωμόπολιν καὶ νὰ καταφύγουν εἰς Ἰωάννινα καὶ ἐκεῖθεν δι' Ἀλβανίας εἰς Ἰταλίαν! Κατὰ τὴν ἐκ Μετσόβου ἀναχώρησίν των οἱ Ἰταλοὶ εὑρέθησαν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἀνταλλάξουν ὀλίγους πυροβολισμοὺς μὲ ἄνδρας τῆς κομμουνιστικῆς ὀργανώσεως ΕΛΑΣ, οἵτινες ἀνενόχλητοι εἰσῆλθον εἰς τὸ Μέτσοβον ὡς ἐλευθερωτές!! Ὀλίγας ὅμως ἡμέρας παρέμειναν οἱ Ἐλασῖτες, διότι τὸ Μέτσοβον κατελήφθη ἀπὸ Γερμανικὸν στρατιωτικὸν ἀπόσπασμα, σταλὲν ἐξ Ἰωαννίνων. Οἱ κά-

τοικοι τοῦ Μετσόβου ἀντὶ νὰ παραμείνουν εἰς τὰς οἰκίας των, κατὰ διαταγὴν τῆς κομμουνιστικῆς ὀργανώσεως Μετσόβου ὑπεχρεώθησαν νὰ ἐγκαταλείψουν τὰς οἰκίας των καὶ μὲ ὀλίγα τρόφιμα καὶ κλινοσκεπάσματα νὰ καταφύγουν σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις εἰς τὸ τρίωρον ἀπέχον πυκνότατον δάσος τοῦ Ἀνηλίου Ρόνα, καὶ μόνον ὀλίγοι γέροντες καὶ ὁ ἀρχιμανδρίτης Μόδεστας Πέρτσαλης παρέμειναν διὰ νὰ ὑποδεχθοῦν τὸν δεύτερον καὶ ἀγριώτερον κατακτητήν. Οἱ Γερμανοὶ πληροφορηθέντες τὴν ἄνευ λόγου ἀπομάκρυνσιν τοῦ πληθυσμοῦ ἐκ Μετσόβου ἐξεμάνησαν καὶ διέταξαν νὰ εἰδοποιηθοῦν πάραυτα οἱ ἀπομακρυνθέντες καὶ ἐπανέλθουν εἰς τὴν κωμόπολιν μὲ τὴν βεβαίωσιν ὅτι δὲν διατρέχουν κανένα ἀπολύτως κίνδυνον. Τοὐναντίον ἠπείλησαν ὅτι θὰ πυρπολήσουν τὰς οἰκίας ἐκείνων, ποὺ δὲν θὰ θελήσουν νὰ ἐπιστρέψουν. Οἱ δυστυχεῖς Μετσοβῖται λαβόντες γνῶσιν διὰ συνεχῶν κωδω-

Νικόλαος Μιχ. Ἀβέρωφ μὲ τὰ 3 παιδιά του, μεγαλύτερος ἀδελφὸς τοῦ Γ. Ἀβέρωφ

νοκρουσιῶν καὶ δι' ἀπεσταλμένου ὑπὸ τοῦ ἀρχιμανδρίτου Μοδέστου Πέρτσαλη τῆς διαταγῆς τῶν Γερμανῶν ἔσπευσαν νὰ ἐπιστρέψουν κατάκοποι ἀπὸ τὴν πορείαν καὶ κακουχίας καὶ περίτρομοι εἰς τὴν κωμόπολιν, ὅπου ἐν τῷ μεταξὺ αἱ οἰκίαι ὅλων εἶχον διαρρηχθῆ καὶ λεηλατηθῆ ὑπὸ τῶν βαρβάρων Γερμανῶν στρατιωτῶν, τῶν γνησίων αὐτῶν ἀπογόνων τῶν Οὔννων. Κατὰ τὰς ἀποφράδας ἐκείνας ἡμέρας τὸ Μέτσοβον ἐθρήνησεν ἀρκετὰ ἀνθρώπινα θύματα ἀπὸ τὸν ἄμαχον πληθυσμόν της. Οἱ Γερμανοὶ στρατιῶται ἄνευ λόγου καὶ μᾶλλον διὰ νὰ τρομοκρατήσουν τοὺς κατοίκους τότε ἐφόνευσαν ἄνευ διαδικασίας τινὸς τὴν 25ην Ὀκτωβρίου 1943 εἰς τὴν θέσιν «Κακούρου» τῆς περιφερείας Ἀνηλίου τοὺς κάτωθι Μετσοβίτας :

1) Μπαρσούκην Ἀθανάσιον
2) Πατέλην Βασίλειον
3) Ταμπέκην Στέργιον
4) Πέρτσαλην Γεώργιον
5) Θάνον Ἀναστάσιον
6) Κοτσάφτην Δημήτριον
7) Ταλλάρην Βησσάριον
8) Ξάνθην Δημήτριον
9) Τόπην Ἀθανάσιον
10) Χριστάναν Γεώργιον

καὶ τὴν ἑπομένην 26ην Ὀ)βρίου ἐντὸς τῆς πόλεως Μετσόβου τοὺς Μετσοβίτας:

1) Βελῆβάσην Στέργιον
2) Μπούμπαν Σωτήριον
3) Φάφαλην Σωτήριον

Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Ἑλληνοϊταλικοῦ πολέμου 28)10)1940—24)4)1941 ἐφονεύθησαν εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης οἱ κάτωθι Μετσοβῖται στρατιῶται:

1) Χαλβατζῆς Βασίλειος
2) Ζαρκάδης Ἀλέξανδρος
3) Μπούμπας Χρ. Βασίλειος
4) Παξομάτης Νικόλαος
5) Ζιώκας Στέργιος
6) Χρόνης Στέργιος

Κατὰ τὸν ἐνεργηθέντα ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν βομβαρδισμὸν τῆς 29ης Ὀκτωβρίου 1940 μὲ ἀεροπλᾶνα ἐφονεύθησαν οἱ κάτωθι ἐκ τοῦ ἀμάχου πληθυσμοῦ:

1) Ταλλάρης Ἀπόστολος
2) Ταλλάρη Οὐρανία
3) Θάνου Ἑλένη
4) Ταμπέκης Κων)ῖνος

Κατὰ τὸν βομβαρδισμὸν τὸν ἐνεργηθέντα ὑπὸ Γερμανικῶν ἀεροπλάνων τὴν 3ην Ἰουλίου 1943 ἐφονεύθησαν οἱ κάτωθι Μετσοβῖται ἐκ τοῦ ἀμάχου πληθυσμοῦ:

1) Χρόνη Λουΐζα
2) Ἀβραὰμ Μαρία
3) Ἀβραὰμ Χαρίκλεια
4) Κιούρα Ἀνθοῦλα
5) Σιαγκούνη Μαρούσιου

Οἱ Γερμανοὶ παρέμειναν ἐν Μετσόβῳ ἐπὶ ἕν ὁλόκληρον ἔτος καὶ κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ διέπραξαν σωρείαν ἐγκλημάτων κατὰ τοῦ ἀμάχου πληθυσμοῦ, ἀποκορύφωμά τῶν ὁποίων ὑπῆρξεν ἡ ὁμαδικὴ ἐκτέλεσις ἕνδεκα ἀθώων κτηνοτρόφων τὴν 22αν Ἰουνίου τοῦ 1944 εἰς τὴν θέσιν—Χέντι—Πολιτσιῶν τῆς περιφερείας Μετσόβου. Τὸ ἔγκλημα αὐτὸ διέπραξαν οἱ Γερμανοὶ ἐκδικούμενοι μίαν δολιοφθο-

ράν, τὴν ὁποίαν ὑπέστησαν ἀπό μίαν κομμουνιστικὴν συμμορίαν ἀπὸ Μετσοβίτας κομμουνιστάς, μὲ Μετσοβίτας ἰθύνοντας καὶ καθοδηγητάς.

Οἱ ἕνδεκα αὐτοὶ Μετσοβῖται κτηνοτρόφοι εἶναι οἱ ἀκόλουθοι:

1) Μπούμπας Χρῆστος—πατὴρ
2) Μπούμπας Θεόδωρος—υἱός του—ἔγγαμος
3) Μπούμπας Ἀπόστολος—» »
4) Μπούμπας Κων)τῖνος—» ἄγαμος
5) Μπούμπας Γεώργιος—» ἄγαμος
6) Σταχούλης Νικόλαος
7) Ζούβγιας Γεώργιος
8) Ζούβγιας Τριαντάφυλλος
9) Ντόλιος Ἀδάμθς
10) Μπούμπας Δημήτριος
11) Νάκας Θεόδωρος

Ὑπῆρχε καὶ δωδέκατος μελλοθάνατος, ὁ Νικόλαος Ζούβγιας, ὁ ὁποῖος ἐσώθη τραπεὶς τότε μὲ ταχύτητα εἰς φυγὴν ἀπὸ τὴν γραμμήν. Οἱ ὡς ἄνω ἐκτελεσθέντες τὴν ἡμέραν τῆς κατὰ τῶν Γερμανῶν δολιοφθορᾶς 21ην Ἰουνίου 1944 ἐκούρευαν τὰ ποίμνιά των καὶ κατὰ ἐπικρατοῦν ἔθιμον εἶχαν ψήσει ἀρνιὰ διὰ νὰ φάγουν μετὰ τῶν οἰκογενειῶν των τὸ μεσημέρι. Οἱ Γερμανοὶ ὑποπτευθέντες ὅτι τὰ ψημένα ἀρνιὰ προωρίζοντο διὰ τοὺς ἄνδρας τῆς κομμουνιστικῆς συμμορίας, ἡ ὁποία ἐλυμαίνετο τοὺς κτηνοτρόφους Μετσόβου, Ἀνηλίου καὶ Μηλιᾶς, προέβησαν ἀνεξετάστως εἰς τὴν σύλληψιν τῶν ἀνωτέρω κτηνοτρόφων καὶ καταδίκην των εἰς θάνατον!! Τὴν σκληροτέραν δοκιμασίαν εἰς τὴν περίστασιν αὐτὴν ὑπέστη ἡ οἰκογένεια τοῦ Χρήστου Γκόγκου Μπούμπα, ἡ ὁποία ἔχασε τὸν ἀρχηγόν της καὶ τέσσερα παιδιά, ἐκ τῶν ὁποίων δύο ἔγγαμα καὶ ἐπὶ πλέον ἕκτον πρόσωπον, τὸν Βασίλειον Χρ. Μπούμπαν, πέμπτον τέκνον τοῦ Χρ. Μπούμπα, φονευθέντα εἰς τὸν Ἑλληνοϊταλικὸν πόλεμον τὸν Νοέμβριον τοῦ 1940. Εἶναι ἡ μοναδικὴ οἰκογένεια ἐν Μετσόβῳ, ποὺ ἐθρήνησεν ἓξ ἄτομα!!

Ὑπὸ τῶν Γερμανῶν ἐξετελέσθη ἐπίσης τὴν 14ην Ἰουλίου τοῦ 1944 ὁ Γεώργιος Τόπης εἰς τὴν θέσιν Ρουτζέλου καὶ τὴν 24ην Σ)βρίου ἰδίου ἔτους ὁ Δημήτριος Μπλόκος εἰς τὸν Ἀβερώφειον κῆπον τοῦ Μετσόβου. Ἐφονεύθησαν ἐπίσης εἰς συμπλοκὴν μετὰ Γερμανῶν τὴν 3ην Σ)βρίου 1943 εἰς θέσιν Δρίσκου οἱ Μετσοβῖται: 1) Ξάνθης Ἀθανάσιος, 2) Τρίχας Γεώργιος, 3) Κίσκας Ἀχιλλεύς, 4) Χρόνης Ἐλευθέριος καὶ ὁ Κων)τῖνος Βαένης τὴν 20—10—1943 εἰς τὴν Μηλιὰν ἀπὸ Γερμανοὺς ἐπίσης.

Ἐκ βομβαρδισμῶν δι' ἀεροπλάνου ἐφονεύθησαν οἱ:

1) Λούσια Γ. Μαρία, 2) Μπούμπα Γ. Καλλιόπη, 3) Μπούμπας Τριαντάφυλλος, 4) Δάλλας Τιμολέων καὶ 5) Παίλλας Ἀπόστολος.

Ἐκ πυρκαϊᾶς ναρκῶν καὶ χειροβομβίδων ἐφονεύθησαν οἱ ἀκόλουθοι Μετσοβῖται:

1) Μαυρογεώργου Ἑλένη
2) Μαυρογεώργου Παυλίνα
3) Γιούρη Εὐαγγελὴ
4) Σούλτης Δημήτριος
5) Πανάγιος Ἰωάννης
6) Μπίσας Γεώργιος ἐξαφανισθείς.

Πολλὰ ἐπὶ πλέον ἄτομα ἐτραυματίσθησαν ἐκ τοῦ ἀμάχου πληθυσμοῦ τοῦ Μετσόβου καὶ τοῦ Ἀνηλίου.

Κατὰ τὸ διάστημα τῆς παραμονῆς των ἐν Μετσόβῳ οἱ Γερμανοὶ ἐνήργησαν ἀλλεπαλλήλους διαρπαγὰς καὶ λεηλασίας εἰς τὰς οἰκίας τοῦ Μετσόβου, ἐκ τῶν ὁποί-

ων μὲ διαταγὰς ἀπεμάκρυναν τοὺς ἐνοίκους. Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1943, μετὰ τὴν κατάρρευσιν τῆς Ἰταλίας, διήρπασαν καὶ δύο ποίμνια ἐκ χιλίων διακοσίων προβάτων, τὰ ὁποῖα ἀνῆκον εἰς διαφόρους μικροκτηνοτρόφους καὶ τὰ ὁποῖα εὑρέθησαν τότε βόσκοντα εἰς τὴν περιφέρειαν Μετσόβου, διότι ἠμποδίσθησαν νὰ ἀναχωρήσουν εἰς τὰ ἐν Θεσσαλίᾳ χειμαδιὰ ἀπὸ τὸν ὑποφρούραρχον τῆς Κομμουνιστικῆς Ὀργανώσεως Ε.Α.Μ. Ἀδριανὸν Ψαροβασίλην, προκειμένου νὰ ἐνεργήσῃ παρακράτημα διὰ τοὺς συντρόφους τοῦ Κόμματος! Ὁ ἐν λόγῳ Ψαροβασίλης ὄχι μόνον δὲν ὑπέστη δίωξιν ἀργότερον, ἀλλὰ κατέλαβε καὶ δημοσίαν θέσιν. Κατὰ τὰ τέλη τοῦ Ὀκτωβρίου τοῦ 1944 οἱ Γερμανοὶ ἐγκατέλειψαν τὸ Μέτσοβον συναποκομίζοντες διάφορα κλοπιμαῖα, εἴδη ρουχισμοῦ, μαλλίνων εἰδῶν ἐπιπλώσεως, κλινοσκεπασμάτων, μαγειρικὰ σκεύη, ραπτομηχανάς, διὰ νὰ τὰ μεταφέρουν εἰς τὴν ἐρημωθεῖσαν ἐκ τῶν βομβαρδισμῶν πατρίδα των. Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν Γερμανῶν τὸ Μέτσοβον ἐπέπρωτο νὰ ὑποστῇ νέας καὶ σκληρὰς δοκιμασίας ὄχι πλέον ἀπὸ μέρους κατακτητῶν, ἀλλ' ἀπὸ τὰς ὁρδὰς τῶν Σλαβοκινήτων ἑλληνοφώνων κομμουνιστῶν, οἵτινες ἔσπευσαν νὰ καταλάβουν τὴν Ἀκρόπολιν αὐτὴν τῆς Ἠπείρου καὶ νὰ ἐγκαταστήσουν ἐν αὐτῇ ἀρχὰς κατὰ τὸ σύστημα τῶν Σοβιέτ. Ἀγρία φορολογία ἐπεβλήθη τότε εἰς τοὺς ἀτυχεῖς κατοίκους τοῦ Μετσόβου καὶ πρὸ πάντων εἰς τοὺς κτηνοτρόφους καὶ ἀπηνὴς διωγμὸς ἐπηκολούθησεν ἐναντίον ἐκείνων, οἵτινες δὲν συνεμερίζοντο τὴν ἐπαναστατικήν των ἰδεολογίαν καὶ τὰς ἐγκληματικάς των μεθόδους πρὸς ἐπικράτησιν. Ὀλίγον ἀργότερον κατέφθασεν εἰς Μέτσοβον ἐκ Τρικκάλων διὰ τῶν διαβάσεων τοῦ Ζυγοῦ καὶ τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον τῶν Κομμουνιστῶν τῆς Ἑλλάδος μὲ τοὺς συναρχηγοὺς Σαράφην καὶ Βελουχιώτην μὲ ἀρκετὰς συμμορίας Ἐλασιτῶν. Μετὰ μικρὰν ἐκεῖ παραμονὴν ἐκινήθησαν πρὸς τὰ Ἰωάννινα, τὰ ὁποῖα καὶ κατέλαβον ἀμαχητὶ διότι αἱ μαχητικαὶ ὁμάδες τοῦ Ἐθνικιστοῦ ἀρχηγοῦ Ναπ. Ζέρβα στρατηγοῦ, οἵτινες εἶχον καταλάβει καὶ κατεῖχον τὴν Ἤπειρον, μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν Γερμανῶν κατ' ἀπαίτησιν τῶν Ἄγγλων μετεφέρθησαν εἰς Κέρκυραν, διὰ νὰ προληφθῇ ἐμφύλιος πόλεμος μεταξὺ τῶν δύο παρατάξεων μὲ φυσικὸν ἐπακολούθημα τὴν ὁλοκληρωτικὴν καταστροφὴν τῆς πολυπαθοῦς Ἠπείρου.

(Συνεχίζεται)

ὁδηγὸν Ὀθωμανόν, ὅστις μᾶς ὡδήγησε μέχρι Χοτόβας πρὸς τὴν εἴσοδον
φ18α. τοῦ χωρίου Μπίλιαξε, τὸ/ἄλογόν μου ἔπεσε εἰς τὸν βοῦρκον.

Ἦλθεν ὁ Ὁπλαρχηγὸς Σουλιώτης πρὸς ὑποδοχήν μου. Εἰσῆλθον εἰς τὸ χωρίον ὅπου μέ ὑπεδέχθησαν ὅλοι οἱ στρατιῶται παρουσιάσαντες ὅπλα. Τὸ χωρίον Χοτόβα εἶναι ἀπόρθητον καὶ ἐπὶ ὑψηλοῦ μέρους κτισμένον, ἔχει θέαν ἀπέραντον. Κατέλυσα εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Κίτσου Ἀρσάκη. Μὲ περιποιήθηκαν ἀρκετά. Τὸ ἑσπέρας ἦλθεν ἀγγελιαφόρος ἐκ Πρεμετῆς ὅστις μᾶς ἀνήγγειλεν ὅτι 3 Λόχοι στρατοῦ ἐλιποτάκτησαν καὶ ἔρχονται πρὸς βοήθειάν μας ἐξ Ἰωαννίνων καὶ ὅτι ἐπαναστάτησεν καὶ ὁ Ἰωάννου. Ἑτοίμασα τὸν ἴδιον ἀγγελιαφόρον διὰ Πρεμετὴν ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ ἔφθασεν ἕτερος ἐκ Λιούπτσικας, ὅστις μοὶ ἔφερεν ἐπιστολὴν τοῦ Οἰκονόμου ὅστις μὲ ἐπληρο-
φ18β. φόρει ὅτι ὁ κ. Ἰωάννου/τὸν διαβεβαίωσεν ὅτι θὰ ὑποστηρίξῃ τόν ἀγῶνα. πρὸς δὲ μοῦ ἀνήγγειλεν ὅτι οἱ Ἀλβανοὶ εἰσῆλθον εἰς Πέστανην Λεσκοβικίου. Ἔστειλα ἀγγελιαφόρον εἰς Λιούπτσικαν.

21 Μαρτίου: Τὴν πρωΐαν ἐξῆλθον εἰς τὸ ἄκρον τοῦ χωρίου καὶ κατώπτευσα ὅλα τὰ πέριξ σημεῖα. Ἐπιστρέψας μετέβην εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Μία μικρὰ Ἐκκλησία, πέριξ τῆς ὁποίας ὑψοῦνται κυπάρισσοι 200—300 ἐτῶν. Ἐκεῖθεν μετέβην εἰς τὴν οἰκίαν Ἀδ. Γρηγοριάδου εἰς ἣν ἐγευμάτισα. Μετὰ τὸ γεῦμα ἀνεχώρησα μὲ τὸν Ὁπλαρχηγὸν Σουλιώτην διὰ Κοσόβαν, ὅπου ἔφθασα τὴν 3 μ.μ. Μὲ ὑπεδέχθησαν ἔμπροσθεν τῆς Ἐκκλησίας διάφοροι χωρικοί, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ κ. Πολᾶς, ὅστις μὲ ἐκάλεσεν εἰς τὸ σπίτι του, ὅπου μετέβην καὶ ἐπῆρα καφέ. Ἔχει υἱὸν 14 ἐτῶν Ἀλέξ. ὀνόματι ὅ-
φ19α. στις εἶναι κατεταγμενος ἐθελοντὴς καὶ πολὺ/μὲ παρεκάλεσε νὰ τοῦ στείλω Μάουζερ. Τοῦ τὸ ὑπεσχέθην καὶ διηυθύνθην εἰς Λιούπτσικαν, ὅπου ἔφθασα τὴν 5 μ.μ. Διηυθύνθην εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ὅπου μὲ ἀνέμενον ὀλίγοι ὁπλῖται. Ἐκεῖθεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Στεφ. Ζήση ὅπου ἐφιλοξενήθην. Δὲν εὗρον τὸν κ. Παπαγεωργίου ἀπουσιάζοντα ἀπὸ τῆς προτεραίας εἰς Ὀγραίνην. Τοῦ ἔγραψα καὶ τὸ μεσονύκτιον ἔφθασε. Τὴν πρωΐαν μετέβην εἰς τὴν οἰκίαν του, ἔνθα καὶ ἐγευμάτισα καὶ εἰς τὴν 1 μ.μ. ἀνεχώρησα διὰ Πρεμετὴν ὅπου ἔφθασα εἰς τὰς 4 μ.μ. Διηυθύνθην εἰς τὸ Διοικητήριον ὅπου εὗρον τοὺς Ὁπλαρχηγοὺς Ψαρὸν καὶ Τρομάραν, οἵτινες μὲ ἀνέμενον, ὡς καὶ τὸν Ὁπλαρχηγὸν Παπαγιάννην ἐλθόντα μὲ 45 ἄνδρας. Μὲ ἐκάλεσεν ὁ Τρομάρας
φ19β. καὶ μοὶ εἶπεν ὅτι θὰ διατάξῃ νὰ μεταφέρουν τὸ πυροβόλον εἰς Πρεμετὴν/. Ἀπέκρουσα τὴν πρότασίν του. Διεμαρτυρήθη ὅτι ἀπεκδύεται τῆς εὐθύνης καὶ ἐκάλεσε τὴν Ἐπιτροπὴν τῆς Ἀμύνης, εἰς ἣν ἐπίσης διεμαρτυρήθη ὅτι αὐτὸς παύει ἀπὸ τοῦ νὰ διευθύνῃ τὸ πυροβόλον.

Τὸν ἀντέκρουσα καὶ αὖθις καὶ διέταξα νὰ μὴν μετακινηθῇ τὸ πυροβόλον, καὶ ὅτι θὰ ἀναλάβω ἐγὼ τὴν διεύθυνσιν καὶ φύλαξιν τοῦ πυροβόλου καὶ διέταξα νὰ φύγουν ἀμέσως διὰ τὰς θέσεις των, ὅπερ καὶ ἔγινε. Διέταξα ἐπίσης νὰ ἑτοιμασθῇ τὸ Σῶμα Παπαγιάννη, ἵνα τὴν ἑπομένην ἀναχωρήσῃ διὰ Κοσίναν.

(Συνεχίζεται)

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΚΥΡ. ΣΚΑΦΙΔΑ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΜΕΤΣΟΒΟΥ*

16ον

Ὁ Στρατηγὸς Ζέρβας κατὰ τὴν εἰς Κέρκυραν μετάβασίν του μετὰ τῶν στρατευμάτων του χάριν ἀσφαλείας τῶν πολυπληθῶν ὀπαδῶν του, οἵτινες παρέμειναν ἐν Ἠπείρῳ, συνέλαβε καὶ ἀπήγαγεν ὡς ὁμήρους πολλοὺς ἐπιφανεῖς κομμουνιστὰς τῶν Ἰωαννίνων καὶ ἄλλων Ἠπειρωτικῶν πόλεων. Οἱ κομμουνισταὶ καταλαβόντες τὰ Ἰωάννινα πρὸ τοῦ κινδύνου νὰ χάσουν τὰ ὑπὸ τοῦ Ζέρβα ἁπαχθέντα πολύτιμα στελέχη των, ἠρκέσθησαν εἰς σύλληψιν μόνον τῶν ἐν Ἰωαννίνοις σοβαρῶν ἀντιπάλων των καὶ φυλάκισιν αὐτῶν μέχρι τῆς συνθήκης τῆς Βάρκιζας. Διέπραξαν ἐν τοσούτῳ διαρπαγὰς περιουσιῶν καὶ εἰσέπραξαν λύτρα ἀπὸ τοὺς εὐπορωτέρους τῶν κρατουμένων ἐθνικιστῶν. Ἀλλὰ καὶ πάλιν δὲν ἐτελείωσαν τὰ δεινοπαθήματα τοῦ Μετσόβου, διότι οἱ ἐπιστρέψαντες κομμουνισταὶ ἐπανέλαβον τὸ καταστρεπτικόν των ἔργον, ὅπως καὶ εἰς τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα, κατόπιν μάλιστα τῆς ἀποσυμφορήσεως, τῆς ἐπιβληθείσης ὑπὸ τῶν μεγάλων συμμάχων μας εἰς τὴν τότε κυβέρνησιν τοῦ Θεμ. Σοφούλη. Κατὰ τὴν πρώτην ἐμφάνισίν των ἐν Μετσόβῳ οἱ κομμουνισταὶ ἐξετέλεσαν κατὰ τρόπον ἀπεριγράπτως ἄγριον τοὺς ἀκολούθους Μετσοβίτας:

1) Πανάγιον Στέφον
2) Ρόζον Δημήτριον
3) Ἀδαμόπουλον Φίλιππον
4) Μπίσαν Ἀθανάσιον

Ἐξετελέσθησαν ἐπίσης ἐν Θεσσαλίᾳ ὑπὸ τῶν κομμουνιστῶν ὁ Μετσοβίτης κτηνοτρόφος Ἀπόστολος Μπούμπας ἢ Γαλάνης καὶ ὁ υἱός του Δημήτριος ἐνῷ τὸ ποίμνιόν του ἀπὸ 360 προβατα διηρπάγη ὁλόκληρον!!

Ἐκ τοῦ ἀμάχου πληθυσμοῦ τοῦ Μετσόβου κατὰ τὴν μαύρην ἐποχὴν τῆς κατοχῆς ἐτραυματίσθησαν οἱ κάτωθι:

1) Θάνος Νικόλαος
2) Σούλτη Οὐρανία
3) Γοδέβενος Δημήτριος
4) Χρόνη Ἑλένη
5) Γοδέβενος Νικόλαος
6) Τόσας Αὐγερινὸς
7) Πάνος Σωτήριος
8) Νάκας Γεώργιος

Ἐφονεύθησαν οἱ κάτωθι κάτοικοι Ἀνηλίου:

1) Κολοφίρης Κωνστῖνος
2) Μαργαρίτης Νικόλαος
3) Καπέτη Σταματία ὑπὸ Γερμανῶν

Μετὰ τὴν συνθήκην τῆς Βάρκιζος ἀπεστάλη εἰς Μέτσοβον μικρὰ στρατιωτικὴ δύναμις Ἐθνοφρουρῶν καὶ δύναμις Χωροφυλάκων καὶ ἀποκατεστάθη ὀλίγον ἡ τάξις ἐν τῇ πόλει, ἡ ὕπαιθρος ὅμως εὑρίσκετο εἰς τὴν διάθεσιν τῶν κομμουνι-

---

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 907.

στῶν, οἵτινες σχηματίσαντες ἐνόπλους ὁμάδας παρηνόχλουν σοβαρῶς τὸν ἐθνικὸν στρατὸν καὶ πλείστας ζημίας προὐξένησαν διὰ δολιοφθορῶν εἰς τὴν συγκοινωνίαν Μετσόβου—Ἰωαννίνων καὶ Μετσόβου—Καλαμπάκας. Πολλοὶ κάτοικοι καὶ στρατιῶται ἐπλήρωσαν μὲ τὴν ζωήν των τὸ προδοτικὸν αὐτὸ ἔργον τῶν ἀναρχικῶν κατὰ τὴν μετάβασίν των εἰς Ἰωάννινα καὶ τἀνάπαλιν προσκρούσαντες μὲ τὰ αὐτοκίνητα, μὲ τὰ ὁποῖα μετεκινοῦντο, εἰς σειρὰν ναρκῶν τοποθετημένων εἰς διάφορα σημεῖα τοῦ αὐτοκινητοδρόμου ὑπὸ τὴν γῆν, χωρὶς νὰ διακρίνωνται. Πρῶτον θῦμα ὑπῆρξεν ὁ γενναῖος διοικητὴς τῆς Χωρικῆς ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Μετσόβου Μούργκας ὅστις εἰς μίαν ἐπιχείρησιν παρὰ τὴν Βωβοῦσαν συλληφθεὶς ζῶν κατεκρεουργήθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων κομμουνιστῶν. Ἀργότερον πέντε Μετσοβῖται κομμουνισταί, ὑπηρετοῦντες εἰς τὰς τάξεις τοῦ Ἐθνικοῦ στρατοῦ, λιποτακτήσαντες ἀπὸ τὴν στρατιωτικὴν μονάδα των κατέφυγον εἰς τὸ Μέτσοβον καὶ ἐκρύβησαν εἰς τὴν ἀπόκεντρον καὶ ἄνευ ἐνοίκων οἰκίαν ἀδελφῶν Κουκουμπάνη, μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν νὰ ἐκτελέσουν ἐθνικόφρονας Μετσοβίτας δι' αἰφνιδιαστικῆς δράσεως. Εὐτυχῶς ἐγένετο γνωστὴ εἰς τὴν ἀστυνομίαν ἡ ἐκεῖ παρουσία των ὑπό τινος γυναικός, ἡ ὁποία παρηκολούθησεν ἐπὶ ἡμέρας ἑτέραν γυναῖκα μεταβαίνουσαν μὲ τρόφιμα εἰς τὴν ἀνωτέρω οἰκίαν Κουκουμπάνη. Δύναμις χωροφυλάκων καὶ στρατιωτῶν καθὼς καὶ Μετσοβῖται ὡπλισμένοι περιεκύκλωσαν τὴν ἐν λόγῳ οἰκίαν καὶ ἐκάλεσαν τοὺς κρυπτομένους ἐκεῖ κομμουνιστὰς νὰ παραδοθοῦν, οὗτοι ὅμως εἰς ἀπάντησιν ἤρχισαν νὰ πυροβολοῦν κατὰ τῶν στρατιωτῶν καὶ τῶν χωροφυλάκων. Κατόπιν ἀνταλλαγῆς πολλῶν ἑκατέρωθεν πυροβολισμῶν, βλῆμα ὅλμου ριφθὲν ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν εἰς τὴν οἰκίαν κατέστρεψε τὴν στέγην καὶ μετέδωσε τὸ πῦρ εἰς ὅλα τὰ διαμερίσματά της. Κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν συμπλοκὴν ἐφονεύθησαν οἱ τρεῖς ἐκ τῶν καυπτομένων κομμουνιστῶν καὶ οἱ ὑπόλοιποι δύο συλληφθέντες ἐστάλησαν εἰς Ἰωάννινα, καὶ καταδικασθέντες εἰς θάνατον ὑπὸ τοῦ Στρατοδικείου ἐξετελέσθησαν.

Μεγαν ὅμως κίνδυνον διέτρεξε τὸ μαρτυρικὸν Μέτσοβον τὸν Ὀκτώβριον τὸ 1947 ἀπὸ τὰς κομμουνιστικὰς ὀρδὰς τῶν ἑλληνοφώνων ἀρχικομμουνιστῶν Μάρκου καὶ Ζαχαριάδη ὑπὸ τὰς ἀκολούθους περιστάσεις. Οἱ ἐν Ἑλλάδι κομμουνισταὶ ἔχοντες πολιτικὸν ἀρχηγὸν τὸν διαβόητον ἐξτρεμιστὴν Νῖκον Ζαχαριάδην καταγόμενον ἐκ Ρωσίας καὶ ἀρχιστράτηγον τὸν ἄλλοτε καπνεργάτην Καβάλλας Μάρκον Βαφειάδην, συνεκρότησαν στρατὸν καλῶς ὡπλισμένον ἐκ 14–15 χιλιάδων ἀνδρῶν χάρις εἰς τὴν σκανδαλώδη ὑλικὴν καὶ ἠθικὴν ἐνίσχυσιν τῆς Ρωσίας διὰ τῶν δορυφόρων της Σερβίας καὶ Βουλγαρίας. Διὰ νὰ ἀποδείξουν λοιπὸν τότε οἱ κομμουνισταὶ τῆς Ἑλλάδος ὅτι ἡ κυριαρχία των δὲν περιορίζεται μόνον εἰς τὴν κατοχὴν ὀρέων καὶ χωρίων, ἀλλ' ὅτι εἶναι καὶ κάτοχοι πόλεων, καταρτισαν σχέδιον καταλήψεως τοῦ Μετσόβου, τὸ ὁποῖον λόγῳ τῆς ἐξαιρετικῆς του θέσεως ἀπετέλει δι' αὐτοὺς σπουδαιότατον κέντρον ἐξορμήσεως, ὡς περιβαλλόμενον γύρωθεν ἀπὸ ἀπρόσιτα ὄρη καὶ βαθείας χαράδρας. Ἐναντίον λοιπὸν τοῦ Μετσόβου, τὸ ὁποῖον ἐπιθυμοῦσαν νὰ καταστήσουν πρωτεύουσαν τῆς ἐλεύθερης Ἑλλάδας, ὅπως ἐνησμενίζοντο νὰ ἀποκαλοῦν οἱ συμμορῖται τὴν ὑπ' αὐτῶν κατατυραννουμένην καὶ ἀποστραγγιζομένην περιοχήν, κατηύθυναν ἐκ πολλῶν σημείων μέρος τῶν δυνάμεών των. Πρὸς τοῦτο συνεκέντρωσαν προηγουμένως ἀρκετὰς στρατιωτικὰς δυνάμεις εἰς τὴν περιοχὴν τῶν ὀρέων Τζουμέρκα—Περιστέρι καὶ εἰς ἄλλους ὀρεινοὺς ὄγκους τῆς Νοτίου Πίνδου—Χαλίκι καὶ Λεπενίτσα—μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν νὰ ἐπιτύχουν μίαν νίκην ἐναντίον τοῦ Ἐθνικοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ νὰ καταλάβουν τὸ Μέτσοβον, διὰ νὰ ἐκμεταλλευθοῦν τὸ γεγονὸς πολιτικῶς καὶ διπλωματικῶς. Αἱ πληροφορίαι ἀνεβίβαζον τὰς κομμουνιστικὰς δυνάμεις εἰς 14 τάγματα. Ἴσως τὸ ποσὸν νὰ ἦτο ὑπερβολικόν, πάντως ὅμως δέον νὰ ὑπολογισθοῦν εἰς 5.000 ἀνταρτῶν. Τὸ Μέτσοβον τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὑπεστήριζε τὸ 584 Τάγμα ὑπὸ τὸν Ταγ-

ματάρχην Παλλαντᾶν καὶ μία διλοχία τοῦ 628ου Τάγματος ὑπὸ τὸν ταγματάρχην 'Ασλανίδην. Οἱ συμμορῖται κινηθέντες αἰφνιδιαστικῶς μὲ τὸν ὄγκον τῶν δυνάμεών των κατώρθωσαν νὰ καταλάβουν τὰ δεσπόζοντα τοῦ Μετσόβου ὕψώματα. Παρὰ τὴν ἀριθμητικήν των ὅμως ὑπεροχὴν καὶ τὸ μένος, μὲ τὸ ὁποῖον ἐπετίθεντο δὲν κατώρθωσαν νὰ κλονίσουν τὰς θέσεις τοῦ 'Εθνικοῦ Στρατοῦ. Τὰ ὑπερκείμενα τοῦ Μετσόβου ὑψώματα Τζὰν Καρακὸλ—Τουρκικὸν Φυλάκιον τὸ Πάλαι—καὶ ἡ Τσούκα—ἐπὶ τῆς πρὸς τὴν Κατάραν ὁδοῦ—ἐτηρήθησαν ὄχι μόνον σταθερῶς, ἀλλ' ὅλαι αἱ προσπάθειαι τῶν συμμοριτῶν κατ' αὐτῶν ἐπληρώθησαν μὲ πολὺ αἷμα. 'Ακλόνητοι οἱ στρατιῶται παρέμειναν εἰς τὰς θέσεις των ἀψηφοῦντες τὰ συ-

Τρεῖς ἔγκριτοι Μετσοβῖται. ΕΞ ΑΡΙΣΤΕΡΩΝ: Γ. Χατζηγεωργίου, φαρμακοποιὸς ἐν Φαρσάλοις, Δ. Παπούτσης, ἔμπορος ἐν 'Αλεξανδρείᾳ. ΔΕΞΙΑ: Στέργιος Βράκας, διευθυντὴς τῶν ἐν Θεσσαλίᾳ ἀγροτικῶν κτημάτων Ν. 'Αβέρωφ ἐπὶ Τουρκοκρατίας

νεχῆ πυρὰ τῶν ἐπιτιθεμένων συμμοριτῶν. Οἱ συμμορῖται ἐν τοσούτῳ ἐκμεταλλευόμενοι τὴν χαράδραν τοῦ Μετσοβίτικου ποταμοῦ ἐπιτυγχάνουν τὴν ἑσπέραν τῆς 18ης Ὀκτωβρίου τοῦ 1947 διείσδυσιν ἐντὸς τοῦ Μετσόβου καὶ γίνονται κύριοι τῶν συνοικιῶν Ἁγίου Δημητρίου καὶ Ἁγίου Χαραλάμπους καὶ τῆς συνοικίας Γύφτικα καὶ φθάνουν εἰς τὴν κεντρικὴν πλατεῖαν—Μεσοχῶρι—καὶ πυροβολοῦν τὸ Ἀβερώφειον Ἑλληνικὸν Σχολεῖον, τὴν παρακειμένην οἰκίαν Ἀδελφῶν Παπαγώνη καὶ ἐν συνεχείᾳ τὸ Τούλειον Ὀρφανοτροφεῖον, τὸ ὁποῖον μέχρι τοῦ 1941 ἐλειτούργει ὡς ὑφαντήριον. Τὸ ὡς ἄνω τάγμα 584 ἐνεργεῖ ἐπίθεσιν κατὰ τῶν εἰσβαλόντων συμμοριτῶν καὶ σκληραὶ ὁδομαχίαι διεξάγονται τότε. Ὑπὸ τὴν πίεσιν ὅμως τῶν Ἐθνικῶν τμημάτων οἱ συμμορῖται ἀναγκάζονται νὰ ἐγκαταλείψουν τὸ Μέτσοβον, ἀφοῦ προηγουμένως ἐλεηλάτησαν κυριολεκτικῶς τὰς περισσοτέρας οἰκίας καὶ τὰ παρὰ τὴν κεντρικὴν πλατεῖαν ἐμπορικὰ καταστήματα. Ἀπήγαγον τότε ἀρκετοὺς κατοίκους καὶ πρὸ πάντων κτηνοτρόφους, συνέλαβον ὅσα μεγάλα σιμαοωμένα ζῶα εὗρον καὶ τὰ ἀπήγαγον φορτωμένα μὲ διάφορα λάφυρα. Τὸ Μέτσοβον ἐθρήνησε τότε τὸν δήμαρχον Βασίλειον Ζαούσην, προτιμήσαντα νὰ αὐτοκτονήσῃ διὰ νὰ μὴ πέσῃ ζῶν εἰς χεῖρας τῶν ἀγρίων καὶ αἱμοβόρων συμμοριτῶν. Κατὰ τὰς πολεμικὰς αὐτὰς ἐπιχειρήσεις, αἵτινες διήρκεσαν δέκα ἡμέρας ἐφονεύθησαν οἱ Μετσοβῖται Κιούρας καὶ Σιούτας. Εἰς τὴν ὑπὸ τῶν συμμοριτῶν ἐγκατάλειψιν τοῦ Μετσόβου συνέβαλον πολλὰ τμήματα τῆς 8ης Μεραρχίας, ἅτινα διετάχθησαν ἐξ Ἰωαννίνων νὰ βαδίσουν κατὰ τοῦ Μετσόβου εἰς βοήθειαν τῶν ἀμυνομένων ἐκεῖ ἐθνικῶν δυνάμεων καὶ τὰ τμήματα αὐτὰ ἦσαν τὸ 581 τάγμα καὶ 629 τοιοῦτον.

Οὕτω ὁ διοικητὴς τοῦ 581ου Τάγματος Τζουβάρας λαβὼν τηλεφωνικὴν διαταγὴν ἀπὸ τὸν διοικητὴν τῆς 8ης Μεραρχίας Ἀντωνόπουλον νὰ σπεύσῃ εἰς τὸ Μετσοβον, τὸ ὁποῖον ἐκινδύνευε νὰ καταληφθῇ ἀπὸ τοὺς συμμορίτας, ἀπήντησεν: «Ἐντὸς τῆς αὔριον κ. Μέραρχε τὸ Μέτσοβον θὰ εἶναι ἐλεύθερον». Καὶ πράγματι ἀπὸ τὰ Τζουμέρκα, ὅπου εὑρίσκετο μετὰ μιᾶς διλοχίας, τῆς ἑτέρας δρασάσης εἰς τὸ Καπέσοβον τοῦ Ζαγορίου ἐτέθη εἰς κίνησιν ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἀνδρῶν του καὶ κατέλαβε θέσεις παρὰ τὴν Χρυσοβίτσαν—Μέτσοβον καὶ ἀμέσως ἐμπλέκεται εἰς μάχην ἐναντίον δεκαπλασίας ἐχθρικῆς δυνάμεως. Ὁ 4ος λόχος ὑπὸ τὸν ἥρωα λοχαγὸν Μανιάτην δέχεται παρὰ τὸ Δεμάτι ὁλόκληρον σχεδὸν τὸ βάρος τῆς συμμοριακῆς δυνάμεως. Ἡ πρόθεσις τῶν συμμοριτῶν ἦτο νὰ ἀνατινάξουν τὴν γέφυραν Μπαλντούμα καὶ νὰ ἀποκόψουν τὴν συγκοινωνίαν Ἰωαννίνων—Μετσόβου. Ὁ λόχος μάχεται μὲ ἄφθαστον ἡρωϊσμόν. Αἱ βαρβαρικαὶ ὁρδαὶ καὶ πάλιν συντρίβονται εἰς ὁλονύκτιον ἀφαντάστου σκληρότητος ἀγῶνα Ὁ λόχος ἔσχε 4 νεκροὺς καὶ 32 τραυματίας. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς αὐτῆς ὁλόκληρον τὸ Τάγμα μὲ ἐπὶ κεφαλῆς πάντοτε τὸν διοικητήν του, ἐγκαταλείπει τὴν ἄμυναν καὶ ἀναλαμβάνει θυελλώδη ἐπίθεσιν. Οἱ στρατιῶται ἐπιτίθενται ἀκάθεκτοι κατὰ τῶν κατεχόντων ἐπικαίρους θέσεις συμμοριτῶν, οἵτινες τρέπονται εἰς φυγήν. Ἀπελευθεροῦται ὁλόκληρον τὸ τμῆμα ἀπὸ Μπαλντούμας μέχρι Βουτονοσίου καὶ τὴν ἑπομένην 28ην Ὀκτωβρίου 1947 τὸ Τάγμα κατόπιν ἀγῶνος σκληροτάτου καταλαμβάνει τὴν τοποθεσίαν «Πλάκα» παρὰ τὸ Μέτσοβον καὶ ἔρχεται εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸ 584ον Τάγμα Μετσόβου. Διὰ τῆς θέσεως «Πλάκα» κατώρθωσαν οἱ Τουρκαλβανοὶ τοῦ Ἀβδῆ Πασσᾶ, ὁδηγηθέντες ἀπὸ ἀνθρώπους τοῦ Τσανάκα, νὰ φθάσουν εἰς τὸ Μέτσοβον τὸ 1854 Εἰς τὴν Πλάκαν οἱ συμμορῖται ἐγκατέλειψαν 62 νεκρούς. Αἱ ἀπώλειαι τοῦ Τάγματος ἦσαν 2 νεκροὶ καὶ 29 τραυματίαι. Ἐκεῖ συνελήφθη τραυματίας ὁ καπετὰν Ἀριστείδης (Γεώργ. Καραγιάννης) ἐκ Θεσσαλίας, ὑποκύψας ἀργότερον εἰς τὰ τραύματά του. Τὴν 19ην ὥραν τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 1947 διὰ τοῦ ἀσυρμάτου τὸ 581 Τάγμα ἐξέπεμψε τὸ κάτωθι σῆμα πρὸς τὸ 584: «Ἀξιωματικοὶ καὶ ὁπλῖται τοῦ 581 Τάγματος χαιρετίζουν ἡρωϊκοὺς ὑπερασπιστὰς Μετσόβου: Τζουβάρας». Τὸ 584 ἀπήντησε διὰ τοῦ κάτωθι σήματος: «Ἀξιωματικοὶ καὶ ὁπλῖται τοῦ 584 Τάγματος σφίγ-

γουν θερμῶς τὸ χέρι τῶν ἐλευθερωτῶν ἀξιωματικῶν καὶ ὁπλιτῶν τοῦ 581 Τάγματος: Παλλαντᾶς». Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ Μετσόβου τὸ 581 Τάγμα καταλαμβάνει θέσεις πλησίον τῆς Χρυσοβίτσας. Δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι τὰ πολεμοφόδια καὶ τὰ τρόφιμα τοῦ ἀμυνομένου 584ου Τάγματος ἐν Μετσόβῳ εἶχον ἀρχίσει νὰ ἐξαντλοῦνται καὶ ἡ 8η Μεραρχία ἔσπευσε νὰ ἐφοδιάσῃ αὐτὸ δι' ἀεροπλάνων, ἅτινα περιῖπτάμενα εἰς μικρὸν ὕψος ἔρριπτον αὐτὰ εἰς τὰς παρὰ τὸ ἐξωκκλῆσι Ἁγία Τριὰς θέσεις. Τὸ πλεῖστον τῶν ἀνδρῶν τοῦ Μετσόβου κατὰ τὴν κρίσιμον ἐκείνην περίστασιν ἔσπευσε νὰ λάβῃ τὰ ὅπλα καὶ νὰ βοηθῇ τοὺς στρατιώτας τοῦ Τάγματος εἰς τὸν κατὰ τῶν συμμοριτῶν σκληρότατον ἀγῶνα. Πλεῖστοι Μετσοβῖται διεκρίθησαν διὰ τὸν ἡρωϊσμὸν καὶ τὴν αὐτοθυσίαν των τότε καὶ πολλαὶ ἐπίσης Μετσοβίτισσαι δὲν παρέλειψαν νὰ βοηθήσουν τοὺς ἀγωνιζομένους ὑπερασπιστὰς τοῦ Μετσόβου, μεταφέρουσαι ἐπὶ τῶν ὤμων των τρόφιμα καὶ πολεμοφόδια ἀπὸ τὴν θέσιν Ἁγία Τριὰς εἰς τὰς ὠχυρωμένας θέσεις των. Ταὐτοχρόνως μὲ τὰς κινήσεις τῶν τμημάτων τῆς 8ης Μεραρχίας πρὸς τὸ Μέτσοβον ἐκινήθησαν καὶ τμήματα τῆς 9ης Μεραρχίας ἀπὸ τὴν Νέαν Κοτσούφλιανην ὑπὸ τὸν Ταξίαρχον Κιτριλάκην, ἅτινα μετὰ πολυημέρους σκληροὺς καὶ αἱματηροὺς ἀγῶνας κατελαβον τὰς διαβάσεις τῆς Κατάρας, αἵτινες εἶχον καταληφθῇ ὑπὸ τῶν συμμοριτῶν καὶ εἶχον ὀχυρωθῇ καλῶς, χρησιμοποιηθέντων πρὸς τοῦτο τῶν ὑπὸ τῶν Γερμανῶν κατασκευασθέντων τὸ 1943—44 ὀχυρῶν. Αἱ μάχαι τοῦ Μετσόβου καὶ περὶ τὸ Μετσοβον διήρκεσαν ἀπὸ τῆς 18ης Ὀκτωβρίου μέχρι τῆς 28ης ἰδίου μηνός, ὁπότε οἱ συμμορῖται ἐξεδιώχθησαν ἀπὸ τὴν περιφέρειαν Μετσόβου. Κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τῆς Κατάρας σημαῖνον στέλεχος τοῦ Κ.Κ.Ε. ὁ Νῖκος Ζαχειρίου εὑρισκόμενος μεταξὺ τῶν ἀγωνιζομένων συμμοριτῶν παρεδόθη μετὰ τὸ πέρας τῆς μάχης εἰς τὰ Ἑλληνικὰ στρατεύματα. Ἀργότερον ἐδημοσίευσεν εἰς πρωϊνὴν ἐφημερίδα τῶν Ἀθηνῶν σει-

Μετσοβῖται χιονοτρόφοι

ρὰν ἄρθρων μὲ πολλὰ ἀπόρρητα τοῦ Κ.Κ.Ε. Μεταξὺ τῶν πολλῶν ἄλλων ἀνέφερε καὶ τὴν πληροφορίαν ὅτι ἡ πάση θυσίᾳ κατάληψις τοῦ Μετσόβου ὑπὸ τῶν συμμοριτῶν ἀπεφασίσθη ὑπὸ τῆς Ρωσίας καὶ διετάχθη ἡ ἐκτέλεσις διὰ νὰ παρουσιάσουν εἰς τὸν κόσμον οἱ Ἕλληνες κομμουνισταὶ τὴν πρωτεύουσάν των εἰς ἑλληνικὸν ἔδαφος. Εὐτυχῶς χάρις εἰς τὴν γενναιότητα καὶ τὴν αὐτοθυσίαν τοῦ ἐθνικοῦ στρατοῦ ἀνετράπησαν τὰ καταχθόνια σχέδια τῆς ρωσικῆς πολιτικῆς, τυφλὰ καὶ μίσθαρνα ὄργανα τῆς ὁποίας ἐτύγχανον οἱ ἕλληνες συμμορῖται. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ δεκαημέρου σκληροῦ ἀγῶνος τοῦ Μετσόβου οἱ κάτοικοι τῶν κάτω συνοικιῶν ὑποχρεώθησαν χάριν ἀσφαλείας νὰ καταφύγουν καὶ νὰ φιλοξενηθοῦν εἰς τὰς συνοικίας τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων καὶ τῆς Ἁγίας Τριάδος, εἰς τὰς ὁποίας δὲν κατώρθωσαν νὰ φθάσουν οἱ συμμορῖται. Δέον νὰ προστεθῇ ἐπὶ πλέον ὅτι εἰς τὸ Μέτσοβον εἶχον καταφύγῃ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου Μηλιᾶς, τὸ ὁποῖον καὶ ἐπυρπολήθη κατ' ἐπανάληψιν ἀπὸ τοὺς συμμορίτας, καθὼς καὶ οἱ κάτοικοι τοῦ Ἀνηλίου φεύγοντες ὑπὸ τὰ πλήγματα τοῦ Ἐθνικοῦ Στρατοῦ οἱ συμμορῖται ἐκ Μετσόβου διήρπασαν 15.000 πρόβατα τῶν κτηνοτρόφων τοῦ Μετσόβου καὶ τοῦ Ἀνηλίου καὶ ὡδήγησαν αὐτὰ εἰς τὴν Βωβοῦσαν μαζὺ μὲ πολλὰ ἄλλα λάφυρα ἀπὸ τὰ παρακείμενα χωριὰ Χαλίκι καὶ Λεπενίτσα. Ἡ Βωβοῦσα εἶχε καταστῇ τότε κέντρον ἐφοδιασμοῦ καὶ ἐκπαιδεύσεως τῶν συμμοριτῶν. Κοράσια 15—20 ἐτῶν ἁπαχθέντα τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1948 ἀπὸ τὴν περιφέρειαν Φαρσάλων καὶ ὁδηγηθέντα διὰ τῶν διαβάσεων τῆς Ὄρθρυος—Ἀγράφων—Πίνδου εἰς Βωβοῦσαν καὶ διαφυγόντα ἔπειτα εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Γράμμου διηγοῦντο ὅτι εἰς τὴν Βωβοῦσαν ἐνεδύθησαν μὲ στρατιωτικὰς στολὰς στολείσας ἐκ Ρουμανίας καὶ ὡπλίσθησαν μὲ Ρωσικὰ καὶ Γερμανικὰ ὅπλα, εἰς τὰ ὁποῖα καὶ ἐξεγυμνάσθησαν τότε ἐπὶ τρίμηνον διὰ νὰ καταστοῦν ἱκανὰ πρὸς πόλεμον, κατὰ τὸν ὁποῖον καὶ ἔλαβον μέρος εἰς πολλὰς μάχας. Ἄξιοι σημειώσεως καὶ ἐξάρσεως εἶναι τὸ ἠθικὸν τῶν κατοίκων τοῦ Μετσόβου καὶ τῶν καταφυγόντων ἐκεῖ ἀνταρτοπλήκτων, τὸ ὁποῖον διετηρήθη εἰς ἀξιοθαύμαστον σημεῖον. Ἄνδρες καὶ γυναῖκες καὶ παιδιὰ ἐπροθυμοποιήθησαν κατὰ τὰς τραγικὰς ἐκείνας ἡμέρας νὰ ἐνισχύσουν τὸ δύσκολον ἔργον τῆς ἀμυνομένης στρατιωτικῆς φρουρᾶς, δι' ὃ καὶ ἐθρήνησαν τότε οἱ Μετσοβῖται δύο νέους ἐκ τοῦ ἀμάχου πληθυσμοῦ ἐκτὸς τοῦ δημάρχου Βασ. Ζαούση. Θὰ ἦτο ὅμως μεγάλη παράλειψις τὸ νὰ μὴ ἐξαρθῇ ὁ σκληρὸς ἀγών, εἰς τὸν ὁποῖον ἀπεδύθη ἡ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Κιτριλάκην 9η Μεραρχία, ἡ ὁποία μετὰ δεκαημέρους σκληροτάτας καὶ αἱματηρὰς μάχας κατώρθωσε νὰ ἐκδιώξῃ ἀπὸ τὰς διαβάσεις τῆς Κατάρας τοὺς συμμορίτας καὶ νὰ προξενήσῃ εἰς αὐτοὺς τρομακτικὰς ἀπωλείας διὰ τοῦ πυροβολικοῦ κυρίως καὶ τῶν ἀεροπλάνων, τὰ ὁποῖα τοὺς ἐθέρισαν κυριολεκτικῶς μὲ τὰ μυδράλλιά των. Ἔκτοτε ἀπεκατεστάθη ἡ μέχρι τότε διακεκομμένη συγκοινωνία Τρικκάλων—Μετσόβου—Ἰωαννίνων. Ἐπέτρωτο ὅμως νὰ ἐπανέλθουν καὶ πάλιν οἱ συμμορῖται καὶ νὰ ἀνακαταλάβουν τὰς διαβάσεις τῆς Κατάρας καὶ συνεχισθῇ ὁ ἀγὼν τὴν ἄνοιξιν τοῦ 1949, ὁπότε αἱ στρατιωτικαὶ ἐπιχειρήσεις ἀποκορυφωθεῖσαι μὲ τοὺς θριάμβους τῶν ἐθνικῶν ὅπλων εἰς τὰς ἱστορικὰς μάχας τοῦ Βίτσι καὶ τοῦ Γράμμου, ἀπήλλαξαν ἐντελῶς τὴν περὶ τὸ Μέτσοβον περιφέρειαν ἀπὸ τὰς περιφερομένας κομμουνιστικὰς συμμορίας, διαλυθείσας σὺν τῷ χρόνῳ ἀπὸ τὰ ἀλλεπάλληλα σφυροκοπήματα, ἅτινα ἐδέχθησαν ἀπὸ τὰς ἐθνικὰς στρατιωτικὰς δυνάμεις.

(Συνεχίζεται)

ΣΤΑΥΡΟΥ Μ. ΓΚΑΤΣΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΝΘΙΜΟΣ Ο Ζ' ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ*

Ἐκόπασεν ἤδη ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Ἐκκλησίας ὁ Πατριαρχικὸς σάλος, διότι, μετὰ τὴν παραίτησιν τοῦ Κωνσταντίνου γενομένην τὴν 30ὴν Μαρτίου 1901, ἐξελέγη παμψηφεὶ ὁ ἀοίδιμος Ἰωακεὶμ ὁ Γ' καὶ ἐπανῆλθεν πανηγυρικῶς εἰς τὸ Πατριαρχεῖον, ἔνθα τοῦ ἐγένετο παθετωτικὴ ὑποδοχή. Οὗτος, τιμώμενος καὶ λατρευόμενος παρὰ πάντων, καὶ προσενεγκὼν εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν καὶ τὸ δοῦλον Ἔθνος πολυτιμοτάτας καὶ αὐθις ὑπηρεσίας, ἀπεδήμησε εἰς Κύριον τὴν 10ην Νοεμβρίου 1912 προπεμφθεὶς εἰς τὴν τελευταίαν του κατοικίαν μὲ τὴν ἐπιβαλλομένην μεγαλοπρέπειαν καὶ ἐπισημότητα.

Ἤδη τὰ ἀνατεταραγμένα ὕδατα ἠρέμησαν, αἱ ὀξύτητες ἠμβλύνθησαν, ὁ ὑποκειμενισμὸς παραμερίσθη. Εἰς τὴν αἰσίαν ταύτην τροπὴν συνετέλεσαν, τόσον ὁ κατὰ παράδοξον τρόπον μεταβληθεὶς εἰς πρᾶον, μειλίχιον, ἀνεξίκακον, ἀοίδιμος Μητροπολίτης Ἡρακλείας Γερμανός, ὁ ὑπερπατριώτης οὗτος κληρικὸς ἀλλὰ πεισμων καὶ ἰσχυρογνώμων συνάμα, ὅσον καὶ ἡ ἀργότερον αἰσία ἔκβασις τῶν νικηφόρων Βαλκανικῶν πολέμων τοῦ 1912—13 οἵτινες ἐχάρισαν τὴν ἐλευθερίαν εἰς τοὺς ἀλυτρώτους ἀδελφοὺς Ἠπειρώτας, Μακεδόνας, Κρῆτας καὶ κατοίκους τῶν νήσων τοῦ Ἀρχιπελάγους καὶ ἐδιπλασίασαν τὴν ὡραίαν καὶ γλυκεῖαν Πατρίδα μας Ἑλλάδα.

Τώρα πλέον καὶ ὁ ὑπέργηρος Ἠπειρώτης τέως Πατριάρχης Ἄνθιμος ὁ Ζ'. Ὅστις ἠξιώθη νὰ ἴδῃ τὰ ἐθνικά μας ὅρια ἐκπληρούμενα καὶ ὡραματίσθη ἤδη τὴν ὡραίαν μας γαλανόλευκον σημαίαν νὰ κυματίζῃ ὑπερήφανος εἰς τὸ φρούριον τῶν Ἰωαννίνων καὶ εἰς τὸ κωδωνοστάσιον τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τῆς ἰδιαιτέρας του Πατρίδος Πλησβίτσης ὅπου τὸ πρῶτον ἀντίκρυσε τὸ φῶς, ἐπιθυμεῖ πλέον, ὡς ἄλλος Συμεών, νὰ ἀποθάνῃ εὐχαριστημένος, Ἀσφαλῶς μὲ τὰ ὑποτρέμοντα γεροντικά του χείλη θὰ ἐψιθύρισε τὸ «Νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλον σου, Δέσποτα, ἐν εἰρήνῃ».

Οὕτω λοιπὸν γαλήνιος, γλυκύς, ἥρεμος, ἀτάραχος, ἀπεδήμησεν εἰς Κύριον τὴν πρωΐαν τῆς 5ης Δεκεμβρίου 1913, παραδοὺς τὴν ἁγνὴν ψυχήν του εἰς τὸν ποιητὴν καὶ πλάστην του.

Ὁ θάνατος τοῦ ἀοιδίμου ἀνδρός, διαδοθεὶς ταχύτατα ἀνὰ τὴν Πόλιν, συνεκίνησεν ἅπαντας. Δὲν ὑπῆρχον τώρα πολέμιοι καὶ ἀντίπαλοί του ἀλλὰ μόνον θαυμασταὶ καὶ θιασῶται τοῦ, παρὰ τὸ βραχὺ τῆς Πατριαρχείας του, ἐπιτελεσθέντος μεγάλου ἔργου του Καίτοι ὁ ἀοίδιμος ἦτο πλήρης ἡμερῶν—ἦγε τὸ 86ον ἔτος τῆς ἡλικίας του—ἐν τούτοις ἡ ἀπώλειά του ἐπροξένησεν ὀδύνην εἰς πάντας. Καὶ οἱ ἐκ τῶν ἐπιζώντων ἀδικήσαντες αὐτόν, μεταμεληθέντες ἔχυνον πικρὰ καὶ ἄφθονα δάκρυα. Ὅτε ἠγγέλθη εἰς τὰ Πατριαρχεῖα ὁ θάνατός του, τὸ συνεδριάζον τὴν στιγμὴν ἐκείνην Μεικτὸν Ἐθνικὸν Συμβούλιον, διέκοψε πάραυτα τὰς ἐργασίας του. Τοῦτο, συνελθὸν μετ' ὀλίγον εἰς ἔκτακτον συνεδρίασιν, ἀποφασίζει ἵνα ἡ κηδεία του γίνῃ εἰς τὸν Πατριαρχικὸν ναὸν καὶ τὴν γνωστοποίησιν τοῦ θανάτου του διὰ τῆς ἑξῆς ἀγγελίας: Ἁγία καὶ Ἱερὰ Σύνοδος ἀγγέλλει ὅτι, χθὲς ἀπεβίωσε ὁ Παναγιώτατος πρώην Πατριάρχης Ἄνθιμος ὁ Ζ'.

Ἡ κηδεία τῆς Α. Παναγιότητος γενήσεται αὔριον Σάββατον, 7ην ἰσταμένου μηνὸς καὶ ὥραν 10ην μ.μ. ἐν τῷ Πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ Ναῷ, προεξάρχοντος

---

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου (σελ. 915) καὶ τέλος.

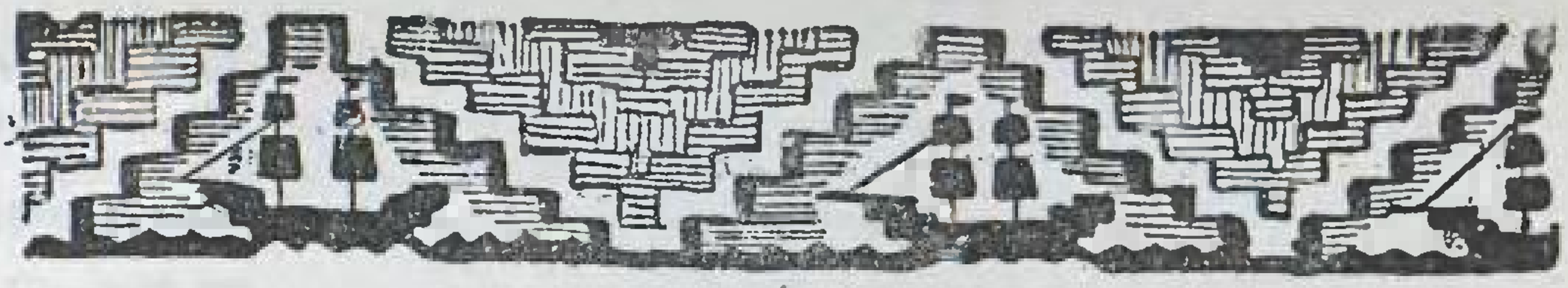

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΚΥΡ. ΣΚΑΦΙΔΑ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΜΕΤΣΟΒΟΥ*

17ον

Τὸ Μέτσοβον, ἂν καὶ μικρὰ κωμόπολις, ἐν τοσούτῳ παρουσιάζει μέγαν ἀριθμὸν εὐεργετῶν καὶ δωρητῶν, πολλοὶ τῶν ὁποίων δὲν περιώρισαν τὴν εὐεργετικήν των δρᾶσιν εἰς τὸ Μέτσοβον μόνον, ἀλλ' ἐπεξέτεινον αὐτὴν καὶ εἰς τὰ ξένα μέρη, ὅπου ἐπλούτησαν, καὶ ἄλλοι διαθέσαντες ψυχία μόνον διὰ τὴν γενέτειράν των, ἐδώρησαν τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς περιουσίας των εἰς τὴν ἑλληνικὴν πρωτεύουσαν καὶ τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος. Ἡ κοινότης τοῦ Μετσόβου, ἀποτίουσα φόρον εὐγνωμοσύνης πρὸς τὰ ἐκλεκτὰ αὐτὰ τέκνα της, ἀπὸ ἑκατὸν καὶ πλέον ἐτῶν τελεῖ ἐτήσιον καὶ πάνδημον μνημόσυνον ἐν τῷ μητροπολιτικῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς τὴν Κυριακὴν τῆς Ὀρθοδοξίας, συλλειτουργούντων ὅλων τῶν ἱερέων τοῦ Μετσόβου καὶ τοῦ Ἀνηλίου ὡς καὶ τῶν ἡγουμένων τῶν τριῶν μοναστηρίων τῆς περιφερείας Μετσόβου. Εἰς τὸ μνημόσυνον αὐτὸ προσήρχοντο καὶ προσέρχονται πλῆθος κόσμου καὶ ὅλοι οἱ μαθηταὶ τῶν σχολείων, διδάσκαλοι δὲ ἢ καθηγηταὶ ἐκφωνοῦσι μέχρι σήμερον καταλλήλους ἐπιμνημοσύνους λόγους, ἐξαίροντες τὴν φιλοπατρίαν τῶν εὐεργετῶν εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεὰς καὶ παροτρύνοντες αὐτὰς πρὸς μίμησιν. Κατὰ μοναδικὴν ἐξαίρεσιν τὸ μνημόσυνον τοῦ μεγάλου ἐθνικοῦ εὐεργέτου Γεωργίου Μιχ. Ἀβέρωφ τελεῖται κατ' ἔτος τὸν Ἰούλιον μῆνα καὶ τὴν Κυριακὴν μεταξὺ τῆς 16ης καὶ 22ας τοῦ μηνός.

Εἰς τὸ μνημόσυνον τῆς Κυριακῆς τῆς Ὀρθοδοξίας ψάλλεται ὑπὸ τῶν ἱερέων καὶ ψαλτῶν τὸ ἀκόλουθον:

---

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 16

Τῶν ἀοιδίμων καὶ ἀειμνήστων εὐεργετῶν ἡμῶν αἰωνία ἡ μνήμη (τρίς). Καὶ εἰς τὸ μνημόσυνον τοῦ Γ. Ἀβέρωφ ψάλλεται τό: Τοῦ ἀοιδίμου καὶ ἀειμνήστου εὐεργέτου ἡμῶν Γεωργίου αἰωνία ἡ μνήμη (τρίς).

Παραθέτω ὀνομαστικὸν κατάλογον τῶν ἐν λόγῳ εὐεργετῶν:

1) Ἀβέρωφ Γεώργιος
2) Ἀβέρωφ Νικόλαος
3) Ἀδαμίδης Νικόλαος
4) Ἀλεξίου Καλλιοπὴς
5) Βλάχας Νικόλαος
6) Βλάχα Μαρία
7) Βοΐλα Μαρία
8) Βοΐλας Βενέδικτος
9) Γκαδέλος Δημήτριος
10) Γκρὰς Σοφία (Ρωσὶς)
11) Δημητράκης Ἀλέξιος
12) Δουλαδίρη Χάϊδω
13) Ζαμάνης Δημήτριος
14) Κώνστας Ἰωάννης
15) Κάλλης Ἰωάννης
16) Κάλλη Ἑλένη
17) Κοντοπάσχος Ἰωάννης
18) Κασσιάρος Νικόλαος
19) Κουκουμπάνὴ Ἀδελφοὶ
20) Λούκας Ἰωάννης
21) Μπότσαρης Στέργιος
22) Μανούση Καλλιόπη
23) Ξειδᾶς Μιχαὴλ
24) Ξειδᾶς Ἀναστάσιος
25) Πελτέκης Κωνσταντῖνος
26) Πῖχτος Νικόλαος
27) Στάνος Ἰωάννης
28) Στάνος Στέργιος
29) Σταμέρωφ Κων)νος
30) Σαρακιώτης Δημήτριος
31) Στουρτούρης Νικόλαος
32) Τσομπᾶνος Γιαννακὸς
33) Τσαπέκος Γεώργιος
34) Τσουκᾶς Παναγιώτης
35) Τούλης Γεώργιος
36) Τούλης Θεόδωρος
37) Τούλη Ἀφέντω
38) Τουσσίτσας Ἀν. Μιχαὴλ
39) Τσουμάγκας Τριαντάφυλλος
40) Τέρωφ Στέργιος
41) Τζωαννοπούλου Ἑλένη
42) Τζωαννοπούλου Εὐδοκία
43) Τζωαννόπουλος Στέργιος
44) Φλόκας Κυριάκος
45) Φλόκας Δημήτριος καὶ Κυριάκος, ἔγγονος τοῦ ἀνωτέρω
46) Φαρδῆς Ἀνδρέας
47) Φαρδῆ Ἑλένη
48) Φουρνίγκας Κωνσταντῖνος
49) Χᾶτος Ἰωάννης — Μιχάλη
50) Τσίτσας Βαρῶνος Μιχαὴλ

ΦΛΟΚΑΣ ΚΥΡΙΑΚΟΣ

Οὗτος εἶναι ὁ πρῶτος μέγας εὐεργέτης τοῦ Μετσόβου. Φιλοξενήσας ὁ μεγαλοκτηνοτρόφος αὐτὸς ἐπὶ τρία ἔτη 1656—1659 ἕνα Βεζύρην τοῦ Σουλτάνου Μεχμὲτ τοῦ Δ' ἐπέτυχεν ἀργότερον νὰ ἀποσπάσῃ διὰ φιρμανίου τὰ ἐξαιρετικὰ προνόμια τοῦ Μετσόβου καὶ μεγάλης περιφερείας τὸ 1659, ὁπότε ἡ μικρὰ τότε Ἠπειρωτικὴ καμόπολις κατέστη σὺν τῷ χρόνῳ πραγματικὴ Δημοκρατία καὶ ηὐξήθη σημαντικὰ ὁ πληθυσμός της. Ὁ Κυριάκος Φλόκας ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος πραγματικὸς ἄρχων τοῦ Μετσόβου, διευθύνας προσωπικῶς τὰ τοῦ Μετσόβου πράγματα καὶ δίδων ὁ ἴδιος τὰς πρεπούσας λύσεις εἰς τὰς μεταξὺ τῶν κατοίκων ἀναφυομένας διαφοράς, ὑποχρεουμένων νὰ σέβωνται τὰς ἐκδιδομένας ἀποφάσεις.

ΣΤΑΝΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ

Ἀναφέρεται ὡς δεύτερος εὐεργέτης τοῦ Μετσόβου μετὰ τὸν Κυριάκον Φλόκαν. Μετῆλθε τὸν ἔμπορον ἐν Βενετίᾳ καὶ τὸ 1707 διέθεσε τὴν ἀπαιτουμένην χρηματικὴν δαπάνην διὰ τὴν κατασκευὴν δύο ξυλίνων γεφυρῶν ἐπὶ τοῦ Μετσοβίτικου ποταμοῦ, μιᾶς παρὰ τὸ μοναστήριον τῆς Παναγίας ἐπὶ τοῦ ἡμιονικοῦ δρόμου Μετσόβου—Τρικκάλων καὶ ἑτέρας ἐπὶ τοῦ ἰδίου ποταμοῦ εἰς τὴν θέσιν Γινιέτσι—

Μπουϊάννου ἐπὶ τοῦ δρόμου Μετσόβου—Ἰωαννίνων. Ὁ Ἴδιος ἔκτισε τὴν μέχρι σήμερον διασωζομένην πλακοσκεπῆ κρήνην, γνωστὴν μὲ τὸ ὄνομα Φαντάνα ἀλ Στάνου, ἤτοι Βρύση τοῦ Στάνου, εἰς τὴν συνοικίαν Ντραΐ.

ΣΤΑΝΟΣ ΣΤΕΡΓΙΟΣ

Υἱὸς τοῦ Ἰωάννου Στάνου, διαδεχθεὶς τὸν πατέρα του ἐν Βενετίᾳ εἰς τὸ ἐμπορικόν του κατάστημα καὶ ἐπιστρέψας ἀργότερον εἰς Μέτσοβον, ὅπου παρέμεινε μέχρι τοῦ θανάτου του. Οὗτος διέθεσεν 100.000 ἄσπρα, ἅπινα κατέθεσεν εἰς τὴν μπάγκαν (ταμεῖον) τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς διὰ τὴν ἵδρυσιν σχολικοῦ κτιρίου ἐν Μετσόβῳ. Ἐζητήθη παρὰ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης ἡ ἄδεια ἱδρύσεως τοῦ ἐν λόγῳ κτιρίου τὸ 1744 καὶ μόλις τὸ 1759 ἐχορηγήθη αὕτη.

ΦΛΟΚΑ ΑΔΕΛΦΟΙ—ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΚΑΙ ΚΥΡΙΑΚΟΣ

Ἔγγονοι τοῦ πρώτου μεγάλου εὐεργέτου Κυριάκου Φλόκα, μετέφεραν δι' ὑδραγωγείου ἀπὸ τὴν θέσιν Πολιτσιοάρε καὶ Πολιτσὲς ἄφθονα ὕδατα διὰ τὴν ὕδρευσιν τοῦ Μετσόβου. Ἔκτισαν εἰς τὴν κεντρικὴν πλατεῖαν παρὰ τὴν θέσιν «Κουλτοῦκι» καὶ τὸν Μεγάλον Πλάτανον πλακοσκεπῆ κρήνην, γνωστὴν μὲ τὸ ὄνομα Βρύση τοῦ Φλόκα. Διασώζεται μέχρι σήμερον ἡ Βρύση τοῦ Φλόκα καὶ φέρει ἐσωτερικῶς ἐντοιχισμένην πλάκα μὲ τὴν ἐπιγραφὴν «Δέησις τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ Δημητρίου καὶ Κυριάκου Φλόκα 1786 Μαΐου 2».

ΦΟΥΡΝΙΓΚΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

Ἀποδημήσας ἐκ Μετσόβου εἰς μικρὰν ἡλικίαν μετέβη εἰς Ρωσίαν καὶ ἔζησε μέχρι τοῦ θανάτου του ἐν Μόσχᾳ (1849). Διὰ διαθήκης του κατέλιπεν εἰς τὴν Κοινότητα Μετσόβου χρηματικὴ Καισαρικὴ 4.000 (τέσσαρες χιλιάδες) πρὸς μεταφορὰν ἀφθονωτέρων ὑδάτων ἐκ τῆς θέσεως Γιαπίου, διόρθωσιν περίπου ἀπεχούσης τῆς πόλεως. Διὰ δαπάνης του κατεσκευάσθη νέον καὶ καλύτερον ὑδραγωγεῖον, τὸ ὁποῖον ἐπερατώθη τὸ ἔτος 1858 καὶ εἰς τὴν κεντρικὴν πλατεῖαν τῆς κωμοπόλεως ἐκτίσθη πλακοσκεπὴς κρήνη μὲ τρεῖς κρουνοὺς καὶ εἰς τὴν προμετωπίδα τῆς κρήνης ἐνετοιχίσθη μαρμαρίνη πλάξ μὲ ἐπιγραμμα χρυσοῖς γράμμασι χαραγμένον, συνταχθὲν ὑπὸ τοῦ ἐκ Μονοδενδρίου σχολάρχου Μετσόβου Ἰωάννου Στέα καὶ κατελῆγον εἰς τοὺς ἀκολούθους στίχους:

«Τὸν δ' οὖν εὐεργέτην ἀναγράψασα εἴσεται
εἰς αἰεὶ χάριν καί ποτε ἀνδριάντα ἐγερεῖ πατρίς».

Διὰ δαπάνης τοῦ ἰδίου κατεσκευάσθη ἡ κρήνη ἐν τῇ συνοικίᾳ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου γνωστὴ μέχρι σήμερον ὡς «Φαντάνα ντὲ λὰ Τσερνίτζιν». Ἐτίσης διέθεσε χρήματα διὰ τὴν οἰκοδομὴν ὑδρομύλου, ἀποφέροντος ποσὸν 600 γροσίων ἐτησίως, δαπανωμένων διὰ τὴν συντήρησιν τοῦ ὑδραγωγείου, τὸ ὁποῖον διασώζεται μέχρι σήμερον μὲ τὸ ὄνομα ὑδραγωγεῖον Φουρνίγκα.

ΤΣΟΥΜΑΓΚΑΣ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΣ

Ὁ Μετσοβίτης Τσουμάγκας μεταβὰς εἰς Μόσχαν ἐσχημάτισεν ἐκεῖ ἐμπορευόμενος μεγάλην περιουσίαν. Κατὰ τὸ 1852 κατέλιπεν ἀσσυνιᾶτα 35.000 πρὸς οἰκοδομὴν Γηροκομείου ἐν τῇ πατρικῇ οἰκίᾳ. Μετὰ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ γηροκομείου μία αἴθουσα τούτου ἐχρησιμοποιήθη ὡς Παρθεναγωγεῖον. Ἀργότερον διετέθη μία αἴθουσα διὰ τὸ Ἀβερώφειον κληροδότημα (Γραφεῖον) δύο αἴθουσαι διὰ τὸ Ἀβερώφειον Φαρμακεῖον καὶ ἄλλαι αἴθουσαι διὰ τὰ γραφεῖα τῆς Ἐφορείας Με-

τσόβου καὶ τὰ ἀρχεῖα τῆς Κοινότητος Μετσόβου. Κατέλιπεν ἐπὶ πλέον 7.000 ἀσσινιᾶτα πρὸς συντήρησιν 7—10 ἐξησθενημένων καὶ ἀναπήρων γερόντων τοῦ Μετσόβου. Μετὰ τὸν ἐν Μόσχᾳ ἀνατόν του οἱ ἐκτελεσταὶ τῆς διαθήκης του σύμφωνα μὲ ἐκφρασθεῖσαν ἐν ζωῇ ἐπιθυμίαν του κατέθηκαν τὸ 1854 ἀσσινιᾶτα 38.000 πρὸς προικοδότησιν ἀπόρων κορασίδων, προτιμωμένων τῶν συγγενῶν τοῦ εὐεργέτου. Ἐγράφη ὅτι ὑπὲρ τοῦ Γηροκομείου Μετσόβου καὶ ἡ φίλη τοῦ ἱδρυτοῦ Τσουμάγκα Σοφία Γκρὰς κατ' ἐπιθυμίαν του κατέθεσε ρούβλια ἀργυρᾶ 10.000 πρὸς συντήρησιν ἐν τῷ γηροκομείῳ μετὰ τὸν θάνατόν της καὶ ἑτέρων τεσσάρων πτωχῶν γερόντων τοῦ Μετσόβου. Ἡ ὡς ἄνω Σοφία ἐκληρονόμησεν ἀπὸ τὸν Τσουμάγκαν 70.000 ἀργυρᾶ ρούβλια. Τὰ ἀνωτέρω χρηματικὰ ποσὰ ὁ Τριαν. Τσουμάγκας καὶ ἡ Σοφία Γκρὰς κατέθεσαν εἰς τὸ Ὀρφανοτροφεῖον τῆς Μόσχας, ὅπερ ἦτο οἰκονομικὸς ὀργανισμός, ἐπέχων θέσιν Τραπέζης. Οἱ τόκοι τῶν ἀνωτέρω κατατεθειμένων κεφαλαίων ἀπεστέλλοντο κανονικῶς εἰς τὴν Ἐφορείαν Μετσόβου μέχρι τοῦ 1917, ὁπότε ἐκραγείσης τῆς Κομμουνιστικῆς ἐπαναστάσεως ἐν Ρωσίᾳ, κατεσχέθησαν ὅλα τὰ κατατεθειμένα χρήματα. Προγενεστέρως ἤτοι τὸ 1852 ὁ Τσουμάγκας διέθεσε 3.000 ρούβλια ἀργυρᾶ ὑπὲρ τῶν ναῶν τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς καὶ Ἁγίου Χαραλάμπους. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας τὸ ἐν λόγῳ Γηροκομεῖον στεγάζει τὰ γραφεῖα τῆς Κοινότητος—Δήμου—Μετσόβου καὶ τὸ ἑξετάξιον Γυμνάσιον Μετσόβου.

ΓΚΑΝΤΕΛΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

Ἐκ Μετσόβου ὁρμώμενος ἐπλούτησεν ἐν Ρωσίᾳ καὶ τὸ 1822 διέθεσεν ὑπὲρ τῶν σχολείων καὶ τῆς συντηρήσεως τῶν πτωχῶν μαθητῶν ἀσσινιᾶτα 50.000 καὶ ὑπὲρ πτωχῶν οἰκογενειῶν καὶ πτωχῶν κορασίδων ἑτέρας 25.000 ἀσσινιάτων. Τὰ ἐν λόγῳ ποσὰ κατέθεσεν ὁ Γκαντέλος εἰς τὸ ὀρφανοτροφεῖον τῆς Μόσχας.

ΠΕΛΤΕΚΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

Ὁ Μετσοβίτης αὐτὸς πλουτήσας ἐν Ρωσίᾳ κατέθεσεν εἰς τὸ ὀρφανοτροφεῖον τῆς Μόσχας κατὰ τὸ 1827 ἀσσινιᾶτα 21.200 ὑπὲρ τῶν σχολείων τοῦ Μετσόβου.

ΤΕΡΩΦ ΣΤΕΡΓΙΟΣ

Ὁ ἐκ Μετσόβου Τέρωφ Στέργιος δημιουργήσας μεγάλην περιουσίαν ἐν Ρωσίᾳ κατέθεσε τὸ 1839 εἰς τὸ Ὀρφανοτροφεῖον τῆς Μόσχας ὑπὲρ τῶν σχολείων, πτωχῶν οἰκογενειῶν καὶ πτωχῶν κορασίδων ἀνὰ 5.000 ἀσσινιᾶτα, ἤτοι ἐν συνόλῳ 15.000 ἀσσινιᾶτα.

ΞΥΔΑΣ ΜΙΧΑΗΛ

Ὁ Μετσοβίτης Ξυδᾶς Μιχαὴλ πλουτήσας ἐν Ρωσίᾳ τὸ 1842 κατέθεσεν εἰς τὸ ὀρφανοτροφεῖον τῆς Μόσχας 25.000 ἀσσινιᾶτα πρὸς ἀγορὰν βιβλίων, χάριν τῶν μαθητῶν, καὶ ἀλεύρου χάριν τῶν πτωχῶν οἰκογενειῶν τοῦ Μετσόβου. Ἀργότερον οἱ δύο ἀδελφοὶ Ξυδᾶ Μιχαὴλ καὶ Ἀναστάσιος ἐδώρησαν εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς τοῦ Μετσόβου μέγαν χρυσοκέντητον ἐπιτάφιον θρῆνον, φιλοτεχνηθέντα ἐν Μόσχᾳ μεγάλης ἀξίας. Οὗτος διατηρεῖται μέχρι σήμερον ἐν ἀρίστῃ καταστάσει ἐν τῷ ἀνωτέρῳ ναῷ φυλασσόμενος ἐντὸς ὑελοφράκτου καλλιτεχνικῆς ξυλίνης θήκης.

ΧΑΤΟΣ ΜΙΧΑΗΛ

Ὁ Μετσοβίτης Χάτος ἐμπορευόμενος ἐν Ρωσίᾳ κατέθεσεν εἰς τὸ ὀρφανοτροφεῖον τῆς Μόσχας ὑπὲρ πτωχῶν οἰκογειειῶν καὶ πτωχῶν κορασίδων 5 250 ἀσσινιᾶτα. Ἐδώρησεν ἐπίσης καὶ μέγαν πολυέλαιον εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς.

ΤΣΟΜΠΑΝΟΥ ΓΙΑΝΝΑΚΟΣ

Ὁ Μετσοβίτης Γιαννακὸς Τσομπάνου ταξειδεύσας εἰς Βιέννην καὶ δημιουργήσας διὰ τοῦ ἐμπορίου ἀρκετὴν περιουσίαν κατέλιπε τὸ 1849 διακόσια καισαρικὰ φλωρίνια πρὸς ἀνέγερσιν σφαγείων παρὰ τὸν ρύακα τὸν χωρίζοντα τὴν πλατεῖαν τῆς κωμοπόλεως Μετσόβου, τῶν ὁποίων τὴν πρόσοδον ἀφιέρωσεν ὑπὲρ τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς. Τὸ ἐν λόγῳ ὅμως χρηματικὸν ποσὸν ἐσφετερίσθησαν οἱ ἐκτελεσταὶ τῆς διαθήκης ἕνεκα ἀσυγγνώστου ἀμελείας τῶν ἐφόρων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

ΜΗΤΣΟΥΡΑΣ ΘΕΜΕΛΗΣ

Ὁ Μετσοβίτης Μήτσουρας κατέβαλε τὴν ἀπαιτουμένην δαπάνην διὰ τὴν ἀνέγερσιν δημοτικοῦ σχολείου ἐν τῇ συνοικίᾳ τῆς Ἁγίας Τριάδος. Ἄγνωστον ὅμως πότε καὶ εἰς ποῖον μέρος ἐκτίσθη τὸ ἐν λόγῳ Σχολεῖον. Κατὰ τὴν παράδοσιν ἐλειτούργει τὸ σχολεῖον αὐτὸ εἰς οἴκημα κτισθὲν ἔξωθι τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἁγίας Τριάδος, τοῦ ὁποίου διεσώζοντο τὰ θεμέλια μέχρι τῆς χαράξεως τοῦ ἐκεῖθεν διερχομένου αὐτοκινητοδρόμου.

ΚΩΝΣΤΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ

Κατὰ τὴν παράδοσιν ὁ Ἰωάννης Κώνστας κατήγετο ἀπὸ τὴν περιφέρειαν Ἰωαννίνων καὶ ἐλθὼν εἰς Μέτσοβον ὡς ὑπάλληλος κατ' ἀρχὰς καὶ βραδύτερον ὡς συνεταῖρος τῶν Μετσοβιτῶν ἀδελφῶν Χατζηστεργίου, ἐνυμφεύθη ἀργότερον ἐν Μετσόβῳ. Εἰργάσθη ὡς ἔμπορος ἐν Σέρραις καὶ Βιέννῃ καὶ τὸ 1797 κατέθεσεν εἰς τὴν Καισαροβασιλικὴν Τράπεζαν τῆς Βιέννης Φλωρίνια ἀργυρᾶ 10.080, ἀποφέροντα ἐτησίως 4620 γρόσια ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς Σχολῆς Μετσόβου.

Ὁ υἱὸς τοῦ ἐν λόγῳ Κώνστα, Διαμάντης, διαμένων ἐν Βιέννῃ ἐμυήθη εἰς τὴν Φιλικὴν Ἑταιρείαν ὑπὸ τοῦ Μετσοβίτου Δημ. Ποστολάκα (1) καὶ εὐθὺς ὡς ἐκηρύχθη ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις ἐν Ἑλλάδι κατῆλθεν εἰς τὴν γενέτειράν του Μέτσοβον μαζὶ μὲ τοὺς ἐκ Μηλιᾶς τοῦ Μετσόβου νέους Ζήνωνα Ἰσαυριδην καὶ Ἀναστάσιον Καραμίχον, μὲ τοὺς ὁποίους ἐπολέμησεν εἰς τὸ Βαλτέτσι, Ἄρταν, Πέταν, Σάλωνα καὶ τελευταῖα εἰς τὴν ἱστορικὴν μάχην τοῦ Φαλήρου ἔπεσεν ἐνδόξως τὴν 22αν Ἀπριλίου 1827, δύο ὥρας μετὰ τὸν θανάσιμον τραυματισμὸν τοῦ Καραϊσκάκη.

Τὸ ὄνομά του εἶναι χαραγμένον εἰς μίαν μαρμαρίνην πλάκα, ἐντοιχισμένην εἰς τὸ μνημεῖον τοῦ Γ. Καραϊσκάκη ἐν Νέῳ Φαλήρῳ, τρίτον κατὰ σειράν. Εἰς τὴν πλάκα αὐτὴν εἶναι χαραγμένα τὰ ὀνόματα δέκα ἕπτὰ συμπολεμιστῶν τοῦ Στρατάρχου, πεσόντων εἰς τὴν μάχην αὐτήν.

ΤΣΟΥΚΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ

Ὁ Μετσοβίτης αὐτὸς ἐμπορευόμενος ἐν Κιέβῳ τὸ ἔτος 1851 ἀνιστόρησε τὸ ἐξωκκλήσι «Προφήτης Ἠλίας» κτίσας αὐτὸ μεγαλύτερον καὶ προσθέσας καὶ μικρὸν κελλίον. Ὁ ἴδιος Παναγιώτης Τσουκᾶς ἔκτισε καὶ ὑδρόμυλον, τοῦ ὁποίου τὴν ἐξ ὀκτακοσίων γροσίων πρόσοδον ἀφιέρωσεν ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων. Ἔκτισεν ἐπίσης καὶ κρήνην εἰς τὴν θέσιν «Βάλεα ἀλ Μασίκου» (Ρέμμα τοῦ Μασίκου).

---

1. Δημ. Ποστολάκας εἶναι ὁ ἱδρυτὴς τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἑλλάδος. Τὰ ὀλίγα βιβλία ποὺ εἶχε τότε τὸ Κράτος ἐφυλάσσοτο μαζὶ μὲ ὀλίγα χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ νομίσματα εἰς μίαν αἴθουσαν τῆς Βουλῆς. Τὸ 1836 ὁ Δημ. Ποστολάκας ἀπέστειλεν εἰς τὴν ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν 1995 τόμους ἐκλεκτῶν βιβλίων. Τὰ βιβλία αὐτὰ δερματδόετα εὑρίσκονται ἐν τῇ Ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ καὶ φέρουσιν εἰς τὸ πρῶτον φύλλον ἐσωτερικῶς τὴν σφραγῖδα: «Καὶ τόδε Ποστολάκα». Ἔκτοτε ἐξευρέθη ἰδιαίτερον οἴκημα διὰ τὴν Ἐθνικὴν Βιβλιοθήκην, στεγασθεῖσαν ἀργότερον εἰς τὸ Βαλλιάνειον Μέγαρον, παραπλεύρως τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου.

ΦΑΡΔΗΣ ΑΝΔΡΕΑΣ

Ὁ ἐν λόγῳ Μετσοβίτης, γαμβρὸς ἐπ' ἀδελφῇ τοῦ μεγάλου ἐθνικοῦ εὐεργέτου Νικολάου Στουρνάρη, ἔκτισεν ἐκ θεμελίων τὸ ἐξωκκλήσιον τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Μετσόβου—Ἰωαννίνων, ἔξωθι τοῦ Μετσόβου καὶ εἰς τὴν θέσιν «Γκρίζου» δαπανήσας 200 Ὀθωμανικὰς λίρας. Πλησίον τῆς ἐκκλησίας ἔκτισε καὶ κρήνην, ἥτις διασώζεται μέχρι σήμερον. Ἐπίσης εἰς τὴν συνοικίαν τῆς Ἁγίας Τριάδος, ὅπου εὑρίσκεται ἡ οἰκία του, ἔκτισεν ἑτέραν μεγάλην πλακοσκεπῆ κρήνην μὲ δύο κρουνούς, γνωστὴν μὲ τὸ ὄνομα «Φοντενεάλε». Ἐπὶ πλέον ἐπιδιώρθωσε καὶ τοὺς περὶ τὴν ἄνω κρήνην λιθοστρωμένους δρόμους τῆς συνοικίας Ἁγίας Τριάδος. Κατὰ τὸ 1875 διέθεσε ἀνὰ χιλίας δραχμὰς χρυσᾶς ὑπὲρ τῶν ἐκκλησιῶν Ἁγίου Χαραλάμπους, Ἁγίας Παρασκευῆς καὶ Ἁγίου Δημητρίου, ἑτέρας χιλίας δραχμὰς ὑπὲρ τῆς Μονῆς τῆς Παναγίας, χιλίας πρὸς κατασκευὴν τρίτης κρήνης καὶ 6.000 δραχμὰς πρὸς κατασκευὴν γεφυρῶν, πρὸς ἰσοπέδωσιν ὁδοῦ ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου μέχρι τοῦ Προφήτη Ἠλία. Μέρος μόνον τῆς ἐν λόγῳ ὁδοῦ κατεσκευάσθη. Ἐπίσης τὸ 1875 διέθεσεν ἑτέρας 16.000 δραχμὰς πρὸς βοήθειαν τῶν πτωχῶν μαθητῶν καὶ πληρωμὴν τῶν μισθῶν τῶν διδασκάλων.

ΦΑΡΔΗ ΕΛΕΝΗ

Ἡ Ἑλένη Φαρδῆ, σύζυγος τοῦ Ἀνδρέα Φαρδῆ καὶ ἀδελφὴ τοῦ μεγάλου ἐθνικοῦ εὐεργέτου Νικολάου Στουρνάρη, κατέλιπε τὸ 1872 δέκα χιλιάδας χρυσᾶς δραχμάς, ἤτοι τετρακοσίας χρυσᾶς λίρας Ἀγγλίας πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν σχολείων τοῦ Μετσόβου.

ΜΠΟΤΣΑΡΗΣ ΣΤΕΡΓΙΟΣ

Τὸ ἐπίλεκτον αὐτὸ τέκνον τοῦ Μετσόβου κατέλιπε τὸ 1865 ἑπτὰ μεγάλας σιταποθήκας εὑρισκομένας ἐν Βραΐλᾳ τῆς Ρουμανίας, ὅπου ἦτο ἐγκατεστημένος, ὑπὲρ τῆς Κοινότητος Μετσόβου. Τὰ ἐκ τῶν ἐν λόγῳ σιταποθηκῶν ἐνοίκια, ἀπηλλαγμένα φόρων, ἀνήρχοντο τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς 360 Φλωρίνια Καισαρικὰ καὶ ἐξ αὐτῶν διετίθεντο 3.000 γρόσια ὑπὲρ τοῦ ἐν Ἀνηλίῳ δημοτικοῦ Σχολείου καὶ τὰ ὑπόλοιπα πρὸς ἐπισκευὴν ἱδρυμάτων κοινῆς ὠφελείας ἐν γένει. Τὰ ὡς ἄνω χρηματικὰ ποσὰ ἔπαυσαν ἀποστελλόμενα ἀπὸ τοῦ 1914, ὅτε ἐξερράγη ὁ πρῶτος παγκόσμιος πόλεμος, κατακρατηθέντα ὑπὸ τοῦ ἐν Βραΐλᾳ ζῶντος μέχρι τοῦ 1919 ἑτεροθαλοῦς ἀδελφοῦ του καὶ τῆς ἀδελφῆς του Ρόϊδης, χήρας Νικολάου Παπαφύλλου (Τριανταφύλλου), ἐγκατεστημένου καὶ ἀποθανόντος ἐν Φαρσάλοις τῆς Θεσσαλίας. Κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν Γερμανοβουλγάρων δὲ κατάληψιν τῆς Βραΐλας ὁ ἐν ἁμαρτίαις γηράσας ἑτεροθαλὴς ἐκεῖνος ἀδελφὸς τοῦ Στεργίου Μπότσαρη ἐξεποίησε τὰς ἑπτὰ σιταποθήκας τυχὼν σχετικῆς ἀδείας τότε ἀπὸ τοὺς κατακτητὰς τῆς Βραΐλας Γερμανούς. Ὁ Στέργιος Μπότσαρης πλὴν τῶν εἰρημένων ἑπτὰ σιταποθηκῶν ἐκληροδότησε τὸ 1865 εἰς τὴν κοινότητα Μετσόβου καὶ χρυσᾶς δραχμὰς 188.586, ὅπως τὸ μὲν ἥμισυ τῶν τόκων τούτων χρησιμεύσῃ πρὸς ἐπαύξησιν τῶν πόρων τῶν δημοτικῶν σχολείων, τὸ δὲ ἕτερον ἥμισυ πρὸς διανομὴν εἰς τοὺς πτωχούς. Ἀλλ' οἱ ἐξ ἀδιαιρέτου κληρονόμοι ἐκείνου, ἑτεροθαλεῖς ἀδελφοὶ αὐτοῦ, προσέβαλον τὴν διαθήκην καὶ ὡς ἐκ τούτου ἡ Κοινότης Μετσόβου ἠναγκάσθη νὰ ἔλθῃ εἰς συμβιβασμὸν μὲ αὐτούς, κατὰ τὸν ὁποῖον ἐκτὸς τῶν ἑπτὰ σιταποθηκῶν ἀφέθησαν ὑπὲρ τοῦ Μετσόβου 23.302,50 δραχμαί. Τὸ ἐν λόγῳ ὅμως σοβαρὸν χρηματικὸν ποσόν, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἐν Ρουμανίᾳ ἀντιπροσώπου τῆς Κοινότητος Μετσόβου Ἰωάννου Στάμου, ἐπισυμβάντα τὸ 1872, κατεκρατήθη ὑπὸ τῶν κληρονόμων τοῦ Μπότσαρη καὶ οὐδέποτε ἐδόθη εἰς τὴν Κοινότητα Μετσόβου ἀπὸ ἀσυγχώρητον ἀμέλειαν τῶν ἐφόρων Μετσόβου.

(Συνεχίζεται)

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΚΥΡ. ΣΚΑΦΙΔΑ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΜΕΤΣΟΒΟΥ*

ΣΤΑΜΕΡΩΦ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

Ὁ Μετσοβίτης Σταμέρωφ πλουτήσας ἐν Ρωσίᾳ κατέλιπε τὸ 1873 πρὸς ἐπαύξησιν τῶν πόρων τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου Μετσόβου ρούβλια ἀργυρᾶ 13.000, ἅτινα ἐκκαθαρισθέντα εἰς δραχμὰς 5.703 κατετέθησαν τὸ 1874 εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τόκῳ 6%.

ΤΣΑΠΕΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

Ὁ Μετσοβίτης αὐτὸς ἐμπορευόμενος ἐν Αἰγύπτῳ κατέλιπε τὸ 1854, ἤτοι μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Μετσόβου ἀπὸ τὰ στρατεύματα τοῦ Ἀβδῆ Πασσᾶ, 5.000 γρόσια, ἅτινα ἀπεστάλησαν εἰς Μέτσοβον τὸ 1868, πρὸς ἐπισκευὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ καὶ τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου, ἀμφοτέρων κειμένων ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς. Τὸ ἐν λόγῳ ὅμως ποσὸν διετέθη δι' ἄλλας ἐπειγούσας τότε ἀνάγκας τῆς Κοινότητος.

ΚΟΝΤΟΠΑΣΧΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ

Ὁ Μετσοβίτης Ἰωάννης Κοντοπάσχος κατέλιπε εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος τὸ 1861 δραχμὰς 56.800, ὅπως ἐκ τῶν τόκων αὐτῶν ἐκπαιδεύωνται περιοδικῶς τέσσαρες νέοι, δύο ἐν τῇ Ριζαρείῳ Σχολῇ Ἀθηνῶν, ὀφείλοντες μετὰ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν αὐτῶν νὰ ἐγκολπῶνται τὸ ἱερατικὸν ἐπάγγελμα ἐν Μετσόβῳ καὶ δύο ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ πρὸς σπουδὴν τῆς ἰατρικῆς, ὑποχρεούμενοι καὶ οὗτοι νὰ ἀποκαθίσταντοι ἐν Μετσόβῳ. Δυστυχῶς ἡ ἱερὰ αὐτὴ διάταξις δὲν ἐξεπληρώθη, διότι ὁ ἐπ' ἀδελφῇ γαμβρὸς τοῦ διαθέτου Δημήτριος Τσᾶπος, ὁπλαρχηγός, ἀπὸ ἀσυγχώρητον ἀμέλειαν τῆς Κοινότητος Μετσόβου, κατώρθωσε νὰ ἀκυρώσῃ παντελῶς τὴν διαθήκην!!

Ἀφῆκε τὴν ἐν Μετσόβῳ οἰκίαν του εἰς τὴν ἐν Μετσόβῳ ἐκκλησίαν τῶν Ἁγίων Πάντων.

ΛΟΥΚΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ

Ὁ Μετσοβίτης Λούκας Ἰωάννης ἐμπορευόμενος ἐν Ρωσίᾳ κατέλιπε εἰς τὸ Ὀρφανοτροφεῖον τῆς Μόσχας σεβαστὸν χρηματικὸν ποσὸν διὰ τὴν λειτουργίαν δημοτικοῦ σχολείου ἐν τῇ συνοικίᾳ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκετο ἡ οἰκία του. Ἡ προσωπογραφία του εὑρίσκεται ἀνηρτημένη ἐν μεγάλῃ αἰθούσῃ τῆς Κοινότητος Μετσόβου.

Κατὰ τὰ ἐκτεθέντα εἰς τὰ προηγούμενα, ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἐν τῷ Ὀρφανοτροφείῳ τῆς Μόσχας καταθέσεις ἀπὸ μέρους Μετσοβιτῶν, κατετέθησαν ὑπὲρ τῆς Κοινό-

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 107.

τητος Μετσόβου ἀσσινιᾶτα 304.700 ἀναλογοῦντα μὲ ρούβλια ἀργυρᾶ 87.058. Ἀλλὰ εἰς αὐτὰ ἀπὸ τοῦ 1862—1872 προσετέθησαν καὶ 40.000 ἀργυρᾶ ρούβλια. εἰσέτι ἐκ τῶν τόκων καθυστερουμένων ἐντόκως καὶ τούτων κατατεθειμένων εἰς τὸ θησαυροφυλάκιον Πετρουπόλεως ὑπὸ τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ Μετσόβου Μιχαὴλ Σταμέρωφ καὶ οὕτως ἀπετελέσθη κεφάλαιον ἐξ 128.058 ἀργυρῶν ρουβλίων, ἀποφέρον ἐτησίως ρούβλια ἀργυρᾶ 5.100 περίπου. Ἐκ τῶν καθυστερουμένων τόκων ἐπὶ μίαν δεκαετίαν καὶ τοῦ ἀνατοκισμοῦ αὐτῶν ἐπήγασαν 40.000 ρούβλια ἀργυρᾶ καὶ λίραι Ἀγγλίας 500, χρησιμοποιηθέντα πρὸς ἐπισκευὴν τοῦ Γηροκομείου, ὑδραγωγείου, τῶν κοινοτικῶν κρηνῶν, τῶν ὁδῶν, γεφυρῶν καὶ πρὸς ἀγορὰν ἐπίπλων καὶ σκευῶν διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ Γηροκομείου.

ΤΟΥΛΗΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ

Ὁ Θεόδωρος Τούλης, ἐμπορευόμενος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ διέθεσε τὸ 1858, τάλληρα 2.000, ὅπως ὑπὸ τῶν τόκων αὐτῶν βοηθεῖται ἡ ἑλληνικὴ Σχολὴ Μετσόβου. Ἀλλὰ καὶ τούτου οἱ ἐκτελεσταὶ τῆς διαθήκης, ὄχι μόνον μόλις τὸ 1867 ἐξεπλήρωσαν τοὺς ὅρους τῆς διαθήκης, καταβροχθίσαντες ἐννέα ἐτῶν τόκους τοῦ κεφαλαίου, ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτῶν μόνον 7.642 δραχμαὶ ἐπὶ τόκῳ 5,50% παρέδωσαν εἰς τὴν κοινότητα Μετσόβου, ἡ ὁποία ἠμέλησε διὰ τὴν δικαστικὴν δίωξίν των.

ΤΟΥΛΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

Ὁ Γεώργιος Τούλης κατέλιπε τὸ 1878 πρὸς διατήρησιν Ὀρφανοτροφείου ἐν Μετσόβῳ μετὰ τὸν θάνατον τῆς μητρὸς αὐτοῦ Αὐθέντως τὸ προϊὸν τῶν ἑξῆς κεφαλαίων:

1) Δραχμαὶ 12.000, κατατεθειμέναι ἐν τῇ Ἐθνικῇ Τραπέζῃ τῆς Ἑλλάδος.
2) Διακόσιαι ὁμολογίαι τοῦ Ἐθνικοῦ Δανείου τῶν 28.000.000 δραχμῶν.
3) Ἀριθμὸς μετοχῶν τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος.

ΜΕΤΣΟΒΙΤΑΙ ΔΙΑΦΟΡΟΙ

Πολλοὶ Μετσοβῖται, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα δὲν διεσώθησαν, ἐργαζόμενοι εἰς διαφόρους πόλεις καὶ χωρία τῆς Αἰγύπτου προσέφερον μέσῳ τοῦ Στεργίου Τοσσίτσα 4240 γρόσια ὑπὲρ τῶν πτωχῶν οἰκογενειῶν τοῦ Μετσόβου.

ΤΟΥΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ

Ἐργασθεὶς ὡς ἐπιστάτης εἰς τὰς βαμβακοφυτείας τοῦ Μιχ. Τοσσίτσα ἐδημιούργησε μεγάλην περιουσίαν ἐν Αἰγύπτῳ. Τὸ 1881 προσέφερε 10 000 χρυσᾶς λίρας Ἀγγλίας διὰ τὴν ἵδρυσιν ἐν Ἀθήναις τοῦ Νοσοκομείου «Εὐαγγελισμός», ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ διατίθενται εἰς τὸ διηνεκὲς δωρεὰν δύο κρεββάτια δι' ἀσθενεῖς ἐκ Μετσόβου. Οὐδεὶς Μετσοβίτης ἐνοσηλεύθη δωρεὰν μέχρι σήμερον. Εἰς τὸν πίνακα τῶν ἱδρυτῶν τὸ ὄνομά του ἀναγράφεται ἔκτον κατὰ σειράν.

ΜΙΧΑΗΛ ΑΝ. ΤΟΥΣΣΙΤΣΑΣ (1)

1787—1856

Ὁ Μιχαὴλ Ἀν. Τουσσίτσας ἐγεννήθη ἐν Μετσόβῳ τῆς Ἠπείρου τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1787 καὶ ἐκεῖ ἐδιδάχθη τὰ πρῶτα μαθήματα, τὴν ὀκτάηχον καὶ τὸ

1. Τουσσίτσας ἐκ τοῦ Μήτρος, Μητρούσιος, Τούσσιος, Τουσσίτσας.

ψαλτήριον ἀπὸ τοὺς Μετσοβίτας διδασκάλους Παπαγιάννην Κρέντιαν καὶ Παπαποστόλην Πρίτσιον, τὴν ἀριθμητικὴν ἀπὸ τὸν Στεραμτάμπαν, ἀρχὰς δὲ γραμματικῆς ἀπὸ τὸν περίφημον ἑλληνοδιδάσκαλον Βαρδάκαν καὶ μετὰ τὸν θάνατον τούτου ἀπὸ τὸν Στασᾶκον. Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1797, ἤτοι εἰς ἡλικίαν δέκα ἐτῶν μετέβη εἰς Θεσσαλονίκην μετὰ τοῦ πατρός του, ὅστις διετήρει ἐκεῖ κατάστημα ἐπεξεργασίας γουναρικῶν. Ἐν Θεσσαλονίκῃ ἐσυνέχισε τὰς σπουδάς του ἐπὶ τετραετίαν, μεθ' ὃ ἐπεδόθη εἰς τὴν ἐκμάθησιν τῆς γουναρικῆς. Ἐκμαθὼν τὴν τέχνην τοῦ γουναρᾶ εἰργάζετο ἔπειτα μετὰ τοῦ πατρός του, ὁ ὁποῖος κατὰ τὸ 1806 ἀποσυρθεὶς τῆς ἐργασίας καὶ μεταβὰς εἰς Μέτσοβον τὸν ἀφῆκε διευθυντὴν τοῦ καταστήματος. Οὗτος ἐπεκτείνει τὴν ἐμπορικήν του ἐπιχείρησιν καὶ προσλαμβάνει ὡς συνεργάτας του τοὺς τρεῖς ἀδελφούς του Θεόδωρον, Νικόλαον καὶ Κωνσταντῖνον καὶ τὴν ἀδελφήν του Ταμούσιω (Σταματίαν) μητέρα τοῦ ἐπίσης ἐθνικοῦ εὐεργέτου Νικολάου Στουρνάρη. Ἐπειδὴ αἱ ἐμπορικαὶ ἐπιχειρήσεις ἀνεπτύχθησαν ἐν τῷ μεταξὺ σημαντικῶς, ἀπέστειλεν εἰς Αἴγυπτον τοὺς ἀδελφούς του Θεόδωρον καὶ Κωνσταντῖνον, κρατήσας πλησίον του τὸν Νικόλαον. Μετά τινα χρόνον ἀπέστειλε καὶ τοῦτον εἰς Αἴγυπτον καὶ ὀλίγον ἀργότερον ἱδρύει ὑποκαταστήματα εἰς Μάλταν καὶ Λιβόρνον. Τὸν Ἰούλιον τοῦ 1820 κατῆλθε καὶ ὁ Μιχαὴλ εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ὅπου ἐγνωρίσθη μετὰ τοῦ Μεχμὲτ Ἀλῆ, διοικητοῦ τῆς Αἰγύπτου, καὶ παρὰ τούτου ἐγένετο εὐγενέστατα δεκτός, τυχὼν τόσον αὐτὸς ὅσον καὶ οἱ τρεῖς ἀδελφοί του μεγάλης ἠθικῆς καὶ ὑλικῆς ὑποστηρίξεως. Ἂς σημειωθῇ ὅτι ὁ Μεχμὲτ Ἀλῆ διελθὼν ὡς λοχίας ἐπὶ κεφαλῆς ὀλίγων Ἀλβανῶν ἐκ Μετσόβου, διὰ νὰ μεταβῇ ἐξ Ἰωαννίνων εἰς Θεσσαλονίκην καὶ ἀσθενήσας ἐκεῖ αἰφνιδίως, ἐφιλοξενήθη ὑπὸ τοῦ Ἀναστασίου Τουσσίτσα, πατρὸς τῶν ἀδελφῶν Τουσσίτσα, μετὰ τοῦ ὁποίου συνεδέθη διὰ στενῆς φιλίας (μπέσα) κατὰ τὰ Ἀλβανικὰ ἔθιμα. Ὁ Μεχμὲτ Ἀλῆ ἐκτιμήσας τὰ σπάνια προσόντα τοῦ Μιχαὴλ Τουσσίτσα, τὸν περιβάλλει μὲ μεγάλην εὔνοιαν καὶ τὸν καθιστᾷ ἀχώριστον σύντροφον καὶ σύμβουλόν του. Ἄπειρα ἦσαν τὰ δείγματα τοῦ Ἡγεμόνος πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς Τουσσίτσα, ἐκ τῶν ὁποίων ὅλως ἰδιαιτέρως ἐξετίμα τὸν Μιχαήλ, διότι ἦτο ἄνθρωπος εὐρυέστατος καὶ διορατικός. Οὕτω ὅταν ὁ Μεχμὲτ Ἀλῆ ἐπεσκέφθη τὸ 1833 τὴν Κρήτην, τὸν Τουσσίτσαν ἐπῆρε μαζύ του ὡς συνοδὸν καὶ ὡς σύμβουλόν του. Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1838, ὅτε ἐπεσκέφθη τὸ Σουδάν, πάλιν τὸν Μιχαὴλ Τουσσίτσαν εἶχεν ὡς συνοδὸν καὶ σύμβουλον, προκειμένου νὰ ἐξετάσῃ τὴν δυνατότητα ἐκμεταλλεύσεως τῶν ἐκεῖ χρυσορυχείων. Κατὰ τὸ 1843 ἱδρύει τὴν πρώτην Κρατικὴν Τράπεζαν μὲ κεφάλαιον 700.000 δολλαρίων, ἀναθέτει δὲ τὴν διεύθυνσιν αὐτῆς εἰς τὸν Μιχαὴλ Τουσσίτσαν, τὸν ὁποῖον διώρισεν ὡς συνδιευθυντήν. Καὶ ὅταν τὸ 1846 ἵδρυσε μεγάλην ποταμοπλοϊκὴν ἐπιχείρησιν, ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῆς διώρισε πάλιν τὸν Μιχαὴλ Τουσσίτσαν. Καὶ αὐτὴν τὴν διεύθυνσιν τῶν ἀπεράντων κτημάτων του καὶ τῶν μονοπωλείων εἰς τὸν Τουσσίτσαν τὴν ἀνέθεσε. Πρὸς ἀπόδειξιν δὲ τῆς μεγάλης ἐκτιμήσεώς του ὁ Μεχμὲτ Ἀλῆ τοῦ παρεχώρησε μεγάλας ἐκτάσεις γαιῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἐπόπτην καὶ διαχειριστὴν διώρισεν ὁ Τουσσίτσας τὸν Μετσοβίτην καὶ μεγάλον εὐεργέτην τῆς ἑλληνικῆς Κοινότητος Ἀλεξανδρείας Νικόλαον Τούλην, πεπειραμένον καλλιεργητὴν τοῦ βάμβακος. Ἡ τοιαύτη ὑποστήριξις τοῦ Μεχμὲτ Ἀλῆ ταχέως ἀνύψωσε τὸν Μιχαὴλ Τουσσίτσαν εἰς περίβλεπτον θέσιν ἐν Αἰγύπτῳ. Ἐκραγέντος βραδύτερον τοῦ ἐθνικοῦ ἀγῶνος ὁ Τουσσίτσας εὑρέθη ἐν μεγάλῃ ἀμηχανίᾳ. Δὲν ἦτο μεμυημένος εἰς τὴν Φιλικὴν Ἑταιρείαν, ἀλλ' ὡς Ἕλλην δὲν ἠδύνατο εἰ μὴ νὰ εὔχεται ἀπὸ καρδίας τὴν εὐόδωσιν τῆς ἐθνεγερσίας ἐκείνης. Ἐπιθυμῶν νὰ συμβάλῃ ὠφελιμώτερον καὶ ἀφθονώτερον εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ Μεγάλου Ἀγῶνος, ἔμεινε παρὰ τῷ Μεχμὲτ Ἀλῆ, θησαυρίζων διὰ τῆς εὐνοίας του. Τὴν τοιαύτην στάσιν τοῦ Τουσσίτσα ἐπεχείρησάν τινες νὰ ἐλέγξουν ὡς ἀντεθνικήν, πλὴν τὰ γεγονότα ἀργότερον ἀπέδειξαν τὸν Τουσσίτσαν ἕνα ἐκ τῶν μεγαλυτέρων πατριωτῶν,

διότι τὴν δύναμιν μετεχειρίσθη ἐπ' ἀγαθῷ τῆς ἀγωνιζομένης Ἑλλάδος, καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ Ἀγῶνος. Πρωτοστατεῖ τότε καὶ συλλέγονται δι' ἐράνων χρήματα ὑπὲρ τῶν ἀγωνιζομένων Ἑλλήνων. Φορτία ὁλόκληρα τροφίμων, ρουχισμοῦ κλπ. στέλλονται κατὰ τὰ δύο πρῶτα ἔτη τῆς ἐπαναστάσεως δι' ἐνεργειῶν τοῦ Τουσσίτσα εἰς τοὺς ἀγωνιζομένους. Ἀναμφιβόλως δὲ ἔπεισε τὸν ἴδιον τὸν Ἡγεμόνα νὰ ἐπιτρέψῃ μίαν τοιαύτην ἐνέργειαν. Ὅταν ἀργότερον ὁ Ἡγεμὼν ἐξηναγκάσθη ὑπὸ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης νὰ λάβῃ ἐνεργὸν μέρος κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν καὶ νὰ ἀποστείλῃ τὸν υἱόν του Ἰμπραὴμ μὲ στρατιωτικὰς δυνάμεις εἰς τὴν Πελοπόννησον, ὁ Τουσσίτσας ἐνεργεῖ καταλλήλως ὥστε νὰ ἐξευμενίσῃ τὸν Ἡγεμόνα καὶ νὰ περιφρουρήσῃ τὴν ἀσφάλειαν καὶ τὴν ζωὴν τῶν ἐν Αἰγύπτῳ πολυπληθῶν Ἑλλήνων. Καὶ ἀπεδείχθη ἐκ τῶν ὑστέρων πόσον συνετὴ καὶ πατριωτικὴ ἦτο ἡ ἀπόφασίς του νὰ παραμείνῃ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ πλησίον τοῦ Ἡγεμόνος. Διότι μετὰ τὴν πανωλεθρίαν τοῦ Αἰγυπτιακοῦ στόλου κατὰ τὴν ἱστορικὴν ναυμαχίαν τοῦ Ναυαρίνου, οὐδεμία καταδίωξις ἔγινε τῶν Ἑλλήνων τῆς Αἰγύπτου εἰς ἀντίποινα, ὅπως συνέβη εἰς ἄλλας περιοχὰς τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας. Καὶ τοῦτο ὀφείλετο ἀποκλειστικῶς εἰς τοὺς φιλικωτάτους δεσμοὺς τοῦ Τουσσίτσα μὲ τὸν Μεχμὲτ Ἀλῆ. Ὅταν μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος ἐκ τοῦ Τουρκικοῦ ζυγοῦ καὶ τὴν σύστασιν Ἑλληνικοῦ Κράτους, ἱδρύθη τὸν Αὔγουστον τοῦ 1833 τὸ προξενεῖον τῆς Ἑλλάδος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις τὸν Μιχαὴλ Τουσσίτσαν διώρισε Πρόξενον κατ' ἀπαίτησιν τοῦ Μεχμὲτ Ἀλῆ καὶ τοιουτοτρόπως ὁ Τουσσίτσας ἐγένετο ὁ πρῶτος ἐθνικὸς ἀντιπρόσωπος τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν χώραν τοῦ Νείλου. Καὶ ὅτε τὸ 1853 τὸ Προξενεῖον προήχθη εἰς Γενικὸν Προξενεῖον, πάλιν ὁ Μιχαὴλ Τουσσίτσας παρέμεινεν ὡς Γενικὸς Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ.

Ἀπὸ τῆς ἐπισήμου αὐτῆς πλέον θέσεως κατέστησε στενωτέρους τοὺς δεσμοὺς τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Αἰγύπτου. Κατώρθωσε μὲ τὴν φιλίαν, μὲ τὴν ὁποίαν συνεδέετο μετὰ τοῦ Μεχμὲτ Ἀλῆ, νὰ ἀπελευθερωθοῦν ὅλοι οἱ κρατούμενοι Ἕλληνες αἰχμάλωτοι πολέμου ἐν Αἰγύπτῳ καὶ νὰ ἐξαγορασθοῦν διὰ χρημάτων του τὰ γυναικόπαιδα, τὰ ὁποῖα μετεφέρθησαν ἐκεῖ ὡς δοῦλοι κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος. Τὸ ἑλληνικὸν ἐμπόριον καὶ ἡ ἑλληνικὴ ναυτιλία κατέλαβον ἐξέχουσαν θέσιν ἐν Αἰγύπτῳ διὰ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Μιχαὴλ Τουσίτσα.

Μετὰ τὴν ἀναγνώρισιν ὑπὸ τῆς Ὀθωμανικῆς Πύλης τοῦ Μεχμὲτ Ἀλῆ ὡς ἄρχοντος τῆς Αἰγύπτου καὶ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς τάξεως καὶ τῆς ἡσυχίας εἰς τὴν χώραν, πλεῖστοι Ἕλληνες ἔσπευσαν νὰ ἐγκατασταθοῦν μονίμως ἐκεῖ, πληθυνόμενοι ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ καὶ ὀργανούμενοι εἰς κοινότητα. Παρουσιάσθη τότε ἀνάγκη ἱδρύσεως νοσοκομείου, διότι οἱ περισσότεροι ἐκ τῶν καταφυγόντων ἐκεῖ Ἑλλήνων δὲν εἶχον οἰκογενείας. Ἔσπευσεν ὁ ἀδελφὸς τοῦ Τουσσίτσα Θεόδωρος νὰ ἀγοράσῃ ἐξ ἰδίων οἰκόπεδον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἀνηγέρθη νοσοκομεῖον, δαπάναις τῶν δύο ἀδελφῶν Μιχαὴλ καὶ Θεοδώρου τὸ 1830, τὸ ὁποῖον ὠνομάσθη «Νοσοκομεῖον τῶν Γραικῶν». Ἐν συνεργασίᾳ πάλιν μὲ τὸν ἀδελφόν του Θεόδωρον καὶ τὸν ἐπ' ἀδελφῇ ἀνηψιόν του Νικόλαον Στουρνάρην ἵδρυσε τὸ πρῶτον ἑλληνικὸν Σχολεῖον, περὶ τὸ ἔτος 1830, τὸ ὁποῖον ἐστεγάσθη εἰς ἰδιωτικὸν οἴκημα ἐπὶ ἐνοικίῳ καὶ ἐσυντηρεῖτο μὲ συνδρομὰς τῶν τριῶν ἱδρυτῶν καὶ ἄλλων ὁμογενῶν. Κατὰ τὴν γενικὴν συνέλευσιν τῆς 25ης Ἀπριλίου τοῦ 1843 τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος Ἀλεξανδρείας, πρὸς συνδημοτικὴν ὀργάνωσιν τῆς Κοινότητος ἐπροτάθη καὶ ἐξελέγη παμψηφεὶ πρόεδρος ταύτης ὁ Μιχαὴλ Τουσσίτσας, τῇ εἰσηγήσει δ' αὐτοῦ τὸ Νοσοκομεῖον καὶ τὸ Σχολεῖον ὑπήχθησαν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Θεοτόκου, ἑορταζομένης τὴν 8ην Σεπτεμβρίου. Ἀργότερον παρουσιάσθη ἀνάγκη ἱδρύσεως ἐκκλησίας ἐντὸς τῆς πόλεως πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν θρησκευτικῶν ἀναγκῶν τῆς Κοινότητος καθ' ὅσον ἡ μονὴ τοῦ Ἁγίου Σάββα, ἡ μόνη ἑλληνικὴ ἐκκλησία, ἀπεῖχε πολὺ τῆς πόλεως. Καὶ πάλιν ἐπρωτοστάτησεν ὁ Μιχαὴλ Τουσσί-

τσας, ὁ ὁποῖος μετὰ πολλὰς προσπαθείας, ἔλαβεν ἀπὸ τὸν Πατριάρχην Ἀλεξανδρείας Ἱερόθεον τὸν Β΄ ἄδειαν ἱδρύσεως κοινοτικοῦ ναοῦ. Ἐνεργηθέντος ἐράνου μεταξὺ τῶν ἁπανταχοῦ τῆς Αἰγύπτου ὁμογενῶν τὰ μεγαλύτερα ποσὰ προσέφεραν ὁ Μιχαὴλ Τουσσίτσας, ὁ Νικ. Στουρνάρης καὶ ὁ Πατριάρχης. Ὁ Μιχαὴλ Τουσσίτσας, ἐκτὸς τῆς χρηματικῆς καὶ ἠθικῆς συνδρομῆς, ἐδώρησεν εἰς τὴν κοινότητα καὶ τὸ ἰδιωτικὸν αὐτοῦ οἰκόπεδον πρὸς ἀνέγερσιν ἐπ' αὐτοῦ τῆς ἐκκλησίας, τῆς ὁποίας ὁ θεμέλιος λίθος ἐτέθη τὴν 1ην Σεπτεμβρίου τοῦ 1847. Διὰ τὴν ἀπεράτωσιν τῆς ἐκκλησίας μεγάλως συνέβαλε καὶ ἡ σύζυγός του Ἑλένη Μιχ. Τουσσίτσα. Κατὰ τὸ 1864 ἐπερατώθη καὶ ἡ δαπάναις τοῦ Μιχαὴλ Τουσσίτσα καὶ ἐπὶ ἰδιοκτήτου αὐτοῦ γηπέδου ἀνεγερθεῖσα μεγαλοπρεπὴς σχολή, ἀποτελουμένη ἐξ ἀλληλοδιδακτικοῦ, ἐξ Ἑλληνικοῦ, ἐκ τοῦ Παρθεναγωγείου μετὰ βιβλιοθήκης καὶ διαφόρων ἄλλων δωματίων καὶ οἰκιῶν, κληθεῖσα Τοσιτσαία Σχολή. Οὕτω ὁ Μιχαὴλ Τουσσίτσας, ἐκτὸς τῶν εἰς χρῆμα δωρεῶν, ἐδώρησεν εἰς τὴν Κοινότητα Ἀλεξανδρείας καὶ τὰ γήπεδα, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐκτίσθησαν ἡ ἐκκλησία «Εὐαγγελισμός», τὸ Νοσοκομεῖον καὶ ἡ Τοσιτσαία Σχολή. Ἡ ἐθνικὴ καὶ φιλάνθρωπος δρᾶσις τοῦ Μιχαὴλ Τουσσίτσα δὲν περιωρίσθη μόνον εἰς τὴν φιλόξενον πόλιν τῆς Ἀλεξανδρείας, εἰς τὴν ὁποίαν ἀφθόνως ἐπλούτησε καὶ μεγάλως ἐτιμήθη, ἀλλ' ἐπεξετάθη τόσον εἰς τὴν γενέτειράν του Μέτσοβον, ὅσον καὶ εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους, τὰς Ἀθήνας, καὶ τὴν Θεσσαλονίκην, ὅπου εἶχεν ἀρχίσει τὸ ἐμπορικόν του στάδιον. Ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἐπλούτησε μέχρι τὸ 1853, ὁπότε παθὼν ἐξ ἀποπληξίας ἐστερήθη τῆς ἐλευθέρας ἐνεργείας ὑπὸ τῶν περὶ αὐτὸν συγγενῶν, ἔπεμπε τακτικῶς κατ' ἔτος εἰς Μέτσοβον μεγάλα χρηματικὰ ποσά, ἅτινα ὑπὸ τῶν ἐκεῖ ἐπιτρόπων διετίθεντο εἰς πολλοὺς φιλανθρωπικοὺς σκοπούς. Ἡ πατρική του οἰκία εἶχε καταστῇ καταφύγιον ὅλων τῶν πτωχῶν καὶ ὀρφανῶν καὶ τῶν πασχόντων ἐν γένει Μετσοβιτῶν. Διὰ χρημάτων του ἐκτίσθη ἐπὶ τοῦ ὄρους Ζυγοῦ παρὰ τὸν ἡμιονικὸν δρόμον μέγα λιθόκτιστον πανδοχεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον κατέφευγον τὸν χειμῶνα οἱ διερχόμενοι ἐπιβάται καὶ εὕρισκον σωτηρίαν. Κατὰ τὸ 1850 ἐπεχείρησε τὴν δι' ἰδίων δαπανῶν ἀνέγερσιν λαμπροῦ οἰκοδομήματος διὰ σχολεῖα ἀρρένων καὶ θηλέων ἐν Μετσόβῳ καὶ ἐν τῇ κεντρικῇ πλατείᾳ—τῇ ὁμωνύμῳ τώρα, ὅπου ἔχει σιηθῇ ἡ προτομή του—πλὴν ἀτυχῶς μέχρι τῆς ἐπιφανείας ἔφθασεν ἡ τοιχοποιΐα μόνον, διότι ἠμποδίσθη ὑπὸ τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν ἡ ἀποπεράτωσις τοῦ ἔργου κατόπιν ραδιουργιῶν τοῦ Μετσοβίτου Κυριάκου Τσανάκα. Τὴν 29ην Νοεμβρίου τοῦ 1854 ὁ Τουσσίτσας ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Ἀλεξάνδρειαν λόγῳ τοῦ ἐκραγέντος Κριμαϊκοῦ πολέμου, συνεπείᾳ τοῦ ὁποίου διεκόπησαν αἱ ἑλληνοτουρκικαὶ σχέσεις καὶ ἐγκατεστάθη μονίμως ἐν Ἀθήναις, ὅπου καὶ ἐτελεύτησε τὴν 4ην Νοεμβρίου τοῦ 1856. Ἐκηδεύθη πολυτελέστατα, ἐτάφη ἐν τῷ Πρώτῳ Νεκροταφείῳ Ἀθηνῶν καὶ ἐπὶ τοῦ τάφου του ἀνηγέρθη ἀληθὲς μαυσωλεῖον τὸ μεγαλοπρεπέστερον διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Ἐπὶ τοῦ Μαυσωλείου τούτου ὑπὸ τὴν φυσικὸν μέγεθος ἔχουσαν προτομὴν τοῦ Τουσσίτσα ἐχαράχθη τὸ ἀκόλουθον ἐπιτύμβιον:

Σὸν μὲν γαῖα κεχάνδε δέμας Μιχαῆλε Τοσίτσα
ἐνθάδ' ἐς εὐσεβέων χῶρον ἀποπταμένον
οὔνομα δὲ ζώει κληϊζόμενον μετὰ πᾶσι
τοῖς ἔγνωστ' ἀρετὴ καὶ περίνοια σέθεν
Ζώει μὲν ᾧ ἀνὰ Πίνδον ἀγάννιφον ἦχι τὸ πρῶτον
Αἴγλην ἐν Μετσόβῳ τὴν φαέθοντος ἴδες
Ζώει δ' ἐν Χώρῃ Νειλορρύτῳ ἔνθα περ ὄλβου
κτήσατο καὶ τιμὴν ἐμπορίῃ ὅσῃ
πᾶσαν δὲ ζώει χθόν' ἀν' Ἑλλάδα τὴν εὖ ἔρεξας
Συμφύλων κοινὴν μητέρ' ἀγαζόμενος
Ζώει δ' εἴτε πόθη σέθεν ἐν καρδίῃ ἀλόχθοιο

Σῆς Ἑλένης ἡ τοῦθ' εἵσατο σῆμα πόσει.

Ἐγεννήθη ἐν Μετσόβῳ ἔτει 1787 Ἰανουαρίου γ'
Ἐτελεύτησε δ' ἐν Ἀθήναις ἔτει 1856 Νοεμβρίου δ'

ΜΙΧΑΗΛ ΤΟΣΙΤΣΑΣ

Διὰ τῆς ἀπὸ 20ῆς Νοεμβρίου 1855 διαθήκης του παραγγέλλει καὶ διατάσσει τὰ ἑπόμενα:

α') Δωρεῖται 100.000 τάλληρα ἵνα δαπανηθῶσι διὰ τὴν ἐσωτερικὴν τοῦ Πολυτεχνείου στολήν, ἤτοι δι' ἀγορὰν μηχανῶν, σκευῶν καὶ πάντων τῶν διαφόρων ἄλλων χρησίμων ἐργαλείων, πρὸς τελειποίησίν του ὅσον ἔνεστι δι' ὅλας τὰς τέχνας, βαναύσους καὶ ὡραίας καὶ γεωργικάς, καθ' ὅσον τὰ ὑπὸ τοῦ ἀνεψιοῦ του Νικ. Στουρνάρη διατεθέντα δὲν ἐπήρκεσαν παρὰ μόνον διὰ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ κτιρίου.

β') Δωρεῖται 20.000 τάλληρα, ἵνα κατατεθῶσιν εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐκ τῶν ἐτησίων τόκων πληρωθῶσι διὰ τακτικῶν ἀποδείξεων μία διδασκάλισσα καὶ εἷς διδάσκαλος τῶν Σχολείων Μετσόβου. Ἐκ τῶν ἰδίων τόκων θὰ δαπανῶνται κατ' ἔτος τάλληρα ἑκατὸν πρὸς ἀγορὰν πλακῶν, βιβλίων, χάρτου γραφῆς, κονδυλίων, βελονῶν καὶ σχεδίων, ἵνα δίδωνται εἰς ἀμφότερα τὰ σχολεῖα χάριν τῶν πτωχῶν μαθητῶν.

γ') Παραγγέλλει νὰ κατατεθῶσιν εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος 3.000 τάλληρα καὶ τὸ ἐκ τῶν τόκων εἰσόδημα νὰ χορηγῆται εἰς τὴν ἑλληνικὴν κοινότητα Θεσσαλονίκης πρὸς συντήρησιν τοῦ ἑλληνικοῦ Σχολείου. Τὸ ἐν λόγῳ χρηματικὸν ποσὸν δωρεῖται εἰς ἔκφρασιν εὐγνωμοσύνης, διότι ἐν Θεσσαλονίκῃ ἐξήσκησε τὸ πρῶτον τὸ ἐμπόριον γουναρικῶν.

δ') Εἰς τὰ Σχολεῖα, ἅτινα ἀνήγειρεν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ δωρεῖται $195.915\frac{26}{40}$ αἰγυπτιακὰ γρόσια.

ε') Δωρεῖται εἰς τὰς δύο θυγατέρας τοῦ ἐν Μετσόβῳ γείτονός του Σιώζου (Θεοδώρου) Χαμένου ἀνὰ τάλληρα ἀργυρᾶ 50. Εἰς τὸν Γεώργιον Σιώζου Χαμένον τάλληρα 100, εἰς τοὺς παιδικούς του φίλους ἐν Μετσόβῳ Ἰωάννην, Δημήτριον, Χρῆστον καὶ Μέλην (Θεμελῆν) Μούσιου ἀνὰ 50 τάλληρα. Προσέτι εἰς τὸν Σταῦρον Κυράνναν, Κίτσαν Γκέση καὶ Παπα-Δημήτριον Μισσάλαν ἀνὰ 50 τάλληρα. Ἐπὶ πλέον 2.000 τάλληρα δωρεῖται διὰ τοὺς πτωχοὺς τοῦ Μετσόβου, 500 τάλληρα δι' ὅλους τοὺς ἱερεῖς τοῦ Μετσόβου, 500 τάλληρα διὰ τὴν ἐκκλησίαν τῆς ἁγίας Παρασκευῆς καὶ 500 τάλληρα δι' ὅλας τὰς λοιπὰς ἐκκλησίας καὶ μοναστήρια τοῦ Μετσόβου.

στ') Δωρεῖται 2.000 τάλληρα διὰ τοὺς πτωχοὺς τῶν Ἀθηνῶν.

ζ') Δωρεῖται εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, εἰς Νοσοκομεῖον, εἰς τὸ Τυφλοκομεῖον (ὀφθαλμιατρεῖον), εἰς τὸ Ἀρσάκειον Παρθεναγωγεῖον καὶ εἰς τὸ Ἀμαλίϊον Ὀρφανοτροφεῖον κερασίων ἀνὰ 2.000 τάλληρα.

η') Δωρεῖται 10.000 τάλληρα ἵνα κατατεθῶσιν εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος καὶ ἅπαντα μετὰ τῶν τόκων αὐτῶν δαπανηθῶσιν ἐν καιρῷ δι' εὐθύγραμμον ὁδοποιΐας—ἔργα ὁδοποιΐας ἐν Ἀθήναις.

Ἡ Κοινότης Μετσόβου εἰς ἔκφρασιν εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν Μιχαὴλ Ἀν. Τουσσίτσαν ἔστησε πρὸ ἓξ ἐτῶν τὴν ἐκ μαρμάρου προτομήν του ἐν τῇ ὁμωνύμῳ πλατείᾳ παρὰ τὸ περίπτερον τοῦ ἐξωραϊστικοῦ Συλλόγου Μετσόβου. Καὶ ἡ ἑλληνικὴ κοινότης Ἀλεξανδρείας ἔστησεν ἐκ μαρμάρου προτομὴν τοῦ Μιχ. Τουσσίτσα εἰς τὴν ἐκεῖ ὁμώνυμον Σχολήν, τῆς ὁποίας τὰ ἀποκαλυπτήρια ἐγένοντο τὴν 30ὴν Ἰανουαρίου τοῦ 1953. Κατά τὴν ὡραίαν ἑορτὴν τῶν ἀποκαλυπτηρίων παρέστη πλῆθος ὁμογενῶν τῆς Αἰγύπτου, ἡ χορῳδία τῆς Σχολῆς ἔψαλε μελωδικώτατα προ-

σευχὴν καὶ ὁ διευθυντὴς τῆς Σχολῆς Β. Γαλάνης ἐξεφώνησεν ἐμπνευσμένον λόγον. Ὁ Μιχαὴλ Ἀν. Τουσσίτσας διὰ τὰς πρὸς τὸ ἔθνος μεγάλας ὑπηρεσίας του καὶ τὰς πλουσίας δωρεάς του ἀνεκηρύχθη ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Βουλῆς Μέγας Εθνικὸς Εὐεργέτης.

Ἐν συνεχείᾳ θὰ ἀσχοληθῶ καὶ μὲ ἕνα δραματικὸν ἐπεισόδιον, τὸ ὁποῖον συνέβη τὸ 1820 εἰς τὸν Μιχ. Ἀν. Τουσσίτσαν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ τὸ ὁποῖον μόλις πρὸ τριῶν ἐτῶν ἐγένετο γνωστόν, δημοσιευθὲν εἰς μίαν ἑλληνικὴν ἐφημερίδα τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ ἀναδημοσιευθὲν εἰς ἀθηναϊκὴν τοιαύτην. Παραθέτω ἐπὶ λέξει τὸ σπουδαῖον αὐτὸ δημοσίευμα:

«Κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως εἶχε σχεδιασθῇ νὰ γίνῃ εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν μία πολιτικὴ δολοφονία, ἡ ὁποία θὰ στεροῦσε τὴν Ἑλλάδα ἑνὸς τῶν μεγαλυτέρων της ἐθνικῶν εὐεργετῶν, τοῦ Μιχαὴλ Τοσίτσα, ἱδρυτοῦ τοῦ Πολυτεχνείου μας.

Ὁ Μιχαὴλ Τοσίτσας εἶχε φθάσει εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν τὸ 1820 καὶ εἶχε

Ὁ συγγραφεὺς Βασ. Σκαφιδᾶς

γίνει ὁ μυστικοσύμβουλος τοῦ τότε ἀντιβασιλέως τῆς Αἰγύπτου Μωχάμετ Ἄλυ. Κανεὶς δὲν μποροῦσε νὰ πλησιάσῃ τὸν πανίσχυρον Ἀφέντη, ποὺ ἐφοβεῖτο καὶ αὐτὴ ἡ Ὑψηλὴ Πύλη, δίχως νὰ δώσῃ τὴν συγκατάθεσίν του ὁ μέχρι πρὸ ὀλίγου ἄγνωστος ἀκόμη Ἕλλην ἀπὸ τὸ Μέτσοβο. Ὅλα τὰ ἔγγραφα, ποὺ ἐστέλλοντο ἀπὸ τὴν Πύλη περνοῦσαν ἀπὸ τὰ χέρια του καὶ ὁ Μωχάμετ Ἄλυ διὰ νὰ δείξῃ τὴν ἐκτίμησι ποὺ τοῦ εἶχε τὸν ἀνεκήρυξε «Ἄρχοντα τῆς Αἰγύπτου». Λίγον καιρὸ μετὰ τὴν καταπληκτικὴ ἄνοδο τοῦ Τοσίτσα εἰς τὴν διαχείρισι τῆς τότε Αἰγυπτιακῆς

πολιτικῆς, ἔφθασεν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ὁ Ἀντώνιος Πελοπίδας (1), ἀπεσταλμένος τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας διὰ νὰ μυήσῃ τὸν ἑλληνισμὸν τῆς Αἰγύπτου. Ἀλλ' ἡ διαταγὴ ποὺ εἶχε ἀπὸ τὸν Ἀθανάσιον Τσακάλωφ, ἦτο ὄχι τόσον ἡ μύησις, ὅσον ἡ δολοφονία τοῦ Τοσίτσα. Ὁ Τσακάλωφ, ὡς Ἠπειρώτης καὶ αὐτός, δὲν μποροῦσε ποτὲ νὰ συγχωρήσῃ εἰς τὸν συμπατριώτην του Μετσοβίτην ὅτι εἰς στιγμὲς κρίσιμες διὰ τὸν ἀγῶνα αὐτὸς ἔμενε κοντὰ εἰς τὸν Μωχάμετ Ἄλυ, διὰ τὸν ὁποῖον ἐπίστευαν ὅτι θὰ βοηθοῦσε τοὺς Τούρκους νὰ συντρίψουν τὴν ἐξέγερσιν. Ἔτσι ὁ Ἀντώνιος Πελοπίδας ἔφθασε εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν φέροντας τὴν προγραφὴν τοῦ Τοσίτσα. Ἡ ἐντολὴ ποὺ εἶχε ἦταν νὰ «ξεκαθαρίσῃ» τὸνΤοσίτσα πρὶν προχωρήσῃ εἰς τὸν σχηματισμὸν τοῦ πρώτου πυρῆνος τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας. Ἐζήτησε λοιπὸν ἀκρόασιν ἀπὸ τὸν μυστικοσύμβουλον τοῦ Ἀντιβασιλέως τῆς Αἰγύπτου, ἀποφασισμένος νὰ τὸν δολοφονήσῃ μὲ ἕνα μαχαῖρι ποὺ ἔκρυβε ἐπάνω του. Πῶς θὰ γλύτωνε ἀπὸ τοὺς σωματοφύλακας τοῦ Τοσίτσα ποὺ φρουροῦσαν τὸ παλάτι του; Αὐτὸ δὲν τὸ σκέφθηκε ὁ Πελοπίδας, γιατὶ οἱ ὀπαδοὶ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας διακρίνονται διὰ τὴν τόλμη τους. Μήπως δὲν εἶναι γνωστὸν ὅτι πρὸς στιγμὴν εἶχαν σχεδιάσει νὰ κηρύξουν τὴν ἐπανάστασιν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολι καὶ νὰ φυλακίσουν τὸν Σουλτάνον; Ὁ Πελοπίδας ἐπέρασε ἕνα πρωῒ στὶς στοὲς τοῦ Παλατιοῦ τοῦ Τοσίτσα, ἀνέβηκε τὶς σκάλες μὲ τὰ ἀραβικὰ ψηφιδωτὰ καὶ ἔφθασε εἰς τὴν μεγάλη σάλα μὲ τὰ ἀνατολίτικα καναπελίκια ποὺ ἦταν ὁ προθάλαμος τοῦ γραφείου. Δύο γιγαντόσωμοι Ἀλβανοὶ μὲ χρυσοκέντητες στολές, μακρυὲς βράκες καὶ ἕνα ἀσημοστολισμένο σπαθὶ ποὺ κρέμονταν στὴ μέση τους, φρουροῦσαν τὸν Τοσίτσα, ἐμπρὸς εἰς τὸν ὁποῖον τὸν ὡδήγησαν σὲ λίγο. Φοροῦσε τὸ κοντό του φέσι, ἕνα κολλαριστὸ πουκάμισο μὲ τὶς μύτες τοῦ γιακᾶ γυριστὲς πρὸς τὰ ἔξω εἰς τὸ δέσιμο τῆς μαύρης του γραβάτας καὶ ἕνα σακκάκι σύμφωνα μὲ τὴ μόδα τῆς ἐποχῆς ὁλόμαυρο, ριγμένο ἐπάνω εἰς τὸν ὦμο του. Ὁ Πελοπίδας μόλις ἄκουσε τὴν πρόσκλησι νὰ καθήσῃ, ἐφρόντισε νὰ τραβήξῃ τὴν καρέκλα του κατὰ τρόπο πὼ νὰ μπορέσῃ εὔκολα νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἀποστολή του. Δοκίμασε ὅμως μεγάλη ἔκπληξι, γιατὶ ἄκουσε ἀμέσως τὸν Τοσίτσα νὰ τοῦ μιλῇ γιὰ τὸν σκοπὸ τοῦ ἐρχομοῦ του εἰς τὴν Αἴγυπτο, τὴν μύησι τῶν Ἑλλήνων τῆς Αἰγύπτου. Μὲ τοὺς ἀνθρώπους του παρακολουθοῦσε σὰν γνήσιος Ἕλληνας ὅλα τὰ παρασκήνια τοῦ ἀγῶνος. Ἐξήγησε εἰς τὸν ἀπεσταλμένο τοῦ Τσακάλωφ ὅτι ἦταν σφάλμα νὰ φαντάζωνται τὸν Μωχάμετ Ἄλυ ἐχθρὸ τῆς ἐπαναστάσεως. Ἀπεναντίας αὐτὸς θὰ εὐχαριστεῖτο νὰ ἴδῃ τὴν ἐξέγερσι νὰ ἐπιτυγχάνῃ, διότι ἔτσι θὰ τὸν ἄφηνε ἡ Πύλη ἥσυχο νὰ ἐπιβληθῇ εἰς τὴν Αἴγυπτο.

Ὁ ἀπεσταλμένος τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας τόσον πολὺ συγκινήθηκε ἀπὸ τὰ ὅσα ἄκουσε ἀπὸ τὸν Τοσίτσα, ποὺ γιὰ μιὰ στιγμὴ σηκώθηκε ὄρθιος, ἐτράβηξε ἀπὸ τὸ κόκκινο ζωνάρι του τὸ μαχαῖρι καὶ εἶπε δακρυσμένος: Ἀφέντη, αὐτὸ τὸ μαχαῖρι μοῦ τόδωσαν γιὰ νὰ σὲ σκοτώσω. Τὰ μάτια τοῦ Τοσίτσα ἄστραψαν, ἕνα ρῖγος τοῦ ἔφερε μιὰ νευρικὴ σύσπασι στὰ χείλη καὶ μόλις μπόρεσε νὰ προφέρῃ:

Ἀδελιρέ μου πράξε ὅ,τι σοῦ προστάζει ἡ συνείδησί σου...

Ὁ Πελοπίδας πέταξε τὸ μαχαῖρι ἐπάνω εἰς τὸ τραπέζι καὶ ἐκεῖνος τὸ πῆρε σιωπηλὸς καὶ τὸ ἔρριξε εἰς τὸ συρτάρι του. Ὁ φίλος του Στέφανος Ζιζίνιας (ἀπὸ σόδιο) διηγεῖται ὅτι ποτὲ δὲν ἀποχωρίσθηκε ἐκεῖνο τὸ μαχαῖρι τοῦ Φιλικοῦ...».

(Συνεχίζεται)

---

1. Ὁ Ἀντώνιος Πελοπίδας ἐπεσκέφθη τὴν Ἀλεξάνδρειαν τότε μαζὺ μὲ τὸν Μετσοβίτην Φιλικὸν Δημ. Ὕπατρον.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΚΥΡ. ΣΚΑΦΙΔΑ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΜΕΤΣΟΒΟΥ*

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΔΗΜ. ΣΤΟΥΡΝΑΡΑΣ

1806—1853

Ὁ Νικόλαος Δημ. Στουρνάρας ἐγεννήθη τὸ 1806 ἐν Μετσόβῳ ἐκ πατρὸς μὲν Δημ. Στουρνάρα, ἑνὸς ἐκ τῶν σημαινόντων ἐν τῇ πατρίδι του, μητρὸς δὲ Σταματίας ἢ Ταμούσιας, ἀδελφῆς τῶν βαθυπλούτων γενομένων ἔπειτα Μιχαὴλ καὶ Κωνσταντίνου Τουσσίτσα. Εἶχε δύο ἀδελφούς, τὸν Γεώργιον καὶ τὸν Στέργιον, ἀποθανόντας εἰς μικρὰν ἡλικίαν καὶ τρεῖς ἀδελφάς, τὴν Ἑλένην, τὴν ὁποίαν ἐνυμφεύθη ὁ Μετσοβίτης μεγαλοκτηματίας καὶ εὐεργέτης τοῦ Μετσόβου Ἀνδρέας Φαρδῆς, ἐγκατεστημένος ἐν Λαμίᾳ (Ζητοῦνι), τὴν Καλὴν ἢ Κάτσιω, σύζυγον τοῦ Μετσοβίτου Βενέτη καὶ μίαν μικροτέραν τὴν Ἀγγελικήν, σύζυγον τοῦ Αὐγερινοῦ Μιχ. Ἀβέρωφ, μεγαλυτέρου ἀμφιθαλοῦς ἀδελφοῦ τοῦ μεγάλου ἐθνικοῦ εὐεργέτου Γεωργίου Ἀβέρωφ, ἐγκατεστημένου ἐν Χαλκίδι. Ἂς σημειωθῇ ὅτι ἔγγονος τοῦ ἐν λόγῳ Αὐγερινοῦ Ἀβέρωφ ἐκ τῆς θυγατρός του Μαριγούλας ἦτο ὁ πρό τινων ἐτῶν ἀποθανὼν στρατάρχης Ἀλέξ. Λεων. Παπάγος, ὁ νικητὴς τοῦ ἑλληνοϊταλικοῦ πολέμου 1940—41 καὶ τοῦ κατὰ τῶν Ἑλλήνων συμμοριτῶν τοιούτου 1949—50. Δισέγγονος ἐπίσης τοῦ ὡς ἄνω Αὐγεοινοῦ Ἀβέρωφ ἐκ τοῦ υἱοῦ του Μιχαὴλ εἶναι ὁ σημερινὸς ὑπουργὸς Ἐξωτερικῶν Εὐάγγελος Ἀν. Ἀβέρωφ. Τὰ τῆς παιδικῆς ἡλικίας γράμματα ἐδιδάχθη ὁ Νικόλαος Στουρνάρας κατὰ πρῶτον ἀπὸ τὸν Παπα-Γιάννην, ἐφημέριον τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς καὶ ἔπειτα ἀπὸ τὸν Γρηγοράσκον, ἕνα ἐκ τῶν καλυτέρων διδασκάλων τοῦ Μετσόβου, φοιτήσαντα εἰς τὰς ἐν Ἰωαννίνοις σχολὰς τοῦ Μπαλάνου καὶ τοῦ Ψαλίδα. Ἀργότερον ἐδιδάχθη ἐν Μετσόβῳ τὴν Ἰταλικὴν γλῶσσαν ἀπὸ τὸν ἐξ Ἰταλίας καταγόμενον Ζωάννον, διακριθεὶς εἰς τὴν ταχεῖαν ἐκμάθησίν της.

Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν ἐν Μετσόβῳ σπουδῶν του προσεκλήθη ὑπὸ τῶν θείων του Μιχαὴλ καὶ Κωνσταντίνου Τουσσίτσα εἰς Λιβόρνον τῆς Ἰταλίας, ὅπου ἤρξατο ἐργαζόμενος εἰς τὸν ἐκεῖ ἐμπορικὸν οἶκόν των. Βραδύτερον ἐστάλη εἰς Παρισίους, ὅπου ἐνεγράφη μαθητὴς εἰς τὸ παρὰ μεγάλων τραπεζιτῶνσυ σταθὲν εἰδικὸν Σχολεῖον τοῦ Ἐμπορίου καὶ τῆς Βιομηχανίας, περίφημον τότε διὰ τὴν καλὴν ἐσωτερικὴν διοίκησιν, διὰ τοὺς καλοὺς καθηγητὰς καὶ διὰ τὴν ἰσχυρὰν προστασίαν τοῦ Saffite Charles Dupiu, Ternaux καὶ ἄλλων διασήμων ἀνδρῶν τῆς Γαλλίας. Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν σπουδῶν του ἐγκατεστάθη ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κατ' ἀρχὰς ὡς βοηθὸς τοῦ θείου του Μιχαὴλ Τουσσίτσα καὶ κατόπιν ὡς διευθυντὴς τοῦ Ἐμπορικοῦ Οἴκου Τουσσίτσα, ἑνὸς ἐκ τῶν μεγαλυτέρων ἐμπορικῶν οἴκων τῆς Αἰγύπτου. Περιῆλθε πολλάκις τὴν Εὐρώπην, ἐπισκεφθεὶς διάφορα γεωργικὰ καὶ βιομηχανικὰ κέντρα, σχολὰς καὶ ἐργοστάσια τῆς Γαλλίας, τοῦ Βελγίου καὶ τῆς Ἀγγλίας. Κατὰ τὸ 1848 ἐπεσκέφθη τὰς Ἀθήνας πρὸς μελέτην τῶν συνθηκῶν τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἐμπορίου ἐν Ἑλλάδι καὶ τότε συνέλαβε τὴν ἰδέαν τῆς χρησιμοποιήτοῦ μεγάλου πλούτου του εἰς ἔργα κοινῆς ὠφελείας. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον προ-

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 193.

έβη εἰς τὴν ἀγορὰν μεγάλων κτημάτων ἐν Φθιώτιδι καὶ Εὐβοίᾳ, ὅπου εὑρίσκοντο ἐγκατεστημένοι οἱ δύο ἐπ' ἀδελφῇ γαμβροί του Ἀνδρέας Φαρδῆς καὶ Αὐγερινὸς Ἀβέρωφ συμπατριῶταί του. Ἐπιστρέψας εἰς Αἴγυπτον ἐξηκολούθησεν ἐκεῖ τὰς ἐργασίας του, ἐνῷ συγχρόνως προέβαινεν εἰς παντοίας δωρεὰς εἰς τὰ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἑλληνικὰ ἐκπαιδευτήρια καὶ φιλανθρωπικὰ καταστήματα καὶ ἐγένετο μετὰ τοῦ θείου του Μιχαὴλ Τουσσίτσα εἷς ἐκ τῶν θεμελιωτῶν τοῦ Σχολείου τῆς ἰδιαιτέρας του πατρίδος Μετσόβου. Βραδύτερον προσέφερεν ἱκανὰ χρηματικὰ ποσὰ εἰς φιλανθρωπικὰ καταστήματα τῶν Ἀθηνῶν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἶχε προέλθει εἰς συνεννοήσεις καὶ εἶχεν ἀποφασίσει καὶ τὴν κατασκευὴν σιδηροδρόμου μεταξὺ Πειραιῶς καὶ Ἀθηνῶν καθὼς καὶ τὴν ἵδρυσιν ἀτμοπλοϊκῶν γραμμῶν μεταξὺ τοῦ Πειραιῶς καὶ τῶν νήσων καὶ τῶν παραλίων πόλεων τῆς Ἑλλάδος. Ἐπίσης εἶχε προέλθει εἰς συνεννοήσεις διὰ τὴν ἐκβάθυνσιν καὶ διάνοιξιν τοῦ Πορθμοῦ τοῦ Εὐρίπου. Τὸ 1853 ἀπεσύρθη ἐκ τῆς διευθύνσεως τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Οἴκου Τουσσίτσα καὶ ἀφίχθη εἰς τὴν Ἑλλάδα μὲ τὸν σκοπὸν νὰ ἐγκατασταθῇ ὁριστικῶς καὶ νὰ προβῇ εἰς τὴν πραγματοποίησιν τῶν σχεδίων του διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας τῆς χώρας. Μεταβὰς ὅμως εἰς Χαλκίδα, ὅπως ἐγκαταστήσῃ εἰς τὰ ἐν Εὐβοίᾳ κτήματά του τοὺς ἐξ Ἰταλίας μετακληθέντας ὑπ' αὐτοῦ εἰδικοὺς καλλιεργητὰς μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ μεταβάλῃ ταῦτα εἰς πρότυπα γεωργικῶν σχολείων, ἀπέθανεν αἰφνιδίως. Ἡ διαθήκη ἢ μᾶλλον τὸ σχέδιον τῆς διαθήκης, τὸ ὁποῖον ἐκ προαισθήματος συνέταξεν ἐσπευσμένως εἰς τὸ Λιβόρνον μίαν ἡμέραν πρὶν ἐπιβιβασθῇ τοῦ ἀτμοπλοίου διὰ νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα, εἶναι μνημεῖον φιλοπατρίας ἀφθάστου καὶ ἀπεριγράπτου. Ἐκ τῆς χρηματικῆς περιουσίας του, συγκειμένης ἐκ τριακοσίων χιλιάδων (300.000) ταλλήρων, 50.000 ἀφήνει εἰς τὴν σύζυγόν του, 50.000 εἰς τὴν μονογενῆ θυγατέρα του, 100.000 εἰς συγγενεῖς, εἰς σκοποὺς ἀγαθοεργούς, εἰς τὰ σχολεῖα τῆς πατρίδος του τοῦ Μετσόβου, εἰς τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα Ἀλεξανδρείας καὶ τὸ μεγαλύτερον ποσὸν τῶν 100.000 ταλλήρων εἰς τὴν ΕΛΕΥΘΕΡΑΝ ΕΛΛΑΔΑ, πρὸς ἵδρυσιν Πολυτεχνείου, διὰ νὰ διδάσκωνται εἰς αὐτὸ ὅλοι οἱ κλάδοι τῆς Βιομηχανίας. Τὸ μᾶλλον ἀξιοθαύμαστον εἶναι τοῦτο, ὅτι ἐκ τοῦ ἄλλου κόσμου, τοῦ πέραν τοῦ τάφου, φροντίζει πάλιν περὶ τῆς πατρίδος του. Προτρέπει τὴν σύζυγόν του—Ἀγγλικῆς καταγωγῆς—νὰ ἐγκατασταθῇ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν παρακαλεῖ θερμῶς ν' ἀφήσῃ καὶ αὐτὴ μετὰ τὸν θάνατόν της τὴν περιουσίαν της εἰς τὴν πατρίδα, εἰς τὸ ρηθὲν Πολυτεχνεῖον. Ἡ δὲ θυγάτηρ του ἀπαιτεῖ, καθ' ὃ πατήρ, νὰ ἔλθῃ εὐθὺς εἰς τὰς Ἀθήνας, νὰ λάβῃ ἑλληνικὴν ἀγωγὴν καὶ νὰ ὑπανδρευθῇ Ἕλληνα τὴν ἐθνικότητα, ἄλλως τὴν κηρύσσει ἀπόκληρον καὶ μόνην κληρονομίαν τῆς ἀφήνει τὴν πατρικὴν κατάραν!! Ἡ διαθήκη τοῦ Νικ. Στουρνάρα ἀναγνωσθεῖσα εἰς τὰ νομοθετικὰ σώματα συνεκίνησε βαθύτατα νομοθέτας καὶ ἀκροατάς. Διάφοροι ρήτορες ἀνέβησαν εἰς τὸ βῆμα καὶ ἐξύμνησαν τὴν πατριωτικὴν πρᾶξιν καὶ τὰ γενναῖα τοῦ θανόντος αἰσθήματα. Τὸ ὄνομα τοῦ ἀειδίμου Στουρνάρα δι' ὁμοφώνου ἀποφάσεως τῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων ἐνεγράφη εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ Κοινοβουλίου ὡς ὄνομα μεγάλου τῆς πατρίδος εὐεργέτου. Ἡ δὲ Βουλὴ τῶν ἀντιπροσώπων διεβίβασε πρὸς τὴν εὐγενῆ χήραν τὰ πρακτικὰ δι' ἐπιστολῆς ἐκφραζούσης τὴν λύπην καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους. Ἡ εὐγενὴς σύζυγος τοῦ Νικ. Στουρνάρα, θυγάτηρ τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Ἄγγλου ὑποπροξένου, φιλελληνὶς πρὸ τοῦ γάμου της, ἐγένετο πραγματικὴ Ἑλληνὶς μετ' αὐτόν. Ὑπείκουσα εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς καρδίας της καὶ εἰς τὴν τελευταίαν τοῦ θανόντος θέλησιν, ἐγκαταλείπει τὴν Ἀλεξάνδρειαν μετὰ ἓν ἔτος τὸ 1854 τὴν ἄνοιξιν καὶ ἐγκαθίσταται εἰς τὴν Ἑλλάδα, ποὺ ἐγκλείει τὰ ὀστᾶ τοῦ προσφιλοῦς της συζύγου, συνοδευομένη ὑπὸ τῆς θυγατρός της, ἡ ὁποία ἀργότερον ἔλαβεν ὡς σύζυγον ἔγκριτον Ἕλληνα. Τοιοῦτος ὑπῆρξεν ὁ ἐκ Μετσόβου μέγας ἐθνικὸς εὐεργέτης Νικόλας Δημητρίου Στουρνάρας. Ὁ δῆμος Ἀθηναίων εἰς ἀπότισιν εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν

108

Στουρνάραν ἔδωσε τὸ ὄνομά του εἰς μίαν περὶ τὸ Πολυτεχνεῖον ὁδόν.

ΕΛΕΝΗ ΜΙΧΑΗΛ ΤΟΥΣΣΙΤΣΑ

Ἐγεννήθη ἐν Μετσόβῳ κατὰ τὰ τέλη τοῦ 18ου αἰῶνος καὶ τὸ 1818 ὑπανδρεύθη τὸν Μιχαὴλ Ἀν. Τουσσίτσαν. Μετὰ μικρὰν ἐν Μετσόβῳ παραμονὴν τὸ ζεῦγος Τουσσίτσα ἀνεχώρησε διὰ Θεσσαλονίκην, ὅπου εἶχε τὰς ἐμπορικὰς ἐργασίας του ὁ Τουσσίτσας, καὶ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1820 δι' Ἀλεξάνδρειαν, ὅπου ἡ ἔξυπνη Ἑλένη ἔμαθε νὰ προσαρμόζεται πρὸς τὴν ἐξαιρετικὴν κοινωνικὴν θέσιν, τὴν ὁποίαν κατέλαβεν ὁ σύζυγός της. Εὑρεθεῖσα εἰς ἕνα περιβάλλον πλουσιώτατον δὲν ὑψηλοφρόνησε, ἀλλὰ σὰν γνησία Ἑλληνίδα παρέμεινε ταπεινή, μιὰ γνησία οἰκοκυρά, φροντίζουσα διὰ τὸ σπιτικό της καὶ τὸν σύζυγόν της, τὸν ὁποῖον κυριολεκτικὰ ἐλάτρευε. Ἐννοεῖται ὅτι καὶ ἐκεῖνος τὴν περιέβαλλε μὲ μεγάλην στοργήν, ὅπως ἀναφέρει εἰς τὴν διαθήκην του. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ὁ Τουσσίτσας ἐξηκολούθησε νὰ παραμένῃ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ μετὰ τῆς συζύγου του, ἀπὸ τὴν ὁποίαν δὲν ηὐτύχησε νὰ ἀποκτήσῃ διάδοχον. Κατὰ τὴν δύσκολον διὰ τοὺς Ἕλληνας ἐκείνην περίοδον εἰς τὴν Αἴγυπτον ὡδηγοῦντο καθημερινῶς Ἕλληνες αἰχμάλωτοι, οἵτινες ἐπωλοῦνυο ὡς δοῦλοι. Ἡ μεγαλόψυχη Ἑλένη Τουσσίτσα ἐσκέφθη τότε νὰ διαθέσῃ ἕνα μέγα μέρος ἀπὸ τὴν κολοσσιαίαν διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην περιουσίαν τοῦ συζύγου της πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν δυστυχισμένων αὐτῶν θυμάτων τοῦ σκληροῦ καὶ ἀνίσου ἐκείνου πολέμου.

Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἐφρόντισε νὰ ἀποστείλῃ ἀνθρώπους της εἰς τὰ κυριώτερα σκλαβοπάζαρα τῆς Αἰγύπτου διὰ νὰ ἀγοράζουν Ἕλληνας αἰχμαλώτους διὰ λογαριασμόν της. Τὰ ἀτυχῆ αὐτὰ πλάσματα ὡδηγοῦντο εἰς Ἀλεξάνδρειαν καὶ ἐκεῖθεν κρυφίως ἀπεστέλλοντο εἰς τὴν Ἑλλάδα. Καὶ ὅταν τὸ 1826 μετὰ μακρὰν πολιορκίαν ἔπεσε τὸ Μεσολόγγι καὶ χιλιάδες ἀπὸ γυναικόπαιδα ἐστάλησαν ἀπὸ τὸν Ἰμβραὴμ Πασσᾶν εἰς Αἴγυπτον πρὸς πώλησιν, ἡ Ἑλένη Τουσσίτσα διέθεσε τεράστια χρηματικὰ ποσὰ διὰ νὰ ἐξαγοράσῃ πολλὰ ἀπὸ αὐτὰ καὶ νὰ τὰ ἀποστέλλῃ ἀσφαλῶς εἰς τὴν πατρίδα των. Τοιουτοτρόπως πολλοὶ Ἕλληνες καὶ Ἑλληνίδες χρωστοῦσαν τὴν ζωή των καὶ τὴν ἐλευθερίαν των στὴν ἐξαίρετη αὐτὴ Μετσοβίτισσα. Μετὰ τὴν κήρυξιν τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου τὸ ζεῦγος Τουσσίτσα ἀφῆκε τὴν εὔφορον χώραν τοῦ Νείλου καὶ ἐγκατεστάθη εἰς τὰς Ἀθήνας. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου της ἡ Ἑλένη Τουσσίτσα διέθεσε 140.000 χρυσᾶς δραχμὰς καὶ ἠγόρασε τὸ οἰκόπεδον ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐκτίσθη τὸ Πολυτεχνεῖον καὶ 250.000 δρχ. διὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς οἰκοδομῆς. Ἐν συνεχείᾳ ἵδρυσε διὰ χρημάτων της ἐκκλησίαν εἰς τὸ Ὀρφανοτροφεῖον τῶν κοριτσιῶν στοιχίσασαν 80.000 δρχ. ἐδώρησεν εἰς τὸ Ἀρσάκειον ἑκατὸν δέκα χιλιάδας δραχμῶν, μὲ τὰς ὁποίας ἐκτίσθη μία πτέρυξ διὰ δημοτικὸν σχολεῖον καὶ διὰ διαθήκης ἄλλας διακοσίας χιλιάδας δραχμῶν. Εἰς τὸ Πολιτικὸν Νοσοκομεῖον Ἀθηνῶν προσέφερε 20.000 δρχ., εἰς τὸ Ὀρφανοτροφεῖον Χατζηκώστα 30.000, εἰς τὸ Ὀφθαλμιατρεῖον 12.000, εἰς τὴν Ριζάρειον Σχολὴν 20.000 καὶ διὰ τοὺς πτωχοὺς τῶν Ἀθηνῶν 100.000 δρχ. Ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τοῦ θανάτου της ἠγόρασεν ἕνα οἰκόπεδον ἀπὸ 62.000 τετραγωνικὰς πήχεις ἀντὶ 620.000 δραχμῶν καὶ τὸ προσέφερεν εἰς τὸ κράτος διὰ νὰ κτισθῇ ἐπ' αὐτοῦ τὸ σημερινὸν Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον. Ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος Α΄ ἔστειλε τότε τὸν αὐλάρχην του εἰς τὴν οἰκίαν της διὰ νὰ τὴν εὐχαριστήσῃ διὰ τὰς πλουσιωτάτας δωρεάς της πρὸς τὴν Πρωτεύουσαν.

Τὴν 4ην Ἀπριλίου τοῦ 1866 ἀπέθανεν ἀπὸ ἐγκεφαλικὴν αἱμορραγίαν. Ἡ πολυτελεστάτη κηδεία της ὑπῆρξε μοναδικὴ εἰς τὰ χρονικὰ τῶν Ἀθηνῶν. Παρευρέθη εἰς αὐτὴν ὁλόκληρον τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον, αἱ ἀρχαὶ καὶ ὅλη ἡ κοινωνία τῆς Πρωτευούσης. Ὅταν ἡ πομπὴ διήρχετο τὴν ὁδὸν Πανεπιστημίου τὸ Ἀρσάκειον ἦτο πένθιμα στολισμένον καὶ αἱ Ἀρσακειάδες μαυροφορεμένες εἶχαν παρα-

ταχθῇ εἰς τὸ πεζοδρόμιον καὶ ἀπέδωσαν τιμὰς εἰς τὴν μεγάλην εὐεργέτιδα. Ἡ ἐφημερὶς «Αἰὼν» ἔγραψε τότε: «Ὅ.τι καθιστᾷ λίαν συγκινητικὴν τὴν κηδείαν δὲν ἦτο ἡ συνοδεία τῶν δημοσίων, πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἀρχῶν, ὅσον ἡ ἄπειρος σωρεία τῶν πτωχῶν καὶ τῶν ἐνδεῶν τοῦ λαοῦ, οὓς ἡ εὐεργετικὴ χεὶρ τῆς ἀποθανούσης ἐπαρηγόρησε δακρύοντας καὶ ἔθρεψε πεινάσαντας». Ἐπικήδειον ἐξεφώνησεν ὁ Κοντογόνης καὶ ἐπιτάφιον ὁ Λέων Μελᾶς. Ὁ Κοντογόνης εἶπε χαρακτηριστικὰ ὅτι: «διεκρίθη δὲ καὶ κατὰ τὴν ἀρετὴν τῆς μετριότητος καὶ ταπεινοφροσύνης, οὐδόλως οὐδέποτε ὑψηλοφρονήσασα οὔτ' ἐπὶ τῇ δόξῃ καὶ τιμῇ». Καὶ ὁ Μελᾶς ἐπεράτωσε τὸν ἐπιτάφιον μὲ αὐτά: «Οὔτε τὰ γράμματα καὶ ἡ παιδεία, οὔτε ἡ κομψὴ τῶν νεωτέρων ἀνατροφὴ διέκρινον τὴν μακαρίτιδα. Καὶ ὅμως ὁ βίος αὐτῆς καταθέλγει καὶ ἀνυψοῖ τὰς καρδίας ἡμῶν». Ἡ Ἑλένη Τουσσίτσα προσέφερε τὸ 1864 ἀνὰ 5.000 ὑπὲρ του ναοῦ τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς καὶ ὑπὲρ τῶν πτωχῶν τοῦ Μετσόβου...!! ψιχία δηλονότι τῆς κολοσσιαίας περιουσίας της.

Ἄξιον σημειώσεως ἐπὶ τοῦ προκειμένου εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι εἰς τὸ πρὸς τιμὴν τῆς Ἑλένης Τουσσίτσα ἱδρυθὲν Τοσίτσειον Σχολεῖον Θηλέων μετὰ Οἰκοτροφείου, οὐδεμία κόρη τοῦ Μετσόβου εἰσήχθη μέχρι σήμερον!!

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΙΧ. ΑΒΕΡΩΦ

1815—1899

Ὁ Γεώργιος Ἀβέρωφ ἐγεννήθη ἐν Μετσόβῳ τὴν 15ην Αὐγούστου τοῦ ἔτους 1815 καὶ ἀνῆκεν εἰς μίαν ἐκ τῶν εὐπορωτέρων οἰκογενειῶν. Οἱ πρόγονοί του προήρχοντο ἀπὸ τὴν περιφέρειαν Θεσσαλονίκης, πιθανώτατα ἀπὸ τὴν Βέροιαν, καὶ ἐγκατεστάθησαν μὲ τὰ ποίμνιά των ἐν Μετσόβῳ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 18ου αἰῶνος, χάρις εἰς τὰ ἐξαιρετικὰ προνόμια, τὰ ὁποῖα εἶχεν ἀποσπάσει ἀπὸ τὸν Σουλτᾶνον Μεχμὲτ τὸν Δ' ὁ μεγαλοκτηνοτρόφος Μετσοβίτης Κύργος Φλόκας τὸ 1659. Τὸ ἀρχικὸν ἐπώνυμον τῆς Κουτσαβλαχικῆς αὐτῆς οἰκογενείας ἦτο Ἀποστολάκας, ἀργότερον δ' ἔγινεν Ἀβέρωφ δι' οὓς λόγους θὰ ἀναφέρω κατωτέρω. Ἕνας γόνος τῆς ἐν λόγῳ κτηνοτροφικῆς οἰκογενείας ἦτο ὁ Μιχαὴλ Αὐγέρου Ἀποστολάκας, ὅστις κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ 18ου αἰῶνος ἔλαβεν ὡς σύζυγον κόρην τῆς ἐν Μετσόβῳ διαμενούσης οἰκογενείας Τουσσίτσα, καὶ ἐκ ταύτης ἀπέκτησε δύο τέκνα τὸν Ἀναστάσιον καὶ τὴν Ἑλένην, ὑπανδρευθεῖσαν τὸν ἐκ Τρικκάλων εὐπατρίδην Παπαπολυμέρον ἢ Μιλλιουνίστραν. Μετὰ τὸν θάνατον τῆς πρώτης συζύγου του ὁ Μιχαὴλ ἔλαβε δευτέραν τὴν Εὐδοκίαν Φάφαλη, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀπέκτησε τὸν Αὐγερινόν, τὸν Δημήτριον, τὸν Νικόλαον, τὴν Χάϊδω καὶ ὕστερότοκον τὸν Γεώργιον. Τὴν παιδικὴν καὶ ἐφηβικὴν ἡλικίαν ὁ Γεώργιος διῆλθεν ἐν Μετσόβῳ, ὅπου διήκουσε τὰ ἐγκύκλια μαθήματα εἰς τὸ εἷς τὰ κελλία τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς λειτουργοῦν ἀλληλοδιδακτικὸν σχολεῖον. Παραλλήλως ὁ Γεώργιος ἀποκτοῦσε καὶ πρακτικὰς γνώσεις, ἐργαζόμενος καὶ βοηθῶν τὸν πατέρα του καὶ τὸν μεγαλύτερον ἀδελφόν του Νικόλαον εἰς τὴν ἐπίβλεψιν τῆς κτηνοτροφίας καὶ τῆς ἀπαραιτήτου μικρᾶς καλλιεργείας, διότι ὁ πατήρ του εἶχε τρεῖς χιλιάδας αἰγοπροβάτων, ἀγέλην μεγάλων καὶ μὴ ἐξημερωμένων ζώων, ἵππων, φορβάδων, ὄνων καὶ ἡμιόνων (ἀργελὲς) καὶ δύο ζεύγη ἀροτριώντων βοῶν. Τὰ ἐν λόγῳ ποίμνια ἔβοσκον τὸ μὲν θέρος εἰς τὰ λειβάδια τοῦ Μετσόβου καὶ τῆς Μηλιᾶς καὶ τὸν χειμῶνα εἰς τὸ παρὰ τὰ Φάρσαλα τῆς Θεσσαλίας χειμερινὸν λειβάδι Κακλιντζί, ὅπου συχνὰ τὰ ἐπεσκέπτετο ὁ Γεώργιος. Ἀσκούμενος οὕτω εἰς τὴν σκληρὰν ἐργασίαν τῆς ὑπαίθρου, προετοιμάζετο διὰ τὸ μέγα ἔργον, τὸ ὁποῖον ἐπρόκειτο νὰ ἐπιτελέσῃ ἀργότερον μακρὰν τῆς γενετείρας του, σύμφωνα μὲ τὸ φιλαπόδημον καὶ ἐπιχειρηματικὸν πνεῦμα τῶν τέκνων τῆς εὐάνδρου Ἠπείρου. Τὸν δρόμον τῆς ξενητειᾶς εἶχαν ἤδη ἀνοίξει οἱ τρεῖς μεγαλύτεροι ἀδελφοί του, ἐγκατασταθέντες μὲ τὴν σειρὰν ἐν Αἰ-

γύπτῳ, ὅπου εὑρίσκοιτο καὶ ἄλλοι Μετσοβῖται ἐργαζόμενοι. Πρῶτος ἐξενητεύθη ὁ Ἀναστάσιος εἰς Αἴγυπτον καὶ ἀργότερον οἱ ἀδελφοί του Αὐγερινὸς καὶ Δημήτριος, οἵτινες δημιουργήσαντες ἀρκετὴν περιουσίαν ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἀγοράσαντες ἀγροτικὰ κτήματα εἰς τὴν Εὔβοιαν, ἐγκατεστάθησαν μονίμως ἐν Χαλκίδι, ὅπου ζώζεται μέχρι σήμερον ἡ οἰκία του. Ὁ Ἀναστάσιος ἐπιδοθεὶς ἐν Αἰγύπτῳ εἰς τὸ ἐμπόριον, κατώρθωσε νὰ δημιουργήσῃ μεγάλην περιουσίαν καὶ ἐπὶ πλέον νὰ ἀγοράσῃ ἕνα ἱστιοφόρον μὲ τὸ ὁποῖον μετέφερε διάφορα ἐμπορεύματα εἰς τὸν λιμένα Ἀρχάγγελον τῆς Ρωσίας. Ἐκεῖ εἰς ἕνα ταξεῖδι του ἐξεποίησε τὸ ἱστιοφόρον του μαζὶ μὲ τὸ ἐμπόρευμα καὶ μὲ τὰ χρήματα ποὺ εἰσέπραξεν ἐπεδόθη εἰς ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις καὶ πρὸ πάντων εἰς προμηθείας τοῦ Ρωσικοῦ στρατοῦ, κινούμενος ὡς ἐκ τούτου μεταξὺ Πετρουπόλεως—Μόσχας—Ὀδησσοῦ καὶ ἐπισκεπτόμενος διαφόρους λιμένας τοῦ Εὐξείνου Πόντου. Διὰ νὰ κολακεύσῃ τὰς Ρωσικὰς ἀρχάς, μὲ τὰς ὁποίας εἶχε μεγάλην συναλλαγήν, πρὸς εὐόδωσιν τῶν ἐργασιῶν του, μετέτρεψε τὸ ἐπώνυμόν του ἀπὸ Ἀποστολάκαν εἰς Αὐγερὼβ κατ' ἀρχάς, χρησιμοποιήσας πρὸς τοῦτο τὸ ὄνομα τοῦ πάππου του Αὐγέρου (Αὐγερινοῦ). Ἀργότερον τὸ Αὐγερὼβ μετέτρεψεν εἰς Ἀβέρωφ ἐπὶ τὸ εὐφωνότερον. Εἰς παρομοίαν μετατροπὴν τῶν ἐπωνύμων των ἐν Ρωσίᾳ εἶχον προηγηθῇ οἱ Μετσοβῖται Σταμέρωφ, Φιλικὸς καὶ Τέρωφ, εὐεργέται ἀμφότεροι τοῦ Μετσόβου, καὶ ὁ Ἰωαννίτης Τσακάλωφ. Εἰς τὸν κουτσοβλαχικὴν διάλεκτον, ποὺ ὁμιλεῖται ἀπὸ τοὺς περισσοτέρους κατοίκους τοῦ Μετσόβου, ὁ Ἀβέρωφ ἀποκαλεῖται Αὐγερώφου. Ὁ ἐν λόγῳ Ἀναστάσιος, μετὰ μακρὰν ἐν Ρωσίᾳ παραμονὴν ἐπανῆλθεν εἰς Αἴγυπτον μέσῳ Βιέννης καὶ Λιβόρνῳ, ὅπου ἐπεσκέφθη τοὺς ἐκ πατρὸς ἐξαδέλφους του ἀδελφοὺς Ποστολάκα καὶ τὸν ἐκ μητρὸς ἐξάδελφόν του Κωνσταντῖνον Ἀν. Τουσσίτσαν, κομίζων μεγάλην ποσότητα χρυσοῦ. Ἐγκατεστάθη τότε ἐν Καίρῳ, ὅπου ἠνοιξε κατάστημα ὑφασμάτων καὶ παραλλήλως ἤρχισε νὰ ἐπιδίδεται εἰς τὸ ἐμπόριον τοῦ βάμβακος. Ἀσθενήσας ὅμως ἀργότερον καὶ προαισθανόμενος ἴσως ἐγγὺς τὸ τέλος του, ἔγραψεν εἰς τοὺς δημογέροντας τοῦ Μετσόβου παρακαλῶν αὐτοὺς νὰ φροντίσουν διὰ τὴν μετάβασιν πλησίον του ἑνὸς τῶν ἑτεροθαλῶν ἀδελφῶν του, τῶν διαμενόντων ἐν Μετσόβῳ, μετὰ τῶν ὁποίων παραδόξως δὲν εἶχεν ἀλληλογραφίαν ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν. Οἱ κοινοτικοὶ ἄρχοντες τοῦ Μετσόβου ἦλθον εἰς συνεννοήσεις μὲ τοὺς δύο ἀδελφοὺς Νικόλαον καὶ Γεώργιον καὶ ἀπὸ κοινοῦ ἀπεφασίσθη νὰ μεταβῇ εἰς Κάϊρον ὁ μικρότερος ἀδελφὸς Γεώργιος. Μετὰ τὴν ληφθεῖσαν ἀπόφασιν ὁ Γεώργιος ἐφοδιασθεὶς μὲ τὰ ἀπαραίτητα πιστοποιητικὰ καὶ ἐπιστολὴν τῆς Κοινότητος πρὸς τὸν Ἀναστάσιον Ἀβέρωφ, ἀνεχώρησε κατὰ μῆνα Μάϊον τοῦ 1837 δι' Αἴγυπτον μέσῳ Πρεβέζης—Κερκύρας. Εἰς τὸ πρῶτο του αὐτὸ ταξεῖδι, τὸ ἀγύριστο δυστυχῶς, συνωδεύετο ἀπὸ δύο ἐμπίστους βοσκοὺς καὶ σμίκτας εἰς τὰ πρόβατα, τὸν Χρῆστον Γ. Μπούμπαν καὶ τὸν Δημήτριον Περιβολιώτην, οἱ ὁποῖοι μετὰ τρίμηνον ἐν Καΐρῳ παραμονὴν ἐπέστρεψαν εἰς Μέτσοβον διὰ νὰ πληροφορήσουν τοὺς κοινοτικοὺς ἄρχοντας καὶ τὸν Νικόλαον ὅτι ὁ Γκῶγκος, ὅπως ἀπεκαλεῖτο χαϊδευτικὰ ὁ Γεώργιος, ἐγένετο ἐγκαρδιώτατα δεκτὸς ἀπὸ τὸν ἀδελφόν του Ἀναστάσιον ἢ Τασσίκαν. Ὁ Γεώργιος ἀναλαβὼν ὑπηρεσίαν εἰς τὸ κατάστημα τοῦ ἀδελφοῦ του κατώρθωσεν ὑπὸ τὰς ὁδηγίας του καὶ τὰς συμβουλάς του νὰ ἐκμάθῃ εἰς μικρὸν χρονικὸν διάστημα τὸν μηχανισμὸν τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ τὸ ἐμπόριον ἐν γένει. Μετά τινα χρόνον ἀπέθανεν ὁ ἀδελφός του Ἀναστάσιος καὶ ἐπειδὴ δὲν ἀφῆκε διαθήκην, ἡ ἐξ ἑνὸς καὶ πλέον ἑκατομμυρίου χρυσῶν φράγκων περιουσία του διενεμήθη ἐξ ἴσου εἰς τοὺς ἐπιζῶντας ἀμφιθαλεῖς καὶ ἑτεροθαλεῖς ὁμοπατρίους ἀδελφούς του. Ἔκτοτε οἱ ἑτεροθαλεῖς ἀδελφοί του ἔλαβον τὸ ἐπώνυμον Ἀβέρωφ. Εἰς τὸ κατάστημα τοῦ Ἀναστασίου παρέμεινεν ὁ Γεώργιος διευθυντὴς πλέον καὶ διὰ τῆς ἐργατικότητος καὶ τῆς δραστηριότητος, ποὺ ἀνέπτυξε, κατώρθωσε νὰ προαγάγῃ τὴν ἐπιχείρησιν εἰς τοιοῦτον σημεῖον, ὥστε νὰ προβῇ εἰς ἐνοικιάσεις μεγά-

λων ἀγροτικῶν κτημάτων ἐν Αἰγύπτῳ, πρὸς καλλιέργειαν βάμβακος. Εἰς τὰς ἐμπορικὰς καὶ γεωργικὰς ἐπιχειρήσεις του ὁ Γεώργιος Ἀβέρωφ εἶχε πολυτίμους συνεργάτας τοὺς ἐκ Μετσόβου ἀδελφοὺς Νικόλαον καὶ Κωνσταντῖνον Ἀδαμίδην, γυναικαδέλφους τοῦ ἐν Μετσόβῳ διαμένοντος πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ του Νικολάου. Μετά τινα ὅμως χρόνον ὁ Ἀβέρωφ ὑπέστη μεγάλον οἰκονομικὸν κλονισμόν, λόγῳ μεγάλης πτώσεως τῆς τιμῆς τοῦ βάμβακος. Δὲν ἐπτοήθη ὅμως ἀπὸ τὸν κλυδωνισμὸν αὐτόν, τοὐναντίον διὰ τῆς ἐργατικότητος, τῆς τιμιότητος καὶ τοῦ μεγάλου θάρρους, ποὺ τὸν διέκρινε, κατώρθωσε νὰ συνέλθῃ ἀπὸ τὴν παροδικὴν αὐτὴν δοκιμασίαν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἤντλησεν ὠφέλιμα διδάγματα. Ἔτυχε τότε σοβαρᾶς βοηθείας ἀπὸ τὸν πρὸ πολλοῦ ἐγκατεστημένον ἐν Ἀλεξανδρείᾳ συμπατριώτην του Μιχαὴλ Τουσσίτσαν. Ὅταν ἀργότερον ὁ κύκλος τῶν ἐργασιῶν του ἐπεξετάθη εἰς ὁλόκληρον τὴν Αἴγυπτον, ἐζήτησε νέον στάδιον δράσεως εἰς τὴν Ρωσίαν, ὅπου προγενεστέρως ὁ ἀδελφός του Ἀναστάσιος εἶχε δημιουργήσει μεγάλην περιουσίαν, Ὁ Γεώργιος Ἀβέρωφ διαμείνας ὀλίγα ἔτη ἐν Ρωσίᾳ καὶ ἀκολουθήσας τὸ σύστημα τοῦ ἀδελφοῦ του ἐπέτυχε πληρέστατα εἰς τὰς προμηθευτικὰς καὶ ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις του. Δημιουργήσας ὅπως καὶ ὁ ἀδελφός του τεράστιον διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην κεφάλαιον ἐπανῆλθεν εἰς τὴν προσφιλῆ του Αἴγυπτον καὶ ἐγκατεστάθη ὁριστικῶς πλέον ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τὸ 1866, ἑκατομμυριοῦχος ἤδη καὶ καταλαβὼν θέσιν κορυφαίου μεταξὺ τῶν συμπατριωτῶν του Ἑλλήνων ὡς καὶ τῶν ἀλλοφύλων κοινοτήτων. Ἔκτοτε ὁ ἄλλοτε ἔμπορος ὑφασμάτων ἐν Καΐρῳ καὶ ὁ μισθωτὴς μεγάλων κτημάτων κατόπιν ἐκράτει τὰ σκῆπτρα τοῦ ἐμπορικοῦ καὶ χρηματιστικοῦ κόσμου ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ εἰς τὸ χέρι του ἦτο νὰ ἀνεβοκατεβάζῃ τὸν χρυσὸν καὶ νὰ ἐπιδρᾷ εἰς τὸ καθολικὸν ἐμπόριον. Ἀλλ' ὁ Ἀβέρωφ οὐδέποτε ἔπαιξε μὲ τὴν τύχην τῶν ἄλλων καὶ οὐδέποτε ἐπεδίωξε πρὸς ἴδιον ὄφελος τὴν ζημίαν τοῦ πλησίον, ἀλλὰ παρέμεινεν ἀληθὴς Χριστιανός, ὡς οἱ γονεῖς του, ἁπλοῦς καὶ λιτοδίαιτος καὶ μετριόφρων. Ὁ ἄφθονος χρυσός, ποὺ ἀπέκτησε δὲν τὸν ἐθάμβωσε, διότι τὸ ὑπέροχον ὄνειρον τῆς ζωῆς του ἤξιζε δι' αὐτὸν περισσότερον ἀπὸ ὅλα τὰ ἑκατομμύρια, ποὺ ἠδύνατο νὰ συναθροίσῃ. Καὶ διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἔδιδεν ἀφειδῶς τοὺς θησαυρούς του, ὅπου ἔβλεπεν ἐθνικὴν ἀνάγκην, παραλλήλως δὲ ἐβοήθει σοβαρῶς τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ Ἕλληνας, ὁσάκις εἶχον ἀνάγκην, ἀδιαφορῶν διὰ τὸν τόπον τῆς καταγωγῆς των. Κατὰ τὸ ἔτος αὐτὸ τῆς ἐπανόδου του εἰς τὴν Αἴγυπτον 1866 ἐξερράγη ἐπανάστασις ἐν Κρήτῃ πρὸς ἀποτίναξιν τοῦ Τουρκικοῦ ζυγοῦ καὶ ὁ Ἀβέρωφ ἐνίσχυσεν αὐτὴν μὲ δύο χιλιάδας χρυσᾶς λίρας Ἀγγλίας ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ μὴ γίνῃ γνωστὴ ἡ δωρεά του.

Μετά τινα ἔτη προσέλαβεν ὡς βοηθός του εἰς τὰς τεραστίας ἐπιχειρήσεις του τὸν Γεώργιον Μιχ. Ἀβέρωφ, ἔγγονον τοῦ μεγαλυτέρου ἀμφιθαλοῦς ἀδελφοῦ του Αὐγερινοῦ, τὸν Αὐγερινὸν Μιχ. Ἀβέρωφ καὶ τὸν Κωνσταντῖνον Πῖχτον, ἔγγονον τῆς ἀδελφῆς του Χάϊδως Τσαπέκου. Ἀρχιλογιστὴν τοῦ γραφείου του προσέλαβε τὸν Νικόλαον Ἰωαννίδην ἐκ Πηλίου, διακρινόμενον διὰ τὴν ἀρτίαν ἐμπορικήν του κατάρτισιν. Κατὰ τὸ 1882 ὁ Αἰγύπτιος ἀξιωματικὸς Ἀραβῆ Πασσᾶς, ἀρχηγὸς κόμματος τῶν ἐθνικοφρόνων τῆς Αἰγύπτου, ὠργάνωσε μυστικὰς ἑταιρείας, τῶν ὁποίων σκοπὸς ἦτο ἡ σύστασις Αἰγυπτιακοῦ ἐθνικοῦ συμβουλίου, εἰς τὴν ὁποίαν ἀντετέθησαν αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις. Τοῦτο προεκάλεσεν ἐξέγερσιν τοῦ λαοῦ, ἡ ὁποία κατέληξεν εἰς ταραχὰς ἐναντίον τῶν ξένων τῆς Ἀλεξανδρείας, εἰς λεηλασίας καὶ πυρπολήσεις τῶν καταστημάτων των. Λόγῳ τῆς χαώδους καὶ ἐπικινδύνου καταστάσεως, ποὺ ἐδημιουργήθη τότε ἐκεῖ, ἐσημειώθη μεγάλη καὶ ἀθρόα ἔξοδος τῶν Εὐρωπαίων ἐξ Αἰγύπτου καὶ κατὰ συνέπειαν πολλῶν Ἑλλήνων. Πενῆντα καὶ πλέον Μετσοβῖται, ἐγκατεστημένοι ἀπὸ ἐτῶν εἰς διαφόρους πόλεις καὶ χωρία τῆς Αἰγύπτου, ἐξηναγκάσθησαν νὰ ἐγκαταλείψουν τὰς ἐργασίας των καὶ μὲ τὰς μικρὰς οἰκονομίας των νὰ παλινοστήσουν εἰς τὴν γενέτειράν των τὸ Μέτσοβον. Τὸ Χρη-

112

ματιστήριον τῆς Ἀλεξανδρείας, λόγῳ τῶν ταραχῶν καὶ αἱματηρῶν ἐπεισοδίων, ἔκλεισε καὶ οἱ ἀναχωροῦντες ξένοι προσέφερον εἰς ἐξευτελιστικὰς τιμὰς διάφορα χρεώγραφα, μετοχάς, ὁμολογίας, τῶν ὁποίων ἦσαν κάτοχοι.

Ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἀπέστειλεν, ὅπως καὶ αἱ ἄλλαι δυνάμεις, πολεμικὸν πλοῖον εἰς τὸν λιμένα τῆς Ἀλεξανδρείας διὰ νὰ παραλάβῃ τὸ προσωπικὸν τοῦ ἐκεῖ Πολιτικοῦ Πρακτορείου—Προξενείου—καὶ ἐπίλεκτα μέλη τῆς ἑλληνικῆς παροικίας. Ὁ Γ. Ἀβέρωφ, ἂν καὶ προσεκλήθη ὑπὸ τοῦ Ἕλληνος προξένου νὰ ἐπιβῇ τοῦ πολεμικοῦ πλοίου καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ σύστασιν τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ἠρνήθη τὴν πρόσκλησιν. Ἀφοῦ ἐνεπιστεύθη τὴν οἰκίαν του, ὅπου καὶ τὰ γραφεῖά του, εἰς Αἰγυπτίους τῆς ἀπολύτου ἐμπιστοσύνης του, αὐτὸς καὶ τὸ προσωπικὸν τοῦ Οἴκου του ἐπέβησαν Αὐστριακοῦ ἀτμοπλοίου καὶ ἀποβιβασθέντες εἰς Τεργέστην μετέβησαν ἀκολούθως εἰς Βιέννην. Ἐκεῖ ἔτυχε θερμῆς ὑποδοχῆς ὑπὸ τῶν συγγενῶν του τέκνων τῶν ἀδελφῶν Ἀποστολάκα ἐκ Μετσόβου, ἀσχολουμένων ἐκεῖ μὲ τραπεζιτικὰς ἐργασίας. Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ Ἀγγλικὴ κυβέρνησις, ἀπέστειλεν εἰς τὸν λιμένα τῆς Ἀλεξανδρείας πολεμικὰ πλοῖα ὑπὸ τὸν ναύαρχον Σέϋμουρ, ὅστις ἐβομβάρδισε τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ ἀπεβίβασε στρατεύματα ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Γάρνετ Οὐόλολεϋ, ἅτινα προελάσαντα μέχρι Καΐρου συνέλαβον τὸν Ἀραβῆ Πασσᾶν, καταδικασθέντα ἀκολούθως εἰς θάνατον. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς τάξεως καὶ τὴν ἐμπέδωσιν τῆς ἀσφαλείας ἐν Αἰγύπτῳ, ὁ Γεώργιος Ἀβέρωφ μετὰ τῆς ἀκολουθίας του ἐπέστρεψεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν καὶ ἐπανέλαβε τὰς ἐργασίας του μὲ μεγαλυτέραν ἄνεσιν. Ὁ Γ. Ἀβέρωφ μεταβὰς εἰς Αἴγυπτον καὶ πλουτήσας ἀφθόνως δὲν ἐλησμόνησε τοὺς ἐν Μετσόβῳ οἰκείους του καὶ συμπατριώτας του. Διετήρει τακτικὴν ἀλληλογραφίαν μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Κολάκη (Νικολάου) καὶ τῆς Κοινότητος, παρὰ τῶν ὁποίων ἐπληροφορεῖτο τὰ τῆς πατρίδος του νέα, τὰς προόδους καὶ διαφόρους ἀνάγκας της πρὸ πάντων, τὰς ὁποίας προθύμως ἔσπευδε νὰ θεραπεύσῃ διὰ τῆς ἀποστολῆς γενναίων χρηματικῶν ἐμβασμάτων. Ἐκάλεσεν ἀργότερον πλησίον του τὸν μεγαλύτερον υἱὸν τοῦ ἀδελφοῦ του Νικολάου Κωνσταντῖνον, τὸν ὁποῖον προώριζε διὰ γενικὸν κληρονόμον του, διότι ὁ ἴδιος ἔμεινεν ἄγαμος. Δυστυχῶς μετὰ μικρὰν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ παραμονὴν ὁ Κωνσταντῖνος ἀπέθανεν εἰς νεαρὰν ἡλικίαν ἀπὸ τυφοειδῆ πυρετόν. Ὁ Ἀβέρωφ διὰ τῶν χρηματικῶν ἐμβασμάτων του πρὸς τὸν ἐν Μετσόβῳ διαμένοντα ἀδελφόν του Νικόλαον ἀνίδρυσεν ἐκ θεμελίων τοὺς περισσοτέρους ἐκ τῶν 13 ἱερῶν ναῶν τοῦ Μετσόβου, ἐξωράϊσε τὸν μητροπολινικὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς διὰ σκαλιστοῦ τέμπλου, δεσποτικοῦ θρόνου, δύο ἀμβώνων καὶ εἰκονοστασίων καὶ ἐπροίκισεν αὐτὸν μὲ πλούσια ἱερὰ ἄμφια, ἱερὰ σκεύη, εἰκόνας ἁγίων, ἐξ ὧν δύο τῆς Παναγίας καὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐκ καθαροῦ χρυσοῦ. Ἐδώρησεν ἐπίσης ἱερὰ βιβλία καὶ διὰ χρημάτων ἐκτίσθη μεγαλοπρεπὲς κωδωνοστάσιον εἰς τὸ προαύλιον τοῦ ναοῦ ὕψους 25 μέτρων, μὲ δύο ἀετώματα καὶ μὲ ἀπαστράπτοντα μεγάλον ἐπίχρυσον σταυρὸν ἐπὶ τῆς κορυφῆς του. Δι' ἐξόδων του περιεφράχθη μέγας χῶρος πέριξ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ κατέστη ὡραιότατος κῆπος μὲ ἄφθονα δένδρα καὶ ποικιλίαν ἀνθέων. Ὁ ἐν λόγῳ κῆπος ὠνομάσθη Ἀβερώφειος καὶ διὰ τὴν ἐπίβλεψίν του ὁ Ἀβέρωφ ἔστειλεν ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρειαν εἰδικὸν κηπουρὸν τὸν Μετσοβίτην Γεώργιον Μπαμπαρέκον, ὅστις παρέμεινε μονίμως ἐν Μετσόβῳ ἔκτοτε. Ἵδρυσε τὸ Ἀβερώφειον Φαρμακεῖον διὰ τὴν χορήγησιν δωρεὰν φαρμάκων εἰς ὅλους τοὺς κατοίκους τοῦ Μετσόβου καὶ τῶν χωρίων Ἀνηλίου, Βουτονόσι, Μηλιᾶς, Κουτσούφλιανης καὶ Μαλακασίου καὶ ἐπὶ πλέον ἐμισθοδότει δύο ἰατροὺς διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν κατοίκων. Ἵδρυσε τὸ Ἀβερώφειον νεκροταφεῖον εἰς τὴν γραφικὴν θέσιν Γκούρα μὲ παράρτημα διὰ τοὺς Τούρκους, μηδέποτε ὅμως χρησιμοποιήσαντας αὐτό. Ἐπεσκεύασε τὴν μεγάλην πηγὴν «Γκούρα» καὶ ἔκτισε νέον ὑδραγωγεῖον ἀρκετοῦ μήκους ὡς καὶ δύο ὡραίας πλακοσκεπεῖς κρήνας, μίαν πλη-

σίον τοῦ Νεκροταφείου μὲ δύο κρουνοὺς καὶ τὴν ἑτέραν παρὰ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου μὲ τρεῖς κρουνούς, ἀπὸ τοὺς ὁποίους τὸ διαυγὲς καὶ κατάψυχρον ὕδωρ ρέει ἀκαταπαύστως, χρησιμοποιούμενον διὰ τὴν ὕδρευσιν τῶν κατοίκων καὶ διὰ τὸ πότισμα τῶν ἐκεῖ πλησίον εὑρισκομένων κήπων, ποὺ ἀνήκουν εἰς τοὺς κατοίκους καὶ εἰς τοὺς ὁποίους καλλιεργοῦνται διάφορα λαχανικά.

Διὰ χρημάτων τοῦ Γεωργίου Ἀβέρωφ ἐλιθοστρώθησαν ὅλοι οἱ κεντρικοὶ καὶ συνοικιακοὶ δρόμοι τοῦ Μετσόβου καὶ ἀνηγέρθη μεγαλοπρεπὲς Σχολεῖον παρὰ τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, μὲ δύο ὀρόφους, εἰς τοὺς ὁποίους ἐστεγάζοντο τέσσαρες τάξεις τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου, τρεῖς τάξεις τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου καὶ 1—2 τάξεις τοῦ Γυμνασίου. Τὸ ἐν λόγῳ Σχολεῖον ἐπυρπολήθη ὑπὸ τῶν κομμουνιστοσυμμοριτῶν τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1947. Ὡς διδάσκαλοι καὶ καθηγηταὶ ἐξελέγοντο οἱ καλύτεροι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης Μετσοβῖται καὶ ξένοι. Ἵδρυσεν ἐπὶ πλέον ὁ Ἀβέρωφ σχολεῖα εἰς τὰ χωρία Ἀνήλιον, Βουτονόσι, Μηλιὰ καὶ Κουτσούφλιανη, τῶν ὁποίων οἱ διδάσκαλοι ἐμισθοδοτοῦντο ἀπὸ τὸ Ἀβερώφειον Ταμεῖον τοῦ Μετσόβου, ἀπὸ τὸ ὁποῖον διετίθεντο καὶ μεγάλα χρηματικὰ ποσὰ διὰ τὴν ἀγορὰν βιβλίων καὶ γραφικῆς ὕλης, παρεχομένων δωρεὰν εἰς ὅλους ἀνεξαιρέτως τοὺς μαθητὰς καὶ μαθητρίας. Ἐν συνεχείᾳ τῶν πλουσίων δωρεῶν του πρὸς τὴν γενέτειράν του ὁ Γ. Ἀβέρωφ ἐν ζωῇ εὑρισκόμενος ἀποκατέστησε πολλὰ ἄπορα κοράσια, προικίσας αὐτὰ μὲ 20—30 λίρας Τουρκίας ἕκαστον. Ἐχορήγη ἐπίσης γενναῖα χρηματικὰ ποσὰ εἰς χήρας καὶ ὀρφανά, καὶ ἀποκλήρους τῆς τύχης Μετσοβίτας κατὰ τὰς ἑορτὰς τῶν Χριστουγέννων καὶ τοῦ Πάσχα. Ἐνίσχυσε πολλοὺς νέους χρηματικῶς ἐκ Μετσόβου διὰ νὰ σπουδάσουν ἰατρικήν, φαρμακευτικήν, φιλολογίαν, θεολογίαν καὶ φυσικομαθηματικὰ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν καὶ τὴν Μεγάλην Ἱερὰν Σχολὴν τῆς Χάλκης, μὲ τὴν ὑποχρέωσιν νὰ προσφέρουν τάς ἐπιστημονικὰς ὑπηρεσίας των ἐπὶ πληρωμῇ πάντοτε ἐν Μετσόβῳ μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν σπουδῶν των. Ἡ εὐεργετικὴ δρᾶσις τοῦ Γ. Ἀβέρωφ δὲν περιωρίσθη μόνον εἰς τὴν γενέτειράν του, τοὐναντίον ἐπεξετάθη καὶ εἰς τὴν φιλόξενον πόλιν τῆς Ἀλεξανδρείας, πρὸς τὴν ὁποίαν αἱ ἀλλεπάλληλοι δωρεαί του ὑπῆρξαν ἐξόχως ἡγεμονικαί.

Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὑπῆρχεν ἑλληνικὴ παροικία μεγάλη καὶ ἐλειτούργει ἑλληνικὴ Κοινότης, ἡ ὁποία προγενεστέρως εἶχεν εὐεργετηθῇ ἀπὸ ἄλλα ἐπίλεκτα τέκνα τοῦ Μετσόβου, τὸν Μιχαὴλ Ἀν. Τουσσίτσαν, τὸν ἀδελφόν του Θεόδωρον καὶ τὸν ἀνεψιόν του Νικ. Στουρνάρην, τὸν Κυριάκον Τσαπέκον καὶ τὸν Γεώργιον Μπόταν. Ὁ Ἀβέρωφ ἀνεμίχθη ἐνεργῶς εἰς τὰ ζητήματα τῆς Κοινότητος καὶ διὰ τὴν ἠθικὴν καὶ ὑλικὴν πρὸς αὐτὴν ἐνίσχυσίν του τὸν Νοέμβριον τοῦ 1885 ἐξελέγη πρόεδρος ταύτης. Ἐπὶ τῆς προεδρείας τοῦ Γ. Ἀβέρωφ ἐσημειώθη ἡ μεγαλυτέρα καὶ σπουδαιοτέρα ὥθησις εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ βελτίωσιν τῶν ἑλληνικῶν σχολείων Ἀλεξανδρείας, ὡς θὰ ἐκτεθῇ κατωτέρω. Τὸν Ἰούλιον τοῦ 1887, ὁπότε ἐνεκρίθη ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως ὁ κανονισμὸς τῆς Κοινότητος Ἀλεξανδρείας, τὰ χρέη ταύτης ἀνήρχοντο εἰς 500.000 χρυσᾶ φράγκα ἤτοι 20.000 χρυσᾶς λίρας Ἀγγλίας. Διὰ τὴν ἀπόσβεσιν τοῦ καταθλιπτικοῦ αὐτοῦ ποσοῦ πρωτοβουλίᾳ τοῦ Ἀβέρωφ συνεστήθη τότε μεγάλη Ἐπιτροπὴ μὲ πρόεδρον τὸν Πατριάρχην Σωφρόνιον πρὸς ἐνέργειαν εἰσφορῶν. Ἐντὸς μικροῦ σχετικῶς χρονικοῦ διαστήματος συνελέγη ὁλόκληρον τὸ πρὸς ἀπόσβεσιν τοῦ χρέους ἀπαιτούμενον ποσόν, τοῦ ἡμίσεως τούτου καλυφθέντος διὰ προσωπικῆς τοῦ Ἀβέρωφ εἰσφορᾶς ἐκ 250.000 φράγκων. Μετὰ τὴν τακτοποίησιν τοῦ σοβαρωτάτου τούτου ζητήματος ὁ Ἀβέρωφ ἔστρεψε τότε τὴν προσοχήν του πρὸς βελτίωσιν τῆς ἐκπαιδεύσεως, ἀναδειχθεὶς ὁ μέγιστος εὐεργέτης τῶν σχολείων τῆς Κοινότητος Ἀλεξανδρείας. Διὰ γενναίων ἐπιχορηγήσεων ἀνήγαγε τὸ λειτουργοῦν σχολεῖον εἰς πλῆρες τετρατάξιον Γυμνάσιον, ὀνομασθὲν Ἀβερώφειον. Ὁ Ἀβέρωφ ἐδέχθη τὴν προσ-

ωνυμίαν Ἀβερώφειον ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ γίνῃ ἀποδεκτὴ ἀποκλειστικὴ ὑπὲρ τοῦ Γυμνασίου ἐτησία ἐπιχορήγησίς του ἐκ λιρῶν στερλινῶν τετρακοσίων. Ἡ Κοινότης συγκινηθεῖσα ἀπὸ τὴν πλουσίαν αὐτὴν δωρεάν, εἰς ἔνδειξιν εὐγνωμοσύνης ἔστησεν ἐν περιφανεῖ θέσει τῆς κλίμακος τοῦ Γυμνασίου τὴν προτομὴν τοῦ Ἀβέρωφ, ἔργον τοῦ Ἕλληνος καλλιτέχνου Γ. Βρούτου ἐκ Πεντελικοῦ μαρμάρου. Ἀργότερον ὁ Ἀβέρωφ—1894—ἀνήγειρε δι' ἰδίας του δαπάνης Παρθεναγωγεῖον ἐπὶ κοινοτικοῦ οἰκοπέδου καὶ ἡ λειτουργία του ἤρχισε τὸ 1896—7. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Ἀβέρωφ διὰ τὰς πρὸς τὸ Ἔθνος μεγάλας δωρεάς του ἀνήχθη εἰς Μέγαν Ἐθνικὸν εὐεργέτην καὶ ἡ Κοινότης Ἀλεξανδρείας ὑπερήφανος διὰ τὸν Μέγαν πρόεδρόν της ἔστησε τὸν Μάϊον τοῦ 1899 τὸν ἀνδριάντα του ἐν τῇ μεγάλῃ αὐλῇ τῆς Τοσιτσαίας Σχολῆς, ἔργον τοῦ καλλιτέχνου Γ. Βιτάλη. Κατὰ τὰ ἀποκαλυπτήρια τοῦ ἀνδριάντος παρίστατο καὶ ὁ Ἀβέρωφ, ὅστις συγκεκινημένος ἐξήγγειλεν ὅτι δωρεῖται εἰς τὴν Κοινότητα νέον εὐεργετικὸν διὰ τὴν παροικίαν ἵδρυμα, ἰδίαις του δαπάναις ἱδρυθησόμενον, τὴν Βιοτεχνικὴν Σχολήν, τὴν ὁποίαν ὑπεσχέθη νὰ προικίσῃ δι' ἐτησίας ἐπιχορηγήσεως ὅπως εἶχε πράξει διὰ τὸ Ἀβερώφειον Γυμνάσιον καὶ τὸ Ἀβερώφειον Παρθεναγωγεῖον, πρὸς τὰ ὁποῖα ἐχορήγει ἐτησίως χιλίας λίρας Ἀγγλίας. Περισσότερον ὅμως γενναιόδωρος ὑπῆρξεν ὁ Γεώργιος Ἀβέρωφ πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος καὶ ὅλη του ἡ προσοχὴ καὶ τὸ ἐνδιαφέρον ἐστράφησαν πρὸς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Ἑλλάδος, ἥτις καὶ πνευματικὴ ἑστία εἶχε καταστῇ ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς Ἀνεξαρτησίας ὄχι μόνον τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους, ἀλλὰ καὶ ὁλοκλήρου τοῦ ἑλληνισμοῦ. Ἐπειδὴ τὸ χρηματικὸν ποσόν, τὸ ὁποῖον εἶχον προσφέρει οἱ ἐν Αἰγύπτῳ πλουτήσαντες μεγαλέμποροι Μιχ. Ἀν. Τουσσίτσας καὶ Νικ. Στουρνάρας ἐκ Μετσόβου τῆς Ἠπείρου ἀμφότεροι, διὰ τὴν ἵδρυσιν ἐν Ἀθήναις Πολυτεχνείου δὲν ἐπήρκεσεν ὡς ἀσκόπως σπαταληθὲν ὑπὸ τῆς ἁρμοδίας Ἐπιτροπῆς, ὁ Γ. Ἀβέρωφ προσέφερε διὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ κτιρίου 500.000 φράγκα χρυσᾶ, ἤτοι 20.000 χρυσᾶς λίρας Ἀγγλίας καὶ ἡ Πολυτεχνικὴ Σχολὴ ὠνομάσθη Μετσόβιον Πολυτεχνεῖον, ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς γενετείρας τῶν τριῶν ἱδρυτῶν της, τοῦ Μετσόβου. Τὸ Μετσόβιον Πολυτεχνεῖον ἐκτίσθη χάρις εἰς τὴν πλουσίαν δωρεὰν τοῦ Ἀβέρωφ ἐπὶ ὡραίου σχεδίου τοῦ ἀρχιτέκτονος Λυσάνδρου Καυταντζόγλου καὶ λειτουργεῖ ἔκτοτε μέχρι σήμερον ἀναδειχθὲν ἐφάμιλλον πρὸς τὰ καλύτερα Πολυτεχνεῖα τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς. Ἀργότερον ὁ Ἀβέρωφ ἀνήγειρε δι' ἰδίας του δαπάνης πρὸ τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου τοὺς ἀνδριάντας τῶν πρωτομαρτύρων τῆς ἑλληνικῆς ἀναγεννήσεως Ρήγα Φεραίου (1871) καὶ Πατριάρχου Γρηγορίου Ε' (1872) κατὰ τὰ ἀποκαλυπτήρια τοῦ ὁποίου ὁ ἐθνικὸς ποιητὴς Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης ἀπήγγειλε τὸ γνωστὸν ποίημά του:

«Πῶς μᾶς θωρεῖς ἀκίνητος, ποῦ τρέχ' ὁ λογισμός σου;»

Κατὰ τὴν ἐνηλικίωσιν τοῦ Διαδόχου τοῦ Ἑλληνικοῦ Θρόνου Κωνσταντίνου ἐκτίσθη διὰ μεγάλης δωρεᾶς τοῦ Ἀβέρωφ ἡ Στρατιωτικὴ Σχολὴ τῶν Εὐελπίδων, λειτουργοῦσα μέχρι τότε ἐν Πειραιεῖ, καὶ ἀργότερον τὸ Ἀβερώφειον Ἐφηβεῖον, χρησιμεῦον ὡς φυλακαὶ τῶν ἐφήβων. Κατὰ τὸ 1895, ὅτε τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ βαρώνου Κουμπερντὲν ἀπεφασίσθη ἐν Παρισίοις ἡ ἀνασύστασις τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων καὶ ἐλήφθη ἀπόφασις νὰ τελεσθοῦν οἱ πρῶτοι τοιοῦτοι ἐν Ἀθήναις, ὁ Ἀβέρωφ τῇ εἰσηγήσει τοῦ τότε δημάρχου Ἀθηναίων Τιμολέοντος Φιλήμωνος, μέσῳ τοῦ γυμνασιάρχου Ἀλεξανδρείας Παλαιολόγου Γεωργίου, ἀνέλαβε τὴν δαπάνην τῆς ἀναμαρμαρώσεως τοῦ Παναθηναϊκοῦ Σταδίου. Τὸ ἑπόμενον ἔτος 1896 ἐτελέσθησαν μὲ μεγαλοπρέπειαν οἱ πρῶτοι ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες ἐντὸς τοῦ ἀρχαίου ἐκείνου χώρου, ὅστις χάρις εἰς τὸν Γ. Ἀβέρωφ ηὐτύχησε νὰ ἴδῃ μετὰ τόσους αἰῶνας νέας ἡμέρας λαμπρότητος καὶ δόξης. Ὁ Γ. Ἀβέρωφ ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν ὡραίαν ἑορτὴν τῶν ἀποκαλυπτηρίων τοῦ ἀνδριάντος του ἐν τῇ αὐλῇ τῆς Τοσιτσαίας Σχολῆς, περὶ τῆς ὁποίας ἀνέφερα προηγούμενα, προσεβλήθη ἐκ πνευμο-

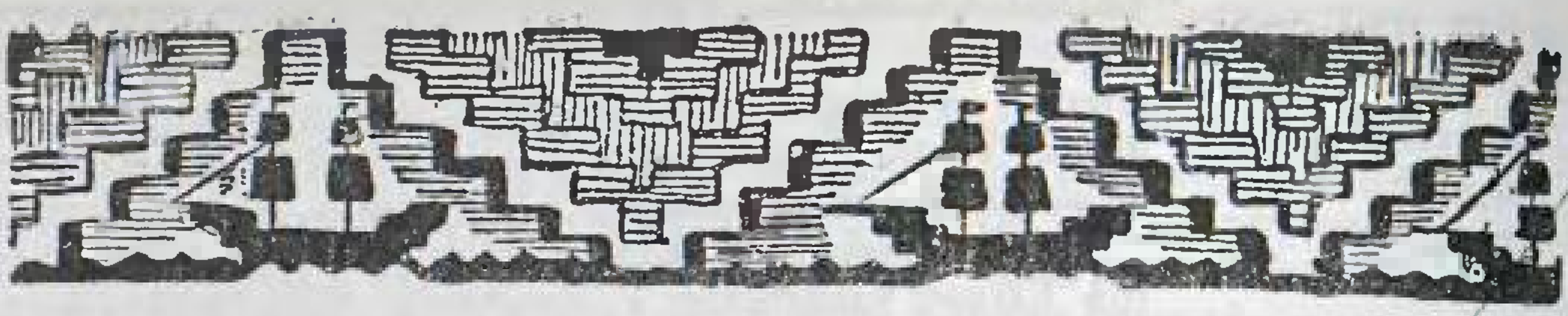

ΚΩΝ. ΑΘ. ΔΙΑΜΑΝΤΗ

ΟΙ ΚΟΣΣΥΒΑΚΗΔΕΣ ΚΑΙ Η ΠΑΤΡΙΩΤΙΚΗ ΔΡΑΣΙΣ ΑΥΤΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗΝ ΡΑΔΟΒΥΖΙΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΤΙΚΟΥΣ ΑΓΩΝΑΣ*

30 Μαΐου: Λίαν πρωΐ ἀνεχώρησαν δι' Ἀργ. οἱ Κ. Μπίμπης, Χαρ. Δονᾶτος, Ν. Ψαρὸς καὶ Παν. Σπαντιδέας, οἱ μὲν δύο πρῶτοι ὡς ἀντιπρόσω-
φ48β. ποι, ὁ δὲ Ψαρὸς διὰ τὴν ὑπόθεσιν τῶν/κατασχεθέντων βοῶν, ὁ δὲ Σπανδέας ἀγνοῶ. Τὸ γεῦμα ἦλθε καὶ ὁ Γρηγόρης Τσάμης. Συζητήσαμε τὰ τοῦ ἐπεισοδίου, τὸ ἀπόγευμα ἐξῆλθον εἰς περίπατον μὲ τὸν Βαμβακόπουλον, παρὰ τοῦ ὁποίου ἔμαθον ὅτι ὁ Λοχ. Κερκυρόπουλος ἐπρότεινεν εἰς τὸν Τσερούλην να μὲ φονεύσῃ. Κατό(πιν) ἐσκέφθησαν νὰ μὲ στείλουν δι' ὑπηρεσίαν δῆθεν εἰς Ἀργυρόκαστρον καὶ ἐκεῖ νὰ μὲ συλλάβουν κατόπιν ἐγγράφου των. Ἐπροτάνθη ἡ εἰς τὸ σπίτι μου σύλληψις, ἀλλ' ἀπερρίφθησαν ὅλα καὶ ἀπεφάσισαν καὶ μὲ κάλεσαν διὰ τοῦ Φλωράκη εἰς τὸ Διοικητήριον καὶ ἐκεῖ προέβησαν εἰς τὴν σύλληψίν μου, ἥτις ἀπεσοβήθη εὐτυχῶς ἀμέσως, Ὥρα 10 μ.μ. ἦλθεν εἰς τὸ σπίτι μου κάποιος Ὀδριτσιαβίτης καὶ παρεπονήθη ὅτι τοῦ κλέψανε τὴν γυναῖκα του.

31 Μαΐου: Ἔμαθον ὅτι τὴν γυναῖκα τὴν εἶχον πάρει οἱ Καρατζᾶς καὶ Παπασπῦρος διὰ τὸν Λουκᾶν Ράπτην. Τοὺς ἐκάλεσα καὶ τοὺς διέταξα νὰ
φ49α. φύγουν ἀμέσως/διὰ τὸ Σῶμα των, ἀλλ' οὗτοι δὲν μετέβησαν καίτοι μὲ διεβεβαίωσαν ὅτι θὰ μεταβοῦν.

1 Ἰουνίου: Ἐπανῆλθον ἀπὸ τὸ μέρος ὅπου εἶχον κρυμμένην τὴν γυναῖκα οἱ Παπασπῦρος καὶ Καρατζᾶς καὶ μὲ ἠρώτουν τί νὰ κάμουν. Τοὺς διέταξα νὰ φέρουν τὴν γυναῖκα στὸ σπίτι μου. Τὸ ἀπόγευμα ἐφωτογραφήθημεν εἰς τοῦ κ. Μιχαηλίδη. Τὸ ἑσπέρας ἔφερον τὴν γυναῖκα τὴν ὁποίαν ἀφοῦ ἐξήτασα, παρέδωσα εἰς σπιτονοικοκυρά μου.

2 Ἰουνίου: Ἦλθον οἱ πατήρ, μήτηρ, ἀδελφοὶ καὶ γαμβρὸς τῆς γυναικὸς νὰ τὴν πάρουν. Τοῖς εἶπον ὅτι θὰ καλέσω τὴν Ἐπιτροπὴν ν' ἀποφασίσῃ διότι ἡ γυναῖκα δὲν θέλει. Τὸ ἀπόγευμα ἦλθεν ὁ φωτογράφος ὅστις

---

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 185, καὶ τέλος.

νίας καὶ ἐσώθη ὡς ἐκ θαύματος. Κατεβλήθη ὅμως σοβαρῶς καὶ παρὰ τὰς συμβουλὰς τῶν ἰατρῶν νὰ ταξειδεύσῃ εἰς τὴν μεσημβρινὴν Ἰταλίαν πρὸς ἀλλαγὴν κλίματος, δὲν ἐπείσθη νὰ μετακινηθῇ ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρειαν, συγκατετέθη μόνον νὰ μεταβῇ εἰς τὴν ἔξοχὴν εἰς τὴν ἐν Ράμλι ἔταυλίν του μὲ δυσκολίαν. Ἐκεῖ διῆλθε τὰς τελευταίας ἡμέρας καὶ ἔγραψε τὴν τελευταίαν ἐπιστολήν του πρὸς τὸν ἐν Ἀθήναις διαμένοντα γαμβρόν του ἐπὶ ἀνεψιᾷ συνταγματάρχην Λεωνίδαν Παπάγον, εἰς τὸν ὁποῖον παρεπονεῖτο ὅτι τὸ γῆρας τὸν κατέβαλε πλέον. Καὶ πράγματι τὴν 15ην Ἰουλίου καὶ ὥραν 11ην τοῦ ἔτους 1899 ὁ Γεώργιος Ἀβέρωφ ἀπέθανε.

(Συνεχίζεται)

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΚΥΡ. ΣΚΑΦΙΔΑ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΜΕΤΣΟΒΟΥ*

Τὸν θάνατον τοῦ Γ. Ἀβέρωφ ἔσπευσε νὰ ἀναγγείλῃ εἰς τὴν ὑπὸ τὸν Γεώργ. Θεοτόκην κυβέρνησιν ὁ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ πολιτικὸς πράκτωρ—πρόξενος—τῆς Ἑλλάδος Ἰωάννης Γρυπάρης διὰ τοῦ ἀκολούθου τηλεγραφήματός του πρὸς τὸν ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν Ἄθω Ρωμάνου:

«Ἀπέθανεν Ἀβέρωφ»

Τὸ θλιβερὸν ἄγγελμα τοῦ θανάτου τοῦ Μεγάλου πατριώτου Ἀβέρωφ προὐξένησεν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος ὀδύνην καὶ ὁλόκληρος ὁ τύπος τῆς Ἑλληνικῆς Πρωτευούσης καὶ τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ἑλλάδος ὡς καὶ τῆς Αἰγύπτου ἀφιέρωσαν συγκινητικὰ ἄρθρα διὰ τὸν ἐκλιπόντα Μέγαν Ἐθνικὸν Εὐεργέτην. Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις διὰ τηλεγραφήματος πρὸς τὸν Γρυπάρην εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἐξέφρασε τὰ θερμότατα συλλυπητήριά της πρὸς τὴν οἰκογένειαν τοῦ Ἀβέρωφ Ὁλόκληρον τὸ Ἔθνος, προσέθετεν εἰς τὸ τηλεγράφημα, ἐδοκίμασε βαθυτάτην ὀδύνην ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Μεγάλου Πολίτου Ἀβέρωφ, αἱ πράξεις τοῦ ὁποίου σκοπὸν εἶχον πάντοτε τὸ ἀγαθὸν τῆς πατρίδος. Τὸ ὄνομα τοῦ Γ. Ἀβέρωφ θὰ παραμείνῃ πάντοτε συνδεδεμένον μετὰ τοῦ ἐθνικοῦ ἔργου τῆς Ἀναστάσεως τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων, διὰ τῶν ὁποίων ἠθέλησε νὰ ἐπανίδῃ ἐπαναζῶσαν τὴν ἀρχαίαν λαμπρότητα καὶ μετὰ τόσων ἄλλων ἔργων εὐποΐας. Ἐν τέλει ἡ Κυβέρνησις παρεκάλει τὸν Γρυπάρην νὰ καταθέσῃ βαρύτιμον στέφανον ἐξ ὀνόματός της καὶ νὰ παραστῇ εἰς τὴν κηδείαν του ἐν μεγάλῃ στολῇ μετὰ τοῦ προσωπικοῦ τοῦ Προξενείου. Ἐκ μέρους τοῦ Διαδόχου Κωνσταντίνου τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν ἀπέστειλε τὸ κάτωθι τηλεγράφημα:

«Ἡ Α.Β. Ὑψηλότης ὁ Διάδοχος τοῦ Ἑλληνικοῦ Θρόνου βαθύτατα συγκεκινημένος ἐκ τοῦ θλιβεροῦ ἀγγέλματος τοῦ Μεγάλου Πατριώτου Ἀβέρωφ, παρακαλεῖ νὰ τὸν ἀντιπροσωπεύσητε κατὰ τὴν κηδείαν του καταθέτοντες ἐξ ὀνόματός Του στέφανον ἐπὶ τῆς σοροῦ».

---

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου. σελ. 291.

Ἡ Ἑλληνικὴ Βουλὴ συνελθοῦσα τότε ἐκτάκτως ἐξουσιοδότησε τὸν Προέδρον της Ν. Τσαμαδὸν νὰ συλλυπηθῇ τὴν οἰκογένειαν τοῦ Ἀβέρωφ. Ὑπὸ τοῦ Ν. Τσαμαδοῦ ἐστάλη τὸ ἀκόλουθον τηλεγράφημα εἰς τὸν Γρυπάρην: «Ἐξ ὀνόματος τῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων ἐντελλόμεθα ὑμῖν ἵνα ἐκφράσητε εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ Μεγάλου τῆς Ἑλλάδος Εὐεργέτου Γεωργ. Ἀβέρωφ συλλυπητήρια καὶ καταθέσητε στέφανον ἐπὶ τῆς σοροῦ». Ἡ Σύγκλητος τοῦ Μετσοβίου Πολυτεχνείου συνελθοῦσα ἐκτάκτως ἀπεφάσισε νὰ τηρήσῃ πενθήμερον πένθος τὸ ἵδρυμα καὶ νὰ ἀναρτηθῇ ἡ εἰκών του εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν τῶν τελετῶν καὶ ἡ σημαία νὰ μείνῃ μεσίστιος. Τὸ Χρηματιστήριον τῶν Ἀθηνῶν καὶ τὰ θέατρα καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν τῆς 16ης Ἰουλίου παρέμειναν κατάκλειστα εἰς ἔνδειξιν πένθους. Περισσότερον ὅμως ὅλων τὸν θανόντα Γ. Ἀβέρωφ ἐθρήνησεν ἡ γενέτειρά του τὸ Μέτσοβον, οἱ κάτοικοι τοῦ ὁποίου κλαίοντες, ἅμα τῷ θλιβερῷ ἀγγέλματι, ἔσπευσαν ἀπὸ ὅλας τὰς συνοικίας νὰ συγκεντρωθοῦν καὶ πληρώσουν ἀσφυκτικῶς τὴν οἰκίαν τοῦ Νικ. Ἀβέρωφ, ὅπου διέμενεν ἡ ἀνεψιὰ τοῦ εὐεργέτου Εὐδοκία Στερ. Τζωαννοπούλου. Ὅλα τὰ δωμάτια τῆς μεγάλης ἀρχοντικῆς οἰκίας, ἡ μεγάλη αὐλή της, ὁ συνεχόμενος κῆπος καὶ οἱ πέριξ δρόμοι κατεκλύσθησαν ἀπὸ Μετσοβίτας πάσης ἡλικίας, οἱ ὁποῖοι παρήλασαν καὶ συνελυπήθησαν τὴν Εὐδοκίαν. Τὴν ἑπομένην κατέφθασαν πολυμελεῖς ἐπιτροπαὶ ἀπὸ τὰ εὐεργετηθέντα ὑπὸ τοῦ Ἀβέρωφ χωρία Ἀνήλιον, Βουτονόσι, Μηλιὰ καὶ Κουτσούφλιανη—τὸ Μαλακάσι εὑρίσκετο ἐπὶ ἐλευθέρου ἑλληνικοῦ ἐδάφους—διὰ νὰ συλλυπηθοῦν τὴν Εὐδοκίαν. Ἡ Ἐφορευτικὴ Ἐπιτροπὴ Μετσόβου καὶ ἡ Ἀβερώφειος τοιαύτη ἀπεφάσισαν νὰ τηρηθῇ τεσσαράκοντα ἡμερῶν πένθος ὑπὸ τῶν κατοίκων εἰς ἔκφρασιν ἐλαχίστης εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν Μεγάλον συμπολίτην καὶ εὐεργέτην τῆς περιφερείας Μετσόβου. Οἱ κώδωνες ὅλων τῶν ἐκκλησιῶν τῆς προνομιούχου καὶ εὐεργετηθείσης περιφερείας Μετσόβου ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἐσήμαναν μὲ τὴν σειράν των πένθιμα ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς μέχρι τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου. Τὰ γραφεῖα τῆς Κοινότητος καὶ τὰ σχολεῖα ἐστολίσθησαν ἐπίσης πένθιμα καθὼς καὶ αἱ εἰκόνες, οἱ πολυέλαιοι, αἱ θύραι καὶ τὰ παράθυρα ὅλων τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Μετσόβου. Εἰς τὸν Μητροπολιτικὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς ἐτελέσθη πάνδημον καὶ ἐπιβλητικὸν μνημόσυνον, μετὰ τὸ πέρας τοῦ ὁποίου ἐξεφωνήθησαν συγκινητικώτατοι λόγοι ὑπὸ τοῦ Πατριαρχικοῦ Ἐξάρχου Μετσόβου Βενεδίκτου Βοΐλα καὶ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Ἀβερωφείου Σχολείου Στεργίου Δημητρίτση ἢ Ντουλίτση.

Ἡ κηδεία τοῦ Ἀβέρωφ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐγένετο μεγαλοπρεπὴς καὶ ἐπιβλητική. Ὁ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ πρόξενος τῆς Ἑλλάδος Γρυπάρης ἀπέστειλε τότε τὸ ἀκόλουθον τηλεγράφημα πρὸς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν εἰς Ἀθήνας: «Ἡ κηδεία τοῦ Ἀβέρωφ ἐτελέσθη ἐν μεγάλῃ μεγαλοπρεπείᾳ. Ὁλόκληρος ἡ ἑλληνικὴ παροικία καὶ ἀντιπρόσωποι τῶν ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς Αἰγύπτου ἑλληνικῶν κοινοτήτων παρίσταντο. Παρέστησαν ὡσαύτως ὁ ἐπίτροπος τῆς Αἰγυπτιακῆς κυβερνήσεως καὶ πολυάριθμα διακεκριμένα μέλη τῶν ξένων παροικιῶν. Τὰ ἐμπορικὰ ἑλληνικὰ καταστήματα ἦσαν κλειστά, ἔχοντα μεσιστίους σημαίας. Ἀναρίθμητοι στέφανοι κατετέθησαν. Συμφώνως πρὸς τὴν Ὑμετέραν διαταγὴν κατετέθησαν στέφανοι ἐξ ὀνόματος τοῦ Διαδόχου τοῦ Ἑλληνικοῦ Θρόνου, τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, τοῦ Ἑλληνικοῦ Κοινοβουλίου, τρεῖς λόγοι ἐξεφωνήθησαν εἰς τὸν Ναὸν παρὰ τοῦ Ἀρχιδιακόνου τῶν Πατριαρχείων, παρὰ τοῦ ἀντιπροέδρου τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος καὶ παρ' ἐμοῦ». Δέον νὰ προστεθῇ ὅτι εἰς τὴν νεκρώσιμον ἀκολουθίαν ἐχοροστάτησεν ὁ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας. Τοιοῦτον ὡραῖον θάνατον ἔσχεν ὁ Γεώργιος Ἀβέρωφ, εὐτυχήσας νὰ ἰδῇ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του τὸ ὄνομά του λατρευόμενον ἀπὸ τὸ Πανελλήνιον, διὰ τὴν πρὸς τὰ κοινὰ καὶ τὴν πατρίδα του μεγάλην ἀγάπην. Τὰ ὀστᾶ του μετεκομίσθησαν τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1908 εἰς Ἀθήνας διὰ τοῦ ἑλληνικοῦ πολεμικοῦ πλοίου «Ναύαρχος Μιαούλης»

καὶ ἐνεταφιάσθησαν μὲ ἐξαιρετικὰς τιμὰς ἀπὸ μέρους τοῦ ἐπισήμου Κράτους καὶ τοῦ λαοῦ τῆς πρωτευούσης εἰς τὸ πρῶτον Νεκροταφεῖον τῶν Ἀθηνῶν, ὅπου ὁ Δῆμος Ἀθηναίων προσέφερεν ἀρκετὸν καὶ κατάλληλον χῶρον ἀριστερὰ τῆς εἰσόδου καὶ ἀκριβῶς ἀνατολικῶς τοῦ Ναοῦ. Τὰ ὀστᾶ του ἐναπετέθησαν ἐντὸς μεγαλοπρεποῦς ἐκ μαρμάρου Μαυσωλείου, μετ' ἀνδριάντος του ἐπ' αὐτοῦ, παριστάνοντος τὸν Ἀβέρωφ καθήμενον ἐπὶ ἕδρας. Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις εἰς ἔνδειξιν εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν Γεώργιον Ἀβέρωφ διὰ τὰς πλουσίας πρὸς τὸ Ἔθνος δωρεὰς καὶ ὑπηρεσίας του ἀνεκήρυξεν αὐτὸν Μέγαν Ἐθνικὸν Εὐεργέτην καὶ ἀνήγειρε μαρμάρινον ἀνδριάντα του πρὸ τῶν Προπυλαίων τοῦ Παναθηναϊκοῦ Σταδίου.

Διὰ διαθήκης του ὁ Γεώργιος Ἀβέρωφ, τὴν ὁποίαν συνέταξε τὸν Μάρτιον τοῦ 1898, κατέστησε κληρονόμον του τὸν ἔγγονον τοῦ μεγαλυτέρου ἀδελφοῦ του Αὐγερινοῦ Γεώργιον Μιχ. Ἀβέρωφ, μετέπειτα πολιτευτὴν Εὐβοίας καὶ ὑπουργὸν τῆς Κυβερνήσεως Ἐθνικῆς Ἁμύνης 1916—1917, κληροδοτήσας εἰς αὐτὸν μέγα ἐν Αἰγύπτῳ κτῆμά του καὶ μέγα χρηματικὸν ποσόν. Μικρότερα ἀκίνητα ἐκληροδότησεν εἰς τοὺς ἄλλους συγγενεῖς του Αὐγερινὸν Μιχ. Ἀβέρωφ, Κωνσταντῖνον Μιχ. Πῖχτον, Εὐδοκίαν Τζωαννοπούλου, Μιχαὴλ Πῖχτον, Μαριγούλαν Παπάγου, Κουλίτσαν Παπαπολυμέρου, Νικόλαον Ἀβέρωφ, Ἀναστάσιον Μιχ. Ἀβέρωφ, Κωνσταντῖνον Ἀδαμίδην, Νικόλαον Ἀδαμίδην καὶ Ν.κ. Ἰωαννίδην. Ἐκτελεστὰς τῆς διαθήκης του διώρισε τούς: Νικόλαον Ἀδαμίδην, Νικόλαον Ἰωαννίδην, Κωνσταντῖνον Μ. Πῖχτον καὶ τὸν δικηγόρον του Λ. Λυμπρίτην. Ἐν συνεχείᾳ διατάσσει τὴν ἐκτέλεσιν τῶν κάτωθι κληροδοτημάτων:

α) Εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κοινότητα Ἀλεξανδρείας κληροδοτεῖ τὸ ἐν Ἀμποχούμους τῆς ἐπαρχίας Βεχέρας κτῆμά του ἐκ χιλίων ἑκατὸν ἑξήκοντα Φεδδανίων γῆς μεθ' ὅλων τῶν ἐν αὐτῇ παραρτημάτων, ἵνα ἐκ τοῦ εἰσοδήματος αὐτοῦ διατηρῶνται καὶ ἀναπτύσσωνται καὶ τελειοποιῶνται τὰ σχολεῖα τῆς εἰρημένης Κοινότητος, μάλιστα δὲ τὸ Ἀβερώφειον Γυμνάσιον καὶ τὸ Ἀβερώφειον Παρθεναγωγεῖον.

β) Τέσσαρα μερίδια ἐκ 5.000 χρυσῶν λιρῶν ἕκαστον ἤτοι συνολικῶς 20.000 χρυσᾶς λίρας Ἀγγλίας (500.000 χρυσᾶ φράγκα) διὰ τὴν ἵδρυσιν Γεωργικῆς Σχολῆς ἐν Λαρίσῃ τῆς Θεσσαλίας.

γ) Ὀκτὼ μερίδια, ἤτοι 40.000 χρυσᾶς λίρας Ἀγγλίας (1.000.000 χρυσᾶ φράγκα) διὰ τὴν ἀνακαίνισιν τοῦ Παναθηναϊκοῦ Σταδίου.

δ) Τέσσαρα μερίδια ἤτοι 20.000 χρυσᾶς λίρας Ἀγγλίας (500.000 χρυσᾶ φράγκα) εἰς τὸ Ὠδεῖον Ἀθηνῶν διὰ τὴν σύστασιν δραματικοῦ ἢ μουσικοῦ διαγωνισμοῦ, ἔκδοσιν βραβευμένων ἔργων καὶ τελειοποίησιν δι' ὑποτροφιῶν ὑπὲρ τῶν ἀριστευσάντων μουσουργῶν ἢ ἠθοποιῶν.

ε) Πρὸς ἀποπεράτωσιν τῶν οἰκοδομικῶν καὶ διακοσμητικῶν ἔργων τοῦ Μετσοβίου Πολυτεχνείου, δύο μερίδια, ἤτοι 10.000 χρυσᾶς λίρας Ἀγγλίας, καὶ ἕτερα τέσσαρα μερίδια, ἤτοι 20.000 χρυσᾶς λίρας Ἀγγλίας πρὸς ἀπονομὴν βραβείων εἰς τοὺς ἀριστεύοντας ἐν τῇ Ζωγραφικῇ, τῇ Γλυπτικῇ, τῇ Ἀρχιτεκτονικῇ, τῇ Ξυλογραφίᾳ, τῇ Ξυλογλυπτικῇ, τῇ Χαλκογραφίᾳ καὶ τῇ Κοσμηματογραφίᾳ καὶ πρὸς ἀποστολὴν ἀριστευόντων καὶ διαπρεπόντων ἐπὶ μαθήσει, εὐφυΐᾳ καὶ χρηστότητι μαθητῶν τοῦ Μετσοβίου Πολυτεχνείου εἰς Εὐρώπην πρὸς ἀνωτέραν αὐτῶν ἐκπαίδευσιν. Ἐὰν περισσεύσωσιν χρήματα νὰ ἀγοράζονται δι' αὐτῶν ἔργα τέχνης ἐξαιρετικῆς ἀξίας πρὸς καταρτισμὸν Μουσείου τοῦ Πολυτεχνείου.

στ) Εἴκοσι μερίδια, ἤτοι 100.000 χρυσᾶς λίρας Ἀγγλίας (2.500.000 χρ. φράγκα) εἰς τὸ Ἔθνος διὰ τὴν ναυπήγησιν ἰσχυροῦ καταδρομικοῦ διὰ νὰ χρησιμεύσῃ καὶ ὡς ἀνωτέρα ἐκπαιδευτικὴ Σχολὴ Δοκίμων τοῦ Βασιλικοῦ Ναυτικοῦ, ὑπὸ τὸν ὅρον τὸ ἐν λόγῳ πλοῖον νὰ φέρῃ τὸ ὄνομά του.

ζ) Δαπανήσας ἐτησίως ἀπὸ τοῦ 1863 ὑπὲρ τῆς γενετείρας του, τοῦ Μετσόβου, ἀπὸ 700 μέχρι 1.100 λιρῶν Ἀγγλίας καὶ ἐπιθυμῶν νὰ ἐξακολουθήσωσι καὶ

μετὰ τὸν θάνατόν του αἱ πρὸς αὐτὴν εὐεργεσίαι του κληροδοτεῖ εἰς αὐτὴν ἓξ μερίδια, ἤτοι 30.000 λίρας Ἀγγλίας, ἵνα κατατεθῶσιν εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τόκῳ καὶ τὸ εἰσόδημα αὐτῶν νὰ χρησιμεύσῃ ὅπως:

1) Διατηρῆται ἐν Μετσόβῳ Ἀβερώφειον Φαρμακεῖον.

2) Διατίθενται μέχρι 300 λιρῶν Τουρκικῶν ἐτησίως εἰς προικοδότησιν ἀπόρων κορασίων ἐκ Μετσόβου.

3) Διανέμονται διακόσιαι λίραι Ἀγγλίας ἐτησίως εἰς πτωχοὺς τὴν ἡμέραν τῶν Χριστουγέννων καὶ τοῦ Πάσχα.

4) Τὸ ὑπόλοιπον νὰ διατίθεται πρὸς συντήρησιν τοῦ νεκροταφείου, τοῦ Ἀβερωφείου κήπου, πρὸς ἐπισκευὴν ἐκκλησιῶν καὶ διατήρησιν τῶν ὁδῶν τῆς πόλεως Μετσόβου.

Μετὰ τὰς ἀνωτέρω δαπάνας, τὰ περισσεύοντα χρήματα νὰ διατίθενται ὑπὲρ τοῦ Ἀβερωφείου Σχολείου πρὸς ἀγορὰν ἐτησίως βιβλίων καταλλήλων εἰς κατάρτισιν δημοσίας βιβλιοθήκης πρὸς ὄφελος τῆς τε σπουδαζούσης νεολαίας καὶ παντὸς φιλομούσου, καταρτιζομένου πρὸς τοῦτο καταλλήλου ἀναγνωστηρίου.

η) Ἓν μερίδιον, ἤτοι 5.000 χρυσαῖ λίραι Ἀγγλίας, ἵνα ἐκ τῶν τόκων των 1) κατασκευασθῇ ὑδραγωγεῖον ἀπὸ τῆς πηγῆς Σόποτου μέχρι τοῦ ὑδραγωγείου τοῦ μακαρίτου Κων. Φουρνίγκα, ἑνωθῇ οὕτω τὸ ὕδωρ τῆς ρηθείσης πηγῆς μετὰ τοῦ ὕδατος τοῦ παλαιοῦ ὑδραγωγείου τούτου καὶ ἀποκτήσῃ τὸ Μέτσοβον ἀφθονώτερον ὕδωρ. 2) Κατασκευασθῶσιν ἀνὰ μία ἢ δύο κρῆναι εἰς ἑκάστην συνοικίαν τοῦ Μετσόβου πρὸς εὐκολωτέραν ὕδρευσιν τῶν κατοίκων. 3) Ἐπισκευασθῇ ὁ δρόμος ἀπὸ Μετσόβου μέχρι Ἁγίου Ἀθανασίου καὶ μέχρι γεφύρας Μπουϊάννου. 4) Ἀνακαινισθῇ καὶ ἐξωραϊσθῇ ὁ ναὸς τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς καὶ νὰ κατασκευασθῇ ἁμαξιτὴ ὁδὸς ἀπὸ τὸ Ἀβερώφειον Νεκροταφεῖον μέχρι τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ καὶ φυτευθῇ μὲ δενδροστοιχίας.

θ) Κληροδοτεῖ εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις Μετσόβιον Πολυτεχνεῖον πάσας τὰς ἐν τῇ οἰκίᾳ του ἐλαιογραφίας, συμποσουμένας εἰς ὀγδοήκοντα τεμάχια, καθὼς καὶ τὴν εἰς φυσικὸν μέγεθος εἰκόνα του, ἔργον τοῦ ζωγράφου Προσαλέντη, μὲ τὴν παράκλησιν νὰ κατατεθῶσι ἐν ἰδιαιτέρᾳ τοῦ Πολυτεχνείου αἰθούσῃ, ἥτις θὰ φέρῃ τὸν τίτλον Πινακοθήκη Ἀβέρωφ.

ι) Κληροδοτεῖ εἰς τὸ Ἀβερώφειον Γυμνάσιον Ἀλεξανδρείας τὴν βιβλιοθήκην του καὶ δύο μαρμαρίνας προτομὰς τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε΄ καὶ τοῦ Λόρδου Βύρωνος.

ια) Τέλος εἰς τὴν ἀνεψιάν του Μαρίαν Γ. Ἀβέρωφ ἐκληροδότησε μίαν ἐλαιογραφίαν του εἰς φυσικὸν μέγεθος, τὸν ἀργυροῦν στέφανον, τὸν προσφερθέντα εἰς αὐτὸν ὑπὸ τῆς πόλεως Ἀθηνῶν καὶ ἅπαντα τὰ ψηφίσματα καὶ διπλώματα ἀπονεμηθέντων αὐτῷ παρασήμων ὑπὸ διαφόρων ὀργανώσεων καὶ ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως. Ἡ ὡς ἄνω ἐλαιογραφία τοῦ Ἀβέρωφ ἐδωρήθη πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ὑπὸ τῶν κληρονόμων τῆς Μαρίας Γ. Ἀβέρωφ εἰς τὴν Κοινότητα Μετσόβου καὶ ἔχει ἀναρτηθῇ τὶς τὴν μεγάλην αἴθουσαν τοῦ Γηροκομείου Τριαντ. Τσουμάγκα, ὅπου στεγάζονται τὰ γραφεῖα τῆς Κοινότητος.

Ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὴν ἐκτεθεῖσαν διαθήκην, ὁ Γεώργιος Ἀβέρωφ διαθέσας ψιχία μόνον ἐκ τῆς κολοσσιαίας περιουσίας του εἰς τὴν γενέτειράν του καὶ πλουσίαν μερίδα εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κοινότητα Ἀλεξανδρείας, τὸ μεγαλύτερον μέρος, πραγματικὴν μερίδα τοῦ λέοντος ἐδώρησεν εἰς τὸ Ἔθνος. Διὰ τοῦ θωρηκτοῦ «Ἀβέρωφ» ἐξησφαλίσθη, ὡς εἶναι γνωστόν, ἡ κατὰ θάλασσαν ὑπεροπλία τῆς Ἑλλάδος ἐναντίον τῆς Τουρκίας κατὰ τὸν Βαλκανοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1912—1913 καὶ θὰ μείνουν ἱστορικαὶ αἱ δύο ναυμαχίαι παρὰ τὸν Ἑλλήσποντον, κατὰ τὰς ὁποίας ὁ Ἑλληνικὸς στόλος ὑπὸ τὸν ναύαρχον Παῦλον Κουντουριώτην μὲ ναυαρχίδα τὸ θρυλικὸν θωρηκτὸν «Ἀβέρωφ» κατενίκησε τὸν Τουρκικὸν καὶ

ἐξησφάλισε οὕτω τὴν νίκην τῶν Χριστιανῶν τῆς Βαλκανικῆς συμμάχων ἐναντίον τῆς Τουρκικῆς Αὐτοκρατορίας καὶ κατὰ συνέπειαν τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἠπείρου, τῆς Μακεδονίας, τῆς Θράκης καὶ τῶν Νήσων τοῦ Αἰγαίου ἀπὸ τὸν μακραίωνα καὶ ἔπαχθῆ Τουρκικὸν ζυγόν. Διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ κληροδοτήματος Μετσόβου ὁ Ἀβέρωφ διὰ τῆς διαθήκης του διώρισεν εἰδικὴν Ἐπιτροπὴν ἐκ τῶν: Στεργίου Τζωαννοπούλου, Μιχαὴλ Νικ. Πίχτου, Γεωργίου Μ. Πίχτου καὶ Δημητρίου Γ. Μπότα. Ἡ ἐν λόγῳ Ἐπιτροπὴ διέπραξε τὸ μέγα καὶ ἀσυγχώρητον λάθος νὰ μετατρέψῃ τὸ εἰς χρυσὸν κληροδότημα εἰς χαρτίνας ἑλληνικὰς δραχμὰς καὶ νὰ καταθέσῃ αὐτὸ εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος. Ἀποτέλεσμα τῆς τοιαύτης αὐτῶν ἐνεργείας ὑπῆρξεν ἐλάττωσις τῶν τόκων, τῶν εἰσπραττομένων ἐκ τοῦ κατατεθέντος εἰς τὴν Ἐθνοτράπεζαν κεφαλαίου μετὰ τὴν Μικρασιατικὴν καταστροφὴν (1922) λόγῳ ὑποτιμήσεως τῆς ἑλληνικῆς δραχμῆς καὶ ἡ πλήρης ἐκμηδένισις τοῦ κληροδοτήματος μετὰ τὴν μαύρην κατοχὴν τοῦ 1941—1944. Ἂν καὶ ἀπὸ εἰκοσαετίας περίπου ἔπαυσεν ὑφιστάμενον Ἀβερώφειον κληροδότημα ἐν Μετσόβῳ, οἱ Μετσοβῖται ἐν τοσούτῳ δὲν ἔπαυσαν νὰ ὑπερηφανεύωνται διὰ τὸν μεγάλον συμπατριώτην των καὶ νὰ ἐκδηλώνουν τὴν ἀπέραντον εὐγνωμοσύνην των πρὸς τὴν μνήμην του. Ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Γ. Ἀβέρωφ—15ῃ Ἰουλίου 1899—συνεχῶς καὶ ἀδιαλείπτως μέχρι σήμερον ἡ Κοινότης Μετσόβου τελεῖ κατ' ἔτος τὴν Κυριακὴν μεταξὺ τῆς 16ης—22ας Ἰουλίου πάνδημον καὶ ἐπιβλητικὸν μνημόσυνον ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς του. Κατὰ τὴν τέλεσιν τῶν ἐτησίων αὐτῶν μνημοσύνων ἐξεφωνοῦντο καὶ ἐκφωνοῦνται ἐπιμνημόσυνοι λόγοι ὑπὸ τῶν διδασκάλων συνήθως, οἵτινες ἐξαίροντες τὴν φιλογένειαν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ μεγάλου τέκνου τοῦ Μετσόβου παρώτρυνον καὶ παροτρύνουν τοὺς νέους πρὸς μίμησιν. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ μνημοσύνου ὑπὸ τῶν ἱερέων καὶ ἱεροψαλτῶν ψάλλεται κατανυκτικώτατα ἡ ἀκόλουθος εὐχή, συντεθεῖσα ὑπὸ τοῦ Πατριαρχικοῦ Ἐξάρχου Μετσόβου Βενεδίκτου Βοΐλα:

«Τοῦ ἀοιδίμου καὶ ἀειμνήστου εὐεργέτου ἡμῶν
Γεωργίου αἰωνία ἡ μνήμη (τρίς)».

Ἐπὶ πλέον μετὰ τὸν πρῶτον Παγκόσμιον πόλεμον τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ ἐκ Μετσόβου δικηγόρου Βασιλείου Κρίτσα, ἐπάρχου Γρεββενῶν ἀργότερον, διενηργήθη ἔρανος μεταξὺ τῶν ἐν διασπορᾷ Μετσοβιτῶν διὰ τὴν κατασκευὴν προτομῆς τοῦ Γεωργίου Ἀβέρωφ, ὡς καὶ τοιαύτης τοῦ Μιχ. Ἀν. Τουσσίτσα, αἵτινες τὸν Αὔγουστον τοῦ 1953 ἐστήθησαν ἐν Μετσόβῳ, τοῦ μὲν Ἀβέρωφ εἰς τὸ κηπάριον τοῦ Γηροκομείου Τσουμάγκα καὶ τοῦ Τουσσίτσα εἰς τὴν ὁμώνυμον πλατεῖαν, παρὰ τὸ περίπτερον τοῦ Ἐξωραϊστικοῦ Συλλόγου Μετσόβου. Ὁ Γεώργιος Ἀβέρωφ διεκρίνετο διὰ τὴν μεγάλην φιλοπατρίαν του, θαυμαστοτέραν ἴσως ἐκείνης ποὺ ἀναδεικνύει ἥρωας. Διότι οἱ ἀγωνιζόμενοι καὶ διακινδυνεύοντες τὴν ζωήν των ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἐκπληροῦν ἕνα καθῆκον. Ἐκεῖνοι ὅμως, ποὺ ὑπὲρ τὸ καθῆκον θέτουν ὡς σκοπὸν τοῦ βίου των ἀδιάλειπτον τὴν ἐνίσχυσιν, τὴν πρόοδον καὶ τὴν δόξαν τῆς πατρίδος των δὲν εἶναι ὡς οἱ ἥρωες πολλοί. Εἶναι ἐλάχιστοι ἐκεῖνοι, ποὺ ἔχουν τὴν θέλησιν καὶ τὴν δύναμιν νὰ φανοῦν τόσον περιφανῶς χρήσιμοι εἰς τὴν πατρίδα των. Μέγας μεταξὺ τῶν ὀλίγων τούτων μεγάλων, ἐπιφανὴς μεταξὺ τῶν ἐπιφανῶν, εὐεργέτης μεταξὺ τῶν μεγίστων εὐεργετῶν ἀνεδείχθη ὁ Γεώργιος Μ. Ἀβέρωφ. Ἀναχωρήσας εἰς ἡλικίαν 22 ἐτῶν ἀπὸ τὴν βραχώδη καὶ ἄγονον γενέτειράν του πρὸς ἀνεύρεσιν καλυτέρας τύχης καὶ πλουτήσας εἰς τὴν εὔφορον καὶ φιλόξενον χώραν τοῦ Νείλου, ἔθεσεν εἰς ἑαυτὸν τὸ ἐρώτημα πῶς πρακτικώτερον καὶ πῶς εὐεργετικώτερον δύναται νὰ διαθέσῃ τὸν κτηθέντα πλοῦτον. Καὶ διέθεσεν αὐτὸν ἄνευ φειδοῦς εἰς ἔργα φιλανθρωπικά, εἰς ἔργα κοινωνικὰ καὶ περισσότερον εἰς ἔργα ἐθνικά, εὐτυχήσας οὕτω νὰ συνδέσῃ ἀρρήκτως τὸ ὄνομά του μὲ μίαν λαμπρὰν καὶ ἔνδοξον περίοδον τῆς Νεωτέρας Ἑλληνικῆς Ἱστορίας.

Περισσοτέρας ἐνδιαφερούσας λεπτομερείας διὰ τὴν ζωὴν καὶ τὴν ἐθνικοκοινωνικὴν δρᾶσιν τοῦ Ἀβέρωφ περιέχει ἡ μελέτη τοῦ χαράσσοντος τὰς γραμμὰς αὐτὰς «Γεώργιος Μ. Ἀβέρωφ», δημοσιευθεῖσα εἰς τὸ ἐν Ἰωαννίνοις ἐκδιδόμενον μηνιαῖον περιοδικὸν «Ἠπειρωτικὴ Ἑστία» τεύχη 19ον, 20όν, 21ον, 22ον 1953—1954.

Ἐν τέλει παραθέτω τοὺς πρώτους στίχους τοῦ ὕμνου εἰς τὸν Γεώργιον Ἀβέρωφ, συντεθέντος ὑπὸ τοῦ γυμνασιάρχου τοῦ Ἀβερωφείου Γυμνασίου Ἀλεξανδρείας Παλαιολόγου Γεωργίου καὶ μελοποιηθέντος ὑπὸ τοῦ Κερκυραίου μουσουργοῦ Γεωργ. Λαμπελέτ.

«Χρυσῆ νειότη μὲ λουλούδια, μὲ χαρὰ ζωὴ γεμάτη
τώρα ἔρχεται δροσάτη γιὰ νὰ ψάλῃ σ' ἐσὲ τραγούδια
Γλυκειὰ ἡμέρα ἡ γιορτή σου, τὴν Ἑλλάδα μας στολίζει
τόση δόξα τῆς χαρίζει ἡ ἀγάπη ἡ δική σου.
Γεώργιε Ἀβέρωφ κοιμήσου εὐτυχὴς
εὐλογημένο καὶ δοξασμένο τὸ ὄνομά σου
κοιμήσου εὐτυχής».

Τὸν ἀνωτέρω μελοποιημένον ὕμνον ἐξετέλει ἡ φιλαρμονικὴ τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος Ἀλεξανδρείας τὰς Κυριακὰς καὶ ἄλλας ἑορτὰς πρὸ τῆς οἰκίας τοῦ Γ. Ἀβέρωφ ὅταν εὑρίσκετο ἐν τῇ ζωῇ.

ΜΑΡΙΑ ΝΙΚ. ΒΛΑΧΟΥ

Ἡ ὡς ἄνω Μαρία Βλάχου ἐξενητεύθη μετὰ τοῦ συζύγου της Νικολάου εἰς Ρουμανίαν, ὅπου παρέμειναν ἐπὶ ἀρκετὰ ἔτη, δημιουργήσαντες μεγάλην περιουσίαν. Μετὰ τὸ 1897 ἐπέστρεψαν ἀμφότεροι εἰς Μέτσοβον, ὅπου ἐγκατεστάθησαν μονίμως. Ὀλίγον ἀργότερον τὸ ζεῦγος Βλάχου ἠγόρασεν ἕνα ἀγρόκτημα εἰς τὴν περιφέρειαν Φαρσάλων καὶ λειβάδιον γνωστὸν μὲ τὸ ὄνομα Σερίφ, ἀνατολικῶς τῶν Φαρσάλων καὶ εἰς ἀπόστασιν ἡμισείας ὥρας. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου της Νικολάου, ἐπισυμβάντα ἐκ δηλητηριάσεως διὰ μονοξειδίου τοῦ ἄνθρακος, τὸ ἐν λόγῳ λειβάδιον Σερὶφ διὰ συμβολαιογραφικῆς πράξεως, γενομένης ἐν Τρικκάλοις, ἐδώρησεν εἰς τὴν Κοινότητα Μετσόβου, ὑπὸ τὸν ὅρον τὰ ἐξ αὐτῶν ἐνοίκια, ἀνερχόμενα εἰς 80—100 λίρας Τουρκίας χρυσᾶς, νὰ διατίθενται ὑπὲρ τῶν πτωχῶν καὶ ὀρφανῶν. Ἀπὸ ἀσυγχώρητον ἀμέλειαν τοῦ τότε Πατριαρχικοῦ Ἐξάρχου καὶ προέδρου τῆς Κοινότητος Μετσόβου τὸ ἐν λόγῳ κτῆμα ἀπηλλοτριώθη τὸ 1925 ὑπὲρ ἑνὸς γεωργικοῦ συνεταιρισμοῦ ἀκτημόνων τοῦ χωρίου Βαϊρακλί, παρὰ τὸν ὑφιστάμενον περὶ γεωργικῆς ἀπαλλοτριώσεως νόμον, ἐξαιροῦντα τῆς ἀναγκαστικῆς ἀπαλλοτριώσεως κτήματα ἀνήκοντα εἰς Κοινότητας καὶ μάλιστα δωρηθέντα διὰ φιλανθρωπικοὺς σκοπούς. Ὁ χαράσσων τὰς γραμμὰς αὐτάς, διαμένων ἐν Φαρσάλοις, ἔσπευσε νὰ εἰδοποιήσῃ τηλεγραφικῶς τὴν Κοινότητα Μετσόβου, ὑποδεικνύων καὶ τὸν τρόπον ἐνεργείας πρὸς ἐπανόρθωσιν τοῦ γενομένου ἀδικήματας, πλὴν δὲν εἰσηκούσθη καὶ τὸ ἐν λόγῳ κτῆμα ἐπὶ 30 συνεχῆ ἔτη ἐκμεταλλεύονται οἱ εὐπορώτεροι γεωργοὶ τοῦ χωρίου Βαϊρακλί, ὡς ἔχοντες ποίμνια προβάτων. Πρὸ ὀλίγων ἐτῶν μεγάλη ἔκτασις τοῦ ἐν λόγῳ λειβαδίου ἀπηλλοτριώθη ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου Ἐθνικῆς Ἀμύνης διὰ τὴν ἀνέγερσιν ἐπ' αὐτῆς στρατιωτικῶν ἀποθηκῶν. Τελευταίως ἀπηλλοτριώθη καὶ τὸ ὑπόλοιπον μέρος τοῦ λειβαδίου. Ἐπὶ πλέον ἡ Μαρία Ν. Βλάχου ἐδώρησεν εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ Ἁγίου Νικολάου Μετσόβου τάπητας ἀξίας ὡς καὶ σημαντικὸν χρηματικὸν ποσόν. Ἀφῆκεν ἐπίσης μεγάλην δωρεὰν εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς διὰ τὴν κατασκευὴν ἱερῶν ἀμφίων διὰ δώδεκα ἱερεῖς, ἑνὸς ἱεροδιακόνου καὶ τοῦ Πατριαρχικοῦ Ἐξάρχου Μετσόβου. Τὰ ἐν λόγῳ ἱερὰ ἄμφια ἐφόρουν μέχρι τοῦ δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου οἱ ἱερεῖς καθ' ὅλην

τὴν διάρκειαν τῆς Μεγάλης Σαρακοστῆς τοῦ Πάσχα. Κατεσκεύασε διὰ χρημάτων της μίαν κοινοτικὴν πλακοσκεπῆ κρήνην μὲ δύο κρουνοὺς εἰς τὴν συνοικίαν Ἁγ. Ἀποστόλων γνωστὴν μὲ τὸ ὄνομα: «Βρύση Βλάχα».

ΑΔΕΛΦΟΙ ΓΕΩΡΓ. ΚΟΥΚΟΥΜΠΑΝΗ

Οἱ τρεῖς ἀδελφοὶ Ἰωάννης, Δημήτριος καὶ Νικόλαος Γεωργίου Κουκουμπάνη ἐδώρησαν μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ Μετσόβου εἰς τὴν Κοινότητα ὡρολόγιον πόλεως, τοποθετηθὲν εἰς τὸ ὑψηλότερον ἀέτωμα τοῦ Ἀβερωφείου κωδωνοστασίου τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, λειτουργοῦν κανονικῶς μέχρι σήμερον.

ΕΥΔΟΚΙΑ ΣΤΕΡΓ. ΤΖΩΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ

Ἦτο θυγάτηρ τοῦ Νικολάκη Μιχ. Ἀβέρωφ, μεγαλυτέρου ἀδελφοῦ τοῦ μεγάλου ἐθνικοῦ εὐεργέτου Γεωργίου Ἀβέρωφ. Ἡ μητέρα της ἦτο ἀδελφὴ τῶν τριῶν ἀδελφῶν Μιχαήλ, Νικολάου καὶ Κωνσταντίνου Ἀδαμίδου, ἐκ τοῦ χωρίου Σκληνιάσα τοῦ Ἀσπροποτάμου, ἐργασθέντων ἐν Ἀλεξανδρείᾳ εἰς τὰς ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Γεωργίου Ἀβέρωφ. Εἶχε δύο μικροτέρους ἀδελφοὺς τὸν Γεώργιον καὶ τὸν Κωνσταντῖνον, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ πρῶτος ἐδολοφονήθη ἐν Ἰωαννίνοις καὶ ὁ δεύτερος Κωνσταντῖνος ἀπέθανεν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ εἰς νεαρὰν ἡλικίαν ἀπὸ τυφοειδῆ πυρετόν. Ὑπανδρεύθη τὸν Ἰταλικῆς καταγωγῆς Μετσοβίτην Στέργιον Τζωαννόπουλον, δικηγόρον, χωρὶς ὅμως νὰ τεκνοποιήσῃ. Τὸ πρῶτον ἔτος τῶν γάμων της, τὴν 27ην Ἰουλίου 1884, ἠχμακωτίσθη ὀλίγον ἔξωθι τοῦ Μετσόβου μαζὺ μὲ τὴν νεοπαντρεμμένην ἐπίσης φίλην της Λενούσιω Γ. Καραγιάννη, τὸ γένος Θεοδωρῆ, ἀπὸ μίαν μεγάλην ληστρικὴν συμμορίαν ὑπὸ τοὺς σαρακατσάνους συναρχηγοὺς Τάκον Βαγγέλην καὶ Θύμιον Γάκην, συνεργοῦντος καὶ τοῦ Στρατῆ Φλάγγα, ἐκ Μυτιλήνης, ὅστις εἶχε προσληφθῆ τότε ὡς κλητὴρ τῆς Κοινότητος. Μετὰ αἰχμαλωσίαν εἴκοσι δύο ἡμερῶν αἱ δύο γυναῖκες ἀφέθησαν ἐλεύθεραι, ἀφοῦ κατεβλήθησαν διὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν των ὡς λύτρα ὑπὸ τοῦ Νικολάου Ἀβέρωφ ἑπτὰ χιλιάδες τουρκικαὶ χρυσαῖ λίραι καὶ ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Καραγιάννη τετρακόσιαι λίραι (1).

Ἡ δημοτικὴ μοῦσα δὲν παρέλειψε νὰ ἀποθανατίσῃ τὴν διπλῆν αὐτὴν αἰχμαλωσίαν εἰς τὸ ἀκόλουθο δημοτικὸ τραγοῦδι:

Τρεῖς Περδικοῖλες κάθονταν ψηλὰ στὴ Τσούκα Ρόσσα,
ἡ μιὰ τηράει τὰ Γιάννενα, ἡ ἄλλη τὸ Ζαγόρι,
ἡ τρίτη ἡ μικρότερη ἐσιγοτραγουδοῦσε
καὶ τώλεγε πικρά, πικρά, μ᾽ ἀνθρώπινη λαλίτσα.
Δὲ στόειπα Δούκω μ᾽ μιὰ φορά, δὲ στόεια τρεῖς καὶ πέντε,
τὸν Ἅϊ-Γιώργη νὰ μὴν πᾶς, στὴ Γκούρα νὰ μὴν ἔρχῃς.
τ᾽ εἶχαν οἱ κλέφτες σύναξη, πέρα στὴ Βάλεα Κάλντα,
καὶ βγάλαν τὴν ἀπόφαση, σκλάβα τους νὰ σὲ πάρουν,
Ἡ Δούκω δὲ φιγκράσθηκε τῆς Πέρδικας τὰ λόγια.
Ἦταν ἡμέρα πίσημη, ἦταν γιορτὴ μεγάλη,
ὅλος ὁ κόσμος στὸ χορὸ πάν᾽ στὴν Ἁγιὰ Τριάδα.
Ἡ Δούκω μὲ τὸν ἄντρα της ἐβγῆκαν στὸ σεργιάνι,
καὶ ἡ Λενούσιω συντροφιὰ κι᾽ ἡ Κούλα ἡ δασκάλα.
Πέρα στὴ Γκούρα φθάσανε, στῆς Πολιτσιᾶς τὸ δρόμο
κ᾽ ἐκεῖ ποὺ γύρανε ζερβά, πρὸς τὸ Μαντέμι Ρόζου,

1. Λεπτομέρειαι τῆς ἐν λόγῳ αἰχμαλωσίας εἰς βίον τεῦχος τῆς «Ἠπειρωτικῆς Ἑστίας».

γιὰ ν' ἀνεβοῦνε πιὸ ψηλὰ καὶ στὸ χορὸ νὰ πᾶνε.
'Απ' τὲς Λεφτοκαρυὲς ψηλὰ τοὺς 'γνάντεψαν οἱ κλέφτες.
'Ο Θύμιος Γάκης φώναξε ἀπὸ τὸ καραούλι:
"Εβγα βρὲ καπετάνιε μου, ἔβγα Τάκο Βαγγέλη.
νὰ ἰδῇς κυρὲς ἀρχόντισσες, κυρὲς ἀρχοντοπούλες,
πῶχουν φουστάνια κόκκινα καὶ χρυσοκεντημένα,
πῶχουν φλουριὰ στὰ στήθη των, φλουριὰ καὶ στὸ κεφάλι,
χρυσὲς ἁλσῖδες στὸ λαιμό, στὰ χέρια των βραχιόλια,
καὶ δαχτυλίδια λαμπερὰ σ' ὅλα τὰ δάκτυλά τους.
Οἱ κλέφτες κατεβήκανε μὲ δυὸ τροβάδες στάχτη.
ρίχνουν τὴ στάχτ' ἀπάνω τους καὶ γίνηκεν ἀντάρα,
τὲς δυὸ κυράδες ἅρπαξαν, στὰ χέρια τὲς καθίζουν,
καὶ τρέχοντας νυχτόημερα στὴ Βάλεα Κάλντα φθάνουν.
Γράφουν καὶ στέλνουν μιὰ γραφὴ στὸν Νικολάκη Χάλη,
καὶ ξαγορὰ γυρεύουνε γιὰ τὲς ἀρχοντοπούλες.
'Εφτὰ χιλιάδες γιὰ τὴ μιά, τῆς ἄλλης πεντακόσια.

'Εκτὸς ἀπὸ τὸ δημοτικὸ αὐτὸ τραγοῦδι, ποὺ εἶναι γνωστὸ σὲ λίγους γέρους κτηνοτρόφους τοῦ Μετσόβου, οἱ Σαρακατσαναῖοι κλέφτες ἀφιέρωσαν καὶ δεύτερο τραγοῦδι, ξεχωριστὸ γιά τὴ Δούκω.

«Δὲν εἶναι κρῖμα κι' ἄδικο, δὲν εἶναι κι' ἁμαρτία
νά εἶναι Βασίλω σ' ἐρημιά, σὲ κλέφτικα λημέρια,
νὰ στρώνῃ πεῦκα στρώματα, ὀξυὲς προσκεφαλάκια.
Τάκο-Βαγγέλης τὴν ρωτᾷ καὶ τὴν συχνοξετάζει.
Κι' ὁ Θύμιος Γάκης στὸ πλευρὸ σιγὰ τὴν κουβεντιάζει.
Σήκω Βασίλω μ' κι' ἔφεξε, πάει ἡ πούλια γιῶμα
σήκου νὰ πάρῃς τὸν καφέ, νὰ πάρῃς τὸ παξιμάδι'
κι' ἡ ξαγορὰ μᾶς ἔφθασε σὲ μοῦλες φορτωμένη.

'Εκτὸς ἀπὸ τὲς λίρες ὁ Νικολάκης 'Αβέρωφ ἔστειλε στὴν συμμορία τσαρούχια, κάπες, τσουράπια καὶ ἄλλα εἴδη ἱματισμοῦ. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Νικολάκη 'Αβέρωφ ἡ θυγάτηρ του Δούκω ἀνεχώρησεν ἐκ Μετσόβου μετὰ τοῦ συζύγου της καὶ ἐγκατεστάθησαν μονίμως ἐν 'Αθήναις, ὅπου καὶ ἀπέθανον ἀμφότεροι μετὰ παρέλευσιν ἐτῶν.

'Η Δούκω, ἂν καὶ τὴν ἐπίκραναν ὀλίγοι κακοὶ Μετσοβῖται, οἵτινες ἠνείχοντο εἰς τὴν πρᾶξιν τῆς αἰχμαλωσίας της, ἐν τούτοις δὲν ἐλησμόνησε τὴν γενέτειράν της καὶ τοὺς συμπατριώτας της, ποὺ τὴν ἐσέβοντο καὶ ἀγαποῦσαν ὑπερβολικά. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἀκολουθοῦσα τὸ παράδειγμα τοῦ μεγάλου θείου της καὶ ἐθνικοῦ εὐεργέτου, ἔκαμε τὰς ἀκολούθους σοβαρὰς δωρεὰς τὸ 1930, ὁπότε καὶ ἀπέθανεν. 'Αφοῦ ἐκληροδότησε τὰ ἀκίνητά της, ποὺ εἶχεν εἰς τὸ Μέτσοβον, σὲ μιὰ πρώτη ἐξαδέλφη—'Αθηνᾶν Βλαχλείδου—ἀπὸ τὴν μητέρα της, καὶ ὅλα τὰ ἔπιπλα καὶ τιμαλφῆ καὶ ἀρκετὰ χρεώγραφα, τὴν ὑπόλοιπον περιουσίαν της ἐμοίρασε σὲ εἴκοσι μερίδια. 'Από τὰ μερίδια αὐτὰ ἐκληροδότησε δύο εἰς τὸ 'Ορφανοτροφεῖον 'Ιωαννίνων, διὰ νὰ εἰσάγονται εἰς αὐτὸ ἄπορα παιδιὰ ἐκ Μετσόβου. "Ενα μερίδιον διὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἀπόρων κορασίδων τοῦ Μετσόβου, ἕνα διὰ τὸ "Ασυλον 'Ανιάτων 'Αθηνῶν, πρὸς περίθαλψιν ἀπόρων ἀνιάτων ἐξ 'Ηπείρου. "Ενα μερίδιον εἰς τὸν Οἶκον Τυφλῶν ἐν 'Αθήναις, διὰ τὴν εἰσαγωγὴν εἰς αὐτὸν καὶ περίθαλψιν ἀπόρων τυφλῶν ἐξ 'Ηπείρου. "Ενα μερίδιον εἰς τὸν Φιλολογικὸν Σύλλογον «Παρνασσὸν» διὰ τὰς Σχολὰς τῶν ἀπόρων μαθητῶν. "Ενα μερίδιον εἰς τὸ 'Οφθαλμιατρεῖον 'Αθηνῶν καὶ ἥμισυ εἰς τὸ Γηροκομεῖον 'Ιωαννίνων. 'Η συν-

ολικὴ περιουσία της ὑπελογίσθη εἰς ἑξήκοντα ἑκατομμύρια προπολεμικῶν δραχμῶν —πρὸ τοῦ Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου—καὶ συνεπῶς κάθε μερίδιον ἀνήρχετο εἰς τρία ἑκατομμύρια δραχμῶν. Τὰ λοιπὰ μερίδια ἐμοίρασεν εἰς διαφόρους συγγενεῖς της ὑπὸ τὸν ὅρον, ἂν πεθάνουν ἄκληροι, τὰ κληροδοτούμενα ποσὰ νὰ διατεθοῦν εἰς Φιλανθρωπικὰ Ἱδρύματα.

(Συνεχίζεται)

τῆς Κοινότητος. Αὐτὰ φέρουσιν ἔξωθεν καὶ μερικὰς εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἐπεξηγηματικὰς σημειώσεις, τὰς ὁποίας συμπεριλαμβάνομεν ἐδῶ μεταξὺ τῶν ἄλλων ἐνθυμήσεων. Εἰς ἕν δὲ ἐξ αὐτῶν, διαστάσεων 54Χ36, ἀναγινώσκομεν ἔξωθεν: «μπουγιουρτὶ τοῦ Χουρσὶτ πασσᾶ ὅπου ἐδόθη τὸ δολὸ κατὰ τὸ κάϊτ (1) τῶν φιρμανιῶν». Εἰς τὸ ἴδιον: «ἔγγραφα συνορλεμέδες τοῦ χωρίου καὶ ὁμόλογα κἄμποσα ἀπὸ τὸ σέμτσο (2) διὰ τὴν ξαγορὰν τοῦ χωρίου».

Τὸ ἐπίσημον αὐτὸ Τουρκικὸν ἔγγραφον καὶ τὰ ἄλλα, μεταφραζόμενα, θὰ ἀποκαταστήσουν ὡρισμένα ἀμφίβολα καὶ σκοτεινὰ ἴσως σημεῖα τῆς Ἱστορίας τοῦ χωρίου τούτου.

Ἐγένετο βέβαια ἡ φροντὶς διὰ τὴν μετάφρασιν τῶν ἐν λόγῳ ἐγγράφων αὐτῶν, ἀλλ' εἰς Ἰωάννινα δὲν ὑφίσταται πλέον τὸ ἄλλοτε Μεταφραστικὸν ἐκεῖνο Γραφεῖον τοῦ Πρωτοδικείου. Εἰς ἐκείνους δὲ τοὺς τουρκομαθεῖς πρὸς τοὺς ὁποίους προσετρέξαμεν, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἀναγνώσωσι ταῦτα ἐκ μόνου τοῦ λόγου ὅτι δὲν ἐγνώριζον τὴν παλαιὰν ἐκείνην Τουρκικὴν γραφὴν διὰ τῆς ὁποίας εἶναι συντεταγμένα. Δὲν ἀποκλείεται ὅμως τὸ ζήτημα αὐτό, Χρειάζεται ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἐπιμέλεια, πρὸ παντός, καὶ φροντὶς χωρὶς ἀναβολήν, διότι μὲ τὴν ἀναβολὴν καὶ τὴν παρέλευσιν τοῦ καιροῦ, ἄλλα μὲν ἐξ αὐτῶν καταστρέφονται καὶ ἀφανίζονται ἀπὸ τὰς διαφόρους δυσμενεῖς δι' αὐτὰ συνθήκας, ἄλλα δὲ—καὶ δὴ ὅσα ἐκ παραδόσεως σώζονται—περιπίπτουν σὺν τῷ χρόνῳ εἰς τὴν λήθην τὸ ἕν κατόπιν τοῦ ἄλλου καὶ σκεπάζονται διὰ παντός. Καὶ ἤδη, διὰ νὰ μὴ πολυλογοῦμεν, ἀναμένομεν ὅπως τὰ φιλότιμα τέκνα τοῦ Δολοῦ ἐπιμεληθῶσι τῆς ὑποθέσεως αὐτῆς καὶ μεταφέρωσι ταῦτα εἰς Ἀθήνας, ὅπου νομίζομεν εὐκολωτέραν τὴν μετάφρασίν των εἰς τὰ ἐκεῖ Μεταφραστικὰ Γραφεῖα τὰ ὁποῖα ἀναμφιβόλως ὑπάρχουσι. Κατ' αὐτὸν καὶ μόνον τὸν τρόπον πιστεύομεν ὅτι θὰ λυθῇ τὸ ζήτημα αὐτό, ἔστω καὶ ἐὰν ἐκ τῶν ὑστέρων ἀποδειχθοῦν τὰ ἔγγραφα αὐτὰ ὡς ἀσήμαντα, ἔστω καὶ ἐὰν ἐφαρμοσθῇ δι' αὐτὰ τὸ ῥητὸν «ἄνθρακες ὁ θησαυρός».

Ἐν τέλει δὲ ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἐνθυμήσεις, αὗται εἶναι νεώτερα. Τὰ παλαιότερα Ἐκκλησιαστικὰ βιβλία εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κατεστραμμένα. Εὐαγγέλια μὲ τὴν παλαιὰν βυζαντινὴν γραφὴν δὲν ὑπάρχουσιν. Τὰ φέροντα ἐνθυμήσεις Μηναῖα εἶναι ἀπὸ τοῦ 1843, καὶ ἐντεῦθεν μὲ τὴν συνήθη σημερινὴν γραφήν. Ἐκτὸς δὲ τούτου, ἀλλὰ καὶ εἰς μερικὰς εἰκόνας τοῦ Τέμπλου ἐγένετο κατὰ καιροὺς ἡ ἀλλοίωσις αὐτῶν ὑπὸ τεχνιτῶν μὴ ὑπολογιζόντων τὴν Ἱστορικὴν καὶ καλλιτεχνικὴν τῶν εἰκόνων αὐτῶν ἀξίαν. Ἐκ τῶν παλαιῶν εἰκόνων, διασώζεται μόνον μία ἀχρονολόγητος εἰκὼν ἁγ. Ἀθανασίου ἐν τῷ Γυναικωνίτῃ οὐχὶ καὶ τόσον ἐν καλῇ καταστάσει, διαστάσεων 85Χ50, πιθανῶς πρὸ τοῦ 1700, ὡς καὶ μία ἄλλη ἐπίσης ἀχρονολόγητος τοῦ ἁγ. Βασιλείου διαστάσεων 57Χ38 ἐν τῇ κόγχῃ τοῦ Κοιμητηρίου.

Αὐτὰ γράφομεν σήμερον περὶ τῶν ἐπιγραφῶν αὐτῶν καὶ ἐνθυμήσεων καὶ παρακαλοῦμεν θερμῶς τοὺς φίλους καὶ συμπαθεῖς Δολιῶτας ὅπως συγχωρήσουν ἡμᾶς διὰ τὴν παράτολμον αὐτὴν ἀναμιξίν μας εἰς τὰ καθαρῶς τοπικά των ζητήματα.

Παραθέτοντες δὲ κατωτέρω τὰς ἐν λόγῳ ἐπιγραφὰς αὐτὰς καὶ λοιπὰ χρονικὰ σημειώματα, δηλοῦμεν, ὅτι, κατὰ τὴν ἀντιγραφήν των, διετηρήσαμεν τὴν διακρίνουσαν αὐτὰ ὀρθογραφίαν καὶ διάταξιν ὡς ἀκολούθως ἐμφαίνεται.

1

1812

Ἱ. Ναὸς ἁγ. Νικολάου

Ὑπερθύρως ἔξωθεν ἔνθεν καὶ ἔνθεν ἐντὸς κογχῶν.

---

1. Κατὰ τὴν θεώρησιν.
2. Σέμτσας ὀθωμανὸς ἰδιοκτήτης καὶ κυρίαρχος τοῦ χωρίου.

σὲ πειράξῃ, πλὴν ἡ ἀφεντία σου ὡς φρόνιμη μὴ λυπηθῇς τίποτε καὶ πέσῃς εἰς ἀσθένεια μόνον ἀφησέ τον εἰς τὸν δίκαιον κριτήν, ὁ ὁποῖος θέλει δώσῃ ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα του καὶ τὰς βουλάς του. Ὁ κὺρ Μιχέλης μοῦ γράφει ποῦ τοῦ ἐπῆρες μεγάλη σοῦμμαν ἀπὸ τὸ σηρίνιον καὶ τοῦ ἐμαρτύρησες μοναχά, 1400 δουκάτα· δὲν ἠξεύρω ἂν εἶνε ἀλήθεια, ἢ αὐτὸς τὰ γεννάει μὲ τὸν νοῦν του διὰ νὰ καλαθρωπιστῇ, καὶ νὰ δείξῃ πῶς ἐκεῖνο ποῦ λέγει εἶναι ἀλήθεια· ἡ αὐθεντία σου δὲν μᾶς σημειώνεις τίποτε, πλὴν ἤξευρε πῶς ἕως ὁποῦ ἔζη ὁ μακαρίτης γαμβρός μας ἦτον ἀρκετὸν εἰς ἡμᾶς νὰ ἀκούωμεν μόνον τὴν ὑγείαν σας. Εἰμὴ ἀπέδω πρός, ἀγαποῦμεν νὰ μᾶς γράφῃς καταλεπτῶς κάθε πρᾶγμα δι' ὅλαις ταῖς ὑποθέσεις σου, ὅτι εἶνε ἄπρεπον ἄλλοι νὰ μᾶς ὁμολογοῦν δι' ἐσᾶς καὶ ἡμεῖς νὰ μὴν ἠξεύρωμε τίποτε· ἔτι ἐνθιμίθη ἡ μητέρα μας πῶς σοῦ ἔδωσεν διὰ προικίον τρεῖς ὄψαις, τρία σενδόνια, τρία παπλώματα, τρεῖς μαξιλάρες, ἕξη προσκέφαλα μετὰ σοντίματά τους· εἶνε καὶ ἄλλα ὥσὰν ντουλαμάδες μακριμάνικο, γιλέκια καὶ ἄλλα τὰ ὁποῖα δὲν κάνει χρεία (λογιάζω) νὰ τὰ γράψωμε· ἡ ἀφεντία σου κυβερνήσου μὲ τὸ εἰρηνικὸ ὅσον εἶναι δυνατόν, ὅτι ἔτζη σοῦ πρέπει, εἰ δὲ καὶ αὐτὸς πάλιν κάνει ἐκεῖνα ὁποῦ δὲν πρέπει, θέλει λάβῃ τὴν ἀνταμειβὴν ἐκ Θεοῦ, καθὼς ἐδῶ ἔλαβεν τὴν κατηγορίαν ἀπὸ ὅλους σχεδὸν τοὺς συμπατριώτας μας. Τὸ ἀνηψίδι μας ἐχθὲς τὸ ἔβαλα εἰς τὸ Εἰτέχω καὶ σὲ προσκυνᾶ· τὰ ἐξαδέλφια μας τὰ κοθωνόπουλα πολλὰ προσκυνῶ· στεῖλαι μου μία κόπια ἀπὸ τὴν διαθήκην τοῦ μακμρίτου γαμβροῦ μου, ἀλλέως μὴ κάμῃς· σοῦ ἔγραφα καὶ μὲ ἄλλην μου πῶς τὸ ροῦχο διὰ τὸ ἀνηψίδι μας τὸ ἔλαβα, καὶ τὴν ποδιὰν τῆς μητρός μας ὁμοίως. Ὁρίζεις νὰ σοῦ γράψω διὰ τὸ ζευγάρι ὁποῦ εἶνε εἰς βελτζίστα καὶ γίνωσκε πῶς εἶναι ὅλα ἐδικά σου, καὶ μὴ σε γελάσῃ τινὰς καὶ τὸ δώσῃς μόνον γράψαι μου νὰ τὸ κυβερνήσω ἐγώ, καὶ εἰς τὴν γραφὴν ὁποῦ θὰ γράψῃς διὰ τὸ ζευγάρι, βάλε καὶ δύο μάρτυρας νὰ ὑπογράψουν καὶ στεῖλαι την ἐδῶ εἰς ἐμὲ διὰ νὰ γένω νοικοκύρης. Ταῦτα κατὰ τὸ παρόν, ὁ δὲ κς' εἴη μετὰ σοῦ. 1694 Ἀπριλίου 19 εἰς Ἰωάννινα. Γράμμα σου νὰ ἔχω με τὸ συχνό.

Ἀδελφός σου ἠγαπητὸς
Γεώργιος ἱερεὺς ὁ σουγδουρῆς

(Συνεχίζεται)

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΚΥΡ. ΣΚΑΦΙΔΑ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΜΕΤΣΟΒΟΥ*

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΜΙΧ. ΠΙΧΤΟΣ

1860—1939

Ἦτο ὁ πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ Μιχαὴλ Πίχτου, ἑνὸς ἐκ τῶν πλουσιωτέρων τοῦ Μετσόβου κατὰ τὸ τέλος τοῦ παρελθόντος αἰῶνος καὶ γαμβροῦ ἐπὶ πρώτῃ ἀνεψιᾷ—Εἰρήνῃ Γ. Τσαπέκου—τοῦ Μεγάλου Ἐθνικοῦ εὐεργέτου Γ. Ἀβέρωφ,—ἐκ τῆς ἀδελφῆς του Χάϊδως. Σπουδάσας νομικὰ ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ ὁ Νικόλαος Πῖχτος μετέβη ἀκολούθως εἰς Εὐρώπην—Γαλλίαν καὶ Γερμανίαν—ὅπου συνεπλήρωσε τὰς σπουδάς του. Ἐπιστρέψας τὸ 1920 εἰς Ἑλλάδα ἐγκατεστάθη μονίμως ἐν Μετσόβῳ, ὁπόθεν δὲν ἀπεμακρύνθη μέχρι τοῦ θανάτου του, ἐπισυμβάντος τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1939. Κατὰ τὴν ἐν Μετσόβῳ μακρὰν διαμονήν του ἐπεχείρησε πολλὰς ἐκδρομὰς κατὰ τοὺς θερινοὺς ἰδίᾳ μῆνας εἰς τὰ περὶ τὸ Μέτσοβον βουνὰ Περιστέρι, Μαυροβοῦνι, Τσούκα Ρόσσα, Φάγκου Σκρίπτου καὶ ἄλλας γραφικὰς τοποθεσίας, συνοδευόμενος πάντοτε ἀπὸ 7—10 φίλους του Μετσοβίτας καὶ δαπανῶν ἀφειδῶς διὰ τὰς ἐκδρομὰς αὐτάς. Τὰς ἐκ τῶν ἐκδρομῶν αὐτῶν ἐντυπώσεις του περιέγραψε μὲ ἀρκετὴν γλαφυρότητα εἰς μίαν μελέτην του, ἐκδοθεῖσαν πρὸ ἐτῶν εἰς βιβλίον, καὶ ἐπιγραφομένην «Αἰσθητικὴ τῆς Πίνδου». Ἔτρεφε μεγάλην ἀδυναμίαν διὰ τοὺς παλαιοὺς Μετσοβίτικους χοροὺς καὶ μεγαλυτέραν διὰ τὸν κλειστὸν χορὸν τῶν κοριτσιῶν, μοναδικὸν ἐν Μετσόβῳ καὶ χορευόμενον μὲ τραγούδια, ποὺ τραγουδοῦν τὰ κορίτσια χωρισμένα εἰς δύο ὁμάδας μὲ μίαν συγκινητικὴν ἁμίλλαν. Τόσον πολὺ ἐνεθουσιάζετο ἀπὸ τὸν χορὸν αὐτὸν τῶν κοριτσῶν, ὥστε μετὰ τὴν διάλυσιν τοῦ χοροῦ μὲ σφυρίγματα κατὰ παλαιὸν ἔθιμον ἀπὸ ἀγόρια, προσέφερε κιβωτίδια γεμᾶτα λουκούμια εἰς τὰς χορευτρίας. Κατὰ τὸν χειμῶνα, ὁπότε δὲν ἐγένετο χορὸς μὲ τὰ χιόνια, ἀγόραζε μεγάλες καὶ γερὲς τριχιὲς γιὰ κούνιες—αἰῶρες—στὶς ὁποῖες ἀνέβαιναν τὰ κορίτσια καὶ αἰωροῦνταν δεξιὰ καὶ ἀριστερά, μὲ τὴν βοήθειαν ἑνὸς κοριτσιοῦ, ποὺ μὲ μιὰ μικρότερη τριχιὰ δεμένη στὸ κάθισμα τῆς κούνιας, κατηύθυνε τὸ θεαματικὸ αὐτὸ παιγνίδι, συνοδευόμενο ἀπὸ συνεχῆ χουχουτίσματα—φωνὲς χοὺ χου χου—ἐκείνης ποὺ εὑρίσκετο στὴν κούνια. Τὸ παιγνίδι αὐτὸ τῆς κούνιας ἐγίνετο τὸν χειμῶνα τὰς Κυριακὰς καὶ ἄλλας ἑορτὰς εἰς τὸν χειμῶνα. Ἐπιθυμοῦσε νὰ ἀναζήσουν ζωηρότερα καὶ ζωντανώτερα τὰ παλαιὰ τοῦ Μετσόβου ἔθιμα. Ἡ κηδεία του ἐγένετο ἐκ τῆς οἰκίας του εἰς τὸ νεκροταφεῖον τοῦ Ἁγίου Χαραλάμπους μὲ συνοδείαν ἐγχωρίων μουσικῶν ὀργάνων τοῦ Μετσόβου, ἐν ᾧ οἱ ὀργανοπαῖκται ἔπαιζαν καὶ ἐτραγουδοῦσαν τραγούδια τοῦ γάμου, ὅπως «θέλω νἄβγω νάϊ πααίνω κι' ἡ ἀγάπη δὲν μ' ἀφήνει, κίνησα τὸν δρόμο δρόμο τὸ στενὸ τὸ μονοπάτι, βρίσκω μιὰ μηλιὰ στὸν δρόμο ποῦταν φορτωμένη μῆλα...» σύμφωνα μὲ ἐκφρασθεῖσαν τελευταίαν ἐπιθυμίαν του! Οἱ Μετσοβῖται ὀφείλουν νὰ στήσουν μίαν ἡμέραν τὴν προτομὴν τοῦ ἐκλεκτοῦ αὐτοῦ τέκνου τοῦ Μετσόβου, ποὺ ἐκληρο-

---

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 391.

δότησε τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς περιουσίας του εἰς τὴν γενέτειράν του, τὴν ὁποίαν ἠγάπησεν ὅσον ἐλάχιστοι συμπατριῶται του. Εἰς τὴν διαθήκην του, ἥτις συνετάχθη ὑπὸ τοῦ ἰδίου τὸ 1938 καὶ εἰς ἕνα κωδίκελλον, ποὺ ἐπρόσθεσε τὴν 27ην Αὐγούστου τοῦ 1939, διατάσει τὰ ἀκόλουθα: Ἐγκαθιστᾶ κληρονόμον τὸν ἀδελφόν του Θεόδωρον, ὑποχρεούμενον δύο μῆνας μετὰ τὸν θάνατόν του νὰ διανείμῃ εἰς τοὺς πτωχοὺς τοῦ Μετσόβου ἑκατὸν χιλιάδας προπολεμικῶν δραχμῶν. Ἡ διανομὴ αὐτὴ δέον νὰ γίνῃ εἰς εἴδη, ἤτοι ἄρτον, κρέας, καὶ οἶνον, τῶν πτωχῶν ὑπολογιζομένων εἰς ἄτομα καὶ ὄχι εἰς οἰκογενείας. Ἕν ἔτος μετὰ τὸν θάνατόν του νὰ διαθέσῃ πεντήκοντα ἄλλας χιλιάδας δραχμῶν, αἵτινες θὰ δαπανηθοῦν εἰς γεύματα προσφερόμενα εἰς φίλους του Μετσοβίτας καὶ ἰδιαιτέρως εἰς ἐκείνους, ποὺ ἔλαβον μαζύ του μέρος εἰς τὰς πολλὰς ἐκδρομάς του. Ὁλόκληρον τὴν ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος—ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ ἀλλαχοῦ—εὑρισκομένην κινητὴν καὶ ἀκίνητον περιουσίαν του κληροδοτεῖ εἰς τὴν Κοινότητα Μετσόβου, ὑπὸ τοὺς ὅρους τὸ ἥμισυ τῶν εἰσοδημάτων καὶ τόκων τοῦ κεφαλαίου νὰ παραμείνῃ ἄθικτον καὶ ἀκέραιον εἰς τὰς οἰκείας Τραπέζας μέχρις ὅτου κεφαλοποιούμενον καὶ αὐξανόμενον θεωρηθῇ πλήρες καὶ ἐπαρκὲς διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν ἑπομένων Κοινοτικῶν ἔργων, χάριν τῆς Κοινότητος τοῦ Μετσόβου. α) Νὰ κατασκευασθοῦν ὁλόκληρα τὰ ὑδραγωγεῖα τῆς Πολιτσιᾶς, τῆς Γκούρας καὶ λοιπῶν περιφερειῶν Μετσόβου ἐκ σωλήνων σιδηρῶν χυτῶν, τοποθετουμένων ἐπὶ νέων ἐδαφικῶν γραμμῶν, ἀνεξαρτήτως τῶν ἤδη λειτουργούντων. β) Νὰ κατασκευασθῇ καὶ οἰκοδομηθῇ Ἠλεκτρικὸν ἐργοστάσιον πρὸς παραγωγὴν ἠλεκτρικοῦ ρεύματος, ἱκανὸν νὰ φωτίσῃ ὁλόκληρον τὴν κωμόπολιν καὶ τὴν ἐξωτερικὴν περιφέρειαν τοῦ Μετσόβου. Τὸ ἕτερον ἥμισυ τῶν εἰσοδημάτων καὶ τόκων τοῦ κεφαλαίου τῆς εἰς τὴν Κοινότητα κληροδοτουμένης περιουσίας νὰ ἀρχίσῃ ἀμέσως μετὰ τὸν θάνατόν του νὰ εἰσπράττεται καὶ νὰ δαπανᾶται εἰς Κοινοτικὰ καὶ Σχολικὰ ἔργα, ἀγορὰν φωνογράφου μετὰ ἰσχυροῦ μεγαφώνου πρὸς τοποθέτησίν του εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσα τοῦ Ἀβερωφείου Σχολείου χάριν τῶν μαθητῶν, διανομὴν εἴκοσι χιλιάδων δραχμῶν κατ' ἔτος εἰς δύο καλυτέρας χορευτρίας καὶ τραγουδιστρίας τοῦ Μετσόβου, ἀγάμους, διανομὴν δέκα χιλιάδων δραχμῶν κατ' ἔτος εἰς δύο ἀγάμους νέους, ποὺ ἤθελον θεωρηθῇ καλύτεροι χορευταὶ εἰς τοὺς μεγάλους μικτοὺς δημοσίους χορούς, διανομὴν δέκα χιλιάδων δραχμῶν εἰς τοὺς καλυτέρους ὀργανοπαίκτας, τοὺς καλουμένους γύφτους, καὶ καταβολὴν δέκα χιλιάδων δραχμῶν εἰς τὴν Κοινότητα Ἀνηλίου διὰ κοινωφελῆ ἔργα, τὸ δὲ ὑπόλοιπον τοῦ ἡμίσεως τοῦ ἀνωτέρω χρηματικοῦ ποσοῦ μετὰ τὰς ἐκτεθείσας δαπάνας νὰ δαπανᾶται διὰ τὸν φωτισμόν, τὴν καθαριότητα, τὴν ἐπισκευὴν δρόμων, σχολικῶν κήπων, γεφυρῶν, δενδροστοιχιῶν, κοινοτικῶν πάρκων, ἀγορὰν ραδιοφώνου μεγάλου, κατασκευὴν κινηματογράφου, κατασκευὴν Γυμναστηρίου εἰς κατάλληλον γήπεδον. Εἰς τὸ ἐν λόγῳ Γυμνασιήριον διατάσσει νὰ τοποθετηθῇ ἐν καιρῷ μία προτομὴ τοῦ ἀρχαίου Θεοῦ ἔρωτος καὶ παραπλεύρως ταύτης προτομὴ τῆς ἀρχαίας Θεᾶς Εἰρήνης, φερούσης εἰς τὰς ἀγκάλας της τὸ τέκνον της τὸν πλοῦτον. Ἐν συνεχείᾳ παραγγέλλει τέλεσιν ἀνὰ διετίαν ἢ τετραετίαν πανηγυρικῶν ἑορτῶν κατὰ τοὺς μῆνας Ἰούνιον καὶ Ἰούλιον εἰς τὸν ἀνοικτὸν χῶρον τῆς Ἁγίας Τριάδος, κατὰ τὰς ὁποίας θὰ χορεύωνται οἱ πατροπαράδοτοι Μετσοβίτικοι χοροὶ καὶ νὰ προσφέρωνται πλούσια γεύματα εἰς τοὺς χορευτάς. Ἐν τέλει παραγγέλλει προκήρυξιν χρηματικῶν ἐπάθλων εἰς ποιητάς, λογοτέχνας καὶ μουσουργούς, ξένους καὶ Μετσοβίτας, οἵτινες ἤθελον γράψει ἢ μελοποιήσει ἔργα λογοτεχνικὰ ἢ ποιητικὰ ἐξυμνοῦντα καὶ ἐγκωμιάζοντα τὴν αἰωνίαν ζωήν, τὴν ἀγαθότητα καὶ χρησιμότητα τῶν ὑδάτων καὶ τῶν φώτων καὶ τὰς ἀπείρους εὐεργεσίας τῶν τριῶν Θεαινῶν χαρίτων τῆς Ἀγλαΐας, τῆς Εὐφροσύνης καὶ Θαλείας. Πάντα τὰ κληροδοτήματα ταῦτα, συνεχίζει ὁ ἀείμνηστος Πῖχτος εἰς τὴν διαθήκην του, καθορίζει πρὸς τιμὴν καὶ ἀνάμνησιν τοῦ πατρός του Μιχαὴλ Ν. Πίχτου καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του Κωνσταντίνου Μιχ-

Πίχτου, ἀπὸ τοὺς μόχθους τῶν ὁποίων προέρχονται ὅλα τὰ χρήματα αὐτά. Παρακαλεῖ ἐν συνεχείᾳ ὁ διαθέτης κατὰ τὸν θάνατόν του νὰ μὴ γίνουν οὔτε κηδεία, οὔτε ἐνταφίασις ἐπιδεικτική, οὔτε μνημόσυνα πομπώδη, οὔτε λόγοι νὰ ἐκφωνηθοῦν, οὔτε νεκρολογίαι διὰ τῶν ἐφημερίδων νὰ δημοσιευθοῦν. Ἐν τέλει διὰ προστιθεμένου κωδικέλλου, γραφέντος τὴν 7ην Αὐγούστου 1939 ἐπιφέρει τὴν ἀκόλουθον τροποποίησιν: «Ἀντὶ τοῦ ὑπὸ τῆς εἰρημένης διαθήκης μου ὁριζομένου Κοινοτικοῦ Συμβουλίου τῆς Κοινότητος Μετσόβου πρὸς διαχείρισιν καὶ ἐκτέλεσιν τοῦ ὑπὸ τῆς εἰρημένης διαθήκης μου καθοριζομένου διὰ τὴν Κοινότητα Μετσόβου κληροδοτήματός μου, διορίζω καὶ ἐγκαθιστῶ εἰδικὴν ἐπιτροπήν, τῆς ὁποίας πρόσωπα, πρόεδρος, μέλη καὶ ὀργάνωσις καθορίζονται ὡς ἑξῆς: Πρόεδρον τῆς διαχειριστικῆς καὶ ἐκτελεστικῆς ταύτης διὰ τὸ κληροδότημά μου τῆς Κοινότητος Μετσόβου ὡς εἴρηται ἐπιτροπῆς ὁρίζω τὸν Εὐάγγελον Ἀναστασίου Ἀβέρωφ, οἰκονομολόγον, ἔχοντα εὐρεῖαν πρωτοβουλίαν καὶ μέλη 1) τὸν Μιχαὴλ Λούκαν δημοσιογράφον Μετσοβίτην (Παλμούτσης), 2) τὸν Γεώργιον Σταύρου, ἐκπαιδευτικόν, 3) τὸν Ἀθανάσιον Μποσβάρον, χημικόν, 4) τὸν Σπυρίδωνα Βελημβάσην, διευθυντὴν τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου Μετσόβου καὶ 5) τὸν Ἰωάννην Ἀθανασίου, τμηματάρχην τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Οἰκονομίας. Οἱ ἐκ τῶν μελῶν τῆς ἐν λόγῳ ἐπιτροπῆς Μιχαὴλ Λούκας καὶ Γεώργιος Σταύρου, ἀποθανόντες πρὸ ἐτῶν, ἀντικατεστάθησαν ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Ρόζου, δημάρχου Μετσόβου, καὶ τοῦ Ἰωάννου Δημ. Τσανάκα, δημοδιδασκάλου. Τὸ κληροδότημα τοῦ Νικ. Πίχτου μετὰ τὸν θάνατόν του ὑπελογίσθη εἰς δώδεκα χιλιάδας χρυσῶν λιρῶν Ἀγγλίας καὶ ἕνα σεβαστὸν μέρος τούτων ἀναληφθὲν ἀπὸ τὰς Τραπέζας τῆς Αἰγύπτου κατετέθη εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος ἐν Ἀθήναις, προκειμένου νὰ ἀρχίσῃ ἡ λειτουργία τοῦ κληροδοτήματος. Μὲ τὸν ἐπακολουθήσαντα ὅμως δεύτερον παγκόσμιον πόλεμον καὶ τὴν κατάληψιν τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τῶν Ἰταλογερμανῶν, ὡς ἐκ τῆς ὁποίας ἐξεμηδενίσθη ἡ ἑλληνικὴ δραχμή, τὸ κληροδότημα ἠλαττώθη σημαντικῶς καὶ περιωρίσθη εἰς 150 Μετοχὰς Ἐθνικῆς Τραπέζης Αἰγύπτου

» 100 » » » Ἑλλάδος

» 100 » Τραπέζης Ἑλλάδος

καὶ εἰς ἕνα ἀκίνητον ἐν Ἰωαννίνοις, ἀποφέρον ἐτήσιον ἐσόδημα ἐξ ἐνοικίων ἀνερχόμενον εἰς 48.000 δραχμάς.

Ἡ λειτουργία τοῦ κληροδοτήματος Νικ. Πίχτου ἤρχισε τὸν Αὔγουστον τοῦ 1960 καὶ τὴν 21ην τοῦ μηνὸς ἑωρτάσθη διὰ πρώτην φορὰν ἡ «Ἡμέρα τῆς χαρᾶς» ἐν Μετσόβῳ καὶ κατ' αὐτὴν ἐχορεύθησαν εἰς τὸ Γυμναστήριον διάφοροι Μετσοβίτικοι χοροὶ ἀπὸ ἀγόρια καὶ κορίτσια μὲ μουσικὴν ἐγχωρίων μουσικῶν ὀργάνων τὰ ἀγόρια καὶ μὲ τραγούδια τὰ κορίτσια. Ἡ ἐλανόδικος ἐπιτροπὴ ἀποτελουμένη ἐκ τῶν Γ. Ρόζου δημάρχου, Σπ. Βελημβάση συνταξιούχου δημοδιδασκάλου καὶ Ἰωάννου Τσανάκα δημοδιδασκάλου ἐβράβευσε διὰ διαφόρων χρηματικῶν ποσῶν διὰ τὰς καλυτέρας στολάς, χοροὺς καὶ τραγοῦδι τοὺς ἀκολούθους: Ἑλένην Μπίσσα, Ἐρασμίαν Γ. Τρίχα, Ἑλένην Χρόνη, Βασιλικὴν Σιούτα, Ἑλένην Καρασούλη, Μαρίαν Γκέγκιου καὶ Χάϊδω Τέτσιου, τοὺς Ἀπ. Τσαρούχην καὶ Δημ. Α. Μπίσσαν, προσέτι δὲ καὶ τοὺς ὀργανοπαίκτας. Τὸ τέλος τῶν ἑορτῶν ἐκάλυψαν ζωηραὶ ἐπευφημίαι ὑπὲρ τοῦ συμπατριώτου ὑπουργοῦ κ. Εὐαγγέλου Ἀβέρωφ—Τοσίτσα, ὅστις παρηκολούθησε τὴν ὡραίαν καὶ συγκινητικὴν ἑορτὴν μαζὺ μὲ τὰς δημοτικὰς καὶ δημοσίας ἀρχὰς τῆς κωμοπόλεως καὶ πλῆθος Μετσοβιτῶν καὶ παραθεριστῶν, ὑπερβαινόντων τοὺς χιλίους (1). Ἡ ἐκτελεστικὴ τοῦ

(1) Ἡ ἐν λόγῳ ἑορτὴ τῆς χαρᾶς ἤρχισε τὴν πρωΐαν τῆς 21ης Αὐγούστου ἡμέρας Κυριακῆς, εἰς τὸ Τουριστικὸν Περίπτερον, ὅπου ἐνώπιον τοῦ ὑπουργοῦ Ἀβέρωφ—Τοσσίτσα καὶ πολυπληθοῦς ἀκροατηρίου ἐκ Μετσοβιτῶν καὶ παραθεριστῶν ὡμίλησεν ὁ γνωστὸς Ἠπειρώτης λόγιος καὶ συγγραφεὺς κ. Βασίλειος Κραψίτης μὲ θέμα «Μέτσοβον. εὐωδιαστὴ πατρὶς εὐεργετῶν».

κληροδοτήματος Πίχτου ἐπιτροπή, ἐκτὸς τῶν 10.000 δραχ. τὰς ὁποίας ἐδαπάνησε δι' ἔπαθλα τῶν χορευτῶν καὶ ὀργανοπαικτῶν, διέθεσε 50.000 δραχ. διὰ τὴν κατασκευὴν κέντρου παιδικῆς χαρᾶς, νοτίως καὶ ἐν συνεχείᾳ τῆς πλατείας Τοσσίτσα ἐπὶ καταλλήλως διαμορφωθέντος οἰκοπέδου, καὶ διὰ νὰ μὴ ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὸ πνεῦμα τοῦ διαθέτου ἀπεφάσισε τὴν διάθεσιν 40.000 δραχμῶν ἐτησίως πρὸς ἀπόσβεσιν δανείου ὑδρεύσεως τοῦ Δήμου Μετσόβου ἐξ 600.000 δραχμῶν. Διέθεσεν ἐπίσης τὸ ποσὸν τῶν 5.328 δραχμῶν ὡς δαπάνην συμμετοχῆς εἰς ἐορταστικὰς ἐκδηλώσεις τῆς Δωδώνης.

Τὸ Μέτσοβον ἔχει νὰ παρουσιάσῃ καὶ δύο μικροδωρητὰς τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου τὸν Δημήτριον Ὄκαν καὶ τὸν Δημήτριον Φάφαλην ἀπὸ τὴν συνοικίαν Ἁγίων Ἀποστόλων.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΟΚΑΣ

Γέννημα καὶ θρέμμα τοῦ Μετσόβου, κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1854 ἐνετάχθη εἰς τὴν ὑπὸ τοὺς Μετσοβίτας Τσάπον, Βοΐλαν καὶ Σαρακιώτην ἀνταρτικὴν ὁμάδα καὶ ἐπολέμησεν ἡρωϊκῶς ἐναντίον τῶν Ἀλβανῶν τοῦ Ἀβδῆ Πασᾶ εἰς τὴν θέσιν Γκρίζον, παρὰ τὸ ἐξωκκλήσιον τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου. Μετὰ τὴν κατάληψιν τοῦ Μετσόβου ὑπὸ τῶν Τούρκων ὁ Ὄκας συνηνώθη μὲ τοὺς ἀντάρτας τοῦ ὁπλαρχηγοῦ Θεοδωράκη Γρίβα καὶ ἔφθασεν εἰς τὰς Ἀθήνας. ὅπου ἔζη ἐπαγγελλόμενος τὸν ὑπαίθριον τροχιστὴν μαχαιρῶν ψαλιδίων καὶ ξυραφίων. Μίαν χειμερινὴν πρωϊαν εὑρέθη νεκρὸς εἰς τὸν σταῦλον ἑνὸς πανδοχείου, ὅπου διέμεινεν. Ὁ θάνατος, ὡς διεπιστώθη, προῆλθεν ἀπὸ πεῖναν καὶ ψῦξιν. Ἐρεύνης γενομένης ἐπ' αὐτοῦ τότε εὑρέθη ἐρραμένον εἰς τὰ θυλάκια τοῦ γιλέκου του ἓν εἰκοσόφραγκον μὲ τὸ σημείωμα: ὑπὲρ τοῦ ἐθνικοῦ πανεπιστημίου. Ὅταν ἐγνώσθη τὸ γεγονός, τὸ Ἐθνικὸν Πανεπιστήμιον ἔσπευσε νὰ τελέσῃ δι' ἰδίας του δαπάνης τὴν κηδείαν τοῦ Ὄκα καὶ νὰ ἀναγράψῃ τὸ ὄνομά του εἰς τὸν πίνακα τῶν δωρητῶν του. Ὁ Πρύτανις τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωάν. Ὀλύμπιος ἐξαίρων τότε τὸ μεγάλο κληροδότημα τοῦ δωρητοῦ Πλατυγένους (1858) ἐκ διακοσίων καὶ πλέον χιλιάδων χρυσῶν δραχμῶν προσέθηκεν ὅτι: ἐν ἴσῃ μοίρᾳ τάσσεται καὶ τὸ ἐκ δραχμῶν εἴκοσι οὐχ ἧττον κατανυκτικὸν κληροδότημα τοῦ ἐκ Μετσόβου τῆς Ἠπείρου ἀκονιστοῦ ξυραφίων Δημητρίου Ὄκα, προσενεγκόντως τὸ λεπτὸν τῆς χήρας εἰς τὸ κοινὸν τοῦ νοὸς καὶ τῆς ψυχῆς τῶν Ἑλλήνων ἀκονιστήριον, οἷον εὐστόχως χαρακτηρίζεται τὸ Πανεπιστήμιον.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΦΑΦΑΛΗΣ

Καὶ οὗτος τέκνον τοῦ Μετσόβου καὶ ἐκ τῆς ἰδίας συνοικίας προερχόμενος εὑρέθη εἰς τὰς Ἀθήνας. Εἰκάζετο ὡς ὑπηρέτης καὶ ἀπὸ τὸ ὑστέρημά του ἐδώρησεν εἰς τὸ Ἐθνικὸν Πανεπιστήμιον μίαν χρυσῆν λίραν Ἀγγλίας, ἐκτιμηθεῖσαν 25,05 χαρτίνας δραχμάς. Ὁ Πρύτανις τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου Νεόφυτος Βάμβας—ὅστις μετέφρασεν ὁλόκληρον τὴν παλαιὰν καὶ τὴν Νέαν Διαθήκην εἰς τὴν νεοελληνικὴν γλῶσσαν—λογοδοτῶν τότε δημοσίᾳ καὶ ἀναγγέλλων τὴν ἐκ δραχμῶν 25,05 δωρεὰν τοῦ Δημητρίου Φάφαλη, μετερχομένου τὸ τοῦ ὑπηρέτου ἔργον, ἐπέλεγεν ὑπηρεφάνως:

«Τί δὲν ἠδύνατο νὰ κατορθώσῃ Ἔθνος ἔχον τοιαύτας ψυχάς, ἐννοῶν μὲν ἴσως διὰ τούτου καὶ τὰ πρόσφατα κατορθώματα τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, ἀλλὰ καὶ οἱονεὶ προφητεύων τὰ ὅσα μεγάλα καὶ θαυμαστὰ ἔμελλε τὸ Ἔθνος νὰ ἐπιτελέσῃ ἀργότερον.

ΜΑΡΤΥΡΕΣ ΤΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ

Καὶ Μάρτυρα τῆς πίστεως παρουσιάζει τὸ Μέτσοβον. Τοιοῦτος εἶναι ὁ νεομάρτυς Νικόλαος, τὸ γένος Μπασδάκη καὶ Τσάβα, ἐκ τῆς συνοικίας τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, μαρτυρήσας ἐν Τρικάλοις τὸ 1617 καὶ τοῦ ὁποίου ἡ μνήμη ἑορτάζεται τὴν 17ην Μαΐου. Ἡ ἱερὰ ἀκολουθία τοῦ Νεομάρτυρος Νικολάου ἢ Βλαχονικόλα κατὰ τὸν μητροπολίτην Θεσσαλιώτιδος—Φαναρίου Φερσάλων Ἰεζεκιήλ, συνετάχθη ὑπὸ τοῦ Μετσοβίτου διδασκάλου Νικολάου Κύρκου Τζαρτζούλη.

Τὸ ἀπολυτίκιον τοῦ Νεομάρτυρος ψαλλόμενον εἰς ἦχον τρίτον ἔχει ὡς ἑξῆς: «Πατρὶς χόρευε λαμπροφοροῦσα, νεομάρτυρος τοῦ Νικολάου, καὶ γὰρ οἰκεῖον αὐτὸν ἔχεις νῦν προστάτην σου, τὴν Οὐρανῶν γὰρ βασιλείαν τὴν ἄληκτον, τῶν οἰκείων ἄθλων ἐξωνησάμενος, δυσωπεῖ ἀεὶ Χριστὸν τὸν Θεὸν δωρήσασθαι, τὴν εἰρήνην σοι καὶ τὸ μέγα ἔλεος.»

Ὁ ἑορτασμὸς τοῦ Νεομάρτυρος τὴν 17ην Μαΐου ἐθεσπίσθη ὑπὸ τοῦ Πατριαρχικοῦ Ἐξάρχου Μετσόβου Βενεδίκτου Βοΐλα κατὰ τὸ ἔτος 1900. Οἱ ἐν Τυρνάβῳ ἐγκατεστημένοι Μετσοβῖται, τῇ προτροπῇ τοῦ διδασκάλου Νικολάου Τζαρτζούλη ἐκ Μετσόβου, διευθύνοντος κατὰ τὰ μέσα τοῦ 18ου αἰῶνος τὸ ἐκεῖ ἑλληνικὸν σχολεῖον, ἀνήγειραν τότε ἐκεῖ ἐκκλησίαν εἰς μνήμην τοῦ Νεομάρτυρος Νικολάου, σωζομένην μέχρι σήμερον. Ἐν Μετσόβῳ παρεκκλήσιον μόνον ἔχει ἐγερθῆ εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ Ἁγίου Νικολάου, πλησίον τοῦ Ἀνηλίου. Καὶ ἐν Τρικάλοις, ὅπου ἐμαρτύρησε ριφθεὶς ἐπὶ ἀναφθείσης πυρᾶς, ἀνηγέρθη πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἱερὸς ναὸς εἰς τὴν μνήμην του ἔξωθι τοῦ μεγάλου νεκροταφείου ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Τρικάλων—Καλαμπάκας—Μετσόβου, φροντίδι τοῦ Μητροπολίτου Τρίκκης Δωροθέου καὶ δαπάνῃ τῶν ἐκεῖ ἐγκατεστημένων Μετσοβιτῶν. Εἰς τὸν ἐν Τρικάλοις ναὸν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου ὑπάρχει τοιχογραφία εἰκονίζουσα τὸν Νεομάρτυρα Νικόλαον μὲ Μετσοβίτικην ἐνδυμασίαν καὶ μὲ τὴν ἀκόλουθον ἐπιγραφήν:

«Ἅγιος Νικόλαος ὁ Μετσοβίτης ὁ ξενητατρίχης τοῦ μαρτυρήσαντος εἰς Τρίκαλα».

Εἰκὼν τοῦ Νεομάρτυρος Νικολάου τοῦ ἐκ Μετσόβου ὑπάρχει καὶ ἐν Θεσσαλονίκῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας παρὰ τὴν Καμάραν.

Πινακοθήκη Μετσόβου Κ. Τσάκη

Ἡ κάρα τοῦ Νεομάρτυρος εὑρίσκεται εἰς τὴν Μονὴν Βαρλαὰμ τῶν Μετεώρων ἐντὸς ἀργυρᾶς Θήκης καὶ εἰς τὴν ἐν Ἰωαννίνοις ἐκκλησίαν τῆς Ἁγίας Μαρίνης τὸ ἥμισυ τῆς παλάμης τῆς χειρὸς τοῦ Νεομάρτυρος καὶ ὀλίγα ὀστᾶ. Πρὸ τριετίας ἠγέρθη καὶ ἐν τῇ συνοικίᾳ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου τοῦ Μετσόβου πλησίον τοῦ μέρους, ὅπου τὸ πάλαι εὑρίσκετο ἡ οἰκία Μπασδάκη, οἴκημα ἐξ' ἑνὸς εὐρυχώρου δωματίου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐτοποθετήθησαν πολλαὶ ἅγιαι εἰκόνες καὶ μία μεγάλη εἰκὼν τοῦ Νεομάρτυρος, ὡς καὶ ἀνάλογοι καντῆλαι, τὰς ὁποίας φροντίζουσι νὰ ἀνάπτουν οἱ περίοικοι. Κατ' ἔτος δὲ τελεῖται περιφορὰ τῆς εἰκόνος τοῦ νεομάρτυρος ἐκ τοῦ ἐν λόγῳ εἰκονοστασίου μέχρι κεντρικῆς Πλατείας τοῦ Μετσόβου, τὴν ὁποίαν περιφορὰν ἀκολουθεῖ πλῆθος κόσμου μὲ λαμπάδες ἀνημμένας. Ἡ ἑορτὴ αὐτὴ τῆς λιτανείας τελεῖται τὴν 17ην Μαΐου. Ἡ ἀκολουθία τοῦ Ἁγίου Νεομάρτυρος Νικολάου ἐκ Μετσόβου, ἐκτυπωθεῖσα τὸ πρῶτον ἐν Ἐνετίᾳ τὸ 1757 καὶ ἐξανληθεῖσα πρὸ ἐτῶν ἀνετυπώθη δαπάνῃ τοῦ ἐν Τρικκάλοις Μετσοβίτου ἐμπόρου Ἐπαμ. Ρουσιοπάνη. Ἐκτὸς τοῦ ἀπολυτικίου, τὸ ὁποῖον ἀνέφερα ἐν ἀρχῇ, ψάλλεται καὶ τὸ ἀκόλουθον Μεγαλυνάριον εἰς τὸν Ἑσπερινόν:

«Τὸν νέον ὁπλίτην καὶ ἀθλητὴν καὶ τὸν στεφανίτην, εὐφημήσωμεν οἱ πιστοί, τὸν ἐν τοῖς ὑστέροις καιροῖς ἀναφανέντα Νικόλαον τὸν Νέον, Μετσόβου τὸ καύχημα».

ΣΟΦΟΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΙ ΚΑΙ ΕΞΕΧΟΝΤΕΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ

ΠΑΡΘΕΝΙΟΣ ΚΑΤΖΙΟΥΛΗΣ (1)

Ὅπως ἀνέφερα καὶ εἰς τὰ προηγούμενα—κεφ. 3ον—ὁ παρθένιος Κατζούλης ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ἐπιφανὴς Μετσοβίτης διδάσκαλος τοῦ ἑλληνοσχολείου Μετσόβου. Ἱερομόναχος ἐν ἀρχῇ καὶ ἱερεὺς μετέπειτα, εἶναι ὁ πρῶτος συλλέκτης δημωδῶν παροιμιῶν, παροιμιογράφος δηλαδὴ τῆς μεταβυζαντινῆς ἐποχῆς. Ἀναφέρεται μέχρι σήμερον ἐν Μετσόβῳ ἡ οἰκογένεια Κατζούλη καὶ εἶναι γνωστὴ ἡ οἰκία της, εὑρισκομένη δυτικῶς τῆς κρήνης Φουρνίγκα καὶ ἀνήκουσα εἰς τὸν κτηνοτρόφον Θεόδ. Μπούμπαν. Ὁ Κατζούλης ἐξεπαιδεύθη ἐν Ἰωαννίνοις ὑπὸ τὸν κλεινὸν Γεώργιον Σουγδουρῆν, πρὶν οὗτος ἀναλάβῃ τὴν διεύθυνσιν τῆς Σχολῆς Γκιόνμα τὸ 1662, ὁπότε ὁ Παρθένιος μετήρχετο τὸ ἐπάγγελμα τοῦ Ἱεροδιδασκάλου ἐν Ζίτσῃ καὶ Μετσόβῳ ἴσως δὲ καὶ ἀλλαχοῦ μέχρι τῆς 15ης Φεβρουαρίου τοῦ 1692. ὁπότε ἐξελέγη Σχολάρχης τῆς Ἐπιφανείου Σχολῆς, ὡς διάδοχος τοῦ Μελετίου, χειροτονηθέντος Μητροπολίτου Ναυπάκτου. Ἐν Ἰωαννίνοις ὁ Κατζούλης ἐχειροτονήθη ἱερεὺς καὶ ἐξηκολούθησε ἀνελλιπῶς ἐπὶ εἴκοσι πέντε ἔτη νὰ διευθύνῃ τὴν δευτέραν Σχολὴν τῶν Ἰωαννίνων μέχρι τῆς 1ης Μαρτίου τοῦ 1717, ὁπότε μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐλλείψει διδασκάλου ἡ Σχολὴ παρέμεινε κλειστὴ ἐπὶ δύο καὶ πλέον ἔτη, μεθ ὃ ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν αὐτῆς ὁ ἐπάξιος διάδοχος τοῦ Κατζούλη Μπαλάνος Βασιλόπουλος. Σπουδαῖον καὶ ἐξαιρετικῆς σημασίας διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας ἔργον τοῦ Κατζούλη εἶναι ἡ πλουσιωτάτη συλλογή του τῶν παροιμιῶν, ἡ ὁποία ἀτυχῶς παρέμεινεν ἀνέκδοτος. Ἡ ἐν λόγῳ συλλογή του διεσκορπίσθη εἰς πολλὰς συλλογάς, παρουσιαζομένας κατὰ καιροὺς εἰς διάφορα χειρόγραφα καὶ ἀντίγραφα. Ἕνα τοιοῦτον ἀντίγραφον εἶχεν εἰς τὴν κατοχήν του ὁ πρὸ μηνῶν ἀποθανὼν μητροπολίτης Κορυτσᾶς Εὐλόγιος Κορίλας.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΤΖΑΡΤΖΟΥΛΗΣ (2)

Οὗτος ὑπῆρξεν εἷς ἐκ τῶν πολυμαθεστέρων διδασκάλων τοῦ Γένους καὶ τῶν σοφωτέρων συγγραφέων τοῦ ΙΗ' αἰῶνος μαθητὴς καὶ φίλος τοῦ Μπαλάνου Βασιλοπούλου καὶ ἀντίζηλος τοῦ Εὐγενείου Βούλγαρη καὶ στενὸς φίλος καὶ διδάσκαλος τοῦ Ἰσαποστόλου Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ. Ἐγεννήθη ἐν Μετσόβῳ καὶ ἡ οἰκία του, εὑρισκομένη δυτικῶς τῆς πλατείας Τουσσίτσα καὶ εἰς μικρὰν αὐτῆς ἀπόστασιν, ἐπυρπολήθη τὸν Μάρτιον τοῦ 1854 ὑπὸ τῶν Τουρκαλβανῶν τοῦ Ἀβδῆ πασσᾶ καὶ ἐπὶ τῶν ἐρειπείων της ἐκτίσθη ἡ οἰκία Κυρ. Κοτσαμπάνη. Ἀναφέρεται ὡς γνωρίζων ἐκτὸς τῆς μητρικῆς του βλαχικῆς καὶ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, τὴν Λατινικήν, τὴν Ἰταλικήν, τὴν Γαλλικήν, τὴν Γερμανικὴν καὶ τὴν Ρουμανικὴν διάλεκτον, καὶ ὡς σπουδάσας τὴν Φιλολογίαν, τὴν Φιλοσοφίαν, τὰ Μαθηματικὰ καὶ τὴν Ἰατρικήν. Κατὰ τὸν Μακραῖον, Σάθαν καὶ ἄλλους λογίους ὁ Τζαρτζούλης ἦτο ἐκ τῶν πολυμαθεστέρων τῆς ἐποχῆς του καὶ οὐδενὸς τῶν τότε καλλιεργούντων τὴν ἑλληνικὴν φιλολογίαν δ ε ύ τ ε ρ ο ς . Ὁ Μελίρρυτος συγκαταλέγει αὐτὸν μεταξὺ τῶν διεθνῶς « ὀ ν ο μ α σ τ ῶ ν ἀ ν θ ρ ώ π ω ν » καὶ ἐλαχίστων Ἑλλήνων. Τὸν Τζαρτζούλην ἀναφέρουν οἱ συγγραφεῖς ὡς Ζερζούλην, Ζαρζούλην, Ζερτζούλην. Ζαρτζούλην, Τζερτζούλην, Τζαρζούλιον, Ζερτούλην, Ζορτούλιον, Ζουρζούλην, Τζουρτζούλην, Τζερτζέλην ἢ ἁπλῶς Νικόλαον, Νικόλαον ἐκ Μετσόβου, Νικόλαον Κυριάκη, ὁ ἴδιος δὲ ὑπογράφεται ὡς Νικόλαος Κυριακοῦ ἢ Κυριάκη, Νικ. Κυριακοῦ Τζερτζούλης, Νικόλαος Κύρκου, καταλαβὼν ἰδιαιτέραν θέσιν μεταξὺ τῶν συγ-

---

(1) Ἀγ. Χατζημιχάλη. Διδάξαντες καὶ διδαχθέντες ἐν τῷ Ἑλ. σχολείῳ Μετσόβου.
(2) Ἀγ. Χατζημιχάλη «Διδάξαντες καὶ διδαχθέντες ἐν τῷ Ἑλ. σχολείῳ Μετσόβου».

γραφέων τοῦ ΙΗ' αἰῶνος περὶ τοῦ ὁποίου οὐδεὶς ἀναφέρει περισσότερον, εἰ μὴ ὅτι ἐποίησε τὴν «Ἀκολουθίαν καὶ τὸ Συναξάριον τοῦ Ἁγίου Νεομάρτυρος Νικολάου τοῦ ἐκ τῆς κώμης Μετσόβου».

Ἐγεννήθη εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 18ου αἰῶνος καὶ πρῶτος αὐτοῦ διδάσκαλος ἦτο ὁ διαπρεπὴς ἕλληνιστὴς Νικόλαος Στύγνης. Ἀργότερον μετέβη εἰς Ἰωάννινα δι' ἀνωτέρας σπουδὰς παρὰ τῷ Μπαλάνῳ Βασιλοπούλῳ τοῦ ὁποίου ὑπῆρξεν ὁ πλέον ἔνθερμος μαθητὴς καὶ ὀπαδός, σεβόμενος καὶ εὐγνωμονῶν αὐτόν. Ἐδίδαξεν ἐν Τυρνάβῳ καὶ ἀργότερον ὑπηρέτησεν ὡς Σχολάρχης ἐν Τρικάλοις. Ἐπέστρεψεν ἀκολούθως εἰς Ἰωάννινα, ὅπου ἐδιδάχθη τὴν Λατινικὴν γλῶσσαν καὶ ἀργότερον μετέβη εἰς Ἰταλίαν πρὸς συμπλήρωσιν τῶν σπουδῶν του ἐν Βενετίᾳ, Παταβίῳ καὶ Βενετίᾳ. Προτοῦ μεταβῇ εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον Κων)πόλεως συνέγραψε τὴν Ἀκολουθίαν καὶ τὸ Συναξάριον τοῦ Ἁγίου Νικολάου, τοῦ ἐκ Μετσόβου. Ἐκεῖθεν ἐστάλη ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου εἰς τὴν σχολὴν τοῦ Ἄθωνος διὰ νὰ διαδεχθῇ εἰς τὴν διεύθυνσιν τὸν Εὐγένιον Βούλγαρην. Μετὰ διδασκαλίαν ἑνὸς ἔτους ἐν τῇ Ἀθωνιάδι Ἀκαδημίαν ὁ Ν. Τζαρτούλης μετέβη εἰς Ρουμανίαν καὶ ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῆς ἑλληνικῆς Ἀκαδημίας Ἰασίου, ἐκεῖ δ' ἔζησε μέχρι τοῦ θανάτου του. Ἔγραψε πολλὰς ἐπιστημονικὰς μελέτας, τὰ χειρόγραφα τῶν ὁποίων σώζονται εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς Ζωσιμαίας Σχολῆς Ἰωαννίνων. Κατὰ τὴν ἐν Τρικκάλοις διαμονήν του, ὡς Σχολάρχου τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου, ἔγραψεν εἰς τὸ ἐξώφυλλον ἑνὸς ἐκκλησιαστικοῦ βιβλίου «Δαμασκηνὸς» τὸ ἀκόλουθον ποίημα εἰς τὴν βλαχικὴν διάλεκτον καὶ μὲ ἑλληνικὰ γράμματα, ἀφιερωμένον εἰς μίαν Μετσοβίτισσαν ἀρχόντισραν ὀνόματι Λ ε ν ο ύ σ ι α διαμένουσαν εἰς τὰ Τρίκαλα:

Η ΛΕΝΟΥΣΑ

Νοῦμα ἀτὰ ἰάστι λιτίττ....τ
ντὶ λὰ οὔμμπρα ἀτσιὰ τσ' ἀρούκη..κ
λοῦνα μσάτα τσὲ γιλσάστε
ναούντρου τοῦ ἄπα κάρι στὰ Λενοῦσα
Νόϊ ντὶ τ' μούντσιμ χὶμ Ἑλάσλι
ἀτσέλι ντὶ τ' κάμπου σούντου Γκρέτσλι
ντιὰ νοὺ πρίντι τίνι Λένω
νοὺ τσὶ πρίντε σλὶ μουτρέστι
Λενοῦσα....Λενοῦσα
Ἴντρρ..ρ ν' κάσσα νγκλίντε οὔσσα.

Τὸ ὄνομα τὸ δικό σου ἔχει βγῆ ἀπὸ τὴ σκιά, ποὺ ρίχνει τὸ φεγγάρι τὸ ὥμορφο, στὸ στεκούμενο νερό, Λενοῦσα...

Ἡμεῖς ἀπ' τὰ βουνὰ εἴμαστε οἱ Ἕλληνες—ἑλάσλι—αὐτοὶ ἀπὸ τὸν κὰμπο εἶναι οἱ Γραικοὶ καὶ δὲν πρέπει ἐσὺ, Λένω, δὲν σοῦ πρέπει νὰ τοὺς κυττᾷς' Λενοῦσα—Λενοῦσα...

Ἔμπα στὸ σπίτι κλεῖσε τὴν πόρτα.

Ἡ ἀφιέρωση αὐτὴ εἶναι γραμμένη μὲ γράμματα ἑλληνικὰ καὶ μὲ λόγια βλάχικα (Μετσοβίτικα) ὅπως συνήθιζαν νὰ γράφουν τότε οἱ Μετσοβῖται τὰ προικοσύμφωνα, ὁμόλογα κι' ἄλλα ἐπίσημα χαρτιὰ στὸ ἐξώφυλλο ἑνὸς ἐκκλησιαστικοῦ βιβλίου «Δαμασκηνοῦ» μὲ χοντρὰ φύλλα χάρτου, σὰν ἀπὸ πάπυρο, γιὰ μιὰ ἀρχόντισα Μετσοβίτισσα, ποὺ κατοικοῦσε στὰ Τρίκκαλα τὸν περασμένο αἰῶνα, ἀπὸ τὸν Δάσκαλο τοῦ Γένους Νικόλαο Τζαρτζούλη, Μετσοβίτη, ποὺ δίδασκε στὰ Τρίκ-

καλα. Ἔχει δὲ μεγάλη ἀξία γιὰ τὸ δεύτερο τετράστιχο ποὺ κάμνει διαστολὴ τῶν Βλάχων τῶν ὀρεινῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τοὺς Γραικοὺς κατοίκους τοῦ κάμπου. Δηλαδὴ γίνεται διάκριση τῶν δύο πελασγικῶν γενῶν ἢ φύλων τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἑλλάδος ἤ Ἑλλοπίας, μικρᾶς χώρας τῆς Ἠπείρου περὶ τὴν Δωδώνην—τῶν ὀρεινῶν συνεπῶς Ἑλλῶν ἢ Σελλῶν, Γοήτων κ.λ.π. καὶ τῶν Γραικῶν—κατοίκων τοῦ κάμπου τῆς Θεσσαλίας, δηλ. τοῦ Θεσπρωτικοῦ γένους τῶν Θεσσαλῶν, οἱ ὁποῖοι κατέλαβαν τὸ 1104 π.χ. τὴν ἕως τότε Αἰολίδα ἢ Αἰμονὶ λεγομένη χώρα, ἡ ὁποία ἀπὸ τότε Θεσσαλία ὀνομάζεται—Ἐλλάσλι—Βλάχοι καὶ Γραικοὶ Γκρέσλι—Γρέτσι (Γκαραγκούνηδες). «Μετέωρα» τεύχη 19—30, Ἰανουάριος 1950, Δεκέμβριος 1951.

ΜΕΤΣΟΒΙΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

Σύζυγέ μου Ντάσιο, στεῖλε ἕνα Φοάλε κάσσιου, γιατὶ ὁ καιρὸς εἶναι ἀχαμνὸς καὶ τρῶμε ὅλο βιάρζα, στεῖλε καὶ μιὰ ποάλα γιὰ τὴν ᾽σάμα. Τσαρούχια στεῖλε ἢ μὴ στεῖλε γιατὶ εἶναι βιάρα καὶ περπατᾶμε καὶ ντισκοῦλτσι.

Σύζυγέ μου Ντάσιο, στεῖλε ἕνα τουλοῦμι τυρὶ γιατὶ ὁ καιρὸς εἶναι δύσκολος καὶ τρῶμε ὅλο χόρτα.

Στεῖλε καὶ μιὰ ποδιὰ γιὰ τὴν μητέρα. Τσαρούχια στεῖλε καὶ μὴ στεῖλε γιατὶ εἶναι καλοκαῖρι καὶ περπατᾶμε καὶ ξυπόλητοι.

(Συνεχίζεται)

βρίου τρεῖς π.θαμὲς χιόνι ἀλλὰ τὸ ἐρχόμενον καλοκέρη ἔγεινε πολὺ στάρη καὶ βρίζα καὶ κριθάρη».

26

1862

Ὅμοίως εἰς τὸ αὐτὸ Μηναῖον Ἰανουαρίου σελ. δευτέρα.
«Δ(ιδάσκαλος) Κωνσταντῖνος Ἀθανασίου ὁ καὶ χρηματίσας Παιδαγωγὸς εἰς τὸ αὐτώθι κόμιον τῶ 1862 Ἀπριλ. 15. Ἔρρωσθαι ἐν κυρίω ὦ ἀγαγνῶσται».

27

1863

Ὅμοίως εἰς τὸ αὐτὸ Μηναῖον κάτωθεν ἀπολυτικίου ἅγ. Νεομάρτυρος Γεωργίου τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων εἰς ἦχον Γ'.
«Δ(ιδάσκαλος) Κωνσταντῖνος Ἀθανασίου ἐκ κώμης ρωμπάτες. ἔρωσθαι ἐν Κυρίω. Ὁ Γράψας ἐστὶ Διδάσκαλος Κωνσταντῖνος ἐκ κώμης ρωμπάτες. ἔρωσθαι.
1863 τῆ 16 Ἰανουαρίου δολῶ».

28

1863

Εἰς τὸ τέλος Μηναίου Νοεμβρίου τοῦ 1843 ἐν τῷ ἐξωφύλλῳ.
«. . . ; . . . . . (μη)νέον εἶνε τῆς ἐκλησίας τοῦ Ἁγίου Νικολάου . . . . . γράφω. Ἔτος 1863 τῆ 20 Νοεμβρίου.
Χρῆστος Κωνσταν(τίνου) Ἀπὸ χορίον δολῶ.
Πρὸς τὸν κύριον διδάσκαλον Ρ(ωμπατινὸν) τιμίως δοθήτο».

29

1863

Εἰς τὸ τέλος Μηναίου Ὀκτωβρίου τοῦ 1843.
«Δημήτριος ἤ Ἀναγνώστης τοῦ ποτὲ Γεωργίου γράφω ἐκ χώρας Δολοῦ 1863 τῆ 26 8βρίου».

30

1864

Εἰς τὸ τέλος Μηναίου Ἰανουαρίου τοῦ 1842 ἐν τῷ ἐξωφύλλῳ.
«Ἔτοῦτο τὸ μηνέον εἶνε τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου νικολάου ὅποιος νὰ τὸ λάβη διὰ νὰ διαβάση νὰ τὸ ἐπιστρέψη πάλιν εἰς τὴν ἐκλησίαν χωρὶς νὰ τὸ ξεσχίση τελείως διότι ἐὰν καὶ τὸ ξεσχίση θέλη παιδευθῆ παρὰ τοῦ Κυρίου Διδασκάλου Ἀναγνώστου Σπυρίδωνος ἐπονόμασθέντος (=ὀνομαζομένου) ὅστις ἔκαμε εἰς δύο περίπου ἔτι. Ἔρωσθαι οἱ Ἀναγινώσκοντες.

1864 : τῆ 1 ἰανουαρίου Δολόν.
Ἐγὼ ὁ ΑΝΑΓΝΟΣΤΗΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ»,

31

1864

Ἐπὶ τῶν δύο ἐπιχρύσων ἐξαπτερύγων καὶ τοῦ Σταυροῦ, Κεφ. Γράμμασιν.
« † Τῆς Ἐκλησίας τοῦ Ἁγίου Νικολάου χώρας Δολὸν
1864 Δεκέμ. 25».

32

1865

Εἰς τὸ τέλος Μηναίου Σεπτεμβρίου τοῦ 1843 ἐν τῷ ἐξωφύλλῳ.
«Καγὼ ὡς δοῦλος τοῦ Θεοῦ Ἀναγνώστης Νικολάου ἐκ κώμης βλάχους μουσικολογιώτατος τοῦ χωρίου δολοῦ γράφω. Ἔρωσθε Ὑμεῖς οἱ ἀναγινόσκοντες.
1865 Σεπτεμβρίου 25 Δολόν».

εἶναι γεμᾶτες οἱ σελίδες τῶν ἀναγνωσμάτων αὐτῶν, καὶ καταλαβαίνει κανεὶς ποιὰ εἶναι ἡ ἐπίδρασή τους στὸ καλὸ γοῦστο καὶ στὸ καλὸ γράψιμο. Αὐτὰ ὅμως δὲν ἀρκοῦν. Ἐκεῖνο ποὺ προξενεῖ πραγματικὴ ἀηδία εἶναι ἡ χυδαιολογία τους. Ποῦ εἶναι ἡ πατροπαράδοτη φραστικὴ σεμνοτυφία τῶν Γάλλων καὶ τῶν Ἀγγλοσαξόνων; Ποῦ εἶναι ὁ ὁδηγὸς τῆς καλῆς συμπεριφορᾶς τοῦ 1900; «Ὅστις παρακολουθεῖ μίαν Κυρίαν καθ' ὁδὸν εἶναι ἀγενὴς καὶ ἀνάγωγος. Ὅστις τῆς ἀπευθύνει γλυκόλογα εἶναι διεφθαρμένος καὶ μωρός. Ὅστις τὴν ἀτενίζει ἐπιμόνως κατὰ πρόσωπον εἶναι ἀνόητος καὶ βλάξ», Ὁ μακαρίτης Οὐγκώ, ποὺ γέμισε ἕναν αἰῶνα μὲ τὸ ποιητικό του ἀνάστημα, ἂν καὶ τώρα οἱ νέοι λογοτέχνες τὸν θεωροῦν ψιλὸ ταμπάκο στὴν ταμπακιέρα τους, δικαιολογήθηκε μὲ ὁλόκληρες σελίδες πρὶν γράψει τὴν περίφημη λέξη τοῦ Καμπρόν. Τώρα! Δὲν ὑπάρχει βρωμιά, ποὺ νὰ μὴν ἐκστομίζεται μὲ τὴν μεγαλύτερη ἀπάθεια ἀπὸ τὰ χείλη ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, μέσα στὰ βιβλία ποὺ ἀναφέραμε. Αἰσχρότητες, βλαστήμιες, ὅλα τὰ σχετικὰ μὲ τὴν γενετήσια λειτουργία, κοσμοῦν τὶς σελίδες τους χωρὶς καμιὰ ἀνασκοπή, ὅπως τὶς κοσμοῦν οἱ φόνοι. Καὶ ὕστερα ἀποροῦμε γιὰ τὸ πῶς ἡ νεολαία μας ἔχει καταργήσει τὰ βαφτιστικὰ ὀνόματα καὶ τὰ ἀντικατάστησε μὲ τὴν λέξη ποὺ θυμίζει τὸν βιβλικὸ Αὐνάν.

Ὅλα αὐτὰ γιὰ τοὺς μεγάλους γράφονται καὶ τὰ διαβάζουν τὰ παιδιά. Ἡ προσπάθειά μας, ὁ μεγάλος μὰς ἀγῶνας εἶναι νὰ ρίξουμε τὶς εὐθῦνες στοὺς τρυφερούς τους ὤμους. Καὶ δυστυχῶς ὁ Μπερτόλδος κατορθώνει πάντα νὰ διέλθῃ τὸν ποταμὸν χωρὶς νὰ βρέξῃ τὸν πισινόν του. Quis custodiet ipsos custodes! Ἔτσι στὰ μάτια τῶν νέων ἐκτίθενται σὰν τραγικὲς προθῆκες τὸ ἦθος τῶν μεγάλων, οἱ σάρκες τῶν μεγάλων, οἱ ἰδέες τῶν μεγάλων, σὰν πρόκληση στὸν πριαπισμὸ καὶ τὴν ἀναρχία, σὰν ἀπόλυτη ἔλλειψη σεβασμοῦ στὴν ἀνθρώπινη προσωπικότητα. «Τίποτα δὲν εἶναι πιὸ δίκαιο. λέει ὁ Μαλεμπράνς, ἀπὸ τὸ νὰ συμμορφώνεται κανεὶς πρὸς τὴν τάξη». Σὲ τέτοιας λογῆς τάξη καλοῦμε τοὺς νέους νὰ συμμορφωθοῦν. Ἄξιος ὁ μισθός μας!

Ἕνα δράμι πρόνοια, λέει μιὰ τουρκικὴ παροιμία, ἀξίζει περισσότερο ἀπὸ ἕνα καντάρι μετάνοια. Γιαυτό, ἀντὶ νὰ διαρρηγνύουμε ὑποκριτικότητα τὰ ἱμάτια μας γιὰ τὶς παρεκτροπὲς κάποιων παιδιῶν, ἂς κοιτάξουμε κατάπρόσωπα τὴν εὐθύνη μας. τὸν γηραλέο τεντυμποϊσμό μας, τὴν εὐδιάθετή μας ἔκλυση. Ἂς τολμήσουμε νὰ ἀντικρύσουμε, μὲ τὴν συνείδηση στὴν παλάμη, τὴν γυμνὴ ἀλήθεια. Ἀπέναντι στὴ δική μας βουλιμία γιὰ προσωπικὴ ζωή, ἀπέναντι στὸ τόσο συχνὰ ἀπαμβλυμένο ἠθικό μας αἰσθητήριο, ἕνα πρᾶμα φαίνεται καταπληκτικὰ παράξενο: Τὸ πῶς τόσο πολλοὶ νέοι παραμένουν ἀκέραιοι καὶ δυνατοὶ ἐργάτες τοῦ νέου πολιτισμοῦ, ποὺ δημιουργεῖται τώρα. Εἴχαμε τὴν ὑποχρέωση νὰ τοὺς παραδώσουμε μιὰ παρακαταθήκη δυναμικῶν ἰδανικῶν. Ἡ σύζευξη τῶν ἰδανικῶν αὐτῶν μὲ τὴν ὁρμὴ τῆς ἡλικίας γεννάει τὴν ζωτικὴ δύναμη ἑνὸς λαοῦ. Τέτοια ἰδανικὰ ἔχει τὴ δύναμη νὰ προσφέρη στοὺς νέους ἡ ἀναιμικὴ μας παιδεία, ἡ οἰκογένεια, ἡ κοινωνία μας, ἡ γελοία μας περιαυτολογία, ἡ διαρροιακὴ τραπεζορητορεία μας, ἡ τραγικὴ μας ἠθικολογία; Τραβοῦμε κατ' εὐθεῖαν πρὸς τὴν ἐξουθένωση. Τὸ laissez faire, laissez passer, ἔφυγε ὁριστικὰ ἀπὸ τὴν σφαῖρα τῆς οἰκονομίας γιὰ νὰ βασιλεύση, ἀπόλυτος μονάρχης, στὴν Ἀγωγή μας. Καὶ τὶ θὰ βγῇ ἀπ' ὅλα αὐτά; Φυσικά, ὅ,τι φέρει ὁ ἄνεμος. «Τὸ Χάος, γράφει ὁ Μίλτων, θρονιάζει διαιτητής. Καὶ ἡ κρίση του δηλητηριάζει ἀκόμη περισσότερο τὸν ἀγῶνα, ποὺ τοῦ ἐξασφαλίζει τὴν βασιλεία. Κάτου ἀπ' αὐτό, κριτὴς ὑπέρτατος εἶναι ἡ Τύχη».

Α. ΓΕΡΟΝΤΙΚΟΣ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΚΥΡ. ΣΚΑΦΙΔΑ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΜΕΤΣΟΒΟΥ*

ΔΟΣΙΘΕΟΣ (1760—1799) (1)

Δεσπότης αὐτοδημιούργητος κυριολεκτικά. Ἀναχωρήσας ἀπὸ τὴν γενέτειράν του τὸ Μέτσοβον μὲ μικρὰν μόρφωσιν, ἀλλὰ μὲ ζωτικότητα καὶ ἀπέραντον θέλησιν, βιοπαλαίσας κατώρθωσε ν' ἀναδειχθῇ ἀρχιδιάκονος τῆς Μητροπόλεως Ἰωαννίνων, ἐπίτροπος τῆς Πατριαρχικῆς Ἐξαρχίας Μετσόβου, συντάξας, ὅπως ἐγράφη εἰς τὰ προηγούμενα, τὴν 25ην Μαΐου τοῦ 1759 τὸ ἱδρυτικὸν ἔγγραφον τοῦ Σχολείου Μετσόβου. Ὀλίγον ἀργότερον—21ην Μαΐου 1760—ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος Δρυϊνουπόλεως καὶ Ἀργυροκάστρου, ὑπηρετήσας εἰς αὐτὴν ἐπὶ τεσσαράκοντα συνεχῆ ἔτη. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του παρετηρήθη ἕνας ἀνοικοδομητικὸς ὀργασμὸς πρωτοφανὴς διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Ἀνεκαινίσθη τότε τὸ Ἐπισκοπικὸν Μέγαρον, ἐκτίσθησαν ἑβδομῆντα νέαι ἐκκλησίαι εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς Ἐκισκοπῆς του, ἐκτὸς ἐκείνων, ποὺ ἀνιστορήθησαν καὶ ἐξωραΐσθησαν ἐν γένει ἐσωτερικῶς, ὠργανώθη ἡ Ἐπισκοπή, ἡ ὁποία πρὶν ἦτο τελείως ἐξηρθρωμένη, ἐγράφη ὁ Ἐπισκοπικὸς κῶδιξ Ἀργυροκάστρου, ὅστις ἀποτελεῖ σήμερον σημαντικὸν ἱστορικὸν μνημεῖον διὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν τῆς Ἠπείρου. Καὶ εἰς τὰ γεράματά του ἐδιδάσκετο ἀπὸ τὸν διδάσκαλον Ἀργυροκάστρου Κωνσταντῖνον, διὰ νὰ συμπληρώσῃ τὰς σπουδάς του. Εἰς ἀνταμοιβὴν ἐσέβετο καὶ περιέθαλπε τὸν γηραιὸν διδάσκαλόν του εἰς τὴν Μητρόπολιν.

ΤΡΥΦΩΝ

Τρύφων, λόγιος ἐκ Μετσόβου, ἔζησε κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, διδαχθεὶς ἐν Ἰωαννίνοις ἐν τῇ Σχολῇ τοῦ Μπαλάνου Βασιλοπούλου καὶ ὕστερον ἐν τῇ σχολῇ τῆς νήσου Πάτμου. Ἀργότερον μετέβη εἰς τὸ Πατάβιον τῆς Ἰταλίας, ὅπου ἐξεπαιδεύθη εἰς τὴν Φιλοσοφίαν καὶ τὰ Μαθηματικά. Ἐπανελθὼν ἐξ Ἰταλίας ἐδίδαξεν εἰς τὰ σχολεῖα τῶν Ἰωαννίνων καὶ τῆς ἰδιαιτέρας του πατρίδος τοῦ Μετσόβου. Συνέγραφε «περὶ ψυχῆς τῶν ζῴων» καὶ μετέφρασε τὴν Λογικὴν τοῦ Γενουηνσίου.

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ Ο ΒΑΡΛΑΜΙΤΗΣ (Ἀ[illegible])

Κατήγετο ἐκ Μετσόβου καὶ ἔζησε κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ὡς καλόγηρος εἰς τὸ μοναστήρι Βαρλαὰμ τῶν Μετεώρων. Ἀργότερον ἐχειροτονήθη διάκονος ὑπὸ τοῦ Ἐπισκόπου Σταγῶν (Καλαμπάκας) Παρθενίου. Τὸ φθινόπωρον τοῦ 1778 περιώδευσεν ὅλα τὰ χωρία τῆς Πίνδου εἰσπράττων εἰς χρῆμα τὴν ἐλεημοσύνην τῶν πιστῶν διὰ τὸ μοναστήριόν του. Ὁ Χριστόφορος κατέβαλλεν ἐξαιρετικὴν ἐπιμέλειαν διὰ τὸν πλουτισμὸν καὶ τὴν ταξινόμησιν τῶν βιβλιοθηκῶν

---

* Συνέχεια ἐκ τοῦ 135ου τεύχους, σελ. 502.

1. Βασ. Γ. Μπάρα, «Ἠπ. Ἑστία» 1952, σελὶς 560.

τῶν Μετεώρων. Ἰδιαιτέρως τὸν χαρακτηρίζει δραστηριότης καὶ ἄοκνη ἐργασία εἰς τὴν ἀντιγραφὴν παλαιῶν χειρογράφων (Σημ. «Ἠπειρωτικὰ Χρονικὰ» 1926, Βέη Ν.). Εἰς τὸ σύντομον Χρονικόν του γράφει ὅτι εἰς τὰς 14 Ἰουλίου 1770 οἱ Ἀρβανίτες ἔκαψαν τὴν ἀγορὰν τῶν Τρικκάλων καθὼς καὶ οἰκίας Ἑλλήνων καὶ Τούρκων. Προσθέτει ἐτίσης ὅτι ἐπῆραν ἀγελάδες καὶ αἰγοπρόβατα ἀπὸ τὴν Καλαμπάκαν καὶ ἀπὸ τὰ ἄλλα χωριὰ τοῦ κάμπου. Συμπληρώνων τὸ Χρονικὸν ὁ Χριστόφορος γράφει ὅτι τὴν ἐτοχὴν ἐκείνην οἱ Ἀρβανίτες πολεμοῦσαν καὶ στὸν Μωρηᾶ. Γράφει ἐπίσης εἰς τὸ Χρονικόν του ὅτι εἰς τὰς 17 Ἰουλίου 1775 ὁ Μπουλούμπασης τοῦ Κοὺρ Πασσᾶ ἔκοψε (ἀποκεφάλισε) τὸν Δημάκη (ἄρχοντα τῶν Τρικκάλων ἀπὸ τὸ χωρίον τοῦ Ἀσπροποτάμου Χαλίκι καὶ τὸν υἱόν του Νικολόν. Τὸ σημείωμα αὐτὸ τὸ ἐπιβεβαιώνει ὁ Παπᾶ-Ἰωάννης, ὁ ὁποῖος λέγει ὅτι εἰς τὰς 17 Ἰουλίου 1775 ὁ Δερβίσης μπουλούμπασης ἐσκότωσε τὸν μακαρίτη κὺρ Δημά-

Μετσοβίτισσα ἀρχόντισσα

Γυναικεία Μετσοβίτικη φορεσιὰ ἐπὶ Τουρκοκρατίας

κην μαζὺ μὲ τὸν γιό του τὸν Νικολὸ εἰς τὸ σπίτι τους, μέσα εἰς τὸ δωμάτιό τους. Ὁ ἐν λόγῳ Δημάκης καὶ ὁ υἱός του Νικολὸς εἶχαν καταφύγη κατ' ἀρχὰς εἰς τὸ Μέτσοβον, ὅπου εὗρον ἄσυλον καὶ ἐφιλοξενήθησαν εἰς τὸ ἀρχοντικὸ τοῦ Μετσοβίτη ἄρχοντα Κρίκκη. «Στοῦ Κρίκκη τὰ σοράγια», ὅπως λέγει καὶ τὸ δημοτικὸ τραγοῦδι. Ἐξηπατήθη ὅμως ἀπὸ φίλον του Τοῦρκον τῶν Τρικκάλων καὶ ἐπιστρέψας εἰς τὰ Τρίκκαλα εὗρε τραγικὸν θάνατον αὐτὸς καὶ ὁ υἱός του Νικολός, ἔγγονοι ἐκ θυγατέρων τοῦ ὁποίου ἦσαν ὁ Ἰωάννης Κολέττης καὶ ὁ Γεώργιος Τουρτούρης ἀπὸ τὸ Συρράκον καὶ ὁ Χριστόδουλος Χατζηπέτρος ἀπὸ τὸ Βετερνῖκο, ἀγωνιστὴς τοῦ 1821, γενόμενος στρατηγὸς ἀργότερον καὶ χρηματίσας ὑπασπιστὴς τοῦ βασιλέως Ὄθωνος καὶ τοῦ βασιλέως Γεωργίου ἀργότερον. Τὸ 1854 ἠγήθη ἐπαναστατικοῦ κινήματος ἐν Θεσσαλίᾳ, ὅπου διέπρεψεν εἰς τὴν κατὰ τῶν Τούρκων μάχην τῆς Καλαμπάκας.

ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΣ ΜΠΑΡΤΑΣ

Κατήγετο ἀπὸ πλουσίαν οἰκογένειαν τοῦ Μετσόβου καὶ ἔζησε περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Ἐσπούδασε Φιλολογίαν καὶ Φιλοσοφίαν ἐν Ἀθήναις κατ' ἀρχὰς καὶ ἀργότερον ἐν Παρισίοις. Ἔζησε τὸν περισσότερον καιρὸν ἐν Βουκορεστίῳ τῆς Ρουμανίας, ὅπου ὁ πατήρ του εἶχε μεγάλας ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις. Ἐπεσκέπτετο τακτικώτατα τὴν γενέτειράν του το Μέτσοβον, ὅπου εἶχε μεγαλοπρεπὲς ἀρχοντικό, ποὺ ἀναφέρεται σ' ἕνα βλάχικο Μετσοβίτικο τραγοῦδι: «Ἄϊντε βα φιάτε ἄϊντε βα, μπουάρτα λὰ Μπάρτα σὶ σαρίμ...». Κατὰ τὰς ἐπισκέψεις του εἰς τὸ Μέτσοβον, τοὺς θερινοὺς ἰδίως μῆνας, συνέλεξε πολλὰ δημοτικὰ τραγούδια τοῦ Μετσόβου, τὰ ὁποῖα ἐδημοσίευσεν εἰς μίαν μελέτην του ἐπιγραφομένην «Ἀναμνήσεις φιλοπάτριδος» ἐκτυπωθεῖσαν ἐν Παρισίοις. Ἐξέδωκε καὶ ἄλλην ἱστορικὴν μελέτην του ἐπιγραφομένην «Ρωμαῖοι Ἔποικοι» καὶ ἐκτυπωθεῖσαν ἐν Βουκορεστίῳ. Ἐν αὐτῇ ὑποστηρίζει ὅτι κατὰ τὴν ἀρχαιότητα τὸ Μαντεῖον τῆς Δωδώνης εὑρίσκετο εἰς την σημερινὴν Νεαν Κουτσούφλιανην, ὅπου το μοναστῆρι τῆς Παναγίας—εἰς τὴν ἰδίαν ἀκριβῶς τοποθεσίαν—καὶ ὅτι λόγῳ τῶν ἐπιδρομῶν καὶ τῶν ληλασιῶν, ποὺ ὑφίσταντο ἀπὸ ληστάς, ἐξηναγκάσθησαν οἱ ἱερεῖς νὰ ἐγκαταλείψουν τὸ μέρος αὐτὸ καὶ νὰ τὸ μεταφέρουν χάριν μεγαλυτέρας ἀσφαλείας εἰς τὴν Δωδώνην. Ὑποστηρίζει ἐπίσης ὅτι οἱ πρῶτοι Ρωμαῖοι ἄποικοι, ποὺ ἐγκατεστάθησαν ἐν Μετσόβῳ προήρχοντο ἀπὸ τὴν περιφέρειαν τοῦ ποταμοῦ Μίντσιο, παραποτάμου τοῦ Πάδου, ποὺ διασχίζει τὴν Λομβαρδίαν τῆ. Ἄνω Ἰταλίας. Μετέφρασε καὶ ὀλίγα βλάχικα Μετσοβίτικα τραγούδια εἰς τὴν ἑλληνικήν.

Ἀρχιμανδρίτης Δωρόθεος Πάπος 1861—1891
Πατριαρχικὸς Ἔξαρχος Μετσόβου

Ἀρχιμανδρίτης Βενέδικτος Βοΐλας
Πατρ Ἔξαρχος Μετσόβου 1891—1901

ἐκτυπωθεῖσαν ἐν Βουκορεστίῳ Ἐν αὐτῇ ὑποστηρίζει ὅτι κατὰ τὴν ἀρχαιότητα τὸ Μαντεῖον τῆς Δωδώνης εὑρίσκετο εἰς την σημερινὴν Νεαν Κουτσούφλιανην, ὅπου το μοναστῆρι τῆς Παναγίας—εἰς τὴν ἰδίαν ἀκριβῶς τοποθεσίαν—καὶ ὅτι λόγῳ τῶν ἐπιδρομῶν καὶ τῶν ληλασιῶν, ποὺ ὑφίσταντο ἀπὸ ληστάς, ἐξηναγκάσθησαν οἱ ἱερεῖς νὰ ἐγκαταλείψουν τὸ μέρος αὐτὸ καὶ νὰ τὸ μεταφέρουν χάριν μεγαλυτέρας ἀσφαλείας εἰς τὴν Δωδώνην. Ὑποστηρίζει ἐπίσης ὅτι οἱ πρῶτοι Ρωμαῖοι ἄποικοι, ποὺ ἐγκατεστάθησαν ἐν Μετσόβῳ προήρχοντο ἀπὸ τὴν περιφέρειαν τοῦ ποταμοῦ Μίντσιο, παραποτάμου τοῦ Πάδου, ποὺ διασχίζει τὴν Λομβαρδίαν τῆ. Ἄνω Ἰταλίας. Μετέφρασε καὶ ὀλίγα βλάχικα Μετσοβίτικα τραγούδια εἰς τὴν ἑλληνικήν.

Ἀνώτεροι κληρικοὶ ἐκ Μετσόβου ἀναφέρονται ἐκτὸς τοῦ Δοσιθέου, περὶ τοῦ

ὅποίου ἀνέφερα εἰς τὰ προηγούμενα, καὶ ὁ Ἰωακεὶμ Βαρδάκας, μητροπολίτης Κύπρου, καὶ ὁ Παρθένιος Βαρδάκας, μητροπολίτης Κίτρους, ἀποθανὼν πρὸ δέκα ἐτῶν.

ΣΤΕΡΓΙΟΣ ΠΑΛΑΙΟΣ

Ἐγεννήθη ἐν Μετσόβῳ κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος καὶ ἔζησεν ἐν Τρικκάλοις ἐπαγγελόμενος τὸν συμβολαιογράφον. Ἐδημοσίευσεν εἰς τὸν ἡμερολόγιον «Δωδώνη 1899» σύντομον ἱστορίαν τοῦ Μετσόβου καὶ τὰ παλαιὰ γαμήλια ἔθιμα τοῦ Μετσόβου. Εἰς ἀλλεπαλλήλα δημοσιεύματά του εἰς ἐφημερίδας τῶν Ἀθηνῶν ἐκαυτηρίασε τὰς ἀτασθαλίας καὶ καταχρήσεις τῶν ἐπιτρόπων τῆς Ἐφορείας Μετσόβου κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην.

ΤΑΣΟΣ ΨΑΡΟΒΑΣΙΛΗΣ

Γέννημα καὶ θρέμμα τοῦ Μετσόβου, ἔλαβε τὸ πτυχίον τοῦ δημοδιδασκάλου ἀπὸ τὴν Παιδαγωγικὴν Ἀκαδημίαν Λαρίσης. Ἐξασκήσας ἐπί τινα ἔτη τὸ ἐπάγγελμα τοῦ δημοδιδασκάλου, ἐπεράτωσεν ἀκολούθως τὰς Γυμνασιακάς του σπουδὰς καὶ κατόπιν ἐξετάσεων προσελήφθη εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν ταμειακὸν κλάδον, φθάσας εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ Τμηματάρχου. Ὑπῆρξεν ἔνθερμος πατριώτης καὶ ἠγάπησε πολὺ τὸ Μέτσοβον, ἐπισκεπτόμενος αὐτὸ τὸ θέρος τακτικώτατα ὡς πρόεδρος τοῦ Ἐξωραϊστικοῦ Συλλόγου Μετσόβου. Ἀνέπτυξε δραστηριότητα καὶ ἐξεπόνησε σύντομον μελέτην «Τὸ Μέτσοβον» ἐκτυπωθεῖσαν εἰς βιβλιάριον χάριν τῶν Τουριστῶν δαπάνῃ τοῦ Ἐξωραϊστικοῦ Συλλόγου Μετσόβου.

Ἀνδρικὴ Μετσοβίτικη φορεσιὰ ἐπὶ Τουρκοκρατίας

Ἀνδρικὴ Μετσοβίτικη φορεσιὰ μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν

Τὰ περισσότερα ἱστορικὰ στοιχεῖα περὶ Μετσόβου ἔλαβεν ἀπὸ τὴν ἐκτενῆ μελέτην τοῦ χαράσσοντος τὰς γραμμὰς αὐτάς, θέσαντος εἰς τὴν διάθεσίν του τὰ χειρόγραφα τῆς μελέτης του: «Ἱστορία τοῦ Μετσόβου» ὅπως καὶ ὁ ἴδιος ἀφήνει νὰ ἐννοηθῇ, εἰς μίαν ὑποσημείωσίν του ἐν τῇ σελίδι 9: «Ἐκτενὴ ἱστορία τοῦ Μετσόβου ἔχει ἕτοιμη πρὸς ἔκδοσιν ὁ ἐν Φαρσάλοις Μετσοβίτης φαρμακοποιὸς κ. Βασ. Σκαφιδᾶς». Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις πρὸς τριετίας.

ΜΕΤΣΟΒΙΤΑΙ ΠΑΤΡΙΩΤΑΙ ΚΑΙ ΑΓΩΝΙΣΤΑΙ

Τὸ Μέτσοβον, πατρὶς μεγάλων τοῦ Γένους διδασκάλων καὶ μεγάλων τοῦ Ἔθνους εὐεργετῶν, ὑπῆρξε παραλλήλως καὶ γενέτειρα μεγάλων καὶ φλογερῶν πατριωτῶν, οἵτινες, μετὰ τὴν ἵδρυσιν τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας τὸ 1814, εἴτε ἐν Μετσόβῳ διαμένοντες, εἴτε ἐγκατεστημένοι ὡς ἔμποροι ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐν Ρωσίᾳ, ἐν Βλαχίᾳ, ἐν Αὐστρίᾳ, ἐν Αἰγύπτῳ καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς ὑποδούλου Ἑλλάδος, ἔσπευσαν νὰ ἐγγραφοῦν μέλη αὐτῆς καὶ ἄλλοι μὲν ἐξ αὐτῶν προσέφερον τὴν ὑλικήν των ἐνίσχυσιν διὰ τὴν εὐοδωσιν τοῦ ἀγῶνος, ἄλλοι δὲ ἐνετάχθησαν εἰς τὰ ἐπαναστατικὰ σώματα καὶ ἠγωνίσθησαν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνος. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν προσέφεραν τὸ αἷμά των καὶ ἄλλοι τὴν ζωήν των χάριν τῆς πατρίδος. Τοιοῦτοι Μετσοβῖται Φιλικοὶ ὑπῆρξαν πολλοί, διεσώθησαν ὅμως τὰ ὀνόματα τῶν κάτωθι σημειουμένων: Δημήτριος Ζαμάνης, Ἀναστάσιος Μανάκης, Δημήτριος Ὕπατρος, Ζήνων Ἰσαυρίδης, Ἀναστάσιος Ἰωάν. Κυραμίχου, Δημ. καὶ Νικ. Ποστολάκας, Κοντογιάννης, Κ. Λούκας, Ἀνάστ. Μπούκας, Στέφανος Σταμέρωφ, Ἰωάννης Κυργιούσιος, Θεόδωρος Τουσσίτσας, Κυπριὸς Τουσσίτσας, Τασσίκας (Ἀναστάσιος) Κυριακοῦ, Γεώργιος Μπάο, Δημ. Στεργ. Τζήμας, Ζιῶγος (Γεώργιος) Παπαϊωάννου, Ἰωάννης Ἀπ. Τσάπος, Ἰωάννης Γκαδελος, Ἀπόστολος Χατζῆς, Ξυδᾶς, Στέργιος Ἰωάν. Κυραμίχου, Μιχαὴλ Ἰσαυρίδης, Δημήτριος Ποστολάκας καὶ Νικόλαος Ποστολάκας.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΖΑΜΑΝΗΣ

Ὁ Δημήτριος Ζαμάνης ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἐκλεκτοτέρων τέκνων τοῦ Μετσόβου. Ταξειδεύσας εἰς μικρὰν ἡλικίαν εἰς Κωνσταντινούπολιν, κατώρθωσε διὰ τῆς δραστηριότητος καὶ τῆς ἐργατικότητός του νὰ δημιουργήσῃ μεγάλην περιουσίαν καὶ νὰ καταλάβῃ ἐπίζηλον θέσιν. Ὡρεμάσθη ἄρχων καὶ παχάλνικος διὰ τὰς πολλαπλᾶς ὑπηρεσίας του πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον καὶ τὴν ἑλληνικὴν Κοινότητα Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐγένετο προμηθευτὴς τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ καὶ τῶν ἀνακτόρων τοῦ Σουλτάνου. Ὀλίγον πρὸ τῆς ἐκρήξεως τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ρευστοποιήσας τὴν κολοσσιαίαν περιουσίαν του, μετέβη εἰς Βλαχίαν, ὅπου ἐτέθη εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, ἐνισχύσας αὐτὴν ἀφθόνως εἰς χρῆμα. Ἐν Κωνσταντινουπόλει εὑρισκόμενος ἐδώρησεν εἰς τὸ Μέτσοβον πλουσίαν βιβλιοθήκην ἐκ 4.000 τόμων βιβλίων καὶ κυλίνδρων χειρογράφων, κειμένων δυστυχῶς ἀργότερον. Προσέφερε κατὰ καιροὺς διάφορα χρηματικὰ βοηθήματα εἰς τὴν Κοινότητα Μετσόβου διὰ σχολικὰς καὶ ἄλλας οὐσιώδεις ἀνάγκας καὶ εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον 4.000 Τουρκικὰς χρυσᾶς λίρας, ἀποσπάσας δι' αὐτῶν τὸ 1818 Πατριαρχικὸν Σιγγίλιον, διὰ τοῦ ὁποίου ἡ ἐκκλησία τοῦ Μετσόβου ἀπεσπάσθη ἀπὸ τὴν Ἱερὰν Μητρόπολιν Ἰωαννίνων καὶ ὑπήχθη κατ' εὐθεῖαν εἰς τὸ Πατριαρχεῖον ἐκπροσωπουμένη δι' Ἐξάρχου, ὅστις ἐξελέγετο ὑπὸ τῶν ἐφόρων του Μετσόβου ἐκ τῶν καλλιτέρων Μετσοβιτῶν ἱερέων, ἐπικυρουμένης τῆς ἐκλογῆς του ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου. Ἡ οἰκία του ἐν Μετσόβῳ εὑρίσκετο εἰς τὴν συνοικίαν τοῦ Ἁγίου Χαραλάμπους, ὅπου μέχρι σήμερον διασώζεται τοποθεσία Ζαμάνη.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΥΠΑΤΡΟΣ (Φουρνιώτης Δημ.

Μεταξὺ τῶν Μετσοβιτῶν πατριωτῶν ὅλως ἐξέχουσαν θέσιν κατέχει ὁ Δημήτριος Ὕπατρος. Τὸ ἐπώνυμον Ὕπατρος εἶναι ψευδώνυμον καὶ κατὰ τὴν γνώμην μου προέρχεται ἀπὸ τὴν λέξιν ὑπίατρος—Ὑπ(ι)ατρος, διότι ὁ Μετσοβίτης αὐτός, σπουδάσας θεολογίαν καὶ ἰατρικήν, κατ' ἀρχὰς ἐχειροτονήθη ἱερεύς, ἀργότερον ὅμως ἀτοβαλὼν τὸ ράσον τοῦ ἐφημερίου κατετάγη εἰς τὸν Ἀγγλικὸν στρατὸν τῆς Ἑπτανήσου, ὅπου τῷ ἀπενεμήθη ὁ βαθμὸς τοῦ ὑπιάτρου. Πληροφορηθεὶς ὅμως τὴν ἵδρυσιν τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, παρητήθη ἀπὸ τὰς τάξεις τοῦ Ἀγγλικοῦ στρατοῦ καὶ ἔσπευσεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου μυηθεὶς ὑπὸ τοῦ φιλικοῦ Ἀναγνωσταρᾶ ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Παναγιώτη Σέκερη ἐκ Τριπόλεως τὴν 6ην Ἰουλίου τοῦ 1818 εἰς ἡλικίαν 30 ἐτῶν, προωρίσθη ὡς δέκατος ἀπόστολος διὰ τὴν περιφέρειαν Αἰγύπτου, ἐν τῇ ὁποίᾳ ὁ ἑλληνισμὸς ἔθαλλε καὶ ἐπλούτει ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ ρηξικελεύθου καὶ ἡμιανεξαρτήτου ἡγεμόνος Μεχμὲτ-Ἀλῆ. Ὁ ὑπίατρος ἀνήκει εἰς τὴν τριανδρίαν—Ἀρ. Παπᾶς, Φαρμάκης, Ὕπατρος—ἡ ὁποία ἐμύησεν ἐπισκόπους, ἀρματωλοὺς καὶ προκρίτους τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Μακεδονίας. Ἐγράφη ὅτι ὁ Ὕπατρος εἰς μίαν συζήτησιν μετ' ἄλλων ἐπιλέκτων μελῶν τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας διὰ τὴν ἐξεύρεσιν χρημάτων ἔρριψε τὴν ἰδέαν νὰ καταβληθῇ προσπάθεια ὑπὸ τῶν ἐπιστημόνων Φιλικῶν διὰ τὴν μετατροπὴν τοῦ χαλκοῦ εἰς χρυσόν!! Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σκουφᾶ καὶ τὴν ἐγκατάστασιν τῆς ἕδρας τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὁ Παναγιώτης Σέκερης ἐξελέγη ἀντικαταστάτης του καὶ ἀρχηγὸς τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας. Ὁ Ὕπατρος συνεδέετο μετὰ τοῦ Σέκερη φιλικώτατα καὶ ἐξετιμᾶτο ἰδιαιτέρως ὑπὸ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Φιλικῶν καὶ ὡς ἐπιστήμων καὶ ὡς ἔνθερμος καὶ ἐνθουσιώδης πατριώτης. Ὅταν ἀργότερον ἀπεφασίσθη ἡ ἀποστολὴ τῶν ἀποστόλων τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας πρὸς ὅλα τὰ σημεῖα τῆς Ἑλλάδος, Τουρκίας καὶ Εὐρώπης, ὁ Ὕπατρος διετάχθη νὰ μεταβῇ εἰς Αἴγυπτον, ὅπου ἐπιφανεῖς πατριῶται του ἦσαν ἐγκατεστημένοι ἄριστα, μεταξὺ δὲ αὐτῶν ὁ Μιχαὴλ Ἀν. Τουσσίτσας μετὰ τῶν τριῶν ἀδελφῶν του Θεοδώρου, Νικολάου καὶ Κωνσταντίνου. Ὁ Μιχαὴλ Τουσσίτσας ἦτο ἄνθρωπος τοῦ ἀμέσου περιβάλλοντος τοῦ ἀντιβασιλέως τῆς Αἰγύπτου Μεχμὲτ-Ἀλῆ. Ἀνέφερα εἰς τὰ προηγούμενα—Μιχ. Τουσσίτσας—πότε καὶ πῶς ὁ Μεχμὲτ Ἀλῆ συνεδέθη μετὰ τῆς οἰκογενείας Ἀναστ. Τουσσίτσα, ἡ ὁποία ἀργότεραν τὸν ἐβοήθησεν οἰκονομικῶς διὰ τῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ Καβάλᾳ ἐγκατεστημένων ἄριστα τεσσάρων τέκνων της. Ὅταν μετὰ παρέλευσιν ἐτῶν ὁ Μεχμὲτ Ἀλῆ ἐγένετο ἀντιβασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου, ἐκάλεσε πλησίον του τοὺς ἀδελφοὺς Τουσσίτσα καὶ κατέστησε τὸν Μιχαὴλ μυστικοσύμβουλόν του καὶ διευθυντὴν τῶν ἀπεράντων ἐν Αἰγύπτῳ κτημάτων του. Ὁ Ὕπατρος κατὰ τὴν μετάβασίν του εἰς Αἴγυπτον συνωδεύετο ἀπὸ τὸν Γορτύνιον Ἀντώνιον Πελοπίδαν, φίλον τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ ἐφοπλιστοῦ Τασσίκα (Ἀναστασίου Κυριακοῦ) ἐκ Μετσόβου. Δισέγγονος τοῦ ἀνωτέρω Τασσίκα Κυριακοῦ ἦτο ὁ πρὸ ἐτῶν ἀποθανὼν συμβολαιογράφος ἐν Τρικκάλοις τῆς Θεσσαλίας Ἀνασιάσιος Κυριακοῦ. Σκοπὸς τῆς ἀποστολῆς του ἦτο νὰ μυήσῃ πρῶτον τοὺς συμπατριώτας του Μετσοβίτας καὶ δι' αὐτῶν νὰ μυηθῇ καὶ ὁ Μεχμὲτ Ἀλῆς, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ὁποίου εἶχε πυκνωθῇ ἐν Αἰγύπτῳ τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον, τὸ ὁποῖον ὑπεστήριξεν ἀφθόνως. Ἐκτὸς ὅμως τούτου ὁ Ὕπατρος καὶ ὁ Πελοπίδας (ψευδώνυμον) ὤφειλον ἐπὶ πλέον νὰ κανονίσουν καὶ τὸ ζήτημα τῆς λιποταξίας καὶ μεταφορᾶς εἰς Ἑλλάδα 2.000 περίπου Ἑλλήνων ἐθελοντῶν ὑπηρετούντων εἰς τὸν Αἰγυπτιακὸν στρατόν. Τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1818 οἱ δύο ἀνωτέρω πατριῶται ἔφθασαν εἰς Αἴγυπτον ἀφοῦ προηγουμένως διῆλθον ἀπὸ τὴν Κύπρον διὰ νὰ μυήσουν τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Κύπρου Κυπριανὸν καὶ κανονίσουν τὸ ζήτημα μεταφορᾶς τροφίμων καὶ στρατιωτικῶν ἐφοδίων εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὁ Κυπριανὸς μετὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς ἐπανα-

στάσεως—Ἰούλιος 1821—ἐν Κύπρῳ, ἀπηγχονίσθη ἐν Λευκωσίᾳ μαζὺ μὲ ἑβδομήκοντα ἄλλους Μητροπολίτας, μοναχοὺς καὶ προκρίτους. Ἡ ἀποστολὴ τοῦ Ὑπάτρου εἰς τὴν Αἴγυπτον δὲν ἐστέφθη ἀπὸ πλήρη ἐπιτυχίαν. Ἐμύησεν ἐκεῖ τὸν Θεόδωρον Τουσσίτσαν καὶ τὸν Ταςίκαν Κυριακοῦ, ἐφοπλισιήν, τὸν ὁποῖον προεβίβασεν, ἀμέσως, εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ «Ποιμένος», ὑποσχεθέντα, μόλις ἠχήσῃ ἡ σάλπιγξ, ὅλην τὴν περιουσίαν του καὶ τὰ ἐν Αἰγύπτῳ ἐφωδιασμένα πλοῖά του νὰ διαθέσῃ διὰ τὸν ἀγῶνα (1).

Ὁ Ὕπατρος, πρὸ τῆς καθόδου του εἰς Αἴγυπτον, διῆλθεν ἐκ Λαρίσης, ὅπου τὴν 18ην Ὀκτωβρίου ἐμύησε τὸν Γ. Σεσκουλιώτην, ἔμπορον ἐκ Λαρίσης, ἐτῶν 35 καὶ τὸν Ἀμπελακιώτην Δρίσου Δροσινὸν Ὕβον, σπουδαστὴν ἐτῶν 22. μετιξὺ πολλῶν ἄλλων Ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον ὁ Ὕπατρος καὶ ὁ Πελοπίδας διὰ Κωνσταντινουπόλεως ἐπέστρεψεν εἰς Ὀδησσόν. Περὶ τὰ τέλη τοῦ 1820 ὁ Πελοπίδας κατῆλθεν εἰς Αἴγυπτον, ἵνα δώσῃ τὰς τελευταίας ὁδηγίας, ἀφοῦ προηγουμένως περιῆλθεν ὁλόκληρον τὴν Πελοπόννησον. Τότε προφανῶς ἔλαβε χώραν τὸ δραματικὸν ἐπεισόδιον μὲ τὸν Μιχ. Ἀν. Τουσσίτσαν—τῆς δολοφονίας τοῦ Τουσσίτσα—τὸ ὁποῖον ἀνέφερα εἰς τὸ περὶ Μιχ. Τουσσίτσα κεφάλαιον. Ἐν Αἰγύπτῳ ὅμως τὰ πράγματα δὲν ἦσαν καὶ τόσον ρόδινα, διότι ὁ Μεχμὲτ Ἀλῆ, ὅστις κατ' ἀρχὰς δὲν ἠθέλησε νὰ παρεμβάλῃ δυσκολίας εἰς τὸ ἔργον τῶν Φιλικῶν, τόσον ἀπὸ συμπάθειαν πρὸς τὸν συμπατριώτην του Ἀλῆ Πασσᾶν τῶν Ἰωαννίνων, ὅσον καὶ πρὸς τοὺς Ἕλληνας, ἤδη φοβούμενος παρεξηγήσεις ἐκ μέρους τοῦ Σουλτάνου, λαμβάνει δραστήρια μέτρα περιστολῆς τῶν ἐκεῖθεν βοηθειῶν καὶ ὡς ἐκ τούτου μία μόνον σοβαρὰ ἀποστολὴ ἐφοδίων ἐπετεύχθη νὰ προωθηθῇ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Οἱ μεμυημένοι Ἕλληνες πρὸ τοῦ κινδύνου νὰ συλληφθοῦν ἀνεχώρησαν διὰ τὴν Ἑλλάδα. Ὁ Ὕπατρος καθ' ὅλον τὸ 1819 περιήρχετο τὴν Μακεδονίαν, καθοδηγῶν καὶ προετοιμάζων τὸν ἑλληνισμὸν τῆς περιοχῆς αὐτῆς διὰ τὴν ἐπανάστασιν κατὰ τοῦ τυράννου. Τὸ 1820 ἐπιστρέφει εἰς Ὀδησσὸν καὶ τὸν Ὀκτώβριον εἰς τὸ Ἰσμαήλιον τῆς Μολδαβίας γίνεται ἡ μεγάλη σύσκεψις ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Ἀλεξ. Ὑψηλάντου, ἔλαβον δὲ μέρος εἰς αὐτὴν οἱ κορυφαῖοι τῶν Φιλικῶν καὶ μεταξὺ αὐτῶν καὶ ὁ Ὕπατρος, ἐκτελῶν χρέη ὑπασπιστοῦ τοῦ Ἀρχηγοῦ. Ἐκεῖ ἐλήφθησαν αἱ τελευταῖαι ἀποφάσεις καὶ ὁ Ὕπατρος, ὡς γνωρίζων τοὺς δρόμους τῆς Μακεδονίας μέχρις Ἰωαννίνων καὶ πρόσωπα καὶ πράγματα, διετάχθη νὰ μεταβῇ εἰς Ἰωάννινα καὶ ἐγχειρίσῃ εἰς τὸν Ἀλῆ Πασσᾶν, ὅστις ἐν τῷ μεταξὺ εἶχεν ἐπαναστατήσει καιὰ τοῦ Σουλτάνου, προσωπικὰ ἔγγραφα τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἐπαναστάσεως Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου, εἰς τὰ ὁποῖα ἐτονίζετο ὅτι ἐντὸς τῆς ἀνοίξεως τοῦ 1821 ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς θὰ κατήρχετο νικηφόρος εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ὅτι ἔπρεπε μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης νὰ κρατήσῃ θαρραλέαν ἄμυναν κατὰ τῶν στρατευμάτων τοῦ Σουλτάνου καὶ τέλος ὅτι οἱ Σουλιῶται θὰ τὸν βοηθήσουν εἰς τὴν προστάθειάν του αὐτὴν καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀποστέλλεται ὁ Πρραιβός, κουτσόβλαχος ἀπὸ τὸ Βλαχολείβαδο τοῦ Ὀλύμπου. Ὁ Ὕπατρος ἀναχωρεῖ μὲ τὰς εὐχὰς τοῦ ἀρχηγοῦ, τῶν ὁπλαρχηγῶν καὶ τῶν Φιλικῶν. Διὰ Κων)πόλεως φθάνει εἰς Χαλκιδικὴν κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1820 καὶ ἐκεῖθεν μεταβαίνει εἰς Θεσσαλονίκην, ὅπου ἐγνωρίσθη καὶ συνωμίλησε μὲ τοὺς Ἀθανάσιον Σκανδαλίδην, Στέργιον Τολίδαρον, Χρύσανθον Πρωτοσύγγελον, Σιναΐτην, Κυριάκον Τουσίτσαν, Ἀργυρὸν Ταρτιχτσῆν καὶ Χριστόδουλον Μπαλᾶνον, ὑπὸ τοῦ ὁποίου ἐφιλοξενήθη. Εἰς τὸν Μπαλᾶνον παρέδωσε γράμματα τοῦ ἐν Κων)πόλει Ἐμμανουὴλ Παπᾶ καὶ προτρεπτήρια τοῦ Ἀλεξ. Ὑψηλάντου πρὸς τοὺς ἁρματωλοὺς τοῦ Ὀλύμπου Γάτσον, Κρατάσιον, Συρόπουλον καὶ ἄλλους τοῦ Βερμίου. Ἐκ Θεσσαλονίκης ὤφειλε νὰ φθάσῃ μέσῳ

---

1. Ὁ ἐν λόγῳ Τασίκας Κυριακοῦ μόλις ἐξερράγη ἐν Μακεδονίᾳ ἡ ἐπανάστασις ὑπὸ τὸν Ἐμμανουὴλ Παπᾶν, ἔμπορον ἐκ Σερρῶν, ἔστειλε δύο πλοῖά του γεμᾶτα μὲ ἐφόδια πολεμικὰ καὶ τρόφιμα εἰς τὸν λιμένα τῆς Κασσάνδρας τῆς Χαλκιδικῆς.

Μετσόβου εἰς Ἰωάννινα, ὅπου συνιστᾶτο ὡς ἰατρὸς ὑπὸ τοῦ Κορνηλίου πρὸς τὸν Πυσσὰρ—μπέην καὶ τὸν Μαχμοὺτ—πασᾶν, διὰ νὰ τὸν ἐπιτρέψουν νὰ συναντηθῇ μὲ τὸν Ἀλῆ Πασᾶν, ὅστις ἐπολιορκεῖτο εἰς τὸ γνωστὸν φρούριον τῶν Ἰωαννίνων. Διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν εἴσοδόν του εἰς τὸ φρούριον ὁ Ὕπατρος θὰ ἔδιδε τὴν ὑπόσχεσιν εἰς τοὺς ἀνωτέρω Τούρκους στρατιωτικοὺς ὅτι ἀνελάμβανε νὰ δηλητηριάσῃ τὸν Ἀλῆ Πασᾶν μὲ κατάλληλον φάρμακον. Ἡ ἀποστολή του ὅμως πλησίον τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ ἦτο νὰ τὸν πείσῃ ὥστε νὰ συμφωνήσῃ εἰς τὸ σχέδιον τῶν Σουλιωτῶν, διὰ τοὺς ὁποίους ἐστάλη ὑπὸ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας ὁ Χριστόφορος Περραιβός. Συνίστατο δὲ τὸ σχέδιον αὐτὸ εἰς ταὐτόχρονον ἐπανάστασιν τῶν Ἑλλήνων μετὰ τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ ἐναντίον τοῦ Σουλτάνου καὶ ἐν συνεχείᾳ εἰς τὸ νὰ βοηθήσουν οἱ Σουλιῶται τὸν πολιορκούμενον Ἀλῆν. Ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκην ὁ Ὕπατρος κατηυθύνθη εἰς Νάουσαν, ὅπου ἦλθεν ἀμέσως εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸν ἐκεῖ εὑρισκόμενον ἔμπορον ἐκ Μετσόβου Κοντογιάννην, ὅστις ἦτο διακεκριμένος φίλος τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ Τεπενελῆ καὶ ὅστις ἔφερεν αὐτὸν εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸν Ναουσαῖον Εὐπατρίδην καὶ πατριώτην Ζαφειράκην Λογοθέτην, ἀμείλικτον ὅμως ἐχθρὸν τοῦ Ἀλῆ, ὡς ὑποστάντα προγενεστέρως τὰ πάνδεινα ἀπὸ τὸν ἄγριον αὐτὸν σατράπην τῆς Ἠπείρου, ὅταν ἐπεχείρησε νὰ ὑπαγάγῃ καὶ τὴν Νάουσαν εἰς τὴν δικαιοδοσίαν του. Ἡ φιλία τοῦ Ὑπάτρου μὲ τὸν συμπατριώτην του Κοντογιάννην διέθεσε δυσμενῶς τὸν Ζαφειράκην Λογοθέτην, ὅστις ἐταράχθη περισσότερον, ὅταν εἰς τὴν συζήτησιν, τὴν ὁποίαν εἶχε μετὰ τοῦ Ὑπάτρου, ἀφορῶσαν τὸν Τεπελενλῆν, ἐπληροφορήθη ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ ἀπεσταλμένου ὅτι ὁ Ἀλῆς φέρεται βοηθῶν τὸ ἔργον τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας. Ὅλα αὐτὰ κατετάραξαν τὸν Ναουσαῖον εὐπατρίδην, ὅστις ὑποπτευθεὶς μήπως ὁ Ὕπατρος προδώσῃ τὸν ἀγῶνα, καταγγέλλει αὐτὸν εἰς τὸν καϊμακάμην τῆς Νάουσης Ἀβδοὺλ Βεχὰπ ὡς φίλον τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ καὶ ὁ Ὕπατρος συλλαμβάνεται. Κατὰ τὴν γενομένην συζήτησιν ὁ Ὕπατρος προσεπάθησε νὰ καθησυχάσῃ τὸν Ζαφειράκην καὶ νὰ τὸν πείσῃ ὅτι ἡ ἀποστολή του αὐτὴ ἦτο ὑψίστης σημασίας—ἀλλ' οὐδεμία συννενόησις ἐπεκράτησε μεταξὺ των δυστυχῶς—. Οἱ ἐν Θεσσαλονίκῃ Φιλικοὶ μόλις ἐπληροφορήθησαν τὴν σύλληψιν τοῦ Ὑπάτρου, ἐταράχθησαν, ἀπέστειλαν εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸν Σ. Πολύδωρον ἵνα παράσχῃ εἰς τὸ Κέντρον τὰς δεούσας ἐξηγήσεις, ἐπετίμησαν δὲ δριμύτατα τὸν Ζαφειράκην διὰ τὴν ἀκατανόητον αὐτὴν ἐνέργειάν του. Τότε πλέον ὁ Ζαφειράκης ἀντελήφθη ποίου τρομεροῦ κακοῦ ἐγένετο αἴτιος καὶ καταβάλλει ἀπεγνωσμένας προσπαθείας νὰ σώσῃ τὸν Ὕπατρον, τοῦ ὁποίου ὅλα τὰ ἔγγραφα εὑρίσκοντο πλέον εἰς χεῖρας τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν.

Πληροφορηθεὶς ἐν τῷ σταδίῳ τῶν προσπαθειῶν του ὁ Ζαφειράκης ὅτι ὁ Ὕπατρος θὰ ἀπεστέλλετο μὲ συνοδείαν ἀποστάσματος πρὸς τὸν Πασίμπεην, πολιορκοῦντα τὰ Ἰωάννινα, ἀπέστειλε ταχυδρόμους πρὸς τοὺς ἁρματωλοὺς τῆς περιφερείας του μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ στήσουν καθ' ὁδὸν ἐνέδραν καὶ νὰ ἀπελευθερώσουν πάσῃ θυσίᾳ τὸν Ὕπατρον. Κατὰ κακὴν ὅμως τύχην εἰς τὴν συμπλοκὴν ὁ Ὕπατρος ἐφονεύθη ἀπὸ ἑλληνικὰς σφαίρας !! Ἡ τοιαύτη τραγικὴ ἐξέλιξις τῶν γεγονότων κατέστησεν ἀπαρηγόρητον τὸν Ζαφειράκην, ὅστις ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, κλεισμένος εἰς τὴν οἰκίαν του, ἔκλαιεν ἀπαρηγόρητα διὰ τὸν ἄδικον θάνατον τοῦ ἀτυχοῦς Ὑπάτρου. Ἀργότερον ὁ Ζαφειράκης Λογοθέτης ἐγένετο ἀρχηγὸς τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας καὶ μετὰ σκληρὸν καὶ αἱματηρὸν ἐναντίον τῶν Τούρκων ἀγῶνα ἔπεσεν ἡρωϊκῶς εἰς τὸ Σοφλιὸ παρὰ τὸν Βάλτον τῆς Βερροίας μαζὺ μὲ τὸν ὑπαρχηγὸν Γιαννάκην Καρατάσιον, ἐν ᾧ ἡ σύζυγός του ὁδηγηθεῖσα εἰς τὰς ἐκεῖ φυλακὰς ἀπέθανεν ὕστερα ἀπὸ σκληρὰ βασανιστήρια διότι ἠρνήθη νὰ ἐξισλαμισθῇ. Ἡ νεοπαντρεμένη κόρη του μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ νεαροῦ συζύγου της δι' ἀπαγχονισμοῦ, ἐξισλαμίσθη διὰ τῆς βίας, διὰ νὰ στολίσῃ τὸ χαρέμι Τούρκου μπέη τῆς Θεσσαλονίκης. Ὁ θάνατος τοῦ Ὑπάτρου ἐπέφερε

βαρὺ τραῦμα κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἡ ὁποία προσεπάθη νὰ ἐγερθῇ ἀπὸ τὸν τάφον τῆς σκλαβιᾶς. Ὁ φόνος τοῦ Ὑπάτρου, ὁ φόνος τοῦ Ἀριστείδου Παπᾶ (Πώπ), ἡ προδοσία τοῦ Σάββα Καμινάρη καὶ τοῦ Βλαδιμηρέσκου, ἡ ἀποκήρυξις τοῦ Ὑψηλάντου ὑπὸ τοῦ Τσάρου Ἀλεξάνδρου, ἦσαν τὰ κυριώτερα αἴτια τῆς ἀποτυχίας τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος ἐν Μολδοβλαχίᾳ. Αὐτὴ ὑπῆρξεν ἡ Ἐθνικὴ δρᾶσις τοῦ Μετσοβίτου Φιλικοῦ Δημητρίου Ὑπάτρου, τοῦ ὁποίου δυστυχῶς δὲν μᾶς ἔγινε γνωστὸν τὸ πραγματικόν του ἐπώνυμον καὶ ὅστις διὰ τοῦ ἡρωϊκοῦ του θανάτου κατέλαβε μίαν ἐξέχουσαν θέσιν εἰς τὸ Πάνθεον τῶν ἀγωνιστῶν τοῦ 1821. Ἂς ἀποτελέσῃ τὸ ἱστορικὸν αὐτὸ σημείωμά μου μικρὸν καὶ ἀπέριττον μνημόσυνον τοῦ Μεγάλου τέκνου τοῦ Μετσόβου,

(Συνεχίζεται)

+ [illegible]
[illegible]

1. Μ. Γεδεών: Πατριαρχικοί Πίνακες, σελ. 500—507.

2. Σὲ χειρόγραφο κώδικα τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων (Α. Π. Κεραμένη: Ἱεροσ. Βιβλ. Τ. Α΄ σελ. 346) ὑπάρχει ἡ σημείωση: «Ἐν ἔτει ξλά (1523) δεκεμβρίου λά Ἰνδικτ. ιὰ ἐγένοντο ψῆφοι ὑπὲρ Πατριάρχου Κων)πόλεως, ἐπειδὴ ὁ Κὺρ Θεόληπτος τῶν τῆδε μετέστη τοῦ θεοῦ τῇ κελεύσει· ἐτέθησαν δὲ ἐν αὐτοῖς πρῶτος ὁ Σερρῶν Γεννάδιος, δεύτερος ὁ Σοφίας Ἱερεμίας καὶ τρίτος ὁ Ἐφέσου Ἰωσήφ», μὲ τὴν ὁποία μπορεῖ νὰ ἀμφισβητηθῇ βάσιμα τὸ ἀπὸ πολλοὺς θεωρούμενο 1520, σὰν χρόνος ἀνάρρησης τοῦ Ἱερεμία στὸν Πατριαρχικὸ θρόνο.

3. Ὁ Σπυρίδ. Λάμπρος τοποθετεῖ τὴν Πατριαρχεία τοῦ Ἱερεμία μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1520—1543, τὸ δὲ θάνατό του τὸ 1546, χωρὶς ν' ἀναφέρει τὶς πηγές, ὅπου στηρίζει αὐτὲς τὶς ἀπόψεις του. (Δὲς Σπ. Λάμπρου «Δελτίον Ἱστορ. καὶ Ἐθν. Ἑταιρείας» σελ. 121—122).

4. Μ. Γεδεὼν ὅ.π.—Ὁ ἴδιος συγγραφέας ἀναφερόμενος στὴ μομφὴ αὐτὴ τοῦ Δωροθέου Μονεμβασίας κατὰ τῶν Κληρικῶν τοῦ Πατριαρχείου, παρατηρεῖ «ὅτι αὐτη ἐστὶν ἄδικος, διότι ὁ Ἱερεμίας δὲν ἠγνόει, ὅτι κατὰ κανόνα τινὰ συνοδικόν, ὅταν ἀρχιερεύς τις ὑπὲρ τὸ ἔξάμηνον ἐν ἑταίροις διατρίβῃ τόποις, μήτε βασιλικῷ προστάγματι κατεχόμενος, μήτε ταῖς λειτουργίαις τοῦ ἰδίου Πατριάρχου ὑπηρετούμενος, μήτε μὴν ὑπὸ νόσον ἀκινησίαν ἐμποιούσης παντελῆ συνεχόμενος, ὁ τοιοῦτος τῆς ἐπισκοπικῆς ἀξίας τε καὶ τιμῆς ἀπαλλοτριωθήσεται». Δὲν ἐξηγεῖ ὅμως, διατὶ ὁ Πατριάρχης, γνωρίζων τὸν συνοδικὸ αὐτὸν κανόνα, παρέτεινε τὴν ἀπουσία του πέραν τῶν ἐπιτρεπομένων ὁρίων.

5. Μελετίου Ἀθηνῶν (Γεωγράφου): Ἐκκλησ. Ἱστορία, Τ. Γ΄, σελ. 370—371.

6. Δὲς περισσότερα εἰς Γ. Οἰκονόμου: «40 Ἅγιοι τῆς Ἠπείρου», σελ, 47 κ.κ.

7. Ξλή, ἤτοι 7038 ἔτος ἀπὸ κτίσεως κόσμου, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἂν ἀφαιρεθῇ τὸ 5508, χρόνος γέννησης τοῦ Χριστοῦ, προκύπτει τὸ 1530 μ.Χ.

8. Τοῦτο ἀποκείμενο στὰ Γεν. Ἀρχ. τοῦ Κράτους, ἐδημοσίευσε πρῶτος ὁ καθ. Δ. Ζακυθηνὸς εἰς Ἐπετηρίδα Βυζ. Σπουδῶν, Τ. ΙΓ΄, σελ. 192 κ.κ. ἀπ' ὅπου καὶ οἱ σχετικὲς πληροφορίες γιὰ τὴν ἐπίσκεψη τοῦ Ἱερεμία στην Ἤπειρο.

9. Μελετίου Ἀθηνῶν (Γεωγράφου), ὅ.π., σελ. 371.

10. Σχετικὰ διατυπώνεται ἀπὸ τὸ Δωρόθεο Μονεμβασίας ἡ ἀμάρτυρη κατηγορία «ὅτι ἔπαιρνεν (ὁ Ἱερεμ.) ἀπὸ τοὺς ἀρχιερεῖς ὅπου ἐγίνοντο δῶρα καὶ αὐτὸς ἄνοιξε θύραν εἰς τὰ σιμωνιακά». (Μ. Γεδεὼν ὅ.π., σελ. 503—505).

11. Πιστὸ ὁλοσέλιδο ἀντίγραφο τῆς εἰκόνας ἔγχρωμο, δημοσιεύει ὁ Σπ. Λάμπρος (ὅ. π., σελ. 122). Ἐπίσης προσωπογραφία τοῦ Πατριάρχου, ἀπὸ τὸ ἴδιο πρωτότυπο τῆς μονῆς Σταυρονικήτα, ὑπάρχει καὶ εἰς Μ. Γεδεὼν μνημονευθὲν σύγγραμμα μὲ τὴ λεζάντα: «Ὁ Πατριάρχης Ἱερεμίας ὁ Α΄ ὁ ἀπὸ Σοφίας».

12. Ἀξιόλογη περὶ τῆς μονῆς αὐτῆς ἐργασία δημοσίευσε τελευταῖα ὁ ἐ.α. συντ)ρχης κ. Γ. Λυριτζῆς.

13. Στὴ διάρκεια τῆς Πατριαρχείας τοῦ Ἱερεμ., ἐκτὸς τοῦ Ἰωάννη τοῦ ἐξ' Ἰωαννίνων, ἐμαρτύρησαν καὶ οἱ μοναχοὶ Μακάριος (1527) καὶ Ἰωάσαφ (1536), καὶ ὁ ἐκ Γρανίτσης τῶν Ἁγράφων Μιχαὴλ τοῦ Μυρουδῆ. (Δὲς Σάθα: Μεσ. Βιβλ., Τ. Γ΄, σελ. 605).

14. Ὁ Ἱερεμίας, καθὼς μαρτυρεῖται, ἐρρήθησε τὸν ἄλλον λαμπρὸν ἐπίσης Ἠπειρώτη ἀπὸ τὸ Κράψι Ἰωαννίνων Πατριάρχη, εὐρύτατα γνωστὸν σὰν πεπαιδευμένον, γλωσσομαθῆ καὶ προστάτη τῶν γραμμάτων, Ἰωασαφ τὸν Μεγαλοπρεπῆ (1555—1565), προαγαγὼν αὐτὸν σὲ Μητροπολίτη Ἀδριανουπόλεως (Μ. Γηδεών, ὅ.π., σελ. 511).

15. Στὰ Μνημεῖα Ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων τοῦ Δ. Καμπούρογλου (Τ. Β΄. σελ. 139), εἶδος σιγίλλιο Πατριαρχικὸ τοῦ Ἱερεμίου (1545 ἰνδικτ. γ΄ τοῦ ζυγ΄ ἔτους=1545) ἀφορῶν τὴ μονὴ τοῦ Σιναίου Ὄρους, τὴν ὁποία κηρύσσει «ἐλευθέραν καὶ ἀκαταπάτητον πάσης φορολογίας καὶ ἐκκλησιαστικῆς συνεισφορᾶς καὶ δόσεως καὶ πάσης ἄλλης ἀρχιερατικῆς ἐπιρείας καὶ ὀχλήσεως, ὡς βασιλικὴν ἀρχῆθεν τυγχάνουσαν...».

Υ. Γ. Πρόσφατη ἀξιόλογη μελέτη τοῦ Χ. Πατρινέλη μὲ τίτλο «Οἱ Μεγάλοι ρήτορες Μανουὴλ Κορίνθιος κ.λ.π.» ποὺ δημοσιεύεται στὸ Δ.Ι.Ε.Ε.Ε. (τόμ. ΙΣΤ΄—1962 σελ. 17—18), παρέχει πλῆθος ἄριστα τεκμηριωμένες περὶ τῆς ζωῆς τοῦ Ἱερεμία εἰδήσεις, οἱ ὁποῖες συχνὰ ἀνατρέπουν ἢ συμπληρώνουν τὶς πηγὲς ἀπ' ὅπου ἡμεῖς ἀντλήσαμε γράφοντας γιὰ τὸν Ἠπειρώτη Πατριάρχη.

Σύμφωνα λοιπὸν μ' αὐτές, ὁ Ἱερεμίας κατὰ τὴ γνωστὴ ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα περιοδεία του τοῦ 1530, πέρασε ἀπὸ τὸ Ἅγιον Ὄρος—τὸ Γενάρη αὐτοῦ τοῦ ἔτους βρίσκονταν στὴν Ἱερισσὸ—ἐπισκεφθεὶς κατόπιν τὸ στὴ Βοιωτία μοναστήρι τοῦ Ὁσίου Λουκᾶ, ὅπου, κατὰ σωζόμενη σ' αὐτὸ ἐπιγραφή, ἐλειτούργησε τοῦ Εὐαγγελισμοῦ. Ἀπ' ἐκεῖ συνοδευόμενος ἀπὸ τὸ Μέγα Ρήτορα τῆς Ἐκκλησίας Μανουὴλ τὸν Κορίνθιο, πέρασε, καθὼς φαίνεται, στὴ Μωρηᾶ, ἀπ' ὅπου προερχόμενος ἐξ Ἀχαΐας ἐπισκέφθηκε τὴν ἱστορικὴ μονὴ Βαρνάκο-

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΚΥΡ. ΣΚΑΦΙΔΑ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΜΕΤΣΟΒΟΥ*

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΜΑΝΑΚΗΣ

Κατήγετο ἐξ Ἀνηλίου τοῦ Μετσόβου καὶ εἶναι γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ἀναστάσιος Μανάκης Μιχάλογλου». Εἶναι εἷς ἐκ τῶν πρώτων ἀγωνιστῶν τοῦ 1821. Μετήρχετο τὸν ζωέμπορον ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐμπορεύετο μὲ τὴν Ρωσίαν καὶ τὰς Παραδουναβίους ἐπαρχίας. Ἂν καὶ ἦτο σύγγαμβρος τοῦ ἐκ τῶν ἱδρυτῶν τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας Ἐμμανουὴλ Ξάνθου, ἐμυήθη εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας ὑπὸ ἄλλων καὶ καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ Ξάνθος ἀπουσίαζεν ἐν Ρωσίᾳ. Εἰργάσθη μετ' ἄλλων Μετσοβιτῶν, τῶν ὁποίων δὲν διεσώθησαν ἀτυχῶς τὰ ὀνοματεπώνυμα, εἰς τὴν ἀνταπόκρισιν τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν Ἐφορειῶν. Ἐπικεφαλῆς σώματος ἔλαβε μέρος ἐξ ἀρχῆς εἰς τὴν ἐπανάστασιν τῆς Μολδοβλαχίας ὑπὸ τὸν Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην τὸ 1821, ὑπὸ τοῦ ὁποίου ἐστάλη εἰς Σερβίαν, ὅπου ἐκινδύνευεν ὁ Φιλικὸς Ἀριστείδης Παπᾶς ἢ Πώπ, σταλεὶς νὰ ἐξεγείρῃ τοὺς Σέρβους κατὰ τῶν Τούρκων. Ἡ ἀποστολή του ἀπέβλεπε νὰ διασώσῃ τὸν Παπᾶν καὶ ἐν ἀνάγκῃ νὰ τὸν φονεύσῃ διὰ νὰ περισώσῃ τὴν Φιλικὴν Ἑταιρείαν ἀπὸ ἐνδεχομένας ἀκριτομυθίας. Ἔφθασεν ὅμως πολὺ ἀργά. Ἡ τραγῳδία εἶχε συντελεσθῇ καὶ ὁ Παπᾶς, διὰ νὰ μὴ προδώσῃ τοὺς Φιλικοὺς εἶχεν αὐτοκτονήσει εἰς τὰ ἔγη τοῦ Ἀδδᾶ—Καλέ, παρὰ τὰς Σιδηρᾶς Πύλας. Κατώρθωσεν ὅμως ὁ Μανάκης μὲ τὸν Διαμαντῆν Κυρσιδάρην καὶ τὸν Ἰωάννην Σολομῶνα νὰ σχηματίσῃ Σῶμα χιλίων περίπου μπαχαντούρων (στρατιωτικῶν σωμάτων ἀτάκτων, παρεμφερῶν πρὸς τὰ ἁρματωλίκια) μὲ τοὺς ὁποίους ἠδυνήθη νὰ πολιορκήσῃ τὸν Γιοβὰν Ρογκομπέτσην, τὸν αἴτιον τῆς συλλήψεως τοῦ Παπᾶ, καὶ φονεύσῃ αὐτὸν ὡς καὶ ἑκατὸν περίπου ἄνδρας τοῦ Σώματός του. Ἔλαβε κατόπιν μέρος εἰς διαφόρους μάχας, διεκρίθη δὲ εἰς τὸ Ζαβιδέτι καὶ εἰς τὴν ὀχυρὰν μονὴν τῆς Τισμάνης, ὅπου ἐγκλεισθεὶς ἐπολιορκήθη ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ ἐπ' ἀρκετὸν ἀντέσχε, προξενῶν μεγάλην φθορὰν εἰς τοὺς ἐχθρούς. Μετὰ τὰ παθήματα ὅμως τῶν λοιπῶν συναρχηγῶν του καὶ τοῦ Διαμαντῆ Κυρσιδάρη, ἠναγκάσθη ἐν τέλει νὰ διασώσῃ τὰ λείψανα τοῦ Σώματός του διαπεραιώσας αὐτὰ διὰ τῶν Καρπαθίων εἰς τὴν Αὐστρίαν. Ἐκεῖ συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν ἐφυλακίσθη ὡς παραβιάσας τὴν οὐδετερότητα τῆς Αὐτοκρατορίας. Ἀλλὰ κατορθώσας νὰ ἀποφυλακισθῇ καὶ διαφυγών, ἐδοκίμασε ἀκόμη μίαν φορὰν τὰ ὅπλα τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1821, πλὴν ἀποτυχών, ἀνεχώρησεν ἐκ Βλαχίας καὶ κατῆλθεν εἰς Πελοπόννησον, ὅπου ἔλαβε μέρος εἰς τὰ Δερβενάκια καὶ εἰς

---

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 704.

τὴν πολιορκίαν τοῦ Μεσολογγίου. Μετὰ τὴν πτῶσιν αὐτοῦ διασωθεὶς πρωσεκολλήθη εἰς τὸν Ἰωάννην Κολέττην, ὑτὸ τοῦ ὁποίου διωρίσθη γενικὸς Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος ἐν Σερβίᾳ. Ἀπὸ τὴν διαθήκην τοῦ μεγάλου ἐθνικοῦ εὐεργέτου Μιχαὴλ Ἀναστ. Τουσσίτσα πληροφορούμεθα ὅτι παρέστη μάρτυς κατὰ τὴν σύνταξιν τῆς διαθήκης καὶ ὅτι ἦτο εἷς ἐκ τῶν τριῶν ἐκτελεστῶν ταύτης. Ὡς ἐκτελεστὴς τῆς διαθήκης Τουσσίτσα ἐβοήθησε πολὺ τὴν χήραν Ἑλένην Μιχ. Τουσσίτσα εἰς τὸ νὰ μεταφέρῃ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς χρηματικῆς περιουσίας της εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ δὴ εἰς τὸ Λιβόρνον, ὅπου ἦτο ἐγκατεστημένος ὁ Κωνσταντῖνος Ἀν. Τουσσίτσας, μικρότερος ἀδελφὸς τοῦ Μιχαήλ. Εἰς τὴν φυγάδευσιν τῶν χρημάτων προέβη κατὰ παράκλησιν τῆς χήρας Τουσσίτσα, ἔπειτα ἀπὸ μίαν ἀτυχῆ ἐμπλοκὴν τῆς οἰκογενείας Τουσσίτσα εἰς ἕνα δικαστικὸν ἀγῶνα σκανδαλώδη, ἐξ ὑπαιτιότητος φαύλων πολιτικῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ περὶ τοῦ ὁποίου ἀγῶνος ἀνέφερα εἰς τὸ περὶ Βαρώνου Τουσσίτσα κεφάλαιον.

ΖΗΝΩΝ ΙΣΑΥΡΙΔΗΣ

(Γεώργιος)

Ὁ Ζήνων Ἰσαυρίδης (ψευδώνυμον) κατήγετο ἀπὸ τὴν Μηλιὰν τοῦ Μετσόβου. Τὸ πραγματικόν του ἐπώνυμον ἦτο «Καραμίχου» ὁ πατήρ του ὠνομάζετο

Ὁ Βασιλεὺς Παῦλος συνομιλῶν μὲ τὸν Μετσοβίτην κτηνοτρόφον Νικ. Σιούταν

Χρῆστος Μακρῆς, Ὑφηγητὴς Θεολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ. Ἀρχηγὸς Ἀνταρτικοῦ Σώματος. Ἔπεσεν ἡρωϊκῶς τὴν αἱματηρὰν μάχην τοῦ Δρίσκου εἰς τὴν 27ην Νοεμβρίου 1912

Ἰωάννης, εἶχε δὲ καὶ ἄλλους τρεῖς ἀδελφοὺς τοὺς Ἀναστάσιον, Μιχαὴλ καὶ Στέργιον. Ὁ Ζήνων Ἰσαυρίδης γεννηθεὶς εἰς τετράωρον τοῦ Μετσόβου ἄρχον χωρίον Μηλιὰ τὸ ἔτος 1797, ἐσπούδασεν ἐν τῇ Σχολῇ τῶν Μηλεῶν τοῦ Πηλίου μετὰ

τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν ἐγκυκλίων μαθημάτων ἐν τῷ σχολείῳ Μετσόβου. Ἀργότερον μετέβη εἰς Βιέννην, ὁπόθεν ἐκραγείσης τῆς ἐπαναστάσεως, κατῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ νὰ πολεμήσῃ ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς πατρίδος του. Ἐπολέμησε μετὰ ἡρωϊσμοῦ εἰς τὸ Βαλτέτσι καὶ εἰς τὰς περὶ τὴν Τρίπολιν μάχας, ὁπότε ἀνεκηρύχθη χιλίαρχος καὶ διεκρίθη ἀργότερον εἰς τοὺς κατὰ τὴν Ἄρταν ἀγῶνας, Πέταν, Σάλωνα καὶ τελευταῖον ὁρμήσας μετὰ τῶν μαχητῶν εἰς τὴν κατὰ Φιλοπάππου τῶν Ἀθηνῶν ἔφοδον ἔπεσεν ἐνδόξως τὴν 27ην Ἀπριλίου τοῦ 1827, ὀλίγας ὥρας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ στρατάρχου τῆς Ρούμελης Γεωργίου Καραϊσκάκη, κατὰ τὴν τελευταίαν ἀπόπειραν τῶν ἡμετέρων πρὸς λύσιν τῆς πολιορκίας τῶν Ἀθηνῶν. Κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ θανάτου του ἐτέλει χρέη λοχαγοῦ τοῦ τακτικοῦ Σώματος (1).

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΑΡΑΜΙΧΟΥ

Ἐπίλεκτον μέλος τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, ἀδελφὸς τοῦ Ζήνωνος Ἰσαυρίδου. Εἶχε δύο ἀκόμη ἐγκατεστημένους ἐν Μόσχᾳ τὸν Μιχαὴλ Ἰσαυρίδην, ἄριστον ἰατρὸν καὶ Στέργιον Καραμίχου, ἀμφοτέρους Φιλικοὺς καὶ ἀφθόνως ἐνισχύσαντας τὸν ἀπελευθερωτικὸν ἀγῶνα τοῦ 1821. Ἔσπευσεν ἐκ τῶν πρώτων εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὰς περισσοτέρας μάχας κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως. Τὴν ἡμέραν δὲ κατὰ τὴν ὁποίαν ἔπιπτεν ὁ ἀδελφός του εἰς τὴν κατὰ τῆς Ἀκροπόλεως ἔφοδον ἐμάχετο μαζί του! Ὁ Ἀναστάσιος Καραμίχου εἶχε τύχει ἀρκετῆς μορφώσεως καὶ εἶχε φέρει εἰς πέρας ἐθνικὴν ἀποστολὴν εἰς Θεσσαλίαν καὶ Ἤπειρον σοβαρὰν ὡς προκύπτει ἀπὸ τὸ ἀκόλουθον ὑπόμνημά του πρὸς τὴν Βουλὴν τῶν Ἑλλήνων, ὑποβληθὲν ὑπ' αὐτοῦ τῇ 24ῃ Ἰουνίου 1822. Ἰδοὺ αὐτὸ ὡς ἀξιοσημείωτον.

Μετσοβίτικος γάμος ἐπὶ Τουρκοκρατίας

Ὑπερτάτη Βουλή,

«Τὸ τέλος τοῦ μεγάλου τούτου ἀγῶνος, εἰς τὸν ὁποῖον ἐμβῆκε τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος, εἶναι ἡ ἀπὸ τὸν ἄνομον ζυγὸν τῆς τυραννίας ἐλευθερία μας καὶ διὰ

1. «Ἤπειρ. Ἑστία», 1958, σελ. 191, ὑπὸ Β. Σκαφιδᾶ.

νὰ κατορθωθῇ ὁ ἱερώτατος οὗτος καὶ δικαιότατος σκοπός, ἐσυγκροτήθη τὸ Σεβαστὸν τοῦτο Σῶμα, τὸ παραστατικὸν τοῦ Ἔθνους, τὸ ἐμπιστευθὲν τὴν ἀνόρθωσιν καὶ ἀνεξαρτησίαν του. Ὅθεν καὶ ἕκαστος πατριώτης χρεωστεῖ ὄχι μόνον νὰ σέβεται καὶ νὰ ὑπακούῃ εἰς τὴν ὑπερτάτην Βουλήν, ἀλλὰ καὶ οἴκοθεν νὰ ἐνεργῇ, νὰ καταβάλλῃ ὅλας τὰς δυνάμεις του, ἠθικάς, φυσικὰς καὶ τυχηρὰς καὶ νὰ ἐκθέτῃ εἰς τὴν βουλευτικὴν κρίσιν τὰς παρατηρήσεις του ὅταν αἱ παρατηρήσεις αὗται εἶναι περὶ μεγάλων πραγμάτων καὶ μέσον τῆς Ἐθνικῆς σωτηρίας μας. Ὁ ὑπογεγραμμένος λοιπὸν πατριώτης ἐκπληρῶν τὸ χρέος του ἐκθέτει εἰς τὴν ὑπερτάτην Βουλὴν τὰς ἀκουλούθους παρατηρήσεις του, ἐπικαλούμενος μὲ σέβας τὴν πατρικήν σας ἀκρόασιν. Δεκαοκτὼ ἤδη μῆνας διατρίψας εἰς τὴν Ἤπειρον καὶ Θεσσαλίαν, ἐπροδιάθεσα τὰ πνεύματα τῶν κατοίκων καὶ ἔβαλα συστηματικῶς τὰς βάσεις μιᾶς γενικῆς ἐπαναστάσεως κατὰ τῶν τυράννων, εὐθὺς ὅταν δοθῇ ἡ καλὴ περίστασις. Συνεννοήθην μὲ πολλοὺς φιλογενεῖς ἄνδρας, οἵτινες μὲ ἱεροὺς ὅρκους ὑπεσχέθησαν πίστιν καὶ προθυμίαν καὶ νὰ εἶναι ἕτοιμοι νὰ συνεισφέρωσιν ἕκαστος ὅ,τι δύναται ὑπὲρ τῆς κοινῆς καὶ ἰδίας των ἐλευθερίας. Ἀπελθὼν δὲ καὶ εἰς τὸ Ζαγόρι, συνωμίλησα μὲ ἀ τοῦ ἐξοχωτάτου Ἰωάννου Βιλλαρᾶ, ἀνδρὸς ἐπισήμου διὰ τὴν παιδείαν καὶ φρόνησίν του, ὅστις μοὶ ὑπεσχέθη ὡσαύτως τὴν πρὸς τὸ Ἔθνος πίστιν καὶ προθυμίαν. Τὸν καλὸν τοῦτον πατριώτην ἐγκρίναμεν μετὰ τοῦ κυρίου Δημητρίου Κων. Ἀθανασίου ἄξιον νὰ εἶναι ἐπιστάτης καὶ φύλαξ τῶν ὅσων χρημάτων ἤθελε δυνηθῇ νὰ συνάξῃ ἀπὸ φιλογενεῖς καὶ ἐλευθερόφρονας πολίτας καὶ εἴμεθα εὐέλπιδες ὅτι ἡ ἐθνικὴ αὕτη κάσσα (ταμεῖον) τῶν Ἰωαννίνων ἐμπορεῖ νὰ σταθῇ μίαν ἡμέραν ὠφελιμωτάτη εἰς τὴν ἐξόπλισιν ἐκείνων τῶν μερῶν. Πόσον μέγα συμφέρον εἶναι εἰς τὸν σκοπὸν τῆς ἐθνικῆς μας ἐλευθερίας τὸ νὰ εὐεργετηθῇ ταχτικῶς ἡ ἐπανάστασις τῶν εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη εὑρισκομένων ἀνδρείων ὁμογενῶν, κανεὶς δὲν ἀμφιβάλλει. Ἕως τὴν σήμερον ὁ ἀρχιτύραννος τῆς Ἑλλάδος κατεχόμενος ἀπὸ τὸν Περσικὸν πόλεμον καὶ ἀπὸ τὸν φόβον τοῦ ἐπιτειμένου Ρωσικοῦ, δὲν ἠδυνήθη νὰ κινήσῃ μεγάλας δυνάμεις κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Οἱ σημερινοὶ ἐχθροί μας εἶναι ἐνεσπαρμένοι εἰς τὰς ἑλληνικὰς ἐπαρχίας. Ὅθεν συμφέρον νὰ μὴ τοὺς ἀφήσωμεν νὰ ἑνώνωνται εἰς σώματα, ἀλλὰ νὰ τοὺς κτυπῶμεν διηρημένως. Δι' ὃ εἰς οἱανδήποτε ἑλληνικὴν ἐπαρχίαν οἱ κάτοικοι Χριστιανοὶ εἶναι περισσότεροι παρὰ τοὺς Τούρκους, καὶ μάλιστα προδιατεθειμένοι εἰς τὸ νὰ λάβωσι τὰ ὅπλα, συμφέρει παντοίοις τρόποις νὰ τοὺς βοηθῶμεν καὶ νὰ τοὺς εὐκολύνωμεν τὴν ἐπανάστασιν. Οὕτω πολλῶν καὶ διαφόρων ὄντων τῶν ἐπανισταμένων μερῶν, αἱ πᾶσαι δυνάμεις τῶν τυράννων διαμεριζόμεναι, ὄχι μόνον δὲν δύνανται νὰ καταρθώσωσί τίποτε, ἀλλὰ καὶ εὐκολώτερα καὶ ταχύτερα θέλουν ἀφανισθῇ καὶ ἐντεῦθεν τὰ προελευθερωθέντα μέρη τῆς Ἑλλάδος ἀσφαλίζονται καὶ ἄλλα ἐλευθερούμενα προστίθενται καὶ οὕτω τὸ Ἔθνος ἐνδυναμοῦται ἐπὶ τὸ μᾶλλον καὶ οἱ πόροι τῶν χρημάτων πολλαπλασιάζονται. Ἐὰν ἦσαν εἰς τὰ ὅπλα τὸ Μέτσοβον, τὰ Χάσια, τὸ Ζαγόρι, τὰ Ἰωάννινα, τὰ Γρεββενά, ποῦ ἤθελεν εὕρῃ καιρὸν ὁ Χουρσίτης νὰ συνάξῃ τόσας χιλιάδας καὶ νὰ ἀπειλῇ εἰσβολὴν εἰς τὰ ἀνατολικὰ τῆς Ἑλλάδος; Εἶναι ὅμως καιρὸς καὶ τὸ νέφος τοῦτο νὰ διαλύσωμεν καὶ πᾶν ἄλλο εἰς τὸ ἑξῆς νὰ ἐμποδίσωμεν, ἐὰν δείξωμεν θερμότητα καὶ ζῆλον ἐθνικόν, ὁποῖον ἀπαιτεῖ μία τοιαύτη ἐθνικὴ ἐπανάστασις. Προβάλλω λοιπὸν μὲ σέβας βαθύτατον πρὸς τὴν ὑπερτάτην τοῦ Ἔθνους Βουλήν:

α') Ὅτι συμφέρει νὰ γράψῃ πρὸς τὸν προειρημένον ἐξοχώτατον Ἰωάννην Βιλλαρᾶν, ἐπικυροῦσα αὐτὸν εἰς τὴν ἐπισιτασίαν καὶ φύλαξιν τῶν γινομένων συνδρομῶν, ἐνθαρρύνουσα τὸν ζῆλόν του καὶ δίδουσα εἰς αὐτὸν τὰς ἀπαιτουμένας κατὰ καιρὸν διαταγάς.

β') Νὰ ἐμπιστευθῇ καὶ εἰς ἐμὲ ἰσχύν τινα καὶ κῦρος, διὰ νὰ παρευρίσκωμαι εἰς τὰ σύνορα τῆς Ἠπείρου καὶ νὰ ἐνεργῶ πάντα τὰ ἀναγκαῖα μέσα διὰ νὰ συ-

νάψω εἰς ἕν τὰς ἰδέας τῶν προειδοποιημένων ὁμογενῶν καὶ διὰ μυστικῆς συγκοινωνίας νὰ τοὺς καταστήσω εἰς Σῶμα.

γ') Νὰ σταλῇ εἰς τὴν Ἤπειρον ἐντεῦθεν καὶ ἐκ τῶν νήσων τῆς Ἑλλάδος ἀρκετὴ στρατιωτικὴ δύναμις, ἥτις ἐπιφανεῖσα νὰ συνταράξῃ τοὺς ἐχθροὺς καὶ ἐμψυχώσασα τοὺς ὁμογενεῖς νὰ δώσῃ εἰς αὐτοὺς καιρὸν νὰ ἐγερθῶσι καὶ συγκροτήσωσι στρατιωτικὰ Σώματα.

Ταῦτα ἀναφέρων εἰς τὴν ὑπερτάτην Βουλὴν ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ συμφέροντος, εἶμαι ὑποκλινὴς εἰς τὰς διαταγάς της μὲ βαθύτατον σέβας.

Ἐν Ἄργει τῇ 24 Ἰουνίου 1822

Ὁ πατριώτης Ἀναστάσιος Ἰωάννου Καραμίχου

Κατὰ τὸν Ἰούνιον τοῦ 1823 ὁ Ἀναστ. Καραμίχου διωρίσθη Ἔπαρχος Μουδουνίτσης καὶ ἔπειτα Ταλαντίας (Ἀταλάντης). Ἀρχεῖα Ἑλληνικῆς Παλιγγενεσίας, τόμος Β', Ἀθῆναι, 1862, σελὶς 71, 85 καὶ 174.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΝΤΟΛΙΟΣ ἢ ΝΙΚΟΛΑΣ ΤΟΥ ΑΡΓΥΡΗ

Μεταξὺ τῶν ἀγωνιστῶν τοῦ 1821 καταλέγεται καὶ ὁ Μετσοβίτης Νικόλαος

Οἰκογένεια ξενητεμμένου Μετσοβίτου

Ντόλιος. Οὗτος ἐργαζόμενος ἐν Μεσολογγίῳ μετ' ἄλλων συμπατριωτῶν του ὡς κτίστης εἰς τὰ ὀχυρωματικὰ ἔργα τῆς πόλεως εὑρέθη ἀποκεκλεισμένος κατὰ τὴν δευτέραν πολιορκίαν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὑπεχρεώθη νὰ λάβῃ τὸ ὅπλον τοῦ πολεμιστοῦ καὶ νὰ ἀμυνθῇ κατὰ τῶν Τουρκικῶν ἐπιθέσεων. Κατὰ τὴν ἱστορικὴν ἔξοδον τοῦ 1826 ἐσώθη καὶ ἔφθασε εἰς τὸ Μέτσοβον, ὅπου διηγεῖτο τὰ δεινοπαθήματα τῶν ἐλευθέρων πολιορκουμένων καὶ τοὺς πολεμικούς του ἄθλους. Εἰς ἡλικίαν ὀγδοήκοντα ἐτῶν ἐδολοφονήθη μετὰ τῆς συξύγου του Ἀγγελικῆς—Ἀγγείω—εἰς τὴν παρὰ τοὺς Ἁγίους Ἀποστόλους ἀπομεμονωμένην οἰκίαν του ὑπὸ δύο γύρτων ἐκ Μετσόβου, τοῦ Ἴκα (Τολίκα) Μάσσιου καὶ Γιαννούσιου Μάντη, ἀφοῦ προηγουμένως ἐληστεύθη. Ὡς δράστης τοῦ διπλοῦ φόνου συνελήφθη καὶ ἐφυλακίσθη τότε ὁ γείτονάς του Βάγγας παραμείνας ἐπὶ πενταετίαν εἰς τὰ μπουδρούμια τῶν Ἰωαννίνων. Ἀργότερον συνελήφθησαν οἱ πραγματικοὶ δολοφόνοι, ἀνακαλυφθέντες ἀπὸ εἴδη ρουχισμοῦ τοῦ Ντόλιου, ποὺ εὑρέθησαν εἰς τὰς οἰκίας των, ἀποφυλακισθέντος τοῦ Βάγγα.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΛΥΚΕΡΔΟΠΟΥΛΟΣ

Εἰς τὴν χορείαν τῶν δωρητῶν τοῦ Μετσόβου προσετέθη πρὸς τετραετίας ὁ ἐκ Κεφαλληνίας προερχόμενος Παναγιώτης Λυκερδόπουλος, πενθερὸς τοῦ Εὐαγ. Ἀβέρωφ. Οὗτος ἐπισκεφθεὶς διὰ πρώτην φορὰν τὸ Μέτσοβον, ἐνεθουσιάσθη τόσον πολὺ ἀπὸ τὴν θερμὴν ὑποδοχήν, ποὺ ἔτυχεν ἐκ μέρους τῶν Μετσοβιτῶν, ὥστε προσέφερεν ἀμέσως ὡς πρώτην δόσιν χιλίας χάρτινας λίρας Ἀγγλίας δι' ἐξωραϊστικὰ ἔργα. Διὰ τῶν χρημάτων αὐτῶν ἐπλακοστρώθη ὁ μεταξὺ Φρουρίου καὶ Πλατείας Τουσσίτσα μεγάλος χῶρος, ὀνομασθεὶς κατ' ἀρχὰς Πλατεῖα Λυκερδοπούλου καὶ διὰ νέας ἀποφάσεως τοῦ Δημ. Συμβουλίου Πλατεῖα Βασιλίσσης Φρειδερίκης.

ΕΞΩΡΑΪΣΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΜΕΤΣΟΒΟΥ

Κατὰ τὸν Νοέμβριον τοῦ 1937 ὑπὸ πολλῶν Μετσοβιτῶν ἐγκατεστημένων ἐν Ἀθήναις ἱδρύθη Σύλλογος ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Ἐξωραϊστικὸς Σύλλογος Μετσόβου» μὲ ἕδραν τὰς Ἀθήνας.

Σκοπὸς τοῦ Συλλόγου εἶναι: α) Ἡ διὰ κοινῆς καὶ ἁρμονικῆς συμπράξεως τῶν μελῶν αὐτοῦ μελέτη, ὑποστήριξις, ἐκτέλεσις καὶ ἐνίσχυσις παντὸς ἔργου κοινωφελοῦς ἢ καλλωπιστικοῦ ἐν τῇ πόλει Μετσόβου. β) ἡ ἐξέτασις καὶ προώθησις ἐπὶ σκοπῷ ἀποδόσεως πρακτικῶν ἀποτελεσμάτων παντὸς ζητήματος τοπικοῦ ἐνδιαφέροντος, ἠθικοῦ καὶ οἰκονομικοῦ περιεχομένου, ἐξυπηρετοῦντος τὴν πόλιν ἢ τὴν ἐπαρχίαν Μετσόβου καὶ τοὺς ἐκεῖθεν καταγομένους. Ἡ ἐνίσχυσις ἠθικῆς καὶ ὑλικῆς πάσης προσπαθείας ἐν Μετσόβῳ ἀποβλεπούσης εἰς τὴν δημιουργίαν χρηστῶν πολιτῶν καὶ καλῶν οἰκογενειαρχῶν, καὶ γ) Ἡ συνεργασία μετ' ἄλλων Σωματείων ἐπὶ ζητημάτων ἐνδιαφερόντων τὸ Μέτσοβον, τὴν Ἤπειρον καὶ τοὺς Ἠπειρώτας.

Τὸ πρῶτον Διοικητικὸν Συμβούλιον συνεκροτήθη τότε ἐκ τῶν ἱδρυτῶν ὡς ἀκολούθως:

1) Γρηγόριος Τσανάκας, Πολ. Μηχανικός, Πρόεδρος
2) Εὐάγγελος Ἀβέρωφ, Οἰκονομολόγος, Ἀντιπρόεδρος
3) Μιχαὴλ Κοκκιτής, Δικηγόρος, Γεν. Γραμματεὺς
4) Χαράλαμπος Συνοδινός, Ἔμπορος, Ταμίας
5) Ἀναστάσιος Βράκας, Χημικός, Ἔφορος
6) Ἀλεξ. Γιαϊζόγλου, Πολ. Μηχανικός, Σύμβουλος
7) Χρῆστος Μαγγίβας, Δικηγόρος, Σύμβουλος

8) Τριαν. Δουλαβίρης, Ἔμπορος, Σύμβουλος
9) Γεώργ. Δερπανόπουλος, Τελειοφ. Πολυτεχνείου, Σύμβουλος
10) Τριαντάφ. Φούντης, Φοιτ. Ὀδοντιατρικῆς, Σύμβουλος
11) Γεώργ. Παπαδημητρίου, Ἐπαγγελματίας, Σύμβουλος.

Δαπάνῃ τοῦ Ἐξωραϊστικοῦ Συλλόγου ἀνηγέρθη μετά τινα ἔτη ἐν Μετσόβῳ ἐπιβλητικὸν περίπτερον ἐν τῇ κεντρικῇ πλατείᾳ Ταυσσίτσα, περιλαμβάνον ἑστιατόριον καὶ καφενεῖον εἰς τὸ ἰσόγειον καὶ ξενοδοχεῖον ὕπνου εἰς τὸν δεύτερον ὄροφον. Τὸ παρελθὸν ἔτος 1960 εἰς τὸ ἐν λόγῳ περίπτερον προσετέθη καὶ νέα πτέρυξ εἰς τὸ βόρειον μέρος, στοιχίσασα 800.000 δρχ. ἐκ τῶν ὁποίων 600.000 δρχ. διέθεσε ὁ Ἐθνικὸς Ὀργανισμὸς Τουρισμοῦ ἐν Ἑλλάδι καὶ τὰς ὑπολοίπου 200.000 δρχ. τὸ Ἵδρυμα Βαρώνου Μιχ. Τουσίτσα. Πρωτοβουλίᾳ καὶ φροντίδι τοῦ Ἐξωραϊσικοῦ Συλλόγου ἱδρύθη Ἑταιρεία ἠλεκτροφωτισμοῦ Μετσόβου, ἐνισχυθεῖσα σοβαρῶς ὑπὸ τοῦ Ἱδρύματος Τοσίτσα, διὰ τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἀγορᾶς μεγάλου ἀριθμοῦ μετοχῶν καὶ οὕτω ἀπὸ ὀκταετίας τὸ Μέτσοβον ἠλεκτροφωτίζεται πλουσίως. Μετὰ τὴν ὑπὸ τῆς Δ.Ε.Η. ἐξαγορὰν τῆς Ἑταιρείας ἠλεκτροφωτισμοῦ Μετσόβου, τὸ δίκτυον ἐπεξετάθη καὶ εἰς τὸ παρακείμενον χωρίον Ἀνήλιον.

Πατριαρχικὸς Ἔξαρχος Μετσόβου
Ἱερόθεος Σταύρου

Βαρῶνος Μιχαὴλ Τοσσίτσας
Μέγας Εὐεργέτης τοῦ Μετσόβου

Τὸ νῦν Διοικητικὸν Συμβούλιον ἀποτελοῦν οἱ κάτωθι:

1) Δημ. Τρ. Παπαζήσης ἢ Τσαλμάνης, Φαρμακοποιός, Πρόεδρος
2) Ἀθανάσιος Μπουσβάρας, Χημικός, Ἀντιπρόεδρος
3) Νικόλαος Β. Σκαφιδᾶς, Ἰατρός, Γεν. Γραμματεὺς
4) Γεωργία Γρ. Δερπανοπούλου, Ταμίας
5) Ἰωάννης Τσανάκας, Λογιστής, Ἔφορος

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΕΥΘΥΜΙΟΥ

Η ΚΑΤΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΤΗΣ ΕΞΟΔΟΥ ΕΙΣ ΤΑ ΒΟΥΝΑ ΤΟΥ ΛΗΣΤΑΡΧΟΥ ΚΑΙ ΟΠΛΑΡΧΗΓΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΝΤΑΒΕΛΗ

Διαβάζοντας στὸ 133ον—134ον τεῦχος τῆς «Ἠπειρωτικῆς Ἑστίας», τὸ ὑπὸ τὸν τίτλο «Πῶς πάτησε τὸ Τσεπέλοβο ὁ Λήσταρχος Νταβέλης» ἱστορικὸ χρονικὸ τοῦ γνωστοῦ λογίου δημοδιδασκάλου κ. Κώστα Λαζαρίδη, καὶ βλέποντας ὅτι ὑπάρχουν εἰς αὐτὸ ὡρισμένες ἀνακρίβειες σχετικὲς κυρίως μὲ τὴν καταγωγή, καθὼς καὶ μὲ τὴν δρᾶσι τοῦ περιφήμου αὐτοῦ λησταρχου καὶ ὁπλαρχηγοῦ, ἀποφασίζω χάριν τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας νὰ σταχυολογήσω καὶ ἐγὼ ὀλίγα ἀπὸ τὰ αὐθεντικὰ στοιχεῖα τοῦ ἰδιωτικοῦ μου ἀρχείου σχετικὰ μὲ τὸν Γεώργιον Νταβέλην.

Διὰ νὰ περιγράψω ὅλα τὰ μέχρι σήμερον γνωστὰ κατορθώματα τοῦ θρυλικοῦ αὐτοῦ λησταρχου καὶ ὁπλαρχηγοῦ θὰ ἐχρειάζοντο πολλὲς σελίδες· ἀλλὰ θὰ ἀρκεσθῶ εἰς ὀλίγα, σεβόμενος τὸν χῶρον τῆς ἀγαπητῆς «Ἠπειρωτικῆς Ἑστίας».

Καί, προτοῦ εἰσέλθω εἰς τὸ κυρίως θέμα, θεωρῶ καθῆκον νὰ ἀναφέρω τὰς πηγὰς ἀπὸ τὰς ὁποίας ἤντλησα τὰς πληροφορίας μου. Πρώτη πηγὴ ὑπῆρξεν ἡ ἀείμνηστος ἐκ μητρὸς γιαγιά μου Εὐφροσύνη Στεφάνου Λιόλη τὸ γένος Ἰωάννου Λιάκου ἀπὸ τὴν Βούρμπιανη, ἡ ὁποία ἦταν ἀδελφὴ τοῦ περιφήμου ἐπίσης ὁπλαρχηγοῦ καὶ μετέπειτα λησταρχου Νικόλα Λιάκου ὁ ὁποῖος ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1877—78 καὶ συνεργάσθηκε πολλὲς φορὲς μὲ τὸν Γεώργιο Νταβέλη.

Δεύτερη πηγὴ ὑπῆρξαν διάφοροι γέροντες τῆς Ἐπαρχίας, ὅπως οἱ ἀδελφοὶ Ρεντζούλη ἀπὸ τὴν Κόνιτσα, ὁ Κων. Γαλάνης ἀπὸ τὸ Κεράσοβο, ὁ ἐπιζῶν ἀκόμη Ἀντώνιος Κατσάνης—Λακιώτης ἡλικίας 103 ἐτῶν, καὶ πολλοὶ ἄλλοι Σαμαρινιῶτες, Φουρκιῶτες, Ζερματινοί, Κονιτσιῶτες, κ.α.

Τρίτη δὲ καὶ κυριώτερη πηγὴ εἶναι ὁ ἐπιζῶν ἀκόμη εἰς Θεσσαλίαν υἱὸς τοῦ περιβοήτου καπετάνιου Ἰωάννης Νταβέλης, καθὼς καὶ ὁ ἐξάδελφός του (ἀνεψιὸς τοῦ Γεωργ. Νταβέλη) ὁ ὑπέργηρος Κωνσταντῖνος Ἠλιάδης ὁ ὁποῖος διαμένει εἰς τὸ Κοντσικὸν (νῦν Γαλατινὴ) τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας.

Ὁ Γεώργιος Νταβέλης λοιπόν, (σύμφωνα μὲ τὶς ἐπιστολὲς τῶν ἀπογόνων καὶ συγγενῶν του) δὲν ἦταν «ἕνας ἀπὸ τοὺς ἀρχικὰ ἐθνικοὺς ἀγωνιστὲς» ὅπως γράφει ὁ κ. Λαζαρίδης, καὶ δὲν καταγόταν ἀπὸ τὸ Περιβόλι τῶν Γρεβενῶν. Τὸν δὲ ληστρικὸ βίο τὸν ἀσπάστηκε ὅπως θὰ ἰδοῦμε ἀπὸ τὴν παιδική του σχεδὸν ἡλικία.

Οὔτε καὶ Σαρακατσᾶνος ἦταν ὅπως τὸν ἀναφέρει ὁ κ. Βασίλειος Σκαφιδᾶς· ἀλλὰ καταγόταν ἀπὸ τὸ ἑλληνικώτατο χωριὸ τῆς Κοζάνης Κοντσικὸ τὸ ὁποῖο σήμερα ὀνομάζεται Γαλατινή. Ἐγεννήθηκε ἐκεῖ κατὰ τὸ ἔτος 1848, καὶ ἀπέθανε τὸ 1923 εἰς τὸ Μακρυχώριον Λαρίσσης. Ὁ πατέρας τοῦ Γεωργίου Νταβέλη ὀνομαζόταν Λουκᾶς Δούκας, καὶ ἦταν εὔπορος κτηματίας καὶ κτηνοτρόφος. Λόγω δὲ ἀντιζηλιῶν, διαβλήθηκε στοὺς Τούρκους ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς του ταελιγκᾶδες Μποσταίους καὶ φυλακίσθηκε στὰ Βιτώλια μαζὶ μὲ τὸν μεγαλυτερό του υἱὸ τὸν Ἠλία, ὅπου καὶ ἀπέθανε ἀπὸ τὰς κακουχίας.

Καὶ μετὰ τὸν θανατό του ὅμως, οἱ Τοῦρκοι ἐσυνέχιζαν νὰ καταπιέζουν ἀκόμη τὴν οἰκογένεια τοῦ Λουκᾶ Δούκα. Καὶ τότε ὁ Γεώργιος, ὁ δεύτερος υἱός του—μολονότι δεκατριῶν ἐτῶν—συνεννοεῖται κρυφὰ μὲ τὸν φυλακισμένο ἀδελφό του Ἠλία,

6) Ἀναστ. Βογιατζῆς, Δικηγόρος, Σύμβουλος
7) Ἀναστ. Δράκας, Χημικός, Σύμβουλος.

Πρόεδροι τοῦ Ἐξ. Συλλόγου Μετσόβου διετέλεσαν κατὰ σειρὰν οἱ: Γρηγ. Τσανάκας, Εὐαγ. Ἀβέρωφ, Βασ. Παπανικολάου, Τάσος Ψυροβασίλης.

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΕΤΣΟΒΟΥ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Κατὰ τὴν τελευταίαν ἀπογραφὴν οἱ κάτοικοι τοῦ Μετσόβου ἀνῆλθον εἰς 2.900. Κατὰ τὸ θέρος ὅμως ὁ ἀριθμὸς τῶν κατοίκων αὐξάνει ἀπὸ τοὺς καταφεύγοντας ἐκεῖ πρὸς παραθερισμὸν Μετσοβίτας καὶ ξένους, προερχομένους ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, Τρίκκαλα, Ἰωάννινα, Θεσσαλονίκην καὶ ἄλλας πόλεις τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ.

1) Δημόσιαι Ὑπηρεσίαι: Εἰρηνοδικεῖον, Δασαρχεῖον, Ἀγρονομεῖον, Ταχυδρομικὸν Γραφεῖον, Τηλεγραφικὸν Γραφεῖον, Ὑποδιοίκησις Χωροφυλακῆς, Σταθμὸς Χωροφυλακῆς, Ἕδρα Τ.Ε.Α., Κινητὸς Εἰσπράκτωρ τοῦ Ταμείου Ἰωαννίνων καὶ Κτηνιατρεῖον.

2) Συνεταιρισμοί: Γεωργικὸς Συνεταιρισμὸς μὲ 62 μέλη, Συνεταιρισμὸς ἀκτημόνων καλλιεργητῶν μὲ 110 μέλη. Δασικὸς Συνεταιρισμὸς μὲ 60 μέλη.

3) Βιοτεχνίαι Βιομηχανίαι: α) Οἰκιακὴ οἰκοτεχνία καὶ ὑφαντουργία, β) Κατεργασίας ξύλου. γ) Ἐργοστάσια ξυλουργικῆς. δ) Λαναριστήρια.

4) Κλίβανοι 2, Παντοπωλεῖα 24, Κρεοπωλεῖα 8, Ξενοδοχεῖα ὕπνου 4, Ἑστιατόρια 3, Ταβέρνες κλπ. 7, Καφενεῖα 6, Ὑποδηματοποιεῖα 10, Χρυσοχοεῖον 1, Φωτογραφεῖον 1, Ραφεῖα 3.

5) Συνοικίαι πέντε: α) Ἁγίας Τριάδος, β) Ἁγίων Ἀποστόλων, γ) Ἁγίου Χαραλάμπους, δ) Ἁγίου Δημητρίου καὶ ε) Ἁγίου Γεωργίου ἢ Ντράϊ.

6) Συμβούλιον Δήμου ἐννεαμελές.

7) Κρῆναι (βρύσες) πλακοσκεπεῖς 16.

8) Ἐπιγραφαὶ κρηνῶν: α) Φουρνίγκα, β) Φλόκα.

9) Κληροδοτήματα: Λειτουργοῦν δύο α) τὸ τοῦ Νικολάου Πίχτου καὶ β) τοῦ Βαρώνου Μιχ. Τοσίτσα.

10) Μοναστήρια τρία. Δὲν λειτουργεῖ κανέν.

11) Ἄμπελοι στρέμματα 200, ἀγροὶ στρ. 1.200, λειβάδια μὲ αὐτοφυὲς χόρτον, κοπτόμενον, 1.500 στρέμματα.

12) Πρόβατα Μετσοβιτῶν ἐν ὅλῳ 25.000.

13) Μεγάλα σαμαρωμένα ζῷα πρὸς μεταφορὰν 350. Βόες καὶ ἀγελάδες 350, βόες ἀροτριῶντες ζεύγη 2, Φορβάδες πρὸς ἀναπαραγωγὴν 50, ὄνοι 100, μεγάλα ζῷα ἀροτριῶντα 9 ζεύγη.

14) Προϋπολογισμὸς Δήμου, 700.000.

15) Δαπάναι ἠλεκτροφωτισμοῦ Δήμου 60.000 δρχ. ἐτησίως.

16) Κάτοικοι 2.900.

17) Ἐκτελούμενα ἔργα: ὁδοποιΐας, ὑδρεύσεως καὶ ἀρδεύσεως.

18) Ἀπὸ ὀλίγων ἐτῶν λειτουργοῦν α) Ὑποκατάστημα τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης, β) Ὑποκατάστημα τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης, ἀμφότερα τὰ Ὑποκαταστήματα συστεγάζονται.

Δημοτικὸν Συμβούλιον Μετσόβου κατὰ τὸ ἔτος 1961

Δήμαρχος: Γεώργιος Δημ. Ρόζος.

Σύμβουλοι: Σιλάκος Γεώργιος, Φούντης Τριαντάφυλλος, Τσουτσουπλίδης Βασίλειος, Ζαρκάδης Γεώργιος, Σιούτας Παναγιώτης, Ρέκατας Κωνσταντῖνος, Πρόεδρος δημοτικοῦ συμβουλίου, Κουτσαμάνης Ἀλέξιος, Μπούμπας Γεώργιος καὶ Μπούμπας Νικόλαος, Γραμματεὺς Νικ. Φάης, Βοηθὸς Εὐαγ. Πῆχος.

(Συνεχίζεται)

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΚΥΡ. ΣΚΑΦΙΔΑ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΜΕΤΣΟΒΟΥ*

ΣΥΝΟΙΚΙΑ ΣΕΡΒΟΓΥΦΤΩΝ

Εἰς τὸ Νοτιοανατολικὸν ἄκρον τοῦ Μετσόβου ὑπάρχει ἀπὸ ἀμνημόνευτα χρόνια ἡ συνοικία τῶν Γύφτων —τὰ Γύφτικα (Λὰ Γύφτσι, βλάχικα)—ἡ ὁποία περιλαμβάνει 40—45 σπίτια, εἰς τὰ ὁποῖα στεγάζονται ἑξῆντα περίπου οἰκογένειες Γύφτικες. Κατὰ τὴν παράδοσιν οἱ Γύφτοι αὐτοί, ποὺ ἀσχολοῦνται κυρίως μὲ τὴν κατεργασίαν τοῦ σιδήρου—καρφιὰ μεγάλα γιὰ πόρτες καὶ στέγες τὸν παλαιότερο καιρό, καρφοπέταλα γιὰ ζῶα, σιδηριὲς γιὰ παράθυρα, κλειδαριὲς κλπ.—ἐγκατεστάθησαν εἰς τὸ Μέτσοβον ὡς καὶ εἰς πολλὰ Ζαγοροχώρια, εἰς τὸ Μαλακάσι, τὴν Καστανιά, τὴν Βεντίστα καὶ τὸν Κλεινοβὸ τῆς Καλαμπάκας καὶ εἰς τὰ Τρίκκαλα ἀκόμη, κατὰ τὴν κάθοδον τῶν Σέρβων εἰς τὴν Ἤπειρον καὶ τὴν Θεσσαλίαν. Ὅπως εἶναι γνωστὸν ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τὸ 1346 ὁ Κράλλης τῆς Σερβίας Στέφανος Ντουσὰν κατῆλθεν ἀπὸ τὴν Σερβίαν καὶ κατέλαβε μὲ τὴν σειρὰν τὴν Νέαν Ἤπειρον (Βόρειον Ἤπειρον), τὴν κυρίως Ἤπειρον καὶ τὴν Θεσσαλίαν, ἐγκαταστήσας εἰς τὴν Ἄρταν, τὰ Ἰωάννινα καὶ τὰ Τρίκκαλα ἡγεμόνας (δεσποτας) τοὺς Συμεὼν καὶ Πριάλιμπον καὶ τὸν Θωμᾶν ἀργότερον εἰς τὰ Ἰωάννινα. Οἱ ἐν λόγῳ Γύφτοι ἀπαραίτητοι διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν μεταγωγικῶν τῶν Σερβικῶν στρατευμάτων, ἐγκατασταθέντες εἰς τὰ μέρη αὐτά, κατοικούμενα ἀπὸ Βλάχους, ἐξεβλαχίσθησαν καὶ σὺν τῷ χρόνῳ ἐξέμαθαν καὶ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, τὴν ὁποίαν ἐμάνθαναν καὶ ἔγραφαν οἱ Βλάχοι. Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τὰ Κουτσοβλάχικα οἱ Γύφτοι αὐτοί, ποὺ ὡς τὰ σήμερα ἀποφεύγουν μὲ θρησκευτικὸν φανατισμὸν τὴν ἐπιμιξίαν των μὲ ἄλλην Φυλήν, ὁμιλοῦν κρυφὰ μεταξύ των καὶ ἄλλην ἰδικήν των διάλεκτον, τὰ Γύφτικα, ἡ ὁποία παραδόξως ὁμοιάζει καταπληκτικὰ μὲ τὴν γλῶσσαν, ποὺ ὁμιλοῦν εἰς τὴν Θεσσαλίαν οἱ γνωστοὶ μὲ τὸ ὄνομα Τουρκόγυφτοι, οἱ ὁποῖοι μετὰ τὴν Μικρασιατικὴν καταστροφὴν καὶ τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν πληθυσμῶν μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας (1924) ἐβαπτίσθησαν ὁμαδικῶς λαβόντες χριστιανικὰ ὀνόματα εἰς ἀντικατάστασιν τῶν τουρκικῶν τοιούτων ὅπως: Ἀγγελῆς ὠνομάσθη ὁ Ἀλῆς, Φανῆ ἡ Φατμέ, Ἑλένη ἡ Ἐσμὲ κλπ. Ἐγὼ ἔχω τὴν γνώμην ὅτι οἱ ἐν λόγῳ Γύφτοι, Τουρκόγυφτοι καὶ Σερβόγυφτοι, εἶναι λείψανα τῆς Στρατιᾶς τοῦ Μογγόλου Τσεγκὶς Χάν, καὶ διὰ τὸν λόγον αὐτὸν λέγονται Τσεγκινέδες ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Ἠπείρου. Ὁ ἐν λόγῳ Τσεγκὶς Χὰν ἐπὶ κεφαλῆς ἑκατοντάδων χιλιάδων ἐφίππων ἀνδρῶν ἔφθασε τὸ 1200—1220 ἀπὸ τὰ βάθη τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην, τῆς ὁποίας κατέλαβε μέγα μέρος. Ἀπὸ τὴν Φυλὴν αὐτὴν τῶν Σερβογύφτων προέρχονται καὶ ὅλοι οἱ ὀργανοπαῖκται τοῦ Μετσόβου, τοῦ Ζαγορίου καὶ τοῦ Ἀσπροποτάμου, τῶν Τρικκάλων καὶ ἄλλων Θεσσαλικῶν πόλεων καὶ ἡ μουσικὴ τῶν παλαιῶν τραγουδιῶν, ποὺ παίζουν μὲ φλογέρες μεταλλικὲς στὰ παλαιὰ χρόνια, μὲ κλαρῖνα ἀργότερα, μὲ βιολιὰ καὶ μὲ τὸ ἀπαραίτητο ντέλφι καὶ τὸ μεγάλο νταοῦλι εἰς τοὺς μεγάλους δημοσίους χοροὺς καὶ τοὺς γάμους, ὁμοιάζει καταπληκτικὰ μὲ τὰ παλαιὰ Σέρβικα καὶ τὰ Ἀρβανίτικα τραγού-

---

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 790.

δια, ποὺ μπορεῖ κανεὶς νὰ ἀκούσῃ ἀπὸ τοὺς ραδιοφωνικοὺς σταθμοὺς τῶν Σκοπίων (Σερβία) καὶ Τιράνων Ἀλβανίας. Ἡ μουσικὴ ἑνὸς πολὺ παλαιοῦ Μετσοβίτικου τραγουδιοῦ, ποὺ ἔπαιζαν οἱ ὀργανοπαῖκται τοῦ Μετσόβου πρὸ ἑβδομῆντα ἐτῶν, εἶναι ἀπαράλλακτη μὲ τὴν μουσικὴ παλαιοῦ Γερμανικοῦ τραγουδιοῦ. Τὸ τραγοῦδι αὐτὸ εἶχε γράψει—τὴν μουσική του—ὁ Μετσοβίτης ἱεροψάλτης Σούλης Τάμπας μὲ μουσικὰ στοιχεῖα τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς καὶ ἐδημοσίευσε πρὸ πολλῶν ἐτῶν εἰς τὸ ἐκκλησιαστικὸν περιοδικὸν «Φόρμιγξ», ποὺ ἐξέδιδε τότε ὁ καθηγητὴς τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς εἰς τὸ Ὠδεῖον Ἀθηνῶν Ψάχος καὶ πρωτοψάλτης τῆς Μητροπόλεως Ἀθηνῶν. Ὅταν ἀργότερα τὸ τραγοῦδι αὐτὸ ἀνέγνωσε Γερμανὸς καθηγητὴς τῆς Μουσικῆς ἐν Βερολίνῳ, ἔγραψεν εἰς τὸν Ψάχον ὅτι ἡ μουσικὴ αὐτὴ εἶναι μουσικὴ παλαιοῦ Γερμανικοῦ λαϊκοῦ τραγουδιοῦ. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ σιδήρου καὶ τὴν μουσικὴν οἱ Σερβόγυφτοι τοῦ Μετσόβου ἀσχολοῦνται καὶ μὲ τὴν μεταφορὰν καυσίμου ξυλείας ἀπὸ τὰ δάση τοῦ Μετσόβου, λίθων δι' οἰκοδομὰς καὶ πέτρινων πλακῶν, μὲ τὲς ὁποῖες σκεπάζουν τὰ σπίτια οἱ κάτοικοι τοῦ Μετσόβου. Διὰ τὸ ἔργον αὐτὸ τῆς μεταφορᾶς χρησιμοποιοῦν πολλὰ ταπεινὰ τετράποδα—ὄνους—γερῆς ράτσας, ποὺ ἔχουν εἰς τὴν κατοχήν των.

Παραθέτω μερικὰ ὀνόματα, ποὺ χρησιμοποιοῦν τόσον οἱ Σερβόγυφτοι, ὅσον καὶ οἱ Τουρκόγυφτοι τῆς Θεσσαλίας καὶ τὰ ὁποῖα ὀνόματα ἐπληροφορήθηκα ἀπὸ ἔρευναν, ποὺ διενήργησα ἐπὶ ἀρκετὰ χρόνια:

Ψωμὶ=μαντρὸ	αὐλὴ=τὰν
νερὸ=παλὶ	παπούτσια=ταροχὰ
φαγητὸ=χαμπὲ	μαντῆλι=σιαμία
κρασὶ=μὸλ	οὐρανὸς=κὸμ
κρέας=μὰς	κουφὸς=κασικὸ
σπίτι=κὲρ	σκούπα=σιουλιαμνὶ
κορίτσι=τσιάϊ	πέτρα—μπὰρ
παιδὶ=τσιάβο	μάτια=γιατιχὰ
δένδρο=ντουντουλὶν	στόμα=μοῦζι
δόντια=ντανὰ	μητέρα=ντάϊω
κεφάλι=σοφὸ	βροχὴ=μπρισὶμ
χρῆμα=λουβὲ	ποδάρι=πινδρὸ
χέρι=βὰς	νύχια=τερνάκια
πατέρας=ντάντε	αὐτιὰ=κανὰ
μὴ φοβᾶσαι=μάνταρα	μαλλιὰ=μπαλὰ
	ἀδελφὸς=μαουπρὰρ

Ἀπὸ τὰ ἐκτεθέντα ἀνωτέρω προκύπτει ὅτι οἱ Σερβόγυφτοι τοῦ Μετσόβου καὶ οἱ Τουρκόγυφτοι τῆς Θεσσαλίας ἔχουν κοινὴν τὴν καταγωγήν. Πολλοὶ Τουρκόγυφτοι τῆς Θεσσαλίας ἐξειλίχθησαν εἰς καλοὺς ὀργανοπαίκτας τελευταίως καὶ συνεργάζονται εἰς τοὺς γάμους τοῦ κάμπου μὲ τοὺς Σερβογύφτους τοῦ Ἀσπροποτάμου.

Παραθέτω καὶ μερικὰ ὀνοματεπώνυμα τῶν Σερβογύφτων τοῦ Μετσόβου:

Μπᾶος Νικόλαος, Χρόνας Κώστας, Τίκος Λάζαρος, Ἀβράμης Δημήτρης, Μάσσιος Γεώργιος, Χαλιάσος Ντάφος, Πιξομάτης Μιχάλης, Μάνης Σπῦρος, Μουχαρέμης Δημήτρης, Κολιὸς Βασίλης, Σαράντης Γιάκος, Σιάτρας Μάντης.

ΕΘΙΜΑ

Ἀπὸ τοὺς παλαιοτέρους καιροὺς εἰς τὸ Μέτσοβον καὶ μέχρι τῆς ἀπελευθερώσεώς του, ὑπῆρχον τρεῖς κοινωνικαὶ τάξεις, ποὺ διεκρίνοντο ἀπὸ τὲς φορεσιὲς τῶν ἀνδρῶν ὅσον καὶ τῶν γυναικῶν. Στὰ παλιὰ τὰ χρόνια ἄνδρες καὶ γυναῖκες

γιὰ πανωφόρι φοροῦσαν τὴν μαύρη Φλοκάτα—σάρικα (1) στὴ βλάχικη διάλεκτο—γαρνιρισμένη γύρω μὲ ταινία ἀπὸ κόκκινη διπλωμένη τσόχα. Οἱ ἄρχοντες, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, φοροῦσαν τὴγ τσόχα γύρω ἐμπρός, στοὺς ὤμους—νωμίτια—καὶ στὶς τσέπες τῆς Φλοκάτας, ἡ ὁποία ἐγένετο ἀπὸ μαύρη τσόχα, ἀγοραστή. Ἡ κόκκινη τσόχα ἐχωρίζετο ἀπὸ τὴ Φλοκάτα ἀπὸ δύο συρραμμένα μεταξωτὰ γαϊτάνια, μπλὲ καὶ κόκκινα στὸ χρῶμα. Οἱ ἄνδρες φοροῦσαν τσιπούνια—ντουλαμάδες—ἕως τὰ γόνατα μακρυὰ ἀπὸ τσόχα πάλι χρώματος λουλακὶ κλειστό. Οἱ ἀρχόντισσες φοροῦσαν φουστάνια μεταξωτὰ μονόχρωμα ἢ κλαδωτά, μὲ φαρδειὰ μανίκια, καὶ γιλέκο ἀπὸ κάτω μὲ στενὰ μανίκια, τὸ κλειστό, μὲ ἐπιστήθιο ἀνοικτὸ ὀλίγον ἀπὸ μαῦρο ἀτλάζι

Ὁ Βασιλεὺς Παῦλος ἐν μέσῳ κτηνοτρόφων τοῦ Μετσόβου

συνήθως καὶ κεντημένα γύρω μὲ μεταξωτὰ καὶ χρυσᾶ γαϊτάνια. Οἱ ἄνδρες καὶ αἱ γυναῖκες τῆς δευτέρας τάξεως φοροῦσαν Φλοκκάτα μαύρη μάλλινη, ὑφασμένη ἀπὸ τὲς γυναῖκες καὶ τσόχα ἐμπρὸς γύρω ἕως κάτω καὶ στὶς τσέπες. Τὰ τσιπούνια τῶν ἀνδρῶν ἦσαν μάλλινα ἕως τὰ γόνατα, χρώματος λουλακὶ καὶ αἱ περικνημῖδες—τσοάριτσι—καθὼς καὶ τὸ τσαμαντάνι—γιλέκο—ἐπίσης μάλλινα τοῦ ἰδίου χρώματος. Αἱ γυναῖκες φοροῖσαν φοῦστες μάλλινες καὶ ντουλαμάδες ἀπὸ ἐπάνω μαύρου χρώματος ἀπὸ μάλλινο ὑφαντό, μὲ κίτρινα μεταξωτὰ γαϊτάνια γύρω. Φοροῦσαν ἐπίσης κλειστὸ καὶ φαρδυὰ μανίκια μεταξωτὰ ἢ ἀπὸ δευτέρας ποιότητος βαμβακερὸ ὕφασμα. Οἱ τῆς τρίτης τάξεως ἄνδρες καὶ γυναῖκες φοροῦσαν τσόχα στὴ Φλοκκάτα τους ὡς τὴ μέση ἐμπρός, μὲ σειρήτια μάλλινα—ἀντὶ γαϊτάνια—καὶ στὰ πόδια τσαρούχια γενικῶς. Οἱ κτηνοτρόφοι φοροῦσαν ἀντὶ Φλοκκάτας μαῦρο μάλλινο ταλαγάνι μὲ λαγγιόλια καὶ οἱ γέροι μαύρη χονδρὴ Φλοκκάτα, μακρυά, φαρδυὰ καὶ μὲ αὐτιὰ στοὺς ὤμους καὶ ἄσπρα τσιπούνια μάλλινα καὶ περικνημῖδες—τσοάριτσι—μὲ κόμψες. Οἱ ἄνδρες τῶν δύο πρώτων τάξεων φοροῦσαν κόκκινο φέσι, ἐνῷ τῆς τρίτης—γεωργοὶ καὶ κτηνοτρόφοι—φοροῦσαν ἄσπρο φέσι, γνωστὸ μὲ τὸ ὄνομα μπαρμπαροῦσα. Αἱ γυναῖκες τῆς πρώτης τάξεως φοροῦσαν καὶ ἀλυσίδες μὲ φλωριὰ στὶς περοῦκες—αἱ πλουσιώτερες 2—3 ἁλυσίδες μὲ μικρὰ καὶ μεγάλα φλουριά, χρυσᾶ ὡρολόγια κρεμασμένα μὲ ἁλυσίδες στὸν λαιμό, χρυσᾶ βραχιόλια καὶ ἀρκετὰ δακτυλίδια στὰ χέρια των. Φοροῦσαν ἐπίσης ζώνη συρματερὴ μὲ πλάκες, πόρπες μαλαματοκαπνισμένες στὴ μέση καὶ ποδιὲς μαῦρες ἀπὸ μετάξι κεντημένες μὲ χρυσᾶ γαϊτάνια. Αἱ γυναῖκες τῶν ἄλλων δύο τάξεων φοροῦσαν ποδιὲς

1. Σάρικα ἐκ τοῦ Λατιν. Saricum—ἐσθής.

ἀτὸ κόκκινη τσόχα, γαρνιρισμένες μὲ γαϊτάνια μεταξωτὰ κίτρινα. Αἱ γρηὲς φοροῦσιν ποδιὲς ἀπὸ πράσινη τσόχα, καὶ ὅταν ἐκκλησιάζοντο ἔβαζαν στὸ κεφάλι των ἕνα βαμβακερὸ ἄσπρο πεσκίρι, ποὺ σκέπαζε τὲς περοῦκες μπροστὰ καὶ αἱ δύο ἄκρες ἔφθαναν κάτω ἀπὸ τὴ μέση. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ὅμως τοῦ Μετσόβου καὶ μετὰ τὴν ἀπαλλοτρίωσιν τῶν ἀνροτικῶν κτημάτων τῶν κοτζαμπάσηδων τοῦ Μετσόβου ἤρχισαν νὰ ἐξαφανίζωνται αἱ ἐκτεθεῖσαι κοινωνικαὶ διακρίσεις καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας τοὺς ἀρχοντάδες τοῦ Μετσόβου διεδέχθησαν οἱ μεγάλοι κτηνοτρόφοι, οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἠγόρασαν χειμερινὰ λειβάδια καὶ χωράφια ἀκόμα εἰς τὸν κάμπον τῆς Θεσσαλίας. Οἱ πρῶτοι ἔγιναν ἔσχατοι καὶ οἱ ἔσχατοι πρῶτοι! Στὰ παλαιότερα χρόνια οἱ νέοι τοῦ Μετσόβου ἀπέφευγαν νὰ νυμφεύωνται σὲ μικρὰ ἡλικία, ὅπως συνέβαινε εἰς τὰ Ζαγοροχώρια. Ἔπρεπε νὰ φθάσουν εἰς τὰ 25 χρόνια γιὰ νὰ ἀποφασίσουν γιὰ γάμο Τὴν μεσιτεία πρὸς σύνα-

Μετσοβιτόπουλα περιστοιχίζοντα τὸν συγγραφέα τῆς παρούσης μελέτης

ψιν συνοικεσίου μεταξὺ δύο νέων, τὴν προξενειά, ἀνελάμβαναν συνήθως γυναῖκες ἐπιτήδειες, αἱ προξενήτριες. Κατ' ἀρχὴν ἀπαράβατην σπανίως ἕνας νέος ζητοῦσε μίαν νέαν νὰ τὴν νυμφευθῇ· ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὸ κορίτσι ἔκαμε τὴν πρότασιν εἰς τὸν νέον, μέσῳ τρίτου πάντοτε προσώπου. Κατὰ τὴν ἐποχή, ποὺ μέγα μέρος τῶν νέων τοῦ Μετσόβου ἐταξείδευαν εἰς τὴν Αἴγυπτον, Ρουμανίαν, Ρωσίαν καὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν πρὸς ἀνεύρεσιν καλυτέρας τύχης, ὅταν ὕστερα ἀπὸ χρόνια ἐπέστρεφαν εἰς τὴν γενέτειράν των, ἐδέχοντο τὰς συνεχεῖς καὶ ἀδιαλείπτους ἐπισκέψεις διαφόρων προξενητριῶν, αἱ ὁποῖαι μὲ ἐπιτηδειότητα καὶ πειστικότητα προέτρεπαν τοὺς νέους νὰ νυμφευθοῦν καὶ ὁσάκις συνέβαινε αἱ ἐπιστρέφοντες ἀπὸ τὰ ξένα νὰ εἶχαν δημιουργήσει περιουσίαν, τότε αἱ προσπάθειαί των ἐπολλαπλασιάζοντο καὶ ἡ κάθε μία προσπαθοῦσε νὰ ἐπιτύχῃ ἐκθειάζουσα μὲ μεγάλη τέχνη τὰ προσόντα τῆς ὑποψηφίας κόρης, τὴν ὡραιότητα, τὴν σεμνότητα, τὴν οἰκοκυρωσύνην της, διότι ἀπέβλεπε καὶ εἰς μίαν ὑλικὴν συνήθως ἱκανοποίησίν της ἀπὸ τοὺς γονεῖς τῆς κόρης. Εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ὑποψηφίου γαμβροῦ συνήρχοντο τότε οἱ στενώτεροι συγγενεῖς καὶ ἀπὸ κοινοῦ ἀπεφάσιζαν ποίαν ἀπὸ τὰς νέας νὰ προτιμήσουν. Συνήθως ἐλαμβάνοντο ἀποφάσεις ἐρήμην τοῦ ἐνδιαφερομένου νέου, ὅστις ἦταν ὑποχρεωμένος νὰ σεβασθῇ τὴν ἀπόφασιν τῶν οἰκείων του, διότι κατὰ τὰ τότε ἐπικρατοῦντα ἔθιμα, ὅταν ὁ νέος θὰ ἀναχωροῦσε διὰ τὴν εἰς τὰ ξένα ἐργασίαν του, ἡ σύζυγός του θὰ ἔμεινεν ὑποχρεωτικῶς πλησίον τῶν γονέων τοῦ γαμβροῦ καὶ λοιπῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας του!! Πολλάκις ὁ νέος ἠρραβωνίζετο

εὑρισκόμενος εἰς τὰ ξένα ὑπὸ τῶν γονέων του καὶ μόνον ἀπὸ περιγραφὰς τῶν ἐνδιαφερομένων καὶ φωτογραφίας, ποὺ ἀντήλλασσαν, ἐγνωρίζοντο οἱ ἐνδιαφερόμενοι νέοι. Οἱ ἀρραβῶνες ἐγίνοντο εἰς τὴν οἰκίαν τῆς νύφης, ὅπου μετὰ τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν δακτυλιδίων ὑπὸ τῶν γονέων συνήθως τῶν δύο νέων, ἢ μεγαλυτέρων ἀδελφῶν καὶ πλησιεστέρων συγγενῶν, ὅταν δὲν ὑπῆρχον οἱ πρῶτοι, παρουσιάζετο ἡ κόρη ντυμένη μὲ τὴν καλύτερη κοριτσίστικη φορεσιά της—γιατὶ οἱ παντρεμένες φοροῦσαν διαφορετικὴ στολὴ—καὶ προσέφερεν εἰς τὸν γαμβρὸν καὶ τὴν ἀκολουθίαν του 2—3 εἴδη γλυκοῦ τοῦ κουταλιοῦ, σὲ ἀσημένια βάζα, πάνω σὲ μεγάλον δίσκον μὲ ἀνάλογα ποτήρια μὲ κρύο νερό. Τότε ὁ γαμπρὸς καὶ οἱ ἄνθρωποί του εἶχαν τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἰδοῦν καὶ νὰ ἐκτιμήσουν τὸ κάλλος καὶ τοὺς τρόπους τῆς κόρης. Μετὰ ταῦτα ἔστρωναν τραπέζι—σκαμνὶ—τοποθετοῦντες τάβλαν ἐπάνω σὲ σκαμνὶ καὶ προσέφερον εἰς τοὺς συμπεθέρους τηγανῖτες ζεστὲς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, διάφορα εἴδη ζαχαρικῶν καὶ φροῦτα τῆς ἐποχῆς Οἱ εὔποροι ξενητευμένοι ἔπαιρναν καὶ βιολιὰ στὸν ἀρραβῶνα γιὰ νὰ παίξουν οἱ ὀργανοπαῖκται μερικὰ νουμπέτια, ἐπιτραπέζια, δηλαδή, τραγούδια καὶ ἀπὸ τὰ πρῶτα ἔπαιζαν καὶ τραγουδοῦσαν τὸ τραγοῦδι τοῦ Μετσοβίτη ὁπλαρχηγοῦ Ντεληγιάννη, ποὺ κατ' ἐπανάληψιν ἔσωσε τὸ Μέτσοβον ἀπὸ ληστρικὰς ἐπιδρομὰς τῶν Ἀρβανιτάδων. Ἔπειτα τραγουδοῦσαν τὸ ἀκόλουθο τραγοῦδι:

Μαῦρα ματάκια πούειδα 'γὼ
καὶ διάφορο δὲν ἔχω,
μὲ πῆρε τὸ παράπονο.
κι ἡ φλόγα τῆς καρδιᾶς μου
καὶ πρὸς τὴν κόρη ζύγωσα
καὶ πρὸς τὰ μαῦρα μάτια.
Μὰ ἡ κόρ' ἔλαχε φρόνιμη,
ἔλαχε λογισμένη
κι' ἀπὸ κοντά της μ' ἔδιωξε
μὲ χέρια καὶ μὲ λόγια:
«Πίσω, πίσω λεβέντη μου
στὰ στήθη μ' μὴν ἁπλώσῃς
τὶ μαραγκιάζ' ὁ κόρφος μου
χαλάει τὸ πρόσωπό μου
κι' ἂν ἀπεικάσ' ἡ μάννα μου
θὲ νὰ μὲ καταργιέται».

Τραγουδοῦσαν καὶ τραγουδοῦν καὶ σήμερα βλάχικα τραγούδια, ὅπως τῆς Βαγγελίτσας, τοῦ ὁποίου παραθέτω ἐλεύθερην μετάφρασίν μου εἰς τὴν ἑλληνικήν:

«Ἀπὸ μικρὴ σ' ἀγάπησα, χρυσῆ μου Βαγγελίτσα,
καὶ χρόνια τώρα καρτερῶ γυναῖκα νὰ σὲ κάμω,
Μὰ σὺ σὰν ἐμεγάλωσες, ἐπῆρες ἄλλον ἄντρα,
καὶ μένα μὲ παράτησες, μὲ ξέχασες γιὰ πάντα,
Νάειχα ἕνα μῆλο κόκκινο, ἀπάνω σου νὰ ρίξω
νὰ σὲ λαβώσω ἄπονη στὰ στήθεια σου τ' ἀφρᾶτα,
νὰ σὲ πληγώσω πιὸ βαθειὰ σ' αὐτὰ τὰ φυλλοκάρδια,
γιὰ τὸ κακὸ ποὺ μούκαμες καὶ πῆρες ἄλλο ταῖρι,
νὰ σὲ πληγώσω Βάγγιω μου, νὰ πέσῃς ν' ἀρρωστήσῃς
καὶ γιατρικὸ νὰ μὴ βρεθῇ τὸν πόνο σου νὰ γειάνῃ
γι' αὐτὸ ποὺ μοὔχεις κάνει»

Βλαχιστί: Μα υτι κου Νικᾶ τε ἀστεπτάμου

Τὸ γλέντι διαρκεῖ μέχρι τῶν βραδυνῶν ὡρῶν, ὁπότε οἱ ἄνθρωποι τοῦ γαμπροῦ ἀποχαιρετῶν τοὺς οἰκείους τῆς νύφης καὶ ἐπιστρέφουν εἰς τὸ σπίτι των. Καὶ τὴν ἀναχώρησιν κερνοῦν τὴν ἀρραβωνισθεῖσα κόρη μὲ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ νομίσματα, λίρες καὶ φλωριὰ οἱ εὐπορώτεροι καὶ μειζήλια καὶ γοόσια οἱ κατώτεροι. Ἀναφέρομαι εἰς τὴν πρὸ τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ Μετσόβου ἐκ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ ἐποχήν, διότι ἀργότερα ἀλλαξαν κάπως τὰ ἔθιμα. Ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῶν ἀρραβώνων ἡ κόρη εἶναι ὑποχρεωμένη νὰ μείνῃ κλεισμένη καὶ ὅταν βγῇ ἔξω νὰ προφυλάσσεται γιὰ νὰ μὴ τὴν ἰδῇ ἔστω καὶ δεύτερος ἐξάδελφος τοῦ μνηστῆρος της!! Ὅταν δὲ συναντοῦτε κανένα συγγενῆ τοῦ μνηστῆρος της ἔσπευδε νὰ ἐξαφανισθῇ ρίπτουσα τὴν φλοκάτα της στὸ κεφάλι τη γιὰ νὰ μὴ ἴδῃ τὸ πρόσωπό της!! Ὁ γαμπρὸς δὲ εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἐπισκεφθῇ μόνος του τὴν μνηστή του, παρὰ συνοδευόμενος πάντοτε ἀπὸ τὴν μητέρα του ἢ τὰς ἀδελφάς του, προσφέρων δῶρα διάφορα εἰς αὐτήν, ἤ οι σκουλαρίκια, δακτυλίδια, βραχιόλια, ὑφάσματα μεταξωτὰ οἱ εὔποροι γιὰ φόρεμα, παπούτσια ἐπὶ παραγγελίᾳ καὶ ἄλλα παρόμοια. Ἡ νύφη εἶναι ὑποχρεωμένη νὰ στείλῃ ἀνάλογα δῶρα εἰς ἐκείνους ἐκ τῶν συγγενῶν τοῦ γαμβροῦ, ποὺ τὴν ἐκέρασαν στὸν ἀρραβῶνα ἢ εἰς ἄλλην δευτέραν ἐπίσκεψιν, τὸ βγάλσιμο, καὶ συνήθως στέλλει τσοράπια μάλλινα ἢ ἄλλα δῶρα μεγάλης ἀξίας, ὅταν ἀνήκῃ εἰς ἀνωτέραν κοινωνικὴν τάξιν. Ὅ αν κάποτε ἀποφασισθῇ νὰ γίνῃ ὁ γάμος, τὴν Πέμπτη τὸ ἀπόγευμα ὁ πατέρας τῆς νύφης ἢ ὁ μεγαλύτερος ἀδελφός της, ὅταν λείπῃ ὁ πρῶτος μαζὺ μὲ 2—3 ἄλλα συγγενικὰ πρόσωπα πηγαίνει εἰς τὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ γιὰ νὰ συντάξουν τὸ προικοσύμφωνο καὶ νὰ μετρήσῃ τὴν εἰς μετρητὰ—λίρας συνήθως—προῖκα. Τὸ προικοσύμφωνο τὸ συντάσσει ὁ ἐφημέριος τῆς ἐνορίας τοῦ γαμπροῦ ἀρχίζοντας: «εἰς τὸ ὄνομα τῆς Ἁγίας, ὁμοουσίου καὶ ἀδιαιρέτου Τριάδος» καὶ ἂν μείνῃ κανένα ὑπόλοιπον ἀπὸ τὰ μετρητά, τότε ὁ πατέρας τῆς νύφης ὑπογράφει χρεωστικὸ γραμμάτιον - ὁμόλογο—πληρωτέον εἰς διαταγὴν τοῦ γαμπροῦ ἐντὸς καθοριζομένου χρονικοῦ διαστήματος. Εἰς τὸ προικοσύμφωνο ἀναγράφονται καὶ τὰ ἀκίνητα καὶ κινητά, ποὺ δίδει ὁ πατέρας τῆς νύφης, ἤτοι χωράφια, κῆποι, τσαΐρια, ἀμπέλια, γελάδια, ἄλογα, πρόβατα καὶ γίδια καὶ ὁ ροῦχισμὸς τῆς νύφης κατὰ τὰ ἔθιμα τοῦ τόπου. Ὁ ροῦχισμός, ποὺ ἔπαιρνεν ἡ νύφη καὶ παίρνει ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας, ἐπαρκοῦσε γιὰ πολλὰ χρόνια καθὼς καὶ τὰ μάλλινα στρωσίδια, σκεπάσματα καὶ τὰ χάλκινα μαγειρικὰ σκεύη. Ἀφοῦ ὑπογραφῇ τὸ προικοσύμφωνο καὶ τὸ ὁμόλογο, ὕστερα ἀπὸ τὸ μέτρημα τῶν λιρῶν, προσφέρονται γλυκὰ εἰς τὴν συνοδείαν τοῦ πατέρα τῆς νύφης καὶ ἀφοῦ ἀνταλλάξουν εὐχές, νὰ εἶναι καλορριζικα καὶ τίμια στέφανα, ἡ συνοδεία γυρίζει σπίτια της γιὰ νὰ ἑτοιμασθοῦν γιὰ τὰ προζύμια. Τὰ προζύμια πιάνονται πάντα Πέμπτη βράδυ, τόσον εἰς τὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ ὅσον καὶ τῆς νύφης. Εἰς τὰ προζύμια καλοῦν τοὺς πλησιεστέρους συγγενεῖς καὶ γείτονας, ἰδίως κορίτσια μὲ χέρια γερά, γιὰ νὰ ζυμώσουν ἀργότερα τὶς κουλοῦρες, καὶ εἰς τὸ εὐρυχωρώτερο δωμάτιο τοῦ σπιτιοῦ παρουσιάζεται ἕνα κορίτσι ἄσπρο, μὲ μάννα καὶ πατέρα ἐν ζωῇ, μὲ ἕνα σκαφίδι, ἀλεῦρι, σίτα, νερό, ἁλάτι καὶ ξύστρα. Γονατίζει μπροστὰ στὸ σκαφίδι καὶ κοσκινίζει σὲ ψιλὴ σίτα τὸ ἀλεῦρι καὶ ἔπειτα παίρνει προζύμι παλιὸ καὶ τὸ ἀνακατώνει μὲ τὸ ἀλεῦρι, μὲ ἀνάλογο ἁλάτι καὶ μὲ νερὸ καὶ τὸ ζυμώνει—τὸ ἀναπιάνει—ἐνῶ ὅλοι γύρω ἄνδρες καὶ γυναῖκες τραγουδοῦν: Τώρα πρωτοζυμώνω, ζυμώνω γιὰ τὸ γάμο καὶ ἐπαναλουθοῦν βλάχικα τραγούδια τῆς ἀγάπης. Οἱ Σαρακατσαναῖοι στὰ προζύμια τραγουδοῦν τὸ ἀκόλουθο:

Ἀνάχλο, ἀνάχλο εἶν' τὸ νερὸ κι ἀφρᾶτο τὸ προζῦμι,
Κόρη ξανθὴ τ' ἀνάπιανε μὲ μάννα καὶ πατέρα.
Ζύμωστο κόρη μ' ζύμωστο καὶ πάλι ἀνέβασέ το,
Σύρτο πέρα στὰ πλατάνια, κόρη μου μὲ τὰ φουστάνια,

Πάρτο σύρτο στὸ ποτάμι, κόρη μου μὲ τὸ γιορντάνι,
Σύρτο πέρα καὶ στὰ γίδια, κόρη μ᾽ μὲ τὰ δαχτυλίδια...

Ἔπειτα ὅλοι οἱ παριστάμενοι ρίχνουν στὸ σκαφίδι μὲ τὸ προζῦμι ἕνα νόμισμα μεταλλικό, φλωρὶ ἢ γρόσι. Τὸ ζυμάρι ξαναζυμώνεται μαζὺ μὲ τὰ νομίσματα καὶ ἔπειτα ἡ κόρη μοιράζι ἀπὸ λίγο ζυμάρι σὲ ἕναν ἕναν ἀπὸ τοὺς παρισταμένους, οἱ ὁποῖοι τὸ ξαναρρίχνουν στὸ σκαφίδι ἀφοῦ τὸ ἐρευνήσουν γιὰ νὰ βροῦν τὸ νόμισμα σ᾽ αὐτό. Ἀφοῦ τελειώσει ἡ τελετὴ αὐτή, κάθονται ὅλοι στὸ τραπέζι—σὲ 2—3 τραπέζια συνήθως—καὶ ἀφοῦ φᾶν καὶ πιοῦν ἀρχίζουν τὰ τραγούδια ἕως τὸ πρωΐ. Τὴν Παρασκευὴ τὸ πρωΐ τὰ κορίτσια, ποὺ ἔχουν προσκληθῇ στὰ προζύμια, ζυμώνουν τὲς κουλοῦρες, ψωμιὰ δηλαδὴ ἀπὸ σιταρένιο ἀλεῦρι, τὲς τοποθετοῦν σὲ

Παλαιὰ φορεσιὰ Μετσοβίτου κτηνοτρόφου μὲ μαύρη φλοκκάτα

μεγάλα ταψιά, ποὺ στέλλουν στὸν φοῦρνο τῆς ἀγορᾶς, γιατὶ οἱ φοῦρνοι τῶν σπιτιῶν εἶναι μικροὶ καὶ δὲν παίρνουν τόσα ταψιὰ μὲ κουλοῦρες. Γιὰ τὸ μαγείρεμα τῶν φαγητῶν συμφωνοῦν ἰδιαίτερη μαγείρισσα, μὲ πεῖραν ἀπὸ ἄλλους γάμους καὶ μνημόσυνα. Μέχρι τοῦ 1896 ὁ γαμπρὸς πήγαινε μὲ τὸ ψίκι του νὰ πάρῃ τὴν νύφη τὴν Κυριακὴ τὸ πρωΐ, δυὸ ὧρες πρὶν ξημερώσει δηλαδή, μᾶλλον μετὰ τὰ μεσάνυκτα τοῦ Σαββάτου πρὸς τὴν Κυριακήν. Γιὰ νὰ συγκεντρώσῃ ὅμως τὴν παρέα του ὁ γαμπρὸς τὸ Σάββατο τὸ ἀπόγευμα, μᾶλλον πρὸς τὸ δεῖλι, ἀνάλλαγος μαζὺ μὲ τὸν μπρατίριον—φρατάτουλον—ἀκολουθούμενος ἀπὸ ὀργανοπαῖκτες ἐπεσκέπτετο τὰ σπίτια ὅλων τῶν κεκλημένων εἰς τὸν γάμον καὶ τελευταῖα τὸ σπίτι τοῦ νουνοῦ—κουμπάρου—καὶ τοὺς προσκαλοῦσε νὰ τιμήσουν τὸν γάμον. Τῆς μικρᾶς αὐτῆς πομπῆς προηγεῖτο νέος 12—15 ἐτῶν κρατῶν τὴν πλόσκαν (τσιότραν ἢ κόφαν) γεμάτην μὲ κρασὶ καὶ στολισμένη μὲ βασιλικὸ καὶ ἄλλα λουλούδια τῆς

ἐποχῆς. Τὸ αὐτὸ ἐγίνετο καὶ εἰς τὸ σπίτι τῆς νύφης, ὁ πατέρας τῆς ὁποίας μὲ ἕνα ἀπὸ τὰ παιδιά του ἢ ἄλλον στενὸν συγγενῆ ἐκαλοῦσε ὁμοίως τοὺς συγγενεῖς του εἰς τὸν γάμον. Στὸ σπίτι τῆς νύφης καλοῦν ἐπὶ πλέον καὶ ὅλα τὰ κορίτσια τῆς γειτονιᾶς καὶ τὰ συγγενικὰ τοιαῦτα, τὰ ὁποῖα τραγουδοῦν συνεχῶς γύρω ἀπὸ τὴν νύφη διάφορα τραγούδια βλάχικα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ ὀλίγα ἑλληνικά, ἀπὸ τὴν ὥρα, ποὺ τὴν ντύνουν καὶ τὴν στολίζουν ἕως ὅτου τὴν πάρῃ ὁ γαμπρός. Ὅλοι οἱ προσκεκλημένοι πηγαίνουν στὰ σπίτια τοῦ γαμπροῦ καὶ τῆς νύφης μὲ πλόσκα γεμάτη κρασί, μὲ κουλούρα καὶ μὲ μποῦτι κρέας ἢ καὶ μὲ ὁλόκληρο σφαχτό. Ὁ νουνὸς στέλνει ἕνα σφαχτὸ ζωντανὸ καὶ ἐντάσσεται καὶ αὐτὸς στὴν συνοδεία τοῦ γαμπροῦ. Προηγεῖται ἡ πλόσκα—κόφα—τοῦ νουνοῦ καὶ ἕνας δίσκος μὲ τὰ δῶρα ἤτοι ρύζι, κουφέτα, λαμπάδες καὶ μάλλινο ἢ μεταξωτὸ ὕφασμα—ἐννέα πήχεις—μὲ τὸ ὁποῖον θὰ σκεπάσῃ τὰ κεφάλια τῶν νεονύμφων κατὰ τὴν στέψιν. Στέφανα χρησιμοποιοῦν τῆς ἐκκλησίας ἁσημένια καὶ μὲ τὰ ἴδια στεφανώνονται πτωχοὶ καὶ πλούσιοι. Ἀφοῦ συγκεντρωθοῦν ὅλοι οἱ κεκλημένοι εἰς τὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ, εἰς τοὺς ὁποίους προσφέρουν γλυκὸ καὶ ρακή, εἰς τὸ μέσον τοῦ μεγαλυτέρου δωματίου τοποθετοῦν ἕνα σκαμνὶ—τραπεζάκι—καὶ ταὐτοχρόνως παρουσιάζεται καὶ ἕνας ἐπαγγελματίας ἢ αὐτοσχέδιος κουρεὺς—μπαρμπέρης—μὲ ὅλα τὰ σύνεργά του, ἤτοι ξυράφι, σαποῦνι, λεγένι, πετσέτα, ψαλίδι, πινέλο καὶ πούδρα. Ἔπειτα καθίζουν σὲ ἄλλο σκαμνὶ ἢ καρέκλα τὸν πατέρα τοῦ γαμπροῦ καὶ ὁ μπαρμπέρης ἀρχίζει νὰ σαπουνίζῃ τὸ πρόσωπό του καὶ νὰ τὸν ξυρίζῃ, ἐνῷ ὅλοι γύρω του συνοδευόμενοι καὶ ἀπὸ τὰ βιολιὰ τραγουδοῦν:

Τί σοῦ πρέπει ἀφέντη
στὸ σκαμνὶ νὰ κάτσῃς
βασιληᾶς νὰ γένῃς.

Ἔπειτα ξυρίζουν τὸν μπράτιμο καὶ ἄλλους τοῦ σπιτιοῦ καὶ τελευταία τὸν γαμπρό, ἐνῷ οἱ γύρω τραγουδοῦν:

Ἀργυρὸ ξυράφι, σέρνου ἀγάλια ἀγάλια
τρίχα μὴν ἀφήσῃς καὶ τὸν ἀσχημήσῃς.

Γι' αὐτὸ καὶ ἡ λαϊκὴ φράσις: στὸ τέλος ξυρίζουν τὸν γαμπρὸ—γιὰ νὰ εἶναι προφανῶς φρεσκότερος.

Μετὰ τὸ τέλος τοῦ ξυρίσματος, ὁ παριστάνων τὸν κουρέα περιφέρει ἕνα μῆλο σὲ ἕνα πιάτο εἰς ὅλους τοὺς παρισταμένους καὶ στὸ μῆλο αὐτὸ μπήγουν δεκάρες καὶ γροσάκια. Ἔπειτα στρώνουν τὸ τραπέζι, 3—4 σοφράδες, τάβλες δηλαδὴ πάνω σὲ χαμηλὰ σκαμνιά, παίρνουν θέση ὅλοι γύρω, οἱ ἄνδρες σταυροπόδι καὶ αἱ γυναῖκες στὰ γόνατα καὶ ἀρχίζει τὸ φαγοπότι μὲ συνεχεῖς καὶ ἀτέλειωτες εὐχές. Ἀπὸ τὰ παλιὰ τὰ χρόνια τὸ πρῶτο φαγητὸ ποὺ σερβίρεται σὲ μικρὲς σουπιέρες, 3—4 σὲ κάθε σοφρᾶ, εἶναι ὁ ἀπαραίτητος τσουρβᾶς, σούπα ἀπὸ ζωμὸ κρέατος μὲ ρύζι ἄφθονο αὐγοκομμένη, δεύτερο φαγητὸ τὸ στιφάδο ἢ βουλωμένο (βουλωσίτα, βλάχικα) κρέας δηλαδὴ μὲ κρεμμύδια ξηρὰ μικρὰ καὶ διάφορα μπαχαρικά, ποὺ τὸ ἔβραζαν σὲ μεγάλες χάλκινες κατσαρόλες βουλωμένες μὲ προζύμι γύρω στὸ καπάκι, γιὰ νὰ μὴ χαθῇ ἡ μυρουδιὰ τῶν μπαχαρικῶν. Παρατίθεται τρίτο φαγητὸ ἀπὸ κρέας μὲ λαχανικὰ τῆς ἐποχῆς καὶ τελευταῖο τὸ ψητό, ἀρνὶ ψημένο στὴ σούβλα, τυρὶ καὶ φροῦτα τῆς ἐποχῆς, ἐνῷ τὸ κρασὶ προσφέρεται ἄφθονο μὲ μαστραπάδες, ποὺ ἀδειάζει ὁ γαμπρὸς καὶ μπράτιμος στὰ ποιήρια. Τὴν πρωτοκαθεδρίαν στὸ τραπέζι ἔχει ὁ κὺρ νουνός, ποὺ διευθύνει τὰ πάντα καὶ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ πάρῃ ἐκτὸς τῶν οἰκείων του καὶ ἄλλους φίλους στὸν γάμο. Ἅμα τελειώσουν ἀπὸ τὸ φαγί, χωρὶς νὰ σηκώσουν τὶς τάβλες, ἔτσι σταυροπόδι, ποὺ κάθονται οἱ ἄνδρες καὶ στὰ γόνατα αἱ γυναῖκες, τραγουδοῦν διάφορα τραγούδια, τραγούδια κλέφτικα,

τραγούδια τῆς ἀγάπης καὶ τραγούδια τῆς ξενητειᾶς, ὅπως: Τοῦ Ντεληγιάννη, Πλατάνια ἀπὸ τὸ Μέτσοβο κι' ὀξυὲς ἀπὸ τὰ Χάσια, τῆς Βαγγελίτσας, ὅπως ἀνέφερα εἰς τὰ προηγούμενα μετάφρασή μου στὴν ἑλληνική, Μαῦρα ματάκια πούειδα 'γὼ κλπ. Σηκώνουν μερικὲς τάβλες—τραπέζια—ἀργότερα γιὰ νὰ μείνῃ χῶρος ἐλεύθερος γιὰ χορό. Ἀρχίζουν καὶ χορεύουν κατὰ ζεύγη τὸν συγκαθιστὸν χορὸν παίζοντας μὲ βιολιὰ καὶ τραγουδῶντας:

Πράσινο μαντῆλι, κόκκινη ποδιά,
μούβαλαν μαράζι, ντέρτι στὴν καρδιά.

Τὸ μαῦρο τὸ μανιῆλι, ποὺ δένεις στὰ μαλλιά,
νὰ μὴν τὸ ξαναδέσῃς, ζουρλαίνεις τὰ παιδιά.

Μετὰ τὸν συγκαθιστὸ χορεύουν τοὺς Μετσοβίτικους χοροὺς καὶ τὸν συρτό· στὸ τέλος χορεύουν ὅλα τὰ ζευγάρια κι' ἀργότερα ὁ νουνὸς μὲ τὴν νουνὰ καὶ στὸ τέλος τὰ μπρατίμια μὲ τὲς ἀδελφές των ἢ ἄλλες γυναῖκες συγγενικές. Δυὸ ὧρες πρὶν ξημερώσει κινάει τὸ ψίκι τοῦ γαμπροῦ γιὰ νὰ πάρῃ τὴν νύφη. Ξεκινοῦν ὅλοι οἱ κεκλημένοι, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς γονεῖς τοῦ γαμπροῦ. Προηγοῦνται ὁ ἐφημέριος τῆς ἐνορίας τοῦ γαμπροῦ, τὸ παιδὶ μὲ τὴν τσότρα, ἄλλο παιδὶ μὲ τὰ δῶρα τοῦ νουνοῦ, ὁ κὺρ νουνὸς μὲ τὴν παρέα του, οἱ ἄλλοι καὶ τελευταῖος ὁ γαμπρὸς ἔχοντας μαζί του τὸν μπράτιμον καὶ μικρότερα ἀδέρφια του. Οἱ ὀργανοπαῖκται ἀκολουθοῦν ἀπὸ πίσω καὶ παίζουν καὶ τραγουδοῦν τὸ τραγοῦδι:

Χριστέ μου τὴν εὐχή σου τώρα στὸ κίνημά μου,
'Αφέντη μ' τὴν εὐχή σου τώρα στὸ κίνημά μου,
Μάννα μου τὴν εὐχή σου τώρα στὸ κίνημά μου.

'Επειδὴ εἶναι σκοτάδι τὴν ὥρα ἐκείνη, πολλοὶ ἀπὸ τοὺς κεκλημένους κρατοῦν μασσαλάδες, δαδιὰ δηλαδὴ ἀναμμένα καὶ ἄλλοι χάρτινα ἐνετικὰ φανοράκια. 'Εν συνεχείᾳ τραγουδοῦν τὸ τραγούδι τῆς ἀγάπης:

Θέλω νἄβγω νάϊ πααίνω κι' ἡ ἀγάπη δὲν μ' ἀφήνει.
κίνησα τὸν δρόμο δρόμο, τὸ στενὸ τὸ μονοπάτι,
βρίσκω μιὰ μηλιὰ στὸν δρόμο ποῦταν φορτωμένη μῆλα,
ἄπλωσα νὰ πάρω ἕνα καὶ τὸ μῆλο μοῦ μιλοῦσε:
Μὴ μὲ παίρνεις μὴ μὲ πιάνεις μὴ μ' ἀγουρομαραγκιάζεις
τ' ἔχω τὴν ἀγάπη μέσα, ποὺ κοιμᾶται κύκλου-κύκλου (1).

Τὰ τραγούδια αὐτὰ ἐπαναλαμβάνονται ἕως ὅτου τὸ ψίκι τοῦ γαμπροῦ φθάσει εἰς τὸ σπίτι τῆς νύφης. Ὅπως στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ ἔτσι καὶ στὸ σπίτι τῆς νύφης στρώνουν τραπέζια τὸ Σάββατο βράδυ, εἰς τὰ ὁποῖα κάθονται οἱ προσκεκλημένοι συγγενεῖς καὶ οἱ ἄνθρωποι τοῦ σπιτιοῦ. 'Επὶ πλέον ἐκεῖ ἔχουν προσκαλέσει καὶ ὅλα τὰ κορίτσια τῆς γειτονιᾶς καὶ συγγενικά, τὰ ὁποῖα τρώγουν σὲ ξεχωριστὸ τραπέζι μαζὺ μὲ τὴν νύφη.

(Συνεχίζεται)

1. Τρ. Μπάρτα: «'Αναμνήσεις φιλοπάτριδος».

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Κ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥΣ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΝΙΚΟΛΙΔΗΣ

ΓΙΑΤΡΟΣ ΑΠΟ ΤΗ ΖΙΤΣΑ—ΣΥΝΕΤΑΙΡΟΣ ΤΟΥ ΡΗΓΑ

Τώρα ποὺ πλησιάζει ἡ ἐπέτειος τῆς ἀπελευθέρωσης τοῦ Ἔθνους μας ἀπὸ τὸν τουρκικὸ ζυγό, αἰσθανόμεθα χρέος μας ἱερὸ νὰ στρέψουμε εὐλαβικὰ τὴ σκέψη μας στοὺς ἥρωας τοῦ 1821, ποὺ χάρισαν τὴν ἐλευθερία στὸ σκλαβωμένο Ἔθνος μας, καὶ νὰ προσφέρουμε τὸν ὀφειλόμενο φόρο εὐγνωμοσύνης καὶ σεβασμοῦ στὴ μνήμη τόσο αὐτῶν ὅσο καὶ ὅλων τῶν προδρόμων καὶ πρωτομαρτύρων τῆς ἐθνικῆς μας ἐξέγερση ποὺ προετοίμασαν τὸ ἔδαφος γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτό.

Ἕνας ἀπὸ τοὺς προδρόμους καὶ πρωτομάρτυρας, μὲ τὸν ὁποῖον θὰ ἀσχοληθοῦμε σήμερα, ἦταν κι ὁ Δημήτριος Νικολίδης, γιατρὸς ἀπὸ τὴ Ζίτσα τῆς Ἠπείρου, δεξὶ χέρι τοῦ Ρήγα Φεραίου, ποὺ στραγγαλίστηκε ἀπὸ τοὺς Τούρκους μαζὶ μ' αὐτὸν καὶ τοὺς ἄλλους ἕξι συνεταίρους του στὶ φυλακὲς τοῦ Βελιγραδίου.

Δὲν πρόκειται νὰ ἐπεκταθοῦμε ἐδῶ καὶ νὰ ἐκθέσουμε μὲ λεπτομέρειες τὴν ἐθνικὴ δράση καὶ τὸ συγκινητικὸ μαρτύριο τῶν ἡρωϊκῶν αὐτῶν μορφῶν, γιατὶ αὐτὰ εἶναι γεγονότα ἀπὸ τὴν ἱστορία γνωστά.

Πρόθεσή μας εἶναι νὰ σκιαγραφήσουμε στὶς γραμμὲς αὐτὲς τὴν μεγάλη φυσιογνωμία τοῦ Ζιτσιώτη Δημητρίου Νικολίδη, ὅπως μᾶς τὸν διέσωσε ἡ τοπικὴ παράδοση, τοῦ νεαροῦ αὐτοῦ γιατροῦ ποὺ ἐπάνω στὸ ἄνθος τῆς ἡλικίας του ἔχυσε τὸ αἷμα του γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τοῦ σκλαβωμένου Ἔθνους μας, καὶ νὰ τὸν κάνουμε εὐρύτερα γνωστὸ στὸ ἠπειρωτικὸ καὶ γενικώτερα στὸ ἑλληνικὸ κοινό, ἐφόσον οἱ ἱστορικοί μας περιορίζονται σὲ μιὰ ξηρὴ ἀναγραφὴ τοῦ ὀνόματός του, καὶ παρασιωποῦν ἀπὸ ἄγνοια ἀσφαλῶς, καὶ τὸν ἀκριβῆ τόπο τῆς καταγωγῆς του.

Ὁ Δημήτριος Νικολίδης γεννήθηκε στὴν κωμόπολη Ζίτσα τῆς Ἠπείρου τὸ ἔτος 1766. Στὴν κωμόπολη αὐτὴ ἔζησε τὰ παιδικά του χρόνια κι ἔμαθε καὶ τὰ πρῶτα γράμματα στὸ «κοινὸ σχολειὸ» ποὺ μόλις πρὸ δύο ἐτῶν εἶχεν ἱδρύσει ὁ ἱερομόναχος Κοσμᾶς ὁ Αἰτωλός, ὁ μεγάλος αὐτὸς καὶ ὀξυδερκέστατος ἐθναπόστολος καὶ ἅγιος, ὅταν στὴν πρώτη περιοδεία του πέρασε ἀπ' ἐκεῖ, μὲ χρήματα ποὺ μάζεψε ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς κατοίκους, καὶ ποὺ σώζονταν ὡς τὰ 1920 μὲ τὴν ὀνομασία «Δασκαλειό».

Ἡ τοπικὴ παράδοση διέσωσε ὅτι ὀρφάνεψε μικρὸς ἀπὸ μάνα καὶ πατέρα, πλὴν ὅμως ἡ θεία πρόνοια δὲν τὸν ἀφῆκε ἀπροστάτευτο, παρὰ τοῦ ἐπεφύλαξε προστασία ἄμεση, παντοτινὴ καὶ γενναιόδωρη. Στὸ Μοναστῆρι τοῦ Ἁϊλιὰ τῆς Ζίτσας ἦταν καλόγηρος κι' ἀργότερα ἡγούμενος τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ὁ θεῖος του Ζαχαρίας ποὺ τὸν πῆρε ἀμέσως μετὰ τὴν ὀρφάνια του καὶ τὸν μεγάλωσε στὸ Μοναστῆρι, κι' ὅταν ἔγινε δώδεκα χρονῶν, τὸν ἔστειλε στὴν Βλαχιὰ μὲ συστατικὸ γράμμα πρὸς τὸν ἡγούμενο τοῦ ἐκεῖ Μοναστηριοῦ Ἅγιος Ἰωάννης, ποὺ ἦταν Μετόχι τοῦ Μοναστηριοῦ τοῦ Ἁϊλιὰ τῆς Ζίτσας. Ὁ ἡγούμενος τοῦ Μοναστηριοῦ αὐτοῦ σὰν τὸν εἶδε παιδὶ ἔξυπνο ποὺ διψοῦσε γιὰ μόρφωση, τὸν ὑπεστήριξε καὶ τελείωσε τὶς ἐγκύκλιες σπουδές του στὰ ἑλληνικὰ ἐκπαιδευτήρια τοῦ Βουκουρεστίου, ὅπου τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, χάρις στὴν πλουσιοπάροχη συνδρομὴ τῶν Ἑλλήνων ἡγεμόνων τῆς Βλαχιᾶς, ἀνθοῦσε ἡ ἑλληνικὴ παιδεία.

Ὁ Σουλιώτης, μυημένος στὴ Φιλικὴ Ἑταιρεία, ἐπειδὴ φοβήθηκε, μήπως οἱ κοτζαμπάσηδες, δὲν θελήσουν τελικὰ νὰ κηρύξουν τὴν ἔναρξή της στὴν προκαθορισμένη ἡμέρα τῆς 25ης, πρῶτος αὐτὸς ἐξεβίασε τὴν κατάσταση, σκοτώνοντας σὲ ἐνέδρα τοὺς (Τούρκους) Τσιπογλαίους, καὶ προκαλῶντας ἔτσι, ἀμετάτρεπτα, τὴ ρήξη.

Ἀλλὰ καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν Ἐπανάσταση κι' ἀπὸ τὸ δέκατο ἕβδομο ἀκόμα αἰῶνα, τὸν Ἅγιο Γεώργιο εἶχαν καὶ οἱ Σουλιῶτες σὰν ἔμβλημα στὴ σημαία τους, καὶ μαζὺ μ' αὐτούς, κι' οἱ γείτονες Στερεοελλαδῖτες. Κι' ὅλα αὐτά, ξεκινοῦν, πιστεύουμε, ἀπὸ τὰ 1635, χρονιὰ ἀποφασιστικὴ γιὰ τὸ Χριστιανισμὸ τῆς Ἠπείρου, ποὺ τόσους εἶχε πάντοτε μὲ τὴ Στερεὰ δεσμούς.

Ὅπως ξέρουμε ἀπὸ τὰ ἱστορικὰ τῶν Γιαννίνων, ἕνα ἀπὸ τὰ «προνόμια», πού, κατὰ τὴ μὲ τοὺς Τούρκους συνθηκολόγησή του στὰ 1430, πέτυχε τὸ Κάστρο τῶν Γιαννίνων—καὶ πιθανότατο, ἀκολουθώντας το, καὶ τὰ ὅσα ἄλλα Ἠπειρώτικα τῆς ἐποχῆς—ἦταν καὶ τὸ νὰ κρατήσουν οἱ ἄρχοντές τους ἄθικτα, καὶ κατὰ κληρονομικὴ διαδοχὴ τὰ τιμάριά τους: (τὰ φεουδά τους δηλ. τὰ τσιφλίκια τους, θὰ λέγαμε σήμερα).

Τὸ τιμάριο ὅμως, κατὰ τὰ νόμιμα τοῦ Φεουδαρχισμοῦ, εἶχε καὶ ἀντίστοιχες ὑποχρεώσεις. Ὁ τιμαριοῦχος, ὁ Φεουδάρχης τῆς ἐποχῆς ἦταν μὲν ἀπόλυτος Ἀφέντης στὸ φέουδό του καὶ στοὺς ὑποτελεῖς του, ὅμως ὁ Κυρίαρχος—στὸν ὁποῖο κι' αὐτὸς μὲ τὴ σειρά του, ἦταν ὑποτελὴς—θὰ ξεκινοῦσε γιὰ πόλεμο, καὶ ἐναντίον ὁπουδήποτε, ἦταν ὑποχρεωμένος, ἀπὸ τὴ συμφωνία ἀκριβῶς μὲ τὴν ὁποίαν καταρτιζόταν ἡ φεουδαρχικὴ σχέση, νὰ βοηθήσῃ τὸ κυριαρχό του, συνεκστρατεύοντας μαζύ του, μὲ δικό του, κι' ἀπ' αὐτὸν ὀργανωμένο καὶ συντηρούμενο στρατό.

Ἀπ' αὐτὴ ἀκριβῶς τὴ συμφωνία, οἱ Τιμαριοῦχοι τῶν Γιαννίνων, ἔχοντας ἱδρυμένη τὴν ἀντίστοιχη ὑποχρέωσή τους ἀπὸ τὴ συνθήκη παράδοσής τους στὸν Σινὰν Πασιᾶ τοῦ 1430, βοήθησαν τοὺς Τούρκους τοῦ 1611 νὰ καταστείλουν τὴν Ἐπανάσταση, ποὺ εἶχε ξεσηκώσει, ὁ ὁμόθρησκός τους μ' ὅλα ταῦτα, κι' ὁμοεθνής τους Διονύσιος Σκυλόσοφος, κι' εἶχε μιὰ βραδυὰ καταλάβει αἰφνιδιαστικὰ κι' ἐπαναστατικὰ τὴν ἔξω ἀπὸ τὸ Κάστρο τῶν Γιαννίνων πόλη.

Ἀπὸ τὴν ἴδια ἀκριβῶς ὑποχρέωση, ἱστορεῖται καὶ ἡ συμμετοχὴ τῶν Ἠπειρωτῶν σπαήδων, ποὺ δὲν ἦταν, παρὰ οἱ κατώτερης βαθμίδας τιμαριοῦχοι της. Σὲ ἐκστρατεία πού, ἀπὸ τὰ 1620 ἴσαμε τὰ 1635 ἔκαναν οἱ Τοῦρκοι ἐναντίον τῶν Περσῶν, 12 000 ἀπὸ αὐτούς, ὠργανωμένοι σὲ τάγματα, ξεκίνησαν ἀπὸ τὰ Γιάννινα, μὲ ἀναπεπταμένες, ὅμως, τὶς χριστιανικὲς τους μόνο σημαῖες, γιὰ τὸ μακρυνὸ Σεραβ τῆς Ἀνατολῆς. Στὸ Ντρῖσκο, σταματοῦσε αὐτό τους τὸ «προνόμιο». Οἱ Χριστιανικὲς σημαῖες διπλονόταν κι' ἀνοιγόταν οἱ Τουρκικές. Σὲ μιὰ ὅμως, κατὰ τὶς ἐκεῖ μάχες, κάμψη τῶν Τούρκων, οἱ χριστιανοὶ σπαῆδες, στὴν ὁρμητικότητα μιᾶς ἀντεπίθεσης, ξεχνῶντας, καὶ παραβιάζοντας κατὰ συνέπεια, τὶς συνθῆκες, τὶς ξεδιπλώνουν τὰ χριστιανικά τους λάβαρα, ἐνθουσιάζονται, καὶ κατατροπώνουν τοὺς Πέρσες.

Ἔμβλημα, καὶ τῆς σημαίας τῶν Σπαήδων τῆς Ἠπείρου, ἦταν, ἴσαμε τότε, ὁ Ἅη-Γιώργης ὁ καβαλλάρης, ὁ Ἅγιος τῶν Βυζαντινῶν Λάβαρων καὶ τοῦ Δεσποτάτου τῆς Ἠπείρου, ὁ καὶ τῶν Σουλιωτῶν καὶ Στερεοελλαδιτῶν τοῦ 17ου αἰῶνα Στρατηλάτης: Ὁ Καβαλλάρης Ἅη Γιώργης τῆς βυζαντινῆς σημαίας τῆς Ἁγ. Λαύρας καὶ τοῦ Σουλιώτη ποὺ πρωτάρχισε τὶς ἐχθροπραξίες τοῦ Εἴκοσι ἕνα.

Καὶ στοὺς καιρούς μας, ἀπὸ τὰ χρόνια τοῦ Βασιλιὰ Γεώργιου τοῦ πρώτου, ὁ Ἅγιος ποὺ ἀνεμίζει στὶς σημαῖες τῶν φαντάρων καὶ τῶν τσιολιάδων τῆς Ἑλλάδας μας.

Τὸ πῶς ἀντάμειψαν οἱ Τοῦρκοι τοῦ 1635 τοὺς μέχρι τότε Χριστιανοὺς σπαῆδες τῆς Ἠπείρου, εἶναι ἄλλο θέμα.

Ὁ Ἅη Γιώργης πάντως τῆς Χριστιανοσύνης, ἀπὸ τὰ λάβαρά τους, μετατοπίστηκε στὰ καταρράχια της καὶ στὰ κράκουρά της.

Κι' ἀνέμιζε τώρα στὰ μπαϊράκια τῶν Κλεφτῶν καὶ τῶν Ἀρματολῶν της.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΚΥΡ. ΣΚΑΦΙΔΑ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΜΕΤΣΟΒΟΥ*

Ἀφοῦ φᾶν καὶ πιοῦν ἀρχίζουν τὰ τραγούδια καὶ τοὺς χοροὺς εἴτε μὲ βιολιά, εἴτε τραγουδῶντας. Μιὰ ὥρα μετὰ τὰ μεσάνυχτα τὰ κορίτσια μαζεύονται σὲ ξεχωριστὸ δωμάτιο, ὅπου ξενιύνουν τὴν νύφη, τῆς βγάζουν τὴν κοριτσίστικη φορεσιὰ καὶ τὴν ντύνουν μὲ τὰ νυφιάτικα, μὲ φορεσιὰ δηλαδή, ποὺ φοροῦν οἱ παντρεμένες γυναῖκες, καὶ ποὺ εἶναι διαφορετικὴ ἀπὸ τὴν κοριτσίστικη. Τῆς φοροῦν ἐσώρρουχα καινούργια, φοῦστα μάλλινη, φουστάνι καὶ περοῦκες στὸ κεφάλι, τὲς ὁποῖες συμπλέκουν μὲ τέχνη μὲ τὲς πλεξοῦδες της γιὰ νὰ μὴ πέφτουν καὶ τὲς ὁποῖες στὰ παλαιότερα χρόνια φοροῦσαν νύχτα καὶ μέρα οἱ γυναῖκες. Στὲς περοῦκες προσαρμόζεται μικρὸ φέσι διπλωμένο μὲ φοῦντα ἀπὸ χρυσῆ κλωστὴ—χρυσογάϊτανο—καὶ τὰ δύο αὐτὰ προσδένονται στὶς περοῦκες μὲ μεταξωτὸ κίτρινο καὶ μὲ κόκκινες βοῦλες μαντῆλι, γνωστὸ μὲ τὸ ὄνομα «λεπισκάνικα» ποὺ τὰ ἔφεραν συνήθως ἀπὸ τὴ Λειψία τῆς Γερμανίας, ἡ ὁποία στὴ Ρουμανικὴ διάλεκτο λέγεται Λεπισκάνικα. Ἂν ἡ οἰκογένεια τῆς νύφης ἦτο εὔπορη πάνω καὶ γύρω στὲς περοῦκες καρφίτσωναν καὶ μιὰ ἢ δύο καὶ τρεῖς κάποτε ἁλυσίδες μὲ μικρὰ καὶ μεγάλα φλωριά. Στὸ τέλος σκεπάζουν τὸ πρόσωπο τῆς νύφης μὲ κόκκινο πυκνὸ πέπλο, γιὰ νὰ μὴ διακρίνονται τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου της καὶ ὁ πέπλος αὐτὸς ἐπάνω στὸ κεφάλι προσδένεται μὲ μεγάλη μεταξωτὴ μαντήλα ἢ σκεπάζει τὸ πίσω μέρος τῆς κεφαλῆς καὶ φθάνει στὲς πλάτες τῆς νύφης. Ὅλη αὐτὴ ἡ διαδικασία, ποὺ λέγεται ντύσιμο τῆς νύφης, γίνεται μὲ διάφορα τραγούδια, ποὺ τραγουδοῦν τὰ κορίτσια καὶ ποὺ συνήθως εἶναι παραπονιάρικα καὶ βλάχικα. Τὸ παράδοξο εἶναι ὅτι τραγουδοῦν στὴ βλάχικη πάντοτε γλῶσσα ἕνα τραγοῦδι, ποὺ ἀναφέρεται σὲ μιὰ ἑτοιμοθάνατη νύφη καὶ ποὺ ἀρχίζει:

Mà γκιὸς λà τσίντσι μάρμαρε
λà σάσε μαρμαρίτσι,
μὰς ντοάρμε φιάτα σίγγουρα
σίγγουρα σ᾽ ἰσσουτίτα...

Παραθέτω μετάφρασή μου τοῦ τραγουδιοῦ αὐτοῦ στὴν ἑλληνική:

«Κάτω στὰ πέντε μάρμαρα, στὰ ἕξη λιθαράκια
κοιμᾶται κόρη μοναχὴ στὰ νυφικὰ ντυμένη,
κ᾽ ἡ μάννα της τῆς ἔλεγε κ᾽ ἡ μάννα της τῆς λέγει.
Σήκου κορίτσι μ᾽ ξύπνησε καὶ μὴ βαρειὰ κοιμᾶσαι,
γιατ᾽ ἦρθαν οἱ συμπέθεροι, ἤρθανε νὰ σὲ πάρουν·
σὰν ἦρθαν οἱ συμπέθεροι καλῶς τους νὰ κοπιάσουν,
μόν᾽ βάλε τὸ χεράκι σου στοῦ φουστανιοῦ μ᾽ τὴ τσέπη,
καὶ πᾶρε τὸ ἔρμο τὸ κλειδὶ ν᾽ ἀνοίξῃς τὸ κελλάρι,
καὶ στρῶσε τους νὰ φᾶν, νὰ πιοῦν, νὰ πιοῦν καὶ νὰ μεθύσουν

---

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 19.

κ' ἐμένα μὴ μὲ καρτερῇς στοῦ τραπεζιοῦ τὸ γλέντι,
γιατὶ θὰ φύγω μακρυά, θὰ πάω στὸν κάτω κόσμο,
τὸ χάρο θὰ στεφανωθῶ, μαννοῦλα μ' θὰ πεθάνω.
Μὸν θέλω νὰ μὲ θάψετε, πάν' στὴν Ἁγιὰ Τριάδα,
στὸν ὄχτο τὸν ψηλότερο, ποῦναι σιμὰ στὸν δρόμο,
γιὰ νὰ περνοῦν αἱ φίλες μου νὰ μὲ καλημεράνε,
ὄντας στὸν λόγγο τὸ πρωΐ πᾶνε νὰ κόψουν ξύλα,
κι' ὄντας μὲ τὰ καινούργια τους, ντυμένες στολισμένες
πρωΐ τὸ Μέγα Σάββατο πᾶνε νὰ μεταλάβουν.

β'

Μα τσὲν τσὶ φάκου μωρ' μοῦ μάνι,
ντὲ μεὰ γουνὲστ ντὶ κάσσα νι;
κάντσιβα νούνι φάτσι μωρ' χίλια
μὰ στὶ ντοῦτσι ἀκάσσα τσι, σὶ τεντοῦτσι λὰ τύχετσι.

Τί σούχω κάμει μάννα μου, τί σούκαμα καλή μου
κι' ἀπ' τὸ καλὸ σπιτάκι μας, μὲ διώχνεις γιὰ νὰ φύγω;
Σὲ τίποτε δὲν μοὔπταιξες, χρυσῆ μου θυγατέρα
μόν' σύρε στὸ καλό σου, σύρε στὸ σπιτικό σου.
Σύρε στὸ τυχερό σου.

γ'

Τώρα σὶ πλίντζι μωρ' μοῦ μάνι, κ ἄντα τσισιάμου ἔου.
Τώρα νὰ κλάψῃς μάννα μου, τώρα μαννοῦλα μ' κλάψε
γιατὶ πάντα σοῦ ἔλεγα καὶ σὲ παρακαλοῦσα
τὸν ξένο μὴν ζυγώνῃς καὶ μὴ τὸν τραπεζώνῃς
γιατὶ θὰ σὲ πλανέψῃ νὰ πάρ' τὴν χαϊδεμένη σου
ἀπὸ τὴν ἀγκαλιά σου κι' ἀπὸ τὴν φαμελιά σου.

Ὁ πυκνὸς κόκκινος πέπλος, μὲ τὸν ὁποῖον σκεπάζουν τὸ πρόσωπο τῆς νύφης, ἐχρησιμοποιήθηκε κατὰ καιροὺς ὡς μέσον ἁπάτης, διότι ἐνῶ κατὰ τοὺς ἀρραβῶνας παρουσίαζαν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τοῦ γαμπροῦ τὸ ὡμορφότερο ἢ τὸ μικρότερο κορίτσι, στὸν γάμο ἔντυναν καὶ στόλιζαν τὸ μεγαλύτερο ἢ τὸ ἀσχημότερο. Στὸ 1923 ἔλαβε χώραν μιὰ τέτοια ἁπάτη στὸ Μέτσοβο, στὴν ὁποία ἔτυχα κ' ἐγὼ μάρτυς. Κάποιος Μετσοβίτης κτηνοτρόφος ἀρραβώνιασε μιὰ νέα ἀπὸ τὴ Μηλιά, χωριὸ ποὺ ἀπέχει 4 ὧρες ἀπὸ τὸ Μέτσοβο. Ὅταν ὕστερα ἀπὸ ὀκτὼ μῆνες πῆγε μὲ τὴν παρέα του νὰ πάρῃ τὴν νύφη, τὴν ὁποία δὲν εἶχε ἐπισκεφθῇ γιὰ δεύτερη φορά, γιατὶ εὑρίσκετο στὰ χειμαδιὰ στὴν Θεσσαλία, οἱ Μηλιῶτες ἔντυσαν ἄλλο κορίτσι μὲ νυφιάτικη στολὴ καὶ μὲ ἕνα πέπλο κόκκινο πολὺ πυκνό. Ἀφοῦ ἔγινε ἡ στέψις στὸ σπίτι τῆς νύφης τὸ ψίκι τοῦ γαμπροῦ μὲ τὴ νύφη καὶ 3—4 ἀνθρώπους τοῦ σπιτιοῦ της καβάλλα σὲ ἄλλογα γύρισαν στὸ Μέτσοβο, ὅπου κατὰ τὰ ἔθιμα τὴν ὁδήγησαν στὸν Ἀβερώφειο κῆπο καὶ ἄρχισαν τὸν χορό. Ὅταν στὸν τρίτον γῦρον τοῦ χοροῦ ὁ γαμπρὸς τράβηξε τὸν πέπλο ἀπὸ τὸ κεφάλι τῆς νύφης, παρ' ὀλίγον νὰ λιποθυμήσῃ ἀπὸ τὴν ἔκπληξιν ποὺ δοκίμασεν, ὅταν ἀντίκρυσε ἄλλο κορίτσι ἄσχημο καὶ μεγαλύτερο σὲ ἡλικία ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ εἶχεν ἀρραβωνιάσει!! Ἐπηκολούθησαν διαμαρτυρίαι ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ γαμπροῦ καὶ φωνὲς ἀτέλειωτες γιὰ τὴν ἁπάτη, ἐμεσολάβησαν τότε ὁ κουμπάρος καὶ ἄλλοι συγγενεῖς καὶ τὸ ζήτημα ἐτακτοποιήθηκε μὲ κάμποσα πρόβατα καὶ λίγες λίρες, ποὺ ὑποχρεώθηκεν ὁ πατέρας τῆς νύφης νὰ δώσῃ στὸν γαμπρὸ ἐπὶ πλέον ἀπὸ τὰ συμφωνηθέντα. Πα-

ρόμοια περιστατικὰ ἀναφέρονται καὶ εἰς τὰ παλιὰ τὰ χρόνια, περισσότερα ὅμως εἰς τὰ χωρία τῆς περιφερείας Μετσόβου. Ὅταν τὸ ψίκι τοῦ γαμπροῦ φθάσῃ στὸ σπίτι τῆς νύφης, οἱ γονεῖς της καὶ οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς κεκλημένους βγαίνουν στὴν πόρτα καὶ ὑποδέχονται τὸν γαμπρὸ μὲ ρύζι καὶ κουφέτα, ποὺ πετοῦν ἐπάνω του καθὼς καὶ εἰς τὴν συνοδείαν του, ἐνῷ μιὰ κοπέλλα στέκει μπροστὰ στὴν πόρτα νὰ πιοῦν μὲ τὴν σειρά. Ἀφοῦ μποῦν στὸ σπίτι κατευθύνονται ὅλοι στὸν μουσαφὶρ ὀντᾶ, τὸ μεγαλύτερο δηλαδὴ δωμάτιο, ποὺ χρησιμοποιοῦν γιὰ νὰ ὑποδέχωνται Τὸ δωμάτιο αὐτὸ καθὼς καὶ τὰ ἄλλα τοῦ σπιτιοῦ πρέπει νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ μικρὰ ἀντικείμενα, φωτογραφίες, δοχεῖα κ.λ.π., τὰ ὁποῖα μποροῦν νὰ μεταφερθοῦν εὔκολα, διότι ἐπικρατεῖ ἔθιμο, ὅ,τι καὶ ἂν εὕρουν οἱ συμπέθεροι νὰ τὸ κλέψουν καὶ γι' αὐτὸ λαμβάνονται πολλαὶ προφυλάξεις. Τὸ ἴδιο ἐφαρμόζεται καὶ στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ, ὅπου ἀφαιροῦνται τὰ κινητά, ποὺ μποροῦν εὔκολα νὰ κρυφθοῦν. Ἀφοῦ προσφερθῇ γλυκὸ τοῦ κουταλιοῦ καὶ τσίπουρο εἰς ὅλο τὸ ψίκι τοῦ γαμπροῦ, ὁ γαμπρὸς πηγαίνει μὲ τὸν μπράτιμο εἰς τὸ δωμάτιο τῆς νύφης, ἡ ὁποία περιμένει ὄρθια σκεπασμένη στὸ πρόσωπό της μὲ τὸν κόκκινο πέπλο, ποὺ στὴ βλάχικη γλῶσσα λέγεται ζαβόνον. Προσκυνάει τότε ἡ νύφη τρεῖς φορές, μὲ κλίση τοῦ κεφαλιοῦ της ὡς τὴν μέση, μεθ' ὃ ὁ μπράτιμος προχωρεῖ πρὸς αὐτήν, τῆς βγάζει τὰ παλιὰ παπούτσια καὶ τῆς φορεῖ καινούργια, δῶρο τοῦ γαμπροῦ, ἐνῷ ἡ μητέρα τῆς νύφης πλησιάζει τὸν γαμπρὸ καὶ τὸν μπράτιμο καὶ ἀφοῦ τοὺς μπατσίσει στὰ μάγουλα τοὺς ζώνει ἀπὸ μιὰ μεταξωτὴ μεγάλη μαντήλα στὴ μέση, ποὺ κουμπώνει ἀπὸ πίσω σφιχτὰ γιὰ νὰ μὴ πέσῃ Ὕστερα προηγουμένου τοῦ ἐφημερίου πάλι ξεκινοῦν νὰ φύγουν. Τὴν ὥρα ἐκείνη τὰ κορίτσια, ποὺ περιστοιχίζουν τὴν νύφη καὶ οἱ ὀργανοπαῖκτες τραγουδοῦν καὶ παίζουν τὸ βλάχικο τραγοῦδι:

Ἆ να μερσὶτς βόϊ κούσκριλι, δηλαδή:
Ν' ἐσεῖς καλοὶ συμπέθεροι
ἀναμερῆστε λίγο
γιὰ ν' ἀποχαιρετήσῃ ἡ νύφη τοὺς δικούς της.
τὴν μάννα της, τὸν κύρη της, ἀδέλφια καὶ ξαδέλφια.
Σ' ἀφήνω γειὰ μαννοῦλα μου σ' ἀφήνω γειὰ πατέρα,
κ' ἐσεῖς καλὰ μ' ἀδέλφια, ἀδέλφια καὶ ξαδέλφια,
καὶ σὺ καλὸ σπιτάκι μου, αὐλὴ μ' μὲ τὰ λουλούδια.

Βγαίνουν πρῶτοι οἱ κεκλημένοι τοῦ γαμπροῦ καὶ ἀκολουθοῦν οἱ κεκλημένοι τῆς νύφης, τὴν ὁποία κρατοῦν δύο στενοὶ συγγενεῖς της ἀπὸ τὰ μπράτσα καὶ τὴν ὁδηγοῦν στὴν αὐλόπορτα. Τότε οἱ ὀργανοπαῖκτες παίζουν καὶ τραγουδοῦν τὰ ἀκόλουθο τραγοῦδι:

Ἔβγα κόρη μ' ἔβγα, ἔβγα ἀπ' τὴν αὐλή σου
κοντοκαρτερεῖτε ν' ἀποχαιρετήσω
τὸν καλό μ' ἀφέντη, τὴν καλή μου μάννα,
τὰ καλά μ' ἀδέλφια, τοὺς καλοὺς γειτόνους.
Πούλησές με μάϊκω γιὰ 'να δακτυλίδι,
κι' ἕνα μπιλιτζίκι καὶ ζευγάρ' φοινίκια (παπούτσια)
δός τα πίσω μάϊκω καὶ ξαγόρασέ με,
πίσω κι' ἂν τὰ δώσω ξαγορὰ δὲν ἔχει...
ἔβγα κόρη μ' ἔβγα, ἔβγα ἀπ' τὴν αὐλή σου.

Μὲ τὰ βιολιὰ καὶ μὲ τραγούδια τὸ ψίκι τοῦ γαμπροῦ μπροστὰ καὶ τῆς νύφης ἀπὸ πίσω προχωροῦν καὶ ἀπὸ ἄλλον δρόμον κατευθύνονται στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ, ὅπου τοὺς ὑποδέχονται μὲ ἄλλα τραγούδια, τοὺς ραίνουν μὲ ρύζι καὶ ὅ-

λους μὲ τὴν σειρὰ τοὺς ποτίζουν μὲ χρασὶ στὸ μπρίκι, ἐνῶ συγχρόνως τραγουδοῦν τὸ βλάχικο τραγοῦδι:

Ἔσι ὰάμα ἔσι ἀφέντη
κὰ ἰὰ γίνε μβιάστα ἀνοάστρα
γκίνε νοὺ ἀποδεξί μου
ἄλμπα ἄλμπα κὰ σκαμάγκιε,
ρόσσια ρόσσια κὰ πιπέρου
ντὲ βαρίσι μ' κούσκριλι
ντὲ βα λίμου μβιάστα ντὶ κάσσα
ντὲ να μουσιτί μου ἀνοάστρα
ντὲ βα ἀφισκουϊ μ' ἀβοάστρα.

δηλαδή: (1)

Ἔβγα μάννα ἔβγ' Ἀφέντη
κι' ἔφθασεν ἡ νύφη μας
καλὰ τὴν ἐδεχθήκαμε
ἄσπρη ἄσπρη σὰν τὴν τλοῦπα
κόκκινη σὰν τὸ πιπέρι.
Σᾶς γελάσαμε συμπεθέροι,
καὶ σᾶς πήραμε τὴν νύφη
μέσ' ἀπὸ τὸ σπιτικό σας
καὶ μορφήναμε τὸ δικό μας
κι' ἀσχημήναμε τὸ δικό σας.

Ὕστερα ἀπ' αὐτὸ τραγουδοῦν στὴν ἑλληνική:

Ἔβγα μάννα ἔβγα κύρη
νὰ δεχθῇς τὴν πέρδικα,
νὰ δεχθῇς τὴν πέρδικα
ποὺ περπατεῖ λεβέντικα.

Μετὰ ἀρχίζει ἡ στέψις καὶ μετὰ τὸ τέλος τοῦ μυστηρίου οἱ παριστάμενοι ἀσπάζονται τὸ εὐαγγέλιον καὶ τοὺς νεονύμφους καὶ τοὺς εὔχονται νὰ ζήσουν, ἐνῶ ταὐτόχρονα κερνοῦν τὴν νύφη, τοποθετοῦντες καταλλήλως εἰς τὸ χέρι της ἀργυρᾶ ἢ χρυσᾶ νομίσματα. Προσφέρεται ἔπειτα γλυκὸ τοῦ κουταλιοῦ εἰς ὅλους καὶ ὅλοι ἀποχωροῦν ἐπιστρέφοντες στὰ σπίτια των. Τὸ ψίκι τῆς νύφης ἐπιστρέφει στὸ σπίτι της, ἀφοῦ ἀφήσει 3 ἢ 5 φύλακας (μποχτζῆγες), οἱ ὁποῖοι κάνουν συντροφιὰ τῆς νύφης μέχρι τῆς Δευτέρας τὸ ἀπόγευμα. Τὸ μεσημέρι οἱ κεκλημένοι τοῦ γαμπροῦ συγκεντρώνονται πάλι στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ καὶ κάθονται στὸ τραπέζι, ὅπως καὶ τὴν προηγούμενη βραδυά, καὶ αἱ πετσέτες ποὺ τοποθετοῦνται στοὺς σοφράδες—τραπέζια—δὲν εἶναι χωριστές, ἕνα γιὰ κάθε ἄτομο, ἀλλὰ ὁλόκληρη δωδεκάδα, ὅπως τὶς πωλοῦν, δηλαδὴ ἕνα σύνολον συνεχές, γιὰ νὰ μὴ...χάνωνται κατὰ λάθος. Ἀφοῦ φᾶν καὶ πιοῦν ἀρχίζουν νὰ σηκώνωνται ἐντολὲς (ντολιάδες)—πρόσεις—καὶ τὴν ἀρχὴ τὴν κάνει ὁ κὺρ νουνός, ποὺ εὔχεται στοὺς νεόνυμφους νὰ ζήσουν καὶ νὰ εὐτυχήσουν καὶ ὅλοι εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ πιοῦν τὸ ποτηράκι τους. Ἔπειτα ἀραιώνουν τὰ τραπέζια καὶ ἀνοίγουν τόπο γιὰ χορό, συγκαθιστὸ στὴν ἀρχὴ καὶ Μετσοβίτικο καὶ συρτὸ ἐν συνεχείᾳ. Τὸ βράδυ ἄλλο τραπέζι πλούσιο καὶ χορὸς ἕως τὸ πρωί, ὁπότε χορεύουν οἱ νεόνυμφοι, ἐνῶ οἱ παριστάμενοι

1. Στέργ. Παλαιοῦ, Γαμήλια ἔθιμα τοῦ Μετσόβου, Ἡμερολόγιον Ἀωδώνη, 1809.

κολλοῦν διάφορα νομίσματα στοὺς βιολτζῆδες. Τὸ πρωῒ τῆς Δευτέρας παύει ὁ χορὸς καὶ οἱ προσκεκλημένοι ἀφοῦ πάρουν γλυκὸ ἀρχίζουν νὰ ἀποχωροῦν καὶ νὰ γυρίζουν στὰ σπίτια των γιὰ νὰ κοιμηθοῦν καὶ συνέλθουν ἀπὸ τὰ δυὸ ξενύχτια. Ὅπως θὰ διαπιστώση ὁ ἀναγνώστης ἀπὸ ὅσα ἐξέθεσα ἀνωτέρω, ὁ γάμος στοὺς παληοὺς καιροὺς ἦταν δαπανηρὸς γιὰ τὸν γαμπρό, ποὺ ἦταν ὑποχρεωμένος νὰ παραθέση τρία πλούσια γεύματα στοὺς κεκλημένους. Ἀπὸ τοῦ 1896 ὅμως κατηργήθη ἡ ἐκτεθεῖσα διαδικασία τοῦ γάμου, διότι ἀπὸ τοῦ ἔτους ἐκείνου ὁ γαμπρὸς πήγαινε μὲ τὸ ψίκι του τὴν Κυριακὴ τὸ ἀπόγευμα νὰ πάρη τὴν νύφη, τὴν ὁποίαν ὡδηγοῦσεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς συνοικίας του διὰ τὴν τέλεσιν τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου. Ἀρχὴν τοῦ νέου αὐτοῦ ἐθίμου, τὸ ὁποῖον ἐξακολουθεῖ μέχρι σήμερον ἔκαμεν ὁ ἀείμνηστος πολιτικὸς μηχανικὸς τοῦ Μετσοβίου Πολυτεχνείου—ὁ πρῶτος Μετσοβίτης πολιτικὸς μηχανικὸς—Τριαντ. Παπαζήσης, λαβὼν ὡς σύζυγον τὴν μεγαλυτέραν ἐκ τῶν δύο θυγατέρων τοῦ προύχοντος Νικολάου Τσαλμάνη ὀνόματι Χάϊδω, ἥτις ἀπέθανε πρὸ 5—6 ἐτῶν ἐν Ἀθήναις. Μετὰ τὴν στέψιν, ἡ ὁποία ὑποχρεωτικῶς ἔκτοτε γίνεται εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἐκτὸς ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων, καὶ συνηθέστατα εἰς τὴν Μητρόπολιν, στήνεται χορὸς εἰς τὴν παρακειμένην πλατεῖαν μὲ δύο πλατάνους, γνωστὴν μὲ τὸ ὄνομα Κουλτοῦκι, ὅπου χορεύουν. Χορεύουν ὅλοι, πρῶτος ὁ νουνὸς καὶ τελευταῖοι οἱ νεόνυμφοι. Ὅταν χορεύη ὁ νουνὸς οἱ ὀργανοπαῖκτες παίζουν καὶ τραγουδοῦν τὸ τραγοῦδι:

Ἄγορο ἀπὸ Σέρρα(ς)
κόρη ἀπ' τὴν Ἀνατολὴ
πάησαν νι' ἀνταμώθηκαν
μέσ' στὸν Δαφνοπόταμο,
ποῦν' οἱ δάφνες οἱ πολλὲς
νι' ὄμορφες τριανταφυλλιές...

Ἀκολουθεῖ ὁ ἀργὸς χορὸς μὲ τὸ τραγοῦδι:

Νὶ ραβντάρα οὔνι μουσάτα νάπαρτε
ντὶ μάρε λάε... καὶ ἐν συνεχείᾳ ὁ ἰδιόρρυθμος Μετσοβίτικος χορὸς τοῦ «Κώστα-Τάση» καὶ ἄλλοι καθαρῶς Μετσοβίτικοι χαροί.

Οἱ Μετσοβῖτες ὀργανοπαῖκται χρησιμοποιοῦν συνήθως βιολιά, κλαρῖνο—στὰ παλιὰ χρόνια φλογέρα—ντέφι καὶ μεγάλο νταοῦλι. Ὑπὸ τοὺς ἤχους λοιπὸν τῶν μουσικῶν αὐτῶν ὀργάνων οἱ νεόνυμφοι μὲ τὴν μεγάλη ἀκολουθία τους κατευθύνονται στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ, ὅπου ἐπαναλαμβάνονται ὅσα ἐξέθεσα παραπάνω.

Τὸ ἀπόγευμα τὴν Δευτέρα μεταφέρουν ἀπὸ τὸ σπίτι τῆς νύφης τὰ προικιά της εἰς τὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ μὲ ὀργανοπαῖκτες συνηθέστατα, τὰ μάλλινα δηλαδὴ καὶ τὰ μεταξωτὰ εἴδη τῆς φορεσιᾶς της, κλινοσκεπάσματα, μάλλινα, στρωσίδια, μαγειρικὰ σκεύη κλπ. Ὅλα αὐτὰ τὰ φορτώνουν μὲ χάρν σὲ κορίτσια ὥριμα καὶ μικρά, ντυμένα μὲ τὰ καλύτερά των ροῦχα. Προηγεῖται ἐκείνη ποὺ φορτώνεται τὸ σεντοῦκι ἢ τὸ σεπέτι τῆς νύφης μὲ τὰ ψιλικὰ εἴδη μέσα καὶ ἀκολουθοῦν ἄλλα κορίτσια μὲ τὶς φλοκκάτες, τὶς μάλλινες φοῦστες, τὰ μάλλινα καὶ μεταξωτὰ φουστάνια, τὰ μαξιλάρια καὶ μάλλινα στρωσίδια, τὴν ἀπαραίτητη τσέργα, τὰ μαγειρικὰ σκεύη καὶ γυάλινα εἴδη καὶ τὰ τοιαῦτα. Συνήθως φορτώνονται 12—15 κορίτσια μὲ τὰ προικιὰ τῆς νύφης καὶ ἀκολουθοῦνται ἀπὸ ὀργανοπαῖκτες, ποὺ προέρχονται ἀπὸ τοὺς Σερβογύφτους τοῦ Μετσόβου. Ὅταν ἡ ἀκολουθία φθάση στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ ξεφορτώνονται ἀπὸ τὸν γαμπρὸ καὶ τὸν μπράτιμο καὶ τοποθετοῦνται στὸ δωμάτιον, ποὺ προορίζεται ὡς νυφικὴ παστάς. Προσφέρονται γλυκὰ στὰ κορίτσια καὶ ὅλα φιλοδωροῦνται ἀπὸ τὸν γαμπρὸ μὲ νομίσματα καὶ τὸ

μεγαλύτερο φιλοδώρημα ἀνήκει σὲ ἐκείνην, ποὺ φορτώνεται τὸ μεγάλο σεντοῦκι. Ἀκολούθως, ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι σχηματίζεται χορός, ὅπου χορεύουν ὅλα τὰ κορίτσια, ποὺ μετέφεραν τὰ προικιά, μπαίνει καὶ ἡ νύφη μὲ τὸν γαμπρὸ καὶ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς εὑρισκομένους οἰκείους καὶ συγγενεῖς τοῦ γαμπροῦ. Μετὰ τὸ τέλος τοῦ χοροῦ οἱ μοιχιζῆδες—φύλακες—παραδίδουν τὴν νύφη στὸν γαμπρὸ καὶ γυρίζουν μὲ τὰ κορίσια καὶ μὲ τὰ βιολιά, ὅπου τοὺς εὐχηθοῦν νὰ ζήσουν καὶ νὰ εὐτυχήσουν.

Τὴν τετάρτη τὸ ἀπόγευμα μετὰ τὴν Κυριακὴ τοῦ γάμου, ὁ γαμπρὸς καὶ ἡ νύφη μὲ λίγους τοῦ στιτιοῦ των κάνουν τὴν πρώτη ἐπίσκεψιν εἰς τοὺς γονεῖς τῆς νύφης. Ἡ πρώτη αὐτὴ ἐπίσκεψις—τὰ πεστροφια—στὴν βλάχικην γλῶσσα λέγεται πριγίτσα. Ἐκεῖ τοὺς παραθέτουν τραπέζι καὶ ἐπακολουθοῦν τραγούδια καὶ χορὸς μέχρι τοῦ μεσονυκτίου καὶ τῶν πρωϊνῶν ὡρῶν, μεθ' ὃ ἐπιστρέφουν στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ. Τὴν πρώτην Κυριακὴν μετὰ τὸν γάμον ὁδηγοῦν τὴν νύφη εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς ἐνορίας τοῦ γαμπροῦ καὶ συνήθως εἰς τὸν Μητροπολιτικὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς. Γιὰ τὸν ἐκκλησιασμὸν τῆς νύφης καλοῦνται ἀπὸ τὸ Σάββατον πολλαὶ συγγενεῖς γυναῖκες—αἱ πλησιέστεραι—τοῦ γαμπροῦ καὶ τῆς νύφης καὶ πρώτη ἀπ' ὅλες ἡ κυρὰ νουνά, ἡ κουμπάρα δηλαδή. Ξεκινᾷ ἀπὸ τὸ στίτι τοῦ γαμπροῦ ἡ συνοδεία τῆς νύφης μὲ τὴν ἀκόλουθη τάξη Προηγοῦνται οἱ δυὸ πεθερές, μητέρες τοῦ γαμπροῦ καὶ τῆς νύφης, μὲ τὴν νουνὰ στὴν μέση, ἀκολουθοῦν ἄλλες γυναῖκες καὶ στὸ τέλος ἡ νύφη, περιστοιχιζομένη ἀπὸ 2-4 ἀκολούθους, ἀδελφὲς τοῦ γαμπροῦ κατὰ προτίμησιν. Ὁ ἀριθμὸς τῶν γυναικῶν ποὺ συνοδεύουν τὴν νύφη ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν οἰκονομικὴν δυναμικότητα τοῦ γαμπροῦ. Ἀρχίζουν ἀπὸ δέκα καὶ φθάνουν ἕως πενῆντα αἱ προσκαλούμεναι γυναῖκες Εἰς τὴν ἐκκλησίαν προσέρχεται καὶ ὁ γαμπρὸς συνοδευόμενος ἀπὸ ἕνα ἢ δυὸ μτράτιμους, ποὺ εἶχε στὸν γάμο. Οἱ ἐπίτροποι τῆς ἐκκλησίας προσφέρουν ἀνθοδέσμες τόσο στὴ νύφη ὅσον καὶ στὸν γαμπρὸ καὶ ὀλίγον πρὶν τελειώση ἡ λειτουργία στὴν ἐκκλησία ἡ νύφη μὲ τὴν συνοδεία της ἐπιστρέφει στὸ σπίτι, ὅπου στρώνεται σκιμνί, τραπέζι ἢ μᾶλλον τραπέζια καὶ προσφέρονται στὲς γυναῖκες τηγανίτες ἄφθονες, κουφέτα, σταφίδες, καρύδια, διάφορες καραμέλλες, στραγάλια καὶ ἄλλα γλυκίσματα καὶ φροῦτα μὲ ἀφθονο κρασί. Τὸ τραπέζι αὐτὸ διαρκεῖ 1-2 ὧρες, μεθ' ὃ αἱ κεκλημέναι ἀμὲ ἀφθονο κρασί. Τὸ τραπέζι αὐτὸ διαρκεῖ 1-2 ὧρες, μεθ' ὃ αἱ κεκλημέναι ἀπέρχονται εἰς τὰ σπίτια των ἀφοῦ εὐχηθοῦν εὐτεχνίαν εἰς τοὺς νεονύμφους. Ἐν συνεχείᾳ οἱ πλησιέστεροι συγγενεῖς τοῦ γαμπροῦ—ἀδέλφια, ἐξαδέλφια καὶ θεῖοι—καὶ τῆς νύφης προσκαλοῦν σὲ τραπέζι τοὺς νεονύμφους τὴν ἡμέραν ἢ τὸ βράδυ, ἀρχῆς γενομένης ἀπὸ τὸν κὺρ νουνό, τὸν κουμπάρο. Ἡ νύφη ὕστερα ἀπὸ λίγες μέρες προσφέρει εἰς τὸν κουμπάρο καὶ τοὺς οἰκείους τοῦ γαμπροῦ καὶ τὸν μπράτιμον διάφορα δῶρα, ἤτοι τσοράπια μάλλινα, δαχτυλίδια, σκουλαρήκια, βραχιόλια, μετάξωτα μαντήλια καὶ ἄλλα παρόμοια.

(Συνεχίζεται)

ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ

Δ. Α. ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑΣ

Ἡ ἐθνική μας παρουσία μέσα στὴ σημερινὴ πολιτιστικὴ ἐξέλιξη πρέπει νὰ δειχθῆ καὶ σὲ μιὰ ἄλλη σπουδαία λαϊκὴ περιοχή, τὴν λαϊκὴ τέχνη. Τὸ ἔνδοξο καλλιτεχνικὸ παρελθὸν μὲ τὴν αἴγλη του καὶ ἐπιβολὴ στάθηκε πολύ δυνατό· ἐπεσκίασε καὶ παραμέρισε γιὰ πολὺ χρόνο κάθε νεώτερη καλλιτεχνικὴ ἐκδήλωση. Ἀντίθετα, στὰ εὐρωπαϊκὰ ἔθνη, μέσα στὸ πλαίσιο τῶν ἄλλων λαογραφικῶν ἐνδιαφερόντων τοῦ περασμένου αἰώνα, ζωογονεῖται καὶ τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν λαϊκὴ τέχνη. Τὴν ἀτομική τους πολιτιστικὴ προσφορὰ ἀναζητοῦν τὰ ἔθνη νὰ γνωρίσουν, ὄχι μόνο μὲ τὴν ἐξέταση τῶν μνημείων τοῦ λόγου, τραγουδιῶν παραδόσεων, παραμυθιῶν κτλ., ἀλλὰ καὶ μὲ τὴ γνώση τῶν ἔργων τῆς λαϊκῆς τέχνης. Μὲ ταχύτατο ρυθμὸ ἱδρύονται μουσεῖα, γιὰ νὰ περισυλλέξουν καὶ διασώσουν τὰ λαϊκὰ μνημεῖα τέχνης. Δὲν ἔχουν τὰ ἔθνη ἐκεῖνα τὸ μεγάλο βάρος τῆς ἀχαιότητας, ποὺ δεσπόζει σὲ μᾶς καὶ ἀπορροφᾶ ὅλη τὴν προσοχὴ καὶ ὅλες τὶς δυνάμεις. Ὁ Μεσαίωνας καὶ οἱ νεώτεροι χρόνοι μὲ ὅ,τι καλὸ δημιούργησαν στὴν τέχνη εἶναι ὅλο τὸ φορτίο ποὺ ἀποκομίζουν ἀπὸ τοὺς προγόνους τους· αὐτὸ ἀξιοποιοῦν καὶ μὲ αὐτὸ ὡς ἀφετηρία συνεχίζουν τὴν καλλιτεχνική τους παράδοση. Ὕστερα ἀπὸ τοὺς δυὸ μεγάλους πολέμους τοῦ αἰώνα μας τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν λαϊκὴ τέχνη ζωογονεῖται σὲ μεγαλύτερο βαθμὸ καὶ σὲ ἔκταση. Ἔθνη, ποὺ ἀναζοῦν ἀπὸ τὰ πολεμικὰ ἐρείπια, ζητοῦν νὰ ἐπιβληθοῦν καὶ νὰ δηλώσουν τὴν παρουσία τους μὲ τὰ λαϊκὰ δημιουργήματά τους, μὲ τὰ ἔργα τῆς λαϊκῆς τέχνης. Καὶ στοὺς γενικούς μας βόρειους λαοὺς ἡ κίνηση αὐτὴ ἐντείνεται, προπάντων μετὰ τὸν δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο· πολλαπλασιάζονται τὰ λαογραφικὰ μουσεῖα, γίνονται μελέτες καὶ ἐκδόσεις ἔργων λαϊκῆς τέχνης. Ἡ κίνηση αὐτὴ ἔχει τὸ ἐπιστημονικό, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐθνικό της νόημα.

Μὲ βραδύτητα, γιὰ νὰ μὴν εἰποῦμε μὲ καθυστέρηση, κινούμεθα πρὸς τὴν κατεύθυνση αὐτή. Δὲν ἔλλειψαν οἱ προσπάθειες γιὰ τὴν περισυλλογὴ ἔργων λαϊκῆς τήχνης ἀπὸ δημόσια ἱδρύματα, ὅπως εἶναι τὸ Πανεπιστήμιό μας, ἢ ἀπὸ ἰδιῶτες. Μὲ πρωτοβουλία ἰδιωτικῶν ὀργανισμῶν ἱδρύθηκαν μικρὰ μουσεῖα σὲ ἐπαρχιακὲς πόλεις. Δὲν ἀρκοῦν ὅμως οἱ προσπάθειες αὐτές. Λείπει ἀκόμη στὴ χώρα μας τὸ Λαογραφικὸ Μουσεῖο μὲ τὴν πανελλήνια μορφὴ καὶ ἀντιπροσώπευση, καὶ τὴν διεθνῆ ἐπιβολή του. Ἡ ἔλλειψη αὐτὴ θὰ πρέπη τὰ θεραπευθῆ ὅσο τὸ δυνατὸν συντομώτερα. Θὰ σήμαινε στασιμότητα καὶ ἐθνικὸ μαρασμό, ἂν πιστέψουμε, ὅτι ἡ τέχνη στὴν Ἑλλάδα σταματάει στοὺς κλασσικοὺς καὶ μετακλασσικοὺς χρόνους. Ἡ τέχνη συνεχίζεται, ὅπως καὶ ἡ ζωή.

Τὴν ζωντάνια της καὶ τὴν ἄμεση σχέση πρὸς τὴν σύγχρονη ζωὴ ἀποδεικνύει καὶ ἡ μεγάλη ἐπίδοση στὴν παραγωγὴ ἔργων τέχνης, προπάντων

---

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 33.

15. κατσιατόρος ; cacciatore=στρατιώτης.
16. κανονιέρης, ὁ=ὁ πυροβολητής.
17. ρεπουμπλικάνοι. τῆς πολιτείας στρατιῶται.
18. μπόμπα, ἡ=βολίς, κανονιοῦ.
19. μπάντα, ἡ=τὸ πλευρόν, τὸ ἄκρον, ἀπόμερο, τὸ πλάϊ.
20. μονετζιά, ἡ ;
21. φραντζέζος, ὁ=Γάλλος.
22. σιμοτινὰ μέρη. σιμοτινὸς—ἡ—ὸν=τὰ κοντινὰ μέρη, τὰ πλησίον.
23. ἐπιστατεύω. ἐπιστατῶ=ἐπιβλέπω, ἐποπτεύω.
24. κολονέντος=colonnello=συνταγματάρχης.
25. δισμπάρκο. ;
26. γάϊος=ὁ κατασκευαστὴς τοῦ Ἀλεξάνδρου.
27. ὀφικιαλιτά, ἡ (ὀφφικιάλιος)=οἱ ἄρχοντες.
28. κανονιομέντο, τὸ=πυροβόλον, τηλεβόλον, ἡ κανονιά.
29. μπομπαρδομέντο, τὸ=τὸ βομβαρδίζειν· μπομπαρδάρω ἀντὶ βομβαρδίζω.
30. σερβίρω=παραθέτω, ὑπηρετῶ, μεταδίδω.
31. σιργιάνι, τὸ=ἐκδρομή, περίπατος.
32. μοσκετιέρης, ὁ=μουσκετιέρης=στρατιώτης ὡπλισμένος μὲ μουσκέτο (εἶδος ὅπλου ἀρχεγόνου τύπου)
33. κανονιέρης, ὁ=πυροβολητής.
34. βολοντάριος, ὁ=ἐθελοντής.
35. Κορφιάτης, ὁ=κάτοικος τῆς Κερκύρας.
36. ἀρριβάρω=φθάνω, ἀφικνοῦμαι, καταπλέω.
37. σεγγετάριος, ὁ=;
38. Πεδεμόντης, ὁ=;
39. πρύτανίς, ὁ=ὁ ἄρχων τῆς πόλεως, ὁ διοικητὴς τῆς νήσου.
40. οἱ Τσάμιδες=ἴσως οἱ κάτοικοι τῆς Τσαμουριᾶς.
41. γγενεράλ Παπαδόπουλος=ὁ στρατηγὸς Παπαδόπουλος.
42. πάγα, ἡ=πληρωμή, ἀμοιβή.
43. ρεσίμια, τὸ ρεσίμι ;
44. άτάκο, τὸ attaco=προσβολή, ἔφοδος, ἐπίθεσις.
45. γκούλια, ἡ=κούλια, κούλα: σκοπιά, πύργος, μικρὸν φρούριον.
46. σταματέλος· ὀνομασία τοποθεσίας.
47. Ντηγάνο=ὀνομασία τοποθεσίας.
48. σενάτο, τὸ=τὸ συμβούλιον.
49. ἐκουγγεδάρισε, congedare=ἀποπέμπω, ἀπολύω.
50. σερβίτζιο=ὑπηρεσία.
51. ραπόρτο, τὸ=ἀναφορά, ἔκθεσις.
52. οπρέσον=εἰς στενοχώριαν.
53. ἁγία Μαύρα, ἡ=Ἔτσι ὀνομάζεται ἡ Λευκὰς ἀπὸ τὴν ἁγίαν Μαύραν, ἐπ' ὀνόματι τῆς ὁποίας εἶχε τιμηθῆ ἀπὸ τοὺς Φράγκους ναὸς ποὺ ἀνηγέρθη κατὰ τὸν 13ον αἰῶνα.
54. κομίσιον, ἡ=ἡ ἐπιτροπή.
55. Μαγγιὸρ Περραιβὸς=ὁ ταγματάρχης Περραιβός.

Ὁ ἴδιος ἀναφέρει εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Σουλίου καὶ Πάργας σελ. 210 τὰ ἑξῆς: ...«Κατὰ δὲ τὸ 1806 μῆνα Δεκέμβριον, ἐκήρυξεν ἡ Ρωσσία τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Σουλτάνου, ὅθεν δι' αὐτοκρατορικοῦ διατάγματος ηὐξήθη ὁ ἀριθμὸς τῶν ἑλληνικῶν ὅπλων ὑπὲρ τὰς τρεῖς χιλιάδας...

Ταὐτοχρόνως ὁ Ναύαρχος Σινέβην ἐχειροτόνησε ταγματάρχην (Μαγιόρον)

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΚΥΡ. ΣΚΑΦΙΔΑ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΜΕΤΣΟΒΟΥ*

ΠΑΝΗΓΥΡΙΑ—ΧΟΡΟΙ

Ὅπως ὅλα τὰ ὀρεινὰ βλαχοχώρια, καὶ τὸ Μέτσοβον ἔχει θεσπίσει ἀπὸ ἀμνημόνευτα χρόνια ὡρισμένα πανηγύρια, τὰ ὁποῖα τελοῦνται τὸ καλοκαῖρι, γιατὶ τότε συγκεντρώνονται καὶ οἱ περισσότεροι κάτοικοι ἐκεῖ. Οἱ κτηνοτρόφοι, ποὺ λείπουν ἕξη μῆνες στὰ χειμαδιά, τὸ καλοκαῖρι βρίσκουν τὴν εὐκαιρία νὰ δοκιμάσουν λίγη ψυχαγωγία στὰ πανηγύρια, ὅπου οἱ ἀνύπαντροι τρέχουν νὰ χορέψουν καὶ νὰ νυφοδιαλέξουν.

Ἐπίσης καὶ ἐκεῖνοι, ποὺ ταξειδεύουν στὰ ξένα, τὸ καλοκαῖρι συνήθως γύριζαν στὴν πατρίδα γιὰ νὰ ἰδοῦν τοὺς οἰκείους των καὶ νὰ νυφοδιαλέξουν οἱ ἀνύπαντροι. Τὰ πανηγύρια αὐτὰ ἤρχιζαν ἀπὸ τὴν Κυριακὴν τῆς Πεντηκοστῆς, ὁπότε ἑώρταζεν ὁ ναὸς τῆς Ἁγίας Τριάδος, ποὺ βρίσκεται στὸ ὑψηλότερο μέρος τοῦ Μετσόβου καὶ εἰς τὸν περίβολον τοῦ ὁποίου ἐστήνετο δημόσιος χορὸς δύο συνεχεῖς ἡμέρες. Ἀκολουθοῦσε τὸ πανηγῦρι τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, ὁπότε ἑώρταζεν ὁ ναὸς τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, ποὺ βρίσκεται καὶ αὐτὸς στὴν ἄκρη τοῦ Μετσόβου. Στὸ πάρα πάνω ἀπὸ τὴν ἐκκλησία ἴσιωμα, γνωστὸ μὲ τὸ ὄνομα πάντε ἀτσιὰ μάρε—μεγάλο ἴσιωμα—ἐστήνετο ἐπὶ δύο μέρες—τὸ ἀπόγευμα πάντοτε—δημόσιος χορὸς μὲ ἐγχώρια μουσικὰ ὄργανα, ποὺ ἔπαιζαν Μετσοβῖται ὀργανοπαῖκται, ἀνήκοντες εἰς τὴν τάξιν τῶν Σερβογύφτων. Ἦσαν δὲ τὰ μουσικὰ αὐτὰ ὄργανα φλογέρες ἀπὸ μπροῦτζο ἢ σιδερένιες, κλαρῖνα ἀργότερα, βιολιά, ντέφι καὶ μεγάλο νταοῦλι, ποὺ τὸ κτυποῦσαν μὲ βέργες καὶ στὰ δυὸ πλευρά. Ἐπακολουθοῦσε τὸ πανηγῦρι τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, ὁπότε ἑώρταζεν ὁ μητροπολιτικὸς ναὸς καὶ τῶν Ταξιαρχῶν, ἤτοι στὰς 26 καὶ 27 Ἰουλίου. Τελευταῖο καλοκαιρινὸ πανηγῦρι μέσα στὸ Μέτσοβο ἦτο τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου τὴν 15ην Αὐγούστου, ὁπότε ἑώρταζε τὸ μοναστῆρι τῆς Παναγίας, ποὺ βρίσκεται στὸ κατώτερο μέρος τοῦ Μετσόβου, στὴν δεξιὰ ὄχθη τοῦ Μετσοβίτικου ποταμοῦ. Οἱ χοροὶ ἐγίνοντο στὰ ἰσιώματα τῆς Ἁγίας Τριάδος καὶ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ἐπὶ Τουρκοκρατίας καὶ μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ Μετσόβου εἰς τὴν κεντρικὴν πλατεῖαν μὲ τὰ δύο μεγάλα πλατάνια—τὸ Κουλτοῦκι—καὶ τελευταῖα στὴν γραφικὴ τοποθεσία Γκούρα, ὅπου εὑρίσκετο τὸ Ἀβερώφειον Νεκροταφεῖον, ποὺ κατεδαφί-

---

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 112.

σθηκε καὶ ἰσοπεδώθηκε γιὰ νὰ γίνῃ γυμναστήριον. Εἰς τοὺς δημοσίους αὐτοὺς χοροὺς ἐχόρευαν ὅλαι αἱ κοινωνικαὶ τάξεις τοῦ Μετσόβου, ἤτοι ἡ τάξις τῶν ἀρχόντων—εὐπόρων—,τῶν ἐπαγγελματιῶν, ἤτοι ἡ δευτέρα τάξις. καὶ ἡ τῶν γεωργοκτηνοτρόφων καὶ τῶν ἐργατικῶν. Γιὰ τὴν διάκρισιν τῶν τριῶν αὐτῶν κοινωνικῶν τάξεων ἀνέφερα εἰς τὰ προηγούμενα. Στοὺς δημοσίους αὐτοὺς χοροὺς προηγοῦντο οἱ ἄνδρες καὶ ἀκολουθοῦσαν αἱ γυναῖκες. Οἱ ἄνδρες ἐλάμβαναν θέσιν ἀνάλογα μὲ τὴν κοινωνικὴν τάξιν καὶ αἱ γυναῖκες ἐπίσης. Ἐχόρευαν καὶ χορεύουν τοὺς Μετσοβίτικους χορούς, ἀργοῦ ρυθμοῦ, καὶ τὸν συρτόν, τὸν Καλαμιατιανόν. Στὴν ἀρχὴ τοῦ χοροῦ δύο νέοι ἐχόρευαν καὶ χορεύουν τὸν συγκαθιστὸν χορόν, τὸν τόσον ἀγαπητὸν εἰς τοὺς Μετσοβίτας. Ὁ Ἄγγλος συνταγματάρχης Λὴκ, πρὶν ἀπὸ 130 χρόνια παρακολουθήσας τὸν Μετσοβίτικον χορὸν νὰ χορεύουν Μετσοβίτισσες γυναῖκες, ἐξεφράσθη μὲ μεγάλον ἐνθουσιασμὸ τονίσας ὅτι καὶ αἱ καλύτερες μπαλλαρῖνες τῆς Βιέννης θὰ ἐξήλευαν τὲς χορεύτριες τοῦ Μετσόβου. Παράλληλα μὲ τὸν χορὸν μὲ βιολιὰ—μουσικὰ ὄργανα—τὰ ἀνύπανδρα κορίτσια ἔπιαναν σὲ μικρὰ ἀπόσταση ἄλλον χορόν, τὸν κλειστόν, διότι ὅλες συμπλέκουν τὰ χέρια των, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ κορυφαῖος, καὶ ἔτσι κάνουν ἕνα κύκλον κλειστόν. Τὸν χορὸν αὐτὸν τὸν χορεύουν μὲ τραγούδια κλέφτικα, τραγούδια τῆς ἀγάπης, τραγούδια τῆς ξενητειᾶς. Πολλὰ ἀπὸ τὰ τραγούδια αὐτὰ εἶναι βλάχικα, τῶν ὁποίων παραθέτω μετάφρασίν μου εἰς τὴν ἑλληνικήν:

«Νὶ ῥαβντάρα οὔνα μουσσάτα νάπαρτε»

Μοῦ παίνεψαν μιὰ ὥμορφη μιὰ λυγερὴ βλαχοῦλα,
πέρ' ἀπ' τὴ Μαύρη Θάλασσα, πολὺ μακρυὰ στὰ ξένα.
Πῶς θὰ μποροῦσα νὰ τὴν 'δῶ, νὰ τῆς γλυκομιλήσω.
Πῶς τὴν ἐθέλω ταῖρί μου, γυναῖκά μου νὰ γίνῃ;
Σὲ ἄτι πενταίτικο ἀνέβα παλληκάρι.
καὶ τρέξε νὰ ἰδῇς τὴν λυγερή, ποὺ τὴν παινεύουν τόσο.
Τρέχει ὁ νειὸς μὲ τ' ἄλογο τὴν νύχτα μέρα κάνει,
καὶ κάποια μέρα τοῦ Μαΐου στὴ λυγερή του φθάνει.
Βρίσκει τὴν κόρη μοναχὴ καὶ τὴν καλημεράει:
Καλή σου μέρα λυγερή, καλῶς τὸ παλληκάρι.
Κόρη, ποῦ εἶναι ἡ μάννα σου καὶ ὁ καλός σου κύρης;
Σὲ γάμο πάησαν καὶ οἱ δυό, θὰ λείψουν τρεῖς ἡμέρες.
Ἔρχεσαι κόρη μου μαζύ, γυναῖκα νὰ σὲ πάρω
καὶ στὰ δικά μου χώματα νὰ ζήσουμε ζευγάρι;
Ἔρχομαι λεβέντη μου μὲ ὅλη τὴν καρδιά μου
καὶ στὰ δικά σου χώματα νὰ ζήσουμε ζευγάρι.
Σκύβει ὁ νειὸς φιλεῖ τὴν νειὰ κ' ἐκείνη τὸν λεβέντη
καὶ ὅρκο δῶσαν φοβερὸ σφιχτὰ ἀγκαλιασμένοι.
νὰ ζήσουνε σὰν τὰ πουλιὰ σ' αὐτὸν ἐδῶ τὸν κόσμο
ἀγαπημέν' ἀχώριστοι κι' ὁ ἕνας γιὰ τὸν ἄλλο,
καὶ ὅταν θὲ νάρθῃ ἡ ὥρα τους νὰ πᾶν στὸ κάτω κόσμο,
στὸν ἴδιο τάφο καὶ τοὺς δυὸ θέλουνε νὰ τοὺς θάψουν,
καὶ πάν' ἀπὸ τὸ μνῆμά τους δυὸ δέντρα νὰ φυτρώσουν,
μηλίτσα κόκκινη αὐτὴ κ' ἐκεῖνος κυπαρίσσι,
κι' ὅταν θὰ εἶναι σούρουπο καὶ θὰ φυσάῃ τ' ἀγέρι,
νὰ σιγογέρνῃ ἡ μηλιὰ πάνω στὸ κυπαρίσσι...

* * *

Πάψε πιὰ μὲ τὴν φλογέρα, βίρλι βίρλι νύχτα μέρα,

δὲν σὲ θέλω βρὲ τσομπάνη, τέτοιος ἄντρας δὲν μοῦ κάνει.

Μιὰ φορὰ μόνο τὸν μῆνα, σὰν σὲ παρασφίξ' ἡ πεῖνα,
ἔρχεσαι μέσα στὴ χώρα, γιὰ νὰ κάτσης λίγην ὥρα.

Μὲ τὴν γκλίτσα στὸ πλευρό σου, στέκεις πάντα μοναχός σου;
τὰ φορέματα ξεσχίσεις, βούτυρα τυριὰ μυρίζεις.

Γίδια πρόβατα χαϊδεύεις, τὸ μανάρι σου λατρεύεις,
γιὰ παιδιὰ καὶ γιὰ γυναῖκα, δὲν σὲ νοιάζει πέντε δέκα.

Τὰ βουνὰ ἀπ' τὸ χωριό σου ἔχεις πάντα κατοικιό σου,
τὴ βουτσέλλα μαξιλάρι, καὶ τὴν κάπα σκεπαστάρι.

Τί λαλᾶς μὲ τὴν φλογέρα, βίρλι βίρλι νύχτα μέρα,
βρώμικο ἐγὼ τσομπᾶνο, ἄντρα μου ποτὲ δὲν κάνω.

Δὲν σὲ θέλω χώνεψέ το, σοῦ τὸ λέγω νέτο σκέτο,
ἄντρα θέλ' ἀπὸ τὴ χώρα νὰν' σιμά μου ὅλ' τὴν ὥρα...

Ἄντρα θέλω γιὰ νὰ ζήσω, νὰ χαρῶ καὶ νὰ γλεντήσω.
Φῦγε φῦγ' ἀπὸ τ' ἐμένα δὲν παντρεύομαι μὲ σένα.

Γὼ στὰ πρόβατ' ἀπὸ πίσω θέλω πάντοτες νὰ ζήσω,
καὶ στὸν καθαρὸν ἀέρα, νὰ λαλάω τὴν φλοέρα,
μὲ τὸν ἦχο βίρλι βίρλι, ξαπλωμένος στὸ τριφύλλι.

Τραγουδοῦν καὶ ἑλληνικὰ τραγούδια ὅπως τὰ παρακάτω:

Βολιοῦμαι μιά, βιολιοῦμαι δυό, βολιοῦμαι τρεῖς καὶ πέντε,
βολιοῦμαι νὰ ξενητευθῶ στὰ ξένα γιὰ νὰ πάγω.
Κι' ὅσα βουνὰ θέλ' νὰ διαβῶ ὅλα τὰ παραγγέλλω:
βουνά μ' νὰ μὴν χιονίσητε, κάμποι μὴ παχνιασθῆτε,
βρυσοῦλες μὲ τὰ κρυὰ νερὰ νὰ μὴν κρουσταλλιασθῆτε
ὅσο νὰ πάγω καὶ ν' ἀρθῶ καὶ πίσω νὰ γυρίσω.
Καὶ κάνω χρόνους δώδεκα καὶ μῆνες δέκα πέντε...
Μὰ ἡ ξενητειὰ μὲ πλάνεψε κι' ἀπόμεινα στὰ ξένα.

* * *

Ὁ δυόσμος κι' ὁ βασιλικὸς καὶ τὸ μακεδονίσι
πᾶν τὰ ματάκια βρύση.
Αὐτὰ μ' ἀποκοιμίσανε καὶ μούφυγε ἡ ἀγάπη
κοντούλα καὶ γιομάτη.
Παίρνω τὰ ὄρη σκούζοντας καὶ τὰ βουνὰ ρωτῶντας
Θεὸν παρακαλῶντας
Μὴν εἶδες τὴν ἀγάπη μου τὴν ἀγαπητικιά μου
τὸν πόνο τῆς καρδιᾶς μου.
Ἐψὲς προψὲς τὴν εἶδαμαν στὸν ἀργαλειὸ νὰ ὑφαίνῃ
καὶ μένα δὲν μὲ κρένει.
Ὑφαίνει τὰ μεταξωτά, ὑφαίνει τὰ λαχούρια,
γιὰ σ' ἀγάπη μου καινούργια.

Πούησαν περιστερούλά μου τόσον καιρὸ χαμένη;
ἤμουν στοὺς κάμπους κι' ἔβοσκα στὰ πλάγια γκιξεροῦσα
καὶ τώρα τὸ φθινόπωρο σιμὰ τ' ἅγιου Δημήτρη,
πῆγα νὰ μάσω κάστανα μαζὺ μὲ τὴν Βασίλω,
κι' οἱ κλέφτες μᾶς ἀγνάντευαν ἀπὸ ψηλὴ ραχούλα.
Κορίτσια Καστανιώτικα ἐλᾶτε πάρα πάνω,
κάτι νὰ σᾶς ρωτήσουμε, κάτι νὰ σᾶς εἰποῦμε,
ἂν εἶναι Τοῦρκοι στὸ χωριό, ἂν εἶναι κι' Ἀρβανῖτες,
ν' ἐμεῖς καλὰ δὲν ξέρουμε ἂν εἶναι κι' ἂν δὲν εἶναι.
Σαράντα κλέφτες ἤτανε τριγύρω ξαπλωμένοι
κι' ἕνα μικρὸ κλεφτόπουλο ντυμένο στὸ χρυσάφι,
ἀπίδια μᾶς ἐφίλεψε καὶ κρυὸ νερὸ ἀπ' τὴ βρύση.
Πᾶτε κορίτσια στὸ χωριὸ κι' ἀνθρώπου μὴ τὸ πῆτε.

* * *

Βεργινάτα ποὺ κοιμᾶσαι σὲ καινούργιο περιβόλι
κάμε τὰ σταφύλια μαῦρα τὸ κρασὶ γλυκὸ σὰν μέλι
γιὰ νὰ πιοῦν τὰ παλληκάρια, νὰ σκανιάζουν τὰ κορίτσια.
Ἄχ χρυσῆ μου Βεργινάτα πάρε με στὸ περιβόλι
νὰ τρυγοῦμε τὰ σταφύλια καί νὰ πιοῦμε τὸ κρασάκι,
Κι' ἂν μὲ θέλεις γιὰ δικό σου, κλεῖσέ με στὸ περιβόλι.

* * *

Μιὰ πούλια 'ναι στὸν οὐρανό, μιὰ λυγερὴ στὸν κόσμο,
ἔχ' ἀσημένιο ἀργαλειὸ καὶ φιλντισένιο χτένι,
καὶ τὴ σαΐτα πούπαιζε κι' αὐτὴ μαλαματένια.
Ὑφαίνει τὰ μεταξωτά, ὑφαίνει τὰ λαχούρια,
ἀπὸ τὸν βρόντο τ' ἀργαλιοῦ κι' ἀπ' τὸν ἠχὸ τῆς κόρης
ὁ ἥλιος ἀντραλλίσθηκε, κι' ἀργεῖ νὰ βασιλέψῃ,
τὸν καταργιέτ' ἡ ἐργατιὰ καὶ ξένος δουλευτάρης,
τὸν καταργιέτ' κ' ἕνας παπᾶς μέσ' ἀπ' τὸ Ἅγιο δῆμα (1).

Ἡ μεγαλύτερη ὅμως διασκέδασις καὶ οἱ περισσότεροι χοροὶ γίνονται τὴν ἡμέρα τοῦ Προφήτη Ἠλία στὰς 20 τοῦ Ἰουλίου στὴν γραφικὴ τοποθεσία «Κρύα Βρύση» ποὺ βρίσκεται ἀριστερὰ στὲς ὀνομαστὲς Πολιτσιὲς μέσα στὸ δάσος. Ἐκεῖ δεξιὰ ἀπὸ τὸν αὐτοκινητόδρομον εὑρίσκεται τὸ ἐξωκκλῆσι τοῦ Προφήτη Ἠλία, γνωστὸ ἀπὸ τὴν σκληρὴ καὶ ἱστορικὴ μάχη ποὺ ἔγινε μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ Μετσόβου ἀπὸ τὸν Τουρκικὸ ζυγὸ τὴν 10ην Νοεμβρίου 1912, καὶ κατὰ τὴν ὁποίαν ἔπεσαν ἡρωϊκῶς ὁ Στέλιος Κλειδῆς ἀρχηγὸς τοῦ Κρητικοῦ Σώματος καὶ τέσσαρα ἄλλα παλληκάρια Κρητικόπουλα.

Μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν, εἰς τὸ ὡραῖο αὐτὸ ἐξωκκλῆσι ποὺ γεμίζει ἀσφυκτικὰ ἀπὸ τοὺς Μετσοβίτες, ὅλοι τρέπονται πρὸς τὴν τοποθεσίαν «Κρύα Βρύση» — ἀπὸ τὴν Βρύση ποὺ κτίσθηκεν ἐκεῖ — καὶ δμάδες οἰκογενειῶν καταλαμβάνουν θέσεις κάτω ἀπὸ τὰ φυλλώματα τῆς ὀξυᾶς, ποὺ ἀφθονεῖ στὸ μέρος αὐτό. Ἀπὸ τὴν προηγούμενη ἡμέρα ἔχουν ἐγκατασταθῇ κάτω ἀπὸ τσαρδάκια διάφοροι μικροπωληταὶ καὶ ἄλλοι ποὺ προσφέρουν πρὸς πώλησιν ψητὸ τῆς σούβλας, κρασὶ οὔζο, γλυκίσματα διάφορα καὶ εἴδη χρυσοχοΐας καὶ φροῦτα τῆς ἐποχῆς ἄφθονα. Οἱ γύφτοι ὀργανοπαῖκτες τοῦ Μετσόβου ἐνισχυμένοι καὶ ἀπὸ ἄλλους ἀπὸ τὸ Μαλακάσι καὶ τὸ Βοτονόσι, μοιράζονται σὲ μικρὲς δμάδες γιὰ νὰ ἐπαρκέσουν στὲς ἀπαιτήσεις τῶν πανηγυριστῶν. Αἱ περισσότεραι οἰκογένειαι ψήνουν ἀρνιὰ στὴν

1. Ἅγιο δῆμα = Ἅγιο Βῆμα.

σούβλα, ἐνῷ παραλλήλως ἔχουν ἐφοδιασθῇ μὲ τυρόπηττες, μὲ τυρ.ά, μὲ γιαούρτια, γλυκίσματα, φροῦτα καὶ μὲ καφὲ ἀκόμη! Μετὰ τὸ φαγοπότι σὲ κάθε παρέα 2—3 οἰκογενειῶν ἀρχίζει ὁ χορὸς μὲ τὸν ἀπαραίτητο συγκαθιστὸ στὴν ἀρχὴ καὶ τὸ γλέντι ἐξακολουθεῖ ζωηρὸ μέχρι τῶν ἀπογευματινῶν ὡρῶν, ὁπότε ὑπὸ τοὺς ἤχους τῶν βιολιῶν καὶ μὲ τραγούδια ἐπιστρέφουν εἰς τὸ Μέτσοβον, ὅπου τοὺς περιμένουν ἄλλοι κάτοικοι στὴν θέσιν «Τζιάνα λὰ κούκκου»—Ράχη τοῦ κούκκου —καὶ ἄλλοι στὴν θέση »Ἁγιὰ Τριάδα» ὅπου στήνεται πάνδημος χορός, ποὺ διαρκεῖ μέχρι τῶν πρώτων νυκτερινῶν ὡρῶν, ὁπότε ἐπιστρέφουν στὰ σπίτια των οἱ πανηγυρισταί. Ἀπὸ ὅλους τοὺς κατοίκους τῶν χωριῶν τῆς Πίνδου οἱ κάτοικοι τοῦ Μετσόβου διακρίνονται γιὰ τὴν μεγάλην των κλίσιν πρὸς τὸν χορὸν καὶ τὴν ἀγάπην των πρὸς τὰ τραγούδια. Ἀπὸ μικρὰ ἡλικία συνηθίζουν νὰ χορεύουν καὶ νὰ τραγουδοῦν τραγούδια τῆς σκλαβιᾶς, τραγούδια τῆς ἀγάπης, τραγούδια τῆς ξενητειᾶς. Κάθε Κυριακὴ καὶ γιορτὴ στὰ ἰσιώματα τῆς Ἁγίας Τριάδος, ὅπως ἀνέφερα καὶ στὰ προηγούμενα, στήνονταν χορὸς δημόσιος καθὼς καὶ στὴν θέσιν «Γαξέλι» ἀπὸ μικροὺς κτηνοτρόφους, ποὺ χόρευαν μὲ τραγούδια. Ἐκεῖ ἐγίνοντο οἱ καλοκαιρινοὶ χοροί, ἐν ᾧ τὸν χειμῶνα ἐστήνετο στὰ προαύλια τοῦ Ἁγίου Δημητρίου καὶ τοῦ Ἁγίου Χαραλάμπους, ὅπου τὰ χιόνια εἶναι λιγώτερα. Ὡς προσκλητήριον σάλπισμα τοῦ χοροῦ ἐχρησίμευε τὸ μεγάλο νταοῦλι, ποὺ ὁ ἦχός του ἠκούτο εἰς ὅλο τὸ χωριό. Χωρὶς ὑπερβολὴ δὲν ὑπάρχει Μετσοβίτης ἢ Μετσοβίτισσα ποὺ νὰ μὴ ξεύρῃ τραγοῦδι καὶ χορό. Καὶ ὅταν στὰ σπίτια των ὑφαίνουν αἱ γυναῖκες τὰ προικιά των καὶ ὅταν γυρίζουν ξαλικωμένες μὲ ξύλα ἀπὸ τὸν λόγγο, ἐννοοῦν νὰ τραγουδοῦν, καὶ ὅταν τὸν ἀλωνάρη πηγαίνουν νὰ βοηθήσουν στὰ λειβάδια τοὺς ἄνδρες τους στὸ κόψιμο καὶ μάζεμα τοῦ χόρτου, καὶ ὅταν πηγαίνουν στὸν κοῦρο στὰ πρόβατα, καὶ ὅταν πηγαίνουν νὰ σκάψουν ἢ νὰ τρυγήσουν στ' ἀμπέλια, θὰ τραγουδήσουν καὶ γιὰ κάθε πτυχὴ τῆς κοινωνικῆς ζωῆς ἔχουν τὸ τραγοῦδι τὸ ἀνάλογο. Γιὰ τὸ κοίμισμα τοῦ μικροῦ, γιὰ τὸ στόλισμα τῆς νύφης, γιὰ τὸ ξύρισμα τοῦ γαμπροῦ, γιὰ τὸ χτένισμα τῆς νύφης, γιὰ τὸ ξεκίνημα τῆς νύφης ἀπὸ τὸ πατρικό της σπίτι καὶ στὴν ὑποδοχὴ στὴν καινούργια φωλιὰ ἔχουν τὸ ξεχωριστὸ καὶ κατάλληλο τραγοῦδι. Καὶ ὅταν στὰ παλιὰ τὰ χρόνια κατευοδοῦσαν τὰ παιδιά των καὶ τοὺς συζύγους των στὴν ξενητειὰ τραγουδοῦσαν συγκινητικὰ τραγούδια. Καὶ τοὺς νεκρούς των συνοδεύουν μὲ πρόχειρους στίχους, μὲ τοὺς ὁποίους ἐκθειάζουν τὴν λεβεντιὰ καὶ τὰ ἄλλα προτερήματά τους.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὸν χορό, κατὰ τοὺς χειμερινοὺς μῆνας οἱ Μετσοβῖται γιὰ ψυχαγωγία χρησιμοποιοῦν καὶ τὴν Κούνια—Λιάγκουνου, βλάχικα. Ἀπὸ ἕνα κλαρὶ ψηλοῦ δένδρου, συνήθως καρυδιᾶς, κρεμοῦν μιὰ μεγάλη καὶ χοντρὴ τριχιὰ καὶ φκιάνουν κούνια, στὴν ὁποία ἀνεβαίνουν καὶ κουνιοῦνται ἀπὸ ἄλλους μὲ ἕνα ἄλλο κομμάτι τριχιᾶς, ποὺ προσδένεται στὸ κάθισμα τῆς κούνιας καὶ ποὺ κατηύθυναν μὲ ἐπιτηδειότητα τὸ συναρπαστικὸ καὶ θεαματικὸ αὐτὸ παιγνίδι, συνοδευόμενο ἀπὸ συνεχῆ καὶ δυνατὰ (ἠχηρὰ) χουχουτίσματα ἐκείνης ποὺ βρίσκονταν στὴν κούνια, φωνὲς δηλαδὴ χοὺ χοὺ χού... Κουνιοῦνται ἀγόρια καὶ κορίτσια, τὰ ὁποῖα ὅταν κατὰ τὴν αἰώρησιν, δεξιὰ-ἀριστερὰ φτάνουν στὸ μεγαλύτερον ὕψος, ἐκδηλώνουν τὴν χαράν των καὶ τὴν εὐχαρίστησίν των μὲ τὲς γλυκύτατες φωνὲς χού... χού... Ἐννοεῖται ὅτι ἀγόρια καὶ κορίτσια συνηθίζουν ἀπὸ μικρὰ ἡλικία στὸ θεαματικὸ αὐτὸ παιγνίδι καὶ δὲν δοκιμάζουν αἴσθημα φόβου, στὴν ἐπικίνδυνη γι' ἄλλους αὐτὴ ἐπίδειξη.

ΟΙ ΒΑΣΙΛΕΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΜΕΤΣΟΒΟΝ

Αἱ τρεῖς πρῶται ἡμέραι τοῦ Ἰουλίου τοῦ 1955 ἦσαν ἡμέραι χαρᾶς καὶ ἀ-

γαλλιάσεως διὰ τὸ Μέτσοβον, διότι ἐδέχθη διὰ πρώτην φορὰν ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεώς του, 31—10—1912, τοὺς λαοφιλεῖς βασιλεῖς Παῦλον καὶ Φρειδερίκην μετὰ τοῦ διαδόχου Κωνσταντίνου καὶ τῶν Πριγκηπισσῶν Σοφίας καὶ Εἰρήνης. Οἱ βασιλεῖς καὶ τὰ τέκνα των προερχόμενοι ἐκ Λαρίσης ἀφίχθησαν εἰς τὸ Μέτσοβον τὴν 10.30′ π.μ. τῆς 1ης Ἰουλίου 1955. Εἰς τὴν γραφικὴν Πολιτσιάν, παρὰ τὸ ἐξωκκλῆσι τοῦ Προφήτη Ἠλία ὑπεδέχθησαν τὴν βασιλικὴν οἰκογένειαν περὶ τοὺς εἴκοσι πέντε νεαροὶ κτηνοτρόφοι Μετσοβῖται ἔφιπποι καὶ ντυμένοι μὲ τὴν γραφικὴν Μετσοβίτικην φορεσιάν. Ἕνας ἐξ αὐτῶν, ὁ Γκῶγκος Μπίσας προσεφώνησε τοὺς βασιλεῖς εὐχηθεὶς τὸ καλῶς ὡρίσατε καὶ προσέφερεν εἰς τὸν βασιλέα μίαν κομψὴν γκλίτσαν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν δὲν ἀπεχωρίσθη ὁ βασιλεὺς καθ' ὅλην τὴν ἐν Μετσόβῳ διαμονήν του.

Ὁ Βασιλεὺς Παῦλος μὲ Μετσοβίτικη στολὴ

Εἰς τὴν εἴσοδον τῆς πόλεως—εἰς τὴν θέσιν Βάλεα Ἀρντάνη—ὑπεδέχθησαν τὴν Βασιλικὴν οἰκογένειαν ὁ Νομάρχης Ἰωαννίνων Βεντουρῆς, ὁ δήμαρχος Μετσόβου Στέργιος Πέρτσαλης, ὁ Μέραρχος στρατηγὸς Παϊζάνης, ὁ Ἐπιθεωρητὴς Χωροφυλακῆς Ἠπείρου στρατηγὸς Γιαννακόπουλος, ὁ Ἀνώτερος Διοικητὴς Χωροφυλακῆς Ἠπείρου Μαντούβαλος, αἱ λοιπαὶ ἀρχαὶ τῆς πόλεως καὶ πλῆθος κόσμου. Ὁ δήμαρχος Μετσόβου Πέρτσαλης, προσφωνήσας τοὺς βασιλεῖς ηὐχήθη εἰς αὐτοὺς τὸ ὡς εὖ παρέστησαν καὶ προσέφερεν εἰς τὴν βασίλισσαν ἐκ μέρους τῶν κατοίκων τῆς πόλεως ὡραίαν ἀνθοδέσμην ἀπὸ λουλούδια τοῦ Μετσόβου. Ἡ Βασιλικὴ οἰκογένεια κατέλυσεν εἰς τὸ Ἀρχοντικὸ Τουσσίτσα, ὅπου φροντίδι τοῦ Εὐαγ. Ἀβέρωφ, ἐκτελεστοῦ τῆς διαθήκης τοῦ βαρώνου Μιχ. Τοσίτσα, εἶχον ἑτοιμασθῇ κατάλληλα διαμερίσματα διὰ τὴν ἄνετον διαμονήν της. Τὴν ἑπομένην 2αν Ἰουλίου 1955. οἱ βασιλεῖς μετέβησαν τὴν πρωΐαν εἰς τὴν ἐκκλσίαν τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς καὶ παρέστησαν εἰς τὴν δοξολογίαν.

Μετὰ τὸ πέρας τῆς δοξολογίας οἱ βασιλεῖς μετέβησαν καὶ παρέστησαν εἰς τὰ ἐγκαίνια τοῦ ἑξαταξίου δημοτικοῦ σχολείου τοῦ Μετσόβου, ἀνεγερθέντος δαπάνῃ τοῦ κληροδοτήματος τοῦ Βαρώνου Τουσσίτσα ἐπὶ τοῦ οἰκοπέδου τοῦ πυρποληθέντος ὑπὸ τῶν συμμοριτῶν τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1947 Ἀβερωφείου Σχολείου καὶ ἐπὶ τοῦ συνεχομένου οἰκοπέδου τῆς πυρποληθείσης ἐπίσης οἰκίας ἀδελφῶν Γεωργίου Παπανικολάου ἢ Παπαλώνη. Ἐκεῖθεν ἐπεσκέφθησαν τὸ ἡμιτελὲς τότε Νοσοκομεῖον τῆς πόλεως καὶ ἐν συνεχείᾳ παρέστησαν εἰς τὰ ἐγκαίνια τοῦ Τοσιτσείου Πριστηρίου, κτισθέντος εἰς τὴν θέσιν Μελισσότος, πλησίον τοῦ αὐτοκινητοδρόμου Καλαμπάκας—Ἰωαννίνων.

Τὸ ἀπόγευμα τῆς ἰδίας ἡμέρας ἡ Βασιλικὴ οἰκογένεια παρέστη εἰς τὰ ἐγκαίνια τοῦ Γυμναστηρίου, κατασκευασθέντος ἐπίσης δαπάνῃ τοῦ Κληροδοτήματος Τουσσίτσα καὶ ἐν συνεχείᾳ παρηκολούθησε λαϊκοὺς χοροὺς μὲ ἐγχώρια μουσικὰ ὄργανα, εἰς τοὺς ὁποίους ἔλαβον μέρος ὁ διάδοχος Κωνσταντῖνος καὶ αἱ δύο πριγκήπισσαι Σοφία καὶ Εἰρήνη. Διὰ τοὺς Βασιλεῖς εἶχε κατασκευασθῇ κατάλληλος ἐξέδρα, ἀπὸ τῆς ὁποίας παρηκολούθησαν τοὺς γραφικοὺς Μετσοβίτικους χορούς, εἰς τοὺς ὁποίους ἔλαβον μέρος ἄνδρες καὶ γυναῖκες ντυμένες μὲ τὰ καλύτερά των ροῦχα. Τὴν ἡμέραν αὐτὴν ὁ ἐν Ἀθήναις ἔχων τὴν ἕδραν Ἐξωραϊστικὸς Σύλλογος Μετσόβου ἀπέστειλε πρὸς τοὺς Βασιλεῖς εἰς Μέτσοβον τὸ ἀκόλουθον τηλεγράφημα:

Αὐτῶν Μεγαλειότητας
Βασιλεῖς τῶν Ἑλλήνων
Μέτσοβον

Σεμνυνόμενοι δι' ὑψίστην τιμὴν προσγενομένην εἰς ἰδιαιτέραν μας πατρίδα Μέτσοβον διὰ τῆς πενθημέρου εἰς αὐτὴν παραμονῆς ὑμετέρων Μεγαλειοτήτων, εὐχόμεθα ὅπως ἡ αὖρα τῶν παρθενικῶν δρυμῶν τῆς θρυλικῆς Πίνδου, τονώσῃ ὑμετέρας σωματικὰς καὶ ψυχικὰς δυνάμεις, διὰ τὸ μεγαλεῖον τοῦ Ἔθνους.

Πρόεδρος
Συλλόγου τῶν ἐν Ἀθήναις Μετσοβιτῶν
Ἀναστάσιος Ψαροβασίλης

Κρίσσης 18

Εἰς τὸν Ἀν. Ψαροβασίλην ἐστάλη ὑπὸ τῶν Βασιλέων ἡ ἀπάντησις:

Κύριον, Ἀναστάσιον Ψαροβασίλην κ.λ.π.
Εὐχαριστοῦμεν ἐγκαρδίως
Παῦλος Β.—Φρειδερίκη

Τὴν 3ην Ἰουλίου οἱ Βασιλεῖς καὶ τὰ τέκνα των συνοδευόμενοι ἀπὸ τὸν Ἀβέρωφ καὶ κτηνοτρόφους τοῦ Μετσόβου ἐξέδραμον εἰς τὴν τετράωρον ἀπέχουσαν

τῆς κωμοπόλεως γραφικωτάτην τοποθεσίαν Βακαράτσα—Ἀγελαδολείβαδο—εἰς τὰ ὄρια Μετσόβου—Φλαμπουράρι, καὶ ἐγευμάτισαν ἐκεῖ μὲ ψημένια ἀρνιὰ στὴ σούβλα, πέστροφες νοστιμώτατες καὶ καλαμποκίσιες λαχανόπηττες. Τὸ ἀπόγευμα τῆς ἰδίας ἡμέρας ὁ Βασιλεὺς μετέβη εἰς τὸ Δημαρχεῖον, ὅπου ἐδέχθη τὰς ἀρχὰς καὶ ἐν συνεχείᾳ εἰς τὸ κέντρον τῶν προσκόπων, γενόμενος ἐνθουσιωδῶς δεκτός.

Κατὰ τὴν τριήμερον διαμονὴν τῆς Βασιλικῆς οἰκογενείας εἰς τὴν γενέτειραν τῶν μεγάλων ἐθνικῶν εὐεργετῶν, οἱ κάτοικοι τοῦ Μετσόβου καὶ πολλοὶ ἀπὸ τὰ πέριξ χωρία Ἀνήλιο, Ἀνθοχῶρι, Βουτονόσι, Χρυσοβίτσα, Γρεββενίτι, Μηλιά, Φλαμπουράρι, Χαλίκι καὶ ἄλλα εὗρον τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐκδηλώσουν τὰ αἰσθήματα ἀγάπης καὶ ἀφοσιώσεως πρὸς τοὺς λαοφιλεῖς Βασιλεῖς τῆς Ἑλλάδος.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν λαϊκῶν χορῶν εἰς τὸ Γυμναστήριον προσῆλθον καὶ ὑπέβαλον τὰς εὐχάς των πρὸς τὸ Βασιλικὸν ζεῦγος οἱ πρόεδροι τῶν Κοινοτήτων τῆς περιφερείας Μετσόβου καὶ πολλαὶ ἀντιπροσωπεῖαι, μετὰ τῶν ὁποίων οἱ Βασιλεῖς συνδιελέχθησαν φιλικώτατα.

Ἕνας ὑπερογδοηκοντούτης γέρων, ἐνθουσιασθεὶς ἀπὸ τὴν καλωσύνην καὶ τὴν ἁπλότητα τοῦ Βασιλέως; εἶπε: «Καλῶς ὥρισες Βασιληᾶ. Ἤρθαμε ἀπὸ πολὺ ἀλάργα νὰ σὲ δοῦμε. Βασιληᾶ δὲν εἶχα δῆ ποτὲ στὴ ζωή μου. Τώρα ποὺ σὲ εἶδα ἂς πεθάνω».

Τὴν ἑπομένην 4ην Ἰουλίου ἡ Βασιλικὴ οἰκογένεια ἀνεχώρησεν εἰς Ἰωάννινα προπεμφθεῖσα ἀπὸ πλῆθος Μετσοβιτῶν καὶ ἄλλων χωρικῶν, οἵτινες εἶχον ἀφιχθῆ εἰς τὸ Μέτσοβον, διὰ νὰ ἴδουν τοὺς Βασιλεῖς. Κατὰ τὴν τριήμερον ἐν Μετσόβῳ διαμονήν του ὁ Βασιλεὺς τόσον πολὺ ἐνθουσιάσθηκε ἀπὸ τὴν γραφικὴν Μετσοβίτικην ἀνδρικὴν περιβολὴν ὥστε παρήγγειλε καὶ μίαν ἰδικήν του, τὴν ὁποίαν ἐφόρεσε τὸ ἑπόμενον ἔτος 1956, ὅταν κατὰ τὰ τέλη Ἰουνίου ἐπεσκέφθη διὰ δευτέραν φορὰν τὸ Μέτσοβον μαζὺ μὲ τὴν Βασίλισσαν Φρειδερίκην. Καὶ κατὰ τὴν ἐπίσκεψίν των ἐκείνην οἱ Βασιλεῖς ἔτυχον θερμοτάτης ὑποδοχῆς ἀπὸ μέρους τῶν κατοίκων τοῦ Μετσόβου καὶ τῶν πλησιεστέρων χωρίων. Ἐτελέσθη καὶ τότε δοξολογία εἰς τὸν ἱερὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς χοροστατοῦντος τοῦ Μητροπολίτου Ἰωαννίνων Σεραφεὶμ καὶ τὸ ἀπόγευμα ἐτελέσθησαν χοροὶ δημόσιοι εἰς τὸ ἐν τῇ θέσει «Γκούρα» Γυμναστήριον, εἰς τοὺς ὁποίους παρέστησαν ὁ Βασιλεὺς μὲ μαύρην Μετσοβίτικην φορεσιὰν καὶ τὴν ἀχώριστη γκλίτσα καὶ ἡ Βασίλισσα μὲ χρυσοκέντητη φορεσιὰ ἀρχόντισσας τῶν Ἰωαννίνων. Τόσον κατὰ τὴν πρώτην ἐπίσκεψιν τῶν Βασιλέων τὸ 1955 ὅσον καὶ κατὰ τὴν δευτέραν τοιαύτην τὸ 1956, ἡ Βασίλισσα Φρειδερίκη ἠσχολήθη μὲ τὸ ψάρεμα τῆς πέστροφας εἰς τὸν Ἀῶον καὶ εἰς τὸν Μετσοβίτικον ποταμόν, βοηθουμένη ἀπὸ τὸν Μετσοβίτην ἐπιδέξιον ψαρᾶν Ἰωάννην Τζαλονῖκον ἢ Κατσωρῖκον.

Ἄξιον ἰδιαιτέρας σημειώσεως εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Βασιλεὺς Παῦλος ἐπροτίμησεν ἀπὸ ὅλας τὰς ἑλληνικὰς ἐθνικὰς στολὰς τὴν Μετσοβίτικην τοιαύτην. Τὸ θέρος τοῦ 1960 οἱ Βασιλεῖς ἐπεσκέφθησαν διὰ τρίτην φορὰν τὸ Μέτσοβον τυχόντες ἐνθουσιωδεστάτης ὑποδοχῆς ὑπὸ τῶν κατοίκων. Ὁ Βασιλεὺς κατὰ τὴν διήμερον τότε διαμονήν του ἐφορεῦσε ἄσπρην μάλλινην Μετσοβίτικην φορεσιάν, ποὺ συνήθως φοροῦσαν παλαιότερον οἱ Μετσοβῖται κτηνοτρόφοι. Κατὰ τὴν τρίτην αὐτὴν ἐπίσκεψιν ὁ Βασιλεὺς παρέστη μετὰ τῆς Βασιλίσσης καὶ τῶν δύο πριγκηπισσῶν θυγατέρων του εἰς τὴν ὡραίαν καὶ συγκινητικὴν ἑορτὴν τῶν ἀποκαλυπτηρίων τοῦ ἀνδριάντος τοῦ Μεγάλου Εὐεργέτου τοῦ Μετσόβου Βαρώνου Μιχαὴλ Ἀν. Τοσίτσα, στηθέντος εἰς ἕνα περίοπτον σημεῖον τοῦ μεταξὺ τοῦ Γηροκομείου Τσουμάγκα καὶ τῆς πλακοσκεποῦς κρήνης Κων)τίνου Φουρνίγκα χώρου.

(Συνεχίζεται)

ΚΩΣΤΑ ΦΩΤΕΙΝΟΥ

ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΟΝ ΛΟΙΜΟ ΤΟΥ 1743 ΣΤΗ ΛΕΥΚΑΔΑ

Στὰ 1743 ὀλέθρια ἐπιδημητικὴ νόσος ἐμφανίστηκε στὴ Λευκάδα (1). Ἀπὸ διάφορα νοταριακὰ καὶ ἄλλα ἔγγραφα γενόμενα τότε στὴν Λευκάδα, διαπιστώνεται τὸ μέγεθος καὶ τὰ καταστρεπτικὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀρρώστειας.

Ἡ πανούκλα πιάστηκε ἀπὸ τὸν πληθυσμὸ τῆς νήσου τὸν Μάη τοῦ ἔτους τούτου καὶ ἐκδηλώθηκε ἀὰν θανατηφόρα σὲ μεγάλη ἔκταση τὸν Ἰούνιο τοῦ ἴδιου χρόνου. Ἀπὸ μικρὸ σημείωμα σὲ ληξιαρχικὸ βιβλίο τῆς πολιτείας τῆς Ἁγίας Μαύρας μαθαίνουμε πὼς τὴν νόσο τὴν ἔφερε ἀπὸ τὴν Μεσήνα ὁ Ζάχος Λογκόττης. Καταχωροῦμε τὸ σημείωμα ἐτοῦτο:

«1743 Μαΐου 27. Ἐπιάστη ἡ λοιμικὴ νόσος εἰς τὴν Ἁγίαν Μαύραν, τὴν ὁποίαν τὴν ἔφερεν ὁ Ζάχος Λογκόττης ἀπὸ τὴν Μεσήνα καὶ ἐγνωρίστη τὸν Ἰούνιον καὶ ἔγινε πολὺς θάνατος» (2).

Τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ ἐπιδημία «ἐγνωρίστη τὸν Ἰούνιο» μᾶς ὁδηγεῖ σὲ συμπέρασμα, ὅτι πιθανὸ ἡ ἀρρώστεια νὰ μὴ ἔγινε γνωστὴ ἀπὸ τὶς πρῶτες μέρες. Τέτοιου ἄλλωστε εἴδους νόσου, ἐμφανίστηκε καὶ σὲ προηγούμενο καιρό, μὲ ἀρκετὰ θύματα (3).

Γιὰ τὸν περιορισμὸ τοῦ λοιμοῦ ὁ ἀνώτατος προνοητὴς Λευκάδος Ἰωάννης —Ἀντώνιος Μόρο καὶ κατόπι ὁ Λαυρεντιος Περούτα, ἔλαβαν δραστικὰ μέτρα, ἀνάλογα ἴσως μὲ τὴν περίσταση.

Βέβαια ὁ λοιμὸς ἦταν πολὺ καταστρεπτικός, καθὼς περιγράφει ὁ Ἰταλὸς περιηγητὴς τῆς ἐποχῆς (4), ὁ ὁποῖος μᾶς δίνει καὶ τὰ συμπτώματα τῆς ἐπάρατης ἐκείνης ἀρρώστειας. Θύματα ὑπῆρξαν, ὁ Ἰωάννης—Ἀντώνιος Μόρο καὶ ὅλη ἡ οἰκογένειά του, καθὼς καὶ ἡ γυναῖκα τοῦ ταχτικοῦ προνοητῆ Λευκάδος Ἰωάννου Τρὲν (5).

Ἡ νόσος συνδέθηκε τότε μὲ πολλὰ θαύματα καὶ οἱ Ἅγιοι τῆς Ἁγίας Μαύρας, ὑπῆρξαν σοβαρώτατο στήριγμα σὲ ὅλο τὸ διάστημα ποὺ ἔδρασε καταστρεπτικὰ ὁ λοιμός. Γίνονται κατὰ τὴν λαϊκὴ πίστη οἱ σωτήριες δυνάμεις ποὺ ἐπενεργοῦν ἀμεσώτατα γιὰ τὴν διάσωση τοῦ μαστιζόμενου λαοῦ. Ἔμπρακτη ἐκδήλωση τῆς εὐγνωμοσύνης τῶν κατοίκων στοὺς Ἁγίους ἀποτελεῖ καὶ ἡ καθιέρωση τῆς περιφορᾶς τῆς εἰκόνος τῆς Ἁγίας Μαύρας. Ἡ λιτανεία ἄρχιζε, πρὶν νὰ ἀνατείλει ὁ ἥλιος, ἀπὸ τὸν Μητροπολιτικὸ ναό. Κατὰ τὴν περιφορὰ ψέλνονταν εἰδικὸς παρακλητικὸς κανόνας, τὸν ὁποῖο σύνθεσε ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Λευκάδος Χρύσανθος Ψωμᾶς (6).

Μὲ τὴν ἀρρώστεια τοῦ 1743 σχετίζεται καὶ ἡ παράδοση γιὰ θαῦμα τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου στὴν Κατοῦνα. Ὁ Ἅγιος δὲν εἶναι ἁπλᾶ ἡ σωτήρια δύναμη, ἀλλὰ καὶ καταστρέφουσα κάθε ἀνάπτυξη τῆς ἀσθένειας. Ὁ Ἅγιος εἶναι κεῖνος ποὺ θὰ φυλακίσει τὴν βδελυρὴ νόσο σὲ βαθουλωτὸ πινάκιο καὶ θὰ τὴν καρφώσει μὲ τὸ πηροῦνι. Ἡ παράδοση διαμορφώνεται σχετικὰ καὶ μὲ τὶς φημολογίες γιὰ τὸ θαῦμα τοῦ Ἅη-Γιώργη, ποὺ σὲ περιπτώσεις ἐχθρικῶν ἐπιδρομῶν γίνεται ὁ καβαλάρης πρόμαχος. Σχετικὸ εἶναι καὶ τοῦτο τὸ σημείωμα:

«1784. Δεκεμβρίου πρώτη Κυριακὴ γὶς χωρίον Κατοῦνα πίστιν βεβαίαν καὶ ἀσφαλῆ ποιοῦν οἱ κάτωθι βεβαιούμενοι ὁποὺ ἐστάθηκαν ἐπίτροποι καὶ λειτουργοὶ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΚΥΡ. ΣΚΑΦΙΔΑ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΜΕΤΣΟΒΟΥ*

ΜΥΣΤΙΚΗ ΕΘΝΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ Η. Ε.

Μετὰ τὸ ἐπαναστατικὸν κίνημα τῶν Νεοτούρκων ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸ 1908, διὰ τὸ ὁποῖον πολλοὶ ὑπόδουλοι Ἕλληνες ἐχάρησαν τότε, καὶ τὸ ὁποῖον ὁ τότε Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Ἰωακεὶμ Γ' ἐθεώρησε καταστρεπτικὸν διὰ τοὺς ἐν Τουρκίᾳ ζῶντας Ἕλληνας, ἐν ὄψει μεγάλων καὶ ραγδαίων πολιτικῶν ἐξελίξεων ἐν τῇ Βαλκανικῇ, πολλοὶ ἔγκριτοι Ἠπειρῶται, διαμένοντες ἐν Ἀθήναις, ἵδρυσαν «Μυστικὴν Ἐθνικὴν Ἑταιρείαν», ἐπιλεγομένην «Η. Ε.» (Ἤπειρος Ἐλευθερία). εἰς τὴν ὁποίαν ἔσπευσαν νὰ ἐγγραφοῦν πολλοὶ ὑπόδουλοι Ἠπειρῶται. Ἀπὸ ἐγγραφον τῆς ἐν λόγῳ Ἑταιρείας ἀπὸ 24ης Μαΐου τοῦ 1908 (*), μὲ αὐξ. ἀριθ. 130, σταλὲν πρὸς τὸν ἑταῖρον αὐτῆς «Πυρμενίωνα»—ψευδώνυμον—εἰς Μέτσοβον καὶ ἀνευρεθὲν εἰς τὸ ἀρχεῖον τοῦ Μετσοβίτου προύχοντος Δημητρίου Γεωργίου Μπότα, προέδρου τῆς Ἀβερωφείου Ἐπιτροπῆς ἐν Μετσόβῳ, πληροφορούμεθα ὅτι εἰς τὴν ἀνωτέρω ἐθνικὴν ὀργάνωσιν ἐνεγράφησαν τότε ὡς ἑταῖροι καὶ ἀρκετοὶ Μετσοβῖται. Ἐν τῷ ἀνωτέρω ἐγγράφῳ ἡ Ἑταιρεία συγχαίρει τὸν Δημ. Μπόταν διὰ τὴν ἐγγραφήν του ὡς ἑταίρου καὶ ἀποδέχεται πᾶσαν συνδρομὴν διὰ τὸ βαρὺ καὶ ἀληθῶς δύσκολον ἔργον, ὅπερ ἀνέλαβεν ἡ Ἑταιρεία, ἡ ὁποία ἐλπίζει νὰ τὸ φέρῃ εἰς αἴσιον πέρας. Ἀναφέρει ἐν συνεχείᾳ ὅτι τὸ Τμῆμα Μετσόβου θὰ φέρῃ τὸν ἀριθ. 40 καὶ συνισιᾷ νὰ ἀναπτύξῃ πᾶσαν προσπάθειαν πρὸς συμπλήρωσιν αὐτοῦ συμφώνως τῷ Κανονισμῷ, ἀντίγραφον τοῦ ὁποίου διετάχθη νὰ σταλῇ εἰς Μέτσοβον τὸ 35ον Τμῆμα τῆς ἐν λόγῳ ἑταιρείας. Δίδει ἀκολούθως ὁδηγίας διὰ τὴν μετὰ τοῦ 35ου Τμήματος ἀλληλογραφίαν. Ἀσφαλῶς ὁ ἀείμνηστος Δημ. Μπότας ἐπέτυχε νὰ ἐγγράψῃ καὶ ἄλλους Μετσοβίτας ὡς μέλη τῆς ἐν λόγῳ ἐθνικῆς ὀργανώσεως. Ἀπὸ τὸ συνευρεθὲν Καταστατικὸν τῆς Η. Ε. σημειῶ ὀλίγα σπουδαῖα ἄρθρα:

---

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 204.

(*) Τὸ ἐν λόγῳ ἔγγραφον εὑρίσκεται εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ ἐκ Κρήτης δικηγόρου κ. Μιχ. Κοκκίνη λαβόντος ὡς σύζυγον Μετσοβίτισσαν κόρην.

1ον Ἄρθρον

«Συνιστᾶται ἐν Ἀθήναις Ἠπειρωτικὴ Ἑταιρεία μυστική, σκοπὸς τῆς ὁποίας εἶναι ἡ διὰ παντὸς μέσου ἀπελευθέρωσις τῆς ὑποδούλου Ἠπείρου, συγκροτοῦσι δ' αὐτὴν μόνον Ἠπειρῶται». Παρέχει λεπτομερείας διὰ τὴν ἐγγραφὴν μελῶν καὶ ὅτι ἕκαστον Τμῆμα θεωρεῖται συμπληρωμένον ὅταν ὁ ἀριθμὸς τῶν μελῶν ἀνέλθῃ εἰς δώδεκα, ὁπότε ἐκλέγει πρόεδρον καὶ γραμματέα.

Ὅρκος τῶν μελῶν

«Ὀρκίζομαι ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου ὅτι ἀφοσιοῦμαι ὁλοψύχως εἰς τὸ ἔργον τῆς Ἑταιρείας, χάριν τοῦ ὁποίου ὑπόσχομαι, παροβλέπων πᾶν προσωπικὸν συμφέρον, νὰ προκινδυνεύσω προσφέρων τὴν συνδρομήν μου μετ' αὐταπαρνήσεως καὶ θέτων ἐμαυτὸν ἀπέναντι παντὸς κινδύνου. Ἐν περιπτώσει δὲ ἀπιστίας μου ἢ παραβάσεως τῆς ἐπιβαλλομένης εἰς τὸ ἔργον τῆς Ἑταιρείας ἐχεμυθίας καὶ ἂν ἀκόμη παύσω ὢν μέλος αὐτῆς, νὰ ὑφίσταμαι τὰς διατάξεις τοῦ περὶ ποινῶν μυστικοῦ ἄρθρου καὶ νὰ εἶμαι ἐπικατάρατος».

Τὸν ὅρκον ἀναγεγραμμένον ἐπὶ τεμαχίου χάρτου καὶ ὑπογεγραμμένον παρὰ τούτου διαβιβάζει ὁ Πρόεδρος πρὸς τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον, ἀφοῦ προσυπογράψωσιν οἱ μυήσαντες τὸν ἑταῖρον διὰ τῶν ψευδωνύμων των. Τὸ Δ. Σ. δίδει τὸ ψευδώνυμον εἰς τὸν ὁρκισθέντα ἑταῖρον, ὑφ' ὃ τὸ τμῆμα ἀναγνωρίζει αὐτόν. Ἐν συνεχείᾳ ἀποκαλύπτεται ὁ τρόπος ἀναγνωρίσεως διὰ σχετικοῦ συνθήματος.

Ἀδελφοὶ

Ἀδελφοὶ γίνονται ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι λόγῳ πολλαπλῶν ἐργασιῶν, τῆς ὑγείας των ἢ τῆς ἡλικίας των, δὲν δύνανται νὰ ἀσχοληθῶσιν εἰς ἐργασίας διανοητικὰς ἢ σωματικάς. Οἱ ἀδελφοὶ ἀποτελοῦσι Κύκλους ἐκ 12 μελῶν, προΐσταται δὲ τοῦ Κύκλου ὁ πρῶτος μυηθείς, φέρων τὸ ὄνομα Ἔφορος. Ὅρκος ἀδελφῶν: «Ὀρκίζομαι ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου εἰς τὸ ὄνομα τῆς μιᾶς ἀδιαιρέτου καὶ ὁμοουσίου Ἁγίας Τριάδος ὅτι θέλω καταβάλει πᾶσαν προσπάθειαν καὶ θυσίαν πρὸς πραγματοποίησιν τοῦ ἱεροῦ σκοποῦ τῆς Ἑταιρείας, ἤτοι τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς προσφιλοῦς ἡμῶν πατρίδος Ἠπείρου καὶ θέλω τηρήσει ἀπόλυτον ἐχεμυθίαν περί τε τοῦ σκοποῦ καὶ τοῦ ἔργου τῆς Ἑταιρείας, ἐν ᾗ δὲ περιπτώσει φανῶ ἐπίορκος νὰ ὑφίσταμαι τὰς συνεπείας τοῦ περὶ ποινῶν οἰκείου μυστικοῦ ἄρθρου καὶ νὰ εἶμαι ἐπικατάρατος».

Ἐλευθερωταὶ

Ἀποτελοῦσι τὰς ὁμάδας, ἑκάστη τῶν ὁποίων δὲν ὑπερβαίνει τοὺς 12 Ἐλευθερωτὴς γίνεται πᾶς φιλόπατρις, ὅστις ὡς ἐκ τῆς ἡλικίας καὶ τῆς σωματικῆς του διαπλάσεως ἔτι δὲ καὶ τῆς γενναιότητός του δύναται ἐν καιρῷ νὰ δράσῃ ἐνόπλως ὑπὲρ τῆς πατρίδος Ἠπείρου. Ἐκλέγονται καθ' ὃν τρόπον καὶ οἱ ἀδελφοί. Ὅρκος ἐλευθερωτῶν: «Ὀρκίζομαι ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου εἰς τὸ ὄνομα τῆς μιᾶς ἀδιαιρέτου καὶ ὁμοουσίου Τριάδος, ὅτι θέλω χύσει καὶ τὴν τελευταίαν ρανίδα τοῦ αἵματός μου ὑπὲρ τοῦ ἱεροῦ σκοποῦ τῆς Ἑταιρείας πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς φιλτάτης μου πατρίδος Ἠπείρου, ὅταν διαταχθῶ πρὸς τοῦτο καὶ ὅτι θέλω τηρήσει ἀπόλυτον ἐχεμυθίαν περὶ τοῦ σκοποῦ καὶ τῶν ἔργων τῆς Ἑταιρείας. Ἐν ᾗ δὲ περιπτώσει φανῶ ἐπίορκος νὰ ὑφίσταμαι τὰς συνεπείας τοῦ περὶ ποινῶν μυστικοῦ ἄρθρου καὶ νὰ εἶμαι ἐπικατάρατος».

Πιστεύω ὅτι πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἐλευθερωτὰς ἐνετάχθησαν εἰς τὰς ἀνταρτικὰς ὁμάδας, αἵτινες ἔδρασαν κατὰ τὸν ἀπελευθερωτικὸν πόλεμον τοῦ 1912—13 ἐν Ἠπείρῳ.

ΑΔΕΛΦΟΙ ΧΡ. ΠΟΣΤΟΛΑΚΑ

Μεταξὺ τῶν ἐν διασπορᾷ Ἑλλήνων, οἵτινες κατέλαβον ἰδιάζουσαν θέσιν εἰς τὴν πολιτικήν, οἰκονομικὴν καὶ πνευματικὴν κίνησιν τοῦ νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ, κατὰ τὴν ἀπὸ τῶν παραμονῶν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Ὄθωνος περίοδον, καταλέγονται καὶ οἱ ἀδεκφοὶ Δημήτριος καὶ Νικόλαος Ποστολάκα καὶ περισσότερον ὁ Δημήτριος (1). Οὗτος καταγόμενος ἐκ Μετσόβου τῆς Ἠπείρου, γαμβρὸς ἐπὶ θυγατρὶ τοῦ ἐν Λιβόρνῳ Ἀλ. Πατρινοῦ καὶ δεύτερος ἐξάδελφος τοῦ Μιχ. Αὐγ. Ἀποστολάκα ἢ Ἀβέρωφ, πατρὸς τοῦ Γεωργ. Ἀβέρωφ, μεγάλου ἐθνικοῦ εὐεργέτου, ἦτο κατὰ τὴν ἐν λόγῳ περίοδον ἐγκατεστημένος μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Νικολάου ἐν Βιέννῃ, ὁπόθεν διετήρει εὐρυτάτην ἀλληλογραφίαν μετὰ πολλῶν ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐν ἄλλαις Εὐρωπαϊκαῖς χώραις ὁμογενῶν, ἰδίᾳ ἐκείνων ποὺ διεκρίθησαν ἐπὶ πολιτικῇ, οἰκονομικῇ καὶ πνευματικῇ δραστηριότητι. Τὰς ἐπιστολὰς τῶν ἀνδρῶν αὐτῶν, ἀπὸ τὰς ὁποίας ὁ Δημ. Ποστολάκας ἐλάμβανεν ἐκτενεῖς καὶ λεπτομερεῖς περὶ τοῦ ἀγῶνος πληροφορίας, ἐφύλασσεν εὐλαβῶς εἰς τὸ Ἀρχεῖον τῆς πλουσίας καὶ πολυτίμου βιβλιοθήκης του, τὸ ὁποῖον ὅμως μετὰ τὸν θάνατόν του διεσκορπίσθη. Τοῦ ἀρχείου αὐτοῦ εἶναι γνωστὰ ἤδη πέντε τμήματα, πιθανώτατα ὅμως νὰ ὑπάρχουν καὶ ἄλλα.

Α' Συλλογὴ Ἀλεξίου Κολλυβᾶ

Ἡ Συλλογὴ αὐτὴ περιέχει ἀντίγραφα ἐπιστολῶν Νικολάου καὶ Δημητρίου Ποστολάκα (1819—1822) πρὸς διαφόρους ἐν Λιβόρνῳ, Νυρεμβέργῃ, Τεργέστῃ, Ἄργει, Μετσόβῳ, Βενετίᾳ, Καΐρῳ καὶ πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς των Στέργιον καὶ Ἀνδρέαν καὶ πρὸς τὴν μητέρα των Ἀρχοντέλλω εἰς Μέτσοβον. Ἀναφέρονται αὐταὶ εἰς ἰδιωτικάς, ἐμπορικὰς ὑποθέσεις καὶ ὀλίγαι εἰς ἐθνικὰ ζητήματα, Ἀντέγραψε καὶ ἐχρησιμοποίησεν ἀπὸ αὐτὰς ἡ Ἀγγελικὴ Χατζημιχάλη (Διδάξαντες καὶ διδαχθέντες ἐν τῷ ἑλληνικῷ σχολείῳ Μετσόβου σελ. 144).

Β' Συλλογὴ Δαμιανοῦ Κυριαζῆ

Ἄλλο τμῆμα τοῦ ἀρχείου Πιστολάκα εὕρηται εἰς τὴν ἄνω συλλογὴν Κυριαζῆ, εὑρισκομένην ἐν τῷ Μουσείῳ Μπενάκη. Ἀποτελεῖται ἀπὸ 51 ἐπιστολὰς ἢ σημειώματα τῆς περιόδου 1819—1850 ἀπευθυνομένας πρὸς τὸν Δημ. Ποστολάκαν ὑπὸ τῶν: Δαλματίας Βενεδίκτου, Νεοφύτου Δούκα, Παν. Κορδικᾶ, Ἀ. Κομιζοπούλου, Ρωξάνης Χατζερῆ, Μαυροκορδάτου, Ν. Πετμεζᾶ, Γ. Λ. Μελᾶ, Γ. Κατακάζη, Γ. Τυπάλδου, Ν. Ζωσιμᾶ, Τρ. Καριτζιώτη, Κ. Κλωνάρη, Χρ. Ράγκου, Φαναρίου καὶ Φαρσάλων (ἐπισκόπου) Γερασίμου, Ζ. Μαρούλη, Γ. Λασσάνη, Κων. Τοσίτσα, Ἀν. Ἀβέρωφ, Ἀγγελικῆς Κεχαγιᾶ, Ἰ. Ρόζου, Ζαφειρίτσας Ἰ. Ρόζου, Π. Σούτσου, Γεωργ. Σταύρου, Ἀδάμου Ζαπέκου, Μετσοβίτου, Γ. Δουρούτη κ. Ἀσωπίου καὶ ἄλλων. Αἱ πλεῖσται Φιλικαί.

---

1) [illegible] Ἑλλάδος [illegible] 1821—2[illegible] Δημ. Ποστολάκα (1853).

Γ' Συλλογὴ Γιάννη Βλαχογιάννη

Τρίτον τμῆμα εὕρηται εἰς τὴν ἄνω Συλλογὴν εὑρισκομένην εἰς τὰ Γενικὰ Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους. Ἀποτελεῖται ἀπὸ ἕπτὰ φακέλλους. Ἐπιστολαὶ πρὸς Δημ. Ποστολάκαν ἀνὰ δύο: τῶν Σερρῶν Κωνσταντίνου (Ἐπισκόπου), Νεοφύτου Δούκα καὶ μία Μαρίας Χατζηγεωργίου. Πρὸς Ποστολάκαν 1813–1814, τέσσαρες τῆς μητρός του Ἀρχοντέλλως Ποστολάκα, μία τοῦ Ἀνδρέου Ποστολάκα, Ἀπ. Βαρατάση, Νεοφ. Δούκα καὶ διαφόρων Μετσοβιτῶν, περιόδου 1814—1817 ἓξ Ἀρχοντέλλως Ποστολάκα, 3 Τζαπέκου, 2 Ἀποστ. Ποστολάκα, Ἀπ. Χατζηγεωργίου, ἀνὰ μία Ἀνδρ. Ποστολάκα, Κυριάκου Βιτάλη, Ἀγγέλας Χατζηστεργίου 1817—1826 Στεργ. Ποστολάκα, Μαρίας Ἀπ. Χατζηστεργίου, Νικ. Ποστολάκα, Ἀν. Τοσίτσα, Στεργ. Σιάμου, Ἰωάν. Κιμουρέκη, Ἐπιτρόπων Σχολῆς Μετσόβου 1812—1813 Ἀνδρ. Ποστολάκα, Ἀρχοντέλλως Ποστολάκα, Ἀπ. Χατζηστεργίου, Ἀγγελικῆς Δημ. Χατζηγεωργίου, Κων. Τζαρτζούλη.

Δ' Συλλογὴ Σπυρ. Λομβέρδου

Ἐπιστολαὶ πρὸς Ποστολάκαν, 18 ἐπιστολαὶ τοῦ Π. Κορδικᾶ, 6 τοῦ Γ. Σταύρου 1824—1827, ἐπιστ. Κωνσταντίνου Πατρινοῦ πρὸς Ποστολάκαν 1826, 1827, 1840, 1841.

Ε' Ἀνώνυμος ἰδιωτικὴ Συλλογὴ

Ἐπιστολαὶ μὲ ἱστορικὰς πληροφορίας περὶ τῶν χρόνων τοῦ ἀγῶνος 1821—1825. 3 ἐπιστολαὶ τοῦ Φαναρίου—Φαρσάλων Γερασίμου 1825–1828. 12 ἐπιστολαὶ Κυριάκου Τοσίτσα 1824—1830 καὶ ἀντίγραφον ἐπιστολῆς Ἀναστ. Τοσίτσα 1821.

Τοιοῦτον τὸ περιεχόμενον τῶν γνωστῶν τμημάτων τοῦ Ἀρχείου Ποστολάκα, ἐξ οὗ διαφαίνεται ἡ σημασία αὐτοῦ πρὸς διευκρίνησιν θεμάτων τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς ἱστορίας, μάλιστα κατὰ τοὺς ἐπαναστατικοὺς χρόνους.

Δημοσιεύονται 24 ἐπιστολαί, περιόδου 1821—1824, ἀναφερόμεναι εἰς τὰ πολεμικὰ γεγονότα ἢ διπλωματικὰς ἐνεργείας τῶν Ἑλλήνων καὶ παρέχουν σημαντικὰ στοιχεῖα. Διὰ τῶν 13ης καὶ 14ης ἐπιστολῶν περιγράφονται λεπτομερῶς ὁ ἀγὼν καὶ ὁ ἡρωϊκὸς θάνατος τοῦ Μάρκου Μπότσαρη. Οἱ δύο ἀνωτέρω ἀδελφοὶ Ποστολάκα ὑπῆρξαν ἀντιπρόσωποι τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας ἐν Βιέννῃ καὶ εἰς αὐτοὺς κατέφευγον οἱ ἀπεσταλμένοι τῆς Ἑταιρείας, ὅπως ὁ Καντακουζηνὸς καὶ εἰς αὐτοὺς ἀνέθετον τὴν προμήθειαν ὅπλων διὰ τὸν ἀπελευθερωτικὸν ἀγῶνα. Διὰ τὴν ἐπέκτασιν τῶν ἐμπορικῶν των ἐπιχειρήσεων μετέβαλαν τὸ ἐπώνυμόν των ἀπὸ «Ἀποστολάκας» εἰς «Ποστολάκας» τὸ ὁποῖον ἔγινε ἐμπορικὴ φίρμα. Ἑτεροθαλὴς ἀδελφὸς τοῦ ἐθν. εὐεργέτου Γ. Ἀβέρωφ, ὁ Ἀναστάσιος Ἀποστολάκας—ἀνεψιὸς τοῦ Δημ. Ποστολάκα—ἐγκατασταθεὶς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐν Πετρουπόλει ἤρχισε νὰ χρησιμοποιῇ τὸ ἐπώνυμον «Ποστολάκας» καὶ οἱ δύο ἀδελφοὶ τῆς Βιέννης διεμαρτύροντο ἐπὶ πολλὰ χρόνια. Ἀργότερον ὁ Ἀναστάσιος ἐχρησιμοποίησεν ὡς ἐπώνυμον τὸ ὄνομα τοῦ πάππου του Αὐγέρου, μετατρέψας αὐτὸ εἰς Αὐγερὼβ καὶ τέλος εἰς Ἀβέρωφ, τὸ ὁποῖον ἔλαβον ὅλοι οἱ ἑτεροθαλεῖς ἀδελφοί του. Κατὰ τὸ πέρας τῶν Ναπολεοντείων πολέμων ὁ Δημ. Ποστολάκας τῆς Βιέννης, κατόπιν ὑποδείξεως, ἠγήθη ἐράνου μὲ τὸν βαρῶνον Λουμπὰν μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων ἐμπόρων, διὰ νὰ δυνηθῇ ἡ ἑλληνικὴ Κοινότης τῆς Βιέννης νὰ δανείσῃ τὸ Αὐστριακὸν κράτος, διὰ τὰς ἐκτάκτους ἀνάγκας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἀργότερον τὸ 1821 ἐξελέγη ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν Κοινότητα μαζὺ μὲ ἄλλους δύο προκρίτους καὶ παρουσιά-

σθη εἰς τὸν Αὐτοκράτορα τῆς Αὐστρίας, εἰς τὸν ὁποῖον διετύπωνε συγκεκριμένα παράπονα τῶν Ἑλλήνων.

Τὸ 1836 προσέφερεν εἰς τὴν νεωστὶ ἱδρυθεῖσαν Ἐθνικὴν Βιβλιοθήκην Ἀθηνῶν 1995 τόμους βιβλίων, ὧν πλεῖστοι ἀρχέτυποι καὶ πρῶται ἐκδόσεις Ἑλλήνων Συγγραφέων, λαμπρῶς διατηρούμεναι καὶ ἄριστα βιβλιοδετημέναι. Διὰ τῆς πλουσίας αὐτῆς προσφορᾶς κατέστη ὁ πραγματικὸς ἱδρυτὴς τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης Ἀθηνῶν. Εἶχε ἄλλους δύο ἀδελφοὺς ἐν Μετσόβῳ τὸν Στέργιον καὶ τὸν Ἀνδρέαν, κτηνοτρόφους.

Ἀχιλλεὺς Ποστολάκας κληθεὶς ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως εἰς Ἀθήνας τὸ 1854, ὑπηρέτησεν εἰς τὸ Ἐθνικὸν Νομισματικὸν Μουσεῖον μέχρι τοῦ 1897. Συνέταξε τὸν κατάλογον τῶν ἀνεκδότων ἕως τότε ἑλληνικῶν νομισμάτων τῆς Συλλογῆς τοῦ Welz de Wellenhein. Ἐδημοσίευσε πολλὰς διατριβὰς καὶ μονογραφίας, αἱ σπουδαιότεραι τῶν ὁποίων εἶναι «Ἑλληνικὴ Νομισματική», «Κατάλογος ἀρχαίων νομισμάτων Κερκύρας, Λευκάδος, Ἰθάκης, Κεφαλληνίας, Ζακύνθου, Κυθήρων» τῶν δωρηθέντων εἰς τὸ Ἐθν. Πανεπιστήμιον ὑπὸ τοῦ Ἀλ. Μουρούζη, Ἄρθρα ἐν τῷ Δελτίῳ τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Ρώμης καὶ συνειργάσθη εἰς τὴν δημοσίευσιν ἀναθημάτων ἀναγλύφων ὑπὸ Conze et Benndort.

ΣΟΥΛΤΑΝΟΣ ΜΟΥΣΤΑΦΑΣ

ὁ ἀείποτε νικηφόρος

Συμφώνως ἐνεργηθήτω

Πρὸς τοὺς Κριτὰς Τρικάλων καί . . . . . καί . . . . .

Τὰ σεμνώματα τῶν Κριτῶν καὶ Δικαστῶν καὶ τὰ μεταλλεῖα «τῆς ἀρετῆς καὶ θείας σοφίας», ὧν αὐξηθείη ἡ ἀρετή.

Ἅμα φθάσῃ τὸ ὑψηλὸν Αὐτοκρατορικόν Μου Μονόγραμμα γενέσθω γνωστόν, ὅτι ὁ Χαλὴτ ἀγᾶς, οὗ ἡ δόξα εἴη διαρκής, τὸ καύχημα τῶν εὐνοουμένων καὶ αὐλικῶν, ὁ παρὰ Βασιλεῦσι καὶ Μονάρχαις ἄξιος πίστεως, ὁ ἀπολαύνων πράγματι τιμῆς καὶ δόξης καὶ ὁ ὢν Ἔφορος τῶν ἀφιερωμάτων «ἐβ-αφίων» τῶν δύο ἱερῶν πόλεων «Μέκκας καὶ Μ-δίνης» ἀπέστειλεν εἰς τὴν Αὐτοκρατορικήν Μου Αὐλὴν τὴν ἑξῆς πρότασιν. Ἐνῷ ἐν ὑψηλῇ Διαταγῇ ἐκδοθείσῃ συμφώνως τῷ Αὐτοκρατορικῷ Κώδικι διασαφηνίζεται, ὅτι τὸ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Τρικκάλων χωρίον Μέτσοβον, ὅπερ ἐστὶν ἐκ τῶν ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ ρηθέντος ἀγᾶ ἀφιερωμάτων καὶ ἰδίᾳ ἐκ τῶν ἰδιαιτέρων αὐτοῦ τιμαρίων καὶ ἐκ τῶν ἐξαρτημάτων τοῦ ἐπὶ ἀποκοπῇ Τιμαρίου τοῦ Λαγκαζᾶ καὶ Ματαράγκας, εἶναι μέρος λίαν ἐπίφοβον καὶ κινδυνῶδες καὶ ἐν καιρῷ χειμῶνος ὁπότε ἀποφράττονται οἱ δρόμοι, διαβιβάζουσι διὰ τῆς ράχεώς των τοὺς ὁδοιπόρους τοὺς μεταβαίνοντας εἰς Ἰωάννινα, Ἄρταν, Πρέβεζαν καὶ Αὐλῶνα καὶ εἰς τοὺς πόδας τῶν ἵππων των στρώνουσιν ἐπιβλήματα «τσόλια», συνάμα δὲ εἶναι τὸ εἰρημένον χωρίον μεγάλη δίοδος «δερβὲν» καὶ ἵνα μὴ ἐν καιρῷ θέρους συμβαίνει ἀπώλεια ἀνθρώπων καὶ διαρπαγὴ περιουσίας ὑπὸ τῶν ληστῶν, παραφυλάττουσιν αὐτήν, ἐφ' ὧ ἀπέναντι τῆς ὑπηρηρεσίας των ταύτης εἶναι καθ' ὁλοκληρίαν ἀπηλλαγμένοι δεινῶν περιστατικῶν καὶ ἐκτάκτων καὶ καταθλιπτικῶν φόρων, μόνον δὲ πληρώνουσιν ἀπέναντι τῶν ἄλλων δικαιωμάτων καὶ τελῶν ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ Μαρτίου ἑκάστου ἔτους κατ' ἀποκοπὴν στερεὰ ἄσπρα ἑκατὸν ὀκτὼ χιλιάδας κατὰ τὸν ὑπολογισμὸν τοῦ Δημοσίου διὰ κεφαλικὸν φόρον, δεκάτην γεννημάτων, δεκάτην ἀμπελῶν, δεκάτην μελισσῶν, δεκάτην κήπων καὶ ὀπωρικῶν, τελώνιον οἴνου, δικαίωμα γάμου, δικαίωμα θερινῶν λιβαδίων καὶ δικαίωμα μύλων, καὶ ἐφ' ὅσον οὕτω πληρώνουσιν, ἀντίκειται εἰς τὸν Νόμον νὰ καταπιέζωσι καὶ βασανίζωσι τοὺς φύλακας τῆς διόδου ὑπηκόους οἱ κάτοχοι τοῦ ἐξαιρετικοῦ Τιμαρίου καὶ οἱ ἐκ μέρους τοῦ εἰρημένου ἀγᾶ πακτωταὶ ζητοῦντες

περισσότερα. Οἱ λαβόντες ὅμως ὑπὸ μίσθωσιν τὸ χωρίον Μέτσοβον παρὰ τοῦ πα-
κτωτοῦ τοῦ εἰρημένου ἐξαιρετικοῦ Τιμαρίου Χασάν, οὗ αὐξήθειη ἡ ἀξία, ἐπὶ τῷ
λόγῳ ὅτι ἔλαβον ὑπὸ μίσθωσιν διὰ περισσότερα τὸ εἰρημένον χωρίον δὲν ἀρκοῦν-
ται νὰ λάβωσιν τὴν ἀποκοπὴν ἐξ ἄσπρων ἑλατὸν ὀκτὼ χιλιάδων ἄτινα ἐξακολου-
θοῦσι νὰ δίδωσι συμφώνως τῷ Αὐτοκρατορικῷ Κώδικι, ἀλλὰ καταπιέζουσιν αὐ-
τοὺς ἐπὶ τῇ προθέσῃ νὰ λάβωσι ἐναντίον τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Κώδικος τὰ ἀπαι-
τούμενα δέκατα καὶ δικαιώματα ἀντὶ τῶν κατ' ἀποκοπὴν ὡρισμένων διὰ κεφαλι-
κὸν φόρον, δεκάτην γεννημάτων, δεκάτην ἀμπελῶν, δεκάτην μελισσῶν, δεκάτην
κήπων, δεκάτην ὀπωρικῶν, τελώνιον οἴνου, δικαίωμα γάμου, δικαίωμα θερινῶν
λιβαδίων καὶ δικαίωμα μύλων καὶ ἐνῷ προηγουμένως διὰ διδασκαλίας γενομένης
ἐνώπιον τοῦ Κριτοῦ Τρικκάλων ἠμποδίσθη καὶ ἀνεστάλη ἡ καταπίεσις αὐτῶν καὶ
διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως ὑπεβλήθη ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ ζητῶνται περισσότερα κατ'
ἀποκοπὴν ὡρισμένων, πάλιν μὴ ὑπακούσαντες συνέλαβον καὶ ἐφυλάκισαν τοὺς ἀν-
θρώπους τῶν Βοϊβοδῶν «πρεσεστώτων» τοῦ εἰρημένου ἐξαιρετικοῦ Τιμαρίου καὶ
διαφοροτρόπως ἐβασάνισαν αὐτούς, ἐφ' ᾧ οἱ ὑποτελεῖς τοῦ εἰρημένου χωρίου δι'
ἀναφορᾶς αὐτῶν ἐξητήσαντο καὶ ἱκέτευσαν νὰ ἐκδοθῇ Ὑψηλῇ Μου Διαταγῇ, ὅ-
πως ἐφ' ὅσον θὰ πληρώνουσιν εἰς τὸ ἐξαιρετικὸν Τιμάριον τὸ τίμημα τῆς ἀποκο-
πῆς ἤτοι ἑκατὸν ὀκτὼ χιλιάδας ἄσπρα καὶ θὰ δίδωσιν εἰς τὸν Οἶκον τῆς Ὑψηλῆς
Αὐλῆς τῶν Γιαννιτσάρων τὸ μαῦρον ἀστόριον διὰ τὸ τίμημα τῶν ἀναπαυτηρίων
ἐμποδισθῇ καὶ ἀποκρουσθῇ ἡ ἐναντίον τῆς ἀρχαίας τάξεως καὶ τῶν ἐθίμων γινο-
μένη εἰς τοὺς πτωχοὺς ὑποτελεῖς κατατίεσις ὑπὸ τῶν διαχειριστῶν οἵς διορίζου-
σιν οἱ κάτοχοι τοῦ εἰρημένου ἐξαιρετικοῦ Τιμαρίου Διὰ γενομένης προσφυγῆς
εἰς τὰς ἐπισήμους σημειώσεις, κατεδείχθη ἐξ αὐτῶν ὅτι ἐπειδὴ οἱ κάτοικοι καὶ οἱ
Σπαχῆδες χωρίων τινῶν κειμένων πέριξ τῶν τοῦ εἰς τὴν ἐπαρχίαν Τρικκάλων ὑπα-
γομένου χωρίου Μετσόβου ἐκ τῶν ἐξαρτημάτων τοῦ Τιμαρίου λαγκατζᾶ δὲν ἔπαυ-
ον καταλαμβάνοντες καὶ ἐπεμβαίνοντες εἰς τὰς γαίας ταύτας αὐθερέτως, πρὸς λύ-
σιν τῆς διαφορᾶς μετέβησαν οἱ ἁρμόδιοι ἐπ' αὐτῶν μετά τινων ἀτόμων ἐκ τοῦ
εἰρημένου χωρίου ἀμερολήπτων, ἡλικιωμένων καὶ εἰδημόνων καὶ διὰ φιρμανίου
ἐγένετο ἀπογραφή, περιεγράφησαν δὲ τὰ ὅρια ὡς ἑξῆς: Ἐκ τῶν σαράντα ράχεων
πλησίον τῆς συνοικίας Ματωλᾶς ἕως τὴν μεγάλην πέτραν τὴν ἐν τῇ ὄχθῃ τοῦ ῥύα-
κος, ἐκεῖθεν ἄνω τὸν ἀνήφορον ἕως τὸ μέρος τὸ καλούμενον Βούργιαννη, ὅπου
εἶναι τόπος παλαιοῦ χωρίου. Ἐκεῖθεν καθ' ὅλην τὴν ράχιν ἕως τὴν εἰς Πουσ-
γόλι ἄγουσαν ὁδόν. Ἐκεῖθεν κατ' εὐθεῖαν κάτω εἰς τὸν ποταμόν. Ἐκεῖ-
θεν εἰς τὰς ἓξ πέτρας. Ἐκεῖθεν καθ' ὅλην τὴν ράχιν κατ' εὐθεῖαν κάτω εἰς τὸ
Ἀσπροβοῦνι εἰς τὸν μεγάλον ποταμόν. Ἐκεῖθεν πρὸς τὰ ἄνω ἕως τὸν λάκκον Μου-
στίτσα. Ἐκεῖθεν κατ' εὐθεῖαν πρὸς τὰ ἄνω καὶ ἐκ τοῦ συνόρου Πουσγολίου ἕως
εἰς τὸ μέρος τὸ καλούμενον Σίτερα. Ἐκεῖθεν καθ' ὅλην τὴν ράχιν ἕως εἰς τὸ σύ-
νορον Χαλικίου. Ἐκεῖθεν καθ' ὅλην τὴν ράχιν ἕως εἰς τὸ μανδρὶ τοῦ Χότζια.
Ἐκεῖθεν καθ' ὅλην τὴν ράχιν καὶ κατ' εὐθεῖαν κάτω ἕως εἰς τὸ Πάδε Σουΐνα,
καὶ κατ' εὐθεῖαν πρὸς τὰ ἄνω ἐκ τοῦ συνόρου τοῦ χωρίου Σκάλα Πολιτσιᾶς ἕως
εἰς τὸ μανδρὶ τοῦ Μτούλμπη. Ἐκεῖθεν καθ' ὅλην τὴν ράχιν ἕως τὸν σιδηρόσταυ-
ρον. Ἐκεῖθεν ἕως τὸ σύνορον Γοδοβίστα καὶ κατ' εὐθεῖαν πρὸς τὰ κάτω ἕως εἰς
τὴν σκάλαν τῆς βρύσεως τῆς Μαρτίσιω. Ἐκεῖθεν καθ' ὅλην τὴν ράχιν ἕως εἰς τὸ
βουνὸν Ἰστόνου καὶ ἴσα κατ' εὐθεῖαν πρὸς τὰ κάτω ἕως εἰς τὸ νερὸν τὸ καλού-
μενον Γούρα. Ἐκεῖθεν κατ' εὐθεῖαν ἕως εἰς τὸ σύνορον Ντάπια. Ἐκεῖθεν κατ'
εὐθεῖαν πρὸς τὰ κάτω ἕως εἰς τὸν μεγάλον ποταμόν. Ἐκεῖθεν ἀπέναντι κατ' εὐ
θεῖαν πρὸς τὰ ἄνω ἕως εἰς τὴν γέφυραν Κουτέλου. Ἐκεῖθεν καθ' ὅλην τὴν ράχιν
ἕως εἰς τὸ ράβιανη εἰς τὸ σύνορον Μοκόσι. Ἐκεῖθεν καθ' ὅλην τὴν ράχιν ἕως
εἰς τὴν Μουσίτζαν. Ἐκεῖθεν ἕως τὴν μεγάλην πέτραν. Ἐκεῖθεν καθ' ὅλην τὴν ρά-
χιν ἕως εἰς μαυροδρόμιον. Ἐκεῖθεν ἕως εἰς τὸ σύνορον τοῦ χωρίου Μπάρτσι. Ἐ-

κεῖθεν κατ' εὐθεῖαν πρὸς τὰ κάτω. Ἐκεῖθεν ἕως εἰς τὸ φτυαρόμυλον. Ἐκεῖθεν κατ' εὐθεῖαν πρὸς τὰ κάτω ἕως εἰς τὸν λάκκον, καὶ ἀπέναντι τοῦ λάκκου καθ' ὅλην τὴν ράχιν ἕως εἰς τὴν τρυπημένην πέτραν. Ἐκεῖθεν ἕως εἰς τὸ σύνορον Μαυρογοῦνι. Ἐκεῖθεν ἕως εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἁγίας Παρασκευῆς τῆς Πολιτσιᾶς. Ἐκεῖθεν κατ' εὐθεῖαν ἕως εἰς τὸ ρεῖθρον τοῦ λάκκου. Ἐκεῖθεν μέχρις ἐντὸς τῆς Περλιάντσιας. Ἐκεῖθεν κατ' εὐθεῖαν ἕως εἰς τὰ τρανὰ μνήματα καὶ ἴσα καθ' ὅλην τὴν ράχιν μέχρι τοῦ συόρου Κρανιᾶς. Ἐκεῖθεν μέχρι τοῦ Δερβενίου Κυργιακούρη. Ἐκεῖθεν ἕως εἰς τὸ δενδρογέφυρον κατ' εὐθεῖαν πρὸς τὰ ἄνω ἕως εἰς τὸν Σιαμανδοῦρον. Κατ' εὐθεῖαν δὲ πάλι πρὸς τὰ ἄνω ἕως εἰς τὴν κορυφὴν Φανάρ. Ἐκεῖθεν κατ' εὐθεῖαν πρὸς τὰ κάτω ἀπὸ τὸ μέρος τὸ καλούμενον Βάλε Μάρα ἕως εἰς τὴν κόκκινην λεῦκαν. Ἐκεῖθεν ἕως εἰς τὸ σύνορον Μπαρουντὰλ καὶ κατ' εὐθεῖαν πρὸς τὰ ἄνω ἕως εἰς τὸ Μαυρογουπτιάσα. Ἐκεῖθεν κατ' εὐθεῖαν πρὸς τὰ ἄνω ἕως εἰς τὸν λάκκον τοῦ Παπᾶ. Ἐκεῖθεν κατ' εὐθεῖαν πρὸς τὰ ἄνω ἕως εἰς τὸν λαφουκάρτζια καὶ εἰς τὸ σύνορον τοῦ Βασιλάκη Γρίκη, καὶ ἐκ τοῦ συνόρου τῆς Κουρουβίτσης ἕως εἰς τὸν λάκκον. Ἐκεῖθεν καὶ κατ' εὐθεῖαν πρὸς τὰ κάτω ἕως εἰς τὸ ριζωμένον ἐν τῇ δέσει. Ἐκεῖθεν καὶ κατ' εὐθεῖαν ἕως εἰς τὰ Κρεμογεράκια. Ἐκεῖθεν κατ' εὐθεῖαν πρὸς τὰ κάτω ἕως εἰς τὸν μεγάλον λάκκον καὶ ἐκεῖθεν κατ' εὐθεῖαν καταλήγουσιν εἰς τὸ μέρος τὸ καλούμενον σαράντα ράχες, ὅπου εἶναι ἡ ἀρχή.

Ἐνῷ λοιπὸν ἐγένετο ἀπογραφὴ καὶ κατάλογος, ὅστις φυλάττεται ἐν τῷ Αὐτοκρατορικῷ Μου Κτηματολογίῳ καὶ ἐνῷ δὲν ἔπρεπε νὰ γίνῃ ἐκποίησις ἐναντίον αὐτοῦ, τινὲς ἠξίουν νὰ ἐπεμβῶσιν ἐναντίον τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Κώδικος καὶ τῆς ἀρχαίας τάξεως καὶ νὰ σφετερισθῶσι τὸ προϊὸν τοῦ Τιμαρίου καὶ τῶν ὑποτελῶν, ἕνεκα δὲ τούτου ὁ Βοϊβόδας καὶ οἱ ὑποτελεῖς τοῦ χωρίου Μετσόβου ἐξηκήσαντο προηγουμένως νὰ θεωρηθῇ ἡ ὑπόθεσις κατὰ τὸν ἱερὸν Νόμον, καὶ ἀποκρουσθῇ ἡ ἐναντίον τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Κώδικος φανεῖσα ἐπέμβασις καὶ καταπίεσις. Προσφυγῆς ὅθεν γενομένης εἰς τὸν κώδικα τῶν ἀφιερωμάτων, ὅστις φυλάττεται ἐν τῷ Αὐτοκρατορικῷ Μου ἀρχειοφυλακίῳ, ἐγνώσθη ὅτι τὸ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Τρικκάλων κείμενον χωρίον Μέτσοβον σύγκειται ἐξ ἑπτὰ συνοικιῶν καὶ τετρακοσίων τριάκοντα ἑπτὰ ὑποτελῶν ραγιάδων, οὗτοι δὲ ἐπειδὴ εἶναι φύλακες τῶν διόδων, ἀπέναντι τῆς ὑπηρεσίας των εἶναι ἀσύδοτοι, εἰ μὴ μόνον κατ' ἔτος ἐξακολουθοῦσι νὰ δίδωσιν, εἰς τὸ ἐξαιρετικὸν Τιμάριον ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ Μαρτίου μηνὸς στερεὰ ἄσπρα ἑκατὸν ὀκτὼ χιλιάδας κατὰ τὸν ὑπολογισμὸν τοῦ Δημοσίου διὰ κεφαλικὸν φόρον, δεκάτην γεννημάτων, δεκάτην ἀμπελῶν, δεκάτην μελισσῶν, δεκάτην κήπων, δεκάτην καρυδίων καὶ ὀπωρικῶν, τελώνιον οἴνου, δικαίωμα γάμου, δικαίωμα θερινῶν λειβαδίων, δικαίωμα μύλων καὶ δικαίωμα χοίρων, καὶ κατεγράφη νέος κατάλογος καθ' ὅτι εἶχον εἰς χεῖρας των ὑψηλὰς διαταγὰς καὶ ὡμολόγησαν νὰ πληρώνωσι κατ' ἔτος ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ Μαρτίου μηνὸς πρὸς τὸ ἐξαιρετικὸν Τιμάριον τὴν ὡς εἴρηται κατ' ἀποκοπὴν ποσότητα, καὶ ὅτι, ἐπειδὴ εὑρέθησαν ἐγγεγραμμένα τὸ περὶ γονιμότητος τοῦ ἐδάφους, ἐγκλήματος τῆς κακουργίας, περὶ δόσεως δωρεῶν, περὶ φυγάδων, Δημοσίου Θησαυροφυλακίου καὶ λοιπῶν καὶ τὰ ὅρια τοῦ διαληφθέντος χωρίου Μετσόβου καθάπερ προεξετέθη ἀνωτέρω ἦσαν γεγραμμένα ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν ἀφιερωμάτων ὡς ἐξαρτήματος τοῦ Τιμαρίου Ματαράγκας διὰ ταῦτα ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει Σουλτάνου Μαχμοὺτ Χὰν ἐξεδόθη ὑψηλὴ διαταγὴ ὅπως γίνῃ ἐνέργεια συμφώνως μὲ τὸν Αὐτοκρατορικὸν Κώδικα. Αἰτηθείσης ὅθεν προηγουμένως τῆς ἀνανεώσεως αὐτῆς, ἐπειδή, προσφυγῆς γενομένης εἰς τὰς ἐπισήμους σημειώσεις τὰς φυλαττομένας ἐν τῷ Αὐτοκρατορικῷ Μου Διβανίῳ εὑρέθη ἐγγεγραμμένον ὅτι εἶχεν ἐκδοθῇ Ὑψηλὴ Διαταγὴ ὑπὸ ἡμερομηνίαν τέλη Ζιλκαδὲ τοῦ ἔτους 1153, διὰ τοῦτο ἀνενεώθη καὶ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει πρώην Σουλτάνου Μουσταφᾶ ὑπὸ χρονολο-

γίαν τέλη Μουχαρρὲμ τοῦ ἔτους 1174. Ἐπειδὴ λοιπὸν τῇ προτάσει τοῦ εἰρημένου Ἀγᾶ ὑπεβλήθη ἡ παράκλησις νὰ ἐκτελεσθῇ τὸ περιεχόμενον τῆς ἐκδοθείσης ταύτης Διαταγῆς καὶ νὰ γίνῃ ἀποδοχὴ ἀπὸ πάσης ἐναντίας ἐνεργείας, διὰ τοῦτο ἐξεδόθη τὸ παρὸν Ὑψηλόν Μου Φιρμάνιον καὶ διατάτω ὅπως ἐκτελέσητε ἀκριβῶς τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ καὶ ἀπόσχητε ἀπὸ πάσης ἐναντίον αὐτοῦ ἐνεργείας.

Τῇ 7 Ζιλκαδὲ 1209 «1794».

Ἐν Κωνσταντινουπόλει.

«Ἔπεται ὄπισθεν ὑπογραφὴ τοῦ Σουλτάνου συμβολικὴ»

Ἀριθ. 2175.

Βεβαιοῦται ἡ ἐκ τοῦ Τουρκικοῦ πρωτοτύπου ἀκριβὴς καὶ πιστὴ μετάφρασις τοῦ παρόντος Φερμανίου.

Τρίκκαλα τῇ 23 Ἰανουαρίου 1887

Ὁ δημόσιος ἑρμηνεὺς
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΙΩ. ΖΩΓΡΑΦΟΣ

Βεβαιοῦται τὸ γνήσιον τῆς ὄπισθεν ὑπογραφῆς τοῦ δημοσίου ἑρμηνέως Τρικκάλων Δημητρίου Ἰω. Ζωγράφου.

Τρίκκαλα τῇ 24 Ἰανουαρίου 1887

Ὁ Πρόεδρος τῶν Πρωτοδικῶν
(Τ.Σ.) Ὑπογραφὴ
Γ. ΖΑΧΑΡΑΚΗΣ

Ἀκριβὲς Ἀντίγραφον

Ἀντίγραφον τοῦ ἀνωτέρω Φερμανίου εὑρίσκεται εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς Κοινότητος Μετσόβου ἐφ' ἑνὸς μεγάλου φύλλου χάρτου γεγραμμένου ὑπὸ τοῦ Δημ. Ζωγράφου.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΚΥΡ. ΣΚΑΦΙΔΑ.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΜΕΤΣΟΒΟΥ*

Πατριαρχικὸν Σιγγίλιον, ἐκδοθὲν τὸ 1918 καὶ ἀναφερόμενον εἰς τὴν Πατριαρχικὴν Ἔξαρχίαν Μετσόβου καὶ Ἐφορείαν Μετσόβου.

Δι' αὐτοῦ ἐπιδιώκεται ἡ ἕνωσις τῆς Πατριαρχικῆς Ἐξαρχίας Μετσόβου μετὰ τῆς ἐκεῖ διατελούσης κοινῆς σχολῆς τῶν ἑλληνικῶν μαθημάτων.

ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΝ ΣΙΓΓΙΛΙΟΝ

Κύριλλος ἐλέῳ Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης

Ἐν πολλοῖς μὲν καὶ ἄλλοις ἔστιν ἰδεῖν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς προνοίας τὸ ἀδιάλειπτον καὶ ἄγρυπνον καὶ οἷον ἐν τοῖς ἐμπίπτουσι προσβάλλεται τὴν οἰκονομίαν, πολλῷ δὲ πλέον ἐν ταῖς ὑποκειμέναις αὐτῇ ἀνέκαθεν Ἐξαρχίαις καὶ τῷ Πατριαρχικῷ κλεϊζομέναις ὀνόματι. Ταύτας καὶ γὰρ ποικιλοτρόπως ρυθμίζειν εἴωθεν, ὡς μέλη γνήσια τοῦ κατ' Αὐτὴν Ἁγιωτάτου Πατριαρχικοῦ, Ἀποστολικοῦ καὶ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου πεφυκυίας καὶ ἀείποτε πρὸς τὸ εὔθετον συντάττειν οὐκ ἀπαναίνεται διὰ τῶν ὑπεροχικῶν αὐτῆς προνομίων καὶ τῆς ὑπερτελεστάτης δυνάμεως, σκοπὸν ἔχουσα τὸ ἄνετον τῶν ἐν αὐταῖς διατελούντων εὐσεβῶν καὶ ὅσα τούτοις κοινὴν ὠφέλειαν ἀπεργάζεται. Ἐπειδὴ τοίνυν καὶ τὸ κατ' Ἤπειρον κείμενον ὑπερύψηλον ὄρος τοῦ Πίνδου, ὅπερ κοινότερον Μέσσοβον ἐκλήθη, μετὰ τῶν παρακειμένων χωρίων Ἀνηλίου, Προσηλίου, Μηλιῶν, Μαλακασίου, Κουτσούφλιανης καὶ Δερβεντίστης καὶ τῶν ἐν αὐταῖς ἱερῶν ἐκκλησιῶν καὶ τριῶν σεβασμίων μοναστηρίων Πατριαρχικὴν ἀνέκαθεν Ἐξαρχία τελέσαν, ἄμεσον ἔσχε τὴν ἀναφορὰν πρὸς μόνον τὸν καθ' ἡμᾶς Ἁγιώτατον Πατριαρχικὸν Ἀποστολικὸν καὶ Οἰκουμενικὸν Θρόνον, ἐδωρεῖτο καθολικοῖς Ἐξάρχοις κατὰ Πατριαρχικὴν φιλοτιμίαν καὶ διῳκεῖτο κατά γε τὰ πνευματικὰ τῶν ἐκλεγομένων ὑπ' αὐτῶν καὶ διὰ τῆς συνήθους ἐξαρχικῆς ἀποδείξεως διοριζομένων κατὰ καιροὺς ἐπιτρόπων, προσώπων ἱερωμένων. Ἀλλ' ἐπειδὴ πρὸ χρόνων τινῶν θερμῆς αἰτήσεως γενομένης παρὰ τοῦ τότε τὴν ἁγιωτάτην Μητρόπολιν Ἰωαννίνων κανονικῶς ἰθύνοντος, μακαρίτου κὺρ Ἱερροθέου, ἐπετράπη δι' ἐξαρχικῆς συναινέσεως ἡ διοίκησις αὐτῆς τῇ ἐπιτροπικῇ τῆς αὐτοῦ Ἱερότητος ἐπισκέψει, οἱ τῶν ἐξονομασθέντων χωρίων Χριστιανοὶ τὴν πρὸς καιρὸν ὑποχώρησιν ἔνδοσιν ὑπολαβόντες ἑνώσεως τῆς Ἐξαρχίας μετὰ τῆς ἁγιωτάτης Μητροπόλεως Ἰωαννίνων καὶ αἰτίαν μεταρρυθμίσεως καὶ ἀποκαταστάσεως εἰς ἐπισκοπήν, κἀντεῦθεν τὴν στέρησιν τῶν ἀνέκαθεν ἐπιδαψιλευομένων αὐτοῖς σταυροπηγιακῶν προνομίων μὴ ἀνεκτὴν ἡγησάμενοι, προσέδραμον τῇ ἐκκλησίᾳ διὰ κοινῆς ἀναφορᾶς αὐτῶν προσκλαιόμενοι καὶ τὴν ἐπικύρωσιν τῆς ἐλευθερίας τῶν προνομίων αὐτοῖς ἐξαιτούμενοι, ἥτις καὶ ἐπεδόθη αὐτοῖς διὰ γράμματος Πατριαρχικοῦ καὶ συνοδικοῦ διαλύοντος τὰς ἀναφυείσας αὐτοῖς ὑπονοίας καὶ πρὸς ταῖς ἄλλαις ἀπαγορεύοντος ἐν παντὶ καιρῷ καὶ οἱῳδήποτε τρόπῳ τὴν ἀποκατάστασιν ἐπ' αὐτοῖς ἀρχιερατικοῦ προσώπου καὶ τὴν ἐπισκοπὴν ἢ μητρόπολιν καὶ ἁπλῶς

---

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 313.

ἐπαρχίαν, μεταρρύθμισιν καὶ μεταβολήν. Ἀλλὰ καίτοι τούτων οὕτω διατεθέντων, πρὸς ἡσυχίαν αὐτῶν, ἐνεφανίσθησαν ὅμως ἤδη τῇ ἡμῶν μετριότητι καὶ τῇ περὶ ἡμᾶς ἱερᾷ ἀδελφότητι συχνοὶ τῶν ἐνταῦθα ἐξ ἐκείνων τῶν μερῶν διατριβόντων εὐσεβεῖς δεόμενοι καὶ ἱκετεύοντες θερμῶς ἐξ ἑαυτῶν τε καὶ τῶν ἁπάντων συνεγχωρίων αὐτοῖς, ὅπως ἡ Πατριαρχικὴ ἡμῶν αὕτη Ἐξαρχία συνενωθῇ τῇ ἐκεῖ σχολῇ τῶν Ἑλληνικῶν μαθημάτων καὶ προσηλωθεῖσα ἀδιαστάστως διοικεῖται ὑπὸ τῶν κατὰ καιροὺς ἐκλεγομένων ἐπιτρόπων, προβαλλόμενοι τὴν ἕνωσιν αὐτὴν οὐ μόνον τῶν σταυροπηγιακῶν προνομίων συντηρητικωτέραν ἀλλὰ καὶ πολλῶν συμβαινουσῶν καταχρήσεων ἀπαλλακτικήν, ὅσοι ὑπὸ τῶν μονομερῶς διοριζομένων κατὰ τόπον ἐξαρχικῶν ἐπιτροπῶν συνέβαινον ἄχρι τοῦ νῦν, ἡσυχίας τε καὶ ἀσφαλείας πᾶσιν αὐτοῖς περιποιητικὴν καὶ τελευταῖον ἐπικουρίας τινὸς καὶ ἀντιλήψεως τῇ ἐκεῖ διατελούσῃ σχολῇ τῶν Ἑλληνικῶν μαθημάτων παρεκτικήν τε καὶ παραίτιον. Ταύτης γοῦν τῆς αἰτήσεως αὐτῶν συνοδικῶς ἐπεξεργασθείσης, καὶ διὰ τοὺς εἰρημένους λόγους φανείσης ἀποδεκτῆς, ὑπ-ίκοντός τε καὶ συνδιατιθεμένου πρὸς ταῦτα καὶ τοῦ ἄχρι τοῦ νῦν καθολικοῦ ἐξάρχου, λογιωτάτου γραμματικοῦ τοῦ καινοῦ τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας κὺρ Ἀλεξάνδρου, καὶ ὑποχωροῦντος ἀβιάστως καὶ οἰκειοθελῶς, ἔγνωμεν ἐνδοῦναι καὶ τὰ τῆς ἑνώσεως διαπράξασθαι διὰ τοῦδε τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἡμῶν σιγιλιώδους ἐν μεμβράναις γράμματος. Καὶ δὴ γράφοντες ἀποφαινόμεθα συνοδικῶς μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, ἵνα ἡ Ἐξαρχία Μεσσόβου μετὰ πάντων τῶν συνιστώντων αὐτὴν εἰρημένων χωρίων καὶ ἱερῶν ἐκκλησιῶν καὶ τριῶν μοναστηρίων, ὑπάρχῃ τὸ ἀπὸ τοῦδε συνηνωμένη ἀδιαλύτως καὶ προσηλωμένη ἀδιασπάστως μετὰ τῆς ἐκεῖ καινῆς τῶν ἑλληνικῶν μαθημάτων Σχολῆς καὶ λέγεται καὶ παρὰ πάντων γινώσκεται μέλος ἓν ἀδιαίρετον ἀνωτέρα μὲν πάσης ἀπαιτήσεως ἐξαρχικῆς ὑποκειμένη δὲ ἀμέσως, ὡς καὶ πρότερον τῷ καθ' ἡμᾶς ἁγιωτάτῳ Πατριάρχῃ, Ἀποστολικῷ καὶ Οἰκουμενικῷ Θρόνῳ, καὶ μηδένα γνωρίζουσα Ἔξαρχον ἰδιαίτερον ἀπὸ τοῦ νῦν μνημονευομένου ἐν πάσαις ταῖς ἱεραῖς Ἐκκλησίαις καὶ τοῖς κατηγορίοις τοῦ Πατριαρχικοῦ ὄμματος, ἡμῶν τε καὶ τῶν μετὰ ταῦτα διαδόχων ἡμῶν. Ἔχωσι δ' ἀπ' εὐθείας οἱ κατὰ καιροὺς ἐπίτροποι τῆς Σχολῆς ἐκλέγειν ἕνα ἐκ τῶν ἐκεῖ ἱερωμένων, τὸν μᾶλλον ἄξιον καὶ ἁρμόδιον καὶ ὑπόληψιν ἔχοντα φρονημάτων ὀρθῶν καὶ βίον ἀνεπιλήπτου πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν ἐμπιπτουσῶν ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων ἄγρυπνον, καὶ διοίκησιν ἀρίστην ἐν πάσῃ τῇ ὀφειλομένῃ κανονικῇ ἀκριβείᾳ ἐνεργουμένην κἀπειδὰν ἐν χρείᾳ γένωνται χειροτονίας προσκαλεῖν, ὃν ἂν βούλονται τῶν πλησιοχώρων ἀρχιερέων ἐπὶ τῷ ἐκτελεῖν αὐτάς, γράφειν τε ἀμέσως περὶ πάσης καὶ παντοίας αὐτῶν ἐκκλησιαστικῆς καὶ πνευματικῆς χρείας καὶ ὑποθέσεως πρὸς τὸν κατὰ καιροὺς τὸν Οἰκουμενικὸν Θρόνον διεπόντα καὶ ἀναγγέλλειν θαρρούντως τὰς αἰτήσεις αὐτῶν ἐπὶ τῷ λαμβάνειν τὸ προσῆκον πέρας καὶ τὸ εὐλογοφανές τε καὶ δίκαιον. Πρὸ πάντων δὲ ὀφείλουσιν ἀγρύπνως ὁμμάτων βολαῖς φροντίζειν καὶ διατηρεῖν ἀπαράτρεπτα καὶ ἀπαρεγχείρητα τὰ ἐπικεχορηγημένα τῇ Πατριαρχικῇ ἡμῶν ταύτῃ Ἐξαρχίᾳ γεραρὰ τῆς σταυροπηγιακῆς χάριτος καὶ ἀξίας προνόμια, ἵνα μήποθέν κατάχρησίς τις ἀναφυεῖσα παραβλάψῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῆς καὶ τὸ παντελεύθερον, καὶ τὴν ἐν Ἐκκλησιαστικῇ συγκαταβάσει καὶ προμηθείᾳ γενομένην ἕνωσιν μετὰ τῆς Σχολῆς, λόγῳ βοηθείας καὶ συστάσεως μείζονος καὶ ὠφελείας τῶν ἐγχωρίων, ἐπιχειρήσῃ διασεῖσαι καὶ διαλῦσαι τρόπῳ οἱῳδήποτε. Ταῦτα ἀπεφάνθη καὶ κεκύρωται συνοδικῶς. Ὡς δ' ἄν, καὶ ὁποῖος τῶν ἁπάντων, σκαιότητι γνώμης καὶ μοχθηρίᾳ ἑλαυνόμενος τολμήσῃ ποτὲ παραβλάψαι καὶ καθ' οἱονδήποτε τρόπον παραλῦσαι τὴν ἕνωσιν τῆς Πατριαρχικῆς ἡμῶν ταύτης Ἐξαρχίας τοῦ Μεσσόβου μετὰ τῆς ἐκεῖ διατελούσης κοινῆς σχολῆς τῶν Ἑλληνικῶν μαθημάτων, καὶ τἀναντία βουλεύσασθαι τῆς ἡμετέρας ἐκκλησιαστικῆς ἐξαιρέτου ταύτης προνοίας,

πραγματευομέ ης προδήλως τὴν ἄνεσιν τῶν Χριστιανῶν καὶ ἐπίδοσιν τῶν φιλομαθῶν ἐκεῖ νεολαιῶν, ἢ ἐνόχλησίν τινα καὶ ἐπήρειαν ἐπενεγκεῖν τῇ σχολῇ καὶ τοῖς κατὰ καιρὸν ἐπιτρόποις αὐτῆς, ἢ κ ὶ αὐτῷ τῷ ἐκλεγομένῳ ὑπ' αὐτῶν, καὶ τὴν πνευματικὴν διοίκησιν ἀναλαμβάνοντι, ὡς εἴρηται ἀνωτέρω, ἢ τὴν τῶν ἐπιδαψιλευμένων πατριαρχικῶν καὶ σταυροπηγιακῶν γεραρῶν προνομίων τὴν ἀνεξαρτησίαν τολμήσῃ λυμαίνεσθαι, καὶ μέχρι καὶ τῆς κεραίας αὐτῆς ἀνατρέψαι τι τῶν ἐν τῷ παρόντι συνοδικῶς ἐκπεφρασμένων, ὁποίας ἂν ᾖ τάξεως εἴτε ἱερωμένος, εἴτε λαϊκός, ἀφωρισμένος ὑπάρχῃ παρὰ τῆς Ἁγίας καὶ Ὁμοουσίου καὶ ζωποιοῦ καὶ ἀδιαιρέτου μακαρίας Τριάδος, τοῦ ἑνὸς τῇ φύσει μόνου Θεοῦ, καὶ κατηραμένος καὶ ἀσυγχώρητος καὶ μετὰ θάνατον ἄλυτος καὶ τυμπανιαῖος, καὶ πάσαις ταῖς συνοδικαῖς καὶ πατριαρχικαῖς ἀραῖς ὑπεύθυνος, καὶ ἔνοχος τοῦ πυρὸς τῆς γεέννης καὶ τῷ αἰωνίῳ ἀναθέματι ὑπόδικος. Ἐπὶ ταύταις γοῦν ἀπελύθη τὸ παρὸν ἡμέτερον πατριαρχικὸν καὶ συνοδικὸν σιγγιλιῶδες ἐν μεμβράναις γράμμα, καὶ τῷ ἱερῷ κώδικι καταστρωθὲν τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, ἐδόθη τῇ διαληφθείσῃ σχολῇ τῶν Ἑλληνικῶν μαθημάτων εἰς διηνεκῆ ἔνδειξιν. Ἐν ἔτει σωτηρίῳ αωιη΄ κατὰ μῆνα Φεβρουάριον, ἐπινεμήσεως Γης» (1818).

† Κύριλλος ἐλέῳ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης. † Καισαρείας Ἰωαννίκιος, † Ἐφέσου Διόνυσος, † Ἡρακλείας Βενέδικτος, † Κυζίκου Κωνστάντιος, † Νικομηδείας Ἀθανάσιος, † Χαλκηδόνος Ἰωαννίκιος, † Δέρκων Γρηγόριος, † Προύσης Ζαχαρίας, † Κρήτης Γεράσιμος, † Λαρίσης Πολύκαρπος, † ὁ Χίου Ἀγαθάγγελος, † ὁ Σάμου Ἄνθιμος, † ὁ Σίφνου Καλλίνικος, † ὁ Δερβῶν Δοσίθεος.

Ὁ ἐν τῷ σιγγιλίῳ τούτῳ προσηρτημένη μολυβδίνη Πατριαρχικὴ σφραγὶς ἐφ' ἑνὸς μέρους ἔχει τὴν Θεοτόκον φέρουσαν ἐν ἀγκάλαις τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐπὶ δὲ τοῦ ἄλλου ἔχει γεγραμμένα κεφαλαίοις γράμμασι τὰ ἑξῆς: «Κύριλλος ἐλέῳ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καὶ οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

Ἀντιγραφὴ ὑπὸ Νικολάου Τσιγαρᾶ, Ἀθῆναι, Αὔγουστος 1895.

ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΝ ΣΙΓΓΙΛΙΟΝ 1912

Περὶ διορισμοῦ τοῦ Ἱεροθέου Σ αύρου ὡς Πατριαρχικοῦ Ἐξάρχου Μετσόβ ου

Πατριαρχικὸν Σιγγίλιον ἀναφερόμενον εἰς τὸν διορισμὸν τοῦ Μετσοβίτου ἀρχιμανδρίτου Ἱεροθέου Σταίρου ὡς Πατριαρχικοῦ Ἐξάρχου Μετσόβου. Οὗτος ὑπῆρξεν ὁ τελευταῖος Πατριαρχικὸς Ἔξαρχος Μετσόβου.

Ἰωακείμ, ἐλέῳ Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

Ἀριθμὸς Πρωτοκόλ. 946

Διὰ τοῦ παρόντος ἡμετέρου Πατριαρχικοῦ καὶ Συνοδικοῦ Ἀποκαταστατικοῦ Γράμματος δῆλον γίνεται ὅτι τῆς ἐν Ἠπείρῳ ἡμετέρας Πατριαρχικῆς Ἐξαρχίας Μετσόβου ἐν χηρείᾳ γενομένης ἅτε δὲ τοῦ τέως ἐν αὐτῇ καθήκοντα προσωρινοῦ Ἐξάρχου ἐκπληροῦντος ὁσιωτάτου ἀρχιμανδρίτου Θεοδοσίου ἀπαλλαγέντος συνοδικῶς τῆς διακονίας ταύτης, ἡ Μετριότης ἡμῶν κυριαρχικῷ δικαιώματι προνοήσασα περὶ ἀποκαταστάσεως ἐν αὐτῇ μονίμου κανονικοῦ Ἐξάρχου ὑπ' ὄψει ἔχουσα καὶ σχετικὴν αἴτησιν τῆς Κοινότητος διορίσῃ καὶ ἀποκατασιῆσαι ὡς Ἔξαρχον καὶ Ἐπίτροπον τῆς ἡμετέρας Πατριαρχικῆς Ἐξαρχίας Μετσόβου μετὰ τῶν ἐν αὐτῇ Μοναστηρίων καὶ Ἐκκλησιῶν καὶ χωρίων τὸν ὁσιολογιώτατον Ἡρωτοσύγκελλον κὺρ Ἱερόθεον, κληρικὸν λόγιον καὶ ἱεροπρεπῆ, πεῖρόν τε καὶ ζῆλον καὶ ἱκανότητα κεκτημένον εἰς τὴν τῶν καθηκόντων τούτων ἀνάληψιν καὶ διεξαγωγήν. Καὶ

δὴ γράφοντες ἀποφαινόμεθα μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτάτων Ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων τῶν ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν ἵνα ὁ διαληφθεὶς ὁσιώτατος πρωτοσύγκελλος κὺρ Ἱερόθεος ὑπάρχῃ καὶ λέγηται καὶ παρὰ πάντων γινώσκηται κανονικὸς Ἔξαρχος καὶ ἐπίτροπος τῆς ἡμετέρας Πατριαρχικῆς Ἐξαρχίας Μετσόβου μετὰ τῶν συνημμένων αὐτῇ ἱερῶν μοναστηρίων καὶ ἐκκλησιῶν καὶ χωρίων, ὀφείλων διακυβερνᾶν ταῦτα κατὰ τὴν ἀνέκαθεν ἐπικρατοῦσαν ἐν τῇ Ἐξαρχίᾳ τάξιν καὶ τὴν ἔννοιαν τῶν προεκδεδομένων ἱερῶν σιγγιλλωδῶν γραμμάτων, προσέχων ἀκριβῶς καὶ διατηρῶν ἀπαρατρέπτως πάντα τὰ Πατριαρχικὰ καὶ σταυροπηγιακὰ τούτων προνόμια, ἐπαγρυπνῶν τε καὶ φροντίζων ὑπὲρ τῆς βελτιώσεως τῶν ἐν τῇ Πατριαρχικῇ ταύτῃ Ἐξαρχίᾳ ἱερῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τῆς ψυχικῆς σωτηρίας ἁπάντων τῶν χριστιανῶν, οὓς ἔχει ἐπισκέπτεσθαι πνευματικῶς καὶ ποδηγετεῖν εἰς τὰ σωτηριώδη ἔργα διὰ τῶν προσφόρων αὐτοῦ συμβουλῶν καὶ νουθετῶν καὶ σηρίζων εἰς τὰ ἱερὰ δόγματα τῆς ἀμωμήτου ἡμῶν πίστεως καὶ εἰς τὴν ἀκριβῆ τήρησιν τῶν θείων ἐντολῶν καὶ τῶν ἱερῶν νόμων καὶ κανόνων καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν παραδόσεων, ἔτι δὲ καὶ εἰς τὴν ὁλοσχερῆ ἀφοσίωσιν πρὸς τὴν θεόθεν ἐφ' ἡμᾶς τεταγμένην κραταιὰν βασιλείαν. Ἐπὶ τούτοις δὲ ὑπάρχῃ καὶ γνωρίζηται πρόεδρος τῆς ἐπὶ τῶν κληροδοτημάτων ἐπιτροπῆς καὶ συνεργάζηται μετ' αὐτῆς ἐν τοῖς ἀφορῶσιν εἰς τὴν καλὴν καὶ συμφώνως ταῖς διατάξεσιν τῶν ἀφιερωτῶν διαχείρησιν καὶ διατήρησιν τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος κληροδοτημάτων. Ὀφείλουσι δὲ καὶ πάντες οἱ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ταύτῃ Πατριαρχικῇ Ἐξαρχίᾳ διατελοῦντες εὐσεβεῖς Χριστιανοί, ἱερωμένοι τε καὶ λαϊκοί, ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες, ἀπονέμειν τῇ αὐτοῦ Ὁσιολογιότητι, ὡς πνευματικῷ αὐτῶν προστάτῃ τὴν ἀπαιτουμένην εὐλάβειαν, τιμήν, ἀγάπην, εὐπείθειάν τε καὶ ὑποταγὴν καὶ δέχεσθαι μετὰ προθυμίας καὶ ἐκπληροῦν ἀπαρεγκλίτως τὰς πατρικὰς αὐτοῦ συμβουλὰς καὶ νουθεσίας τὰς ἀφορώσας εἰς τὴν ψυχικὴν αὐτοῦ σωτηρίαν καὶ εἰς τὴν ἀκριβῆ ἐκπλήρωσιν τῶν θρησκευτικῶν καὶ τῶν τῆς ὑπηκοότητος αὐτῶν καθηκόντων, οὐ μὴν δ' ἀλλὰ καὶ μετὰ χριστιανικῆς προθυμίας παρέχειν αὐτῷ τὴν ἐτησίαν κανονικὴν ἐπιχορήγησιν καὶ τὰ λοιπὰ τυχηρὰ δικαιώματα, τὰ ἐκ τῶν ἱεροπραξιῶν προερχόμενα. Ὅθεν εἰς ἔνδειξιν ἐγένετο καὶ τὸ παρὸν ἡμέτερον Πατριαρχικὸν καὶ συνοδικὸν Ἀποκαταστατικὸν Γράμμα, ἀπολυθὲν τῷ διαληφθέντι Ὁσιολογιωτάτῳ Πρωτοσυγκέλλῳ κὺρ Ἱεροθέῳ Ἐπιτρόπῳ καὶ Ἐξάρχῳ τῆς Πατριαρχικῆς Ἐξαρχίας Μετσόβου.

Ἐν ἔτει σωτηρίῳ αφιβ'. κατὰ μῆνα Ἰανουάριον ἐπινεμήσεως Γ'.

Ἕπονται αἱ ὑπογραφαὶ τῶν Συνοδικῶν Ἀρχιερέων.....

† Ὁ Μυτιλήνης Κύριλλος, † Ὁ Διδυμοτείχου Φιλάρετος, † Ὁ Δεβρῶν καὶ Βελισσοῦ Παρθένιος, † Ὁ Χαλδείας Λαυρέντιος, † Ὁ Λέρου καὶ Καλύμνου Γερμανός, † Ὁ Κρήτης Θεόκλητος.

Ἕτεραι τρεῖς ὑπογραφαὶ Ἀρχιερέων δυσανάγνωστοι.

Ὁ πρώην Πατρ. Ἔξαρχος

Μέτσοβον 10 Ἰουλίου 1959 † Ἀρχιμ. ΙΕΡΟΘΕΟΣ ΣΤΑΥΡΟΥ

Ὅτι ἀκριβὲς ἀντίγραφον ἐκ τοῦ πρωτοτύπου.

Ἐν ἔτει σωτηρίῳ 1912 κατὰ μῆνα Ἰανουάριον. Ἐπινεμήσεως Γ'.

Πατριαρχικὸν Σιγγίλιον, ἀναφερόμενον εἰς τὴν ἵδρυσιν θνησιγενοῦς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Μετσόβου μὲ Μητροπολίτην τὸν πανιερώτατον Μητροπολίτην Γάνου καὶ Χώρας Τιμόθεον.

13) ΜΕΤΣΟΒΟΝ

Πατριαρχικὴ Ἐξαρχία ὑφισταμένη ἀπὸ χρόνου μακροῦ, προεβιβάσθη κατὰ

Σβριον 1924 καὶ ὑπὸ τύπον προσωρινότητος εἰς μητρόπολιν, χηρεύσασαν τῷ 1928 καὶ συγχωνευθεῖσαν εἶτα τῇ μητροπόλει Ἰωαννίνων.

Τόμος ἱδρύσεως Ἱερᾶς Μητροπόλεως Μετσόβου

† Γρηγόριος ἐλέῳ Θεοῦ κλπ.

Ἔθος κανονικὸν ἡ Ἐκκλησία ἔκπαλαι κέκτηται τὴν τῶν ἐπαρχιῶν σύστασιν πρὸς τὰς ἀνάγκας τῶν καιρῶν καὶ τὴν καλὴν τοῦ ὅλου συγκροτήματος ὑπόστοσιν προσαρμόζειν καὶ οἰκονομεῖν, εἰς εὔρυθμον καὶ λυσιτελῆ τῶν ἐπὶ μέρους τε καὶ τοῦ ὅλου παράστασιν καὶ διακυβέρνησιν. Ἐπειδὴ τοίνυν καὶ κατὰ τὸν καθ' ἡμᾶς Ἁγιώτατον Πατριαρχικὸν οἰκουμενικὸν θρόνον, μετὰ τὴν ἅρτι ἐξ Ἀσίας καὶ τῆς Θράκης εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος καταφυγὴν τοῦ ὀρθοδόξου πληθυσμοῦ ἅμα τῇ ποιμέσιν αὐτοῦ καὶ τὴν ἐκ τούτου προελθοῦσαν ἀλλοίωσιν, ἀνάγκη παρέστη πρόνοια λαβεῖν περὶ τῆς εὐρύθμου καὶ ἀναλόγου πρὸς τὰς νέας γενικάς τε καὶ μερικάς, ἐκκλησιαστικῆς συστάσεως τῶν διαφόρων ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Κράτει περιοχῶν τοῦ καθ' ἡμᾶς Πατριαρχικοῦ κλίματος, ἡ Μετριότης ἡμῶν μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς Ἱερωτάτων Μητροπολιτῶν καὶ ὑπερτίμων, τῶν ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῖν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, διασκεψάμενοι μετὰ τῆς ὀφελειμένης προσοχῆς περὶ τῆς ἀνάγκης ταύτης, ἔγνωμεν σὺν ἄλλοις καὶ νέας ἱδρῦσαι Μητροπόλεις ἐκ τμημάτων τῶν ὑπαρχουσῶν ἐπὶ τῇ βάσει καὶ τῆς πολιτικῆς διαιρέσεως τῶν μερῶν.

Οὕτω δὴ φροντίσαντες καὶ διασκεψάμενοι συνοδικῶς, ἔγνωμεν προβιβάσαι τὴν καθ' ἡμᾶς Πατριαρχικὴν Ἐξαρχίαν Μετσόβου εἰς αὐτοτελῆ ἐπαρχίαν καὶ Μητρόπολιν τοῦ Ἁγιωτάτου Πατριαρχικοῦ Οἰκομενικοῦ Θρόνου, προσαρτήσαντες αὐτῇ καὶ ἅπαντα τὰ μέρη τὰ ἐν τῇ σήμερον πολιτικῇ ὑποδιοικήσει Μετσόβου περιλαμβανόμενα, ἀπὸ τῆς προτέρας ἐκκλησιαστικῆς αὐτῶν ἐξαρτήσεως.

Ἐφ' ᾧ καὶ ἀποφαινόμεθα καὶ ὁρίζομεν συνοδικῶς ὅπως ἡ τέως Πατριαρχικὴ Ἐξαρχία Μετσόβου καὶ ἅπαντα τὰ μέρη τὰ ἐν τῇ σήμερον πολιτικῇ ὑποδιοικήσει Μετσόβου περιλαμβανόμενα, ἀποτελῶσιν ἐφεξῆς ἰδίαν ἐπαρχίαν καὶ Μητρόπολιν, ἐπωνυμουμένην «Ἱερὰν Μητρόπολιν Μετσόβου», μεθ' ἕδρας τῆς πόλεως Μέτσοβον, ὁ δὲ ἐν αὐτῇ ποιμένων ἀρχιερεύς, μνημονεύων τοῦ κανονικοῦ Πατριαρχικοῦ ὀνόματος, ὡς ἔτακται, καὶ τὴν τακτικὴν αὐτοῦ ἕδραν ἐν Μετσόβῳ ἔχων, τιτλοφορῆται «Ἱερώτατος μητροπολίτης Μετσόβου, ὑπέρτιμος καὶ ἔξαρχος Πίνδου».

Παραγγέλλομεν δὲ πατρικῶς τῷ τε κλήρῳ καὶ τῷ λαῷ τῆς οὕτω ἐπισυνισταμένης νέας θεοσώστου ἐπαρχίας ὡς τέκνοις ἡμῶν ἐν Κυρίῳ ἀγαπητοῖς ὅπως ὑποτασσόμενοι ἐκκλησιαστικῶς ἐφεξῆς εἰς τὸν κανονικὸν ἀρχιερέα καὶ ποιμένα αὐτῶν, πείθωνται καὶ ὑπείκωσιν αὐτῷ, κατὰ τὴν τοῦ Παύλου ἐντολήν, φιλοτιμῶνται δὲ ἅμα συντρέχειν καὶ συναντιλαμβάνεσθαι εἰς τὴν αἰσίαν τῶν πραγμάτων τῆς ἑαυτῶν ἐπαρχίας διευθέτησιν καὶ διεξαγωγήν, ἵνα οὕτω ως, εὐτάκτως καὶ ἀσφαλῶς τῶν πάντων ἐν αὐτῇ διεξαγομένων, πολλὴ μὲν προσγίγνηται αὐτοῖς ἡ πνευματικὴ ὠφέλεια, πολλὴ δὲ καὶ τῇ Μητρὶ Ἐκκλησίᾳ ἡ ἀπ' αὐτῶν παραμυθία καὶ τὸ στήριγμα.

Ταῦτα οὕτω δόξαντα καὶ κριθέντα ἐκυρώθησαν συνοδικῶς. Εἰς δὲ μόνιμον αὐτῶν παραφυλακὴν ἐγένετο καὶ ὁ παρὼν Πατριαρχικὸς καὶ συνοδικὸς Τόμος, καταστρωθεὶς μὲν καὶ ὑπογραφεὶς καὶ ἐν τῷ Ἱερῷ Κώδικι τῆς καθ' ἡμᾶς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ἐκδοθεὶς δὲ καὶ ἐν ἴσῳ καὶ ἀπαραλλάκτῳ καὶ διαβιβασθεὶς ἵνα κατατεθῇ ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς ἀρτισυστάτου θεοσώστου μητροπόλεως Μετσόβου.

Ἐν τοῖς Πατριαρχείοις κατὰ μῆνα Ὀκτώβριον αφκδ', Ἰνδικτιῶνος Η'

† Ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Γρηγόριος, † Ὁ Κυζίκου Καλλίνικος, Ὁ Νικαίας Βασίλειος, † Ὁ Χαλκηδόνος Ἰωακείμ, † Ὁ Δέρκων Κωνστα-

τῖνος, † Ὁ Πριγκηπονήσων Ἀγαθάγγελος, † Ὁ Φιλαδελφείας Φώτιος, † Ὁ Σηλυβρίας Εὐγένιος, † Ὁ Ροδοπόλεως Κύριλλος, † Ὁ Ἀνέων Θωμᾶς.

***

«Ἐπὶ τῇ συστάσει τῆς ἱ. μ)λεως Μετσόβου σκέψ ως καὶ ἀποφάσεως γενομένης συνοδικῶς πρὸς ἐκλογὴν τοῦ καταλλήλου εἰς ἀνάληψιν τῆς ποιμαντορικῆς διοικήσεως τῆς μ)λεως ταύτης προσώπου» ἐξελέγη (7 8)βρίου 1924) ὁ πανιερώτ. μ)της Γάνου καὶ Χώρας Τιμόθεος. Ἀπέθανεν ἐν Μετσόβῳ τῇ 19 Φεβρ. 1928.

Συλλυπητήριος ἐπιστολὴ τοῦ Οἰκ. Πατριάρχου Ἀθηναγόρα διὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀρχιμ. Μοδ. Πέρτσαλη.

Ἀθηναγόρας Ἐλέῳ Θεοῦ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως καὶ Νέας Ρώμης

Τῷ Ἐντιμοτάτῳ Δημάρχῳ Μετσόβου, χάριν καὶ εἰρήνην παρὰ Θεοῦ

Εἰς Μέτσοβον

Ἐντιμότατε,

Μόλις πρὸ ὀλίγου ἐπληροφορήθημεν τὴν πρὸς Κύριον ἐκδημίαν τοῦ ἀειμνήστου Ἀρχιμ. Μοδέστου Πέρτσιλη, ἐκ τῶν ἀποφοίτων τῆς κατὰ Χάλκην Ἱερᾶς Θεολογικῆς Σχολῆς καὶ τέως Σχολάρχου τῆς τετιμημένης Πόλεως ὑμῶν Μετσόβου.

Καὶ βαθυτάτην ἐκ τούτου ἐδοκιμάσαμεν θλῖψιν. Διότι ἐκτὸς τοῦ γεγονότος, ὅτι εἴμεθα ἐκ τῆς αὐτῆς γενετείρας, τῆς Ἠπείρου, συνεδεόμεθα μετὰ τοῦ ἀειμνήστου ἐκ τῶν φοιτητικῶν ἐδωλίων ἐν τῇ ὡς ἄνω Ἱ. Θεολογικῇ Σχολῇ καὶ πολλὴν ἐτρέφομεν πρὸς αὐτὸν ἀγάπην καὶ ἐκτίμησιν, διὰ τὰς ἀρετάς, τὰ πρόσωπα καὶ πολυτίμους αὐτοῦ ὑπηρεσίας.

Δι' ὃ καὶ πολλάκις ἐκαλέσαμεν αὐτὸν ὅπως ἔλθῃ ἐνταῦθα, ἵνα τιμήσωμεν αὐτὸν ἐν τῷ κέντρῳ τῆς ὀρθοδοξίας, ἀλλὰ δὲν εὐτυχήσαμεν νὰ ἐπανίδωμεν αὐτόν.

Προσφεύγομεν τοίνυν ἐκφράσαι τῇ ὑμετέρᾳ ἀγαπητῇ Ἐντιμότητι καὶ δι' ὑμῶν ὁλοκλήρῳ τῇ πόλει τὴν πολλὴν ἡμῶν συμπάθειαν ἐπὶ τῷ θλιβερῷ τούτῳ γεγονότι εὐχόμενοι, ὅπως κύριος ὁ Θεὸς ἀναπαύσῃ τὴν μακαρίαν αὐτοῦ ψυχὴν ἐν κόλποις Ἀβραάμ, ὑμῖν δὲ πᾶσιν καταπέμψῃ τὴν ἐξ ὕψους παρηγορίαν.

Ἀπονέμοντες δὲ τῇ Ὑμετέρᾳ Ἐντιμότητι καὶ παντὶ τῷ εὐσεβεῖ πληρώματι Μετσόβου ὁλόθυμον τὴν Πατριαρχικὴν ἡμῶν εὐλογίαν, ἐπικαλούμεθα ἐφ' ὑμᾶς πάντας πλουσίαν τὴν χάριν τοῦ ἐν Βηθλεὲμ Τεχθέντος καὶ ἐν Ἰορδάνῃ Ἐπιφανέντος Σωτῆρος Χριστοῦ, αἴτιον δὲ καὶ ὑγιεινὸν τὸν νέον τῆς χρηστότητος αὐτοῦ ἐνιαυτόν.

Ὁ Κωνσταντινουπόλεως 1955 Ἰανουαρίου 15

Ἀθηναγόρας διάτυρος πρὸς Θεὸν εὐχέτης

Ἀκριβὲς ἀντίγραφον πρὸς γνῶσιν τοῦ κοινοῦ Μετσόβου.

Μέτσοβον τῇ 23 Φεβρουαρίου 1955

Ὁ Δήμαρχος